अग्ने विश्वेभिरा गहि देवेभिर्हव्यदातये। होतारं त्वा वृणीमहे ॥४॥

हे अग्निदेव ! तिमी सबै देवताहरूका साथ हविदाता यजमानका लागि यज्ञमा आएर बसिदेऊ। हामी देवताहरूलाई आह्वान गर्ने होताका रूपमा तिमीलाई वरण गर्दछौं।

यजमानाय सुन्वत आग्ने सुवीर्यं वह। देवैरा सत्सि बर्हिषि ॥५॥

हे अग्निदेव ! तिमी सोमसवन गर्ने यजमानका लागि गतिलो पराक्रम धारण गर र देवताहरूसँगै ओछ्याइएका कुशमा बस।

समिधानः सहस्रजिदग्ने धर्माणि पुष्यसि। देवानां दूत उक्थ्यः ॥६॥

हे सहस्र शत्रु विजेता अग्निदेव ! तिमी हव्य पदार्थले प्रदीप्त भएर, स्तोत्रले प्रशंसित भएर, देवताका दूतका रूपमा धार्मिक अनुष्ठान उचित रूपले पुष्ट गराउँछौ।

न्यग्निं जातवेदसं होत्रवाहं यविष्ठ्यम्। दधाता देवमृत्विजम् ॥७॥

हे यजमानहरू हो ! अग्निदेवलाई राम्ररी स्थापित गर। अग्निदेव सबै प्राणीलाई जान्ने, यज्ञ सम्पादन गर्ने र अत्यन्त दीप्तिमान युवा हुन्।

प्र यज्ञ एत्वानुषगद्या देवव्यचस्तमः। स्तृणीत बर्हिरासदे ॥८॥

हे ऋत्विक्‌हरू हो ! तिमीहरू अग्निदेवलाई विराजमान हुनका लागि कुश ओछ्याओ। तेजस्वी स्तोताले प्रदान गरेको हविष्यान्न देवताहरूलाई सजिलै प्राप्त होस्।

एदं मरुतो अश्विना मित्रः सीदन्तु वरुणः। देवासः सर्वया विशा ॥९॥

मरुत्‌हरू, दुवै अश्विनीकुमार, मित्रदेव, वरुणदेव र अन्यान्य सबै देवताहरू आफ्ना प्रजाका साथ हाम्रा यज्ञस्थानमा प्रतिष्ठित होऊन्।

[**सूक्त** – २७]

ऋषि – त्र्यरुण त्रसदस्यु पौरुकुत्स। **देवता** – इन्द्राग्नि। **छन्द** – त्रिष्टुप् अनुष्टुप्।

अनस्वन्ता सत्पतिर्मामहे मे गावा चेतिष्ठो असुरो मघोनः।
त्रैवृष्णो अग्ने दशभिः सहस्रैर्वैश्वानर त्र्यरुणश्चिकेत ॥१॥

हे वैश्वानर अग्निदेव ! तिमी सज्जनका स्वामी, ज्ञानवान्, बलशाली र ऐश्वर्यवान् छौ। त्रिवृष्णका पुत्र त्र्यरुणले गाडासहितका दुई गोरु र दस हजार सुनका मुद्रा प्रदान गरेर प्रसिद्धि प्राप्त गरेका थिए।

यो मे शता च विंशतिं च गोनां हरी च युक्ता सुधुरा ददाति।
वैश्वानर सुष्टुतो वावृधानोऽग्ने यच्छ त्र्यरुणाय शर्म ॥२॥

जसले हामीलाई सयौँ गाई र बीसौँ असल धुरामा नारिएका अश्व प्रदान गरेका छन्, हे वैश्वानर अग्निदेव ! हाम्रा असल मन्त्रले दन्केर उनै त्र्यरुणलाई सुखप्रद आश्रय देऊ।

एवा ते अग्ने सुमतिं चकानो नविष्ठाय नवमं त्रसदस्युः।
यो मे गिरस्तुविजातस्य पूर्वीर्युक्तेनाभि त्र्यरुणो गृणाति ॥३॥

उहिले नै हाम्रो वाणीबाट प्रभावित भएका त्र्यरुणले यो लैजाओ भनेका थिए। उसै गरी हे अग्निदेव ! हाम्रा नयाँ स्तुतिले खुसी भएका तिमीसित असल बुद्धि माग्ने त्रसदस्युले पनि हामीलाई यो लैजाओ नै भने।

यो म इति प्रवोचत्यश्वमेधाय सूरये। दददृचा सनिं यते ददन्मेधामृतायते ॥४॥

हे परमेश्वरस्वरूप अग्निदेव ! जब कुनै विद्वान् पुरुष अश्वमेध ऋषिलाई आफ्नत हुन् भन्दछ, तिमी त्यस्ता प्रयत्नशीललाई सात्विक यज्ञका लागि ऋचारूपी दिव्य सम्पदा र असल मेधा प्रदान गर्दछौ।

यस्य मा पुरुषाः शतमुद्धर्षयन्त्युक्षणः।
अश्वमेधस्य दानाः सोमाइव त्र्याशिरः ॥५॥

जुन अश्वमेध ऋषिले पाएका सयौँ गोरु र सेचन प्रवाहले हामीलाई हर्षित गराउँछन्, उनै अश्वमेधका त्र्याशिर दानले सोमको जस्तै आनन्द प्रदान गरोस्।

इन्द्राग्नी शतदाव्यश्वमेधे सुवीर्यम्। क्षत्रं धारयतं बृहद्दिवि सूर्यमिवाजरम् ॥६॥

हे इन्द्राग्निदेव हो ! सयौँ किसिमका ऐश्वर्य प्रदान गर्ने अश्वमेध ऋषिलाई तिमीहरू असल पुरुषार्थ र संरक्षण बलले सूर्यजस्तै विशालता र अजरता प्रदान गर।

[सूक्त - २८]

ऋषि - विश्ववारा आत्रेयी। **देवता** - अग्नि। **छन्द** - त्रिष्टुप् जगती अनुष्टुप् गायत्री।

समिद्धो अग्निर्दिवि शोचिरश्रेत्प्रत्यङ्ङुषसमुर्विया वि भाति।
एति प्राची विश्ववारा नमोभिर्देवाँ ईडाना हविषा घृताची ॥१॥

प्रदीप्त अग्निदेव दीप्तिमान् अन्तरिक्षमा आफ्ना तेजले प्रकाशित भएर उषाका सम्मुख विस्तीर्ण रूपमा विशेष प्रभायुक्त हुन्छन्। इन्द्र आदि देवताहरूको स्तवन गर्दै पुरोडाश र घिउ आदिले युक्त स्रुवो लिएर विश्ववारा पूर्वतिर च्याउँदै अग्नितिर जान्छिन्।

समिध्यमानो अमृतस्य राजसि हविष्कृण्वन्तं सचसे स्वस्तये।
विश्वं स धत्ते द्रविणं यमिन्वस्यातिथ्यमग्ने नि च धत्त इत्पुरः ॥२॥

हे अग्निदेव ! तिमी प्रज्वलित भएर अमृततत्त्व प्रकाशित गर्दछौ। हव्यदाता यजमानलाई तिमी कल्याणले युक्त गराउँछौ। तिमी जुन यजमानका नजिक जान्छौ, त्यसले सम्पूर्ण ऐश्वर्य पाउँछ। हे अग्निदेव ! तिम्रो आतिथ्यसुहाउँदो हव्य आदि पदार्थ त्यस यजमानले तिम्रा सम्मुख स्थापित गर्दछ।

अग्ने शर्ध महते सौभगाय तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु।
सं जास्पत्यं सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महांसि ॥३॥

हे अग्निदेव ! उत्तम सौभाग्यका निम्ति हाम्रा शत्रु पराजित गर। तिम्रो तेज उत्कृष्ट छ। तिमी दाम्पत्य सम्बन्धलाई सुखी र सुनियोजित गर अनि शत्रुको प्रभाव समाप्त गर।

समिद्धस्य प्रमहसोऽग्ने वन्दे तव श्रियम्।
वृषभो द्युम्नवाँ असि समध्वरेष्विध्यसे ॥४॥

हे अग्निदेव ! तिमी प्रज्वलित भएर दीप्तिमान् भएपछि तिम्रो शोभालाई हामी स्तुति गर्दछौं। तिमी अभीष्ट प्रदाता र तेजस्वी छौ र यज्ञमा उचित किसिमले प्रदीप्त हुन्छौ।

समिद्धो अग्न आहुत देवान्यक्षि स्वध्वर। त्वं हि हव्यवाडसि ॥५॥

हे अग्निदेव ! तिमी यजमानबाट बोलाइन्छौ। तिमी शोभायुक्त यज्ञका सम्पादक हौ। तिमी उचित रूपले प्रदीप्त भएर इन्द्र आदि देवताहरूको यजन गर। किनभने तिमी नै हव्य आदि पदार्थलाई वहन गर्दछौ।

आ जुहोता दुवस्यताग्निं प्रयत्यध्वरे। वृणीध्वं हव्यवाहनम् ॥६॥

हे ऋत्विकहरू हो ! हाम्रा यज्ञमा प्रवृत्त भएर हव्य वहन गर्ने अग्निदेवलाई आहुति अर्पित गर। स्तुतिद्वारा उनको सेवा गर र देवताका दूतका रूपमा उनलाई वरण गर।

[सूक्त - २९]

ऋषि - गौरिवीति शाक्त्य। **देवता** - इन्द्र उशना। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

त्र्यर्यमा मनुषो देवताता त्री रोचना दिव्या धारयन्त।
अर्चन्ति त्वा मरुतः पूतदक्षास्त्वमेषामृषिरिन्द्रासि धीरः ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! मनुका यज्ञमा जुन तीन गुण छन् र अन्तरिक्षमा उत्पन्न तीन दिव्य तेज छन्, तिनलाई मरुत्हरूले धारण गरेका छन्। हे इन्द्रदेव ! तिमी यी मरुत्हरूका द्रष्टा हौ।

अनु यदीं मरुतो मन्दसानमार्चन्निन्द्रं पपिवांसं सुतस्य।
आदत्त वज्रमभि यदहिं हन्नपो यह्वीरसृजत्सर्तवा उ ॥२॥

पेलेर तयार पारेको सोम पान गरेर खुसी भएका मरुत्हरूले जब इन्द्रदेवको स्तुति गरे, त्यस बेला इन्द्रदेवले वज्र हातमा लिएर वृत्रलाई मारे। उसले रोकेर राखेको विशाल जलप्रवाह बग्नका लागि मुक्त भयो।

उत ब्रह्माणो मरुतो मे अस्येन्द्रः सोमस्य सुषुतस्य पेयाः।
तद्धि हव्यं मनुषे गा अविन्ददहन्नहिं पपिवाँ इन्द्रो अस्य ॥३॥

हे महान् मरुत्हरू हो ! राम्रोसित पेलेर तयार गरेको यो सोमरस इन्द्रदेवसँग पान गर। सोमयुक्त हवि पान गर्दै तिमीहरू यजमानलाई गाई प्राप्त गराओ। यही सोम पिएर इन्द्रदेवले वृत्रलाई मारेका थिए।

आद्रोदसी वितरं वि ष्कभायत्संविव्यानश्चिद्भियसे मृगं कः ।
जिगर्तिमिन्द्रो अपजर्गुराणः प्रति श्वसन्तमव दानवं हन् ॥४॥

सोमपान गरिसकेपछि इन्द्रदेवले द्यावापृथिवीलाई निश्चल गराए र आक्रामक मुद्रामा इन्द्रदेवले मृगको जस्तो छल गर्ने वृत्रलाई डर देखाए। डरले लुकेका वृत्रले लामो सास फेर्दै थियो। त्यसै बेला इन्द्रदेवले उसको प्रपञ्च नष्ट गरेर त्यसलाई मारिदिए।

अध क्रत्वा मघवन्तुभ्यं देवा अनु विश्वे अददुः सोमपेयम्।
यत्सूर्यस्य हरितः पतन्तीः पुरः सतीरुपरा एतशे कः ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! सूर्यका अगाडि बढ्ने घोडालाई तिमीले एतशसँग संयुक्त गरायौ। तिम्रा कार्यले हर्षित भएर विश्वेदेवहरूले तिमीलाई पान गर्नका लागि सोम प्रस्तुत गरे।

नव यदस्य नवतिं च भोगान्त्साकं वज्रेण मघवा विवृश्चत्।
अर्चन्तीन्द्रं मरुतः सधस्थे त्रैष्टुभेन वचसा बाधत द्याम् ॥६॥

महान् इन्द्रदेवले शत्रुका उनान्सय सहर एकै क्षणमा वज्रले ध्वस्त गराएर द्युलोकलाई अड्याए। मरुत्‌हरूले सङ्ग्रामस्थलमा त्रिष्टुप् छन्दका ऋचाले इन्द्रदेवको स्तुति गरे।

सखा सख्ये अपचत्तूयमग्निरस्य क्रत्वा महिषा त्री शतानि।
त्री साकमिन्द्रो मनुषः सरांसि सुतं पिबद्वृत्रहत्याय सोमम् ॥७॥

इन्द्रदेवका मित्र अग्निले इन्द्रको कार्यक्षमता बढाउनका लागि तीन सय प्राणधारारूपी महिषहरू पकाए। वृत्रलाई मार्नका लागि इन्द्रदेवले मानिसले तयार गरेका तीन भाँडा सोम एकै चोटि पान गरे।

त्री यच्छता महिषाणामघो मास्त्री सरांसि मघवा सोम्यापाः।
कारं न विश्वे अह्वन्त देवा भरमिन्द्राय यदहिं जघान ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! तीन सय महिषरूपी प्राणप्रवाहलाई स्वीकार गरेर सोमका तीन पात्र पान गरेपछि वृत्रलाई मार्‍यौ। देवताहरूले कुशल कर्मीजस्ता इन्द्रदेवलाई आह्वान गरे।

उशना यत्सहस्यैरयातं गृहमिन्द्र जूजुवानेभिरश्वैः।
वन्वानो अत्र सरथं ययाथ कुत्सेन देवैरवनोर्ह शुष्णम् ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी र उशना नामका दूरदर्शी कवि दुवै अत्यन्त बलिष्ठ र वेगवान् अश्वद्वारा घरमा गएपछि तिमीले शत्रुलाई मार्‍यौ। कुत्स र अरू देवताहरूसँगै रथमा चढ्यौ। हे इन्द्रदेव ! तिमीले शुष्ण असुरलाई पनि वध गर्‍यौ।

प्रान्यच्चक्रमवृहः सूर्यस्य कुत्सायान्यद्वरिवो यातवेऽकः।
अनासो दस्यूँरमृणो वधेन नि दुर्योण आवृणङ् मृध्रवाचः ॥१०॥

हे अग्निदेव ! तिमीले सूर्यका रथबाट एउटा चक्र छुट्यायौ र अरू चक्र कुत्सलाई प्रतिष्ठा दिनका लागि तयार गर्‍यौ। स्वर्गबाट खस्दा ठूलो हल्ला गर्ने दस्युलाई वज्रले मारेर सङ्ग्राममा विजयी भयौ।

स्तोमासस्त्वा गौरिवीतेरवर्धन्नरन्धयो वैदथिनाय पिप्रुम्।
आ त्वामृजिश्वा सख्याय चक्रे पचन्पक्तीरपिबः सोममस्य ॥११॥

हे इन्द्रदेव ! गौरिवीतिका स्तोत्रले तिमीलाई हँस्याउँदा तिमीले विदथिका पुत्र ऋजिश्वाको सुरक्षा गर्नका लागि पिप्रुलाई मार्‍यौ। त्यति बेला ऋजिश्वाले तिमीसँगको मित्रता बलियो बनाउन पुरोडाश पकाएर समर्पित गरे। उनले अर्पण गरेको सोम पनि तिमीले पान गर्‍यौ।

नवग्वासः सुतसोमास इन्द्रं दशग्वासो अभ्यर्चन्त्यर्कैः।
गव्यं चिदूर्वमपिधानवन्तं तं चिन्नरः शशमाना अप व्रन् ॥१२॥

सोमयज्ञ गर्ने नवग्व र दशग्वले इन्द्रदेवका अगाडि अर्चनीय स्तोत्रले स्तुति गरे। इन्द्रदेव खुसी भएर आफ्ना सहायक मरुत्‌हरूद्वारा असुरलाई मारेर तिनले लुकाएका गाईको बथान फुक्का गराए।

कथो नु ते परि चराणि विद्वान्वीर्या मघवन्या चकर्थ।
या चो नु नव्या कृणवः शविष्ठ प्रेदु ता ते विदथेषु ब्रवाम ॥१३॥

हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव ! तिमीले जुन पराक्रमी कार्य गरेर देखायौ, तिनलाई हामीले जानेर तिम्रो सेवा कसरी गरौँ ? हे बलशाली इन्द्रदेव ! तिमीले जुन नयाँ पराक्रमी कार्य गर्‍यौ त्यस पराक्रमको बयान उचित रूपले हाम्रा यज्ञमा गर्नेछौँ।

एता विश्वा चकृवाँ इन्द्र भूर्यपरीतो जनुषा वीर्येण।
या चिन्नु वज्रिन्कृणवो दधृष्वान्न ते वर्ता तविष्या अस्ति तस्याः ॥१४॥

हे इन्द्रदेव! तिमी शत्रुका बीचमा अडिग सङ्घर्षशील छौ। तिमी जन्मिएपछि आफ्नो पराक्रमले भुवनहरू बनायौ। हे वज्रधारी इन्द्रदेव! शत्रु मारेर जुन पराक्रम गर्‍यौ, तिम्रो त्यो बल रोक्न सक्ने अरू कोही पनि छैन।

इन्द्र ब्रह्म क्रियमाणा जुषस्व या ते शविष्ठ नव्या अकर्म।
वस्त्रेव भद्रा सुकृता वसूयू रथं न धीरः स्वपा अतक्षम् ॥१५॥

हे अत्यन्त बलशाली इन्द्रदेव! तिम्रा लागि हामीले नयाँ स्तोत्र बनायौं। हामीले चढाएको स्तोत्र स्वीकार गर। हामी उत्तम स्तुति गर्दै बुद्धिमान् र धनी हुने आशा गर्छौं। राम्रो वस्त्र र गतिलो रथ निर्माण गरेझैँ हामी स्तोत्र रचना गर्दछौं।

[सूक्त - ३०]

ऋषि – बभ्रु आत्रेय। **देवता** – इन्द्र ऋणञ्चय। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

क्व१स्य वीरः को अपश्यदिन्द्रं सुखरथमीयमानं हरिभ्याम्।
यो राया वज्री सुतसोममिच्छन्तदोको गन्ता पुरुहूत ऊती ॥१॥

जताततैबाट बोलाइने इन्द्रदेव वज्र धारण गर्छन् र धन तथा संरक्षण साधनले युक्त छन्। उनी नेलेर तयार गरेको सोमरसको इच्छा गर्दै यजमानका घर जान्छन्। त्यस्ता पराक्रमी इन्द्रदेव कहाँ छन्? दुई अश्वले नजिएको सुखद रथमा हिँड्ने गरेका इन्द्रदेवलाई कसले देखेको छ?

अवाचचक्षं पदमस्य सस्वरुग्रं निधातुरन्वायमिच्छन्।
अपृच्छमन्याँ उत ते म आहुरिन्द्रं नरो बुबुधाना अशेम ॥२॥

हामीले इन्द्रदेवका गोप्य र उग्र स्थान देखेका छौं। दर्शनको इच्छाले हामी इन्द्रदेवका आश्रयस्थलमा गयौं। हामीले अरूलाई पनि सोध्यौं, त्यसपछि उनीहरूले उत्तम स्थानको आशा गर्ने मानिसले मात्र इन्द्रदेवलाई भेट्न सक्छन् भने।

प्र नु वयं सुते या ते कृतानीन्द्र ब्रवाम यानि नो जुजोषः।
वेददविद्वाञ्छृणवच्च विद्वान्वहतेऽयं मघवा सर्वसेनः ॥३॥

हे इन्द्रदेव! तिमीले गरेका कार्यको बयान हामी सोमयज्ञ हुने ठाउँमा गर्दछौं। तिमीले हाम्रा निम्ति प्रयोग गरेको काम सबैले जानून्। जान्ने साधकले नजान्नेलाई सुनाऊन्। अनेकौं सेना भएका ऐश्वर्यशाली इन्द्रदेव अश्वमा चढेर जान्ने र सुन्नेहरूतिर जाऊन्।

स्थिरं मनश्चकृषे जात इन्द्र वेषीदेको युधये भूयसश्चित्।
अश्मानं चिच्छवसा दिद्युतो वि विदो गवामूर्वमुस्रियाणाम् ॥४॥

हे इन्द्रदेव! प्रकट हुँदाखेरिको शत्रुविजयी हुनका लागि तिमीले सङ्कल्प गर्‍यौ। युद्धमा एक्लै तिमीले अनेकौं शत्रु नष्ट गर्‍यौ र बलियो पर्वत भत्काएर त्यसमा थुनिएको दुधालु गाईको बथान मुक्त गरायौ।

परो यत्त्वं परम आजनिष्ठाः परावति श्रुत्यं नाम बिभ्रत्।
अतश्चिदिन्द्रादभयन्त देवा विश्वा अपो अजयद्दासपत्नीः ॥५॥

हे इन्द्रदेव! तिमी श्रेष्ठतमहरूमा प्रमुख हौ। प्रकट भएर तिमीले आफ्नो नाम प्रसिद्ध गरेपछि देवताहरू डराए। वृत्रले अधिकारमा राखेको जल इन्द्रले जिते।

तुभ्येदेते मरुतः सुशेवा अर्चन्त्यर्कं सुन्वन्त्यन्धः।
अहिमोहानमप आशयानं प्र मायाभिर्मायिनं सक्षदिन्द्रः ॥६॥

हे इन्द्रदेव! उत्तम सेवा गर्ने मरुत्हरू स्तोत्रले तिम्रो सेवाअर्चना गर्दै सोम अर्पण गर्छन्। जल थुनेर देवताहरूलाई सताउने मायावी अहिलाई इन्द्रदेवले नष्ट गराए।

वि षू मृधो जनुषा दानमिन्वन्नहन्गवा मघवन्त्सञ्चकानः।
अत्रा दासस्य नमुचेः शिरो यदवर्तयो मनवे गातुमिच्छन् ॥७॥

हे ऐश्वर्यशाली इन्द्रदेव! तिमी सर्वथा प्रशंसित हुन्छौ। तिमीले जन्मदेखिबेरि दान नामको असुर मारेका थियौ र अरू हिंसक शत्रु पनि मार्‍यौ। हे इन्द्रदेव! त्यस युद्धमा मनुका लागि मार्ग खोज्दैगर्दा नमुचि नामका दस्युको शिर तिमीले काटेका थियौ।

युजं हि मामकृथा आदिदिन्द्र शिरो दासस्य नमुचेर्मथायन्।
अश्मानं चित्स्वर्यं वर्तमानं प्र चक्रियेव रोदसी मरुद्भ्यः ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! मेघजस्तै गर्जने नमुचि दस्युको शिर तिमीले टुक्रैटुक्रा पारेर हामीलाई मित्र बनायौ। मरुत्‌हरूका सहायताले तिमीले आकाश र पृथिवीलाई चक्रभैँ घुम्ने बनायौ।

स्त्रियो हि दास आयुधानि चक्रे किं मा करन्नबला अस्य सेनाः।
अन्तर्ह्यख्यदुभे अस्य धेने अथोप प्रैद्युधये दस्युमिन्द्र ॥९॥

नमुचि नामका दस्युले आइमाईहरूलाई युद्धका साधन बनाएको थियो। त्यस्ता बलहीन सेनाले के गर्ला भन्ने सोचेर इन्द्रदेवले उसका दुई वटी मुख्य आइमाईलाई बन्दी बनाए र नमुचिसँग युद्ध गर्न तम्सिए।

समत्र गावोऽभितोऽनवन्तेहेह वत्सैर्वियुता यदासन्।
सं ता इन्द्रो असृजदस्य शाकैर्यदीं सोमासः सुषुता अमन्दन् ॥१०॥

असुरहरूका बलले नमुचिले बभ्रु ऋषिका गाई अपहरण गरेर बाछाबाट अलग्याएको थियो। गाईहरू जतातते भौँतारिँदै थिए। पेलेर तयार पारेका सोमरसले इन्द्रदेवलाई जोस्यायो र उनले आफ्ना सहायक मरुत्‌हरूद्वारा गाईलाई बाछासँग मिसाइदिए।

यदीं सोमा बभ्रुधूता अमन्दन्नरोरवीद्वृषभः सादनेषु।
पुरन्दरः पपिवाँ इन्द्रो अस्य पुनर्गवामददादुस्त्रियाणाम् ॥११॥

बभ्रुले पेलेका सोमले इन्द्रदेवलाई जब खुसी गराएपछि सङ्ग्राममा गएर बलवान् इन्द्रदेवले ठूलो गर्जना गरे। शत्रुको सहरलाई विध्वंस गर्ने इन्द्रदेवले सोमपान गरेर नै बभ्रुलाई दुधालु गाई फेरि उपलब्ध गराए।

भद्रमिदं रुशमा अग्ने अक्रन्गावां चत्वारि ददतः सहस्रा।
ऋणञ्चयस्य प्रयता मघानि प्रत्यग्रभीष्म नृतमस्य नृणाम् ॥१२॥

हे अग्निदेव ! ऋणञ्चय राजाका अधीनमा रहेका रुशमवासीले हामीलाई चार हजार गाई दिएर हितकारी काम गरे। मानिसको नेतृत्व गर्ने श्रेष्ठ ऋणञ्चय राजाले दिएको ऐश्वर्य पनि हामीले लियौँ।

सुपेशसं माव सृजन्त्यस्तं गवां सहस्रै रुशमासो अग्ने।
तीव्रा इन्द्रमममन्दुः सुतासोऽक्तोर्व्युष्टौ परितक्म्यायाः ॥१३॥

हे अग्निदेव ! रुशमवासीले हजारौँ गाई र सजिएको घर हामीलाई दिए। पेलेर तयार पारेको कडा सोम रात बित्ने बेलामा दिएर हामीले इन्द्रदेवलाई खुसी पार्‍यौँ।

औच्छत्सा रात्री परितक्म्या याँ ऋणञ्चये राजनि रुशमानाम्।
अत्यो न वाजी रघुरज्यमानो बभ्रुश्चत्वार्यसनत्सहस्रा ॥१४॥

रुशमवासीहरूका राजा ऋणञ्चयसित जाँदा अँधेरी रात थियो। त्यो रात बितेपछि बभ्रु ऋषिले निरन्तर गतिमान् अश्वजस्ता द्रुतगामी चार हजार गाई फेला पारे।

चतुःसहस्रं गव्यस्य पश्वः प्रत्यग्रभीष्म रुशमेष्वग्ने।
घर्मश्चित्तप्तः प्रवृजे य आसीदयस्मयस्तम्वादाम विप्राः ॥१५॥

हे अग्निदेव ! हामी मेधावी छौँ। हामीले रुशमवासीसित गाईरूपी चार हजार पशु प्राप्त गरेका छौँ र यज्ञमा पशुको दुध दुहनका लागि अत्यधिक पोलेर शुद्ध पारिएका सुनको कलश पनि प्राप्त गर्‍यौँ।

[सूक्त - ३१]

ऋषि – अवस्यु आत्रेय। **देवता** – इन्द्र उशना कुत्स। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

इन्द्रो रथाय प्रवतं कृणोति यमध्यस्थान्मघवा वाजयन्तम्।
यूथेव पश्वो व्युनोति गोपा अरिष्टो याति प्रथमः सिषासन् ॥१॥

ऐश्वर्यशाली इन्द्रदेव जुन रथमा हुन्छन्, त्यसलाई उनी अति वेगका साथ हाँक्दछन्। गोठालाले आफ्ना पशु धपाएझैँ उनी आफ्ना सेनालाई प्रेरित गर्दछन्। युद्धमा पनि आफू शत्रुबाट जोगिएर शत्रुको धन जित्दछन्।

आ प्र द्रव हरिवो मा वि वेनः पिशङ्गराते अभि नः सचस्व।
नहि त्वदिन्द्र वस्यो अन्यदस्त्यमेनांश्चिज्जनिवतश्चकर्थ ॥२॥

हरि नामका अश्वका अधिपति हे इन्द्रदेव ! हामीकहाँ तिमी चाँडै आऊ, निराश नपार। हे धनवान् इन्द्रदेव ! हामीले अर्पण गरेको पदार्थ स्वीकार गर। हे इन्द्रदेव ! तिमीभन्दा महान् अरू कोही पनि छैन। तिमी पत्नीविहीनहरूलाई पत्नी प्रदान गर्दछौ।

उद्यत्सहः सहस आजनिष्ट देदिष्ट इन्द्र इन्द्रियाणि विश्वा।
प्राचोदयत्सुदुघा वव्रे अन्तर्वि ज्योतिष संववृत्वत्तमोऽवः ॥३॥

सूर्योदयका तेजले उषाको तेज फैलिएपछि इन्द्रदेवले मानिसलाई सबै इन्द्रिय दिएर सक्रिय गराए। पर्वतले छेकिएर बसेका दुधालु गाई मुक्त गराए र सर्वत्र छोपेर बसेको अन्धकार आफ्ना तेजले हटाइदिए।

अनवस्ते रथमश्वाय तक्षन्त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम्।
ब्रह्माण इन्द्रं महयन्तो अर्कैरवर्धयन्नहये हन्तवा उ ॥४॥

धेरै तिरबाट बोलाइने गरेका हे इन्द्रदेव ! ऋभुहरूले तिम्रा रथ अश्व योजित गर्न मिल्ने बनाए। त्वष्टादेवले तिम्रा लागि तिखो वज्र बनाए। मन्त्रयुक्त स्तोत्रले यजन गर्नेहरूले तिमीलाई वृत्रवधका निम्ति स्तोत्रले हौस्याए।

वृष्णे यत्ते वृषणो अर्कमर्चानिन्द्र ग्रावाणो अदितिः सजोषाः।
अनश्वासो ये पवयोऽरथा इन्द्रेषिता अभ्यवर्तन्त दस्यून् ॥५॥

हे चाहिएको कुरो पूरा गरिदिने इन्द्रदेव ! बलवान् मरुत्हरूले स्तोत्र गाएर तिम्रो स्तुति गरेका बेला बलिया ढुङ्गाहरू सोमरस पेल्नका लागि खटिएका थिए। अश्व र रथविहीन भाग्दै गरेका शत्रुलाई तिमीबाट प्रेरित भएर मरुत्हरूले पराजित गरे।

प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं प्र नूतना मघवन्या चकर्थ।
शक्तीवो यद्विभरा रोदसी उभे जयन्नपो मनवे दानुचित्राः ॥६॥

हे ऐश्वर्यका धनी इन्द्रदेव ! आफ्ना बलले तिमीले जुन काम गरेका छौ, ती नयाँ वा पुराना कामको बयान हामी गर्दछौँ। हे इन्द्रदेव ! तिमीले मानिसका लागि अद्भुत र अनेकौँ खालका जल धारण गरेका छौ।

तदिन्नु ते करणं दस्म विप्राहिं यद्घ्नन्नोजो अत्रामिमीथाः।
शुष्णस्य चित्परि माया अगृभ्णाः प्रपित्वंयन्नप दस्यूँरसेधः ॥७॥

हे दर्शनीय र ज्ञानले सम्पन्न इन्द्रदेव ! वृत्रलाई मारेर बल प्रदर्शित गर्ने काम तिम्रै हो। तिमीले शुष्ण असुरको छल बुझेपछि उसलाई पक्रियौ। युद्धस्थलमा गएर असुरहरूको संहार गर्‍यौ।

त्वमपो यदवे तुर्वशायारमयः सुदुघाः पार इन्द्र।
उग्रमयातमवहो ह कुत्सं सं ह यद्वामुशनारन्त देवाः ॥८॥

हे आपद्बाट पार लगाउने इन्द्रदेव ! तिमीले यदु र तुर्वशका लागि वनस्पति बढाउन जल प्रवाहित गर्‍यौ। तिमीले कुत्समाथि आक्रमण गर्ने शुष्ण असुरबाट कुत्सको रक्षा गर्‍यौ। त्यस बेला उशना कवि र देवताहरूले तिम्रो स्तुति गाए।

इन्द्राकुत्सा वहमाना रथेना वामत्या अपि कर्णे वहन्तु।
निः षीमद्भ्यो धमथो निः षधस्थान्मघोनो हृदो वरथस्तमांसि ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! हे कुत्स ! तिमीहरू दुवै एउटै रथमा बसेर द्रुतगामी अश्वद्वारा यजमानका समीप आओ। शुष्ण असुरलाई जलरूपी उसको आश्रयबाट निकालेर मारेका छौ। तिमीहरूले सबै यजमानका मनबाट अज्ञानरूपी अन्धकार हटाइदियौ।

वातस्य युक्तान्त्सुयुजश्चिदश्वान्कविश्चिदेषो अजगन्नवस्युः।
विश्वे ते अत्र मरुतः सखाय इन्द्र ब्रह्माणि तविषीमवर्धन् ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! ज्ञानसम्पन्न अवस्युले वायुजस्तै वेगवान् र रथमा सजिलै नारिने अश्व प्राप्त गरे। हे इन्द्रदेव ! तिम्रा मित्ररूपी मरुत्हरूका स्तोत्रले तिम्रो बल बढायो।

सूरश्चिद्रथं परितक्म्यायां पूर्वं करदुपरं जूजुवांसम्।
भरच्चक्रमेतशः सं रिणाति पुरो दधत्सनिष्यति क्रतुं नः ॥११॥

[illegible] नै [illegible]सित एतशको युद्ध हुँदा इन्द्रदेवले सूर्यको अति वेगवान् रथ चल्नै नसक्ने बनाइदिए। [illegible] इन्द्रदेवले सूर्यदेवका रथको एउटा पाङ्ग्रो निकालेर त्यसैले शत्रुको संहार गरेका थिए। [illegible] इन्द्रदेव हाम्रा स्तोत्रले हाँसिऊन् र हाम्रा यज्ञको उपभोग गरून्।

आयं जना अभिचक्षे जगामेन्द्रः सखायं सुतसोममिच्छन्।
वन्दग्रावाव वेदिं भ्रियाते यस्म जीरमध्वर्यवश्चरन्ति ॥१२॥

हे यजमानहरू हो ! मित्रका रूपमा तिमीहरूलाई भेट्न तिमीहरूले पेलेर तयार पारेको सोम पान गर्ने इच्छा लागेर इन्द्रदेव यहाँ आएका छन्। अध्वर्युहरू शब्द गरिरहेका सोम पेल्ने ढुङ्गा जोडले चलाउँछन्। अनि पेलेर तयार पारेको सोम वेदीमा ल्याउँछन्।

ये चाकनन्त चाकनन्त नू ते मर्ता अमृत मो ते अंह आरन्।
वावन्धि यज्यूँरुत तेषु धेह्योजो जनेषु येषु ते स्याम ॥१३॥

हे अविनाशी इन्द्रदेव ! हामी मानिसहरू तिम्रा आश्रयमा सुखी छौँ र सुखी नै रहौँ। हामी कहिल्यै पनि अनिष्टमा नपरौँ। यजमानहरूको सेवा स्वीकार गर। हामी सबै मानिसहरू तिम्रै हौँ र हामीभित्र तिम्रो बल स्थापित गरिदेऊ।

[सूक्त - ३२]

ऋषि - गातु आत्रेय। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

अदर्दरुत्समसृजो वि खानि त्वमर्णवान्बद्बधानाँ अरम्णाः।
महान्तमिन्द्र पर्वतं वि यद्वः सृजो वि धारा अव दानवं हन् ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले बादल फुटाएर जलका धारा प्रकट गर्न बाधाहरू पन्छायौ। समुद्रलाई अग्ला छाल र धेरै जलले प्रसन्न गरायौ। तिमीले नै राक्षसको संहार गऱ्यौ।

त्वमुत्साँ ऋतुभिर्बद्बधानाँ अरंह ऊधः पर्वतस्य वज्रिन्।
अहिं चिदुग्र प्रयुतं शयानं जघन्वाँ इन्द्र तविषीमधत्थाः ॥२॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! वर्षाकालमा पानी थुनिराख्ने मेघको बन्धन खोलेर मेघको बल नष्ट गराउँछौ। हे भयानक इन्द्रदेव ! तिमीले पानी थुनेर सुतेका वृत्रलाई मारेर आफ्नो बल प्रख्यात गरायौ।

त्यस्य चिन्महतो निर्मृगस्य वधर्जघान तविषीभिरिन्द्रः।
य एक इदप्रतिर्मन्यमान आदस्मादन्यो अजनिष्ट तव्यान् ॥३॥

केवल इन्द्रदेव नै अतुलनीय छन्। पृथ्वीमा चल्ने वृत्रका अस्त्रहरू उनले नाश गराए। त्यसै वृत्रबाट अर्को एउटा बलशाली असुर प्रकट भयो।

त्यं चिदेषां स्वधया मदन्तं मिहो नपातं सुवृधं तमोगाम्।
वृषप्रभर्मा दानवस्य भामं वज्रेण वज्री नि जघान शुष्णम् ॥४॥

मेघले वर्षाको पानी बोक्छ। मेघमाथि वज्र प्रहार गरेर इन्द्र पानी खसाउँन्। इन्द्रदेवले शुष्ण नामका असुरलाई त्यसै वज्रले हानेर मारिदिए। वृत्रासुरका क्रोधबाट शुष्ण उत्पन्न भएको थियो र उसले अन्धकार उत्पन्न गरेर संसार छोप्ने गर्दथ्यो। उसले मेघलाई छेकेर पानी खस्न दिँदैनथ्यो अनि प्राणीहरूको अन्न आफैँ खाइदिएर रमाउँथ्यो।

त्यं चिदस्य क्रतुभिर्निषत्तममर्मणो विददिदस्य मर्म।
यदीं सुक्षत्र प्रभृता मदस्य युयुत्सन्तं तमसि हर्म्ये धाः ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! जसको भेद कसैले जान्न सकेको थिएन, त्यस वृत्रको गोप्य भेद तिमीले आफ्नै कर्मले जान्यौ। मनग्गे बल सम्पन्न हे इन्द्रदेव ! सोमपान गरेर खुसी भएपछि अन्धकारमा लुकेर युद्ध गर्न निहुँ खोज्ने वृत्रलाई तिमीले खोजेर निकाल्यौ।

त्यं चिदित्था कत्पयं शयानमसूर्ये तमसि वावृधानम्।
तं चिन्मन्दानो वृषभः सुतस्योच्चैरिन्द्रो अपगूर्या जघान ॥६॥

जलमा आनन्दले सुत्ने वृत्र गहिरो अन्धकारमा बलियो हुन्थ्यो। पेलेको सोम पिएपछि खुसी हुने अत्यन्त बलिया इन्द्रदेवले वज्र माथिसम्म उचालेर वृत्रलाई मारिदिए।

उद्यदिन्द्रो महते दानवाय वधर्यमिष्ट सहो अप्रतीतम्।
यदीं वज्रस्य प्रभृतौ ददाभ विश्वस्य जन्तोरधमं चकार ॥७॥
इन्द्रदेवले भीषण जिउको दानव मार्नका लागि अजेय वज्र उचाले र वृत्र दानवमाथि प्रचण्ड प्रहार गरे। त्यसलाई उनले सबै प्राणीको भन्दा तल्लो तहमा पुऱ्याइदिए।

त्यं चिदर्णं मधुपं शयानमसिन्वं वव्रं मह्याददुग्रः।
अपादमत्रं महता वधेन नि दुर्योण आवृणङ्मृध्रवाचम् ॥८॥
शत्रु विनाश गर्ने अत्यन्त वीर इन्द्रदेवले विशाल मेघ थुनेर सुत्ने र सबैलाई छोपेर राख्ने वृत्र नामका असुरलाई पक्रिए। पाउ र परिमाण नै नभएको तथा दुर्वचन मात्रै बोल्ने त्यस वृत्रलाई इन्द्रदेवले सङ्ग्राममा टुक्रैटुक्रा पारे।

को अस्य शुष्मं तविषीं वरात एको धना भरते अप्रतीतः।
इमे चिदस्य ज्रयसो नु देवी इन्द्रस्यौजसो भियसा जिहाते ॥९॥
इन्द्रदेवका शोषक बललाई कसले रोक्न सक्ला र ? प्रतिद्वन्द्वीविनाका इन्द्रदेव एक्लै नै शत्रुको धन खोस्छन्। दीप्तिमती द्यावापृथिवी वेगवान् इन्द्रदेवका बलसित डराउँछन्।

न्यस्मै देवी स्वधितिर्जिहीत इन्द्राय गातुरुशतीव येमे।
सं यदोजो युवते विश्वमाभिरनु स्वधाव्ने क्षितयो नमन्त ॥१०॥
दीप्तिमान, स्वयं धारणशील आकाश इन्द्रदेवका लागि नम्र हुन्छ। रहर जागेका स्त्रीहरू पतिका लागि समर्पित भएझैं इन्द्रदेवका अगाडि पृथ्वी आत्मसमर्पित हुन्छ। इन्द्रदेवले आफ्नो सम्पूर्ण बल प्रजाका बीचमा स्थापित गरेपछि प्रजाहरू बलवान् इन्द्रदेवलाई नमस्कार गर्दछन्।

एकं नु त्वा सत्पतिं पाञ्चजन्यं जातं शृणोमि यशसं जनेषु।
तं मे जगृभ्र आशसो नविष्ठं दोषा वस्तोर्हवमानास इन्द्रम् ॥११॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी सज्जनका पालक, पाँचै वर्गका मानिसका हितैषि र अत्यन्त यशस्वी हौ भन्ने कुरो हामीले सुनेका छौं। वरिष्ठतापूर्वक उत्पन्न हुने तिमी मात्रै हौ। दिनरात स्तुति गर्दै हवि प्रदान गर्ने विचार भएका हाम्रा सन्तानले अत्यन्त स्तुत्य इन्द्रदेवलाई प्राप्त गरुन्।

एवा हि त्वामृतुथा यातयन्तं मघा विप्रेभ्यो ददतं शृणोमि।
किं ते ब्रह्माणो गृहते सखायो ये त्वाया निदधुः काममिन्द्र ॥१२॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी बेलाबखत प्राणीका लागि प्रेरक हुन्छौ र ज्ञानीलाई धन दिने गर्दछौ भन्ने हामीले सुनेका छौं। हे इन्द्रदेव ! जुन स्तोताले आफ्ना रहर तिमीमा स्थापित गर्दछन्, तिम्रा ती ज्ञानी मित्रहरूले तिमीबाट के पाउँछन् ?

[सूक्त - ३३]

ऋषि - संवरण प्राजापत्य। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

महि महे तवसे दीध्ये नॄनिन्द्रायेत्था तवसे अतव्यान्।
यो अस्मै सुमतिं वाजसातौ स्तुतो जने समर्यश्चिकेत ॥१॥
युद्धमा वीर पुरुषहरूले युक्त भएपछि इन्द्रदेव प्रकृष्ट पराक्रमी देखिन्छन् र आफ्ना उत्तम बुद्धिले सबै मानिसमाथि प्रभाव जमाउँदै स्तुत्य हुन्छन्। हामी निर्धा स्तोताहरू मानिसलाई बलसम्पन्न बनाउनका लागि बलशाली इन्द्रदेवको मनग्गे स्तुति गर्दछौं।

स त्वं न इन्द्र धियसानोअर्कैर्हरीणां वृषन्योक्त्रमश्रेः।
या इत्था मघवन्ननु जोषं वक्षो अभि प्रार्यः सक्षि जनान् ॥२॥
हे चाहिएको कुरो पूरा गराउने इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रा स्तुतिमाथि ध्यान दिँदै प्रेमका साथ रथमा नारिएका अश्वको लगाम हातमा लेऊ। हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव ! हाम्रा शत्रुलाई पनि तिमी पराजित गरिदेऊ।

न ते त इन्द्राभ्यस्मदृष्वायुक्तासो अब्रह्मता यदसन्।
तिष्ठा रथमधि तं वज्रहस्ता रश्मिं देव यमसे स्वश्वः ॥३॥
हे तेजस्वी इन्द्रदेव ! जुन मानिसहरू तिम्रा भक्तभन्दा भिन्न छन् र तिमीसित रहँदैनन्, जो ब्रह्मकर्मबाट रहित छन्, ती तिम्रा भक्त हुन सक्दैनन्। हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रा यज्ञमा दीप्तिमान् र उत्तम अश्व नारिएको रथ आफैँले हाँक्दै लिएर आऊ।

पुरू यत्त इन्द्र सन्त्युक्था गवे चकर्थोर्वरासु युध्यन्।
ततक्षे सूर्याय चिदोकसि स्वे वृष समत्सु दासस्य नाम चित् ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा उल्लेख्य स्तोत्र अनेकौं छन्। जल अवरोधकलाई विनाश गरेर तिमीले उब्जाउ भूमिमा जलको वर्षा गर्ने मार्ग बनाएका छौ। हे बलवान् इन्द्रदेव ! तिमीले युद्धमा नमुचि दासको नामनिसान मेटाइदियौ।

वयं ते त इन्द्र ये च नरः शर्धो जज्ञाना याताश्च रथाः।
आस्माञ्जगम्यादहिशुष्म सत्वा भगो न हव्यः प्रभृथेषु चारुः ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! हामी सबै ऋत्विक् र यजमानहरू तिम्रै हौं। यज्ञद्वारा तिम्रो बल बढाइदिन्छौं र आहुति प्रदान गर्नका लागि तिम्रा अगाडि उपस्थित हुन्छौं। हे इन्द्रदेव ! तिम्रो शक्ति सर्वत्र सञ्चरित छ। हामीलाई युद्धमा भगरूपी सेवक तिम्रा कृपाले प्राप्त होस्।

पपृक्षेण्यमिन्द्र त्वे ह्योजो नृम्णानि च नृतमानोअमर्तः।
स न एनीं वसवानो रयिं दाः प्रार्यः स्तुषे तुविमघस्य दानम् ॥६॥

तिम्रो सम्पूर्ण बल अत्यन्त पूजनीय छ। तिमी मानिसहरूमा व्याप्त भएर पनि अविनाशी छौ। तिमी आफ्ना सामर्थ्यले संसारका आश्रयदाता हौ। हामीलाई उज्वल वर्णको धन प्रदान गर। तिमी अत्यन्त धनसम्पन्न, महान् दाता हौ र हामी दानको उचित स्तुति गर्छौं।

एवा न इन्द्रोतिभिरव पाहि गृणतः शूर कारून्।
उत त्वचं ददतो वाजसातौ पिप्रीहि मध्वः सुषुतस्य चारोः ॥७॥

हे शूरवीर इन्द्रदेव ! हामी यजमानहरू तिम्रो स्तुति र यजन गर्दछौं। आफ्ना रक्षण सामर्थ्यले तिमी हाम्रो रक्षा गर। सङ्ग्रामको कवचले जस्तै तिमी हाम्रो रक्षा गर। हामीले राम्ररी पेलेर तयार गरेको मिठो सोमरस पिएर तिमी सन्तुष्ट होऊ।

उत त्ये मा पौरुकुत्स्यस्य सूरेस्त्रसदस्योर्हिरणिनो रराणाः।
वहन्तु मा दश श्येतासो अस्य गैरिक्षितस्य क्रतुभिर्नु सश्चे ॥८॥

गिरिक्षित गोत्रमा उत्पन्न भएका पुरुकुत्सका विद्वान् पुत्र त्रसदस्यु स्वर्ण सम्पदाले सम्पन्न छन्। उनले दिएका दस वटा सेता वर्णका अश्वले हामीलाई वहन गरुन्। हामी पनि असल कर्तव्य निर्वाह गरिरहौं।

उत त्ये मा मारुताश्वस्य शोणाः क्रत्वामघासो विदथस्य रातौ।
सहस्रा मे च्यवतानो ददान आनूकमर्यो वपुषे नार्चत् ॥९॥

मरुताश्वका पुत्र विदथका यज्ञमा हामीलाई उनले राता वर्णका द्रुतगामी अश्व प्रदान गरे र हजारौं किसिमका धन दिएर हाम्रो शरीर असल गहनाले सजाए।

उत त्ये मा ध्वन्यस्य जुष्टा लक्ष्मण्यस्य सुरुचो यतानाः।
मह्ना रायः संवरणस्य ऋषेर्व्रजं न गावः प्रयता अपि ग्मन् ॥१०॥

लक्ष्मणका पुत्र ध्वन्यले हामीलाई दीप्तियुक्त र पराक्रमी अश्व प्रदान गरे। हामीले त्यो स्वीकार गर्‍यौं। गाई चरनतिर गएझैं त्यो प्रशस्त धन संवरण ऋषिकहाँ गएको छ।

[सूक्त - ३४]

ऋषि - संवरण प्राजापत्य। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - जगती त्रिष्टुप्।

अजातशत्रुमजरा स्वर्वत्यनु स्वधामिता दस्ममीयते।
सुनोतन पचत ब्रह्मवाहसे पुरुष्टुताय प्रतरं दधातन ॥१॥

जसका शत्रु जन्मिएकै छैनन् त्यस्ता दर्शनीय इन्द्रदेवलाई नखिइने, सुखदायी र असीमित हविष्यान्न प्राप्त हुन्छ। उनै इन्द्रदेव धेरै तिरश्चाट स्तुति गरिने र स्तोत्र धारण गर्दछन्। हे ऋत्विक्हरू हो ! उनै इन्द्रदेवका लागि पुरोडाश पकाओ र उत्तम यज्ञ आदि कर्म सम्पादित गर।

आ यः सोमेन जठरमपिप्रतामन्दत मघवा मध्वो अन्धसः।
यदीं मृगाय हन्तवे महावधः सहस्रभृष्टिमुशना वधं यमत् ॥२॥

इन्द्रदेवले सोमरसले पेट भरे र मधुर हविष्यान्नका हर्षले युक्त भएर मृग नामका असुर मार्ने विचार गरे। ती महावधी इन्द्रदेवले सहस्र धार भएको वज्र हातमा उचाले।

यो अस्मै घ्रंस उत वा य ऊधनि सोमं सुनोति भवति द्युमाँ अह।
अपाप शक्रस्ततनुष्टिमूहति तनूशुभ्रं मघवा यः कवासखः ॥३॥

इन्द्रदेवका लागि दिनरात सोम पेल्न तयार गर्ने यजमानहरू दीप्तिमान् हुन्छन्। जसले देखावटी यज्ञ गरेर सन्तानको कामना गर्दछन्, जो आफ्नो शरीर सजाउने, देखासिकी गर्ने र नराम्रो आचरण गर्नेका मित्र हुन्छन्, त्यस्तालाई इन्द्रदेवले छोडिदिन्छन्।

यस्यावधीत्पितरं यस्य मातरं यस्य शक्रो भ्रातरं नात ईषते।
वेतीद्वस्य प्रयता यतङ्करो न किल्बिषादीषते वस्व आकरः ॥४॥

जसले यजमानका पितामाता वा दाजुभाइ आदि आफन्तको वध गर्दछ, सामर्थ्यवान् इन्द्रदेव त्यस दुष्टका नजिकमा जाँदैनन्। उसले दिएको हविष्यान्न स्वीकार गर्दैनन्। ती धनका अधीश्वर र सर्वनियामक इन्द्रदेव पापदेखि टाढै रहन्छन्।

न पञ्चभिर्दशभिर्वष्ट्यरभं नासुन्वता सचते पुष्यता चन।
जिनाति वेदमुया हन्ति वा धुनिरा देवयुं भजति गोमति व्रजे ॥५॥

युद्धमा इन्द्रदेव पाँच वा दस मित्रको मात्रै सहायता गर्ने विचार गर्दैनन्। जसले सोमयज्ञ गर्दैन र आफन्तको हेरचाह गर्दैन इन्द्रदेव त्यस्ताको सङ्गत गर्दैनन्। शत्रु थर्काउने इन्द्रदेव यज्ञ नगर्नेहरूलाई जितेर मारिदिन्छन् र याज्ञिकलाई गाईसहित घर दिन्छन्।

वित्वक्षणः समृतौ चक्रमासजोऽसुन्वतो विषुणः सुन्वतो वृधः।
इन्द्रो विश्वस्य दमिता विभीषणो यथावशं नयति दासमार्यः ॥६॥

सङ्ग्राममा शत्रुको शक्ति क्षीण गराउने इन्द्रदेव रथको पाङ्ग्रो तेजसँग चलाउँछन्। तिनी सोमयाग नगर्नेहरूबाट टाढा रहन्छन् र सोमयाग गर्नेहरूलाई बलियो बनाउँछन्। सम्पूर्ण विश्वलाई नियमित गराउने, शत्रुका लागि भयङ्कर इन्द्रदेवले नमुचिदासलाई आफ्ना वशमा गर्दछन्।

समीं पणेरजति भोजनं मुषे वि दाशुषे भजति सूनरं वसु।
दुर्गे चन ध्रियते विश्व आ पुरु जनो यो अस्य तविषीमचुक्रुधत् ॥७॥

इन्द्रदेव कन्जुस व्यापारीको धन खोसेर हवि प्रदान गर्ने यजमानलाई दिने काम गर्दछन्। इन्द्रदेवका बलको खिसी गर्नेलाई आपद्का किल्लाभित्र इन्द्रदेवले थुनिदिन्छन्।

सं यज्जनौ सुधनौ विश्वशर्धसाववेदिन्द्रो मघवा गोषु शुभ्रिषु।
युजं ह्यन्यमकृत प्रवेपन्युदीं गव्यं सृजते सत्वभिर्धुनिः ॥८॥

निकै धनी र ज्यादै बलिया दुई मानिस सेता गाईका लागि आपसमा लडाइँ गर्दै छन् भने ऐश्वर्यशाली इन्द्रदेव तिनीहरूमध्ये याज्ञिकलाई नै सहयोग गर्दछन्। आफ्ना बलले शत्रुलाई कम्पित गराउने इन्द्रदेव त्यस्ता याज्ञिकलाई गाईको बथान प्रदान गर्दछन्।

सहस्रसामाग्निवेशिं गृणीषे शत्रिमग्न उपमां केतुमर्यः।
तस्मा आपः संयतः पीपयन्त तस्मिन्क्षत्रममवत्त्वेषमस्तु ॥९॥

हे तेजस्वी गुणले सम्पन्न इन्द्रदेव! हामी हजारौं किसिमका धनदाता अग्निवेशीका पुत्र शत्रि ऋषिको स्तुति गर्दछौं। उनी ध्वजाजस्तै, शिरका मणिजस्ता र उचित उदाहरण दिन योग्य छन्। थुनिएको पानीको प्रवाहले उनलाई उचित रूपले सन्तुष्ट गरोस्। उनीमा बलयुक्त र तेजयुक्त धन होस्।

[सूक्त - ३५]

ऋषि – प्रभूवसु आङ्गिरस। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – अनुष्टुप् पङ्क्ति।

यस्ते साधिष्ठोऽवस इन्द्र क्रतुष्टमा भर।
अस्मभ्यं चर्षणीसहं सस्निं वाजेषु दुष्टरम् ॥१॥

हे इन्द्रदेव! तिम्रा प्रभावकारी र विशिष्ट कर्महरूलाई हाम्रो रक्षामा प्रेरित गर। तिम्रा कर्महरू शत्रु जित्ने, अति शुद्ध र कठिन सङ्ग्रामबाट पार लगाउने खालका छन्।

यदिन्द्र ते चतस्रो यच्छूर सन्ति तिस्रः।
यद्वा पञ्च क्षितीनामवस्तत्सु न आ भर ॥२॥

हे इन्द्रदेव! तिमीसित चार वर्गको रक्षा गर्ने साधन छन्, तीनै लोकको रक्षा गर्ने साधन छन् अथवा पाँचै वर्गका मानिसहरूको रक्षा गर्ने साधनहरू छन्। हामीलाई सबै रक्षा साधनले पूर्ण गराऊ।

आ ते॑ऽवो वरेण्यं वृषन्तमस्य हूमहे। वृषजूतिर्हि जज्ञिष आभूभिरिन्द्र तुर्वणिः।
हे इन्द्रदेव ! तिमी खोजेको जस्तो फल वर्षा गराउँदै शत्रुलाई तुरुन्त संहार गर्दछौ। हामी तिम्रा सबै रक्षा साधनको कामना गर्दछौँ। तिमी सर्वत्र विद्यमान र सहायक मरुत्‌हरूको साथ हाम्रा लागि असल दाता सिद्ध होऊ।

वृषा ह्यसि राधसे जज्ञिषे वृष्णि ते शवः।
स्वक्षत्रं ते धृषन्मनः सत्राहमिन्द्र पौंस्यम् ॥४॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी खोजेको कुरो पूरा गर्ने हौ। यजमानलाई धनऐश्वर्य दिनका लागि नै तिमी उत्पन्न भएका हौ। तिम्रो बल हितको वर्षा गराउने खालको छ। तिम्रो मन कडा परिश्रम गर्ने शक्तिले पूर्ण छ। तिम्रो बल शत्रुलाई नियन्त्रण गर्ने खालको छ। तिम्रा पुरुषार्थले शत्रुको विनाश गर्छ।

त्वं तमिन्द्र मर्त्यममित्रयन्तमद्रिवः। सर्वरथा शतक्रतो नि याहि शवसस्पते ।५।
हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमी सयौँ यज्ञ आदि कर्म पूरा गर्दछौ। तिम्रो रथ निर्बाध गतिमा जतासुकै जान्छ। जसले शत्रुको व्यवहार गर्दछ, तिमी त्यसैका विरोधी हौ।

त्वामिद्वृत्रहन्तम जनासो वृक्तबर्हिषः। उग्रं पूर्वीषु पूर्व्यं हवन्ते वाजसातये ।६।
हे वृत्रहन्ता इन्द्रदेव ! यज्ञमा कुशको आसन बिछाएर अभिवादन गर्ने मानिसहरू जीवनसङ्ग्राममा तिमीलाई आह्वान गर्दछन्। तिमी उग्र, वीरका रूपमा सम्पूर्ण प्रजाका लागि सधैँ परिचित छौ।

अस्माकमिन्द्र दुष्टरं पुरोयावानमाजिषु।
सयावानं धनेधने वाजयन्तमवा रथम् ॥७॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रा रथको रक्षा गर। यस रथले युद्धमा ऐश्वर्यको कामना गर्दछ। यो रथ अनुचरहरूका साथ अगाडि बढ्दा कसैले जित्न नसक्ने खालको छ।

अस्माकमिन्द्रेहिनो रथमवा पुरन्ध्या।
वयं शविष्ठ वार्यं दिवि श्रवो दधीमहि दिवि स्तोमं मनामहे ॥८॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रा नजिकै आऊ। आफ्नो उत्कृष्ट बुद्धिले हाम्रो रक्षा गर। तिमी अत्यन्त बलशाली छौ। तिम्रा निम्ति हामी ग्रहण गर्न योग्य र दीप्तिमान अन्न हविद्वारा स्थापित गर्दछौँ र दिव्य स्तुति उच्चारण गर्दछौँ।

[सूक्त - ३६]

ऋषि - प्रभूवसु आङ्गिरस। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप् जगती।

स आ गमदिन्द्रो यो वसूनां चिकेतद्दातुं दामनो रयीणाम्।
धन्वचरो न वंसगस्तृषाणश्चकमानः पिबतु दुग्धमंशुम् ॥१॥
इन्द्रदेव धन दिन खोज्छन् र उनी धनदाताका रूपमा अनुपम छन्। उनी हाम्रा यज्ञमा आऊन्। धनुर्धारी वीरले सिकारको सामना गरेझैँ तिर्खाएर सोम खोज्ने इन्द्रदेवले दुध मिसाएको सोमरस पान गरुन्।

आ ते हनू हरिवः शूर शिप्रे रुहत्सोमो न पर्वतस्य पृष्ठे।
अनु त्वा राजन्नर्वतो न हिन्वन् गीर्भिर्मदेम पुरुहूत विश्वे ॥२॥
हे अश्वयुक्त शूर इन्द्रदेव ! पर्वतका माथिल्ला भागमा सोमवल्ली रहेझैँ तयारी सोम तिम्रा सुन्दर ओठमा चढोस्। धेरै तिरबाट बोलाइने, दीप्तिमान् हे इन्द्रदेव ! घाँस खाएर अश्व सन्तुष्ट भएझैँ हाम्रो स्तुति पाएर तिमी सन्तुष्ट होऊ र हामी पनि खुसी होऔँ।

चक्रं न वृत्तं पुरुहूत वेपते मनो भिया मे अमतेरिदद्रिवः।
रथादधि त्वा जरिता सदावृध कुविन्नु स्तोषन्मघवन्पुरूवसुः ॥३॥
धेरै तिरबाट प्रशंसा पाउने, वज्र लिएका हे इन्द्रदेव ! घुमिरहेको गोलो चक्र काँपेझैँ हाम्रो बुद्धिहीन मन भयले काँप्दछ। सधैँ उन्नति गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी असङ्ख्य धनका अधिपति र अत्यन्त ऐश्वर्यशाली छौ। हामी स्तोताहरू बारम्बार तिम्रो स्तुति गर्दछौँ। तिमी धनयुक्त रथमा चढेर हामीकहाँ आऊ।

एष ग्रावेव जरिता त इन्द्रेयर्ति वाचं बृहदाशुषाणः।
प्र सव्येन मघवन्यंसि रायः प्र दक्षिणिद्धरिवो मा वि वेनः ॥४॥
हामी स्तोताहरू सोम पेल्ने ढुङ्गाको जस्तै शब्द निकालेर स्तुति गर्दछौँ। हे ऐश्वर्यशाली इन्द्रदेव !

तिमी विपुल धनसम्पन्न छौ। तिमी बायाँ र दायाँ हातले धन दान गर्दछौ। हे दुई अश्व भएका इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रो कामना विफल नबनाऊ।

वृषा त्वा वृषणं वर्धतु द्यौर्वृषा वृषभ्यां वहसे हरिभ्याम्।

स नो वृषा वृषरथः सुशिप्र वृषक्रतो वृषा वज्रिन्भरे धाः ॥५॥

हे बलशाली इन्द्रदेव ! बलसंयुक्त आकाशले तिम्रो बल बढाओस्। तिमी बलसम्पन्न छौ र अति बलवान् अश्वले बोकिन्छौ। सुन्दर मुकुट र वज्र धारण गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी अति नै बलसम्पन्न कर्म गर्दछौ। तिमी अत्यन्त बलशाली रथमा चढेका छौ, सङ्ग्राममा राम्ररी हाम्रो रक्षा गर।

यो रोहितौ वाजिनौ वाजिनीवान्त्रिभिः शतैः सचमानावदिष्ट।

यूने समस्मै क्षितयो नमन्तां श्रुतरथाय मरुतो दुवोया ॥६॥

इन्द्रदेवका सहायक हे मरुत्‌हरू हो ! अन्नका धनी श्रुतरथ राजाले समान गति भएका र रातो वर्णका दुई अश्व र तीन सय गाई हामीलाई प्रदान गरे। तरुण श्रुतरथलाई उनका सबै प्रजाहरू सेवाभावले युक्त भएर नमस्कार गर्दछन्।

[सूक्त - ३७]

ऋषि - अत्रि भौम। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

सं भानुना यतते सूर्यस्याजुह्वानो घृतपृष्ठः स्वञ्चाः।

स्मा अमृध्रा उषसो व्युच्छान्य इन्द्राय सुनवामेत्याह ॥१॥

उत्तम तरिकाले बोलाइएका र घिउको आहुतिले दीप्तिमान् अग्निका ज्वालाहरू सूर्यका रश्मिसित मिसिन्छन्। त्यस बेला जुन यजमान इन्द्रदेवले यो सोम सेवन गर्न भन्दछन्, तिनका लागि उषा अत्यन्त सुखदायी भएर प्रकट हुन्छ।

समिद्धाग्निर्वनवत्स्तीर्णबर्हिर्युक्तग्रावा सुतसोमो जराते।

ग्रावाणो यस्येषिरं वदन्त्ययदध्वर्युर्हविषाव सिन्धुम् ॥२॥

अध्वर्युहरू अग्नि प्रज्वलित गरेर, आसन ओछ्याउँदै यजन कर्म गर्दछन्। उनीहरू सोम पेल्ने ढुङ्गासँगै बसेर स्तुति गर्दा ढुङ्गाको भन्दा ठूलो शब्द निकाल्छन्। उनै अध्वर्यु सोमयुक्त हविष्यान्न लिएर नदीका किनारमा यजन कार्य सम्पन्न गर्दछन्।

वधूरियं पतिमिच्छन्त्येति य ईं वहाते महिषीमिषिराम्।

आस्य श्रवस्याद्रथ आ च घोषात्पुरू सहस्रा परि वर्तयाते ॥३॥

असल विचार लिएर जसरी पत्नीले यज्ञमा पतिलाई अनुसरण गर्दछन्, उसै गरी इन्द्रदेव पनि आफ्नो अनुसरण गर्ने रानीहरूलाई यज्ञमा लिएर आउँछन्। अकुण्ठ ऐश्वर्यले सम्पन्न इन्द्रदेवका रथको कीर्ति चारै दिशामा फैलिएर गुन्जियोस्। उनै इन्द्रदेव हजारौँ विपुल धन चारै तिरबाट हामीकहाँ ल्याऊन्।

न स राजा व्यथते यस्मिन्निन्द्रस्तीव्रं सोमं पिबति गोसखायम्।

आ सत्वनैरजति हन्ति वृत्रं क्षेति क्षितीः सुभगो नाम पुष्यन् ॥४॥

जसका राज्यमा इन्द्रदेव सधैँ गाईको दुध मिसिएको सोमरस पान गर्दछन्, त्यस्ता राजाले कहिल्यै पनि दुःख पाउँदैनन्। उनी आफ्ना असल सेवकसँग घुम्दछन् र शत्रुलाई मार्दछन्। प्रजालाई सुरक्षित राख्दै ती राजाले नाम र यश धेरै कमाउँछन्।

पुष्यात्क्षेमे अभि योगे भवात्युभे वृतौ संयती सं जयाति।

प्रियः सूर्ये प्रियो अग्ना भवाति य इन्द्राय सुतसोमो ददाशत् ॥५॥

पेलेर शुद्ध पारेको सोम इन्द्रदेवलाई प्रदान गर्दछन्, तिनले आफ्ना सन्तान राम्ररी पाल्दै कमाएका धनको रक्षा गर्दछन्। अरूले नकमाएको धन तिनले कमाउँछन्। यस्तो व्यक्ति नै जीवन सङ्ग्राममा उभिँदा विजयी हुन्छ। सूर्यदेव र अग्निदेवका लागि त्यही व्यक्ति प्रिय हुन्छ।

[सूक्त - ३८]

ऋषि - अत्रि भौम। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - अनुष्टुप्।

उरोष्ट इन्द्र राधसो विभ्वी रातिः शतक्रतो।

अधा नो विश्वचर्षणे द्युम्ना सुक्षत्र मंहय ॥१॥

सर्वज्ञ, श्रेष्ठ दानी, सय अश्वमेध सम्पन्न गरेका हे इन्द्रदेव ! तिमी धन प्रदान गरेर महिमाशाली होऊ र हामीलाई पनि ऐश्वर्यले सम्पन्न बनाऊ।

यदीमिन्द्र श्रवाय्यमिषं शविष्ठ दधिषे। पप्रथे दीर्घश्रुत्तमं हिरण्यवर्ण दुष्टरम्॥
हे अत्यन्त बलशाली इन्द्रदेव ! तिमी स्वर्णजस्तै कान्तिले युक्त छौ। तिमी अत्यन्त यशस्वी अन्न धारण गर्दछौ। तिम्रो त्यो यश ज्यादै दुःखले मात्रै पाउन सकिने र दीर्घ कालसम्म निर्बाध गतिले फैलिने किसिमको छ।

शुष्मासो ये ते अद्रिवो मेहना केतसापः।
उभा देवावभिष्टये दिवश्च ग्मश्च राजथः॥३॥
हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमी अत्यन्त पूजनीय, सर्वत्र व्याप्त र प्रशस्त बलसम्पन्न छौ। तिम्रा सहायक मरुत्हरू हुन्, तिनीहरू सँगै स्वेच्छाले द्युलोक र पृथ्वीलोक घुम्दै सबैमाथि शासन चलाउँछौ।

उतो नो अस्य कस्य चिद्दक्षस्य तव वृत्रहन्।
अस्मभ्यं नृम्णमा भरास्मभ्यं नृमणस्यसे॥४॥
वृत्र नामका असुरको विनाश गर्ने हे इन्द्रदेव ! हामी तिम्रा बल र सामर्थ्यको बयान गर्दछौं। हामीलाई तिमी जुनसुकै बलिया शत्रुको धन ल्याएर दिन्छौ। किनभने हामी सबैलाई तिमी धनी बनाउन चाहन्छौ।

नू त आभिरभिष्टिभिस्तव शर्मञ्छतक्रतो।
इन्द्र स्याम सुगोपाः शूर स्याम सुगोपाः॥५॥
सय यज्ञ गर्ने हे इन्द्रदेव ! हामीहरू सबै तिम्रा शरणमा रहँदै तिम्रै रक्षण सामर्थ्यबाट सुरक्षित होऔँ। हे शूरवीर इन्द्रदेव ! हामी सबै उचित किसिमले सुरक्षित रहौँ।

[सूक्त - ३९]

ऋषि - अत्रि भौम। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - अनुष्टुप् पङ्क्ति।

यदिन्द्र चित्र मेहनास्ति त्वादातमद्रिवः। राधस्तन्नो विदद्वस उभयाहस्त्या भर।
अचम्मको वज्र लिने, ऐश्वर्यशाली हे इन्द्रदेव ! हामीसित तिमीलाई चढाउने योग्य धनको खाँचो छ। त्यसैले हामीलाई खुला हातले मनग्गे धन देऊ।

यन्मन्यसे वरेण्यमिन्द्र द्युक्षं तदा भर। विद्याम तस्य ते वयमकूपारस्य दावने॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी जुन धनको शक्तिलाई असल र तेजयुक्त मान्दछौ, त्यो धन हामीलाई मनग्गे मात्रामा प्रदान गर। हामी त्यस धनलाई दान दिने स्थितिमा पनि होऔँ।

यत्ते दित्सु प्रराध्यं मनो अस्ति श्रुतं बृहत्।
तेन दृळहा चिदद्रिव आ वाजं दर्षि सातये॥३॥
हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमी सबै दिशामा स्तुत्य छौ। प्रसिद्ध र व्यापक मनले हामीलाई स्थायी धन र सामर्थ्य प्रदान गर।

मंहिष्ठं वो मघोनां राजानं चर्षणीनाम्। इन्द्रमुप प्रशस्तये पूर्वीभिर्जुजुषे गिरः॥
इन्द्रदेव धनवान्हरूमा अद्वितीय शिरोमणिका रूप हुन्। उनी मानिसका अधिपति पनि हुन्। स्तोताहरू पुराना स्तोत्रले उनको प्रशंसा गर्दै उचित सेवा गर्दछन्।

अस्मा इत्काव्यं वच उक्थमिन्द्राय शंस्यम्।
तस्मा उ ब्रह्मवाहसे गिरो वर्धन्त्यत्रयो गिरः शुम्भन्त्यत्रयः॥५॥
इन्द्रदेवका लागि यो काव्य, स्तुति वचन र उक्थ वचन गाउन योग्य छ। स्तोत्र वहन गर्ने इन्द्रदेवका यज्ञलाई अत्रि ऋषिका वंशजहरू स्तुतिले ठूलो बनाउँदै सफा पार्दछन्।

[सूक्त - ४०]

ऋषि - अत्रि भौम। **देवता** - इन्द्र सूर्य। **छन्द** - उष्णिक् अनुष्टुप् त्रिष्टुप्।

आ याह्यद्रिभिः सुतं सोमं सोमपते पिब। वृषन्निन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम॥१॥
हे सोमपालक इन्द्रदेव ! ढुङ्गाले पेलेर तयार गरिएको सोमरस तिमी पान गर। हे इन्द्रदेव ! तिमी चाहेको कुरो पुऱ्याइदिने मरुत्हरूसित सोमपान गर्दै वृत्रको वध गरेर वर्षा गराउँछौ।

वृषा ग्रावा वृषा मदो वृषा सोमो अयं सुतः। वृषन्निन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम॥२॥
सोम पेल्नका लागि प्रयोग हुने ढुङ्गा बर्सने खालका छन्। सोमबाट उत्पन्न हर्ष पनि बर्सने खालकै छ। पेलेर तयार पारिएको सोम बर्सने खालकै छ। खोजेको पुऱ्याइदिने र वृत्रको वध गर्ने हे इन्द्रदेव ! तिमी वर्षा गराउने मरुत्हरूसितै सोमपान गर।

वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रिञ्चित्राभिरूतिभिः । वृषन्निन्द्र वृषभिर्वृत्रहन्तम् ॥३॥

हे वज्र लिने इन्द्रदेव ! तिमी सोम सेचन गर्ने र वर्षा गराउने हौ। तिम्रो संरक्षण पाइयोस् भनेर हामी गुहार्दछौं। तिमी वर्षा गराउने मरुत्हरूसितै सोमपान गर।

ऋजीषी वज्री वृषभस्तुराषाट्छुष्मी राजा वृत्रहा सोमपावा।
युक्त्वा हरिभ्यामुप यासदर्वाङ्माध्यन्दिने सवने मत्सदिन्द्रः ॥४॥

इन्द्रदेव सोम धारण गर्ने, वज्र धारण गर्ने, चाहिएको कुरो पूरा गरिदिने, शत्रुको विनाश गर्ने, शत्रुको बल सिध्याउने, सबैमाथि अधिकार गर्ने, वृत्रको वध गर्ने र सोमपान गर्ने हुन्। यस्ता इन्द्रदेव आफ्ना अश्व रथमा जोतेर हामीकहाँ आऊन् र मध्य दिनका सवनमा सोमपान गरेर खुसी होऊन्।

यत्त्वा सूर्य स्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः ।
अक्षेत्रविद्यथा मुग्धो भुवनान्यदीधयुः ॥५॥

हे सूर्यदेव ! तिमीलाई स्वर्भानु अर्थात् राहुले अन्धकारमा छोपेको थियो। त्यस बेला आफ्नो ठाउँ नचिनेको मानिस अँध्यारामा अल्मलिएझैँ सारा संसार अन्धकारमा रुमलिएको थियो।

स्वर्भानोरध यदिन्द्र माया अवो दिवो वर्तमाना अवाहन्।
गूढहं सूर्यं तमसापव्रतेन तरीयेण ब्रह्मणाविन्ददत्रिः ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! आकाशमुनि रहेका स्वर्भानुका छल तिमीले हटायौ। अन्धकारले छोपेका सूर्यलाई अत्रि ऋषिले अत्यन्त उत्कृष्ट मन्त्रले प्रकट गराए।

मा मामिमं तव सन्तमत्र इरस्या द्रुग्धो भियसा नि गारीत्।
त्वं मित्रो असि सत्यराधास्तौ मेहावतं वरुणश्च राजा ॥७॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो उपस्थिति रहँदा यस द्रोही, असुररूपी, डर देखाउने अन्धकारले हामीलाई ननिलोस्। तिमी सत्यको पक्षमा रहेको मित्रजस्तै छौ। तिमी र तेजसम्पन्न वरुण दुवैले मिलेर हामीलाई रक्षा गर।

ग्राव्णो ब्रह्मा युयुजानः सपर्यन् कीरिणा देवान्नमसोपशिक्षन्।
अत्रिः सूर्यस्य दिवि चक्षुराधात्स्वर्भानोरप माया अघुक्षत् ॥८॥

ऋत्विक् अत्रि ऋषिले ढुङ्गा मिलाएर इन्द्रदेवका लागि सोम पेले। स्तोत्रले देवताको पूजाअर्चना गरे र हविले सन्तुष्ट गराए। द्युलोकमा सूर्यदेवलाई उपदेश दिएर उनका आँखा स्थापित गराएपछि स्वर्भानुको छल हटाए।

यं वै सूर्यं स्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः ।
अत्रयस्तमन्वविन्दन्नह्यन्ये अशक्नुवन् ॥९॥

सूर्यदेवलाई स्वर्भानुका अन्धकारले छोपेको थियो। अत्रिका वंशजहरूले त्यसबाट सूर्यलाई मुक्त गरे। यसो गर्न अरू कसैले सकेनन्।

[सूक्त – ४१]

ऋषि – अत्रि भौम। **देवता** – विश्वेदेवा। **छन्द** – त्रिष्टुप् अतिजगती एकपदा विराट्।

को नु वां मित्रावरुणावृतायन्दिवो वा महः पार्थिवस्य वा दे।
ऋतस्य वा सदसि त्रासीथां नो यज्ञायते वा पशुषो न वाजान् ॥१॥

हे मित्रावरुणदेव ! तिमीहरूको यजन गर्नमा समर्थ कुन यजमान होला ? तिमीहरूको यजन गर्ने हामी हौँ। तिमीहरू द्युलोक, पृथिवीलोक र अन्तरिक्षलोकमा हाम्रो रक्षा गर। हामीलाई पशु, अन्न, धन आदिले सम्पन्न गराओ।

ते नो मित्रो वरुणो अर्यमायुरिन्द्र ऋभुक्षा मरुतो जुषन्त।
नमोभिर्वा ये दधते सुवृक्तिं स्तोमं रुद्राय मीढ्हुषे सजोषाः ॥२॥

हे मित्र, वरुण, अर्यमा, वायु, इन्द्र, ऋभुक्षा र मरुत्देवहरू हो ! सबै देवताहरूले हाम्रो स्वच्छ स्तोत्र ग्रहण गर। तिमीहरू सबै मङ्गलकारी रुद्रदेवका साथमा हाम्रो नमस्कार र अभिवादनयुक्त स्तोत्रलाई प्रेमपूर्ण रूपले मनैदेखि स्वीकार गर।

आ वां येष्ठाश्विना हुवध्यै वातस्य पत्मन्रथ्यस्य पुष्टौ।
उत वा दिवो असुराय मन्म प्रान्धांसीव यज्यवे भरध्वम् ॥३॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! वायुजस्तै वेगवान् बलियो अश्व रथमा तिमीहरू राम्ररी नियुक्त गर्दछौ।

यज्ञको सेवन गर्नका लागि तिमीहरूलाई हामी आह्वान गर्दछौँ। हे ऋत्विकहरू हो ! तिमीहरू दीप्तिमान्, अत्यन्त पूज्य र प्राणप्रदाता रुद्रदेवका लागि उत्तम स्तोत्र र हविष्यान्न प्रस्तुत गर।

प्र सक्षणो दिव्यः कण्वहोता त्रितो दिवः सजोषा वातो अग्निः।
पूषा भगः प्रभृथे विश्वभोजा आजिं न जग्मुराश्वश्वतमाः ॥४॥

मेधावीहरूले जसलाई आह्वान गर्दछन्, जो अत्यन्त दिव्य छन्, शत्रुविनाशक छन्, त्यस्ता वायु, अग्नि, पूषा र भगदेवहरू मिलेर तीनै लोकमा व्याप्त रहेका सूर्यदेवसित प्रेमपूर्वक यज्ञमा आओ। सबै देवताहरू यज्ञमा सम्पूर्ण हविरूपी भोज्य पदार्थ ग्रहण गर्नका लागि युद्धक्षेत्रमा गइरहेका वेगवान् अश्वजस्तै गरी अति चाँडै आओ।

प्र वो रयिं युक्ताश्वं भरध्वं राय एषेऽवसे दधीत धीः।
सुशेव एवैरौशिजस्य होता ये वा एवा मरुतस्तुराणाम् ॥५॥

हे मरुत्हरू हो ! गतिला अश्वले युक्त ऐश्वर्य हाम्रा लागि राखिदेऊ। हामी स्तोताहरू धन प्राप्त गर्न र रक्षाका लागि उत्तम बुद्धिले तिमीहरूको स्तुति गर्दछौँ। हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरूको वेगवान् अश्व पाएर औशिजका होताहरू खुसी होऊन्।

प्र वो वायुं रथयुजं कृणुध्वं प्र देवं विप्रं पनितारमर्कैः।
इषुध्यव ऋतसापः पुरन्धीर्वस्वीर्नो अत्र पत्नीरा धिये धुः ॥६॥

हे ऋत्विकहरू हो ! तिमीहरू अत्यन्त द्युतिमान्, ज्ञानी, स्तुति गर्न योग्य वायुदेवलाई अर्चनीय स्तोत्रद्वारा रथमा बसाओ। सर्वत्र गमन गर्ने, यज्ञ ग्रहण गर्ने, राम्रो रूप भएका देवपत्नीहरू हाम्रो स्तुति स्वीकार गरेर यज्ञमा आऊन्।

उप व एषे वन्द्येभिः शूषैः प्र यह्वी दिवश्चितयद्भिरर्कैः।
उषासानक्ता विदुषीव विश्वमा हा वहतो मर्त्याय यज्ञम् ॥७॥

हे उषा र रात्रिदेवी ! तिमीहरू दुवै अत्यन्त महान् छौ। हामी वन्दनीय स्वर्गका देवताहरूका साथमा तिमीहरू दुवैलाई राम्रो हवि प्रदान गर्दछौँ। तिमीहरू दुवै विदुषीले मानिसलाई सम्पूर्ण यज्ञ आदि कर्ममा प्रेरित गर्दछौ।

अभि वो अर्चे पोष्यावतो नृन्वास्तोष्पतिं त्वष्टारं रराणः।
धन्या सजोषा धिषणा नमोभिर्वनस्पतींरोषधी राय एषे ॥८॥

धन प्राप्तिका लागि हामी मानिसका पोषक वास्तोष्पति र त्वष्टादेवलाई उत्तम स्तोत्रले अर्चना गर्दछौँ। हव्य आदिले उनीहरूलाई सन्तुष्ट गर्दछौँ। धन प्रदान गर्ने, आनन्द दिने धिषणाको स्तुति गर्दछौँ। वनस्पति र औषधिहरूलाई हामी स्तुति गर्दछौँ।

तुजे नस्तने पर्वताः सन्तु स्वैतवो ये वसवो न वीराः।
पनित आप्त्यो यजतः सदा नो वर्धान्नः शंसं नर्यो अभिष्टौ ॥९॥

वीरजस्तै संसारका आश्रय बनेका मेघ स्वेच्छापूर्वक विहार गर्दछन्। मनग्गे दान दिने कुरामा उनी हाम्रो अनुकूल होऊन्। उनी हाम्रा लागि स्तुत्य, ज्ञानी, यजनीय र हितैषि छन्। हाम्रा स्तुतिले उनी सन्तुष्ट भएर हामीले खोजेको फल प्रदान गर्दै समृद्ध गराऊन्।

वृष्णो अस्तोषि भूम्यस्य गर्भं त्रितो नपातमपां सुवृक्ति।
गृणीते अग्निरेतरी न शूषैः शोचिष्केशो नि रिणाति वना ॥१०॥

वर्षाले धर्ती सेचन गर्नमा समर्थ मेघका गर्भमा रहेको पानीका रक्षक अग्निदेवलाई हामी उत्तम स्तोत्रले स्तुति गर्दछौँ। तीनै लोकमा व्याप्त रहने अग्निदेव जाँदै गर्दा उनका आनन्ददायी रश्मिले हामीलाई दुःख दिँदैनन्, तर आफ्ना प्रदीप्त ज्वालारूपी केशले वनलाई जलाएर भस्मीभूत गराइदिन्छन्।

कथा महे रुद्रियाय ब्रवाम कद्राये चिकितुषे भगाय।
आप ओषधीरुत नोऽवन्तु द्यौर्वना गिरयो वृक्षकेशाः ॥११॥

हामी महान् रुद्रपुत्र मरुत्हरूको कसरी स्तुति गरौँ ? धन प्राप्त गर्ने रहरले ज्ञानसम्पन्न भगदेवको स्तुति कसरी गरौँ ? जलदेव, औषधि, आकाशदेव, वन र वृक्षरूपी कपाल हुने पर्वतदेवले हाम्रो सबै तिरबाट रक्षा गरुन्।

शृणोतु न उर्जां पतिर्गिरः स नभस्तरीयाँ इषिरः परिज्मा।
शृण्वन्त्वापः पुरो न शुभ्राः परि स्रुचो बबृहाणास्याद्रेः ॥१२॥
अन्तरिक्षमा सर्वत्र यात्रा गर्ने, पृथ्वीका चारैतिर घुम्ने, बलका अधिपति वायुदेवले हाम्रो स्तुति सुनिदिऊन्। सहरजस्तै उज्याला, विशाल पर्वतका चारै तिरबाट निस्केका जलधाराले हाम्रा कुरा सुनून्।

विदा चिन्नु महान्तो ये व एवा ब्रवाम दस्मा वार्यं दधानाः।
वयश्चन सुभ्व१ आव यन्ति क्षुभा मर्तमनुयतं वधस्नैः ॥१३॥
हे महान् दर्शनीय मरुत् हो ! हाम्रो स्तोत्र चिन। हामी वरण योग्य हविष्यान्न धारण गरेर उत्तम स्तोत्रले स्तुति गर्दछौँ। हतियारले रिसाएका शत्रु नाश गर र हामीकहाँ आओ।

आ दैव्यानि पार्थिवानि जन्मपाश्चाच्छा सुमखाय वोचम्।
वर्धन्तां द्यावा गिरश्चन्द्रग्रा उदा वर्धन्तामभिषाता अर्णाः ॥१४॥
हामी द्युलोक र पृथिवीलोकबाट जलका लागि उत्तम स्तुति गर्दै राम्रा यज्ञ सम्पन्न गराउँछौँ। सूर्य, चन्द्र आदि ग्रहनक्षत्रले हाम्रा स्तुति बढाऊन्। विशाल नदीहरू जलले हामीलाई सम्पन्न गराऊन्।

पदेपदे मे जरिमा नि धायि वरूत्री वा शक्रा या पायुभिश्च।
सिषक्तु माता मही रसा नः स्मत्सूरिभिर्ऋजुहस्त ऋजुवनिः ॥१५॥
माता भूमिप्रति हामी पाइलैपिच्छे स्तुति गर्दछौँ। उनी रक्षण साधन र सामर्थ्यले हाम्रो रक्षा गरुन्। हाम्रो स्तुति उनले प्रेमपूर्वक ग्रहण गरुन् र प्रसन्न भएर अनुकूल हातले कल्याणकारी दान गरुन्। माताले आफ्ना दिव्य रसले हाम्रो सेचन गरुन्।

कथा दाशेम नमसा सुदानूनेवया मरुतो अच्छोक्तौ प्रश्रवसो मरुतोअच्छोक्तौ।
मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषे धादस्माकं भूदुपमातिवनिः ॥१६॥
उचित किसिमको दान गर्ने मरुत्हरूको स्तुति हामी कसरी गरौँ ? स्तोत्रको उच्चारण र मरुत्हरूको सेवा हामी कसरी गरौँ ? हविष्यान्न कसरी दिएर हामी मरुत्हरूको सत्कार गरौँ ? हे अहिर्बुध्न्यदेव ! हिंसकले हामीलाई अधीनमा पार्न नसकून्। हाम्रा शत्रु तिमी विनाश गर।

इति चिन्नु प्रजायै पशुमत्यै देवासो वनते मर्त्यो व आ देवासो वनते मर्त्यः।
अत्रा शिवां तन्वो धासिमस्या जरां चिन्मे निर्ऋतिर्जग्रसीत ॥१७॥
हे देवताहरू हो ! सन्तान र पशु प्राप्तिका लागि हामी यजमानहरू उपासना गर्दछौँ। सबै मानिस तिमीहरूकै उपासना गर्दछन्। निर्ऋतिदेवले कल्याणकारी अन्न दिएर हाम्रा शरीरको पोषण गरुन् र हाम्रो बुढ्यौली हामीबाट पर सारुन्।

तां वो देवाः सुमतिमूर्जयन्तीमिषमश्याम वसवः शसा गोः।
सा नः सुदानुर्मृडयन्ती देवी प्रति द्रवन्ती सुविताय गम्याः ॥१८॥
हे प्रकाशवान् वसुहरू हो ! हामी उत्तम स्तुतिद्वारा तिमीहरूको सुमतिरूपी गाईबाट बल प्रदायक अन्न प्राप्त गरौँ। त्यस्तै दानवती, सुखदायिनी देवी सुख दिनका लागि हाम्रा नजिकै आऊन्।

अभि न इडा यूथस्य माता स्मन्नदीभिरुर्वशी वा गृणातु।
उर्वशी वा बृहद्दिवा गृणानाभ्यूर्ण्वाना प्रभृथस्यायोः ॥१९॥
गाईको समूहलाई पोषण दिने इडा र उर्वशी नदीले हाम्रो गर्जन युक्त स्तुति सुनून्। अत्यन्त दीप्ति सम्पन्न उर्वशी स्तुतिबाट खुसी भएर हाम्रा यज्ञ आदि कर्मलाई उचित रूपले हेरविचार गर्दै हाम्रो हवि ग्रहण गरुन्।

सिषक्तु न ऊर्जव्यस्य पुष्टेः ॥२०॥
बल वृद्धि गर्न र उचित पोषण दिनका लागि देवताले हाम्रो स्तुति स्वीकार गरुन्।

[सूक्त - ४२]

ऋषि - अत्रि भौम। **देवता** - विश्वेदेवा रुद्र। **छन्द** - त्रिष्टुप् एकपदा विराट्।

प्र शन्तमा वरुणं दीधिती गीर्मित्रं भगमदितिं नूनमश्याः।
पृषद्योनिः पञ्चहोता शृणोत्वतूर्तपन्था असुरो मयोभुः ॥१॥
हाम्रो सुखकर स्तुति र हव्य आदि पदार्थ वरुण, मित्र, भग र अदितिलाई निश्चय नै प्राप्त होऊन्। पञ्चप्राणका आधार बनेका, विचित्र वर्णका, अन्तरिक्षमा उत्पन्न हुने, निर्बाध गति भएका, प्राणप्रदाता र सुखदाता वायुदेवले हाम्रो स्तुति सुनून्।

प्रति मे स्तोममदितिर्जगृभ्यात्सूनुं न माता हृद्यं सुशेवम्।
ब्रह्म प्रियं देवहितं यदस्त्यहं मित्रे वरुणे यन्मयोभु ॥२॥

माताले प्रीतिपूर्वक आफ्नो पुत्र बोकेझैं अदितिले हाम्रो स्तोत्र धारण गरुन्। देवताले रुचाउने र हाम्रो हितकारी स्तोत्र हामी मित्र र वरुणदेवका लागि अर्पित गर्दछौं।

उदीरय कवितमं कवीनामुनत्तैनमभि मध्वा घृतेन।
स नो वसूनि प्रयता हितानि चन्द्राणि देवः सविता सुवाति ॥३॥

हे ऋत्विक्हरू हो ! ज्ञानीहरूमध्येका विशिष्ट सवितादेवलाई खुसी गराओ। यिनलाई मधुर सोमरस र घिउ आदिले अभिषेक गरेर सन्तुष्ट पार। सवितादेवले हामीलाई शुद्ध, हितकारी, आनन्ददायक र जीवनलाई प्रकाशित गर्ने ऐश्वर्य प्रदान गरुन्।

समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सं सूरिभिर्हरिवः सं स्वस्ति।
सं ब्रह्मणा देवहितं यदस्ति सं देवानां सुमत्या यज्ञियानाम् ॥४॥

हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव ! हामीलाई असल मन, गाई, अश्व, श्रेष्ठ ज्ञान र हितकारी भावना प्रदान गर। देवताहरूको हित गर्ने ज्ञान र यज्ञीय कर्मले देवताको जस्तै सद्बुद्धि हामीलाई प्रदान गर।

देवो भगः सविता रायो अंश इन्द्रो वृत्रस्य सञ्जितो धनानाम्।
ऋभुक्षा वाज उत वा पुरन्धिरवन्तु नो अमृतासस्तुरासः ॥५॥

दीप्तिमान् भगदेव, सबैका प्रेरक सवितादेव, धनका स्वामी त्वष्ट्रदेव, वृत्रहन्ता इन्द्रदेव तथा धनका विजेता ऋभुक्षा, वाज र पुरन्धि आदि सबै अमरदेव चाँडै हाम्रा यज्ञमा उपस्थित भएर हाम्रो रक्षा गरुन्।

मरुत्वतो अप्रतीतस्य जिष्णोरजूर्यतः प्र ब्रवामा कृतानि।
न ते पूर्वे मघवन्नापरासो न वीर्यं नूतनः कश्चनाप ॥६॥

हामी यजमानहरू मरुत्हरूको सहायता पाउने इन्द्रदेवका महान् कार्यको बयान गर्दछौं। इन्द्रदेव युद्धबाट कहिल्यै भाग्दैनन्। यी सधैं विजयी र बुढा नहुने खालका छन्। हे ऐश्वर्यशाली इन्द्रदेव ! तिम्रो जति पराक्रम न त उहिले कसैले गरेको थियो, न त पुराना कसैले गरेको छ, न त नयाँले गरेको छ।

उप स्तुहि प्रथमं रत्नधेयं बृहस्पतिं सनितारं धनानाम्।
यः शंसते स्तुवते शम्भविष्ठः पुरूवसुरागमज्जोहुवानम् ॥७॥

हे ऋत्विक्हरू हो ! सर्वश्रेष्ठ, रत्न धारण गर्ने र धन प्रदान गर्ने बृहस्पतिदेवलाई तिमीहरू स्तुति गर। उनी हविप्रदातालाई प्रशस्त धन दिनका लागि आउँछन्। उनी प्रशंसा र स्तुति गर्नेहरूलाई साह्रै सुख प्रदान गर्दछन्।

तवोतिभिः सचमाना अरिष्टा बृहस्पते मघवानः सुवीराः।
ये अश्वदा उत वा सन्ति गोदा ये वस्त्रदाः सुभगास्तेषु रायः ॥८॥

हे बृहस्पतिदेव ! तिमीबाट संरक्षित भएर हामी मानिसहरू हिंसाबाट मुक्त, ऐश्वर्यवान् र उत्तम वीर पुत्रहरूले सम्पन्न होऔं। तिम्रा अनुग्रहले जुन मानिस उत्तम अश्व, गाई र वस्त्र दान गर्दछन् उनीलाई सौभाग्यशाली ऐश्वर्य प्राप्त हुन्छ।

विसर्माणं कृणुहि वित्तमेषां ये भुञ्जते अपृणन्तो न उक्थैः।
अपव्रतान्प्रसवे वावृधानान्ब्रह्मद्विषः सूर्याद्यावयस्व ॥९॥

हे बृहस्पतिदेव ! स्तुति गर्नेलाई दान नगरीकन आफैं मात्र खाने धनवान्को धन नष्ट गराइदेऊ। जसले व्रत धारण गर्दैन र मन्त्रसित द्वेष गर्दछ, अमर्यादित सन्तान उत्पत्ति गरेर उन्नति गर्न खोज्छ, त्यस्ता मानिसलाई तिमी सूर्यदेवद्वारा नाश गराइदेऊ।

य ओहते रक्षसो देववीतावचक्रेभिस्तं मरुतो नि यात।
यो वः शमीं शशमानस्य निन्दात्तुच्छ्यान्कामान्करते सिष्विदानः ॥१०॥

हे मरुत्हरू हो ! जुन मानिस यज्ञमा राक्षसी वृत्ति देखाउँछ, जो तिम्रो स्तुति गर्नेलाई निन्दा गर्दछ, जो अन्न, पशु आदिको रहर पूरा गर्न नीच काम गर्दछ, त्यस्ता मानिसलाई तिमी पाङ्ग्राविनाका रथमा हालेर अन्धकार खोलामा डुबाइदेऊ।

तमु ष्टुहि यः स्विषुः सुधन्वा यो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य।
यक्ष्वा महे सौमनसाय रुद्रं नमोभिर्देवमसुरं दुवस्य ॥११॥

हे ऋत्विक्‌हरू हो ! रुद्रदेवको स्तुति उचित किसिमले गर। उत्तम धनुषबाण लिएका र सम्पूर्ण औषधिद्वारा रोग निवारण गर्ने रुद्रदेवलाई यजन गर। महान् मङ्गलकारी जीवनका लागि दीप्तिमान् र प्राणप्रदाता रुद्रदेवलाई नमस्कारपूर्वक सेवा गर।

दमूनसो अपसो ये सुहस्ता वृष्णः पत्नीर्नद्यो विभ्वतष्टाः।
सरस्वती बृहद्दिवोत राका दशस्यन्तीर्वरिवस्यन्तु शुभ्राः ॥१२॥

उदार मन तथा निर्माण कार्यमा कुशल हात भएका ऋभुदेव, विभुहरूले बनाएको बाटो हिँड्ने सरस्वती नदी, वर्षणशील इन्द्रदेवका पत्नीरूपी अरू नदीहरू र तेजयुक्त रात्रि आदि समस्त देवशक्तिहरूले साधकको मनोकामना पूर्ण गराउँछन्। ती सबैले हामीलाई धन प्रदान गरुन्।

प्र सू महे सुशरणाय मेधां गिरं भरे नव्यसीं जायमानाम्।
य आहना दुहितुर्वक्षणासु रूपा मिनानो अकृणोदिदं नः ॥१३॥

उत्तम रक्षक अनेकौँ रूपमा स्तुत्य महान् इन्द्रदेवलाई हामी बुद्धिपूर्वक नवीन रचना समर्पित गर्दछौँ। वर्षा गराउने इन्द्रदेवले कन्यारूपी पृथिवीको हितका लागि नदीहरूमा जल उत्पन्न गरेर प्रवाहमान बनाए।

प्र सुष्टुतिः स्तनयन्तं रुवन्तमिडस्पतिं जरितर्नूनमश्याः।
यो अब्दिमाँ उदनिमाँ इयर्ति प्र विद्युता रोदसी उक्षमाणः ॥१४॥

हे स्तोताहरू हो ! तिमीहरूको उत्तम स्तुति गर्जनशील ध्वनि भएका जलका स्वामी मेघले निश्चित रूपमा प्राप्त गरुन्। मेघ जलले पूर्ण छन्, वर्षा गराउँछन् र विद्युत्का आलोकले सम्पूर्ण द्यावापृथिवीलाई आलोकित गर्दै गमन गर्दछन्।

एष स्तोमो मारुतं शर्धो अच्छा रुद्रस्य सूनूँर्युवन्यूँरुदश्याः।
कामो राये हवते मा स्वस्त्युप स्तुहि पृषदश्वाँ अयासः ॥१५॥

हाम्रो स्तोत्र रुद्रदेवका पुत्ररूपी मरुत्‌हरूले प्राप्त गरुन्। कल्याणकारी धन प्राप्तिका इच्छाले हामीलाई यसले निरन्तर प्रेरित गर्दछ। बिन्दुदार चिह्न भएका र यज्ञतर्फ जाने मरुत्‌हरूलाई हामी स्तुति गर्दछौँ।

प्रैष स्तोमः पृथिवीमन्तरिक्षं वनस्पतींरोषधी राये अश्याः।
देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मतौ धात् ॥१६॥

धन प्राप्त गर्ने इच्छाले हामीबाट निवेदित स्तोत्र पृथ्वी, अन्तरिक्ष, वनस्पति र औषधिले प्राप्त गरुन्। यज्ञमा सम्पूर्ण दीप्तिमान् देवताहरूलाई उचित आह्वान गरियोस्। माता पृथ्वीले हामीलाई दुर्बुद्धिमा पर्न नदिऊन्।

उरौ देवा अनिबाधे स्याम ॥१७॥

हे देवताहरू हो ! तिमीहरूको अनुग्रहबाट निर्विघ्न भएर अत्यन्त सुखमा हामी सबैले रहन पाऔँ।

समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम।
आ नो रयिं वहतमोत वीराना विश्वान्यमृता सौभगानि ॥१८॥

हामी अश्विनीकुमारका मङ्गलकारी, सुखकारी, कृपापूर्ण र नयाँनौला रक्षणसाधनले सम्पन्न होऔँ। अमर अश्विनीकुमारहरूले हामीलाई उत्तम ऐश्वर्य, वीर पुत्र र सम्पूर्ण सौभाग्यहरू प्रदान गरुन्।

[सूक्त - ४३]

ऋषि - अत्रि भौम। **देवता** - विश्वेदेवा। **छन्द** - त्रिष्टुप् एकपदा विराट्।

आ धेनवः पयसा तूर्ण्यर्था अमर्धन्तीरुप नो यन्तु मध्वा।
महो राये बृहतीः सप्त विप्रो मयोभुवो जरिता जोहवीति ॥१॥

द्रुत वेगले प्रवाहित नदीहरू अनुकूल स्थितिमा हाम्रा नजिकै आऊन्। ज्ञानले सम्पन्न स्तोताहरू धन प्राप्तिका रहरले सुखदायी सात नदीलाई आह्वान गर्दछन्।

आ सुष्टुती नमसा वर्तयध्यै द्यावा वाजाय पृथिवी अमृध्रे।
पिता माता मधुवचाः सुहस्ता भरेभरे नो यशसावविष्टाम् ॥२॥

हामी अन्न प्राप्तिका लागि उत्तम स्तुति र नमस्कार अभिवादनले हिंसाविहीन आकाश र पृथिवीला

आह्वान गर्दछौं। मिठो बोली हुने, कुशल हात हुने र यशस्वी पितारूपी आकाश र माता पृथिवीले प्रत्येक युद्धमा हाम्रो रक्षा गरुन्।

अध्वर्यवश्चकृवांसो मधूनि प्र वायवे भरत चारु शुक्रम्।
होतेव नः प्रथमः पाह्यस्य देव मध्वो ररिमा ते मदाय॥३॥

हे अध्वर्युहरू हो ! मधुर सोमरस पेलेर सुन्दर र दीप्तिमान् भएपछि सबैभन्दा पहिले तिमीहरू वायुलाई अर्पित गर। हे वायुदेव ! तिमी होताका रूपमा हामीले प्रदान गरेको सोमरस सर्वप्रथम पान गर। तिमीलाई खुसी गराउनका लागि हामी यो मधुर सोमरस अर्पण गर्दछौं।

दश क्षिपो युञ्जते बाहू अद्रिं सोमस्य या शमितारा सुहस्ता।
मध्वो रसं सुगभस्तिर्गिरिष्ठां चनिश्चदद् दुदुहे शुक्रमंशुः॥४॥

ऋत्विक्हरूका दसै औँला र दुवै पाखुरा ढुङ्गासँगै सोमरस पेल्न लागेका छन्। हातमा सिप भएका ऋत्विक्हरू खुसी हुँदै पर्वतमा उम्रिएका सोमवल्ली नामका लहराबाट रस दुहुने गर्दछन्। त्यसैबाट दीप्तिमान् सोमरसको धारा बग्दछ।

असावि ते जुजुषाणाय सोमः क्रत्वे दक्षाय बृहते मदाय।
हरी रथे सुधुरा योगे अर्वागिन्द्र प्रिया कृणुहि हूयमानः॥५॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो सुसार गर्न, पराक्रमी कार्य गर्न, बल प्राप्त गर्न र महान् हर्ष प्राप्त गर्नका लागि हामी सोम पेल्दछौं। हे इन्द्रदेव ! हामीले आह्वान गरेपछि बलियो धुरा भएका रथमा नारिएका प्रिय अश्व लिएर हाम्रा यज्ञमा आऊ।

आ नो महीमरमतिं सजोषा ग्नां देवीं नमसा रातहव्याम्।
मधोर्मदाय बृहतीमृतज्ञामाग्ने वह पथिभिर्देवयानैः॥६॥

हे अग्निदेव ! हामीले प्रीतिपूर्वक सेवा गरेपछि तिमी सर्वत्र व्याप्त, यज्ञको ज्ञान भएकी, महान् तेजस्विनी ग्ना देवीलाई देवताहरूका गन्तव्य मार्गबाट हामीकहाँ लिएर आऊ। हामीले विनम्रतापूर्वक चढाएको हव्य पदार्थ र मधुर सोमरस ती देवीले ग्रहण गरेर हर्षित होऊन्।

अञ्जन्ति यं प्रथयन्तो न विप्रा वपावन्तं नाग्निना तपन्तः।
पितुर्न पुत्र उपसि प्रेष्ठ आ घर्मो अग्निमृतयन्नसादि॥७॥

रूप राम्रो भएका शरीरलाई गहनाले पूरा सजाएझैं ज्ञानी पुरुषहरू यज्ञकुण्डलाई यज्ञका साधनले पूर्ण गर्दै आगो बाल्दछन्। यज्ञ सम्पन्न गर्नका लागि तयारी यज्ञकुण्डले छोरो काखमा लिन खोज्ने आमाझैं अग्निलाई धारण गर्दछ।

अच्छा मही बृहती शन्तमा गीर्दूतो न गन्त्वश्विना हुवध्यै।
मयोभुवा सरथा यातमर्वाग्गन्तं निधिं धुरमाणिर्न नाभिम्॥८॥

पूज्य, महान् र सुखप्रद हाम्रो वाणी दूतका रूपमा अश्विनीकुमारलाई यस यज्ञस्थलमा बोलाउनका लागि सोझै जाओस्। हे सुखदायक अश्विनीकुमारहरू हो ! गमनशील रथका धुराको केन्द्रमा रहेको किलोजस्तै तिमीहरू हाम्रा यज्ञका मुख्य आधार हौ। त्यसो हुनाले तिमीहरू रथमा आरुढ भएर हाम्रा यज्ञका समृद्धिका रूपमा शोभायमान भइदेओ।

प्र तव्यसो नमउक्तिं तुरस्याहं पूष्ण उत वायोरदिक्षि।
या राधसा चोदितारा मतीनां या वाजस्य द्रविणोदा उत त्मन्॥९॥

अत्यन्त बलशाली र तीव्र गतिमा यात्रा गर्ने पूषा र वायुदेवलाई नमस्कारपूर्वक हामी स्तुति वचन अभिव्यक्त गर्दछौं। यी पूषा र वायुदेव आराधना गरिँदाखेरि बुद्धिलाई प्रेरित गर्दछन् र आराधकलाई उत्तम अन्न एवं बलले युक्त गराउँछन्।

आ नामभिर्मरुतो वक्षि विश्वाना रूपेभिर्जातवेदो हुवानः।
यज्ञं गिरो जरितुः सुष्टुतिं च विश्वे गन्त मरुतो विश्व ऊती॥१०॥

सबै प्राणीलाई जान्ने हे अग्निदेव ! हामीले आह्वान गर्दाखेरि तिमी विभिन्न नामका र विभिन्न रूपका मरुत्हरूसित उपस्थित होऊ। हे मरुत्हरू हो ! स्तोताका वाणीको उत्तम स्तुति श्रवण गरेर उत्तम रक्षण साधनसहित हाम्रा यज्ञस्थलमा आओ।

आ नो दिवो बृहतः पर्वतादा सरस्वती यजता गन्तु यज्ञम्।
हवं देवी जुजषाणा घृताची शग्मां नो वाचमुशती शृणोतु ॥११॥

सबैबाट पूजनीय सरस्वती देवी द्युलोक र पर्वतबाट हाम्रा यज्ञमा आइपुगून्। घिउजस्ता कान्तिले युक्त ती देवी हाम्रो हवि स्वीकार गर्दै स्वेच्छाले हाम्रो सुखकारी वचन सुनून्।

आ वेधसं नीलपृष्ठं बृहस्पतिं सदने सादयध्वम्।
सादद्योनिं दम आ दीदिवांसं हिरण्यवर्णमरुषं सपेम ॥१२॥

अत्यन्त मेधावी, नीलो वर्णको आभायुक्त शरीर भएका महान् बृहस्पतिदेव हाम्रा यज्ञगृहमा अधिष्ठित होऊन्। यज्ञगृहका माझमा उचित ठाउँमा प्रतिष्ठित दीप्तिमान्, स्वर्णिम आभासम्पन्न, प्रकाशक बृहस्पतिदेवलाई हामी सेवा गरौँ।

आ धर्णसिर्बृहद्दिवो रराणो विश्वेभिर्गन्त्वोमभिर्हुवानः।
ग्ना वसान ओषधीरमृध्रास्त्रिधातुशृङ्गो वृषभो वयोधाः ॥१३॥

सम्पूर्ण संसार धारण गर्ने अग्निदेव, सम्पूर्ण रक्षण साधनका साथ हाम्रा यज्ञस्थलमा आऊन्। अत्यन्त दीप्तिमान्, आनन्दप्रद हुनाले उनी सबैबाट बोलाइन्छन्। प्रज्वलित शिखा भएका अग्निदेव औषधिले ढाकिएर निर्बाध गतिमा तीन रङ्गका ज्वालामा देखिन्छन्। अभीष्ट सिद्ध गराउने र अन्न धारण गर्ने उनै हुन्।

मातुष्पदे परमे शुक्र आयोर्विपन्यवो रास्पिरासो अग्मन्।
सुशेव्यं नमसा रातहव्याः शिशुं मृजन्त्यायवो न वासे ॥१४॥

सम्पूर्ण होता र ऋत्विक्हरू मातास्वरूपकी पृथ्वीका स्वच्छ र अत्यन्त उच्च स्थानमा जान्छन्। शिशुलाई कोमल वस्त्र ओढाइएझैँ भर्खर हुर्कंदै गरेका सुखदायक अग्निमा हविदाता यजमान स्तुतिका साथ हविष्यान्नको आवरण ओढाउँछन्।

बृहद्वयो बृहते तुभ्यमग्ने धियाजुरो मिथुनासः सचन्त।
देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मतौ धात् ॥१५॥

हे अग्निदेव ! तिमी अत्यन्त महान् स्वरूप भएका छौ। तिम्रो स्तुति गर्दै वृद्धिएका यी दम्पती एकै साथ मनगगे अन्न दिइरहेका छन्। हे देवताका पनि देवतारूपी अग्निदेव ! तिमी उचित आह्वानले बोलाइएका छौ। माताका रूपमा रहेकी पृथिवीले हामीलाई दुर्बुद्धिमा स्थापित नगरुन्।

उरौ देवा अनिबाधे स्याम ॥१६॥

हे देवताहरू हो ! तिम्रो अनुग्रहले निर्विघ्न भएर अत्यन्त सुखमा हामी रहन पाऔँ।

समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम।
आ नो रयिं वहतमोत वीराना विश्वान्यमृता सौभगानि ॥१७॥

अश्विनाकुमारका मङ्गलकारी, सुखकारी, कृपापूर्ण र नयाँनौला रक्षणसाधनले हामी सम्पन्न होऔँ। अमर अश्विनाकुमारहरू हो ! तिमीहरू हामीलाई उत्तम ऐश्वर्य, वीर पुत्र र सम्पूर्ण सौभाग्य प्रदान गर।

[सूक्त – ४४]

ऋषि – अवत्सार काश्यप। **देवता** – विश्वेदेवा। **छन्द** – जगती त्रिष्टुप्।

तं प्रत्नथा पूर्वथा विश्वथेमथा ज्येष्ठतातिं बर्हिषदं स्वर्विदम्।
प्रतीचीनं वृजनं दोहसे गिराशुं जयन्तमनु यासु वर्धसे ॥१॥

उहिलेका याजकहरू, हाम्रा पुर्खाहरू र यस बेलाका सबै प्राणीहरूको जस्तो हामी पनि इन्द्रदेवलाई स्तुति गरेर आफ्ना मनको रहर पूरा गरौँ। इन्द्रदेव देवताहरूमा श्रेष्ठ, सर्वज्ञ, हामी सबैका अगाडि कुशका आसनमा बसेका बलिया, गतिमान् र विजयशील छन्। स्तुतिले उनलाई प्रसन्न गरौँ।

श्रिये सुदृशीरुपरस्य याः स्वर्विरोचमानः ककुभामचोदते।
सुगोपा असि न दभाय सुक्रतो परो मायाभिर्ऋत आस नाम ते ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी स्वर्गलोकमा आफ्ना आभाले प्रकाशित हुन्छौ। वर्षाविहीन मेघका माझमा बसेर सुन्दर जलराशि बगाउँछौ र सबै दिशा शोभायमान गराउँछौ। तिमी वर्षा आदिका उत्तम कर्मद्वारा प्रजाको रक्षा गर्दछौ। तिमी प्राणीहिंसा नगर्ने र प्रपञ्च मेटाउने हौ। त्यसो भएकैले तिम्रो नाम सत्य लोकमा उहिलेदेखि स्थायी रहेको छ।

अत्यं हविः सचते सच्च धातु चारिष्टगातुः स होता सहोभरिः ।
प्रसर्स्राणो अनु बर्हिर्वृषा शिशुर्मध्ये युवाजरो विस्रुहा हितः ॥३॥

अग्निदेव निर्बाध गति भएका, अरणीमन्थनले बलपूर्वक उत्पन्न हुने र यज्ञका सम्पादक हुन्। उनी स्थिर र अस्थिर सत्यरूपी हवि प्राप्त गर्दछन्। पहिले अग्निदेव शिशुको रूपमा कुशको आसनमा बस्दछन्, त्यसपछि समिधाका माझमा विराजित भएर अत्यन्त तरुण र अजर अवस्था प्राप्त गर्दछन्।

प्र व एते सुयुजो यामन्निष्टये नीचीरमुष्मै यम्य ऋतावृधः ।
सुयन्तुभिः सर्वशासैरभीशुभिः क्रिविर्नामानि प्रणवे मुषायति ॥४॥

यज्ञ बढाउने र याज्ञिकलाई धनऐश्वर्य प्रदान गर्ने सूर्यदेवका किरण यज्ञमा जाने रहर गर्दै अवतीर्ण हुन्छन्। सूर्यदेवबाट उत्तम वेगले रश्मि अवतीर्ण हुन्छन्। सबैमाथि शासन गर्छन् र अन्तरिक्षका मार्गबाट जलराशि शोषण गर्छन्।

सञ्जर्भुराणस्तरुभिः सुतेगृभं वयाकिनं चित्तगर्भासु सुस्वरुः ।
धारवाकेष्वृजुगाथ शोभसे वर्धस्व पत्नीरभि जीवो अध्वरे ॥५॥

हे अग्निदेव ! तिमी अत्यन्त सोझो मार्गबाट गमन गर्दछौ। समिधाले प्रदीप्त भएर तिमी आयुवर्द्धक, पेलेर निकालिएको सोमरस पान गर्दछौ। विद्वान् साधकहरूका हृदयरूपी गुफामा स्थापित भएर अत्यन्त शोभायमान हुन्छौ। यज्ञमा चेतन भएर तिमी पत्नीरूपी ज्वालालाई बढाऊ।

यादृगेव ददृशे तादृगुच्यते सं छायया दधिरे सिध्रयाप्स्वा ।
महीमस्मभ्यमुरुषमुरु ज्रयो बृहत्सुवीरमनपच्युतं सहः ॥६॥

देवताहरू जस्ता देखिन्छन् उस्तै रूपमा वर्णित हुन्छन्। देवताहरूले आफ्ना सिद्ध तेजले जलको आवरणमा लुक्ने पृथ्वीलाई धारण गरे। उनीहरूले हामीलाई महान् विजय, उत्तम वीर पुत्र, अक्षय धन र विराट् बल प्रदान गरुन्।

वेत्यग्रुर्जनिवान्वा अति स्पृधः समर्यता मनसा सूर्यः कविः ।
घ्रंसं रक्षन्तं परि विश्वतो गयमस्माकं शर्म वनवत्स्वावसुः ॥७॥

सबैलाई उत्पत्ति गर्ने, उचित र सम्पूर्ण ज्ञान भएका सूर्यदेव आफ्ना उत्सुक मनका कारण सबै प्रतिस्पर्धी ग्रहनक्षत्रमा अग्रणी रहन्छन्। सम्पूर्ण विश्वलाई चारै तिरबाट रक्षा गर्ने तेजस्वी सूर्यदेवलाई हामी उचित रूपले स्तुति गरौँ। सूर्यदेव हामीलाई दीप्तिमान् र श्रेष्ठ ऐश्वर्यका साथै अत्यन्त सुख प्रदान गरुन्।

ज्यायांसमस्य यतुनस्य केतुन ऋषिस्वरं चरति यासु नाम ते ।
यादृश्मिन्धायि तमपस्यया विदद्य उ स्वयं वहते सो अरं करत् ॥८॥

हे उचित रूपमा यज्ञ सम्पन्न गर्ने अग्निदेव ! ऋषिहरूका स्तुतिपरक वाणी तिम्रा नजिकै आउँछन्। स्तुतिले तिम्रा नामको कीर्ति बढाउँछ। ऋषिहरू कामना गरेको कुरो आफ्ना पराक्रमले प्राप्त गर्दछन्। जिम्मा लिएको काम उनीहरू पूरा गर्दछन्।

समुद्रमासामव तस्थे अग्रिमा न रिष्यति सवनं यस्मिन्नायता। अत्रा न हार्दि क्रवणस्य रेजते यत्रा मतिर्विद्यते पूतबन्धनी ॥९॥

स्तोत्रमध्येको समुद्रजस्तो सर्वश्रेष्ठ स्तोत्र सूर्यदेवसम्म पुगेर उचित रूपमा रहोस्। जुन यज्ञमा स्तोत्रको वृद्धि हुन्छ त्यो कहिल्यै नाश हुँदैन। जहाँ पवित्र भावले बुद्धि बाँधिन्छ, त्यहाँ याज्ञिकका मनमा उठ्ने रहर असफल हुँदैनन्।

स हि क्षत्रस्य मनसस्य चित्तिभिरेवावदस्य यजतस्य सध्रेः ।
अवत्सारस्य स्पृणवाम रण्वभिः शविष्ठं वाजं विदुषा चिदर्ध्यम् ॥१०॥

सवितादेवलाई अत्यन्त रमणीय स्तोत्रले हामी सबैले स्तुति गर्नुपर्दछ। विद्वान्‌झैँ उनी पनि अत्यन्त पूज्य छन्। हामी क्षत्र, मनस, अवद, यजत, सधि र अवत्सार नामका ऋषिहरू सूर्यदेवलाई स्तुति गर्दै उनीबाट उचित बल र अन्नको कामना गर्दछौँ।

श्येन आसामदितिः कक्ष्योऽ मदो विश्ववारस्य यजतस्य मायिनः ।
समन्यमन्यमर्थयन्त्येतवे विदुर्विषाणं परिपानमन्ति ते ॥११॥

सोमरसले हर्ष उत्पन्न गराउँछ। यो श्येनजस्तै सर्वत्र गमनशील र अदितिजस्तै व्यापक छ। सोमरस

विश्ववार, यजत र मायी ऋषिद्वारा पेलेर निकालिएको हो ! यिनीहरू सबै सोम पान गरेर खुसी हुँदै बलियो हुने रहर गर्दछन्।

संदापृणो यजतो वि द्विषो वधीद्वाहुवृक्तः श्रुतवित्तर्यो वः सचा।
उभा स वरा प्रत्येति भाति च यदीं गणं भजते सुप्रयावभिः ॥१२॥

देवताको उत्तम स्तुति गर्ने सदापृण, यजत, बाहुवृक्त, श्रुतवित् र तर्य ऋषिहरू आपसमा मिलेर आआफ्ना शत्रु विनाश गरुन्। ती ऋषिहरू यो लोक र परलोक दुवैका इच्छा पूरा गराउँदै तेजस्वी र दीप्तिमान् होऊन्। यिनीहरू विश्वेदेवको विशेष स्तुति गर्दछन्।

सुतम्भरो यजमानस्य सत्पतिर्विश्वासामूधः स धियामुदञ्चनः।
भरद्धेनू रसवच्छिश्रिये पयोऽनुब्रुवाणो अध्येति न स्वपन् ॥१३॥

यजमान अवत्सारका यज्ञमा सुतम्भर ऋषिले सत्य एवं धर्मकार्य पालन गर्छन्। उनी सम्पूर्ण यज्ञकार्यमा स्तुतिको स्रोतजस्तै छन्। यस यज्ञमा गाईले रसरूपी पेय पदार्थ प्रदान गर्दछन्। स्तोताले यज्ञको सारभूत फल प्राप्त गर्दछन् तर सुताहाले होइन।

यो जागार तमृचः कामयन्ते योजागार तमु सामनि यन्ति।
यो जागार तमयं सोम आह तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः ॥१४॥

ऋचाहरूले जागरुकसितै आशा राखेका हुन्छन्। जाग्रतलाई सामगानको लाभ प्राप्त हुन्छ। जाग्रतहरूसितै सोमले म तिमीसित मित्रभावले रहन्छु भन्दछ।

अग्निर्जागार तमृचः कामयन्तेऽग्निर्जागार तमु सामानि यन्ति।
अग्निर्जागार तमयं सोम आह तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः ॥१५॥

अग्निदेव जाग्रत रहन्छन्, त्यसैले उनलाई ऋचाहरूले खोज्छन्। अग्निदेव चैतन्यसम्पन्न छन्। त्यसैले सामले उनलाई गाउँछ। चैतन्य अग्निसित सोमले म सधैं तिम्रो मित्रभावमा आश्रय पाऊँ भन्दछ।

[सूक्त - ४५]

ऋषि – सदापृण आत्रेय। **देवता** – विश्वेदेवता। **छन्द** – त्रिष्टुप् पु रस्ताज्ज्योति।

विदा दिवो विष्यन्नद्रिमुक्थैरायत्या उषसो अर्चिनो गुः।
अपावृत व्रजिनीरुत्स्वर्गाद्वि दुरो मानुषीर्देव आवः ॥१॥

अङ्गिराहरूका स्तुतिले इन्द्रदेवले स्वर्गबाट मेघमा वज्र प्रहार गरे। त्यसो भएपछि उषाका रश्मिको ढोका खुल्यो र किरण सर्वत्र व्याप्त भयो। बाक्लिएको अन्धकार नाश भयो र सूर्यदेव प्रकट भए। उनै सूर्यदेवले सबै मानिसका ढोका खोले।

वि सूर्यो अमतिं न श्रियं सादोर्वाद् गवां माता जानती गात्।
धन्वर्णसो नद्यः खादोअर्णाः स्थूणेव सुमिता दृंहत द्यौः ॥२॥

लुगागहनाले मानिस सजिएझैं सूर्यदेव विभिन्न वर्णका दीप्तिले शोभायमान हुन्छन्। प्रकाशक रश्मिकी माताजस्ती उषा सूर्योदयको दर्शन गर्दै विशाल आकाशबाट अवतीर्ण हुन्छिन्। तटमा तीव्र प्रहार गरिरहेका नदीहरू अति वेगका साथ प्रवाहित हुन्छन्। घरको बलियो खम्बाजस्तो द्युलोक तीव्र प्रकाशले झन बलियो भएको छ।

अस्मा उक्थाय पर्वतस्य गर्भो महीनां जनुषे पूर्व्याय।
वि पर्वतो जिहीत साधत द्यौराविवासन्तो दसयन्त भूम ॥३॥

भूमिलाई उत्पादनशील बनाउनका लागि उहिलेका पुराना स्तोत्रले मेघका गर्भबाट जल वर्षा गराउँछन्। वर्षा गर्ने काममा आकाश खटिएको छ। निरन्तर काममा लाग्ने मानिस बढी परिश्रम गर्न तयार भएका छन्।

सूक्तेभिर्वो वचोभिर्देवजुष्टैरिन्द्रा न्वग्नी अवसे हुवध्यै।
उक्थेभिर्हि ष्मा कवयः सुयज्ञा आविवासन्तो मरुतो यजन्ति ॥४॥

हे इन्द्र र अग्निदेव ! देवताहरूले मन पराउने सूक्तरूपी वचनले हामी आफ्नो सुरक्षाका लागि तिमीहरू दुवैलाई आह्वान गर्दछौं। मरुत्हरूले यज्ञ सम्पादन गरेजस्तै उत्तम विधिले ज्ञानीजन तिमीहरूकै पूजा गर्दछन्।

एतो न्व१द्य सुध्यो३ भवाम प्र दुच्छुना मिनवामा वरीयः ।
आरे द्वेषांसि सनुतर्दधामायाम प्राञ्चो यजमानमच्छ ॥५॥

तिमीहरू हाम्रा यस यज्ञमा चाँडै आओ। हामी असल काम गर्न सक्ने होऔं। हाम्रा शत्रु विनाश गर। गोप्य शत्रुलाई टाढा राख र यज्ञका निम्ति यजमानकहाँ जाओ।

एता धियं कृणवामा सखायोऽप या माताँ ऋणुत व्रजं गोः ।
यया मनुर्विशिशिप्रं जिगाय यया वणिग्वङ्कुरापा पुरीषम् ॥६॥

हे मित्रहरू हो ! जसका कारणले मातारूपी उषाले विशाल किरणसमूह उत्पन्न गरिन्, जसका कारण मनुले विशिशिप्रलाई जिते र वंकु नामका व्यापारीले विशाल जलराशि प्राप्त गरेका थिए, आओ हामी उनैको स्तुति गरौं।

अनूनोदत्र हस्तयतो अद्रिरार्चन्येन दश मासो नवग्वाः ।
ऋतं यती सरमा गा अविन्दद्विश्वानि सत्याङ्गिराश्चकार ॥७॥

ढुङ्गामा सोमरस पेल्दै नवग्वहरूले दस महिनासम्म त्यस ढुङ्गाको पूजाअर्चना गरे। त्यो ढुङ्गो हातका इसारामा ध्वनि उत्पन्न गर्दछ। यज्ञतिर फर्किएर सरमाले स्तुति प्राप्त गरेपछि अङ्गिराले सबै कर्म सफल गरेर देखाए।

विश्वे अस्या व्युषि माहिनायाः सं यद् गोभिरङ्गिरसो नवन्त ।
उत्स आसां परमे सधस्थ ऋतस्य पथा सरमा विदद् गाः ॥८॥

यिनै पूजनीय उषा प्रकट भएपछि अङ्गिराहरूले गाईबाट दुध प्राप्त गरे। गाईका दुध उनले यज्ञका उच्च स्थानमा राखे। सरमा यज्ञमार्गबाट गएर उनको स्तुति बुझे।

आ सूर्यो यातु सप्ताश्वः क्षेत्रं यदस्योर्विया दीर्घयाथे ।
रघः श्येनः पतयदन्धो अच्छा युवा कविर्दीदयद् गोषु गच्छन् ॥९॥

सात अश्वसहित सूर्यदेव हामीतिर आऊन्। लामो प्रवासका लागि उनले धेरै परसम्म जानुपर्छ। श्येन पक्षीजस्तो द्रुतगामी भएर हामीले प्रदान गरेको हविष्यान्न लिनका लागि सूर्य ओर्लिएर आऊन्। सधैँका युवा र सबै कुराको ज्ञान भएका सूर्यदेव किरणका माझमा देदीप्यमान रहून्।

आ सूर्यो अरुहच्छुक्रमर्णोऽयुक्त यद्धरितो वीतपृष्ठाः ।
यदना न नावमनयन्त धीरा आशृण्वतीरापो अर्वागतिष्ठन् ॥१०॥

चम्किलो शरीर भएको अश्व रथमा जोतेपछि सूर्यदेव अन्तरिक्षव्यापी जलमा पसे। त्यसपछि जलमा डुबेको नौका बाहिर निकालिएझैं विद्वान्हरूले स्तोत्रद्वारा सूर्यदेवलाई बाहिर निकाले। उनीहरूका स्तुतिले जलराशि पनि तलतिर ओर्लियो।

धियं वो अप्सु दधिषे स्वर्षां ययातरन्दश मासो नवग्वाः ।
अया धिया स्याम देवगोपा अया धिया तुतुर्यामात्यंहः ॥११॥

हे देवताहरू हो ! नवग्वहरूले दस महिनासम्म जुन स्तुतिले अनुष्ठान पूरा गरे, जल प्राप्त गराउने, उत्तम ऐश्वर्य दिने उही स्तुति हामी धारण गर्दछौं। यसै स्तुतिले हामीलाई देवताहरूले सुरक्षित गरुन् र हामी पापकर्मबाट पनि जोगिऔं।

[सूक्त - ४६]

ऋषि – प्रतिक्षत्र आत्रेय। **देवता** – विश्वेदेवा देवपत्नी। **छन्द** – जगती त्रिष्टुप्।

हयो न विद्वाँ अयुजि स्वयं धुरि तां वहामि प्रतरणीमवस्युवम् ।
नास्या वश्मि विमुचं नावृतं पुनर्विद्वान्पथः पुरएत ऋजु नेषति ॥१॥

रथमा नारिएको अश्वजस्तै भएर विद्वान् प्रतिक्षत्र यज्ञका धुरामा आफैं खटेका छन्। हामी पनि उसै विघ्नहर्ता र रक्षा गर्ने यज्ञप्रति कर्तव्य निर्वाह गर्दछौं। यस किसिमको भारी वहन गर्नबाट पन्छिने रहर हामी गर्दैनौं, बरु बारम्बार थपियोस् भन्छौं। हे मार्गको ज्ञान भएका देवता ! बाटाको अगुवा भएर हामीलाई सोझो बाटो लैजाऊ।

अग्न इन्द्र वरुण मित्र देवाः शर्धः प्र यन्त मारुतोत विष्णो ।
उभा नासत्या रुद्रो अध ग्नाः पूषा भगः सरस्वती जुषन्त ॥२॥

हे अग्नि, इन्द्र, वरुण, मित्र, मरुत् र विष्णु आदि देवताहरू हो ! हामीलाई सामर्थ्य प्रदान गर। अश्विनीकुमार, रुद्र, देवपत्नीहरू, पूषा, भग, सरस्वतीले हवि ग्रहण गरुन्।

इन्द्राग्नी मित्रावरुणादितिं स्वः पृथिवी द्यां मरुतः पर्वताँ अपः।
हुवे विष्णु पूषणं ब्रह्मणस्पतिं भगं नु शंसं सवितारमूतये ॥३॥

इन्द्र, अग्नि, मित्र, वरुण, अदिति, पृथ्वी, द्युलोक, आदित्य, मरुत्, पर्वत, जल, विष्णु, पूषा, ब्रह्मणस्पति, भगदेव र सविता आदि देवताहरूलाई हामी आह्वान गर्दछौं। उनीहरू यस यज्ञशालामा चाँडै आएर हाम्रो रक्षा गरुन्।

उत नो विष्णुरुत वातो अस्रिधो द्रविणोदा उत सोमो मयस्करत्।
उत ऋभव उत राये नो अश्विनोत त्वष्टोत विभ्वानु मंसते ॥४॥

विष्णुदेव, अहिंसक वायुदेव र धन प्रदाता सोमदेवले हामीलाई सबै कालको सुख प्रदान गरुन्। ऋभुगण, अश्विनीकुमार, त्वष्टा र विभुहरू आदि सबै देवताले हामीलाई ऐश्वर्य प्राप्तिका लागि अनुकूल प्रेरणा प्रदान गरुन्।

उत त्यन्नो मारुतं शर्ध आ गमद्दिविक्षयं यजतं बर्हिरासदे।
बृहस्पतिः शर्म पूषोत नो यमद्वरूथ्यं वरुणो मित्रो अर्यमा ॥५॥

स्वर्गमा रहने र पूजनीय मरुत्हरू हाम्रा यज्ञका कुशका आसनमा बस्न आऊन्। बृहस्पति पूषा, वरुण, मित्र र अर्यमादेवले हामीलाई सबै घरायसी सुख प्रदान गरुन्

उत त्ये नः पर्वतासः सुशस्तयः सुदीतयो नद्यस्त्रामणे भुवन्।
भगो विभक्ता शवसावसा गमदुरुव्यचा अदितिः श्रोतु मे हवम् ॥६॥

उत्तम स्तुतिका लागि योग्य र दान दिने नदीहरू हामीलाई रक्षा गर्न तत्पर होऊन्। धन वितरण गर्ने भगदेव आफ्नो बल र संरक्षण साधनका साथ हामीकहाँ आऊन्। व्यापक प्रभायुक्त अदिति देवीले हाम्रो आह्वान सुनून्।

देवानां पत्नीरुशतीरवन्तु नः प्रावन्तु नस्तुजये वाजसातये।
याः पार्थिवासो या अपामपि व्रते ता नो देवीः सुहवाः शर्म यच्छत ॥७॥

इन्द्र आदि देवताका पत्नीहरू उत्साहित भएर हाम्रो रक्षा गरुन्। उनीहरूका संरक्षणमा हामीलाई पुत्र र अन्न लाभ होस्। यी देवीहरू चाहे पृथ्वीमा होऊन् वा अन्तरिक्षमा वा द्युलोकमा, उत्तम आह्वान सुनेर हामीलाई सबै खालका सुख प्रदान गर्न आऊन्।

उत ग्ना व्यन्तु देवपत्नीरिन्द्राण्यग्नाय्यश्विनी राट्।
आ रोदसी वरुणानी शृणोतु व्यन्तु देवीर्य ऋतुर्जनीनाम् ॥८॥

सबै देवी र देवपत्नीहरूले हामीलाई रक्षा गरुन्। इन्द्राणी, अग्निपत्नी, दीप्तिमती, अश्विनी, रोदसी, वरुणपत्नी आदिले हामीलाई रक्षा गरुन्। यिनीहरूमध्ये ऋतु अनुरूप देवीले पनि हाम्रो स्तुति सुनून्।

[सूक्त - ४७]

ऋषि - प्रतिरथ आत्रेय। **देवता** - विश्वेदेवा। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

प्रयुञ्जती दिव एति ब्रुवाणा मही माता दुहितुर्बोधयन्ती।
आविवासन्ती युवतिर्मनीषा पितृभ्य आ सदने जोहुवाना ॥१॥

स्तुत्य, अत्यन्त विस्तृत मातृरूपा उषादेवीले आफ्नी पुत्री पृथ्वीलाई चेतन गराउँछिन्। प्राणीहरूलाई आफ्ना कर्ममा लगाउँदै आकाशमा उषा प्रकट हुन्छिन्। सबैको सेवा गर्ने यी तरुणी उषा बुद्धिपूर्वक स्तोत्रले आवाहित हुँदाखेरि यज्ञशालामा पितृको रूपमा रहेका देवताहरूसित आउँछिन्।

अजिरासस्तदप ईयमाना आतस्थिवांसो अमृतस्य नाभिम्।
अनन्तास उरवो विश्वतः सीं परि द्यावापृथिवी यन्ति पन्थाः ॥२॥

निरन्तर यात्रामा रहने, प्रकाशित भएर कर्म सम्पन्न गर्ने अमृतरूपी सूर्यदेवका केन्द्रमा रहने रश्मिले सर्वत्र व्याप्त भएर अनन्त मार्गबाट द्यावापृथिवीको परिक्रमा गर्दछ।

उक्षा समुद्रो अरुषः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुरा विवेश।
मध्ये दिवो निहितः पृश्निरश्मा वि चक्रमे रजसस्पात्यन्तौ ॥३॥

समुद्रलाई जलले पूर्ण गराउने दीप्तिमान्, सुन्दर रश्मिका धनी सूर्यदेव आफ्नो पितृरूप आकाशका पूर्वी स्थानमा प्रविष्ट भए। विभिन्न खालका दीप्तिले युक्त उल्काजस्ता सूर्यदेव माझ आकाशमा घुम्दै अन्तरिक्षको रक्षा गर्दछन्।

चत्वार ई बिभ्रति क्षेमयन्तो दश गर्भ चरसे धापयन्ते ।
त्रिधातवः परमा अस्य गावो दिवश्चरन्ति परि सद्यो अन्तान् ॥४॥

[illegible] कामना गर्दै चार ऋत्विक्हरूले दिएको हव्य सूर्यदेवले धारण गर्दछन् । दस दिशाहरू [illegible] उत्पन्न सूर्यदेवलाई गतिका निम्ति प्रेरित गर्दछन् । तीनै लोक भ्रमण गर्ने सूर्यदेवको [illegible] द्रुतवेगले आकाशका सीमामा घुम्दछ ।

इदं वपुर्निवचनं जनासश्चरन्ति यन्नद्यस्तस्थुरापः ।
द्वे यदीं बिभृतो मातुरन्ये इहेह जाते यम्या३ सबन्धू ॥५॥

हे [illegible]सहरू हो ! जसका कारण यी नदीहरू प्रवाहशील छन् र जल स्थिर रहन्छ, उनै सूर्यदेवको [illegible] स्तुत्य छ । स्वयंबाट उत्पन्न भएकी माता पृथिवीका नियामक भएर सूर्यदेव बन्धुत्वभावले [illegible] दुई लोकलाई समेत धारण गर्दछन् ।

वि तन्वते धियो अस्मा अपांसि वस्त्रा पुत्राय मातरो वयन्ति ।
उपप्रक्षे वृषणो मोदमाना दिवस्पथा वध्वो यन्त्यच्छ ॥६॥

आमाले छोरालाई वस्त्र बुनिदिएझैँ यजमानहरू यी सूर्यदेवका लागि स्तुति र यज्ञ आदि कर्मको रचना गर्दछन् । वर्षा गराउने सूर्यदेव प्रकट भएपछि यिनका पत्नीजस्ता रश्मि खुसी भएर आकाशमार्गबाट हामीकहाँ आउँछन् ।

तदस्तु मित्रावरुणा तदग्ने शं योरस्मभ्यमिदमस्तु शस्तम् ।
अशीमहि गाधमुत प्रतिष्ठां नमो दिवे बृहते सादनाय ॥७॥

हे मित्रावरुणदेव हो ! यो स्तोत्र तिमीहरूका लागि हो । हे अग्निदेव ! यो स्तोत्र हामीले सुख प्राप्त गर्नका लागि तिम्रा निम्ति हो । हामीलाई उत्तम स्थान र प्रतिष्ठा प्राप्त होस् । सबैका लागि राम्रो आश्रय दिने सूर्यदेवलाई हामी नमस्कार गर्दछौँ ।

[सूक्त - ४८]

ऋषि - प्रतिभानु आत्रेय । **देवता** - विश्वेदेवा । **छन्द** - जगती ।

कदु प्रियाय धाम्ने मनामहे स्वक्षत्राय स्वयशसे महे वयम् ।
आमेन्यस्य रजसो यदभ्र आँ अपो वृणाना वितनोति मायिनी ॥१॥

हामी आफ्नो बलका निम्ति, आफ्नो यशका निम्ति र आनन्ददायक महान् तेजका निम्ति कुन देवताको कसरी अर्चना गरौँ । मायारूपी आवरण विस्तृत गर्ने शक्तिले सीमाविहीन अन्तरिक्षमा मेघमाथि जलराशि फैलाउँछ ।

ता अत्नत वयुनं वीरवक्षणं समान्या वृतया विश्वमा रजः ।
अपो अपाचीरपरा अपेजते प्र पूर्वाभिस्तिरते देवयुर्जनः ॥२॥

उषाले वीर पुरुषका कर्ममा उत्साह थपियो । एक समान रूपले प्रकाश छर्ने आवरणले सम्पूर्ण विश्व व्याप्त गरायो । देवत्वको कामना गर्ने मानिस आउन बाँकी र विगतका उषाहरूलाई छोडेर वर्तमान उषाका अगाडि नै आफ्ना कर्महरू फिँजाउँछन् ।

आ ग्रावभिरहन्येभिरक्तुभिर्वरिष्ठं वज्रमा जिघर्ति मायिनि ।
शतं वा यस्य प्रचरन्त्स्वे दमे संवर्तयन्तो वि च वर्तयन्नहा ॥३॥

सम्पूर्ण दिन र रातमा लगातार ढुङ्गाले पेलेका सोमद्वारा हर्षित भएर इन्द्रदेवले मायावी वृत्रमाथि आफ्नो उत्कृष्ट वज्रले प्रहार गरे । इन्द्ररूपी सूर्यदेवका सयौँ किरण दिनका चक्रमा प्रवृत्त र निवृत्त हुँदै आफ्नो घररूपी आकाशमा घुमिरहन्छन् ।

तामस्य रीतिं परशोरिव प्रत्यनीकमख्यं भुजे अस्य वर्पसः ।
सचा यदि पितुमन्तमिव क्षयं रत्नं दधाति भरहूतये विशे ॥४॥

फलाजस्तै धारिला अग्निदेवको स्वभाव हामी जान्दछौँ । रूपवान्, आदित्यरूप अग्निका किरणसमूहको स्तुति हामी ऐश्वर्यको उपभोगका लागि गर्दछौँ । अग्निदेव यज्ञस्थानका सहायक भएर यजमानलाई अन्नले पूरा गराउँदै घर र उत्तम रत्न प्रदान गर्दछन् ।

स जिह्वया चतु रनीक ऋञ्जते चारु वसानो वरुणो यतन्नरिम् ।
न तस्य विद्म पुरुषत्वता वयं यतो भगः सविता दाति वार्यम् ॥५॥

तेजरूपी सुन्दर ओढ्ने ओढेका अग्निदेव अन्धकाररूपी शत्रुलाई मार्दछन् । चारैतिर ज्वाला

फिँजाउँदै जिब्रारूपी ज्वालाले घिउ पान गर्दछन्। त्यसै बीच भग र सवितादेव रहर लाग्दो धन प्रदान गर्दछन्। अग्निदेवका धन र ऐश्वर्य दान गर्ने पराक्रमको जानकारी हामीलाई छैन।

[सूक्त - ४९]

ऋषि – प्रतिप्रभ आत्रेय। **देवता** – विश्वेदेवा। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

देवं वो अद्य सवितारमेषे भगं च रत्नं विभजन्तमायोः।
आ वां नरा पुरुभुजा ववृत्यां दिवेदिवे चिदश्विना सखीयन्॥१॥

हामी आज यजमानहरूका लागि सविता र भगदेवलाई बोलाउँछौँ। किनभने तिनले दानशीललाई रत्न बाँड्दछन्। हे धेरै पदार्थ चलाउने, नेतृत्व गर्ने अश्विनीकुमारहरू हो! मित्रताको रहरमा प्रत्येक दिन हामी तिमीहरू दुवैलाई बोलाउँछौँ।

प्रति प्रयाणमसुरस्य विद्वान्त्सूक्तैर्देवं सवितारं दुवस्य।
उप ब्रुवीत नमसा विजानञ्ज्येष्ठं च रत्नं विभजन्तमायोः॥२॥

हे स्तोताहरू हो! तिमीहरू सबैले प्राणप्रदायक सवितादेव फर्किन गएको थाहा पाएपछि उत्तम वचनले स्तुति गर। यजमानलाई राम्रो रत्न प्रदान गर्ने सवितादेवलाई चिनेर नमस्कारका साथ स्तुति गर।

अदत्रया दयते वार्याणि पूषा भगो अदितिर्वस्त उस्रः।
इन्द्रो विष्णुर्वरुणो मित्रो अग्निरहानि भद्रा जनयन्त दस्माः॥३॥

पूषा, भग र अदिति दी देवदेवीहरू वरण गर्न योग्य हविष्यान्न ग्रहण गरेर त्यस्तै वरणीय अन्न यजमानलाई दिन्छन्। इन्द्र, विष्णु, मित्र र अग्नि आदि दर्शनीय देवताहरू हितकारी दिन उत्पन्न गराउँछन्।

तन्नो अनर्वा सविता वरूथं तत्सिन्धव इषयन्तो अनु ग्मन्।
उप यद्वोचे अध्वरस्य होता रायः स्याम पतयो वाजरत्नाः॥४॥

हामी यज्ञका सम्पादक देवताहरूको स्तुति गर्दछौँ। अपराजित सवितादेवले हामीलाई स्वीकारयोग्य धन दिऊन्। प्रवाहशील नदीहरूले पनि उस्तै धन प्रदान गरुन्। हामी ऐश्वर्यका अधिपति भएर अन्न र रत्नका धनी बनौँ।

प्र ये वसुभ्य ईवदा नमो दुर्ये मित्रे वरुणे सूक्तवाचः।
अवैत्वभ्वं कृणुता वरीयो दिवस्पृथिव्योरवसा मदेम॥५॥

जनु यजमानले वसुहरूलाई हवि प्रदान गर्दछन्, मित्र र वरुणदेवका लागि उत्तम सूक्त वचनले स्तुति गर्दछन्, हे देवताहरू हो! उनीहरूलाई ऐश्वर्यले युक्त गराऊ। हामी द्युलोक र पृथिवीलोकको संरक्षण पाएर खुसी होऔँ।

[सूक्त - ५०]

ऋषि – स्वस्ति आत्रेय। **देवता** – विश्वेदेवा। **छन्द** – अनुष्टुप् पङ्क्ति।

विश्वो देवस्य नेतुर्मर्तो वुरीत सख्यम्।
विश्वो राय इषुध्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे॥१॥

सबै मानिसले प्रेरणादायी सवितादेवको मित्रता स्वीकार गर्दछन्। मानिसहरू आफ्नो पोषणका लागि दीप्तिमान् धन प्राप्त गर्दछन् र ऐश्वर्यका अधिपति हुन्छन्।

ते ते देव नेतर्ये चेमाँ अनुशसे। ते राया ते ह्या३पृचे सचेमहि सचथ्यैः॥२॥

हे अग्रणी देव! जुन मानिस तिम्रो र अन्य देवताहरूको उपासना गर्दछन्, ती सबै तिम्रै हुन्। उनीहरू धनले सम्पन्न भएर रहर पूरा गर्दछन्।

अतो न आ नॄनतिथीनतः पत्नीर्दशस्यत।
आरे विश्वं पथेष्ठां द्विषो युयोतु यूयुविः॥३॥

हे ऋत्विक्हरू हो! तिमीहरू हाम्रा यस यज्ञमा अतिथिजस्तै पूज्य देवताहरूको सेवा गर। ती देवताका पत्नीहरूको पनि सेवा गर। विघ्ननाशक सवितादेवले हाम्रा बाटाका सबै विघ्न र शत्रुहरू हटाइदिऊन्।

यत्र वह्निरभिहितो दुद्रवद्द्रोण्यः पशुः। नृमणा वीरपस्त्योऽर्णा धीरेव सनिता॥

जहाँ अग्नि स्थापित भइसकेपछि मौलोका नजिकै योग्य पशु हुन्छ, त्यहाँ यजमानहरू सवितादेवका कृपाले उत्साहपूर्ण मन र जहान परिवारसहितको घर पाउँछन्।

एष ते देव नेता रथस्पतिः शं रयिः ।
शं राये शं स्वस्तय इषः स्तुतो मनामहे देवस्तुतो मनामहे ॥५॥
हे सर्वनियामक सवितादेव ! तिम्रो यो रथ ऐश्वर्यप्रदायक, सुखदाता र पालनकर्ता जस्तो छ। हामी स्तोताहरू सुखदायी ऐश्वर्य र सुखद कल्याणका लागि स्तुति गर्दछौं। देवताहरूको स्तुतिका साथ तिमीलाई पनि बारम्बार स्तुति गर्दछौं।

[सूक्त – ५१]

ऋषि – स्वस्ति आत्रेय। **देवता** – विश्वेदेवा। **छन्द** – गायत्री उष्णिक् जगती त्रिष्टुप्।

अग्ने सुतस्य पीतये विश्वैरूमेभिरा गहि। देवेभिर्हव्यदातये ॥१॥
हे अग्निदेव ! तिमी सोमरस पान गर्नका लागि सबै संरक्षक देवताहरूका साथ हव्य प्रदाता यजमानकहाँ आऊ।

ऋतधीतय आ गत सत्यधर्माणो अध्वरम्। अग्नेः पिबत जिह्वया ॥२॥
हे सत्य स्तुति गर्न योग्य देवताहरू हो ! हे सत्यलाई धारण गर्ने देवताहरू हो ! तिमीहरू हाम्रा यज्ञमा आओ। अग्निको जिब्रोरूपी ज्वालाले सोमरस वा घिउ पान गरोस्।

विप्रेभिर्विप्र सन्त्य प्रातर्यावभिरा गहि। देवेभिः सोमपीतये ॥३॥
हे मेधावी, सेवा गर्न योग्य अग्निदेव ! तिमी बिहान आउने ज्ञानी र देवताहरूका साथ सोम पान गर्नका लागि यहाँ आऊ।

अयं सोमश्चमू सुतोऽमत्रे परि षिच्यते। प्रिय इन्द्राय वायवे ॥४॥
ढुङ्गामा कुटेपछि पेलेर तयार भएको सोम छानेर भाँडामा भरिन्छ। त्यही सोम इन्द्र र वायुदेवले अत्यन्त रुचाउँछन्।

वायवा याहि वीतये जुषाणो हव्यदातये। पिबा सुतस्यान्धसो अभि प्रयः ॥५॥
हे वायुदेव ! सोमपान गर्नका लागि र हविदाता यजमानको खुसीका लागि तिमी हव्य प्राप्त गर्न आऊ। हविष्यान्न ग्रहण गर र निचोरेर तयार गरेको सोम पान गर।

इन्द्रश्च वायवेषां सुतानां पीतिमर्हथः। ताञ्जुषेथामरेपसावभि प्रयः ॥६॥
हे वायुदेव ! तिमी र इन्द्रदेव तयार पारेको यो सोम पान गर्न योग्य छौ। अहिंसक भएर तिमीहरू आओ र हव्यरूपी सोम सेवन गर।

सुता इन्द्राय वायवे सोमासो दध्याशिरः। निम्नं न यन्ति सिन्धवोऽभि प्रयः ॥
इन्द्र र वायुदेवका लागि दही मिसाइएको सोमरस तयार छ। हे इन्द्र र वायुदेव हो ! ओरालोतिर बग्ने नदीजस्तै यो हविष्यान्न तिमीहरूतिर आउँछ।

सजूर्विश्वेभिर्देवेभिरश्विभ्यामुषसा सजूः। आ याह्यग्ने अत्रिवत्सुते रण ॥८॥
हे अग्निदेव ! सबै देवताहरूसँग अश्विनीकुमारहरू र उषासँग प्रेमपूर्वक यज्ञमा आऊ। अत्रि ऋषि यज्ञमा खुसी भएझैं हामीले बनाएका सोमरसले तिमी खुसी होऊ।

सजूर्मित्रावरुणाभ्यां सजूः सोमेन विष्णुना। आ याह्यग्ने अत्रिवत्सुते रण ॥९॥
हे अग्निदेव ! मित्र, वरुण, तिमी र विष्णु सोमसहित हाम्रा यज्ञमा आऊ। अत्रि ऋषि यज्ञमा खुसी भएझैं हामीले बनाएका सोमरसले तिमी खुसी होऊ।

सजूरादित्यैर्वसुभिः सजूरिन्द्रेण वायुना। आ याह्यग्ने अत्रिवत्सुते रण ॥१०॥
हे अग्निदेव ! आदित्य, वसुहरू, इन्द्र र वायुसहित प्रेमभावले तिमी हाम्रा यज्ञमा आऊ। अत्रि ऋषि यज्ञमा खुसी भएझैं हामीले बनाएका सोमरसले तिमी खुसी होऊ।

स्वस्ति नो मिमीतामश्विना भगः स्वस्ति देव्यदितिरनर्वणः।
स्वस्ति पूषा असुरो दधातु नः स्वस्ति द्यावापृथिवी सुचेतुना ॥११॥
दुवै अश्विनीकुमारले हाम्रो हित गरून्। भगदेवता र अदितिदेवीले हाम्रो कल्याण गरून्। अपराजित र प्राणदाता पूषादेवले हाम्रो कल्याण गरून्। उत्तम ज्ञानी द्यावापृथिवीले हाम्रो कल्याण गरून्।

स्वस्तये वायुमुप ब्रवामहै सोमं स्वस्ति भुवनस्य यस्पतिः।
बृहस्पतिं सर्वगणं स्वस्तये स्वस्तय आदित्यासो भवन्तु नः ॥१२॥
हामी आफ्नो हितका लागि वायुदेवको स्तुति गर्दछौं। आफ्नो हितका लागि सम्पूर्ण भुवनका

अधिपति सोमको स्तुति गर्दछौँ। सबै समूहका नेता बृहस्पतिदेवलाई हाम्रो हितकै लागि स्तुति गर्दछौँ। देवतास्वरूप आदित्यका पुत्र, देवतास्वरूप अरुण आदिका पुत्र द्वादशदेव हाम्रा लागि हितकारी होऊन्।

विश्वे देवा नो अद्या स्वस्तये वैश्वानरो वसुरग्निः स्वस्तये।
देवा अवन्त्वृभवः स्वस्तये स्वस्ति नो रुद्रः पात्वंहसः ॥१३॥

यस यज्ञमा सबै देवताले हाम्रा हितको रक्षक गरुन्। सम्पूर्ण विश्वका नियामक र आश्रयदाता अग्निदेव हाम्रो कल्याणका रक्षक होऊन्। दीप्तिमान् ऋभुहरू हाम्रो रक्षा गर्दै कल्याणकारी होऊन्। रुद्रदेवले हामीलाई पापबाट जोगाएर हित गरुन्।

स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति पथ्ये रेवति।
स्वस्ति न इन्द्रश्चाग्निश्च स्वस्ति नो अदिते कृधि ॥१४॥

हे मित्रावरुणदेव हो ! तिमीहरू हाम्रो कल्याण गर। हे मार्गप्रदर्शक र धनकी देवी ! तिमी हाम्रो कल्याण गर। इन्द्र र अग्निदेव हाम्रो कल्याण गरुन्। हे अदितिदेवी तिमी हाम्रो कल्याण गर।

स्वस्ति पन्थामनु चरेम सूर्याचन्द्रमसाविव।
पुनर्ददताघ्नता जानता सं गमेमहि ॥१५॥

हामी सूर्य र चन्द्रमाको जस्तै बाधारहित मार्गका अनुगामी होऔँ। निरन्तर दान गर्ने ज्ञानले युक्त हुँदै आपसी द्रोह र हिंसारहित भावमा हामी सुखपूर्वक सहयात्री बनौँ।

[सूक्त - ५२]

ऋषि - श्यावाश्व आत्रेय। **देवता** - मरुत्गण। **छन्द** - अनुष्टुप्, पङ्क्ति।

प्र श्यावाश्व धृष्णुयार्चा मरुद्भिर्ऋक्वभिः।
ये अद्रोघमनुष्वधं श्रवो मदन्ति यज्ञियाः ॥१॥

हे श्यावाश्व ऋषि ! तिमी सङ्घर्षक शक्तिले सम्पन्न, स्तुत्य मरुत्हरूको अर्चना गर। यज्ञका लागि योग्य मरुत्हरू अहिंसक हविरूप अन्न धारण गरेर खुसी हुन्छन्।

ते हि स्थिरस्य शवसः सखायः सन्ति धृष्णुया।
ते यामन्ना धृषद्विनस्त्मना पान्ति शश्वतः ॥२॥

मरुत्हरू स्थायी बलका सहायक रूप हुन्। उनीहरू शत्रुमाथि आक्रमण गर्दछन्। भ्रमण गर्दै हाम्रा वीर पुत्रलाई विजयशील सामर्थ्य दिएर उनीहरूले सुरक्षा गर्दछन्।

ते स्पन्द्रासो नोक्षणोऽति ष्कन्दन्ति शर्वरीः।
मरुतामधा महो दिवि क्षमा च मन्महे ॥३॥

स्पन्दनयुक्त र वृष्टिकारक मरुत्गण रातलाई जित्दै अगाडि बढ्दछन्। हामी मरुत्हरूका आकाश र भूमिमा व्याप्त तेजलाई स्तुति गर्दछौँ।

मरुत्सु वो दधीमहि स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया।
विश्वे ये मानुषा युगा पान्ति मर्त्यं रिषः ॥४॥

आक्रामक सामर्थ्य युक्त मरुत्हरूलाई हामी स्तुति र यज्ञ साधन द्रव्य अर्पित गर्दछौँ। मरुत्हरू मानवीय युगका हिंस्रकहरूबाट मरणशील मनुष्यलाई रक्षा गर्छन्।

अर्हन्तो ये सुदानवो नरो असामिशवसः।
प्र यज्ञं यज्ञियेभ्यो दिवो अर्चा मरुद्भ्यः ॥५॥

हे ऋत्विक्हरू हो ! जुन पूजनीय, उत्तम दानशील, असीम बलसम्पन्न, नेतृत्वकर्ता वीर छन्, यज्ञका लागि योग्य र प्रकाशक तिनै मरुत्हरूलाई यज्ञको साधनरूपी हविष्यान्न अर्पित गरेर विशिष्ट अर्चना गर।

आ रुक्मैरा युधा नर ऋष्वा ऋष्टीरसृक्षत।
अन्वेनाँ अह विद्युतो मरुतो जभ्भतीरिव भानुरर्त त्मना दिवः ॥६॥

दीप्तिमान्, अलङ्कारले विभूषित, आयुध युक्त भएर महान् नेतृत्वकर्ता मरुत्हरू विशेष शोभायमान हुन्छन्। यिनीहरू आफ्ना आयुधले मेघमाथि प्रहार गर्दछन्। विशेष शब्द गर्दै प्रवाहित नदीजस्तै विद्युत्ले मरुत्हरूको अनुगमन गर्दछ। दीप्तिमान् मरुत्हरूको तेज स्वयं प्रकट हुन्छ।

ये वावृधन्त पार्थिवा य उरावन्तरिक्ष आ।
वृजने वा नदीनां सधस्थे वा महो दिवः ॥७॥

पृथ्वीमा, विस्तृत अन्तरिक्षमा, नदीका प्रवाहमा, सङ्ग्राम क्षेत्रमा र महान् द्युलोकका माझमा रहने मरुत्हरू सबै किसिमले उन्नतिशील रहेका छन्।

शर्धो मारुतमुच्छंस सत्यशवसमृभ्वसम्।
उत स्म ते शुभे नरः प्र स्पन्द्रा युजत त्मना ॥८॥

सत्यका बलमा निरन्तर बढ्ने मरुत्हरूका उत्कृष्ट बलको स्तुति गरौँ। स्पन्दनशील र नेतृत्वकर्ता मरुत्हरू प्रत्येक शुभ कार्यमा स्वयं लागेका हुन्छन्।

उत स्म ते परुष्ण्यामूर्णा वसत शुन्ध्यवः।
उत पव्या रथानामद्रिं भिन्दन्त्योजसा ॥९॥

मरुत्हरू परुष्णी नदीमा रहन्छन्। सबैलाई शुद्ध गराउने दीप्तिद्वारा स्वयं पूर्ण हुन्छन्। आफ्ना बलले रथका चक्र फ्याँक्दै यिनीहरूले पर्वत भत्काउँछन्।

आपथयो विपथयोऽन्तस्पथा अनुपथाः।
एतेभिर्मह्यं नामभिर्यज्ञं विष्टार ओहते ॥१०॥

जुन मरुत्हरू अघिल्लो बाटो, निश्चित बाटो, विभिन्न बाटा, भित्री वा गोप्य बाटो र अनुकूल बाटाहरूमा हिँड्छन्, त्यस बेला उनीहरू आपथयः, विपथयः अन्तपथाः र अनुपथाः भन्ने यी चारै नामबाट क्रमशः प्रसिद्ध हुन्छन्। तिनै मरुत्हरू हाम्रा लागि यज्ञको हविष्यान्न ल्याउँछन्।

अधा नरो न्योहतेऽधा नियुत ओहते।
अधा पारावता इति चित्रा रूपाणि दर्श्या ॥११॥

मरुत्हरू कहिले अगुवा भएर, कहिले सँगै लागेर, कहिले टाढा रहेर संसार धारण गर्दछन्। यसो हुँदा यिनीहरूका रूप विचित्र र रमाइला देखिन्छन्।

छन्दः स्तुभः कुभन्यव उत्समा कीरिणो नृतुः।
ते मे के चिन्न तायव ऊमा आसन्दृशि त्विषे ॥१२॥

छन्दद्वारा स्तुति गर्ने र जलको खोजी गर्ने स्तोताहरूका निम्ति मरुत्हरूले जलप्रवाह प्रेरित गरे। तिनीमध्ये कतिपय मरुत्हरू तस्करझैँ अदृश्य रहेर रक्षा गर्दथे भने कोही प्रत्यक्ष देखिएर उनीहरूलाई तेजस्वी बल प्रदान गर्दथे। X 100

य ऋष्वा ऋष्टिविद्युतः कवयः सन्ति वेधसः।
तमृषे मारुतं गणं नमस्या रमया गिरा ॥१३॥

हे ऋषिहरू हो! मरुत्गण विद्युत्रूपी हतियारले प्रकाशित हुन्छन् र महान् क्रान्तदर्शी मेधासम्पन्न पनि छन्। ती मरुत्हरूलाई हर्षदायक स्तुति र अभिवादन गर।

अच्छ ऋषे मारुतं गणं दाना मित्रं न योषणा।
दिवो वा धृष्णव ओजसा स्तुता धीभिरिषण्यत ॥१४॥

हे ऋषिहरू हो! प्रिय मित्रसित गएझैँ तिमीहरू हविष्यान्न लिएर मरुत्हरूका नजिक उपस्थित होओ। हे आक्रामक बलले शत्रु जित्ने मरुत्हरू हो! तिमीहरू द्युलोक वा अन्य लोकबाट हाम्रा यज्ञमा आओ र स्तुति ग्रहण गर।

नू मन्वान एषां देवाँ अच्छा न वक्षणा।
दाना सचेत सूरिभिर्यामश्रुतेभिरञ्जिभिः ॥१५॥

स्तोताहरू मरुत्को स्तुति गरेपछि अन्य देवताहरूको स्तुति गर्दैनन्। ज्ञानसम्पन्न, शीघ्र गतिका, प्रसिद्ध र उत्तम फल प्रदायक मरुत्हरूबाटै उनीहरू अभीष्ट दान पाउँछन्।

प्र ये मे बन्ध्वेषे गां वोचन्त सूरयः पृश्निं वोचन्त मातरम्।
अधा पितरमिष्मिणं रुद्रं वोचन्त शिक्वसः ॥१६॥

ज्ञानी र सामर्थ्यशाली मरुत्हरूले गाई र पृथ्वी हाम्रा आमाझैँ हुन् तथा वेगशाली रुद्र हाम्रा पिता हुन् भनेर आफन्तहरूलाई जानकारी दिएका छन्।

सप्त मे सप्त शाकिन एकमेका शता ददुः ।
यमुनायामधि श्रुतमुद्राधो गव्यं मृजे नि राधो अश्व्यं मृजे ॥१७॥

सात सात सङ्ख्यामा एकत्र भएका सक्षम मरुत्हरूले सयौँ गाई र अश्व प्रदान गरुन्। उनीहरूले प्रदान गरेका गाईको समूह हामी यमुना नदीको किनारमा पवित्र गराउँछौँ र अश्वरूपी धन पनि पवित्र गराउँछौँ।

[सूक्त - ५३]

ऋषि - श्यावाश्व आत्रेय। **देवता** - मरुत्गण। **छन्द** - ककुप् अनुष्टुप् उष्णिक् गायत्री।

को वेद जानमेषां को वा पुरा सम्नेष्वास मरुताम्। यद्युयुज्रे किलास्यः ॥१॥

मरुत्हरूले रङ्गीबिरङ्गी मृग आफ्ना रथमा जोतेका बेलासम्म यिनीहरूको उत्पत्तिबारे कसलाई थाहा थियो र ? मरुत्हरूको जस्तै सुखमा को थियो र ?

एतान्रथेषु तस्थुषः कः शुश्राव कथा ययुः ।
कस्मै सस्रुः सुदासे अन्वापय इडाभिर्वृष्टयः सह ॥२॥

मरुत्हरू रथमा बसेका छन् भन्ने कसलाई थाहा छ ? यिनीहरू कसरी यात्रा गर्दछन् ? यिनका रथको आवाज कसले सुनेको छ ? मित्ररूपी हितैषि, वर्षा गराउने मरुत्गण कुन यजमानका लागि धेरै अन्न लिएर ओर्लन्छन् ?

ते म आहुर्य आययुरुप द्युभिर्विभिर्मदे ।
नरो मर्या अरेपस इमान्पश्यन्निति ष्टुहि ॥३॥

तेजस्वी सोमपानले हर्ष उत्पन्न गर्नका लागि मरुत्गण हाम्रा नजिकै उपस्थित भए। मरुत्हरूले आफू निर्दोष र नेतृत्वकर्ता मानिसका हितैषि भएको कुरो बताए। स्तोताले उनीहरूलाई स्तुति गरुन्।

ये अञ्जिषु ये वाशीषु स्वभानवः स्रक्षु रुक्मेषु खादिषु। श्राया रथेषु धन्वसु ॥

मरुत्हरू जुन दीप्तिले स्वयं अति प्रकाशमान हुन्छन्, त्यो दीप्ति अलङ्कारमा, आयुधमा, सुनका हारमा, चुराहरूमा, रथमा र धनुषमा हुन्छ। हामी उनीहरूलाई वन्दना गर्दछौँ।

युष्माकं स्मा रथाँ अनु मुदे दधे मरुतो जीरदानवः। वृष्टी द्यावो यतीरिव ॥५॥

हे शीघ्र दान गर्ने मरुत्हरू हो ! तिमीहरू वर्षाझैँ वेगपूर्वक सर्वत्र जान सक्ने र दीप्तिमान् छौ। तिमीहरूको रथ देखेर हामी खुसी हुन्छौँ र वन्दना गर्दछौँ।

आ यं नरः सुदानवो ददाशुषे दिवः कोशमचुच्यवुः ।
वि पर्जन्यं सृजन्ति रोदसी अनु धन्वना यन्ति वृष्टयः ॥६॥

नेतृत्वकर्ता, उत्तम दान गर्ने बानी भएका, दीप्तिमान् हविदाता यजमानका लागि निधि जम्मा गरेर राख्छन्। त्यही निधि पानीको वर्षासरि हविदातालाई बाँड्ने मरुत्गण द्युलोक र पृथिवीमा व्यापक जलसँग मेघझैँ सञ्चरित हुँदै वर्षा गराउँछन्।

तत्रृदानाः सिन्धवः क्षोदसा रजः प्र सस्रुर्धेनवो यथा ।
स्यन्ना अश्वा अइवाध्वनो विमोचने वि यद्वर्तन्त एन्यः ॥७॥

मेघ फुटेर गाईले दुध दिएझैँ अमृतमय जलराशि अन्तरिक्षमा फैलिन्छ। त्यसले धर्ती सिञ्चित हुन्छ। द्रुतगामी अश्वझैँ वेगपूर्वक बाटो सजिलो पार्दै नदीहरू बग्दछन्।

आ यात मरुतो दिव आन्तरिक्षादमादुत। माव स्थात परावतः ॥८॥

हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरू सबै द्युलोकबाट, अन्तरिक्षबाट अथवा यसै लोकबाट यहाँ आओ। कतै दूर देशमा नबस।

मा वो रसानितभा कुभा क्रुमुर्मा वः सिन्धुर्नि रीरमत् ।
मा वः परि ष्ठात्सरयुः पुरीषिण्यस्मे इत्सुम्नमस्तु वः ॥९॥

हे मरुत्हरू हो ! रसा, अनितभा, कुभा आदि नदीहरू र वेगले बग्ने सिन्धु नदीले हामीलाई नरोकून्। जलले परिपूर्ण सरयु नदीले हामीलाई नछेकोस्। हामी तिमीहरूबाट रक्षित भएर सुखमा रहौँ।

तं वः शर्धं रथानां त्वेषं गणं मारुतं नव्यसीनाम्। अनु प्र यन्ति वृष्टयः ॥१०॥

रथको बल भएका तेजस्वी मरुत्हरूलाई हाम्रो स्तवन गर्दछौँ। मरुत्हरूका साथै वर्षा पनि वेगपूर्वक हिँड्दछ।

शर्धंशर्धं व एषां व्रातंव्रातं गणङ्गणं शुशस्तिभिः । अनु क्रामेम धीतिभिः ॥११॥
हे मरुत्हरू हो ! हामी तिमीहरूका प्रत्येक बल, समुदाय र प्रत्येक गणलाई स्तुति गर्दै अनुसरण गर्दछौं ।

कस्मा अद्य सुजाताय रातहव्याय प्र ययुः । एना यामेन मरुतः ॥१२॥
आज मरुत्हरू यस रथबाट कुन हविदाता यजमान र कुन असल मान्छेकहाँ जान्छन् ?

येन तोकाय तनयाय धान्यं१ बीजं वहध्वे अक्षितम् ।
अस्मभ्यं तद्धत्तन यद्व ईमहे राधो विश्वायु सौभगम् ॥१३॥
तिमीहरू जुन स्नेहालु हृदयले छोरानातिका लागि अक्षय धनधान्यको बिउ लिने गर्दछौ, त्यसै हृदयले हामीलाई पनि त्यो देओ। तिमीहरूसित हामी पूरा आयु र सौभाग्यपूर्ण ऐश्वर्यको माग गर्दछौं ।

अतीयाम निदस्तिरः स्वस्तिभिर्हित्वावद्यमरातीः ।
वृष्ट्वी शं योराप उस्रि भेषजं स्याम मरुतः सह ॥१४॥
हे मरुत्हरू हो ! हितकारी काम गरेर पापवृत्ति विनाश गर्दै आफ्ना शत्रु र गोप्य निन्दकलाई हामी पराजित गरौं । हामीलाई सम्पूर्ण शक्तिले युक्त सुख, जल र दीप्तिले युक्त औषधि एकै चोटि प्राप्त होऊन् ।

सुदेवः समहासति सुवीरो नरो मरुतः स मर्त्यः । यं त्रायध्वे स्याम ते ॥१५॥
हे नेतृत्वकर्ता मरुत्हरू हो ! तिमीहरू जसको रक्षा गर्दछौ, त्यो मानिस ज्यादै तेजवान्, महिमायुक्त र उत्तम पुत्रपौत्रादिले युक्त हुनेछ। हामी पनि त्यस्तै अनुगृहीत होऔं ।

स्तुहि भोजान्त्स्तुवतो अस्य यामनि रणन्गावो न यवसे ।
यतः पूर्वां इव सखींरनु ह्वय गिरा गृणीहि कामिनः ॥१६॥
हे स्तोताहरू हो ! घाँस चर्न जाँदै गरेका गाईहरूझैं यजमानका यज्ञमा भोजन गर्न जान लागेका मरुत्हरूलाई स्तुति गर। किनभने ती पहिलेदेखि नै चिनिएका प्रिय मित्रझैं सुखदायी छन्। उनीहरूलाई नजिकै बोलाएर स्तुतिले प्रशंसित गर ।

[सूक्त – ५४]

ऋषि – श्यावाश्व आत्रेय। **देवता** – मरुत्गण। **छन्द** – जगती त्रिष्टुप्।

प्र शर्धाय मारुताय स्वभानव इमां वाचमनजा पर्वतच्युते ।
घर्मस्तुभे दिव आ पृष्ठयज्वने द्युम्नश्रवसे महि नृम्णमर्चत ॥१॥
हे यजमानहरू हो ! स्वयं प्रकाशित र पर्वत थर्काउने मरुत्हरूका बललाई प्रशंसा गर्नका लागि प्रयोग गरेको आफ्नो भनाइ सुन्दर बनाओ। अत्यन्त तेजसम्पन्न, सूर्यका रूपजस्ता, दीप्तिमान् यश भएका मरुत्हरूलाई याजकहरूले मनग्गे हविष्यान्न प्रदान गर्दै अर्चना गरुन् ।

प्र वो मरुतस्तविषा उदन्यवो वयोवृधो अश्वयुजः परिज्रयः ।
सं विद्युता दधति वाशति त्रितः स्वरन्त्यापोऽवना परिज्रयः ॥२॥
हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरूको गण बलशाली, संसारको पोषण मानिएको जल प्रदान गर्ने, अन्न बढाउने, अश्वलाई रथमा नार्ने, चारै दिशामा गमन गर्ने खालको छ। तिमी विद्युत्सित सम्मिलित भएका बेला तीनै लोकलाई प्रकाशित गराउँछौ र गर्जना गर्दै पृथ्वीका चारै दिशामा यात्रा गरिरहने जलराशि बर्साउँछौ ।

विद्युन्महसो नरो अश्मदिद्यवो वातत्विषो मरुतः पर्वतच्युतः ।
अब्दया चिन्मुहुरा ह्रादुनीवृतः स्तनयदमा रभसा उदोजसः ॥३॥
बिजुलीजस्तो तेजसम्पन्न, नेतृत्वकर्ता, आयुधयुक्त, द्युतिसम्पन्न, वेगवान्, पर्वत थर्काउने, वज्र प्रहार गर्ने, गर्जनशक्तिले युक्त र उग्र बल भएका मरुत्गण बारम्बार जल प्रदान गर्नका लागि प्रकट हुन्छन् ।

व्य१क्तून्रुद्रा व्यहानि शिक्वसो व्य१न्तरिक्षं वि रजांसि धूतयः ।
वि यदज्राँ अजथ नाव ईं यथा वि दुर्गाणि मरुतो नाह रिष्यथ ॥४॥
हे रुद्रका समर्थ पुत्र मरुत्हरू हो ! रातदिन निरन्तर भ्रमण गरिराख। अन्तरिक्षका सबै लोकमा यात्रा गर। नदीमा नौका चहारेझैं विभिन्न प्रदेशमा तिमीहरू गमन गर। हे शत्रुलाई हप्काउने मरुत्हरू हो ! हामीलाई हिंसित नगर ।

तद्वीर्यं वो मरुतो महित्वनं दीर्घं ततान सूर्यो न योजनम्।
एता न यामे अगृभीतशोचिषोऽनश्वदां यन्न्ययातना गिरिम् ॥५॥

हे मरुत्हरू हो ! सूर्यदेवले आफ्नो दीप्ति परसम्म फिँजाएझैँ, पर्वतका परसम्म अश्व छरिएझैँ तिमीहरूको महिमा र शक्ति स्तोताहरूले परसम्म प्रचार गर्दछन्।

अभ्राजि शर्धो मरुतो यदर्णसं मोषथा वृक्षं कपनेव वेधसः।
अध स्मा नो अरमतिं सजोषसश्चक्षुरिव यन्तमनु नेषथा सुगम् ॥६॥

हे विधाताजस्ता मरुत्हरू हो ! तिमीहरूको बल प्रशस्त उत्कर्षमा पुगेको छ। भयङ्कर आँधीजस्ता तिमीहरू रुखलाई पनि बटारेर फाल्दछौ। हे सधैँ खुसी रहने मरुत्हरू हो ! बटुवाको आँखोझैँ मार्गदर्शन गराउँदै उचित पथमा हामीलाई हिँडाओ।

न स जीयते मरुतो न हन्यते न स्रेधति न व्यथते न रिष्यति।
नास्य राय उप दस्यन्ति नोतय ऋषिं वा यं राजानं वा सुषूदथ ॥७॥

हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरू राजा र ऋषिलाई सत्कार्यमा प्रेरित गर्दछौ। ती राजा वा ऋषि कसैसित पनि पराजित हुँदैनन् र हिंसित पनि हुँदैनन्। तिनलाई हानी, दुःख र बाधा पनि हुँदैन। तिनको ऐश्वर्य र संरक्षण सामर्थ्य कहिल्यै नाश हुँदैन।

नियुत्वन्तो ग्रामजितो यथा नरोऽर्यमणो न मरुतः कवन्धिनः।
पिन्वन्त्युत्सं यदिनासो अस्वरन्व्युन्दन्ति पृथिवीं मध्वो अन्धसा ॥८॥

नियुत नामका अश्वसहित ग्राम विजेता, नेतृत्वकर्ता, जलधारक मरुत्हरू अर्यमाजस्तै वेगवान् भएर गमन गर्दा शब्द निकाल्दछन्। उनीहरू वर्षाद्वारा जलको प्रवाह पूर्ण गराउँछन् र भूमिमा मधुर अन्न बढाउँछन्।

प्रवत्वतीयं पृथिवी मरुद्भ्यः प्रवत्वती द्यौर्भवति प्रयद्भ्यः।
प्रवत्वतीः पथ्या अन्तरिक्ष्याः प्रवत्वन्तः पर्वता जीरदानवः ॥९॥

भूमि मरुत्हरूका लागि खुला बाटोजस्तै छ। द्युलोक वेगपूर्वक गमनशील मरुत्हरूका लागि खुला बाटो नै हो। अन्तरिक्षका सम्पूर्ण पथ मरुत्हरूको लागि खुला छन्। मरुत्हरूका लागि मेघ पनि खुला भएकैले तुरुन्त वर्षा गराउँछन्।

यन्मरुतः सभरसः स्वर्णरः सूर्य उदिते मदथा दिवो नरः।
न वोऽश्वाः श्रथयन्ताह सिस्रतः सद्यो अस्याध्वनः पारमश्नुथ ॥१०॥

हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरू एकै नासले भरी उठाएर द्युलोकलाई व्यवस्थित गर्दछौ। हे तेजस्वी नेतृत्वकर्ता मरुत्हरू हो ! सूर्यदेव उदाउँदा तिमीहरू खुसी हुन्छौ। निरन्तर गमनशील तिम्रा अश्वहरू थाक्दैनन्। तिमीहरू तीनै लोकका सबै बाटामा हिँड्दछौ।

अंसेषु व ऋष्टयः पत्सु खादयो वक्षःसु रुक्मा मरुतो रथे शुभः।
अग्निभ्राजसो विद्युतो गभस्त्योः शिप्राः शीर्षसु वितता हिरण्ययीः॥११॥

हे रथमा सजिएका मरुत्हरू हो ! काँधमा आयुध, खुट्टामा कल्ली, छातीमा सुन्दर हार, पाखुरामा अग्निजत्तिकै चम्किलो वज्र र टाउकामा सुनौलो टोपी तिमीहरूका छन्।

तं नाकमर्यो अगृभीतशोचिषं रुशत्पिप्पलं मरुतो वि धूनुथ।
समच्यन्त वृजनातित्विषन्त यत्स्वरन्ति घोषं विततमृतायवः ॥१२॥

हे पूजनीय मरुत्गण ! यात्रा गर्दाखेरि तिमीहरू दीप्तिमान् निर्बाध आकाश र तेजस्वी जल थर्काउँछौ। तिमीहरू आआफ्नो बल सङ्गठित गरेर अति तेजसम्पन्न हुन्छौ। पानी बर्साउने विचारले भयङ्कर गर्जना गर्दै भरी पर्ने घोषणा तिमीहरू गर्दछौ।

युष्मादत्तस्य मरुतो विचेतसो रायः स्याम रथ्यो३ वयस्वतः।
न यो युच्छति तिष्यो३ यथा दिवो३ स्मे रारन्त मरुतः सहस्रिणम् ॥१३॥

हे विशिष्ट ज्ञानले सम्पन्न मरुत्हरू हो ! तिमीहरूबाट दिइएका धनले हामी सम्पन्न होऔँ, हामी रथ र ऐश्वर्यका धनी होऔँ। हे मरुत्हरू हो ! हामीलाई आकाशमा रहेका नक्षत्रजस्तै कहिल्यै नाश नहुने हजारौँ किसिमका धनले हर्षित गराओ।

यूयं रयिं मरुतः स्पार्हवीरं यूयमृषिमवथ सामविप्रम्।
यूयमर्वन्तं भरताय वाजं यूयं धत्थ राजानं श्रुष्टिमन्त ॥१४॥
हे मरुत्हरू हो ! हामीलाई चाहिएजति धन र सन्तान देओ। तिमीहरू साम गान गर्ने विप्रलाई रक्षा गर्दछौ। तिमीहरू प्रजाको भरणपोषण गर्ने राजालाई अश्व, अन्न र ऐश्वर्यले मनग्गे सम्पन्न गराउँछौ।

तद्वो यामि द्रविणं सद्यऊतयो येना स्व१र्ण ततनाम नूँरभि।
इदं सु मे मरुतो हर्यता वचो यस्य तरेम तरसा शतं हिमाः ॥१५॥
हे शीघ्र रक्षा गर्ने मरुत्हरू हो ! तिमीहरूसित हामी त्यस्तो धन र ऐश्वर्यको माग गर्दछौं, जसलाई हामी सूर्यरश्मिजत्तिकै बाँड्न सकौं। हे मरुत्हरू हो ! हाम्रो उत्तम स्तोत्र ग्रहण गर। हामी त्यसका बलले सय वर्षको जीवन पूर्ण उपयोग गरौं।

[सूक्त - ५५]

ऋषि - श्यावाश्व आत्रेय। **देवता** - मरुत्गण। **छन्द** - जगती त्रिष्टुप्।

प्रयज्यवो मरुतो भ्राजदृष्टयो बृहद्वयो दधिरे रुक्मवक्षसः।
ईयन्त अश्वैः सुयमेभिराशुभिः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥१॥
विशेष यजनीय, दीप्तिमान् आयुधसम्पन्न, सुन्दर हारले वक्ष सजाएका मरुत्‌ण महान् बलसम्पन्न छन्। उचित रूपमा नियन्त्रण गरिएका वेगवान् अश्वमा यात्रा गर्दछन्। जल वर्षाजस्ता हितकारी कार्यमा हिँड्ने मरुत्हरूका रथले उनीहरूको अनुसरण गर्दछ।

स्वयं दधिध्वे तविषीं यथा विद बृहन्महान्त उर्विया वि राजथ।
उतान्तरिक्षं ममिरे व्योजसा शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥२॥
हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरू ज्ञानअनुसारको बल स्वतः धारण गर्दछौ। जमिन उर्वर बनाउने तिमीहरूको सामर्थ्य अत्यन्त महान् र अत्यन्तै प्रकाशमान छ। तिमीहरूका बलले अन्तरिक्षलाई पूर्ण गराउँछ। जल वर्षाजस्ता हितकारी कार्यमा हिँड्ने मरुत्हरूका रथले उनीहरूको अनुसरण गर्दछ।

साकं जाताः सुभ्वः साकमुक्षिताः श्रिये चिदा प्रतरं वावृधुर्नरः।
विरोकिणः सूर्यस्येव रश्मयः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥३॥
मरुत्हरू सबै सँगै जन्मेका हुन् र सँगै जल बर्साउँछन्। सँगै बल उत्पादन र नेतृत्व गर्दछन्। अत्यन्तै राम्रो शोभाले यिनीहरूको वृद्धि हुन्छ। सूर्यको रश्मिझैं विशिष्ट आभाले युक्त छन्। जल वर्षाजस्ता हितकारी कार्यमा हिँड्ने मरुत्हरूका रथले उनीहरूको अनुसरण गर्दछ।

आभूषेण्यं वो मरुतो महित्वनं दिदृक्षेण्यं सूर्यस्येव चक्षणम्।
उतो अस्माँ अमृतत्वे दधातन शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥४॥
हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरूको सूर्यदेवजस्तै सुन्दर र विशिष्ट महत्त्व स्तोत्रले विभूषित हुन्छ। हामीलाई अमरता प्रदान गर। जल वर्षा आदिजस्ता हितकारी कार्यमा हिँड्ने मरुत्हरूका रथले उनीहरूकै अनुसरण गर्दछ।

उदीरयथा मरुतः समुद्रतो यूयं वृष्टिं वर्षयथा पुरीषिणः।
न वो दस्रा उप दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥५॥
हे जलसम्पन्न मरुत्हरू हो ! तिमीहरू अन्तरिक्षबाट समुद्रका जललाई प्रेरित गर्दछौ र जल बर्साउन थाल्दछौ। हे शत्रुसंहारक मरुत्हरू हो ! तिमीहरूका लागि गरिने स्तुति कहिल्यै नाश हुँदैन। जल वर्षा आदिजस्ता हितकारी कार्यमा हिँड्ने मरुत्हरूका रथले उनीहरूकै अनुसरण गर्दछ।

यदश्वान्धूर्षु पृषतीरयुग्ध्वं हिरण्ययान्प्रत्यत्काँ अमुग्धवम्।
विश्वा इत्स्पृधो मरुतो व्यस्यथ शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥६॥
हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरूले विभिन्न विचित्र रङ्गका अश्व रथमा नारेर सुनौलो कवच लगाएपछि जोरी खोज्न आउने शत्रुलाई क्षतविक्षत गराउँछौ। जल वर्षा आदिजस्ता हितकारी कार्यमा हिँड्ने मरुत्हरूका रथले उनीहरूकै अनुसरण गर्दछ।

न पर्वता न नद्यो वरन्त वो यत्राचिध्वं मरुतो गच्छथेदु तत्।
उत द्यावापृथिवी याथना परिशुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥७॥
हे मरुत्हरू हो ! पर्वत र नदीहरूले तिमीहरूको बाटो नछेकून्। तिमीहरू जान रुचाएका ठाउँतिर

जाओ। द्यावापृथिवीमा सर्वत्र गमन गर। जल वर्षा आदिजस्ता हितकारी कार्यमा हिँड्ने मरुत्‌हरूका रथले उनीहरूकै अनुसरण गर्दछ।

यत्पूर्व्यं मरुतो यच्च नूतनं यदुद्यते वसवो यच्च शस्यते।
विश्वस्य तस्य भवथा नवेदसः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥८॥

सबैमा र सबैतिर रहने हे मरुत्‌हरू हो ! पहिले जेजति यज्ञ आदि अनुष्ठान गरिए, जेजति हाल भइरहेका छन् ती सबैमा भएका मन्त्रगान र स्तोत्रपाठ तिमीहरूलाई थाहा भएकै छन्। जल वर्षा आदिजस्ता हितकारी कार्यमा हिँड्ने मरुत्‌हरूका रथले उनीहरूकै अनुसरण गर्दछ। \७\

मृडत नो मरुतो मा वधिष्टनास्मभ्यं शर्म बहुलं वि यन्तन।
अधि स्तोत्रस्य सख्यस्य गातन शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ॥९॥

हे मरुत्‌हरू हो ! हामीलाई सुखी बनाओ। आफ्ना क्रोधले नष्ट नगर, सुख प्रदान गर। हाम्रा मित्रभावले युक्त स्तोत्र चिन। जल वर्षा आदिजस्ता हितकारी कार्यमा हिँड्ने मरुत्‌हरूका रथले उनीहरूकै अनुसरण गर्दछ।

यूयमस्मान्नयत वस्यो अच्छा निरंहतिभ्यो मरुतो गृणानाः।
जुषध्वं नो हव्यदातिं यजत्रा वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥१०॥

हे स्तुत्य मरुत्‌हरू हो ! हामीलाई तिमीहरू पापबाट मुक्त गराओ र ऐश्वर्ययुक्त स्थानतर्फ लैजाओ। हे यजनीय मरुत्‌हरू हो ! हामीबाट प्रदान गरिएको हव्य आदि पदार्थ ग्रहण गर, जसले गर्दा हामीहरू विविध ऐश्वर्यका स्वामी हुन सकौँ।

[सूक्त – ५६]

ऋषि – श्यावाश्व आत्रेय। **देवता** – मरुत्‌गण। **छन्द** – बृहती सतोबृहती।

अग्ने शर्धन्तमा गणं पिष्टं रुक्मेभिरञ्जिभिः।
विशो अद्य मरुतामव ह्वये दिवश्चिद्रोचनादधि ॥१॥

हे अग्निदेव ! दीप्तिमान् अलङ्कारले विभूषित, शत्रु संहारक बल मरुत्‌गण र उनका प्रजालाई बोलाइदेऊ। हामी देदीप्यमान द्युलोकबाट उनीहरूलाई आह्वान गर्दछौँ

यथा चिन्मन्यसे हृदा तदिन्मे जग्मुराशसः।
ये ते नेदिष्ठं हवनान्यागमन्तान्वर्ध भीमसन्दृशः ॥२॥

हे अग्निदेव ! मरुत्‌हरूका हृदयमा पूज्य मानिएझैँ हाम्रा सम्मानित भक्तका कारण हाम्रा नजिकै आऊ। हाम्रा यज्ञनजिकै आउँदा विकराल स्वरूप हुने मरुत्‌हरूलाई तिमी हव्यद्वारा सेवा गर।

मीळ्हुष्मतीव पृथिवी पराहता मदन्त्येत्यस्मदा।
ऋक्षो न वो मरुतः शिमीवाँ अमो दुध्रो गौरिव भीमयुः ॥३॥

पृथ्वी प्राप्तिका निम्ति प्रभावित भएको मानिस सक्षमका पछि लागेझैँ मरुत्‌को सेना खुसी हुँदै हामीतिर आउँदै छ। हे मरुत्‌हरू हो ! तिमीहरू सेचनका लागि साँढेजत्तिकै समर्थ र विशिष्ट सामर्थ्यवान् छौ।

नि ये रिणन्त्योजसा वृथा गावो न दुर्धुरः।
अश्मानं चित्स्वर्यं१ पर्वतं गिरिं प्र च्यावयन्ति यामभिः ॥४॥

डर लाग्दो साँढेजस्ता मरुत्‌हरू आफ्ना बलले सुगमतापूर्वक शत्रु विनाश गर्दछन्। गर्जन गर्दै हिँड्ने मरुत्‌हरू आफ्ना प्रहारले मेघलाई टुक्राटुक्रा पार्दै वर्षा गराउँछन्

उत्तिष्ठ नूनमेषां स्तोमैः समुक्षितानाम्।
मरुतां पुरुतममपूर्व्यं गवां सर्गमिव ह्वये ॥५॥

हे मरुत्‌हरू हो ! अब उठ। स्तोत्रले निश्चय पनि समृद्ध भएका तिमीहरूको सबैभन्दा ठूलो अपूर्व बललाई हामी वन्दना गर्दछौँ।

युङ्ग्ध्वं ह्यरुषी रथे युङ्ग्ध्वं रथेषु रोहितः।
युङ्ग्ध्वं हरी अजिरा धुरि वोळ्हवे वहिष्ठा धुरि वोळ्हवे ॥६॥

हे मरुत्‌हरू हो ! तिमीहरू आफ्ना रथमा राता रङ्गका मृग बाँध अथवा सिँदुरे रङ्गका मृग बाँध अथवा वेगवान्, बोक्ने कामका लागि सक्षम अश्व बाँध र भ्रमणशील हुन भएको त्यो रथ तान्न लगाओ।

उत स्य वाज्यरुषस्तुविष्वणिरिह स्म धायि दर्शतः ।
मा वो यामेषु मरुतश्चिरं करत्प्र तं रथेषु चोदत ॥७॥

हे मरुत्हरू हो ! रक्तिम आभाले युक्त, ठूलो शब्द गर्ने, हेर्नमा राम्रो अश्व बाँधिसकेपछि यात्रामा ढिलो नगराउने गरी त्यसलाई धपाओ।

रथं नु मारुतं वयं श्रवस्युमा हुवामहे।
आ यस्मिन्तस्थौ सुरणानि बिभ्रती सचा मरुत्सु रोदसी ॥८॥

हामी अन्नले भरिएको मरुत्हरूका रथलाई आह्वान गर्दछौं। त्यसमा उत्तम, सुन्दर द्रव्य धारण गरेकी मरुत्हरूकी माता बसेकी हुन्छिन्।

तं वः शर्धं रथेशुभं त्वेषं पनस्युमा हुवे।
यस्मिन्त्सुजाता सुभगा महीयते सचा मरुत्सु मीढ्हुषी ॥९॥

मरुत्हरूका रथमा विराजमान त्यस्ता तेजस्वी र स्तुत्य सङ्घ शक्तिलाई हामी आह्वान गर्दछौं, जसमा सुजाता र सौभाग्यवतीजस्ता कल्याणकारिणी देवीहरू मरुत्हरूसँगै महत्त्वपूर्ण रूपमा बसेका हुन्छन्।

[सूक्त - ५७]

ऋषि - श्यावाश्व आत्रेय। **देवता** - मरुत्गण। **छन्द** - जगती त्रिष्टुप्।

आ रुद्रास इन्द्रवन्तः सजोषसो हिरण्यरथाः सुविताय गन्तन।
इयं वो अस्मत्प्रति हर्यते मतिस्तृष्णजे न दिव उत्सा उदन्यवे ॥१॥

इन्द्रका अनुचर, समान प्रीति भएका, स्वर्णिम रथमा चढ्ने, रुद्रका पुत्रजस्ता हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरू हाम्रा यस उद्देश्यपूर्ण यज्ञमा आओ। तिमीहरूका लागि हामी बुद्धिपूर्वक स्तवन गर्दछौं। हे तेजस्वी मरुत्हरू हो ! तिर्खाएर पानीको खोजीमा लागेका गौतमका लागि तिमीहरूले जलको प्रवाह प्रदान गरेझैं कृपा हामीलाई गर।

वाशीमन्त ऋष्टिमन्तो मनीषिणः सुधन्वान इषुमन्तो निषङ्गिणः।
स्वश्वाः स्थ सुरथाः पृश्निमातरः स्वायुधा मरुतो याथना शुभम् ॥२॥

हे मेधावी मरुत्हरू हो ! तिमीहरू बन्चरो लिएका, भाला लिएका, दह्रो धनुषबाण लिएका, ठोक्रो भिरेका, गतिला अश्वमा चढेका र बलिया हतियारले सम्पन्न छौ। हाम्रो हित गर्नका लागि तिमीहरू आओ।

धूनुथ द्यां पर्वतान्दाशुषे वसु नि वो वना जिहते यामनो भिया।
कोपयथ पृथिवीं पृश्निमातरः शुभे यदुग्राः पृषतीरयुग्ध्वम् ॥३॥

हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरू अन्तरिक्षमा मेघलाई कम्पित गराओ। हविदाता यजमानलाई धन प्रदान गर। तिमीहरू आउँदा वन पनि डरले कम्पित हुन्छ। हे मातृरूपी पृथ्वीका पुत्रहरू हो ! जल वर्षा आदि शुभ कार्यका लागि छिर्के मृगलाई रथमा जोतेर तिमीहरू उग्र रूप धारण गर्दछौ। त्यस बेला तिमीहरूका क्रोधले पृथ्वी पनि आत्तिन्छ।

वातत्विषो मरुतो वर्षनिर्णिजो यमाइव सुसदृशः सुपेशसः।
पिशङ्गाश्वा अरुणाश्वा अरेपसः प्रत्वक्षसो महिना द्यौरिवोरवः ॥४॥

यी वीर मरुत्हरू अत्यन्त तेजस्वी, वर्षाको बल छेक्ने, जुम्ल्याहाजस्ता, हेर्नमा राम्रा र अति गतिलो रूप भएका छन्। यिनीहरू विभिन्न वर्णका अश्वले युक्त, निष्पाप र शत्रुविनाशक हुन्। आफ्ना महत्ताले यी आकाशजस्तै विस्तृत छन्।

पुरुद्रप्सा अञ्जिमन्तः सुदानवस्त्वेषसन्दृशो अनवभ्रराधसः।
सुजातासो जनुषा रुक्मवक्षसो दिवो अर्का अमृतं नाम भेजिरे ॥५॥

मनग्गे जल बर्साउने, अलङ्कारले विभूषित, दानशील, तेजयुक्त मूर्तिमान्, अक्षय धनले सम्पन्न सफल जन्म पाएका, हारले गला सजाएका, पूजनीय दीप्तिमान् मरुत्हरू आआफ्ना शुभ कर्मले अमर कीर्ति पाउँछन्।

ऋष्टयो वो मरुतो अंसयोरधि सह ओजो बाह्वोर्वो बलं हितम्।
नृम्णा शीर्षस्वायुधा रथेषु वो विश्वा वः श्रीरधि तनूषु पिपिशे ॥६॥

हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरूले काँधमा भाला राखेका छौ। तिमीहरूका दुवै भुजामा शत्रुसित जुध्ने बल छ। शिरमा राम्रो मुकुट र रथमा सम्पूर्ण हतियार तयार छन्। शरीर विशिष्ट कान्तिले युक्त छ।

गोमदश्वावद्रथवत्सुवीरं चन्द्रवद्राधो मरुतो ददा नः ।
प्रशस्तिं नः कृणुत रुद्रियासो भक्षीय वोऽवसो दैव्यस्य ॥७॥

हे मरुत्हरू हो ! हामीलाई गाई, अश्व, रथ, उत्तम पुत्र र स्वर्णसहित अन्न प्रदान गर। हे रुद्रका पुत्रहरू हो ! हाम्रो समृद्धि बढाओ। हामी तिमीहरूको दिव्य संरक्षण शक्तिको उपभोग गरौं।

हये नरो मरुतो मृडता नस्तुवीमघासो अमृता ऋतज्ञाः ।
सत्यश्रुतः कवयो युवानो बृहद् गिरयो बृहदुक्षमाणाः ॥८॥

हे मरुत्हरू हो ! हामीलाई सुखले परिपूर्ण गराओ। तिमीहरू नेतृत्वकर्ता, अकुत धनले सम्पन्न, अविनाशी, यज्ञका ज्ञाता, वास्तविक ख्यातिले सम्पन्न, सम्पूर्ण ज्ञानका भण्डार, सधैँका युवा, प्रचण्ड बलवान् र सर्वत्र स्तुति गरिने खालका छौ।

[सूक्त - ५८]

ऋषि - श्यावाश्व आत्रेय। **देवता** - मरुत्गण। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

तमु नूनं तविषीमन्तमेषां स्तुषे गणं मारुतं नव्यसीनाम्।
य आश्वश्वा अमवद्वहन्त उतेशिरे अमृतस्य स्वराजः ॥१॥

बलसम्पन्न, स्तुत्य मरुत्हरूको हामी निश्चय नै स्तुति गरौं। मरुत्हरू द्रुतगामी अश्वका स्वामी, वेगपूर्वक गमन गर्ने र अमृतका शासक हुन्।

त्वेषं गणं तवसं खादिहस्तं धुनिव्रतं मायिनं दातिवारम्
मयोभुवो ये अमिता महित्वा वन्दस्व विप्र तुविराधसो नॄन् ॥२॥

हे ज्ञानी पुरुषहरू हो ! तेजस्वी, बलसम्पन्न, हातमा छुरा लिएका, शत्रु थर्काउने, कुशल वीर, धन प्रदाता मरुत्हरूलाई स्तुति गर। उनीहरू अत्यन्त सुखदायक, महत्त्वपूर्ण, अत्यन्त सामर्थ्यवान् र विपुल ऐश्वर्यका स्वामी हुनाले तिनको वन्दना गर।

आ वो यन्तूदवाहासो अद्य वृष्टिं ये विश्वे मरुतो जुनन्ति
अयं यो अग्निर्मरुतः समिद्ध एतं जुषध्वं कवयो युवानः ॥३॥

वर्षाका प्रेरक, जललाई आह्वान गर्ने सबै मरुत्हरू हामीकहाँ आऊन्। हे तरुण र ज्ञानी मरुत्हरू हो ! तिमीहरू प्रज्वलित अग्निबाट हव्य आदि पदार्थ प्रेमपूर्वक ग्रहण गर।

यूयं राजानमिर्यं जनाय विभ्वतष्टं जनयथा यजत्राः
युष्मदेति मुष्टिहा बाहुजूतो युष्मत्सदश्वो मरुतः सुवीरः ॥४॥

हे यज्ञ गर्न योग्य मरुत्हरू हो ! तिमीहरूले दुनियाँको हितका लागि यजमान प्राप्त गराएको पुत्र तेजस्वी, शत्रुसंहारक र क्षमतावान् होस्। हे मुड्कीले युद्ध गर्नुपर्ने प्राप्त गर्ने मरुत्हरू हो ! तिमीहरूबाटै अश्वका नियन्ताले उपयुक्त पुत्र प्राप्त गर्दछन्

अरा इवेदचरमा अहेव प्रप्र जायन्ते अकवा महोभिः
पृश्नेः पुत्रा उपमासो रभिष्ठाः स्वया मत्या मरुतः सं मिमिक्षुः ॥५॥

पाङ्ग्राका गजजस्ता सबै मरुत्हरू एकै नासका देखिन्छन्। ती वन्दनीय मरुत्हरू दिनजस्तै महान् तेजस्वी भएर एक समान रूपमा प्रकट हुन्छन्। ती पृश्निपुत्र मरुत्हरू एकै महिमामा जन्मिएका हुन्। अत्यन्त वेगवान् मरुत्हरू मिलेर वर्षा गर्ने आदिले आआफ्नो काम गर्दछन्।

यत्प्रायासिष्ट पृषतीभिरश्वैर्वीडुपविभिर्मरुतो रथेभिः
क्षोदन्त आपो रिणते वनान्यवोस्रियो वृषभः क्रन्दतु द्यौः ॥६॥

हे मरुत्हरू हो ! छिर्के अश्व र बलिया पाङ्ग्रा जडिएका रथमा तिमीहरू आउँछौ। त्यस बेला जलराशि आत्तिएर बर्सिने गर्दछ। वनको नाश हुन्छ र वृष्टिकारक वर्सिने मेघसँगै आकाश पनि भीषण शब्दले गर्जिन थाल्दछ।

प्रथिष्ट यामन्पृथिवी चिदेषां भर्तेव गर्भं स्वमिच्छवो धुः
वातान्ह्यश्वान्धुर्यायुयुज्रे वर्षं स्वेदं चक्रिरे रुद्रियासः ॥७॥

मरुत्हरू आउँदा पृथ्वी उर्वर हुन्छ। पतिद्वारा पत्नीलाई गर्भ स्थापन गराएझैं मरुत्हरू आफ्ना बलले वर्षाको पानी भूमिमा झार्दछन्। रुद्रपुत्र मरुत्हरू अश्वलाई रथका अघिल्ला भागमा बाँधेर पराक्रमपूर्वक वर्षा गराउने कार्य सम्पन्न गर्दछन्

हये नरो मरुतो मृडता नस्तुवीमघासो अमृता ऋतज्ञाः ।
सत्यश्रुतः कवयो युवानोबृहद् गिरयो बृहदुक्षमाणाः ॥८॥

हे मरुत्‌हरू हो ! हामीलाई सुखले परिपूर्ण गराओ। तिमीहरू नेतृत्वकर्ता, प्रशस्त धनले सम्पन्न, अविनाशी, सत्यका ज्ञाता, सत्य यशले सम्पन्न, अत्यन्त ज्ञान सम्पन्न, सधैँका युवा, प्रशस्त बलवान् र सर्वत्र स्तुति गरिने हौ।

[सूक्त - ५९]

ऋषि – श्यावाश्व आत्रेय। **देवता** – मरुत्‌गण। **छन्द** – जगती त्रिष्टुप्।

प्र वः स्पडक्रन्त्सुविताय दावनेऽर्चा दिवे प्र पृथिव्या ऋतं भरे।
उक्षन्ते अश्वान्तरुषन्त आ रजोऽनु स्वं भानुं श्रथयन्ते अर्णवैः ॥१॥

हे मरुत्‌हरू हो ! आफ्नो कल्याणका लागि हविदाता यजमान यजन कर्म प्रारम्भ गर्दै छन्। हे याजकहरू हो ! तिमीहरू द्युलोकको पूजा गर। हामी पृथ्वीमाताका लागि स्त्रोत्र गाउँछौँ। मरुत्‌हरू आफ्ना अश्व प्रेरित गर्दै अन्तरिक्षमा परसम्म यात्रा गर्छन्। उनीहरू आफ्ना तेजले मेघको विद्युत् विस्तृत गराउँछन्।

अमादेषां भियसा भूमिरेजति नौर्न पूर्णा क्षरति व्यथिर्यती।
दूरेदृशो ये चितयन्त एमभिरन्तर्महे विदथे येतिरे नरः ॥२॥

मानिसले भरिएको नौका नदीका बीचमा ढल्पलिएझैँ मरुत्‌हरूका बलले भयभीत पृथ्वी काँप्दछ। मरुत्‌हरू टाढा देखिने भए पनि यिनको गति थाहा पाइन्छ। यी नेतृत्वकर्ता मरुत्‌हरू अन्तरिक्षका माझमा अधिक हव्य ग्रहण गर्ने प्रयास गर्दछन्।

गवामिव श्रियसे शृङ्गमुत्तमं सूर्यो न चक्षू रजसो विसर्जने।
अत्या इव सुभ्व१श्चारवः स्थन मर्या इव श्रियसे चेतथा नरः ॥३॥

हे मरुत्‌हरू हो ! तिमीहरू गाईका सिङजस्तै सुन्दर गहना शिरमा लगाउँछौ। अन्धकार हटाउने सूर्यको रश्मिजस्तै तिमीहरू किरण छर्दछौ। द्रुतगामी अश्वजस्तै वेगवान् र उत्तम आभाले युक्त भएर दर्शनीय छौ। तिमीहरू मानिसझैँ यज्ञ कर्मका ज्ञाता हौ।

को वो महान्ति महतामुदश्नवत्कस्काव्या मरुतः को ह पौंस्या।
यूयं ह भूमिं किरणं न रेजथ प्र यद्भरध्वे सुविताय दावने ॥४॥

हे मरुत्‌हरू हो ! तिमीहरूको जस्तो महत्त्व कसको होला ? तिमीहरूका लागि कसले स्तोत्र रचना गर्न सक्ला ? को तिमीहरूजस्तो पोषण सामर्थ्यले सम्पन्न होला ? हे मरुत्‌हरू हो ! तिमीहरू असल हविदाता यजमानका हविष्यान्नले परिपूर्ण भएपछि वर्षा गराएर किरणले झैँ धर्तीलाई थर्काउँछौ।

अश्वाइवेदरुषासः सबन्धवः शूराइव प्रयुधः प्रोत युयुधुः।
मर्याइव सुवृधो वावृधुर्नरः सूर्यस्य चक्षुः प्र मिनन्ति वृष्टिभिः ॥५॥

मरुत्‌हरू अश्वजस्तै तेजस्वी छन्। दाजुभाइजस्तै प्रीतिपूर्ण र संयुक्त छन्। विशिष्ट योद्धा वीरझैँ वर्षा आदि कामसित घमासान लडाइँ गर्दछन्। मानिसजस्तै यी मरुत्‌हरू राम्ररी बढ्दछन्। यिनीहरू वर्षा गराएर सूर्यको तेज पनि मधुरो पारिदिन्छन्।

ते अज्येष्ठा अकनिष्ठास उद्भिदोऽमध्यामासो महसा वि वावृधुः।
सुजातासो जनुषा पृश्निमातरो दिवो मर्या आ नो अच्छा जिगातन ॥६॥

मरुत्‌हरूमा कुनै जेठोकान्छो वा माहिलोसाँहिलो छैनन्। सबै उत्तिकै तेजसम्पन्न छन्। यिनले मेघ फोर्दछन्। यिनीहरू शुभ साइतमा जन्मेका हुन्। मातारूपी पृथ्वीका पुत्रहरू र मानवका हितैषि यिनै हुन्। यस्ता दीप्तिमान् मरुत्‌हरू हामीतिर आऊन्।

वयो न ये श्रेणीः पप्तुरोजसान्तान्दिवो बृहतः सानुनस्परि।
अश्वास एषामुभये यथा विदुः प्र पर्वतस्य नभनूँरचुच्यवुः ॥७॥

हे मरुत्‌हरू हो ! तिमीहरू लहरै उड्ने चराझैँ एकसमान रूपमा मिलेर बलपूर्वक आकाशको सीमासम्म र विस्तृत पर्वतका टाकुरासम्म यात्रा गर्दछौ। तिमीहरूका अश्वले मेघ टुक्र्याएर वर्षा गराउँछ। तिमीहरूका कर्म देवता र मानिस सबैले जानेका छन्।

मिमातु द्यौरदितिर्वीतये नः सं दानुचित्रा उषसो यतन्ताम्।
आचुच्यवुर्दिव्यं कोशमेत ऋषे रुद्रस्य मरुतो गृणानाः ॥८॥

द्युलोक र पृथिवी हाम्रो पोषणका लागि संलग्न रहून्। विविध किसिमको दान दिने उषादेवी हाम्रो हितका निम्ति प्रयास गरुन्। हे ऋषिहरू हो ! यी रुद्रपुत्र मरुत्हरू तिम्रा स्तुतिले प्रसन्न भएर जलको वर्षा गर्दछन्।

[सूक्त - ६०]

ऋषि - श्यावाश्व आत्रेय। **देवता** - मरुत्। **छन्द** - जगती त्रिष्टुप्।

ईडे अग्निं स्ववसं नमोभिरिह प्रसत्तो वि चयत्कृतं नः।
रथैरिव प्र भरे वाजयद्भिः प्रदक्षिणिन्मरुतां स्तोममृध्याम् ॥१॥

हामी श्यावाश्व ऋषि यस यज्ञमा राम्रो रक्षा गर्ने अग्निदेवलाई स्तोत्रले नमस्कारपूर्वक स्तुति गर्दछौं। उनी हामीसित खुसी भएर स्तुति आदि कर्महरू जानून्। लक्ष्यसम्म पुग्ने रथजस्तो हामी पनि स्तोत्रले रुचाएको अन्न आदिबाट सम्पन्न होऔँ। प्रदक्षिणाका साथै हामी मरुत्हरूको स्तोत्रपाठ गरेर उन्नति गरौँ।

आ ये तस्थुः पृषतीषु श्रुतासु सुखेषु रुद्रा मरुतो रथेषु।
वना चिदुग्रा जिहते नि वो भिया पृथिवी चिद्रेजते पर्वतश्चित् ॥२॥

हे रुद्रपुत्र मरुत्हरू हो ! तिमीहरू छिर्के अश्वले युक्त, प्रसिद्ध र सुखदायक रथमा बस्दछौ। त्यस बेला तिमीहरूका डरले वन पनि काम्न थाल्दछ। मेघको कम्पनका साथै पृथ्वी पनि काम्दछ।

पर्वतश्चिन्महि वृद्धो बिभाय दिवश्चित्सानु रेजत स्वने वः।
यत्क्रीडथ मरुत ऋष्टिमन्त आपइव सध्र्यञ्चो धवध्वे ॥३॥

हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरूले गरेका भीषण शब्दले अत्यन्त पुराना र विशाल पर्वतहरू पनि डरले काम्न थाल्दछन्। द्युलोकको शिखर पनि काम्दछ। हे मरुत्हरू हो ! विशिष्ट हतियार लिएर जब तिमीहरू क्रीडा गर्दछौ त्यस बेला मेघको हुलजस्तै भएर विशेष किसिमले दौडदछौ।

वराइवेद्रैवतासो हिरण्यैरभि स्वधाभिस्तन्वः पिपिश्रे।
श्रिये श्रेयांसस्तवसो रथेषु सत्रा महांसि चक्रिरे तनूषु ॥४॥

धनी दुलाहाले गहना लगाएर शरीर सजाएझैँ मरुत्हरू स्वर्ण अलङ्कार र जलले आफ्नो शरीर शोभायुक्त सिँगार्दछन्। हितकारी र बलशाली मरुत्हरू रथमा एकत्र भई यसैर आआफ्ना शरीरमा तेज धारण गर्दछन्। १०२

अज्येष्ठासो अकनिष्ठास एते सं भ्रातरो वावृधुः सौभगाय।
युवा पिता स्वपा रुद्र एषां सुदुघा पृश्निः सुदिना मरुद्भ्यः ॥५॥

मरुत्हरूमा कुनै जेठोकान्छो छैनन्, न त माहिलोसाँहिलो नै कुनै छ। यिनीहरू दाजुभाइको भावले संयुक्त छन्। सौभाग्य प्राप्तिका लागि यी निरन्तर प्रयत्नशील छन्। सधैँका तन्नेरी यी मरुत्हरूका पिता रुद्र हुन्। मरुत्हरूकी माता पृथिवी दोहन योग्य छिन्। तिनी मरुत्हरूका लागि उत्तम दिनको निर्माण गर्दछिन्।

यदुत्तमे मरुतो मध्यमे वा यद्वावमे सुभगासो दिवि ष्ठ।
अतो नो रुद्रा उत वा न्वस्याग्ने वित्ताद्धविषो यद्यजाम ॥६॥

हे सौभाग्यशाली मरुत्हरू हो ! तिमीहरू सबै द्युलोकको उपल्लो भाग, मध्यम भाग या तल्लो भागमा अवस्थित हुन्छौ। हे शत्रुसंहारक मरुत्हरू हो ! तिमीहरू यी तीनै भागमा हाम्रो रक्षा गर्नका लागि आओ। हे अग्निदेव ! हामीले बोलाएको सुन।

अग्निश्च यन्मरुतो विश्ववेदसो दिवो वहध्व उत्तरादधि ष्णुभिः।
ते मन्दसाना धुनयो रिशादसो वामं धत्त यजमानाय सुन्वते ॥७॥

हे सर्वज्ञ मरुत्हरू हो ! अग्निदेवसँग द्युलोकको उपल्लो ठाउँबाट अश्वमा विराजमान भएर यस सोमयागमा आओ। सोमपानले हर्षित भएर हाम्रा शत्रु हर्काओ। उनलाई समाप्त गर र सोमयाग गर्ने यजमानका लागि इच्छा लाग्दो धन प्रदान गर।

अग्ने मरुद्भिः शुभयद्भिर्ऋक्वभिः सोमं पिब मन्दसानो गणश्रिभिः ।
पावकेभिर्विश्वमिन्वेभिरायुभिर्वैश्वानर प्रदिवा केतुना सजूः ॥८॥

हे सम्पूर्ण विश्वका नियन्ता अग्निदेव ! तिमी आफ्ना तेजस्वी ज्वालाले युक्त भएर अत्यन्त शोभनीय, तेजले युक्त, गणको आश्रय लिएर रहन्छौ। तिमी पवित्रकर्ता हौ, सबैलाई सन्तुष्ट गराउँछौ, आयु बढाउँछौ। मरुत्हरूसँगै सोमपान गरेर खुसी होऊ।

[सूक्त - ६१]

ऋषि – श्यावाश्व आत्रेय। **देवता** – मरुत्गण। **छन्द** – गायत्री अनुष्टुप् सतोबृहती।

के ष्ठा नरः श्रेष्ठतमा य एकएक आयय। परमस्याः परावतः ॥१॥

हे असल नेतृत्वकर्ता ! तिमीहरू को हौ र किन अत्यन्त टाढादेखि आकाश मार्गबाट यहाँ आउँछौ ?

क्व१ वोऽश्वाः क्वा३ भीशवः कथं शेक कथा यय। पृष्ठे सदो नसोर्यमः ॥२॥

हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरूको अश्व कहाँ छ ? त्यसको लगाम कहाँ छ ? कसरी जान सक्छ र जान्छ ? त्यसको पिठ्युँको काठी र नाकमा लगाइएका डोरी कहाँ छन् ?

जघने चोद एषां वि सक्थानि नरो यमुः। पुत्रकृथे न जनयः ॥३॥

सधाउने मरुत्हरूले घोडाका तिघ्रामा चाबुकले हानेपछि सुत्केरी हुँदै गरेका आइमाईले झैं तिघ्रा फैलाउँदै यिनीहरू कुद्छन्।

परा वीरास एतन मर्यासो भद्रजानयः। अग्नितपो यथासथ ॥४॥

हे वीर मरुत्हरू हो ! तिमीहरू मानिसका हितैषि हौ र कल्याणकारी रूपमा जन्मएका हुनाले अग्निको तापजस्तै तेजोमय छौ। तिमीहरू जुन रूपमा छौ, उसै रूपमा आओ।

सनत्साश्व्यं पशुमुत गव्यं शतावयम्। श्यावाश्वस्तुताय या दोर्वीरायोपबर्बृहत् ।

श्यावाश्वले स्तुति गरिएका ती वीरहरूलाई अभिवादन गर्नका लागि तरन्त राजाकी रानी शशीयसी देवीले आफ्ना हात उचालिन् र उनले श्यावश्वलाई अश्व, गाई र सय वटा भेडा प्रदान गरिन्।

उत त्वा स्त्री शशीयसी पुंसो भवति वस्यसी। अदेवत्रादराधसः ॥६॥

देवताको उपासना नगर्ने र धन दान नगर्नेका तुलनामा शशीयसी ज्यादै उत्कृष्ट छिन्।

वि या जानाति जसुरिं वि तृष्यन्तं वि कामिनम्। देवत्रा कृणुते मनः ॥७॥

शशीयसी देवी दुःखीलाई चिन्दछिन्, तिर्खाएकालाई चिन्दछिन्, धनको खोजीमा रहेकालाई जान्दछिन् र सधैंभरि देवताको पूजामा मन लगाउँछिन्।

उत घा नेमो अस्तुतः पुमाँ इति ब्रुवे पणिः। स वैरदेय इत्समः ॥८॥

शशीयसी देवीका अर्द्धाङ्ग पुरुषस्वरूप तरन्तको स्तुति गरेर पनि हामी स्तुति नै राम्रो भएन भन्दछौं। किनभने उनी दान गर्ने बेलामा सधैं समान व्यवहार गर्दछन्।

उत मेऽरपद्युवतिर्ममन्दुषी प्रति श्यावाय वर्तनिम्।
वि रोहिता पुरुमीढ्हाय येमतुर्विप्राय दीर्घयशसे ॥९॥

सधैं खुसी रहने युवती शशीयसीले श्यावाश्वलाई मार्गदर्शन गराइन्। शशीयसीका राता अश्वले बहुप्रशंसित, महान्, यशस्वी विप्रका मार्गतिर वहन गर्दछन्।

यो मे धेनूनां शतं वैददश्विर्यथा ददत्। तरन्तइव मंहना ॥१०॥

विददश्वका पुत्रले पनि हामीलाई तरन्तले जस्तै सय गाई र तेजस्वी धन प्रदान गरे।

य ईं वहन्त आशुभिः पिबन्तो मदिरं मधु। अत्र श्रवांसि दधिरे ॥११॥

मरुत्हरू द्रुतगामी अश्वमा चढेर अत्यन्त हर्षप्रद मधुर सोमपान गर्नका लागि आउँछन् र हामीलाई विपुल अन्न प्रदान गर्दछन्।

येषां श्रियाधि रोदसी विभ्राजन्ते रथेष्वा। दिवि रुक्मइवोपरि ॥१२॥

मरुद्हरूका शोभा द्यावापृथिवी व्याप्त बनेका छन्। तिनीहरू आकाशको माथिल्लो भागमा प्रकाशमान सूर्यदेवजस्तै रथमा विशिष्ट रूपले आभा विस्तार गर्दै छन्।

युवा स मारुतो गणस्त्वेषरथो अनेद्यः। शुभंयावाप्रतिष्कुतः ॥१३॥

मरुत्हरूको समुदाय सधैं तरुण र अनिन्दनीय छ। यी तेजस्वी रथमा विराजमान भएर वर्षा आदि शुभ कार्यका निम्ति निर्बाध गतिले गमन गर्दछन्।

को वेद नूनमेषां यत्रा मदन्ति धूतयः । ऋतजाता अरेपसः ॥१४॥
यज्ञ आदि कर्मबाट उत्पन्न भएका यी शत्रु थर्काउने मरुत्‌हरू पापरहित छन् । यी जहाँ खुसी हुन्छन् त्यस्तो ठाउँ कसले जानेको छ ?

यूयं मर्तं विपन्यवः प्रणेतार इत्था धिया । श्रोतारो यामहूतिषु ॥१५॥
हे स्तुति योग्य मरुत्‌हरू हो ! तिमीहरू मानिसका लागि राम्रा नेता हौ । मानिसले बुद्धिपूर्वक गरेको आह्वान सुनेर तिमीहरू चाँडै आओ ।

ते नो वसूनि काम्या पुरुश्चन्द्रा रिशादसः । आ यज्ञियासो ववृत्तन ॥१६॥
विभिन्न किसिमका उज्याला धनका स्वामी, शत्रुसंहारक, पूजनीय हे मरुत्‌हरू हो ! हामीलाई वाञ्छित धन आदि प्रदान गर ।

एतं मे स्तोममूर्म्ये दार्भ्याय परा वह । गिरो देवि रथीरिव ॥१७॥
हे रात्रिदेवी ! हाम्रो स्त्रोत्ररूपी वाणीलाई मरुत्‌हरूका निम्ति उसै गरी वहन गर, जसरी कुनै रथी आफ्ना रथबाट गन्तव्यसम्म जान्छ ।

उत मे वोचतादिति सुतसोमे रथवीतौ । न कामो अप वेति मे ॥१८॥
हे रात्रिदेवी ! रथवीतिले गरेको सोमयागमा हाम्रो कामना विफल भएन भन्ने मेरो वचन उनलाई भनिदेऊ ।

एष क्षेति रथवीतिर्मघवा गोमतीरनु । पर्वतेष्वपश्रितः ॥१९॥
धनवान् रथवीतिको निवास गोमती नदीका किनारमा र पर्वतमा पनि छ ।

[सूक्त - ६२]

ऋषि - श्रुतवित् आत्रेय । **देवता** - मित्रावरुण । **छन्द** - त्रिष्टुप् ।

ऋतेन ऋतमपिहितं ध्रुवं वां सूर्यस्य यत्र विमुचन्त्यश्वान् ।
दश शता सह तस्थुस्तदेकं देवानां श्रेष्ठं वपुषामपश्यम् ॥१॥
हे मित्रावरुण ! तिमीहरू सबैको अटल आश्रय स्थान छ र त्यहाँ सूर्यदेवले अश्व फुकाउँछन् । सूर्यदेव सत्य र यज्ञरूपी ऋतमा आबद्ध छन् । तिनीसँग हजारौं सङ्ख्यामा अश्व छन् । त्यस्ता सुन्दर रूप भएका देवताका सौन्दर्यको हामीले दर्शन गर्‍यौं ।

तत्सु वां मित्रावरुणा महित्वमीर्मा तस्थुषीरहभिर्दुदुह्रे ।
विश्वाः पिन्वथः स्वसरस्य धेना अनु वामेकः पविरा ववर्त ॥२॥
हे मित्र र वरुण ! तिमीहरू दुवैको महत्त्व अत्यन्त प्रसिद्ध छ । निरन्तर भ्रमणशील सूर्यदेवसँगै तिमीहरूमध्ये एकले दिनको उज्यालोमा स्थावरको रस दोहन गर्दछौ । घुमिरहने सूर्यदेवको प्रकाश तिमीहरू स्वयं बढाउँछौ । तिमीहरूमध्ये एकको चक्र सधैँ गतिशील रहन्छ ।

अधारयतं पृथिवीमुत द्यां मित्रराजाना वरुणा महोभिः ।
वर्धयतमोषधीः पिन्वतं गा अव वृष्टिं सृजतं जीरदानू ॥३॥
हे दीप्तिमान मित्रावरुण ! तिमीहरू आफ्ना तेजले द्यावापृथिवी धारण गर्दछौ । हे शीघ्र दानकर्ता देवताहरू हो ! तिमीहरू औषधि र गाई बढाउँछौ । तिमीहरूले हाम्रा लागि वर्षा प्रवाहित गराइदिएका छौ ।

आ वामश्वासः सुयुजो वहन्तु यतरश्मय उप यन्त्वर्वाक् ।
घृतस्य निर्णिगनु वर्तते वामुप सिन्धवः प्रदिवि क्षरन्ति ॥४॥
हे दीप्तिसम्पन्न मित्र र वरुण ! गतिलो गरी सधाइएका अश्वले तिमीहरू दुवैलाई वहन गरुन् । सारथीले लगामद्वारा तिनलाई नियन्त्रण गरुन् । यज्ञमा घिउका धारा प्रवाहित भएझैँ तिमीहरूले द्युलोकबाट नदीका धारा बगाएका छौ ।

अनु श्रुताममतिं वर्धदुर्वी बर्हिरिव यजुषा रक्षमाणा ।
नमस्वन्ता धृतदक्षाधि गर्ते मित्रासाथे वरुणेडास्वन्तः ॥५॥
हे बलसम्पन्न मित्र र वरुणदेव ! तिमीहरू दुवै शरीरको कान्ति अझै बढाओ । यजुर्वेदका मन्त्रले यज्ञको रक्षा गरेझैँ तिमीहरू पृथ्वीको रक्षा गर । हे अन्नवान् ! तिमीहरू दुवै रथमा विराजित भएर हाम्रा यज्ञका माझमा आएर बस ।

अऋविहस्ता सुकृते परस्पा यं त्रासाथे वरुणेळास्वन्तः ।
राजाना क्षत्रमहृणीयमाना सहस्रस्थूणं बिभृथः सह द्वौ ॥६॥

हे मित्र र वरुणदेव ! तिमीहरू दुवै सिपालु, अदृश्य रक्षक र हिंसाविरोधी हौ। हे तेजस्वीहरू हो ! तिमीहरू दुवै उत्तम कर्म गर्ने यजमानका यज्ञमा उसको रक्षा गर्दछौ र त्यस यजमानलाई धनले भरिएको हजारौँ खम्बामा ठडिएको घर पनि प्रदान गर्दछौ ।

हिरण्यनिर्णिगयो अस्य स्थूणा वि भ्राजते दिव्य१ श्वाजनीव ।
भद्रे क्षेत्रे निमिता तिल्विले वा सनेम मध्वो अधिगर्त्यस्य ॥७॥

मित्र र वरुणदेवको रथ स्वर्णमय छ। रथका स्तम्भ पनि स्वर्णमय छन्। यस रथले आकाशमा बिजुलीको जस्तै विशिष्ट आभा छर्दछ। यस रथका कल्याणकारी स्थानमा रसले भरिएको भाँडो राखिएको छ। हामी यस रथमा राखेको मधुर रस प्राप्त गरौँ।

हिरण्यरूपमुषसो व्युष्टावयः स्थूणमुदिता सूर्यस्य ।
आ रोहथो वरुण मित्र गर्तमतश्चक्षाथे अदितिं दितिं च ॥८॥

हे मित्र र वरुणदेवहरू हो ! उषा प्रकट भएर सूर्यदेव उदाएपछि तिमीहरू सुनौला स्तम्भ भएका रथमा आरोहण गरेर त्यसै रथबाट पृथ्वी र यहाँका प्राणीहरू हेर्दछौ ।

यद्बंहिष्ठं नातिविधे सुदानू अच्छिद्रं शर्म भुवनस्य गोपा ।
तेन नो मित्रावरुणावविष्टं सिषासन्तो जिगीवांसः स्याम ॥९॥

हे उत्तम दानशील, लोकरक्षक मित्र र वरुणदेव ! अत्यन्त विशाल, आघातमुक्त र अखण्डित घरमा हामीलाई रक्षा गर। हामी चाहिएको धन प्राप्त गरेर शत्रुविजेता हौँ ।

[सूक्त – ६३]

ऋषि – अर्चनाना आत्रेय। **देवता** – मित्रावरुण। **छन्द** – जगती।

ऋतस्य गोपावधि तिष्ठथो रथं सत्यधर्माणा परमे व्योमनि ।
यमत्र मित्रावरुणावथो युवं तस्मै वृष्टिर्मधुमत्पिन्वते दिवः ॥१॥

हे जलका रक्षक, सत्य धर्मका पालक मित्र र वरुणदेव ! तिमीहरू दुवै हाम्रा यज्ञमा आउनका लागि परम आकाशमा रथमा चढ्दछौ। तिमीहरू दुवैले यज्ञमा यजमानको रक्षा गर्दछौ र उसलाई आकाशबाट मधुर जलको वर्षा गरेर स्वस्थ गराउँछौ।

सम्राजावस्य भुवनस्य राजथो मित्रावरुणा विदथे स्वर्दृशा ।
वृष्टिं वां राधो अमृतत्वमीमहे द्यावापृथिवी वि चरन्ति तन्यवः ॥२॥

हे स्वर्गका द्रष्टा मित्र र वरुणदेव ! तिमीहरू दुवै यस लोकका सम्राट हौ र यज्ञमा दीप्तिमान् हुन्छौ। तिमीहरू दुवैसित हामी अनुकूल वर्षा, ऐश्वर्य र अमरता माग्दछौँ। तिमीहरूका प्रकाशमान किरणहरू आकाश र पृथ्वीमा विचरण गर्दछन्।

सम्राजा उग्रा वृषभा दिवस्पती पृथिव्या मित्रावरुणा विचर्षणी ।
चित्रेभिरभ्रैरुप तिष्ठथो रवं द्यां वर्षयथो असुरस्य मायया ॥३॥

हे मित्र र वरुणदेव हो ! तिमीहरू दुवै अत्यन्त प्रकाशमान, उग्र बलसम्पन्न र वर्षा गराउने हौ। तिमीहरू द्युलोक र पृथिवीलोकका अधिपति र विशिष्ट रूपका द्रष्टा हौ। विलक्षण मेघका साथ तिमीहरू गर्जनशील भएर अधिष्ठित छौ। आफ्ना भयङ्कर बलले कुशलतापूर्वक तिमीहरू द्युलोकबाट वर्षा गराउँछौ।

माया वां मित्रावरुणा दिवि श्रिता सूर्यो ज्योतिश्चरति चित्रमायुधम् ।
तमभ्रेण वृष्ट्या गूहथो दिवि पर्जन्य द्रप्सा मधुमन्त ईरते ॥४॥

हे मित्र र वरुणदेव हो ! तिमीहरू दुवैको प्रभाव द्युलोकमा आश्रित छ र त्यसैबाट सूर्यदेवको विलक्षण आयुधरूप प्रकाश सर्वत्र पुग्दछ। तिमीहरू दुवै सूर्यदेवलाई वर्षणशील मेघले छोपिदिन्छौ। हे पर्जन्य ! तिमी देवताहरूबाट प्रेरित छौ र तिम्रै कारण मधुर जलराशि तल झर्दछ।

रथं युञ्जते मरुतः शुभे सुखं शूरो न मित्रावरुणा गविष्टिषु ।
रजांसि चित्रा वि चरन्ति तन्यवो दिवः सम्राजा पयसा न उक्षतम् ॥५॥

हे मित्र र वरुणदेव हो ! युद्धमा जान रुचाउने वीरले झैँ आआफ्नो रथ सजाओ। उसै किसिमले मरुद्गणहरू तिमीहरूसित प्रेरित हुन्छन् र वर्षा गर्नका लागि सुखकर रथ तयार पार्दछन्। आकाशमा

निवास गर्ने मरुत्‌हरू विविध लोकमा वर्षा गर्नका लागि घुम्छन्। हे अत्यन्त प्रकाशक देवता हो ! मरुत्‌हरूका सहायताले तिमीहरू उत्तम जलको वर्षा गरेर हामीलाई सेचन गर।

वाचं सु मित्रावरुणाविरावतीं पर्जन्यश्चित्रां वदति त्विषीमतीम्।
अभ्रा वसत मरुतः सु मायया द्यां वर्षयतमरुणामरेपसम् ॥६॥

हे मित्र र वरुणदेव हो ! तिमीहरूकै कारण मेघ अन्न उत्पादन गर्छ र तेजोमयी विचित्र खालको गर्जनयुक्त बोली बोल्दछ। मरुत्‌हरू आफ्ना सामर्थ्यले मेघलाई राम्ररी फिँजाउँछन्। तिमीहरू दैवी अरुणिम र निर्मल आकाशबाट वर्षा गराउँछौ।

धर्मणा मित्रावरुणा विपश्चिता व्रता रक्षेथे असुरस्य मायया।
ऋतेन विश्वं भुवनं वि राजथः सूर्यमा धत्थो दिवि चित्र्यं रथम् ॥७॥

हे मेधावान् मित्र र वरुण ! तिमीहरू दुवै संसारको हित गर्ने वर्षाले यज्ञको नियम रक्षा गर्दछौ। जल वर्षा गराउने मेघका सामर्थ्यले तिमीहरू यज्ञबाट सम्पूर्ण लोकलाई नै विशेष प्रकाशित गराउँछौ। तिमीहरू पूजनीय र वेगवान् सूर्यदेवलाई द्युलोकमा स्थापित गर्दछौ।

[सूक्त – ६४]

ऋषि – अर्चनाना आत्रेय। **देवता** – मित्रावरुण। **छन्द** – अनुष्टुप् पङ्क्ति।

वरुणं वो रिशादसमृचा मित्रं हवामहे। परि व्रजेव बाह्वोर्जगन्वांसा स्वर्णरम् ॥

चरनमा गाई हिँडेझैँ सर्वत्र गमनशील मित्र र वरुणलाई हामी ऋचाले आह्वान गर्दछौँ। यी मित्र र वरुणदेव आफ्ना सामर्थ्यले सर्वत्र पुग्छन्। स्वर्णधन प्रदान गर्ने यिनीहरू शत्रुको विनाश गर्दछन्।

ता बाहवा सुचेतुना प्र यन्तमस्मा अर्चते।
शेवं हि जार्यं वां विश्वासु क्षासु जोगुवे ॥२॥

हे मित्र र वरुणदेव हो ! हामीहरू उत्साहपूर्ण मनले पूजन गर्दछौँ। हामीजस्ता पूजकलाई तिमीहरू दुवै हात खोलेर प्रशस्त मात्रामा सुख प्रदान गर। तिमीहरूको प्रशंसाका गीत हामी सबैसित गर्नेछौँ।

यन्नूनमश्यां गतिं मित्रस्य यायां पथा। अस्य प्रियस्य शर्मण्यहिंसानस्य सश्चिरे।

हामी मित्रदेवका मार्गमा अनुगमन गर्दै निश्चित गति प्राप्त गरौँ। हाम्रा प्रिय र अहिंसक मित्रदेवको सुख हामीलाई प्राप्त होस्।

युवाभ्यां मित्रावरुणोपमं धेयामृचा। यद्ध क्षये मघोनां स्तोतॄणां च स्पूर्धसे ।४।

हे मित्र र वरुणदेव हो ! हामी तिम्रो त्यो धन प्राप्त गरौँ जुन धनी स्तोताका घरमा आपसी द्वन्द्वको बिउ बनेको हुन्छ।

आ नो मित्र सुदीतिभिर्वरुणश्च सधस्थ आ।
स्वे क्षये मघोनां सखीनां च वृधसे ॥५॥

हे मित्र र वरुणदेव हो ! तिमीहरू दुवै उत्तम तेजले युक्त भएर हाम्रा घरमा आओ। तिमीहरू निश्चित नै आओ र धनी मित्रलाई समृद्धिसम्पन्न बनाओ।

युवं नो येषु वरुण क्षत्रं बृहच्च बिभृथः।
उरु णो वाजसातये कृतं राये स्वस्तये ॥६॥

हे मित्र र वरुणदेव हो ! तिमीहरू यज्ञमा जुन अत्यन्त व्यापक बल धारण गर्दछौ, त्यस बलले हाम्रो अन्न, धन र कल्याणमा वृद्धि गर।

उच्छन्त्यां मे यजता देवक्षत्रे रुशद्गवि।
सुतं सोमं न हस्तिभिरा पड्भिर्धावतं नरा बिभ्रतावर्चनानसम् ॥७॥

हे मित्र र वरुणदेव हो ! तिमीहरू नेतृत्वकर्ता र पूजनीय छौ। उषाकालमा स्वर्णिम रश्मि प्रकाशित हुँदाखेरि दुवै हातमा धन धारण गराउँछौ। यज्ञमा हामीबाट पेलेर तयार पारिएको सोम ग्रहण गर्नका लागि तिमीहरू गाडारूपी हात र चक्ररूपी गोडा भएका रथले कुदेर आओ।

[सूक्त - ६५]

ऋषि – रातहव्य आत्रेय। **देवता** – मित्रावरुण। **छन्द** – अनुष्टुप् पङ्क्ति।

यश्चिकेत स सुक्रतुर्देवत्रा स ब्रवीतु नः।
वरुणो यस्य दर्शतो मित्रो वा वनते गिरः ॥१॥

स्तोताले देवताहरूमध्ये मित्र र वरुणदेवको स्तुति गर्न जान्दछन् र उत्तम कर्म गर्दै स्तुति गर्दछन् देवताहरू उनको स्तुति ग्रहण गर्दछन्। त्यस्ता स्तोताले हामीलाई सिकाऊन्। 103

ता हि श्रेष्ठवर्चसा राजाना दीर्घश्रुत्तमा।
ता सत्पती ऋतावृध ऋतावाना जनेजने ॥२॥

मित्र र वरुणदेव मनग्गे तेजसम्पन्न अधिष्ठाताका रूप हुन् र टाढाको प्रदेशबाट पनि आह्वान सुन्दछन्। सत्यशील यजमानका अधिपति, यज्ञलाई बढाउने यिनीहरू प्रत्येक मानिसमा सत्यको स्थापना गराउँछन्।

ता वामियानोऽवसे पूर्वा उप ब्रुवे सचा।
स्वश्वासः सु चेतुना वाजाँ अभि प्र दावने ॥३॥

पुरातन, उत्तम ज्ञानसम्पन्न हे मित्रावरुणदेव हो ! तिमीहरूका सम्मुख उपस्थित भएर हामी आफ्नो रक्षाका लागि स्तुति गर्दछौँ। उत्तम अश्वका स्वामी तिमीहरूलाई हामी अन्न दानका लागि उत्कृष्ट स्तुति गर्दछौँ।

मित्रो अंहोश्चिदादुरु क्षयाय गातुं वनते।
मित्रस्य हि प्रतूर्वतः सुमतिरस्ति विधतः ॥४॥

मित्रदेव पापी स्तोतालाई पनि संरक्षणको महान् आश्रय प्राप्त गर्ने उपाय बताउँछन्। हिंसक भक्तका लागि पनि मित्रदेवको भाव उत्तम रहन्छ।

वयं मित्रस्यावसि स्याम सप्रथस्तमे। अनेहसस्त्वोतयः सत्रा वरुणशेषसः ॥५॥

हामी मित्रदेवका अत्यन्त व्यापक संरक्षणमा स्थित होऔँ। वरुणदेवका सन्तानजस्ता हामीहरू तिमीबाट रक्षित र निष्पाप भएर संयुक्त रूपले रहौँ।

युवं मित्रेमं जनं यतथः सं च नयथः।
मा मघोनः परि ख्यतं मो अस्माकमृषीणां गोपीथे न उरुष्यतम् ॥६॥

हे मित्रावरुणदेव हो ! जुन मानिसले स्तवन गर्दछन्, उनीहरूलाई तिमीहरू दुवैले उत्तम मार्गमा लान्छौ। हे ऐश्वर्यशाली देवताहरू हो ! हामी यजमानलाई नछोड, ऋषिका सन्तानलाई नत्याग। सोमदेवले यज्ञ आदि कार्यमा हामीलाई रक्षा गरुन्।

[सूक्त - ६६]

ऋषि – रातहव्य आत्रेय। **देवता** – मित्रावरुण। **छन्द** – अनुष्टुप्।

आ चिकितान सुक्रतू देवौ मर्त रिशादसा।
वरुणाय ऋतपेशसे दधीत प्रयसे महे ॥१॥

हे ज्ञानसम्पन्न मानिसहरू हो ! शत्रुका लागि हिंसक र उत्तम कर्म गर्ने मित्रावरुणलाई आह्वान गर। पानीको रूपमा अन्न उत्पादन गर्ने, महान् वरुणदेवलाई जल प्रदान गर।

ता हि क्षत्रमविह्रुतं सम्यगसुर्य१ माशाते।
अध व्रतेव मानुषं स्व१र्ण धायि दर्शतम् ॥२॥

तिमीहरू दुवैको बल सज्जनका लागि रक्षक र असुरका लागि विनाशक छ। तिमीहरू दुवै सम्पूर्ण बलका अधिष्ठाता हौ। मानिसमा कर्मको सामर्थ्य र सूर्यदेवमा प्रकाश स्थापित भएपछि सुहाउँदो भएझैँ तिमीहरूमा स्थापित भएको बल सुन्दर हुन्छ।

ता वामेषे रथानामुर्वीं गव्यूतिमेषाम्।
रातहव्यस्य सुष्टुतिं दधृक्स्तोमैर्मनामहे ॥३॥

हे मित्र र वरुणदेव हो ! रातहव्यले उत्तम स्तुति गर्दै बोलाउँदा तिमीहरू दुवै अत्यन्त विस्तृत मार्गबाट आउने गर्दछौ।

अधा हि काव्या युवं दक्षस्य पूर्भिरद्भुता।
नि केतुना जनानां चिकेथे पूतदक्षसा ॥४॥

हे अद्भुत कार्य गर्ने र बलसम्पन्न मित्रावरुणदेव हो ! कुशल साधक तिमीहरू दुवैलाई स्तुति र प्रशंसा गर्दछन्। तिमीहरू अनुकूल मनले यजमानका स्तोत्र सुन।

तदृतं पृथिवि बृहच्छ्रव एष ऋषीणाम्। ज्रयसानावरं पृथ्वति क्षरन्ति यामभिः ॥

हे पृथिवीदेवी ! ऋषिहरूको अन्नको रहर पूरा गराउनका लागि विपुल जलराशिले पूर्ण होऊ। मित्र र वरुणदेव आफ्ना गमनशील साधनले विपुल जलवर्षा गराउँछन्।

आ यद्वामीयक्षसा मित्र वर्य च सूरयः। व्यचिष्ठे बहुपाय्ये यतेमहि स्वराज्ये ॥

हे दूरद्रष्टा मित्र र वरुणदेव हो ! हामी स्तोताहरू तिमीहरू दुईलाई आह्वान गर्दछौँ। त्यसबाट हामी तिमीहरूका अत्यन्त विशाल तथा संरक्षित राज्यमा आवागमन गरौँ।

[सूक्त – ६७]

ऋषि – यजत आत्रेय। **देवता** – मित्रावरुण। **छन्द** – अनुष्टुप्।

बडित्था देव निष्कृतमादित्या यजतं बृहत्।
वरुण मित्रार्यमन्वर्षिष्ठं क्षत्रमाशाथे ॥१॥

हे दीप्तिमान् आदित्यपुत्र मित्र, वरुण र अर्यमादेव हो ! तिमीहरू निश्चय नै अपराजेय, पूजनीय र अत्यन्त महान् बलशाली छौ।

आ यद्योनिं हिरण्ययं वरुण मित्र सदथः।
धर्तारा चर्षणीनां यन्तं सुम्नं रिशादसा ॥२॥

हे मित्र र वरुणदेव हो ! तिमीहरू रमणीय यज्ञभूमिमा आएर प्रतिष्ठित भएपछि हामीलाई सुख प्रदान गर।

विश्वे हि विश्ववेदसो वरुणो मित्रो अर्यमा।
व्रता पदेव सश्चिरे पान्ति मर्त्यं रिषः ॥३॥

सर्वज्ञाता वरुण, मित्र र अर्यमा यी सबै देवता हाम्रा यज्ञमा आआफ्नो स्थानअनुरूप सुशोभित हुन्छन् र हिंस्रकहरूबाट मानिसको रक्षा गर्दछन्।

ते हि सत्या ऋतस्पृश ऋतावानो जनेजने।
सुनीथासः सुदानवोंऽहोश्चिदुरुचक्रयः ॥४॥

देवताहरू सत्य स्वरूपवान्, यज्ञरूपी व्रतको आचरण गर्ने र यज्ञका रक्षक हुन्। यिनीहरू प्रत्येक यजमानलाई असल मार्गमा प्रेरित गर्दछन् र उत्तम दानशील छन्। यी वरुण आदि देवताहरू पापी स्तोतालाई पनि ऐश्वर्य प्रदान गर्दछन्।

को नु वां मित्रास्तुतो वरुणो वा तनूनाम्।
तत्सु वामेषते मतिरत्रिभ्य एषते मतिः ॥५॥

हे मित्र र वरुणदेव हो ! तिमीहरू दुईमध्ये मानिसबाट स्तुति नगाउने को होला र ? हाम्रो बुद्धि तिमीहरूको स्तुति गर्नमा लागेको छ। अत्रिका वंशजको बुद्धि पनि तिमीहरूको स्तुतिमा लागेको हुन्छ। \

[सूक्त – ६८]

ऋषि – यजत आत्रेय। **देवता** – मित्रावरुण। **छन्द** – गायत्री।

प्र वो मित्राय गायत वरुणाय विपा गिरा। महिक्षत्रावृतं बृहत् ॥१॥

हे ऋत्विक्हरू हो ! तिमीहरू मित्र र वरुणदेवका लागि तेज ध्वनिले गायन गर। महानता युक्त, क्षात्र बलले सम्पन्न दुवै देवताहरू यज्ञस्थलमा विस्तृत स्तोत्रगान सुन्नका लागि उपस्थित होऊन्।

सम्राजा या घृतयोनी मित्रश्चोभा वरुणश्च। देवा देवेषु प्रशस्ता ॥२॥

तेजस्विताका उत्पत्तिकेन्द्र, मित्र र वरुण यी दुवै अधिपतिहरूको देवताहरूका माझमा प्रशंसा हुन्छ।

ता नः शक्तं पार्थिवस्य महो रायो दिव्यस्य। महि वां क्षत्रं देवेषु ॥३॥

देवताहरूमा प्रसिद्ध, पराक्रमी हे मित्र र वरुणदेव हो ! हामीलाई पृथ्वी र द्युलोकको अपार वैभव प्रदान गर, हामी तिमीहरूको स्तुति गर्दछौँ।

ऋतमृतेन सपन्तेषिरं दक्षमाशाते । अद्रुहा देवौ वर्धेते ॥४॥
सत्यतापूर्वक सत्यको पालन गर्नेले खोजेको कुरो पाउँछ। द्रोह नगर्ने मित्र र वरुणदेव आफ्ना सामर्थ्यले उन्नति गर्दछन्।

वृष्टिद्यावा रीत्यापेषस्पती दानुमत्याः । बृहन्तं गर्तमाशाते ॥५॥
वर्षाका लागि जसको वन्दना गरिन्छ, नियमअनुसार सबै कुरो प्राप्त गर्ने, दानको प्रवृत्ति भएका, अन्नका अधिपति ती मित्र र वरुणदेव उच्च स्थानमा प्रतिष्ठित हुन्छन्।

[सूक्त - ६९]

ऋषि - उरुचक्रि आत्रेय। **देवता** - मित्रावरुण। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

त्री रोचना वरुण त्रीँरुत द्यून्त्रीणि मित्र धारयथो रजांसि ।
वावृधानावमतिं क्षत्रियस्यानु व्रतं रक्षमाणावजुर्यम् ॥१॥
हे मित्र र वरुणदेव हो ! तिमीहरू विशेष्ट तेज, तीन द्युलोक र तीन अन्तरिक्षलोकलाई धारण गर्दछौ। तिमीहरू दुवै क्षत्रिय सामर्थ्य बढाउँछौ र अक्षय कर्मको रक्षा गर्दछौ।

इरावतीर्वरुण धेनवो वां मधुमद्वां सिन्धवो मित्र दुह्रे ।
त्रयस्तस्थुर्वृषभासस्तिसृणां धिषणानां रेतोधा वि द्युमन्तः ॥२॥
हे मित्र र वरुणदेव हो ! तिमीहरू दुवैका कृपाले गाईले दुध दिन्छन् र नदीले मिठो जल प्राप्त गर्दछन्। तिमीहरू दुवै सँगसँगै जल बर्साउने, पानी धारण गर्ने र दीप्तिमान् तीन देव, तीन लोकका अधिपतिका रूपमा रहेका छौ।

प्रातर्देवीमदितिं जोहवीमि मध्यन्दिन उदिता सूर्यस्य ।
राये मित्रावरुणा सर्वतातेडे तोकाय तनयाय शं योः ॥३॥
हामी बिहानीको सवनमा देवी अदितिलाई आह्वान गर्दछौँ र दिनको मध्य भागका सवनमा सूर्यदेवको स्तुति गर्दछौँ। हे मित्रावरुणदेव हो ! हामी धन प्राप्तिका लागि र पुत्रपौत्रादिको कल्याणका लागि यज्ञमा तिमीहरूको स्तुति गर्दछौँ।

या धर्तारा रजसो रोचनस्योतादित्या दिव्या पार्थिवस्य ।
न वां देवा अमृता आ मिनन्ति व्रतानि मित्रावरुणा ध्रुवाणि ॥४॥
हे आदित्यका पुत्र मित्र र वरुणदेव हो ! तिमीहरू द्युलोक र तेजस्वी पृथ्वीलोक धारण गर्दछौ। तिमीहरूको अटल नियम इन्द्र आदि अमर देवताले पनि उल्लङ्घन गर्दैनन्।

[सूक्त - ७०]

ऋषि - उरुचक्रि आत्रेय। **देवता** - मित्रावरुण। **छन्द** - गायत्री।

पुरूरुणा चिद्ध्यस्त्यवो नूनं वां वरुण । मित्र वंसि वां सुमतिम् ॥१॥
हे मित्र र वरुणदेवताहरू हो ! तिमीहरू दुवैसित काम लाग्ने साधन मनग्गे उपलब्ध छन्। तिमीहरूको गतिलो बुद्धिको अनुकूलता हामीलाई सधैँ प्राप्त हुने गरोस्।

ता वां सम्यगद्रुह्वाणेषमश्याम धायसे । वयं ते रुद्रा स्याम ॥२॥
तिमीहरू दुवै द्वेषरहित छौ र हामी राम्रोसित वन्दना गर्दछौँ। हामीलाई तिमीहरूका मित्रताले धन र घरको लाभ होस्।

पातं नो रुद्रा पायुभिरुत त्रायेथां सुत्रात्रा । तुर्याम दस्यून्तनूभिः ॥३॥
हे मित्र र वरुणदेवहरू हो ! असल संरक्षकका रूपमा आफ्ना साधनले हाम्रो संरक्षण र पालन गर। त्यस सामर्थ्यका भरमा हामी शत्रुमाथि विजयी हुन सकौँ।

मा कस्याद्भुतक्रतू यक्षं भुजेमा तनूभिः । मा शेषसा मा तनसा ॥४॥
हे अद्‌भुत कर्म सम्पन्न गर्ने मित्र र वरुणदेवहरू हो ! हामी आफैँले अरूको धन उपभोग नगरौँ। हाम्रा आफन्तहरूले पनि कसैको धन उपभोग नगरून्।

[सूक्त - ७१]

ऋषि - बाहुवृक्त आत्रेय। **देवता** - मित्रावरुण। **छन्द** - गायत्री।

आ नो गन्तं रिशादसा वरुण मित्र बर्हणा । उपेमं चारुमध्वरम् ॥१॥
हे मित्र र वरुणदेवहरू हो ! तिमीहरू दुवै शत्रुहिंसक र शत्रुनाशक हौ। तिमीहरू दुवै हाम्रा अत्यन्त स्वच्छ यज्ञमा आउने कृपा गर।

विश्वस्य हि प्रचेतसा वरुण मित्र राजथः । ईशाना पिप्यतं धियः ॥२॥

हे उत्कृष्ट ज्ञानसम्पन्न मित्र र वरुणदेव हो ! तिमीहरू सम्पूर्ण विश्वका प्रकाशक हौ र सबैमाथि प्रभुत्व राख्दछौ। हामीलाई रुचाएको बुद्धिले तिमीहरू सन्तुष्ट गर।

उप नः सुतमा गतं वरुण मित्र दाशुषः । अस्य सोमस्य पीतये ॥३॥

हे मित्र र वरुणदेव हो ! हामी पेलेर तयार पारेको सोम मिसाइएको हव्य प्रदान गर्दछौँ। तिमीहरू हामीले पेलेर तयार पारेको सोम पान गर्नका लागि हामीकहाँ आओ।

[सूक्त - ७२]

ऋषि – बाहुवृक्त आत्रेय। **देवता** – मित्रावरुण। **छन्द** – उष्णिक्।

आ मित्र वरुणे वयं गीर्भिर्जुहुमो अत्रिवत्। नि बर्हिषि सदतं सोमपीतये ॥१॥

अत्रिका वंशजहरूले जस्तै हामी पनि मित्र र वरुणका लागि स्तुति गर्दै आह्वान गर्दछौँ। हे देवताहरू हो ! सोमपानका लागि कुशका आसनमा बस।

व्रतेन स्थो ध्रुवक्षेमा धर्मणा यातयज्जना। नि बर्हिषि सदतं सोमपीतये ॥२॥

हे शत्रुविनाशक मित्र र वरुणदेव हो ! तिमीहरू आफ्ना धर्मयुक्त नियमका कारण अटल आश्रयमा अडिएका छौ। सोमपानका लागि कुशका आसनमा बस।

मित्रश्च नो वरुणश्च जुषेतां यज्ञमिष्टये। नि बर्हिषि सदतां सोमपीतये ॥३॥

हे मित्रावरुणहरू हो ! हाम्रा यज्ञलाई स्वेच्छापूर्वक ग्रहण गर। सोमपानका लागि कुशका आसनमा बस।

[सूक्त - ७३]

ऋषि – पौर आत्रेय। **देवता** – अश्विनीकुमार। **छन्द** – अनुष्टुप्

यदद्य स्थः परावति यदर्वावत्यश्विना।
यद्वा पुरू पुरुभुजा यदन्तरिक्ष आ गतम् ॥१॥

हे अनेक स्थानमा भोज्य पदार्थ प्राप्त गर्ने अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू टाढा वा नजिक धेरै ठाउँमा वा अन्तरिक्षमा जहाँसुकै भए पनि त्यहाँबाट हामीकहाँ आओ।

इह त्या पुरुभूतमा पुरू दंसांसि बिभ्रता।
वरस्या याम्यध्रिगू हुवे तुविष्टमा भुजे ॥२॥

अश्विनीकुमारहरूको सम्बन्ध अनेकौँ यजमानहरूसित छ। विविध रूप धारण गर्ने र वरणीय छन्। अबाधित गतिका र सर्वोत्कृष्ट बल सम्पन्न छन्। यिनीहरूलाई उत्तम आहुतिका निम्ति हामी बोलाउँछौँ।

ईर्मान्यद्वपुषे वपुश्चक्रं रथस्य येमथुः।
पर्यन्या नाहुषा युगा मह्ना रजांसि दीयथः ॥३॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू दुवैले रथका एक पाङ्ग्रालाई सूर्यको शोभा बढाउनका लागि नियमित गरायौ र अर्को पाङ्ग्राले मानिसहरूका लागि युग आदि कालको प्रकट गर्न सबैतिर घुमाउँछौ।

तदू षु वामेना कृतं विश्वा यद्वामनु ष्टवे।
नाना जातावरेपसा समस्मे बन्धुमेयथुः ॥४॥

हे सर्वत्र व्याप्त अश्विनीकुमारहरू हो ! हामी जुन स्तोत्रले तिमीहरू दुवैलाई उपयुक्त स्तुति गर्दछौँ, त्यो राम्ररी सम्पादित होस्। हे निष्पाप र विभिन्न कर्मका लागि प्रसिद्ध देवताहरू हो ! हामीसित तिमीहरू दाजुभाइजस्ता भइदेओ।

आ यद्वां सूर्या रथं तिष्ठद्रघुष्यदं सदा। परिवामरुषा वयो घृणा वरन्त आतपः।

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! जब तिमीहरू दुईका रथमा सूर्यपुत्री उषा आउँछिन्, त्यस बेला अत्यन्त दीप्त अरुणिम रश्मिले तिमीहरूलाई छेकेको हुन्छ।

युवोरत्रिश्चिकेतति नरा सुम्नेन चेतसा। घर्मं यद्वामरेपसं नासत्यास्ना भुरण्यति।

हे नेताजस्ता अश्विनीकुमारहरू हो ! अत्रि ऋषिले जब तिमीहरू दुवैको स्तुति गर्दै अग्निको सुखप्रद रूप चिने, त्यस बेला उनले कृतज्ञ मनले तिमीहरूलाई स्मरण गरे।

उग्रो वां ककुहो ययिः शृण्वे यामेषु सन्तनिः ।
यद्वां दंसोभिरश्विनात्रिर्नराववर्तति ॥७॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू गमन गर्दा बलिया, उच्च, निरन्तर गमनशील रथको शब्द सुनिन्छ। अनि अत्रि ऋषि आफ्ना कार्यले तिमीहरू दुवैलाई आकृष्ट गर्दछन्।

मध्व ऊ षु मधूयुवा रुद्रा सिषक्ति पिप्युषी ।
यत्समुद्राति पर्षथः पक्वाः पृक्षो भरन्त वाम् ॥८॥

हे मह सिसाउने रुद्रका पुत्र अश्विनीकुमारहरू हो ! हाम्रो सुमधुर स्तुतिले तिमीहरूमा मधुरताको सेचन गर्दछ। तिमीहरू दुवै अन्तरिक्षको सीमा नाघ्दछौ र पाकिसकेको हविष्यान्नले सन्तुष्ट हुन्छौ।

सत्यमिद्वा उ अश्विना युवामाहुर्मयोभुवा ।
ता यामन्यामहूतमा यामन्ना मृडयत्तमा ॥९॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू दुई अत्यन्त सुखदायक छौ भनी विद्वान्हरू बयान गर्दछन् र त्यो भनाइ अत्यन्त सत्य हो। यज्ञमा हामी बोलाउँछौं, तिमीहरू यहाँ आएर हाम्रा निम्ति सुखदायक होओ।

इमा ब्रह्माणि वर्धनाश्विभ्यां सन्तु शन्तमा । या तक्षाम रथाँइवावोचाम बृहन्नमः ।

रथजस्तै मन्त्र र स्तोत्र पनि अश्विनीकुमारहरूकै लागि बनाएका हौं। स्तोत्रमन्त्र उनका निम्ति सुखदायक र प्रेमवर्द्धक होऊन्। हामी नमस्कारपूर्वक स्तोत्र समर्पण गर्दछौं।

[सूक्त – ७४]

ऋषि – पौर आत्रेय। **देवता** – अश्विनीकुमार। **छन्द** – अनुष्टुप्।

कूष्ठो देवावश्विनाद्या दिवो मनावसू ।
तच्छ्रवथो वृषण्वसू अत्रिर्वामा विवासति ॥१॥

हे उत्कृष्ट मनसम्पन्न अश्विनीकुमारहरू हो ! द्युलोकबाट आएर यज्ञमा बस। हे धनको वर्षा गर्ने देवताहरू हो ! तिमीहरूका लागि समर्पित अत्रि ऋषिको स्तोत्र सुन।

कुह त्या कुह नु श्रुता दिवि देवा नासत्या ।
कस्मिन्ना यतथो जने को वां नदीनां सचा ॥२॥

हे असत्यरहित दीप्तिमान् अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू दुवै कहाँ छौ ? द्युलोकमा कुन ठाउँमा हुन्छौ ? कुन यजमानका घरमा आउँछौ ? कसका स्तुतिमा रमाउँछौ ?

कं याथः कं ह गच्छथः कमच्छा युञ्जाथे रथम् ।
कस्य ब्रह्माणि रण्यथो वयं वामुश्मसीष्टये ॥३॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू कुन यजमानका लागि हिँड्दछौ ? कोसित रहन्छौ ? कसका अगाडि हिँड्न रथ तयार पार्छौ ? कसका स्तोत्रले प्रसन्न हुन्छौ ? तिमीहरूलाई हामी भेट्न चाहन्छौं।

पौरं चिद्ध्युदप्रुतं पौर पौराय जिन्वथः । यदीं गृभीततातये सिंहमिव द्रुहस्पदे ॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू पौर ऋषिका लागि जलयुक्त मेघलाई प्रेरित गर। वनमा व्याधाले सिंह लखेटेझैं तिमीहरू मेघलाई सताओ।

प्र च्यवानाज्जुजुरुषो वव्रिमत्कं न मुञ्चथः ।
युवा यदी कृथः पुनरा काममृण्वे वध्वः ॥५॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरूले चाउरिइसकेका च्यवन ऋषिको कुरूपता कवच उतारेझैं निकालेर फ्याँकिदियौ र उनलाई फेरि युवक बनाइदियौ। त्यसपछि उनी पनि तरुनीले मन पराउने सुन्दर रूपवान् भए।

अस्ति हि वामिह स्तोता स्मसि वां सन्दृशि श्रिये ।
नू श्रुतं म आ गतमवोभिर्वाजिनीवसू ॥६॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू स्तोताका यज्ञमा छौ। यज्ञको समृद्धि बढाउने लक्ष्मा दृष्टि रहून्। हे सेनारूपी धनले सम्पन्न अश्विनीकुमारहरू हो ! हाम्रो पुकार सुन। आफ्ना संरक्षण साधनका साथ यहाँ आओ।

को वामद्य पुरूणामा वन्वे मर्त्यानाम्।
को विप्रो विप्रवाहसा को यज्ञैर्वाजिनीवसू ॥७॥

हे ज्ञानीहरूबाट वन्दनीय र विपुल सेनारूपी धनले समृद्ध अश्विनीकुमारहरू हो ! अनेकौं प्रजाहरूमध्ये कुन ज्ञानीले तिमीहरूलाई प्रसन्नतापूर्वक स्वीकार गर्दछ ? कुन यजमान तिमीहरूलाई यज्ञद्वारा अति सन्तुष्ट गराउँछ ?

आ वां रथो रथानां येष्ठो यात्वश्विना। पुरू चिदस्मयुस्तिर आङ्गूषो मर्त्येष्वा।

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! अन्य देवताको भन्दा बढी वेगवान् तिमीहरूको रथ यता आओस्। मानिसहरूमा हामीलाई रुचाउने, अनेकौं शत्रु संहार गर्ने र यजमानले प्रशंसा गर्ने यो रथ यतातिर आओस्। ॥८॥

शमू षु वां मधूयुवास्माकमस्तु चर्कृतिः।
अर्वाचीना विचेतसा विभिः श्येनेव दीयतम् ॥९॥

हे मधुयुक्त अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरूलाई समर्पित गरेको स्तोत्र हाम्रा लागि सुखदायी होस्। हे विशिष्ट ज्ञानसम्पन्न देवताहरू हो ! श्येन पक्षीजस्तै वेगवान् अश्वमा हामीकहाँ आओ।

अश्विना यद्ध कर्हि चिच्छुश्रूयातमिमं हवम्।
वस्वीरू षु वां भुजः पृञ्चन्ति सु वां पृचः ॥१०॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू जहाँसुकै भए पनि हाम्रो आह्वान सुन। हामी यज्ञमा तिमीहरूका लागि उत्तम अन्न राम्ररी मिसाएर तयार गरीकन हविका रूपमा प्रशंसनीय भोज्य पदार्थ बनाएर अर्पण गर्दछौं।

[सूक्त - ७५]

ऋषि - अवस्यु आत्रेय। **देवता** - अश्विनीकुमार। **छन्द** - पङ्क्ति।

प्रति प्रियतमं रथं वृषणं वसुवाहनम्।
स्तोता वामश्विनावृषिः स्तोमेन प्रति भूषति माध्वी मम श्रुतं हवम् ॥१॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरूको अत्यन्त प्रिय, बलयुक्त, धनवाहक रथलाई स्तोता ऋषिहरू आफ्ना स्तोत्रले विभूषित गर्दछन्। हे मधुविद्याका ज्ञाताहरू हो ! तिमीहरू हाम्रो आह्वान सुन।

अत्यायातमश्विना तिरो विश्वा अहं सना।
दस्रा हिरण्यवर्तनी सुषुम्ना सिन्धुवाहसा माध्वी मम श्रुतं हवम् ॥२॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! अन्यत्र नगई हामीकहाँ आओ। हामी शत्रुमाथि विजय पाऔं। शत्रुनाशक, स्वर्णरथ युक्त, उत्तम धनसम्पन्न, नदीझैं प्रवाहमान, हे मधुविद्याविशारद ! तिमीहरू हाम्रो आह्वान सुन।

आ नो रत्नानि बिभ्रतावश्विना गच्छतं युवम्।
रुद्रा हिरण्यवर्तनी जुषाणा वाजिनीवसू माध्वी मम श्रुतं हवम् ॥३॥

स्वर्णरथसम्पन्न, शत्रुपीडक, रत्नधारक, धनधान्ययुक्त, यज्ञप्रेमी हे अश्विनीकुमार ! हाम्रा यज्ञमा आएर प्रतिष्ठित होओ। हे मधुविद्याविशारद ! हाम्रो आह्वान सुन।

सुष्टुभो वां वृषण्वसू रथे वाणीच्याहिता।
उत वां ककुहो मृगः पृक्षः कृणोति वापुषो माध्वी मम श्रुतं हवम् ॥४॥

हे धनवर्षक अश्विनीकुमारहरू हो ! हामी स्तोताहरू तिमीहरूलाई उत्तम स्तुति गर्दछौं। आफ्नो वाणी तिमीहरूका रथमा स्थापित गर्दछौं। तिमीहरूका निम्ति महान् अन्वेषकले हविष्यान्न तयार गर्दछन्। हे मधुविद्याविद् हाम्रो आह्वान सुन।

बोधिन्मनसा रथ्येषिरा हवनश्रुता।
विभिश्च्यवानमश्विना नि याथो अद्वयाविनं माध्वी मम श्रुतं हवम् ॥५॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! द्रुतगामी रथमा आरूढ हुने र बोधयुक्त मन भएका हुनाले तिमीहरू स्तुति सुन्दछौ। निश्छल मन भएका च्यवन ऋषिका नजिकै अश्व लिएर पुगेका थियौ। हे मधुविद्याका ज्ञाताहरू हो ! हाम्रो आह्वान सुन।

आ वां नरा मनोयुजोऽश्वासः प्रुषितप्सवः ।
वयो वहन्तु पीतये सह सुम्नेभिरश्विना माध्वी श्रुतं हवम् ॥६॥

हे नेतृत्वकर्ता अश्विनीकुमारहरू हो ! मनका सङ्केतले नै रथमा नारिने, छिर्के बुट्टा भएका, वेगवान् अश्वले तिमीहरू दुवैलाई सोमपानका निम्ति सम्पूर्ण सुखका साथ हामीतिर ल्याऊन्। हे मधुविद्यामा पारङ्गत देवताहरू हो ! तिमीहरू हाम्रो आह्वान सुन ।

अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा वि वेनतम् ।
तिरश्चिदर्यया परि वर्तिर्यातमदाभ्या माध्वी मम श्रुतं हवम् ॥७॥

अटल, असत्यविहीन, अश्विनीकुमारहरू हो! तिमीहरू दुवै हामीतिर आओ। हाम्रो निवेदन अस्वीकार नगर। हे सर्वदा विजयशील देवताहरू हो ! तिमीहरू दुवै अत्यन्त दूरका प्रदेशबाट पनि हाम्रा यज्ञशालामा आओ। हे मधुविद्या जान्ने देवताहरू हो ! तिमीहरू हाम्रो आह्वान सुन ।

अस्मिन्यज्ञे अदाभ्या जरितारं शुभस्पती ।
अवस्युमश्विना युवं गृणन्तमुप भूषथो माध्वी मम श्रुतं हवम् ॥८॥

शुभ कर्मका पालक, अटल अश्विनीकुमारहरू हो ! यस यज्ञमा स्तुति गर्ने अवस्युका नजिकै गएर उनलाई सिँगार। हे मधुविद्याविद् देवताहरू हो ! हाम्रो आह्वान सुन ।

अभूदुषा रुशत्पशुराग्निरधाय्यृत्वियः ।
अयोजि वां वृषण्वसू रथो दस्रावमर्त्यो माध्वी मम श्रुतं हवम् ॥९॥

हे धनवर्षक, शत्रुनाशक अश्विनीकुमारहरू हो ! उषा प्रकट भएकी छिन्। ऋतुअनुसार तेजस्वी किरण हुने अग्निदेव वेदीमा पूर्ण रूपले स्थापित भइसकेका छन्। तिमीहरूको अनश्वर रथ तयार भएको छ। हे मधुविद्यामा कुशल अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू दुवैले हाम्रो आह्वान सुन ।

[सूक्त - ७६]

ऋषि - अत्रि भौम। **देवता** - अश्विनीकुमार। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

आ भात्यग्निरुषसामनीकमुद्विप्राणां देवया वाचो अस्थुः ।
अर्वाञ्चा नूनं रथ्येह यातं पीपिवांसमश्विना घर्ममच्छ ॥१॥

उषाका मुखजस्ता अग्निदेव दीप्तिमान भएका छन् र दिव्य स्तुति पनि प्रारम्भ भयो। हे रथमा विराजित अश्विनीकुमारहरू हो ! हामीलाई दर्शन दिएर यज्ञमा पिउने योग्य सोमका नजिकै उपस्थित हुने कृपा गर।

न संस्कृतं प्र मिमीतो गमिष्ठान्ति नूनमश्विनोपस्तुतेह ।
दिवाभिपित्वेऽवसागमिष्ठा प्रत्यवर्तिं दाशुषे शम्भविष्ठा ॥२॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू संस्कारित प्राणीलाई क्षति गर्दैनौ। यज्ञमा उपस्थित तिमीहरूलाई स्तुति गरिएको छ। बिहानदेखि हव्य पदार्थ लिएर आउने हविदातालाई तिमीहरू सुख प्रदान गर्दछौ।

उता यातं सङ्गवे प्रातरह्नो मध्यन्दिन उदिता सूर्यस्य ।
दिवा नक्तमवसा शन्तमेन नेदानीं पीतिरश्विना ततान ॥३॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! गाई दुहुने बेलामा, बिहान सूर्योदयका समयमा, मध्याह्न कालमा, दिनको प्रखर अवस्थामा अर्थात् दिउँसो वा रातिका सबै समयमा सुखदायी, रक्षा साधनसहित आओ। सोमपान गर्ने बेला अहिले भएको छैन। त्यसैले तिमीहरू चाँडै आओ।

इदं हि वां प्रदिवि स्थानमोक इमे गृहा अश्विनेदं दुरोणम् ।
आ नो दिवो बृहतः पर्वतादाद्भ्यो यातमिषमूर्जं वहन्ता ॥४॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! यो उत्तर वेदी तिमीहरूको पुरानो निवास योग्य स्थान हो। यी सम्पूर्ण गृह र आश्रयस्थान पनि तिमीहरूकै हुन्। तिमीहरू पानीले भरिएको मेघद्वारा अन्तरिक्षबाट हाम्रा लागि अन्न र जल लिएर यहाँ आओ।

समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।
आ नो रयिं वहतमोत वीराना विश्वान्यमृता सौभगानि ॥५॥

हामी अश्विनीकुमारका मङ्गलकारी, सुखकारी, कृपापूर्ण र नयाँनौला रक्षणसाधनले सम्पन्न होऔँ। अमर अश्विनीकुमारहरू हो ! हामीलाई उत्तम ऐश्वर्य, वीर पुत्र र सम्पूर्ण सौभाग्य प्रदान गर।

[सूक्त - ७७]

ऋषि - अत्रि भौम। **देवता** - अश्विनीकुमार। **छन्द** - त्रिष्टुप।

प्रातर्यावाणा प्रथमा यजध्वं पुरा गृध्रादररुषः पिबातः।
प्रातर्हि यज्ञमश्विना दधाते प्र शंसन्ति कवयः पूर्वभाजः ॥१॥

हे ऋत्विक्‌हरू हो ! विहानीपख अरू देवताभन्दा पहिले आउने अश्विनीकुमारलाई पूजा गर। दान नगर्ने लोभी राक्षसभन्दा पहिले उनीहरू सोमपान गर्दछन्। उनीहरू उचित रूपले यज्ञ धारण गर्दछन्। उहिलेका ऋषिहरू उनीहरूलाई प्रशंसा गर्दछन्।

प्रातर्यजध्वमश्विना हिनोत न सायमस्ति देवया अजुष्टम्।
उतान्यो अस्मद्यजते वि चावः पूर्वो यजमानो वनीयान् ॥२॥

हे ऋत्विक्‌हरू हो। अश्विनीकुमारका लागि बिहानीपख यजन गर। उनीहरूलाई हव्य आदि प्रदान गर। साँझपख दिइएको हव्य देवताका लागि सेवनीय हुँदैन र देवताकहाँ जाँदैन। हामीभन्दा पहिले अरू कसैले यजन गर्दछ भने उसले सबै देवतालाई सन्तुष्ट गर्दछ। हामीभन्दा पहिले यजन गर्ने होता कोही छ भने ऊ नै देवताहरूको सबैभन्दा प्रिय हुन्छ।

हिरण्यत्वङ्मधुवर्णो घृतस्नुः पृक्षो वहन्ना रथो वर्तते वाम्।
मनोजवा अश्विना वातरंहा येनातियाथो दुरितानि विश्वा ॥३॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूको सुनले मोडिएको, सुन्दर रूपरङ्गको, जल वर्साउने, अन्न धारण गर्ने, मनजस्तै वेगवान्, वायुजस्तै चलायमान रथ हामीतिर आउँछ। सम्पूर्ण बाधा पार गर्दै त्यसै रथमा तिमीहरू आओ।

यो भूयिष्ठं नासत्याभ्यां विवेष चनिष्ठं पित्वो ररते विभागे।
स तोकमस्य पीपरच्छमीभिरनूर्ध्वभासः सदमित्तुतुर्यात् ॥४॥

जुन यजमान यज्ञमा हविको भाग लगाउने बेलामा अश्विनीकुमारलाई मनग्गे हव्य आदि प्रदान गर्दछ, उसले आफ्ना पुत्रलाई शुभ कर्मले पालन गर्दछ। जो यज्ञ आदि कर्मका निम्ति अग्नि बाल्दैन, ऊ सधैं हिंसित हुन्छ।

समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम।
आ नो रयिं वहतमोत वीराना विश्वान्यमृता सौभगानि ॥५॥

हामी अश्विनीकुमारका मङ्गलकारी, सुखकारी, कृपापूर्ण र नयाँनौला रक्षणसाधनले सम्पन्न होऔं। अमर अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू हामीलाई उत्तम ऐश्वर्य, वीर पुत्र र सम्पूर्ण सौभाग्यहरू प्रदान गर।

[सूक्त - ७८]

ऋषि - सप्तवध्रि आत्रेय। **देवता** - अश्विनीकुमार। **छन्द** - अनुष्टुप् उष्णिक्।

अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा वि वेनतम्। हंसाविव पततमा सुताँ उप ॥१॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो! तिमीहरू हाम्रा यज्ञमा आओ। दुई वटा सेता हाँस पानीतिर गएझैं तिमीहरू दुवै सोमका नजिकै आओ।

अश्विना हरिणाविव गौराविवानु यवसम्। हंसाविव पततमा सुताँ उप ॥२॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो! हरिण आदि मृगहरू घाँस खान कुदेझैं र पानीमा खेल्नका लागि हाँस ओर्लिएझैं तिमीहरू दुवै पेलेर तयार गरेको सोमका नजिक आओ।

अश्विना वाजिनीवसू जुषेथां यज्ञमिष्टये। हंसाविव पततमा सुताँ उप ॥३॥

हे सेना एवं धन राख्ने अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू दुवै हामीले खोजेको कुरो पूरा गर्नका लागि यज्ञ स्वीकार गर। पानीमा खेल्नका लागि हाँस ओर्लिएझैं तिमीहरू दुवै पेलेर तयार गरेको सोमका नजिक आओ।

अत्रिर्यद्वामवरोहन्नृबीसमजोहवीन्नाधमानेव योषा।
श्येनस्य चिज्जवसा नूतनेनागच्छतमश्विना शन्तमेन ॥४॥

हे अश्विनीकुमार हो ! विलाप गर्न लागेकी स्त्रीझैं अत्रि ऋषिले बाक्लो अन्धकारले छोपिएका संसारबाट मुक्ति पाउन तिमीहरूलाई आह्वान गर्दा सुखकारी र नयाँ रथमा बाजपक्षीझैं वेगवान् रूपमा तिमीहरू आएका थियौ।

वि जिहीष्व वनस्पते योनिः सूष्यन्त्या इव।
श्रुतं मे अश्विना हवं सप्तवध्रिं च मुञ्चतम् ॥५॥

हे वनस्पतिदेव ! तिमी प्रसवको तयारीमा रहेको योनिजस्तै विस्तृत होऊ। हे अश्विनीकुमार हो ! हाम्रो आह्वान सुनेर तिमीहरू आओ र सप्तवध्रि भन्ने मेरो नामजस्तै सात तिरबाट बाँधिएका प्राणीलाई मुक्त गराओ।

भीताय नाधमानाय ऋषये सप्तवध्रये।
मायाभिरश्विना युवं वृक्षं सं च वि चाचथः ॥६॥

हे अश्विनीकुमार हो ! सात तिरबाट बाँधिएर डराएका प्राणीले मुक्तिका लागि निवेदन गरेपछि तिमीहरू दुवैले आफ्ना कुशल मायाले वनस्पतिलाई भेदन गरिदियौ।

यथा वातः पुष्करिणीं समिङ्गयति सर्वतः।
एवा ते गर्भ एजतु निरैतु दशमास्यः ॥७॥

वायुले तलाउ हल्लाएझैं तिमीहरूको दस महिना पूरा भएको गर्भ स्पन्दित भएर प्रकट होस्।

यथा वातो यथा वनं यथा समुद्र एजति।
एवा त्वं दशमास्य सहावेहि जरायुणा ॥८॥

वायुले वन र समुद्र कम्पित गराएझैं दस महिनासम्म गर्भमा रहेको प्राणी आफ्नो छिप्पिने उमेर पूरा गर्नासाथ बाहिर आओस्।

दश मासाञ्छशयानः कुमारो अधि मातरि।
निरैतु जीवो अक्षतो जीवो जीवन्त्या अधि ॥९॥

गर्भमा दस महिनासम्म सुतेका बालकलाई जीवित र क्षतिरहित अवस्थामा आमाले सुखपूर्वक जन्माऊन्।

[सूक्त – ७९]

ऋषि – सत्यश्रवा आत्रेय। **देवता** – उषा। **छन्द** – पङ्क्ति।

महे नोअद्य बोधयोषो राये दिवित्मती।
यथा चिन्नो अबोधयः सत्यश्रवसि वाय्ये सुजाते अश्वसूनृते ॥१॥

हे सुख प्रकट गराउने उषादेवी ! पहिलेको जस्तै हामीलाई ज्ञानयुक्त गराऊ, ऐश्वर्य प्राप्तिको चेतना देऊ। हे श्रेष्ठ कुलकी सत्य भाषिणी ! वय्यका पुत्र सत्यश्रवालाई आफ्ना कृपाको पात्र बनाऊ।

या सुनीथे शौचद्रथे व्यौच्छो दुहितर्दिवः।
सा व्युच्छ सहीयसि सत्यश्रवसि वाय्ये सुजाते अश्वसूनृते ॥२॥

हे द्युलोककी पुत्री उषादेवी ! तिमी शुचद्रथका पुत्र सुनीथका लागि अन्धकार हटाएर प्रकट भयौ। अब तिमी वय्यका पुत्र सत्यश्रवामाथि उपकारको वर्षा गर।

सा नो अद्याभरद्वसुर्व्युच्छा दुहितर्दिवः।
यो व्यौच्छः सहीयसि सत्यश्रवसि वाय्ये सुजाते अश्वसूनृते ॥३॥

हे आदित्यपुत्री उषादेवी ! हामीलाई मनग्गे धन देऊ र अन्धकार हटाऊ। हे बलयुक्त, अन्धकारनाशक, प्रसिद्ध, सत्यरूपिणी उषादेवी ! वय्यपुत्र सत्यश्रवामाथि कृपा गर।

अभि ये त्वा विभावरि स्तोमैर्गृणन्ति वह्नयः।
मघैर्मघोनि सुश्रियो दामन्वन्तः सुरातयः सुजाते अश्वसूनृते ॥४॥

हे प्रकाशसम्पन्न उषादेवी ! स्तोताहरू दीप्तिमान्, उत्तम स्तोत्रले तिम्रो स्तुति गर्दछन्। उनीहरू ऐश्वर्यद्वारा उत्तम शोभावान् र उत्तम दानशील छन्। हे धनकी अधिकारिणी र जन्मदेखि नै शोभासम्पन्न उषादेवी ! स्तोताहरू अश्व प्राप्तिका लागि तिमीलाई उत्तम स्तुति निवेदन गर्दछन्।

यच्चिद्धि ते गणा इमे छदयन्ति मघत्तये।
परि चिद्वष्टयो दधुर्ददतो राधो अह्रयं सुजाते अश्वसूनृते ॥५॥

हे उषादेवी ! जुन स्तोता धन प्राप्तिका लागि तिम्रो स्तवन गर्दछन्, उनीहरू निश्चय पनि ऐश्वर्य धारण गर्दछन् र अक्षय हव्यका रूपमा धन दिइरहन्छन्। हे धनकी अधिकारिणी, जन्मदेखि नै शोभासम्पन्न उषादेवी ! स्तोताहरू अश्व प्राप्तिका लागि तिमीलाई उत्तम स्तुति निवेदन गर्दछन्।

ऐषु धा वीरवद्यश उषो मघोनि सूरिषु।
ये नो राधांस्यह्रया मघवानो अरासत सुजाते अश्वसूनृते ॥६॥

हे धनकी अधिकारिणी उषादेवी ! स्तोताहरूलाई उत्तम र वीर पुत्रले युक्त अन्न प्रदान गर। त्यसबाट उनीहरू धनसम्पन्न भएर हामीलाई विपुल धन दिऊन्। हे धनकी अधिकारिणी, जन्मदेखि नै शोभासम्पन्न उषादेवी ! स्तोताहरू अश्व प्राप्तिका लागि तिमीलाई उत्तम स्तुति निवेदन गर्दछन्।

तेभ्यो द्युम्नं बृहद्यश उषो मघोन्या वह।
ये नो राधांस्यश्व्या गव्या भजन्त सूरयः सुजाते अश्वसूनृते ॥७॥

हे धनकी अधिकारिणी उषादेवी ! जुन यजमान स्तोतालाई गाई, अश्वले युक्त धन प्रदान गर्दछन्, उनीहरूलाई तिमी तेजस्वी धन र प्रशस्त अन्न प्रदान गर। हे धनकी अधिकारिणी, जन्मदेखि नै शोभासम्पन्न उषादेवी ! स्तोताहरू अश्व प्राप्तिका लागि तिमीलाई उत्तम स्तुति निवेदन गर्दछन्।

उत नो गोमतीरिष आ वहा दुहितर्दिवः।
साकं सूर्यस्य रश्मिभिः शुक्रैः शोचद्भिरर्चिभिः सुजाते अश्वसूनृते ॥८॥

हे सूर्यपुत्री उषादेवी ! सूर्य एवं अग्निको शुभ्र, प्रदीप्त रश्मिसँगै हामीनिर आऊ र गाईसहित अन्न प्रदान गर। हे धनकी अधिकारिणी, जन्मदेखि नै शोभासम्पन्न उषादेवी ! स्तोताहरू अश्व प्राप्तिका लागि तिमीलाई उत्तम स्तुति निवेदन गर्दछन्।

व्युच्छा दुहितर्दिवो मा चिरं तनुथा अपः।
नेत्त्वा स्तेनं यथा रिपुं तपाति सूरो अर्चिषा सुजाते अश्वसूनृते ॥९॥

हे प्रकाशसम्पन्न सूर्यपुत्री उषादेवी ! हाम्रा काममा ढिलो नगरिकन ! राजाले शत्रु र चोरलाई सताएझैँ सूर्यदेवका तेजले तिमीलाई नसताओस्। हे धनकी अधिकारिणी, जन्मदेखि नै शोभासम्पन्न उषादेवी ! स्तोताहरू अश्व प्राप्तिका लागि तिमीलाई उत्तम स्तुति निवेदन गर्दछन्।

एतावद्वेदुषस्त्वं भूयो वा दातुमर्हसि।
या स्तोतृभ्यो विभावर्युच्छन्ती न प्रमीयसे सुजाते अश्वसूनृते ॥१०॥

हे उषादेवी ! तिमी इच्छा लागेको भन्दा धेरै धन प्रदान गर्न सक्छ्यौ। तिमी स्तोताका मनको अन्धकार हटाएर उनीहरूको दुःख नाश गर्छ्यौ। हे धनकी अधिकारिणी, जन्मदेखि नै शोभासम्पन्न उषादेवी ! स्तोताहरू अश्व प्राप्तिका लागि तिमीलाई उत्तम स्तुति निवेदन गर्दछन्।

[सूक्त - ८०]

ऋषि - सत्यश्रवा आत्रेय। **देवता** - उषा। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

द्युतद्यामानं बृहतीमृतेन ऋतावरीमरुणप्सुं विभातीम्।
देवीमुषसं स्वरावहन्तीं प्रति विप्रासो मतिभिर्जरन्ते ॥१॥

दीप्तिमान् रथमा आरोहित रहने, सर्वव्यापिनी, यज्ञद्वारा पूजनीय, अरुणिम वर्णयुक्त, दीप्तिमती र सूर्यदेवभन्दा अगाडि चल्ने उषादेवीप्रति ज्ञानीहरू विचारपूर्वक श्रेष्ठ स्तुति अर्पित गर्दछन्।

एषा जनं दर्शता बोधयन्ती सुगान्पथः कृण्वती यात्यग्रे।
बृहद्रथा बृहती विश्वमिन्वोषा ज्योतिर्यच्छत्यग्रे अह्नाम् ॥२॥

दर्शनीय उषादेवी सुतेकालाई जगाउँदै र मार्ग सुगम बनाउँदै अत्यन्त व्यापक रथमा चढेर सूर्यदेवका अघि हिँड्दछिन्। महान् र विश्वमा व्यापक रहने उषादेवी बिहानै प्रकाश फिँजाउँछिन्।

एषा गोभिररुणेभिर्युजानास्रेधन्ती रयिमप्रायु चक्रे।
पथो रदन्ती सुविताय देवी पुरुष्टुता विश्ववारा वि भाति ॥३॥

उषादेवी अरुण आभा भएको साँढे सधाएर अक्षय धन स्थायी राख्छिन्। अत्यन्त दीप्तिसम्पन्न, धेरैतिरबाट स्तुति गरिएकी र सबैबाट रुचाइने यी देवी मार्गमा उज्यालो पार्दै स्वयं उज्यालो देखिन्छिन्।

एषा व्येनी भवति द्विबर्हा आविष्कृण्वाना तन्वं पुरस्तात्।
ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु प्रजानतीव न दिशो मिनाति ॥४॥

उषादेवी रात्रि र दिनका दुवै समयमा द्युलोकका माथि र तल गमन गर्दै पूर्व दिशामा प्रकट हुन्छिन्। यिनले सूर्यदेवको मार्ग अनुसरण गर्छिन्। ज्ञानसम्पन्न स्त्रीजस्तै यिनी पनि कुनै दिशामा भुक्किन्नन्।

एषा शुभ्रा न तन्वो विदानोर्ध्वेव स्नाती दृशये नो अस्थात्।
अप द्वेषो बाधमाना तमांस्युषा दिवो दुहिता ज्योतिषागात् ॥५॥

नुहाइसकेर पोखरीवाट बाहिर आउँदै गरेकी स्त्रीजस्ती उषादेवी आफ्नो शरीर प्रकट गर्दै हाम्रा अगाडि पूर्ववाट उदाउँछिन्। सूर्यपुत्री उषादेवी द्वेषरूपी अन्धकार चिरेर प्रकाशसँगै आउँछिन्।

एषा प्रतीची दुहिता दिवो नृन्योषेव भद्रा नि रिणीते अप्सः।
व्यूर्ण्वती दाशुषे वार्याणि पुनर्ज्योतिर्युवतिः पूर्वथाकः ॥६॥

पश्चिमतिर जाँदै गरेकी सूर्यपुत्री उषादेवीले आफ्नो रूप कल्याणकारी स्त्रीको जस्तै देखाउँछिन्। सधैँकी तरुणी उषादेवी आफ्ना ज्योतिको रूप पहिलेकै जस्तो गरी प्रकट गर्दछिन्। हविदाता यजमानलाई मन पर्ने धन यिनले प्रदान गर्दछिन्।

[सूक्त - ८१]

ऋषि - श्यावाश्व आत्रेय। **देवता** - सविता। **छन्द** - जगती।

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः।
वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः ॥१॥

एक्लै यज्ञ धारण गर्ने, मार्गको ज्ञान भएका सवितादेव महान् स्तुतिका पात्र हुन्। अति बुद्धिमान् र ज्ञानी मानिस आफ्नो मन र बुद्धि उनै प्रेरक सवितादेवमा योजित गर्दछन्।

विश्वा रूपाणि प्रति मुञ्चते कविः प्रासावीद्भद्रं द्विपदे चतुष्पदे।
वि नाकमख्यत्सविता वरेण्योऽनु प्रयाणमुषसो वि राजति ॥२॥

अत्यन्त मेधावी सवितादेव आफ्ना सबै रूप प्रकट गर्दछन्। उनी मानिस र पशुका कल्याणकारी हुन्। सबैले रुचाएका सवितादेव द्युलोकमा प्रकाश छर्दछन्। उषादेवी गएपछि यिनी प्रकट हुन्छन्।

यस्य प्रयाणमन्वन्य इद्ययुर्देवा देवस्य महिमानमोजसा।
यः पार्थिवानि विममे स एतशो रजांसि देवः सविता महित्वना ॥३॥

अग्नि आदि सम्पूर्ण देवताहरू, सवितादेवको महिमायुक्त मार्ग अनुसरण गरेर ओज प्राप्त गर्दछन्। सवितादेवले आफ्ना महत्ता पृथ्वी आदि लोकहरूमा व्याप्त गरेका छन्। उनी देव अत्यन्त शोभायमान छन्।

उत यासि सवितस्त्रीणि रोचनोत सूर्यस्य रश्मिभिः समुच्यसि।
उत रात्रीमुभयतः परीयस उत मित्रो भवसि देव धर्मभिः ॥४॥

हे सवितादेव ! तिमी आफ्ना तीनै वटा प्रकाशित लोकमा गमन गर्दछौ र सूर्यरश्मिले संयुक्त हुन्छौ। तिमी रातका दुवै छेउलाई प्रभावित गर्दै आफ्नो यात्रा गर्दछौ। हे देवता ! तिमी कल्याणकारी कार्यमा संसारका मित्रजस्तै हुन्छौ।

उतेशिषे प्रसवस्य त्वमेक इदुत पूषा भवसि देव यामभिः।
उतेदं विश्वं भुवनं वि राजसि श्यावाश्वस्ते सवितः स्तोममानशे ॥५॥

हे सवितादेव ! तिमी नै सम्पूर्ण प्रकट संसारका एक्ला अधीश्वर हौ। तिमी आफ्ना गमन सामर्थ्यले जगत्का पोषकजस्तै छौ। तिमी सम्पूर्ण लोकमा विशिष्ट रूपले देदीप्यमान छौ। तेजस्वी अश्व र पराक्रमयुक्त श्यावश्व ऋषि तिम्रा लागि स्तोत्र समर्पित गर्दछन्।

[सूक्त - ८२]

ऋषि - श्यावाश्व आत्रेय। **देवता** - सविता। **छन्द** - जगती अनुष्टुप्।

तत्सवितुर्वृणीमहे वयं देवस्य भोजनम्। श्रेष्ठं सर्वधातमं तुरं भगस्य धीमहि॥

हामी सवितादेवको प्रसिद्ध र उपभोग्य ऐश्वर्य माग गर्दछौँ र भगदेवको श्रेष्ठ, सर्वधारक, शत्रुविनाशक ऐश्वर्य पनि धारण गर्न चाहन्छौँ।

अस्य हि स्वयशस्तरं सवितुः कच्चन प्रियम्। न मिनन्ति स्वराज्यम् ॥२॥

आफ्ना यश विस्तृत गराउने सवितादेवको अत्यन्त प्रिय र प्रकाशित ऐश्वर्य कसैले नाश गर्न सक्दैन।

स हि रत्नानि दाशुषे सुवाति सविता भगः। तं भागं चित्रमीमहे ॥३॥

सविता र भगदेव हविदाता यजमानलाई उत्तम वरणीय रत्न प्रदान गर्दछन्। हामी उनै देवतासित त्यस्तै विलक्षण ऐश्वर्य माग गर्दछौँ।

अद्या नो देव सवितः प्रजावत्सावीः सौभगम्। परा दुःष्वप्न्यं सुव ॥४॥

हे सवितादेव ! आज हामीलाई पुत्रपौत्रसहितको पवित्र ऐश्वर्य प्रदान गर। दुःखदायी स्वप्नजस्तो दरिद्रता हामीबाट पर हटाऊ।

विश्वानि देव सवितर्दुरितानि परा सुव। यद्भद्रं तन्न आ सुव ॥५॥

हे सवितादेव ! हाम्रा सबै दुःख तिमी हटाइदेऊ र हाम्रा निम्ति कल्याणकारी जे हुन्छ, त्यसैलाई हामीतिर प्रेरित गर।

अनागसो अदितये देवस्य सवितुः सवे। विश्वा वामानि धीमहि ॥६॥

सवितादेवको आज्ञामा रहेर माता अदितिका लागि निरपराधी रहौँ र इच्छा लागेको सम्पूर्ण धन हामी प्राप्त गरौँ।

आ विश्वदेवं सत्पतिं सूक्तैरद्या वृणीमहे। सत्यसवं सवितारम् ॥७॥

सबैका देवता, सत्यनिष्ठामा रहनेहरूलाई पालन गर्ने, सत्यव्रतीका रक्षक सवितादेवलाई आज हामी सूक्तका माध्यमबाट यज्ञमा बोलाउँछौँ।

य इमे उभे अहनी पुर एत्यप्रयुच्छन्। स्वाधीर्देवः सविता ॥८॥

उत्तम कर्म गर्दै जुन सवितादेव दिन र रातका सन्धिकालमा गमन गर्दछन्, हामी उत्तम स्तोत्रले उनको स्वागत गर्दछौँ।

य इमा विश्वा जातान्याश्रावयति श्लोकेन। प्र च सुवाति सविता ॥९॥

जुन सवितादेव सम्पूर्ण प्राणीलाई उत्तम कर्ममा प्रेरित गर्दछन् र तिनीहरूलाई आफ्नो यश सुनाउँछन् तिनको आह्वान गर्दछौँ।

[सूक्त - ८३]

ऋषि - अत्रि भौम। **देवता** - पर्जन्य। **छन्द** - त्रिष्टुप् जगती अनुष्टुप्।

अच्छा वद तवसं गीर्भिराभिः स्तुहित पर्जन्यं नमसा विवास।
कनिक्रदद्वृषभो जीरदानू रेतो दधात्योषधीषु गर्भम् ॥१॥

हे यजमानहरू हो ! बलसम्पन्न पर्जन्यदेवलाई स्तुति गर। हव्य आदि र उत्तम वाणीले उनलाई स्तवन गर। यी देवता जलको वर्षा गर्ने, दानशील र गर्जनकारी छन्। यिनी औषधिरूपी वनस्पतिलाई गर्भधारण गराउँछन्।

वि वृक्षान् हन्त्युत हन्ति रक्षसो विश्वं बिभाय भुवनं महावधात्।
उतानागा ईषते वृष्ण्यावतो यत्पर्जन्यः स्तनयन् हन्ति दुष्कृतः ॥२॥

पर्जन्यदेव अनुचित वृक्ष विनाश गर्दछन्, राक्षसको हनन गर्दछन् र अत्यन्त भयङ्कर आघातले सम्पूर्ण संसारलाई भयाक्रान्त गराउँछन्। गर्जन गर्दै यिनी पापीको विनाश गर्दछन् र जल वर्षा गरेर निर्धाको रक्षा गर्दछन्।

रथीव कशयाश्वाँ अभिक्षिपन्नाविर्दूतान्कृणुते वर्ष्याँ३ अह।
दूरात्सिंहस्य स्तनथा उदीरते यत्पर्जन्यः कृणुते वर्ष्यं१ नभः ॥३॥

जसरी रथीले आफ्नो घोडा चाबुकले हिर्काएर उत्तेजित गराउँछ उसै गरी पर्जन्यदेव गर्जनकारी शब्दले मेघलाई प्रेरित गर्दछन्। जलराशिले मेघ पूर्ण भएपछि सिंहको जस्तै यिनले गर्जना गरेको परसम्म सुनिन्छ।

प्र वाता वान्ति पतयन्ति विद्युत उदोषधीर्जिहते पिन्वते स्वः।
इरा विश्वस्मै भुवनाय जायतेः यत्पर्जन्यः पृथिवीं रेतसावति ॥४॥

जलराशि युक्त पर्जन्य पृथ्वीतिर ओर्लिंदा वायु विशेष प्रवाहयुक्त हुन्छ। बिजुली चम्किन्छ र औषधिका रूपमा वनस्पतिको वृद्धि हुन्छ। आकाश चुहिन्छ र यो पृथ्वी सम्पूर्ण जगत्को हितका लागि समृद्ध हुन्छ।

यस्य व्रते पृथिवी नन्नमीति यस्य व्रते शफवज्जर्भुरीति।
यस्य व्रत ओषधीर्विश्वरूपाः स नः पर्जन्य महि शर्म यच्छ ॥५॥

हे पर्जन्यदेव ! तिम्रा कर्मकै कारण पृथ्वी उत्पादनशील हुन्छ र सबै प्राणीले पोषण प्राप्त गर्दछन्। तिम्रा कर्मले नै औषधिरूपी वनस्पतिले विभिन्न रूप धारण गर्दछन्। हे देवता ! हामीलाई महान् सुख प्रदान गर।

दिवो नो वृष्टिं मरुतो ररीध्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः ।
अर्वाङेतेन स्तनयित्नुनेह्यपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः ॥६॥

हे मरुत्‌हरू हो ! हाम्रा लागि वर्षा गर। वर्षणशील मेघका जलधाराले हामीलाई पोषण देओस्। हे पर्जन्यदेव ! तिमी गर्जनशील मेघसँगै जल सेचन गर्दै हामीतिर आऊ। तिमी हाम्रा पिताजस्तै प्राणवर्षक र पोषण कर्ता हौ।

अभि क्रन्द स्तनय गर्भमा धा उदन्वता परि दीया रथेन।
दृतिं सु कर्ष विषितं न्यञ्चं समा भवन्तूद्वतो निपादाः ॥७॥

हे पर्जन्यदेव ! गडगड ध्वनिले गर्जंदै औषधिरूपी वनस्पतिमा गर्भ स्थापित गराऊ। रथमा पानी बोकेर आऊ। पानीले भरिएका मेघको मुख तलतिर पार र त्यसलाई खाली गराऊ। त्यसले अग्ला र होचा सबै ठाउँ उस्तै हुन सकून्।

महान्तं कोशमुदचा नि षिञ्च स्यन्दन्तां कुल्या विषिताः पुरस्तात्।
घृतेन द्यावापृथिवी व्युन्धि सुप्रपाणं भवत्वघ्न्याभ्यः ॥८॥

हे पर्जन्यदेव ! आफ्नो जलरूपी महान् कोश खोल र तलतिर बगाऊ। त्यसो भएपछि जलले परिपूर्ण नदी निर्बाध भएर अगाडितिर प्रवाहित होऊन्। जलराशिले द्यावापृथिवी तिमी परिपूर्ण गराऊ। त्यसो भएपछि गाईले पानी खान पाऊन्।

यत्पर्जन्य कनिक्रदत्स्तनयन् हंसि दुष्कृतः।
प्रतीदं विश्वं मोदते यत्किं च पृथिव्यामधि ॥९॥

हे पर्जन्यदेव ! गडगड ध्वनिका साथ तिमी पापी मेघलाई फोर्दछौ, त्यसपछि सम्पूर्ण संसार र यसमा आश्रित प्राणीहरू अत्यन्त खुसी हुन्छन्।

अवर्षीर्वर्षमुदु षू गृभायाकर्धन्वान्यत्येतवा उ।
अजीजन ओषधीर्भोजनाय कमुत प्रजाभ्योऽविदो मनीषाम् ॥१०॥

हे पर्जन्यदेव ! तिमीले मनग्गे वर्षा गराएका छौ। अब वर्षा रोक। मरुभूमिमा पनि तिमीले पानी पूरा गरायौ। सुखकर उपभोगका लागि तिमीले औषधिरूपी वनस्पति उत्पन्न गरेका छौ। आफ्ना सन्तानद्वारा उत्तम स्तुति पाएका छौ।

[सूक्त - ८४]

ऋषि – अत्रि भौम। **देवता** – पृथिवी। **छन्द** – अनुष्टुप्।

बडित्था पर्वतानां खिद्रं बिभर्षि पृथिवि।
प्र या भूमिं प्रवत्वति मह्ना जिनोषि महिनि ॥१॥

हे उत्तम गुण र महिमावती पृथिवीदेवी ! तिमी भूमिमा चर्ने प्राणीलाई आफ्ना सामर्थ्यले पुष्ट गराउँछ्यौ र अत्यन्त फैलिएका भारी पर्वतसमूहलाई पनि बोक्दछ्यौ।

स्तोमासस्त्वा विचारिणि प्रति ष्टोभन्त्यक्तुभिः।
प्र या वाजं न हेषन्तं पेरुमस्यस्यर्जुनि ॥२॥

हे विविध रूपमा भ्रमण गर्ने र शुभ्र वर्ण भएकी पृथिवीदेवी ! अश्वजस्तै भयङ्कर शब्द गर्ने मेघलाई वर्षा गर्नका लागि तिमी निम्त्याउँछ्यौ। त्यति बेला स्तोताहरू तिमीप्रति उत्तम स्तोत्रले स्तुति गर्दछन्।

दृळहा चिद्या वनस्पतीन्क्ष्मया दर्धर्ष्योजसा।
यत्ते अभ्रस्य विद्युतो दिवो वर्षन्ति वृष्टयः ॥३॥

हे पृथिवीमाता ! अन्तरिक्षमा रहेका मेघबाट विद्युत्‌सँग वर्षा हुँदा तिमी आफ्ना बलिया सामर्थ्यले वनस्पतिलाई धारण गर्दछ्यौ।

[सूक्त - ८५]

ऋषि – अत्रि भौम। **देवता** – वरुण। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

प्र सम्राजे बृहदर्चा गभीरं ब्रह्म प्रियं वरुणाय श्रुताय।
वि यो जघान शमितेव चर्मोपस्तिरे पृथिवीं सूर्याय ॥१॥

हे अत्रिका वंशजहरू हो ! विशिष्ट प्रकाशमान, प्रसिद्ध वरुणदेवका लागि अत्यन्त विस्तृत, गम्भीर र प्रीतिकर स्तुति गर। व्याधाले पशुको छाला फिंजाएझैं देवताहरूले सूर्यदेवलाई भ्रमण गर्नका लागि आकाश विस्तृत गरेका छन्।

वनेषु व्य१न्तरिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पय उस्रियासु।
हृत्सु क्रतुं वरुणो अप्स्व१ग्निं दिवि सूर्यमदधात्सोममद्रौ ॥२॥

वरुणदेवले वनका वृक्षका टुप्पामा अन्तरिक्ष विस्तृत गराए। अश्व या मानिसमा वीर्य वृद्धि गरे, गाईमा दुध स्थापित गरे, हृदयमा सङ्कल्पशक्ति भएको मन बनाए, प्राणीमा पचाउने जठराग्नि स्थापित गरे। द्युलोकमा सूर्यदेव र पर्वतमा सोम उत्पन्न गरे।

नीचीनबारं वरुणः कवन्धं प्र ससर्ज रोदसी अन्तरिक्षम्।
तेन विश्वस्य भुवनस्य राजा यवं न वृष्टिर्व्युनत्ति भूम ॥३॥

वरुणदेवताले द्यावापृथिवी र अन्तरिक्षका प्राणीको हितका लागि मेघलाई उँधोमुन्टो पारेर पानीलाई मुक्त गराए। वर्षाका पानीले जौ आदि अन्न खँदिलो भयो र देवताहरूले वर्षाका त्यही पानीले भूमिलाई उर्वर बनाए।

उनत्ति भूमिं पृथिवीमुत द्यां यदा दुग्धं वरुणो वष्ट्यादित्।
समभ्रेण वसत पर्वतासस्तविषीयन्तः श्रथयन्त वीराः ॥४॥

वरुणदेवता वर्षारूपी जलको इच्छा गर्दछन्। उनी पृथिवी, अन्तरिक्ष र आकाशमा जल सेचन गर्दछन्। पर्वतका शिखरहरू मेघले ढाकिन्छन् र मरुत्हरू आआफ्ना सामर्थ्यले उत्साहित भएर मेघलाई खुकुल्याउँछन्।

इमामू ष्वासुरस्य श्रुतस्य महीं मायां वरुणस्य प्र वोचम्।
मानेनेव तस्थिवाँ अन्तरिक्षे वि यो ममे पृथिवीं सूर्येण ॥५॥

वरुणदेवताले सूर्यदेवलाई अन्तरिक्ष र पृथ्वी नाप्ने मापदण्डजस्तो बनाए। वरुणले नै सूर्यका किरणद्वारा अन्तरिक्ष र पृथ्वीलाई प्रभावित गराए। उनै प्राणप्रदाता एवं प्रसिद्ध वरुणदेवको महान् क्षमतालाई हामी प्रशंसा गर्दछौँ।

इमामू नु कवितमस्य मायां महीं देवस्य नकिरा दधर्ष।
एकं यदुद्ना न पृणन्त्येनीरासिञ्चन्तीरवनयः समुद्रम् ॥६॥

निरन्तर सेचन गर्ने प्रवाहमान महान् नदीहरूले आफ्ना जलबाट एउटा समुद्रलाई पनि भराउन नसकेझैँ ज्ञानसम्पन्न वरुणदेवको महान् क्षमतालाई कसैले जित्न सक्दैन।

अर्यम्यं वरुण मित्र्यं वा सखायं वा सदमिद् भ्रातरं वा।
वेशं वा नित्यं वरुणारणं वा यत्सीमागश्चकृमा शिश्रथस्तत् ॥७॥

हे सधैँ सबैले खोज्ने गरिएका वरुणदेव ! यदि हामीले दाताका रूपमा रहेका आफ्ना मित्र, साथी, दाजुभाइ, सँगै रहने छिमेकी अथवा निमुखा व्यक्तिहरूप्रति कुनै बेला अपराध गरेको भए त्यस अपराधबाट हामीलाई मुक्त गर।

कितवासो यद्रिरिपुर्न दीवि यद्वा घा सत्यमुत यन्न विद्म।
सर्वा ता वि ष्य शिथिरेव देवाधा ते स्याम वरुण प्रियासः ॥८॥

हे वरुणदेव ! जुवा खेल्दा यदि झेल्ली गरेको भए वा जानीकन वा नजानेर अपराध गरेको भएदेखि हे वरुणदेव ! बन्धन खुकुल्याएझैँ ती अपराधबाट हामीलाई मुक्त गर र हामी तिम्रा प्रियपात्र हुन सकौँ।

[सूक्त - ८६]

ऋषि – अत्रि भौम। **देवता** – इन्द्राग्नी। **छन्द** – अनुष्टुप् विराट्पूर्वा।

इन्द्राग्नी यमवथ उभा वाजेषु मर्त्यम्।
दृळ्हा चित्स प्र भेदति द्युम्ना वाणीरिव त्रितः ॥१॥

हे इन्द्राग्निदेवताहरू हो ! तिमीहरू दुवैले युद्धमा रक्षा गरेका मानिसले वेदका तीनै वाणीको मर्म बुझ्दछ र बलियो एवं दीप्तिमान् भएर शत्रुसेनालाई लछारपछार पार्दछ।

या पृतनासु दुष्टरा या वाजेषु श्रवाय्या।
या पञ्च चर्षणीरभीन्द्राग्नी ता हवामहे ॥२॥

युद्धमा जो अपराजेय छ, जो यज्ञमा अत्यन्त पूज्य छ, जो पाँचै वर्गमा स्तुत्य छ, तिनै इन्द्र र अग्निदेवतालाई हामी आह्वान गर्दछौँ।

तयोरिदमवच्छवस्तिग्मा विद्युन्मघोनोः। प्रति द्रुणा गभस्त्योर्गवां वृत्रघ्न एषते।
इन्द्राग्नी देवतासँग शत्रुसंहारक बल छ। यी देवताहरू स्तुति प्राप्त गर्न र शत्रु संहार गर्नका लागि द्रुतगतिले रथमा जान्छन्। ऐश्वर्यवान् इन्द्र र अग्नि दुवैले आआफ्ना हातमा तिखो वज्र लिएका छन्।

ता वामेषे रथानामिन्द्राग्नी हवामहे। पती तरस्य राधसो विद्वांसा गिर्वणस्तमा।
वेगवान्, धनका अधिपति, सर्वज्ञाता, अतिशय पूजनीय हे इन्द र अग्निदेव ! हामी युद्धमा रथ प्रेरित गर्नका लागि तिमीहरूलाई आह्वान गर्दछौं।

ता वृधन्तावनु द्यून्मर्ताय देवावदभा। अर्हन्ता चित्पुरो दधेऽशेव देवावर्वते ॥५॥
मानिसका लागि नै बलियो बनेका हे इन्द्रदेव र अग्निदेव ! तिमीहरू दुवै अहिंसनीय छौ। हामी अश्व प्राप्तिका लागि तिमीहरू दुवैलाई स्तुति गर्दछौं र सोमरसभैं अगाडि स्थापित गर्दछौं।

एवेन्द्राग्निभ्यामहावि हव्यं शूष्यं घृतं न पूतमद्रिभिः।
ता सूरिषु श्रवो बृहद्रयिं गृणत्सु दिधृतमिषं गृणत्सु दिधृतम् ॥६॥
हामीले बलकारक, घिउजस्तै तेजस्वी, ढुङ्गाले कुटेर निकालिएको, हविसहितको सोम इन्द्रदेव र अग्निदेवका लागि अर्पित गरेका छौं। ती देवताहरूले हामी स्तोतालाई मनग्गे धनयुक्त समृद्धि धेरै अन्न प्रदान गरुन्।)(106

[सूक्त - ८७]

ऋषि - एवयामरुत् आत्रेय। देवता - मरुत्गण। छन्द - अतिजगती।

प्र वो महे मतयो यन्तु विष्णवे मरुत्वते गिरिजा एवयामरुत्।
प्र शर्धाय प्रयज्यवे सुखादये तवसे भन्ददिष्टये धुनिव्रताय शवसे ॥१॥
एवया ऋषिले स्तुति गर्दा महान् इन्द्रदेवसँग मरुत्हरू र विष्णुदेव प्राप्त होऊन्। उत्तम आभूषणले अलङ्कृत, हितकारी र उन्नतिशील मरुत्हरूको बल याज्ञिकले पाऊन्।

प्र ये जाता महिना ये च नु स्वयं प्र विद्मना ब्रुवत एवयामरुत्।
क्रत्वा तद्वो मरुतो नाधृषे शवो दाना मह्ना तदेषमधृष्टासो नाद्रयः ॥२॥
मरुत्हरू आफ्ना महत्ताले प्रकट भए र आफ्ना विद्याले विख्यात भए। एवयामरुत् ऋषि मरुत्हरूको बयान गर्दछन्। हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरूको बल दान आदि विशिष्ट कार्यले युक्त र महान् छ। तिमीहरू शत्रुबाट अपराजित र पर्वतजस्तै अटल छौ।

प्र ये दिवो बृहतः शृण्विरे गिरा सशुक्वानः सुभ्व एवयामरुत्।
न येषमिरी सधस्थ ईष्ट आँ अग्नयो न स्वविद्युतः प्र स्पन्द्रासो धुनीनाम् ॥३॥
अत्यन्त दीप्तिमान् र प्रभासम्पन्न मरुत्हरू विस्तृत आकाशबाट गमन गर्दै प्रजाको आमन्त्रण सुनून्। एवयामरुत् ऋषि मरुत्हरूका विषयमा आफ्नै शब्दले बयान गर्दछन्। यिनलाई कसैले आफ्ना ठाउँबाट हल्लाउन सक्दैन। यिनीहरू अग्निजस्तै स्वयं प्रकाशमान हुनाले घोर शब्दवान् भएर भयङ्कर शत्रुलाई पनि थर्काइदिन्छन्।

स चक्रमे महतो निरुरुक्रमः समानस्मात्सदस एवयामरुत्।
यदायुक्त त्मा स्वादधि ष्णुभिर्विष्पर्धसो विमहसो जिगाति शेवृधो नृभिः ॥४॥
मरुत्हरूका स्वेच्छाले विचरणशील अश्व जब यिनीहरूका निवासनजिकै रथमा बाँधिएका बेला एवया मरुत् उनीहरूलाई पर्खन्छन्। मरुत्हरू महान् एकताका साथ आपसमा प्रतिस्पर्धा नगरीकन आआफ्ना एकै नासका निवासबाट बाहिर आउँछन्। तिनीहरू विलक्षण तेजयुक्त र सुखदायक छन्।

स्वनो न वोऽमवान्रेजयद्वृषा त्वेषो ययिस्तविष एवयामरुत्। येना सहन्त
ऋञ्जत स्वरोचिषः स्थारश्मानो हिरण्ययाः स्वायुधास इष्मिणः ॥५॥
हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरूका बलसम्पन्न, जलवर्षक, तेजस्वी, गमनशील, प्रभावकारी शब्दले एवयामरुत् ऋषिलाई नतर्साओस्। त्यस शब्दले तिमीहरू शत्रु जितेर आफ्ना अधीनमा राख्दछौ। हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरू स्वयं दीप्तिमान्, स्थिर रश्मि भएका, स्वर्ण अलङ्कारले सजिएका, गतिलो आयुध लिएका र अन्न प्रदाता हौ।

अपारो वो महिमा वृद्धशवसस्त्वेषं शवोऽवत्वेवयामरुत्। स्थातारो हि
प्रसितौ संदृशि स्थन ते न उरुष्यता निदः शुशुक्वांसो नाग्नयः ॥६॥

हे प्रवर्द्धमान शक्तिशाली मरुत्हरू हो ! निश्चय पनि तिमीहरूको महिमा अपार छ। तिमीहरूको तेजस्वी बल एवयामरुत् ऋषिले रक्षा गरून्। शत्रुलाई आक्रमण गर्दा तिमीहरू स्थिर स्थानमा अविचलित देखिन्छौ। तिमीहरू अग्निदेव जस्तै तेजस्वी छौ। हामीलाई निन्दकहरूबाट जोगाओ।

ते रुद्रासः सुमखा अग्नयो यथा तुविद्युम्ना अवन्त्वेवयामरुत्। दीर्घं पृथु
पप्रथे सद्म पार्थिवं येषामज्मेष्वा महः शर्धांस्यद्भुतैनसाम् ॥७॥

हे उत्तम पूजनीय, अग्निसमानका अतिशय दीप्तिमान्, रुद्रपुत्र मरुत्हरू हो ! तिमीहरू एवयामरुत् ऋषिलाई संरक्षित गर। तिमीहरू आफ्नो अत्यन्त लामो र ठूलो निवासका कारण पनि प्रसिद्ध र पापरहित छौ। हिंड्दाखेरि महान् तेजले प्रकाशित हुन्छौ।

अद्वेषो नो मरुतो गातुमेतन श्रोता हवं जरितुरेवयामरुत्।
विष्णोर्महः समन्यवो युयोतन स्मद्रथ्योऽ न दंसनाप द्वेषांसि सनुतः ॥८॥

हे द्वेषरहित मरुत्हरू हो ! काव्यस्तोत्र गाउँदा तिमीहरू यहाँ आओ। स्तुतिकर्ता एवया मरुत्ऋषिको स्तोत्र सुन। हे उत्सुक मन हुने मरुत्हरू हो ! तिमीहरू रथमा बाँधेको अश्वजस्तै व्यापक विष्णुदेवका शक्तिले योजित भएर हाम्रा स्तोत्रले प्रशंसित होओ। हे मरुत्हरू हो ! आफ्ना पराक्रमले हाम्रा गुप्त शत्रु पर भगाओ।

गन्ता नो यज्ञं यज्ञियाः सुशमि श्रोता हवमरक्ष एवयामरुत्।
ज्येष्ठासो न पर्वतासो व्योमनि यूयं तस्य प्रचेतसः स्यात दुर्धर्तवो निदः ॥९॥

हे यजनीय मरुत्हरू हो। हाम्रो यज्ञ सिद्ध गर्नका लागि यहाँ आओ। अलपत्र परेका एवयामरुत् ऋषिको प्रार्थना सुनेर उनलाई रक्षा गर। हाम्रो रक्षा गर्नमा तिमीहरू पर्वतझैं अडिग र महान् छौ। हे प्रकृष्ट ज्ञानसम्पन्न मरुत्हरू हो ! तिमीहरू हाम्रा निन्दकका माझमा अजेय बनेर उनीहरूको शासन गर।

॥इति पञ्चमं मण्डलं समाप्तम्॥

पाँचौं मण्डल सकियो।

ॐ

ओम् भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात्।

ऋग्वेद - संहिता

॥अथ षष्ठं मण्डलम्॥

॥छैटौं मण्डल॥

[सूक्त - १]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - अग्नि। **छन्द** - अनुष्टुप् शक्वरी।

त्वं ह्यग्ने प्रथमो मनोतास्या धियो अभवो दस्म होता।
त्वं सीं वृषन्नकृणोर्दुष्टरीतु सहो विश्वस्मै सहसे सहध्यै ॥१॥

हे अग्निदेव ! तिमी देवताहरूमा श्रेष्ठ हुनाले उनीहरूलाई आफूतिर आकर्षित गर्दछौ। यस संसारमा तिमी दर्शनका लागि योग्य छौ। होताहरूबाट गरिँदै भएको यस बुद्धिपूर्ण कार्यलाई सम्पन्न गर्नका लागि तिमी सहयोगी छौ। हे बलवान् देवता ! हामीलाई प्रचुर बल प्रदान गर, त्यसबाट हामी बलिया शत्रु जित्न सकौं।

अधा होता न्यसीदो यजीयानिडस्पद इषयन्नीड्यः सन्।
तं त्वा नरः प्रथमं देवयन्तो महोराये चितयन्तो अनु ग्मन् ॥२॥

हे अग्निदेव ! यजनका निम्ति योग्य तिमी हवि ग्रहण गर्ने हुँदा स्तुति गर्न योग्य छौ। हे प्रथम पूज्य देवता अग्निदेव ! दिव्य धनका इच्छाले यज्ञको अनुष्ठान गर्ने ऋत्विक्हरू तिमीलाई सबैभन्दा पहिले बोलाउँछन्। तिमी यज्ञवेदीमा प्रतिष्ठित होऊ।

वृतेव यन्तं बहुभिर्वसव्यै३ स्त्वे रयिं जागृवांसो अनु ग्मन्।
रुशन्तमग्निं दर्शतं बृहन्तं वपावन्तं विश्वहा दीदिवांसम् ॥३॥

तेजस्वी, दर्शनीय हे अग्निदेव ! तिमी सधैं ज्योतिवान् भएर आहुति ग्रहण गर्दछौ। तिमी वसुहरूका मार्गबाट गमन गर्दछौ। ऐश्वर्यका इच्छुक साधक तिम्रो अनुसरण गर्दछन्।

पदं देवस्य नमसा व्यन्तः श्रवस्यवः श्रव आपन्नमृक्तम्।
नामानि चिद्दधिरे यज्ञियानि भद्रायां ते रणयन्त सन्दृष्टौ ॥४॥

यश र वैभव प्राप्त गर्ने कामना भएका याजकहरू स्तोत्रले प्रसन्न गर्दै यज्ञशालामा अग्निदेवलाई आह्वान गर्दछन्। हे अग्निदेव उनीहरू तिम्रो दर्शन पाएर, खुसी हुँदै स्तोत्र उच्चारण गर्दछन् र मन लागेको पदार्थ प्राप्त गर्दछन्।

त्वां वर्धन्ति क्षितयः पृथिव्यां त्वां राय उभयासो जनानाम्।
त्वं त्राता तरणे चेत्यो भूः पिता माता सदमिन्मानुषाणाम् ॥५॥

हे अग्निदेव ! यज्ञवेदीमा प्रतिष्ठित यजमानले तिमीलाई उचित रूपले प्रज्वलित गर्छन्। अध्वर्युहरू दुवै खालको सम्पदा प्राप्त गर्ने विचारले तिमीलाई ठूलो रूपमा प्रज्वलित गर्दछन्। हे दुःखनाशक अग्निदेव ! तिमी स्तुतिले प्रसन्न भएर मातापिताको जस्तै कृपा र संरक्षण प्रदान गर।

सपर्येण्यः स प्रियो विक्ष्व१ग्निर्होता मन्द्रो नि षसादा यजीयान्।
तं त्वा वयं दम आ दीदिवांसमुप ज्ञुबाधो नमसा सदेम ॥६॥

प्रजाको हितका लागि यज्ञकर्म सम्पन्न गर्ने, दान दिनमा समर्थ पूज्य, यजनीय अग्निलाई हामी वेदीमा स्थापित गर्दछौं। हे अग्निदेव ! तिमी घर उज्यालो पार्दछौ। हामी स्तोत्रले तिम्रो स्तुति र वन्दना गर्दछौं।

तं त्वा वयं सुध्यो३ नव्यमग्ने सुम्नायव ईमहे देवयन्तः।
त्वं विशो अनयो दीद्यानो दिवो अग्ने बृहता रोचनेन ॥७॥

हे अग्निदेव ! हामी सद्बुद्धिसम्पन्न सुखको कामनाले तिम्रो स्तुति गर्दछौं। तिमी तेज धारण गर्दछौ। तिमी सूर्यजस्तै देदीप्यमान भएर हामीलाई दिव्यलोकसम्म लैजाऊ।

विशां कविं विश्पतिं शश्वतीनां नितोशनं वृषभं चर्षणीनाम् ।
प्रेतीषणिमिषयन्तं पावकं राजन्तमग्निं यजतं रयीणाम् ॥८॥

प्रजापालक, ज्ञानी, शत्रु विनाश गर्ने, परम बलशाली, कामना पूर्ति गर्ने, अन्न दान गर्ने र प्रजाका नजिक जाने हे तेजस्वी अग्निदेव ! हामी तिम्रो स्तुति गर्दछौँ। हामीलाई तिमी अन्न, धन र तेज प्रदान गर।

सो अग्न ईजे शशमे च मर्तो यस्त आनट् समिधा हव्यदातिम् ।
य आहुतिं परि वेदा नमोभिर्विश्वेत्स वामा दधते त्वोतः ॥९॥

हे अग्निदेव ! याजकहरू स्तुति गर्दै तिम्रा निम्ति हवि प्रदान गर्दै यज्ञ गर्दछन्। तिम्रा कृपाले उनीहरू मन लागेका धन प्राप्त गरुन्।

अस्मा उ ते महि महे विधेम नमोभिरग्ने समिधोत हव्यैः ।
वेदी सूनो सहसो गीर्भिरुक्थैरा ते भद्रायां सुमतौ यतेम ॥१०॥

हे अग्निदेव ! तिमी महान् छौ। तिमीलाई हामी नमस्कार गर्दछौँ, तिम्रो स्तुति गर्दछौँ र तिम्रा लागि हवि प्रदान गर्दछौँ। यज्ञस्थलमा वाणी र स्तोत्रले तिम्रो पूजन गर्दछौँ। तिम्रा कृपाले हामी सुमति प्राप्त गरौँ, त्यसबाट हाम्रो प्रगति होस्।

आ यस्ततन्थ रोदसी वि भासा श्रवोभिश्च श्रवस्य१ स्तरुत्रः ।
बृहद्भिर्वाजैः स्थविरेभिरस्मे रेवद्भिरग्ने वितरं वि भाहि ॥११॥

हे अग्निदेव ! तिमीले आफ्नो दीप्ति द्यावापृथिवीमा विशेष रूपले विस्तृत गरेका छौ। हामी स्तोत्रले स्तुति गर्दछौँ, हामीलाई तिमी तार्दछौ। तिमी नजिकको वेदीमा प्रदीप्त भएर हाम्रा लागि अन्न र धन प्रदान गर।

नृवद्वसो सदमिद्धेह्यस्मे भूरि तोकाय तनयाय पश्वः ।
पूर्वीरिषो बृहतीरारेअघा अस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु ॥१२॥

हे अग्निदेव ! पुत्र, पौत्र र आफन्तहरूले हाम्रो घर भरियोस्। तिमी ऐश्वर्यवान्‌बाट प्राप्त ऐश्वर्यले हाम्रा ती पुत्र, पौत्र एवं आफन्तहरूको पोषण र कल्याण गर। हामीलाई शक्ति प्रदान गर। त्यस शक्तिले हामी निष्पाप रहँदै कल्याणकारी र यशस्वी बनौँ।

पुरूण्यग्ने पुरुधा त्वाया वसूनि राजन्वसुता ते अश्याम् ।
पुरूणि हि त्वे पुरुवार सन्त्यग्ने वसु विधते राजनि त्वे ॥१३॥

हे ज्योतिस्वरूप अग्निदेव ! हामीलाई तिमी अश्व एवं गाईसहितको धन प्रदान गर। हे अग्निदेव ! तिमी ऐश्वर्यवान्, रमणीय र वरणीय छौ। तिमी प्रचुर धनका स्वामी हौ।

[सूक्त - २]

ऋषि - भरद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - अग्नि। **छन्द** - अनुष्टुप् शक्वरी।

त्वं हि क्षैतवद्यशोऽग्ने मित्रो न पत्यसे ।
त्वं विचर्षणे श्रवो वसो पुष्टिं न पुष्यसि ॥१॥

हे अग्निदेव ! तिमी सबैका मित्र हौ। अन्न र तेजका अधिपति हौ। हे अग्निदेव ! तिमी सर्वद्रष्टा हौ, पोषक पदार्थले हामीलाई पुष्ट बनाऊ।

त्वां हि ष्मा चर्षणयो यज्ञेभिर्गीर्भिरीळते ।
त्वां वाजी यात्यवृको रजस्तूर्विश्वचर्षणिः ॥२॥

हे अग्निदेव ! हव्य र स्तोत्रले याजकहरू तिम्रो पूजा गर्दछन्। कुटिलतारहित, सबैलाई तार्ने, विश्वद्रष्टाले तिमीलाई प्राप्त गर्दछन्।

सजोषस्त्वा दिवो नरो यज्ञस्य केतुमिन्धते ।
यद्ध स्य मानुषो जनः सुम्नायुर्जुह्वे अध्वरे ॥३॥

हे अग्निदेव ! तिमी यज्ञका शिरोमणि ध्वजजस्तै हौ। मनुका पुत्रहरू सुखसमृद्धिका इच्छाले, आपस द्वेष अलिकति पनि नराखीकन तिमीलाई यज्ञशालामा आह्वान गर्दछन्। तिमी आफ्ना दिव्य तेजद्वारा प्रदीप्त हुने कृपा गर।

ऋधद्यस्ते सुदानवे धिया मर्तः शशमते।
ऊती ष बृहतो दिवो द्विषो अंहो न तरति ॥४॥
उदार मन भएका हे अग्निदेव ! जुन मानिसले बुद्धिपूर्वक तिम्रो स्तुति गर्दछन्, तिनीहरू सम्पन्न हुन्छन्। हे तेजस्वी अग्निदेव ! तिम्रो संरक्षण र साधन प्राप्त गरेर साधकहरू पापको रूपमा रहेका द्वेष गर्नेहरूलाई नष्ट गरेर उन्नतिशील हुन्छन्।

समिधा यस्त आहुतिं निशितिं मर्त्यो नशत्।
वयावन्तं स पुष्यति क्षयमग्ने शतायुषम् ॥५॥
हे अग्निदेव ! जुन साधक समिधासहित पवित्र आहुति तिमीलाई अर्पित गर्दछन्, उनीहरू असल सन्तानले युक्त भरिपूर्ण परिवारभित्र आनन्दपूर्वक सय वर्ष बाँच्छन्।

त्वेषस्ते धूम ऋण्वति दिवि षञ्छुक्र आततः।
सूरो न हि द्युता त्वं कृपा पावक रोचसे ॥६॥
प्रदीप्त भइसकेपछि अग्निको सेतो धुवाँ अन्तरिक्षमा फैलिएको देखिन्छ। हे पावन अग्निदेव ! स्तुतिका प्रभावले तिमी प्रकाशित हुन्छौ।

अधा हि विक्ष्वीड्योऽसि प्रियो नो अतिथिः।
रण्वः पुरीव जूर्यः सूनुर्न त्रययाय्यः ॥७॥
हे अग्निदेव ! तिमी स्तुत्य छौ। तिमी अतिथिजस्तै परम प्रिय छौ। नगरवासी, हितैषि, उपदेशक वृद्धको जस्तै आश्रयका निम्ति योग्य र पुत्रजस्तो पाल्न योग्य छौ।

क्रत्वा हि द्रोणे अज्यसेऽग्ने वाजी न कृत्व्यः।
परिज्मेव स्वधा गयोऽत्यो न ह्वार्यः शिशुः ॥८॥
हे अग्निदेव ! तिमीलाई हामी अरणीमन्थन क्रियाबाट प्राप्त गर्दछौँ। तिमी वायुजस्तै सर्वत्र गमनशील छौ। तिमी अश्वको रूप हुनाले लक्ष्यसम्म हवि पुऱ्याउँछौ। बालकको जस्तो पवित्र स्वभाव हुने हे अग्निदेव ! हामीलाई तिमी अन्न र निवास प्रदान गर।

त्वं त्या चिदच्युताग्ने पशुर्न यवसे।
धामा ह यत्ते अजर वना वृश्चन्ति शिक्वसः ॥९॥
हे अग्निदेव ! अश्व आदि पशुले घाँस खाएभैँ तिमी कठिन काठ आफूमा समेट्दछौ। हे तेजस्वी अग्निदेव ! तिम्रा तेजस्वी शिखाले वन भस्म गर्न गर्दछ।

वेषि ह्यध्वरीयतामग्ने होता दमे विशाम्।
समृधो विश्पते कृणु जुषस्व हव्यमङ्गिरः ॥१०॥
हे अग्निदेव ! यज्ञ गर्न रुचाउने याजकका घरमा होताका रूपमा तिमी जान्छौ। हे अग्निदेव ! हाम्रो आहुति ग्रहण गर्ने पालक भएर हामीलाई समृद्धिशाली बनाऊ।

अच्छा नो मित्रमहो देव देवानग्ने वोचः सुमतिं रोदस्योः। वीहि स्वस्तिं
सुक्षितिं दिवो नॄन्द्विषो अंहांसि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम ॥११॥
हे दिव्य गुणसम्पन्न अग्निदेव ! शान्त र विकराल दुवै खालको गुण भएका तिमी द्यावापृथिवीमा व्याप्त छौ। तिमी हाम्रो वाणी र आहुति देवताकहाँ पुऱ्याइदेऊ। हामी स्तुतिकर्तालाई सुव्यवस्थित आवास र सौभाग्य प्रदान गर्दै शत्रुको सङ्कट र पापबाट जोगाऊ। हे अग्निदेव ! तिमीबाट सुरक्षित भएर हामी निर्विघ्न जीवन निर्वाह गरौँ।

[सूक्त - ३]

ऋषि - भरद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - अग्नि। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

अग्ने स क्षेषदृतपा ऋतेजा उरु ज्योतिर्नशते देवयुष्टे।
यं त्वं मित्रेण वरुणः सजोषा देव पासि त्यजसा मर्तमंहः ॥१॥
हे अग्निदेव ! यज्ञबाट उत्पन्न र यज्ञपालक याजकहरूलाई दीर्घायु प्रदान गर। तिमी मित्र र वरुणजस्तै प्रीतिपूर्ण व्यवहार गर्दछौ। देवत्व प्राप्तिको कामना गर्ने याजकलाई तिमी आफ्ना तेजले पापबाट जोगाउँछौ र उनीहरूलाई सबै किसिमले रक्षा गर्दछौ।

ईजे यज्ञेभिः शशमे शमीभिर्ऋधद्वारायाग्नये ददशा।
एवा चन तं यशसामजुष्टिर्नांहो मर्तं नशते न प्रदृप्तिः ॥२॥

उत्तम वैभवशाली अग्निदेवका लागि आहुति प्रदान गर्ने याजकलाई पुत्र आदि धन प्राप्त हुन्छ। उनीहरू पाप र अभिमानरहित हुनाले उत्तम जीवन निर्वाह गर्दछन्।

सूरो न यस्य दृशतिररेपा भीमा यदेति शुचतस्त आ धीः।
हेषस्वतः शुरुधो नायमक्तोः कुत्रा चिद्रण्वो वसतिर्वनेजाः ॥३॥

सूर्यदेवजस्तै अग्निका दर्शनले दोषमुक्त गराउँछ। उनको प्रज्वलित मेधाशक्ति सर्वत्र भयानक भएर फैलिन्छ। रातको शोकरूपी अन्धकार निवारण गर्ने र गम्भीर शब्द गर्दै सबैलाई आवास प्रदान गर्ने अग्निदेव जतासुकै वनमा शोभायमान हुन्छन्।

तिग्मं चिदेम महि वर्पो अस्य भसदश्वो न यमसान आसा।
विजेहमानः परशुर्न जिह्वां द्रविर्न द्रावयति दारु धक्षत् ॥४॥

अग्निदेवको काम गर्ने मार्ग तीक्ष्ण र स्वरूप तेजस्वी छ। जिब्रोरूपी ज्वाला बन्चरोझैँ कठोर काठमा चलाउँछन्। कर्मीहरूले झैँ धातुलाई गाल्दछन्।

स इदस्तेव प्रति धादसिष्यञ्छिशीत तेजोऽयसो न धाराम्।
चित्रध्रजतिररतिर्यो अक्तोर्वेर्न द्रुषद्वा रघुपत्मजंहाः ॥५॥

बाण चलाउनेले प्रतिघात गरेझैँ अग्निदेवका फर्साजस्ता तीखा ज्वालाले लक्ष्य वेध गर्दछ। तीव्रगामी पक्षी झटपट रुखका हाँगामा बसेझैँ शीघ्रतापूर्वक काठका [illegible] बसेर डढाउँछन् र प्रदीप्त भएर रातको अन्धकार नाश गर्दछन्।

स ईं रेभो न प्रति वस्त उस्राः शोचिषा रारपीति मित्रमहाः।
नक्तं य ईमरुषो यो दिवा नॄनमर्त्यो अरुषो यो दिवा नॄन् ॥६॥

स्तुति योग्य अग्निदेव सूर्यदेवकै जस्तो आफ्ना ज्वालाको [illegible] छन्। मित्रझैँ प्रकाश फैलाउँदै शब्द पनि गर्दछन्। अमर अग्निदेव प्रदीप्त ज्वालासँगै प्रज्वलित रहन्।

दिवो न यस्य विधतो नवीनोद्वृषा रुक्ष ओषधीषु नूनोत्।
घृणा न यो ध्रजसा पत्मना यन्ना रोदसी वसुना दं सुपत्नी ॥७॥

सूर्यजस्ता तेजस्वी, बलवान् अग्निदेव प्रदीप्त भएर औषधिवृन्द काठ आदि जलाउँदा विशेष किसिमको शब्द निकाल्दछन्। जिनको दन्केको ज्वाला बरपर छरिँदै [illegible] जान्छ। उनले हाम्रा शत्रु पराजित गर्दै द्यावापृथिवीलाई धनले समृद्ध गराऊन्।

धायोभिर्वा यो युज्येभिरर्कैर्विद्युन्न दविद्योत्स्वेभिः शुष्मैः।
शर्धो वा यो मरुतां ततक्ष ऋभुर्न त्वेषो रभसानो अद्यौत् ॥८॥

हविवाहक अग्निदेव रथमा जडिएका अश्वजस्तै कान्तियुक्त छन्। उनी [illegible] विद्युतझैँ देदीप्यमान र मरुत्हरूभन्दा बलिया छन्। सूर्यदेवजस्तै कान्तियुक्त अग्निदेव [illegible] प्रदीप्त हुन्छन्।

[सूक्त - ४]

ऋषि - भरद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - अग्नि। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

यथा होतर्मनुषो देवताता यज्ञेभिः सूनोसहसो यजासि।
एवा नो अद्य समना समानानुशन्नग्न उशतो यक्षि देवान् ॥१॥

हे अग्निदेव ! तिमी देवताहरूलाई बोलाउन सक्ने बलका पुत्र हौ। [illegible] आफूजस्तै बलशाली इन्द्र आदि देवताहरूलाई विज्ञजनका यज्ञमा झैँ हविद्वारा यजन गर।

स नो विभावा चक्षणिर्न वस्तोरग्निर्वन्दारु वेद्यश्चनो धात्।
विश्वायुर्यो अमृतो मर्त्येषूषर्भुद्भूदतिथिर्जातवेदाः ॥२॥

अग्निदेव हामीलाई यशस्वी र धनसम्पन्न बनाऊन्। उनी सूर्यजस्तै तेजस्वी, प्रकाशक, अमर, बुद्धिले जान्न योग्य छन् र अतिथिका रूपमा उषा कालमा प्रदीप्त हुन्छन्।

द्यावो न यस्य पनयन्त्यभ्वं भासांसि वस्ते सूर्यो न शुक्रः।
वि य इनोत्यजरः पावकोऽश्नस्य चिच्छिश्नथत्पूर्व्याणि ॥३॥

अग्निदेव सूर्यदेवजस्तै उज्यालो प्रकाश फैलाउने, पवित्र गराउने, अजर प्रकाशले सबै पदार्थ देख्ने, शत्रु पराजित र शत्रुको सहरलाई ध्वस्त गर्ने हुन्। उनै अग्निदेवका महान् कार्यको यशोगान स्तोताले गर्दछन्।

वद्मा हि सूनो अस्यद्मसद्वा चक्रे अग्निर्जनुषाज्मान्नम्।
स त्वं न ऊर्जसन ऊर्जं धा राजेव जेरवृके क्षेष्यन्तः ॥४॥
सर्वप्रेरक हे अग्निदेव ! तिमी स्तुति योग्य छौ। याजकले दिएका आहुतिले प्रसन्न भएर उनीहरूलाई तिमी अन्न र आवास प्रदान गर्छौ। हे अन्नदाता अग्निदेव ! यज्ञवेदीमा प्रतिष्ठित होऊ र शत्रु संहार गर्दै हामीलाई अन्न प्रदान गर।

नितिक्ति यो वारणमन्नमत्ति वायुर्न राष्ट्र्यत्येत्यक्तून्।
तुर्याम यस्त आदिशामरातीरत्यो न ह्रुतः पततः परिह्रुत् ॥५॥
अग्निदेव आफ्नो अन्धकारनाशक तेजस्वी प्रकाश अझै प्रखर गराउँछन्। उनी रातलाई समेत जित्दछन् र हवि ग्रहण गर्दछन्। प्राणरूप भएर वायुदेवले सबैमाथि शासन गरेझैँ अग्निदेवले पनि सबैमाथि शासन गरुन्। यज्ञीय नियम नमान्नेमाथि विजय प्राप्त गरुन्। हे अग्निदे व! तिमी तीव्रगामी अश्वजस्तो भएर आक्रमण गर्नेहरूलाई संहार गर।

आ सूर्यो न भानुमद्भिरर्कैरग्ने ततन्थ रोदसी वि भासा।
चित्रो नयत्परि तमांस्यक्तः शोचिषा पत्मन्नौशिजो न दीयन् ॥६॥
हे अग्निदेव ! द्यावापृथिवीमा सूर्यदेव तेजस्वी किरणले व्याप्त भएझैँ तिमी आफ्नो कान्ति व्याप्त गर्छौ। आकाश मार्गगामी सूर्यदेवझैँ तेजस्वी र अद्भुत अग्निदेव पनि अन्धकार हटाउँछन्।

त्वां हि मन्द्रतममर्कशोकैर्ववृमहे महि नः श्रोष्यग्ने।
इन्द्रं न त्वा शवसा देवता वायुं पृणन्ति राधसा नृतमाः ॥७॥
हे आनन्ददायक, पूजनीय अग्निदेव ! हामी तिम्रो स्तुति गर्दछौँ। हाम्रो उत्तम स्तोत्र सुन। नेतृत्व गर्नमा समर्थ तिमीलाई याजकहरू हव्यद्वारा वायु र इन्द्रदेवलाई जस्तै सन्तुष्ट गराउँछन्।

नू नो अग्नेऽवृकेभिः स्वस्ति वेषि रायः पथिभिः पर्ष्यंहः।
ता सूरिभ्यो गृणते रासि सुम्नं मदेम शतहिमाः सुवीराः ॥८॥
हे अग्निदेव ! तिम्रा कृपाले अहिंसापूर्ण उत्तम विधिबाट सुख र धनसम्पदा प्राप्त होस्। हामीलाई पाप कर्मबाट जोगाऊ। तिमी विद्वान्लाई जुन सुख दिन्छौ, त्यही सुख हामी स्तोतालाई पनि देऊ। हामी सय वर्षसम्म सुसन्ततिसहित आनन्दपूर्वक रहन सकौँ।

[सूक्त - ५]

ऋषि - भरद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - अग्नि। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

हुवे वः सूनुं सहसो युवानमद्रोघवाचं मतिभिर्यविष्ठम्।
य इन्वति द्रविणानि प्रचेता विश्ववाराणि पुरुवारो अध्रुक् ॥१॥
हे अग्निदेव ! तिमी बलका पुत्र, द्रोहशून्य, चिरयुवा, मेधावी र स्तुति योग्य छौ। यस्ता गुणले सम्पन्न अग्निदेवलाई स्तोत्रले हामी आह्वान गर्दछौँ। अग्निदेवले मनुका स्तुति गर्ने पुत्रलाई मन परेको धन र यश प्रदान गर्दछन्।

त्वे वसूनि पुर्वणीक होतर्दोषा वस्तोरेरिरे यज्ञियासः।
क्षामेव विश्वा भुवनानि यस्मिन्त्सं सौभगानि दधिरे पावके ॥२॥
हे अग्निदेव ! तिमी धेरै खालका ज्वाला भएका र देवताहरूलाई बोलाउन समर्थ छौ। यज्ञकर्ता यजमानहरू रातदिन तिम्रा लागि नै हविष्यान्न प्रदान गर्दछन्। जसरी पृथ्वीमा सबै प्राणी रहेका छन्, उसै गरी अग्निदेव समस्त धनऐश्वर्य धारण गर्दछन्।

त्वं विक्षु प्रदिवः सीद आसु क्रत्वा रथीरभवो वार्याणाम्।
अत इनोषि विधते चिकित्वो व्यानुषग्जातवेदो वसूनि ॥३॥
हे अग्निदेव ! तिमी आफ्ना सामर्थ्यले उच्च इच्छा पूरा गर्दछौ। तिमी सम्पत्तिवान्मध्ये प्रमुख हौ। हे ज्ञानरूपी देवता ! तिमी आफ्ना याजकलाई सधैँ ऐश्वर्य प्रदान गर।

यो नः सनुत्यो अभिदासदग्ने यो अन्तो मित्रमहो वनुष्यात्।
तमजरेभिर्वृषभिस्तव स्वैस्तपा तपिष्ठ तपसा तपस्वान् ॥४॥
हे अग्निदेव ! जुन शत्रुहरू लुकेर वा हामीभित्र पसेर हाम्रो हानी गरिरहेका हुन्छन्, तिमी ती दुवै किसिमका शत्रुलाई संहार गर्दछौ। तिम्रो तेज चिरयुवा र पर्जन्यको कारण हो।

यस्ते यज्ञेन समिधा य उक्थैरर्केभिः सूनो सहसो ददाशत्।
स मर्त्येष्वमृत प्रचेता राया द्युम्नेन श्रवसा वि भाति ॥५॥

हे अग्निदेव ! याजकहरू हव्य पदार्थले यज्ञ गरेर तिम्रो सेवा गर्दै स्तोत्रले स्तुति गर्छन्। ती यजमान उत्तम ज्ञान, अन्न र धन प्राप्त गर्दै मनुका सन्तानमा बढी सुशोभित हुन्छन्।

स तत्कृधीषितस्तूयमग्ने स्पृधो बाधस्व सहसा सहस्वान्।
यच्छस्यसे द्युभिरक्तो वचोभिस्तज्जुषस्व जरितुर्घोषि मन्म ॥६॥

हे अग्निदेव ! तिमी प्रकाशमान तेजले युक्त एवं शक्तिशाली छौ। आफ्ना शक्तिले हाम्रा शत्रु नाश गर। श्रेष्ठ वाणीले गरेको स्तुति स्वीकार गर। जुन कार्यमा तिमी नियुक्त गरिएका छौ, कृपा गरेर त्यो पूरा गर।

अश्याम तं काममग्ने तवोती अश्याम रयिं रयिवः सुवीरम्।
अश्याम वाजमभि वाजयन्तोऽश्याम द्युम्नमंजराजंर ते ॥७॥

हे अग्निदेव ! तिम्रा कृपाले हाम्रो कामना पूरा होस्। ऐश्वर्यका स्वामी हे अग्निदेव ! हामी सुसन्तति युक्त एवं ऐश्वर्यवान् होऔँ। हे अन्नदाता ! हामीलाई अन्न प्रदान गर। हे अग्निदेव ! तिमी अजर छौ, आफ्नो तेजस्वी अमर यशले हामीलाई यशस्वी बनाऊ।

[सूक्त - ६]

ऋषि - भरद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - अग्नि। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

प्र नव्यसा सहसः सूनुमच्छा यज्ञेन गातुमव इच्छमानः।
वृश्चद्वनं कृष्णयामं रुशन्तं वीती होतारं दिव्यं जिगाति ॥१॥

सुरक्षाको कामना गर्ने याजकहरू यज्ञीय जीवन निर्वाह गर्दै स्तुतिका लागि योग्य एवं बलका पुत्र अग्निदेवसित जान्छन्। अग्निदेव कालो मार्ग लिएका, तेजस्वी, वन भस्म गराउन सक्ने र दिव्य होता हुन्।

स श्वितानस्तन्यतू रोचनस्था अजरेभिर्नानदद्भिर्यविष्ठः।
यः पावकः पुरुतमः पुरूणि पृथून्यग्निरनुयाति भर्वन् ॥२॥

अग्निदेव सेतो वर्णका, अनेकौँ किरण भएका, तेजस्वी, प्रकाश फिँजाउने र चिरयुवा हुन्। अत्यन्त शब्द गर्ने पवित्र अग्निदेव ठूला समिधा भक्षण गर्दै गमन गर्दछन्।

वि ते विष्वग्वातजूतासो अग्ने भामासः शुचे शुचयश्चरन्ति।
तुविम्रक्षासो दिव्या नवग्वा वना वनन्ति धृषता रुजन्तः ॥३॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो ज्वाला वायुभन्दा बढी प्रखर भएर काठ जलाउँछ। यसले वन भस्म गर्न पनि सक्छ। प्रज्वलित अग्निको शिखा सर्वत्र व्याप्त हुन्छ।

ये ते शुक्रासः शुचयः शुचिष्मः क्षां वपन्ति विषितासो अश्वाः।
अध भ्रमस्त उर्विया वि भाति यातयमानो अधि सानु पृश्नेः ॥४॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो ज्वाला खुला छोडिएको अश्वझैँ सर्वत्र गमन गर्दै पृथ्वीमा क्रीडा गर्दछ। त्यसले वन जलाउन सक्छ।

अध जिह्वा पापतीति प्र वृष्णो गोषुयुधो नाशनिः सृजाना।
शूरस्येव प्रसितिः क्षातिरग्नेर्दुर्वर्तुर्भीमो दयते वनानि ॥५॥

बलशाली अग्निदेवको दन्किरहेको लप्का इन्द्रदेवले बारम्बार वज्र उचालिरहेको जस्तो देखिन्छ। शूरवीरले फ्याँकेको पाशझैँ नरोकिने अग्निका ज्वालाले वन डढाउँछ।

आ भानुना पार्थिवानि ज्रयांसि महस्तोदस्य धृषता ततन्थ।
स बाधस्वाप भया सहोभिः स्पृधो वनुष्यन्वनुषो नि जूर्व ॥६॥

हे अग्निदेव ! तिमी आफ्ना प्रकाशलाई प्रेरित गर्ने किरणले सम्पूर्ण पृथ्वी ढाकिदेऊ र हामीसित द्वेष गर्ने शत्रुलाई आफ्ना शक्तिले नष्ट गर।

स चित्र चित्रं चितयन्तमस्मे चित्रक्षत्र चित्रतमं वयोधाम्।
चन्द्रं रयिं पुरुवीरं बृहन्तं चन्द्र चन्द्राभिर्गृणते युवस्व ॥७॥

हे अग्निदेव ! हामी स्तोत्रले तिम्रो स्तुति गर्दछौँ। तिमी अद्‌भुत रूप भएका, यश प्रदान गर्ने र अन्नदाता हौ। हामीलाई तिमी पुत्रपौत्रादि र अन्नऐश्वर्य प्रदान गर।

[सूक्त - ७]

ऋषि – भरद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** – वैश्वानर अग्नि। **छन्द** – त्रिष्टुप् जगती।

मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम्।
कविं सम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥१॥

द्युलोकको सबैभन्दा माथि बस्ने, भूलोकका स्वामी, वैश्वानर अग्निदेव सबै प्राणीभित्र छन्। ज्ञानी अतिथिजस्ता र पूज्य देवताहरूका मुखरूपी अग्निदेवलाई देवताहरूले नै प्रकट गरेका हुन्।

नाभिं यज्ञानां सदनं रयीणां महामहावमभि सं नवन्त।
वैश्वानरं रथ्यमध्वराणां यज्ञस्य केतुं जनयन्त देवाः ॥२॥

यज्ञका केन्द्रस्थल, धनका भण्डार, महान् आहुति युक्त, समस्त विश्वका नेता, अहिंसक, यज्ञका सञ्चालक र यज्ञको पताकारूपी अग्निलाई याज्ञिकहरूले मन्थन गरेर उत्पन्न गरे। हामी उनको वन्दना गर्दछौं।

त्वद्विप्रो जायते वाज्यग्ने त्वद्वीरासो अभिमातिषाहः।
वैश्वानर त्वमस्मासु धेहि वसूनि राजन्त्स्पृहयाय्याणि ॥३॥

हे तेजस्वी वैश्वानर अग्निदेव ! हामीलाई तिमी मनगगे धन देऊ। हे देव ! हविष्यान्नले यजन गर्नेहरूलाई तिमी दिव्य ज्ञान दिन्छौ। योद्धाहरू तिम्रो कृपाबाट पाएका सामर्थ्यले नै शत्रुलाई परास्त गराउँछन्।

त्वां विश्वे अमृत जायमानं शिशुं न देवा अभि सं नवन्ते।
तव क्रतुभिरमृतत्वमायन्वैश्वानर यत्पित्रोरदीदेः ॥४॥

हे अमृतस्वरूप अग्निदेव ! तिमी उत्पन्न हुनेबित्तिकै देवता र मानिसहरू तिमीलाई बालकजस्तै आदरणीय मान्दछन्। हे विश्वका नायक ! द्युलोक र भूलोकका माझमा तिमी दीप्तिमान् भएर यज्ञ सम्पादन गर्दा त्यस यज्ञबाट यजमानहरूले देवत्व प्राप्त गरे।

वैश्वानर तव तानि व्रतानि महान्यग्ने नकिरा दधर्ष।
यज्जायमानः पित्रोरुपस्थेऽविन्दः केतुं वयुनेष्वह्नाम् ॥५॥

हे वैश्वानर अग्निदेव ! तिमीले आफ्ना उत्पादकहरूका माझबाट जन्म लिएपछि यज्ञ कर्ममा प्रतिष्ठित भएर दिनको केतुस्वरूप सूर्य र ज्वाला प्राप्त गर्‍यौ। तिम्रा यस महान कर्ममा कसैले बाधा हाल्न सक्दैन।

वैश्वानरस्य विमितानि चक्षसा सानूनि दिवो अमृतस्य केतुना।
तस्येदु विश्वा भुवनाधि मूर्धनि वया इव रुरुहुः सप्त विस्रुहः ॥६॥

सर्वहितकारी, प्रकाशक, वैश्वानरका अमृतस्वरूप केतुबाट द्युलोकको शिखर प्रकाशित हुन्छ। त्यसका शिरोभागबाटै शाखाप्रशाखाझैं भएर सात वटा धारा प्रवाहित हुन्छन्।

वि यो रजांस्यमिमीत सुक्रतुर्वैश्वानरो वि दिवो रोचना कविः।
परि यो विश्वा भुवनानि पप्रथेऽदब्धो गोपा अमृतस्य रक्षिता ॥७॥

असल कर्म सम्पन्न गर्ने र गराउने अग्निदेव समस्त भुवनका निर्माता हुन्। द्युलोकभन्दा परका नक्षत्रलाई पनि उनैले प्रकाशित गरेका छन्। समस्त भुवनलाई विस्तार गर्ने, अजेय र अमृतका संरक्षक यिनै अग्निदेव हुन्।

[सूक्त - ८]

ऋषि – भरद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** – वैश्वानर अग्नि। **छन्द** – त्रिष्टुप् जगती।

पृक्षस्य वृष्णो अरुषस्य नू सहः प्र नु वोचं विदथा जातवेदसः।
वैश्वानराय मतिर्नव्यसी शुचिः सोमइव पवते चारुरग्नये ॥१॥

दीप्तिमान्, तेजस्वी, सर्वव्यापी अग्निदेवलाई हामी स्तुति गर्दछौं। यज्ञ कार्यमा अग्निका लागि उच्चारण गरिने पवित्र र सुन्दर स्तोत्र सबै होताका लागि हितकारी छन्। त्यस्तै स्तोत्र यज्ञनजिक सोम पुगेझैं अग्निदेवका समीपमा पुग्दछन्।

स जायमानः परमे व्योमनि व्रतान्यग्निर्व्रतपा अरक्षत।
व्य१न्तरिक्षममिमीत सुक्रतुर्वैश्वानरो महिना नाकमस्पृशत् ॥२॥

सर्वव्यापी, जगत्का हितकारी, व्रतपालक अग्निदेव दिव्य आकाशमा प्रकाशित भएर दैवी र

लौकिक दुवै प्रकारका सत्कर्मका रक्षक र पालक हुन्छन्। अन्तरिक्षका पदार्थका निर्माता यिनै अग्निदेव हुन्। उनी आफ्ना महिमाले स्वर्ग छुन्छन्।

व्यस्तभ्नाद्रोदसी मित्रो अद्भुतोऽन्तर्वावदकृणोज्ज्योतिषा तमः।
वि चर्मणीव धिषणे अवर्तयद्वैश्वानरो विश्वमधत्त वृष्ण्यम् ॥३॥

अदभुत मित्ररूपी वैश्वानरदेवले द्युलोक र पृथिवीलाई यथास्थानमा स्थापित गरेर आफ्ना तेजले अन्धकार नष्ट गरे। उनैले पृथ्वीको त्वचाका रूपमा अन्तरिक्ष फैलाए। वैश्वानरदेवले नै विश्वको सबै बल धारण गरिरहेका छन्।

अपामुपस्थे महिषा अगृभ्णत विशो राजानमुप तस्थुर्ऋग्मियम्।
आ दूतोअग्निमभरद्विवस्वतो वैश्वानरं मातरिश्वा परावतः ॥४॥

दूतका रूपमा मातरिश्वा वायुले टाढा रहेको आदित्य मण्डलबाट वैश्वानर अग्निदेवलाई यस लोकमा लिएर आए। महान् कर्म भएका मरुत्हरूले उनलाई अन्तरिक्षका जलका बीचमा धारण गरे। ज्ञानसम्पन्न मानिसले उनै श्रेष्ठ स्वामीको स्तुति गरे।

युगेयुगे विदथ्यं गृणद्भ्योऽग्ने रयिं यशसं धेहि नव्यसीम्।
पव्येव राजन्नघशंसमजर नीचा नि वृश्च वनिनं न तेजसा ॥५॥

हे अग्निदेव ! जसले यज्ञ गर्दाखेरि नयाँ स्तोत्रले तिमीलाई स्तुति गर्दछन्, तिनलाई तिमी यशस्वी सन्तान र धनऐश्वर्य प्रदान गर। हे अजर अग्निदेव ! वज्रले वृक्ष विनाश गरेझैँ हाम्रा शत्रु विनाश गर।

अस्माकमग्ने मघवत्सु धारयानामि क्षत्रमजरं सुवीर्यम्।
वयं जयेम शतिनं सहस्रिणं वैश्वानर वाजमग्ने तवोतिभिः ॥६॥

हे अग्निदेव ! तिमी हविष्यान्न एवं धनऐश्वर्यले समृद्ध व्यक्तिहरूभित्र कहिल्यै नझुक्ने, चिरयुवा, श्रेष्ठ बल, वीर्ययुक्त क्षात्रबल स्थापित गर। हे वैश्वानर अग्निदेव ! तिम्रा संरक्षणमा हामी हजारौँ गुना बढी सामर्थ्य, ऐश्वर्य आदि प्राप्त गरौँ।

अदब्धेभिस्तव गोपाभिरिष्टेऽस्माकं पाहि त्रिषधस्थ सूरीन्।
रक्षा च नो ददुषां शर्धो अग्ने वैश्वानर प्र च तारीः स्तवानः ॥७॥

हे त्रिलोकमा स्थित अग्निदेव ! तिमी अविनाशी हौ। हे वैश्वानर अग्निदेव ! तिमी स्तोता र याजकलाई आफ्ना संरक्षक बलले रक्षा गर र कृपा गरेर हाम्रो दुःख हटाऊ।

[सूक्त - ९]

ऋषि - भरद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - वैश्वानर अग्नि। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

अहश्च कृष्णमहरर्जुनं च वि वर्तेते रजसी वेद्याभिः।
वैश्वानरो जायमानो न राजावातिरज्ज्योतिषाग्निस्तमांसि ॥१॥

काला रात र उज्याला दिन नियमित रूपमा आआफ्ना रङ्गले संसार रङ्गाउँछन्। हे वैश्वानर अग्निदेव ! तिमी तेजस्वी स्वामीझैँ प्रकट भएर अन्धकार नाश गर।

नाहं तन्तुं न वि जानाम्योतुं न यं वयन्ति समरेऽतमानाः।
कस्य स्वित्पुत्र इह वक्त्वानि परो वदात्यवरेण पित्रा ॥२॥

हामी ठाडो र तेर्छो धागाको बनोट र बुनोट जान्दैनौँ। निरन्तर प्रयत्नशीलहरूले बुनेका वस्त्रका सम्बन्धमा पनि हामी अनभिज्ञ छौँ। यस लोकमा कसको पुत्र योग्य बन्छ र पितासित मिलेर यस अव्यक्त संसारका नियम सुनिश्चित रूपले भन्न सक्ला ?

स इत्तन्तुं स वि जानात्योतुं स वक्त्वान्यृतुथा वदाति।
य ईं चिकेतदमृतस्य गोपा अवश्चरन्परो अन्येन पश्यन् ॥३॥

वैश्वानर अग्निदेव ठाडो तान र तेर्छो र बानका विषयमा जान्दछन्। ऋतुअनुसार कर्मको उपदेश उनैले दिन्छन्। अग्निदेव अमरताको रक्षक भएर भूलोकमा विचरण गर्दछन् र दूर आकाशमा आदित्यका रूपमा रहेका सबैका द्रष्टा हुन्।

अयं होता प्रथमः पश्यतेममिदं ज्योतिरमृतं मर्त्येषु।
अयं स जज्ञे ध्रुव आ निषत्तोऽमर्त्यस्तन्वा३ वर्धमानः ॥४॥

वैश्वानर अग्निदेव प्रथम होता हुन्। हे मनुका पुत्रहरू हो ! यिनलाई राम्रोसित चिन। अग्निदेव

अविनाशी, स्थिर, सर्वत्र व्याप्त र शरीरले नित्य बढ्दछन्। मरणशील प्राणीका बीचमा अमर ज्योतिका रूप यिनै हुन्।

ध्रुवं ज्योतिर्निहितं दृशये कं मनो जविष्ठं पतयत्स्वन्तः।
विश्वे देवाः समनसः सकेता एकं क्रतुमभि वि यन्ति साधु ॥५॥

स्थिर रहँदै पनि मनभन्दा बढी तीव्र गतिले हिँड्ने वैश्वानर अग्निदेव आनन्ददायक मार्ग देखाउनका लागि प्राणीभित्र निवास गर्दछन्। देवताहरू, एकै मन र समान प्रज्ञासम्पन्न भएर असल कर्म गर्ने वैश्वानरदेवका सामु आउँछन्।

वि मे कर्णा पतयतो वि चक्षुर्वीदं ज्योतिर्हृदय आहितं यत्।
वि मे मनश्चरति दूरआधीः किं स्विद्वक्ष्यामि किमु नू मनिष्ये ॥६॥

हे वैश्वानर अग्निदेव ! हाम्रा कान तिम्रो गुण सुन्नका लागि र आँखा तिम्रो दिव्य दर्शनका निम्ति उत्कण्ठित छन्। आन्तरिक ज्योतिले तिम्रो स्वरूप जान्ने कामना गर्दछ। दूरस्थ ज्योतिको विचार गर्न मन भौँतारिएको छ। हामी यसभन्दा बढी के सोचौँ र भनौँ ?

विश्वे देवा अनमस्यन्भियानास्त्वामग्ने तमसि तस्थिवांसम्।
वैश्वानरोऽवतूतये नोऽमर्त्योऽवतूतये नः ॥७॥

हे वैश्वानर अग्निदेव ! अन्धकारमा वास गर्ने तिमीलाई सबै देवताहरू प्रणाम गर्दछन्। अन्धकारदेखि डराएका हामी सबैलाई यिनै वैश्वानर अग्निदेवले रक्षा गरुन्।

[सूक्त - १०]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - अग्नि। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

पुरो वो मन्द्रं दिव्यं सुवृक्तिं प्रयति यज्ञे अग्निमध्वरे दधिध्वम्।
पुर उक्थेभिः स हि नो विभावा स्वध्वरा करति जातवेदाः ॥१॥

हे विद्वान्हरू हो ! यो यज्ञ निर्दोष र निर्विघ्न सम्पन्न गर्नका लागि स्तोत्र गाउँदै कल्याणकारी अग्निदेवलाई आफ्ना सामु स्थापित गर। देदीप्यमान अग्निदेवले हाम्रो यज्ञ सफल बनाउँछन्।

तमुः द्युमः पुर्वणीक होतरग्ने अग्निभिर्मनुष इधानः।
स्तोमं यमस्मै ममतेव शूषं घृतं न शुचि मतयः पवन्ते ॥२॥

अनेक देदीप्यमान ज्वाला भएका हे अग्निदेव ! तिमी देवताहरूलाई आह्वान गर्दछौ। हे अग्निदेव ! तिमी अन्य अग्निहरूका साथ प्रज्वलित भएर, सुखदायी, पवित्र एवं घिउजस्तै बल बढाउनमा समर्थ, परम श्रेष्ठ स्तोत्र सुन। यी स्तोत्र बुद्धिमान् स्तोताले आत्मीयतापूर्वक उच्चारण गर्छन्।

पीपाय स श्रवसा मर्त्येषु यो अग्नये ददाश विप्र उक्थैः।
चित्राभिस्तमूतिभिश्चित्रशोचिर्व्रजस्य साता गोमतो दधाति ॥३॥

अग्निदवका निम्ति स्तोत्र गाउँदै हवि अर्पित गर्ने मानिसलाई अग्निदेव समृद्धि प्रदान गर्दछन्। उनी अद्भुत रक्षा साधनसहित गाईको समूहका लागि पनि सहायक छन्।

आ यः पप्रौ जायमान उर्वी दूरेदृशा भासा कृष्णाध्वा।
अध बहु चित्तम ऊर्म्यायास्तिरः शोचिषा ददृशे पावकः ॥४॥

धुवाँ भरिएको कालो मार्गमा अग्निदेव प्रकट भएर टाढै देखिने कान्तिले द्यावापृथिवी व्याप्त गर्दछन्। अग्निदेव रातको बाक्लो अन्धकार आफ्ना प्रकाशले हटाउँछन्।

नू नश्चित्रं पुरुवाजाभिरूती अग्ने रयिं मघवद्भ्यश्च धेहि।
ये राधसा श्रवसा चात्यन्यान्त्सुवीर्येभिश्चाभि सन्ति जनान् ॥५॥

हे अग्निदेव ! हामी हविष्यान्न सम्पदा हुनेहरूका लागि तिमी प्रचुर धन र संरक्षण प्रदान गर। अन्य मानिसका भन्दा विशिष्ट र श्रेष्ठ अन्न, धन, यश र पराक्रमी पुत्र प्रदान गर।

इमं यज्ञं चनोधा अग्न उशन्यं त आसानो जुहुते हविष्मान्।
भरद्वाजेषु दधिषे सुवृक्तिमवीर्वाजस्य गध्यस्य सातौ ॥६॥

हे अग्निदेव ! हविष्यान्न तिमीलाई प्रिय छ। तिम्रा लागि याजकले जुन हविष्यान्नयुक्त हवि अर्पित गर्दछन्, त्यो ग्रहण गर। यजमानमाथि कृपा गरेर अनेकौँ अन्न प्रदान गर।

वि द्वेषांसीनुहि वर्धयेडां मदेम शतहिमाः सुवीराः ॥७॥

हे अग्निदेव ! हामीसित द्वेष गर्ने हाम्रा शत्रु पर हटाऊ र हाम्रो अन्न बढाऊ। हामी उत्तम र पराक्रमी पुत्रपौत्रादिले युक्त भएर सय वटा हेमन्तभरि आनन्दले रहौँ।

[सूक्त - ११]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** – अग्नि। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

यजस्व होतरिषितो यजीयानग्ने बाधो मरुतां न प्रयुक्ति।
आ नो मित्रावरुणा नासत्या द्यावा होत्राय पृथिवी ववृत्याः ॥१॥

हे देवताहरूलाई बोलाउने तेजस्वी अग्निदेव ! हामीबाट पूजित भएर मरुद्‌हरूलाई सङ्गठित गर। त्यसपछि मित्र, वरुण, ऋतदेव, अश्विनीकुमार र द्यावापृथिवीलाई हाम्रा यजन बोलाऊ।

त्वं होता मन्द्रतमो नो अध्रुगन्तर्देवो विदथा मर्त्येषु।
पावकया जुह्वा३ वह्निरासाग्ने यजस्व तन्वं१ तव स्वाम् ॥२॥

हे अग्निदेव ! तिमी पूजनीय छौ र मानिसप्रति द्रोहरहित छौ। तिमी आहुति लिएर जाने र आनन्ददाता हौ। देवताहरूको मुखको रूपमा रहेका हे अग्निदेव ! तिमी हवि ग्रहण गरेर आफ्नो शरीर पनि पोषण गर।

धन्या चिद्धि त्वे धिषणा वष्टि प्र देवाञ्जन्म गृणते यजध्यै।
वेपिष्ठो अङ्गिरसां यद्ध विप्रो मधुच्छन्दो भनति रेभ इष्टौ ॥३॥

हे अग्निदेव ! धनको इच्छा गर्ने बुद्धिले तिम्रो भक्ति गरेको छ। इन्द्र आदि देवताहरूको प्रसन्नताका लागि गरिने यज्ञ तिमी प्रसन्न भएपछि सफल हुन्छ। अङ्गिरा ऋषि मन्त्रभिन्न प्रकारले तिम्रो स्तुति गर्दछन् र विद्वान् भारद्वाज मधुर छन्द गाउँछन्।

अदिद्युतत्स्वपाको विभावाग्ने यजस्व रोदसी उरूची।
आयुं न यं नमसा रातहव्या अञ्जन्ति सुप्रयसं पञ्च जनाः ॥४॥

बुद्धिमान् र आभायुक्त अग्निदेव विशिष्ट रूपमा शोभायमान छन्। तिनी विस्तृत द्युलोक र भूलोकलाई आहुतिले पोषण गर्दछन्। पाँचै वर्णका मानिस अग्निदेवलाई झैँ सत्कारका साथ उचित हवि ग्रहण गर्ने अग्निदेवलाई हविष्यान्नद्वारा सन्तुष्ट गराउन्।

वृञ्जे ह यन्नमसा बर्हिरग्नावयामि स्रुग्घृतवती सुवृक्तिः।
अम्यक्षि सद्म सदने पृथिव्या अश्रायि यज्ञः सूर्ये न चक्षुः ॥५॥

पृथ्वी माथिका यज्ञशालामा यज्ञवेदी बनाएर उत्तम, मन्त्र सहित भरिएको सुरो आदि साधन तयार गरिएका बेला अन्नको आहुति प्रदान गरिन्छ। आँखाले सूर्यको आश्रय पाएझैँ याजकले गरेका यजनबाट यज्ञदेव वृद्धि प्राप्त गर्दछन्।

दशस्या नः पुर्वणीक होतर्देवेभिरग्ने अग्निभिरिधानः।
रायः सूनोसहसोवावसाना अति स्रसेम वृजनं नांहः ॥६॥

अनेकौँ किसिमका शिखाले युक्त, देवताहरूलाई आह्वान गर्ने हे अग्निदेव ! तिमी विविध दिव्य अग्निका साथ प्रसन्न भएर हामीलाई धन प्रदान गर। हे बल उत्पादक अग्निदेव ! हवि प्रदान गर्ने हामीलाई तिमी शत्रुजस्तो पापबाट पनि जोगाऊ।

[सूक्त - १२]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** – अग्नि। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

मध्ये होता दुरोणो बर्हिषो राडग्निस्तोदस्य रोदसी यजध्यै।
अयं स सूनुः सहस ऋतावा दूरात्यसूर्यो न शोचिषा ततान ॥१॥

देवतालाई आह्वान गर्ने र यज्ञका पालक अग्निदेव द्यावापृथिवीलाई पुष्ट गर्नका लागि याजकका घरमा प्रतिष्ठित हुन्छन्। बल उत्पन्न गर्ने, यज्ञकर्ता अग्निदेव आफ्नो तेजले सम्पूर्ण जगत्‌लाई उसै गरी प्रकाशित गर्दछन्, जसरी सूर्यदेव टाढैबाट सम्पूर्ण विश्वलाई प्रकाशित गर्दछन्।

आ यस्मिन्त्वे स्वपाके यजत्र यक्षद्राजन्त्सर्वतातेव नु द्यौः।
त्रिषधस्थस्ततरुषो न जंहो हव्या मघानि मानुषा यजध्यै ॥२॥

हे तेजस्वी, पूज्य यज्ञशील अग्निदेव ! मानिसले दिएको हव्य पदार्थ तीनै लोकको उद्धार गर्ने सूर्यदेवझैँ व्यापक भएर तिमी देवताहरूसम्म पुऱ्याउँछौ। हामी याजकहरू श्रद्धासहित हवि अर्पित गर्दछौँ।

तेजिष्ठा यस्यारतिर्वनेराट् तोदो अध्वन्न वृधसानो अद्यौत्।
अद्रोघो न द्रविता चेतति त्मन्नमर्त्योऽवर्त्र ओषधीषु ॥३॥

सूर्यदेवजस्तै अग्निदेवको दीप्ति बढ्नाले आफ्नो मार्ग प्रकाशित गर्दछन्। सर्वव्यापी, अति प्रदीप्त ज्वालाले वनमा प्रज्वलित हुने, अमर, द्रोहरहित, अविराम अग्निदेवले सबैको कल्याण गर्दै समस्त जगत्लाई प्रकाशित गरुन्।

सास्माकेभिरेतरी न शूषैरग्निः ष्टवे दम आ जातवेदाः।
द्रवन्नो वन्वन् क्रत्वा नार्वोस्रः पितेव जारयायि यज्ञैः ॥४॥

ज्ञानी अग्निदेव यज्ञकर्ताहरूले गाएका गायनबाट जसरी प्रसन्न हुन्छन्, उसै गरी हामीले गाउँदै गरेका उत्तम स्तोत्रले पनि प्रसन्न हुन्छन्। साँढेजस्तै बलिया, अश्वजस्तै गतिमान र वृक्ष भस्म गराउने अग्निदेवलाई यजनकर्ता मानिसहरू स्तुति गर्दछन्।

अध स्मास्य पनयन्ति भासो वृगा यत्तक्षदनुयाति पृथ्वीम्।
सद्यो यः स्पन्द्रो विषितो धवीयानृणो न तायुरति धन्वा राट् ॥५॥

अग्निदेव सहज रूपमा जङ्गल डढाएर पृथ्वीमा विचरण गर्दछन्। पृथ्वीमा प्रकाशित भएर अति वेगका साथ विनाप्रतिबन्ध भ्रमण गर्दछन्। त्यस बेला अग्निदेवका आभाको स्तुति यस लोकमा स्तोताहरू गर्दछन्।

स त्वं नो अर्वन्निदाया विश्वेभिरग्ने अग्निभिरिधानः।
वेषि रायो वि यासि दुच्छुना मदेम शतहिमाः सुवीराः ॥६॥

हे शत्रुनाशक अग्निदेव ! तिमी विभिन्न रूपमा प्रकट हुन्छौ। हामीलाई निन्दाबाट रक्षा गर र सम्पत्ति प्रदान गर। हामी असल योद्धाजस्ता पुत्रपौत्रादिले सम्पन्न भएर शत्रुको सेना नाश गरौँ। सय हेमन्तभरि आनन्दका साथ जीवन निर्वाह गरौँ।

[सूक्त - १३]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - अग्नि। **छन्द - त्रिष्टुप्।**

त्वद्विश्वा सुभग सौभगान्यग्ने वि यन्ति वनिनो न वयाः।
श्रुष्टी रयिर्वाजो वृत्रतूर्ये दिवो वृष्टिरीड्यो रीतिरपाम् ॥१॥

हे श्रेष्ठ भाग्यवान् अग्निदेव ! तिमी सबै ऐश्वर्यका उत्पादक हौ। वृक्षबाट विभिन्न शाखा उत्पन्न भएझैँ शत्रु जित्ने बल, धन र पर्जन्यको वर्षा तिमीबाटै उत्पन्न हुन्छन्। आकाशबाट वर्षा गराउनका निम्ति पानी लैजाने तिमी स्तुति योग्य छौ।

त्वं भगो न आ हि रत्नमिषे परिज्मेव क्षयसि दस्मवर्चाः।
अग्ने मित्रो न बृहत ऋतस्यासि क्षत्ता वामस्य देव भूरेः ॥२॥

हे भाग्यवान् अग्निदेव ! हामीलाई सुन्दर धन प्रदान गर। तिमी वायुजस्तै सर्वव्यापी र मित्रजस्तै सन्मार्गमा लैजाने हौ। हे तेजस्वी ! हामीलाई ऐश्वर्य प्रदान गर।

स सत्पतिः शवसा हन्ति वृत्रमग्ने विप्रो वि पणेर्भर्ति वाजम्।
यं त्वं प्रचेत ऋतजात राया सजोषा नप्त्रापां हिनोषि ॥३॥

श्रेष्ठ ज्ञानले सम्पन्न, सत्पुरुषका पालक हे अग्निदेव ! यज्ञबाट उत्पन्न ऋतजात ऐश्वर्यलाई पानी बर्सन नदिने मेघसित जुध्न तिमी प्रेरित गर्दछौ। उसै ऋतजातले वर्षामा बाधा हाल्ने पणिलाई नष्ट गर्दछ।

यस्ते सूनो सहसो गीर्भिरुक्थैर्यज्ञैर्मर्तो निशितिं वेद्यानट्।
विश्वं स देव प्रति वारमग्ने धत्ते धान्यं१ पत्यते वसव्यैः ॥४॥

हे बलका पुत्र तेजस्वी अग्निदेव ! जजसले यज्ञ आदि कर्म र स्तुतिद्वारा तिम्रो उपासना गर्दै तिम्रो तेज धारण गर्दछन्, उनीहरूले नै अन्न, धन र ऐश्वर्य प्राप्त गर्दछन्।

ता नृभ्य आ सौश्रवा सुवीराग्ने सूनो सहसः पुष्यसे धाः।
कृणोषि यच्छवसा भूरि पश्वो वयो वृकायारये जसुरये ॥५॥

हे बलका पुत्र अग्निदेव ! तिमीले जुन पशु र अन्न क्रूर, द्वेष गर्ने शत्रुलाई प्रदान गरेका छौ, हे अग्निदेव ! त्यो सबै हामी शौर्यवान्हरूका लागि प्रदान गर।

वद्मा सूनो सहसो नो विहाया अग्ने तोकं तनयं वाजी नो दाः।
विश्वाभिर्गीर्भिरभि पूर्तिमश्यां मदेम शतहिमाः सुवीराः ॥६॥

हे बलका पुत्र एवं ज्ञानी अग्निदेव ! हामीलाई तिमी हितकारी बाटो देखाऊ। हाम्रो उत्तम कामना पूर्ति होस्। हामी धन, अन्न र ऐश्वर्ययुक्त पुत्रपौत्रादिसहित सय हेमन्त जीवन निर्वाह गरौँ।

[सूक्त - १४]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - अग्नि। **छन्द** - अनुष्टुप् शक्वरी।

अग्ना यो मर्त्यो दुवो धियं जुजोष धीतिभिः।
भसन्नु ष प्र पूर्व्य इषं वुरीतावसे ॥१॥

स्तुतिका साथ जुन मानिसले यज्ञ गर्दछ र सद्बुद्धि प्राप्त गर्दछ, ऊ नै यशस्वीहरूमा अग्रणी भएर सुरक्षका निम्ति पर्याप्त धनधान्य प्राप्त गर्दछ।

अग्निरिद्धि प्रचेता अग्निर्वेधस्तम ऋषिः।
अग्निं होतारमीडते यज्ञेषु मनुषो विशः ॥२॥

अग्निदेव नै श्रेष्ठ ज्ञानी र सत्कर्मका प्रेरक सर्वद्रष्टा हुन्। मानिसहरू पुत्रादिले सहित भएर यज्ञमा यिनैको स्तुति गर्दछन्।

नाना ह्य१ग्नेऽवसे स्पर्धन्ते रायो अर्यः।
तूर्वन्तो दस्युमायवो व्रतैः सीक्षन्तो अव्रतम् ॥३॥

हे अग्निदेव ! जसले तिम्रो यजन गर्दछ, उसले यज्ञ नगर्नेहरूलाई पराजित गर्दछ। शत्रुबाट छुट्टिएर आएको धन, ऐश्वर्य स्तुति गर्नेहरूले पाउँछन्।

अग्निरप्सामृतीषहं वीरं ददाति सत्पतिम्।
यस्य त्रसन्ति शवसः सञ्चक्षि शत्रवो भिया ॥४॥

अग्निदेव स्तुति गर्ने स्तोताका लागि सन्मार्गगामी, सत्कर्मका रक्षक, शत्रुजयी, श्रेष्ठ पुत्र प्रदायक हुन्छन्। त्यस पुत्रबाट शत्रु पनि भयभीत रहन्छन्।

अग्निर्हि विद्मना निदो देवोमर्तमुरुष्यति। सहावा यस्यावृतो रयिर्वाजेष्ववृतः ॥

अग्निदेवले आफ्ना तेजस्वी ज्ञानका बलले निन्दाबाट मानिसहरूलाई रक्षा गर्दछन् र युद्धका समयमा धन सुरक्षित गर्दछन्।

अच्छा नो मित्रमहो देव देवानग्ने वोचः सुमतिं रोदस्योः। वीहि स्वस्तिं
सुक्षितिं दिवो नृन्द्विषो अंहांसि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम ॥६॥

हे मित्रले झैँ रक्षा गर्ने, तेजस्वी, गुणसम्पन्न अग्निदेव ! तिमी द्यावापृथिवीमा व्याप्त भएर स्तोताले गरेको स्तुति देवताहरूसम्म पुऱ्याउँछौ। तिमी आफ्ना रक्षासाधनले पाप, कष्ट र शत्रुबाट हाम्रो रक्षा गर्दछौ। हामीलाई उत्तम आवास आदि प्रदान गर।

[सूक्त - १५]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - अग्नि। **छन्द** - जगती त्रिष्टुप्।

इममू षु वो अतिथिमुषर्बुधं विश्वासां विशां पतिमृञ्जसे गिरा।
वेतीद्दिवो जनुषा कच्चिदा शुचिर्ज्योक्चिदत्ति गर्भो यदच्युतम् ॥१॥

अतिथिजस्तै पूज्य, प्रजापालक, स्वभावतः पवित्र र उषा कालमा प्रज्वलित अग्निदेव द्युलोकबाट उत्पन्न भएर द्यावापृथिवीमा विचरण गर्दै अर्पण गरेको हवि ग्रहण गर्दछन्। हे विद्वान्हरू हो ! यस्ता अग्निदेवलाई स्तुति गरेर प्रसन्न गराओ।

मित्रं न यं सुधितं भृगवो दधुर्वनस्पतावीड्यमूर्ध्वशोचिषम्।
स त्वं सुप्रीतो वीतहव्य अद्भुत प्रशस्तिभिर्महयसे दिवेदिवे ॥२॥

हे अरणीभित्र व्याप्त, स्तुति योग्य, मित्रवत् अग्निदेव ! तिमीलाई भृगु आदि ऋषिले स्थापित गरेका हुन्। हे अद्भुत अग्निदेव ! तिमी ऊर्ध्वगामी ज्वालासम्पन्न छौ। तिमी कृपालु हुनाले ज्ञानीहरू प्रतिदिन उत्तम स्तोत्रले तिमीलाई स्तुति गर्दछन्।

स त्वं दक्षस्यावृको वृधो भूरर्यः परस्यान्तरस्य तरुषः । रायः सूनोसहसो
मर्त्येष्वा छर्दिर्यच्छ वीतहव्याय सप्रथो भरद्वाजाय सप्रथः ॥३॥

हे अग्निदेव ! तिमी दयालु हुनाले चतुर मानिसलाई सुरक्षा गर्दछौ। हे अग्निदेव ! तिमी महान् छौ। हे बलका पुत्र ! भारद्वाज वंशीलाई धन, अन्न र निवास प्रदान गर।

द्युतानं वो अतिथिं स्वर्णरमग्निं होतारं मनुषः स्वध्वरम् ।
विप्रं न द्युक्षवचसं सुवृक्तिभिर्हव्यवाहमरतिं देवमृञ्जसे ॥४॥

हे विद्वान् हो ! देदीप्यमान, दिव्य गुणयुक्त, हविवाहक, अतिथिजस्तै पूज्य, मानिसका यज्ञमा देवता बोलाउने, स्वर्गसम्म हवि पुऱ्याउने, उत्तम यज्ञ गर्ने, विद्वान्‌झैँ कान्ति भएका अग्निदेवलाई तिमीहरू उत्तम स्तुतिले प्रसन्न गराओ।

पावकया यश्चितयन्त्या कृपा क्षमन्रुरुच उषसो न भानुना ।
तूर्वन्न यामन्नेतशस्य नू रण आ यो घृणे न ततृषाणो अजरः ॥५॥

उषा कालको प्रकाशजस्ता अग्निदेवबाट पृथिवीलाई पवित्रता र चेतना प्राप्त हुँदा पृथ्वी तेजले शोभायमान हुन्छ। हे वीतहव्य ! तिमीहरू सर्वभक्षी र अजर अग्निदेवको अर्चना गर। उनी एतश ऋषिको रक्षाका लागि रणभूमिमा शीघ्र चैतन्य हुन्छन्।

अग्निमग्निं वः समिधा दुवस्यत प्रियंप्रियं वोअतिथिं गृणीषणि। उप वो गीर्भिरमृतं विवासत देवो देवेषु वनते हि वार्यं देवो देवेषु वनते हि नो दुवः ।६।

हे स्तोताहरू हो ! अतिथिजस्तै पूज्य र अत्यन्त प्रिय अग्निदेवलाई समिधाले सेवा गर। अमर अग्निदेव देवताहरूमा वरणीय सम्पत्ति धारण गर्दछन् र हाम्रो अर्चना स्वीकार गर्दछन्। त्यस्ता अग्निदेवको सेवा स्तोत्र आदि वाणीले गरौँ।

समिद्धमग्निं समिधा गिरा गृणे शुचिं पावकं पुरो अध्वरे ध्रुवम् ।
विप्रं होतारं पुरुवारमद्रुहं कविं सुम्नैरीमहे जातवेदसम् ॥७॥

समिधाबाट प्रकट अग्निदेवलाई हाम्रो वाणीले अर्चना गर्दछौँ। शुद्ध, स्थिर र पवित्र गराउने अग्निदेवलाई यज्ञका अग्रिम स्थानमा प्रतिष्ठित गर्दछौँ। विशिष्ट ज्ञानले सम्पन्न हविदाताहरूले धारण गर्न योग्य, द्रोहरहित, ज्ञानवान् र सर्वज्ञाता अग्निदेवलाई ऐश्वर्य प्राप्तिका लागि हामी स्तुति गर्दछौँ।

त्वां दूतमग्ने अमृतं युगेयुगे हव्यवाहं दधिरे पायुमीड्यम् ।
देवासश्च मर्तासश्च जागृविं विभुं विश्पतिं नमसा नि षेदिरे ॥८॥

हे अग्निदेव ! अमर देवता र मानिसले प्रत्येक शुभ यज्ञमा हविदाता, रक्षक र स्तुति गर्न योग्य तिमीलाई दूतका रूपमा नियुक्त गर्दछन्। जागृतिप्रधान, विस्तारशील र प्रजाको रक्षा गर्नमा सहायक मानेर मानिसहरू तिमीलाई प्रणाम गर्दै उपासना गर्दछन्। 109

विभूषन्नग्न उभयाँ अनु व्रता दूतो देवानां रजसी समीयसे ।
यत्ते धीतिं सुमतिनावृणीमहेऽध स्मा नस्त्रिवरूथः शिवो भव ॥९॥

देवता र मानिस दुवैलाई महिमावान् बनाउँदै अनुशासनप्रिय, नियमपालक देवताहरूका दूत बनेर दिव्यलोक र यस लोकमा हवि लिएर जाने हे अग्निदेव ! हामी तिम्रो स्तुति गर्दछौँ। तीनै स्थानमा विचरण गर्दै हामीलाई सुख प्रदान गर।

तं सुप्रतीकं सुदृशं स्वञ्चमविद्वांसो विदुष्टरं सपेम ।
स यक्षद्विश्वा वयुनानि विद्वान्प्र हव्यमग्निरमृतेषु वोचत् ॥१०॥

मनोहर रूप भएका, गमनशील, सर्वज्ञ र सुहाउँदो शरीरका अग्निदेवलाई हामी अल्पज्ञ मानिसहरू भजन गर्दछौँ। सर्वकर्मज्ञाता अग्निले हाम्रा हविको वर्णन देवताहरूसित गर्दै अनि देवताहरूका लागि यज्ञ सम्पन्न गराऊन्।

तमग्ने पास्युत तं पिपर्षि यस्त आनट् कवये शूर धीतिम् ।
यज्ञस्य वा निशितिं वोदितिं वा तमित्पृणक्षि शवसोत राया ॥११॥

हे [illegible] अग्निदेव ! बुद्धिमान् मानिस तिम्रा निम्ति कर्म गर्दछन्, रक्षा गर्दै उनीहरूको असल [illegible] । प्रीतिका साथ यज्ञ गर्ने संस्कारवान् याजकलाई तिमी प्रचुर बल प्रदान गर।

त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमु नः सहसावन्नवद्यात्।
सं त्वा ध्वस्मन्वदभ्येतु पाथः सं रयिः स्पृहयाय्यः सहस्री ॥१२॥

हे पराक्रमी अग्निदेव ! हामीलाई शत्रु र पापबाट जोगाऊ। हामीले अर्पित गरेको हवि ग्रहण गर्दै स्तुति गर्नेहरूलाई मन पर्ने हजारौँ किसिमका ऐश्वर्य प्रदान गर।

अग्निर्होता गृहपतिः स राजा विश्वा वेद जनिमा जातवेदाः।
देवानामुत यो मर्त्यानां यजिष्ठः स प्र यजतामृतावा ॥१३॥

तेजस्वी, सर्वज्ञ, देवताहरूलाई आह्वान गर्ने, सबै प्राणीका ज्ञाता अग्निदेव हाम्रा घरका स्वामी हुन्। अग्निदेव मनुष्य र देवताहरूमा श्रेष्ठ याजक हुन्, उनै सत्यवान् अग्निदेवले विधिपूर्वक यज्ञ गरुन्।

अग्ने यदद्य विशो अध्वरस्य होतः पावकशोचे वेष्ट्वं हि यज्वा।
ऋता यजासि महिना वि यद्भूर्हव्या वह यविष्ठ या ते अद्य ॥१४॥

हे पावन ज्वाला भएका यज्ञकर्ता अग्निदेव ! तिमी देवताहरूका निम्ति यज्ञ गर्दछौ। तिमी यस यज्ञमा देवताहरूको यज्ञ गर र यस बेला याजक जुन इच्छाले [illegible]का छन्, त्यो पूरा गराऊ। हे चिरयुवा अग्निदेव ! तिमी आफ्नै कारण महान् छौ। हाम्रो हवि ग्रहण गर।

अभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यो नि त्वा दधीत रोदसी यजध्यै। अवा नो
मघवन्वाजसातावग्ने विश्वानी दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम ॥१५॥

हे अग्निदेव ! याजकहरू द्यावापृथिवीका निम्ति यज्ञ गर्नका लागि तिमीलाई प्रतिष्ठित गर्दछन्। तिमी वेदीमा उचित किसिमले राखिएको हवि हेर। हे अग्निदेव ! सङ्ग्राममा तिमी हाम्रो रक्षा गर, हामी सबै खालका दुःखबाट जोगिऔँ।

अग्ने विश्वेभिः स्वनीक देवैरूर्णावन्तं प्रथमः सीद योनिम्।
कुलायिनं घृतवन्तं सवित्रे यज्ञं नय यजमानाय साधु ॥१६॥

अग्निदेव सबै देवताहरूमा अग्रणी हुन्। हे सुन्दर ज्वाला भएका अग्निदेव ! तिमी ऊनीको आसन र घिउले भरिएको वेदीमा विराजमान भएर हवि प्रदान गर्ने यजमानका यज्ञलाई उत्तम किसिमले देवताहरूसम्म पुऱ्याऊ।

इममु त्यमथर्ववदग्निं मन्थन्ति वेधसः।
यमङ्कूयन्तमानयन्नमूरं श्याव्याभ्यः ॥१७॥

यज्ञको कर्म गर्ने, ज्ञानी ऋत्विक् अथवा ऋषिहरूले जस्तै मन्थन गरेर अग्निलाई उत्पन्न गर्दछन् उसै गरी जताततै भ्रमण गर्ने ज्ञानी अग्निदेवलाई उनीहरू [illegible] ल्याएर यस यज्ञका वेदीमा स्थापित गर्दछन्।

जनिष्वा देववीतये सर्वताता स्वस्तये।
आ देवान् वक्ष्यमृताँ ऋतावृधो यज्ञं देवेषु पिस्पृशः ॥१८॥

हे अग्निदेव ! तिमी अरणीमन्थनद्वारा प्रकट भएर देवताहरूको कामना गर्ने यजमानको कल्याणका लागि देवताहरूलाई सुस्थिर गराऊ। तिमी यज्ञवर्द्धक अमर देवताहरूलाई यज्ञमा आह्वान गर र हाम्रो यज्ञ देवताहरूसम्म पुऱ्याऊ।

वयमु त्वा गृहपते जनानामग्ने अकर्म समिधा बृहन्तम्।
अस्थूरि नो गार्हपत्यानि सन्तु तिग्मेन नस्तेजसा सं शिशाधि ॥१९॥

हे यज्ञरक्षक अग्निदेव ! हामी समिधाद्वारा प्राणीका [illegible] प्रदीप्त गराउँछौँ। गार्हपत्य अग्निदेवले हामीलाई पुत्र, पशु र अनेक ऐश्वर्य प्रदान गरुन्। [illegible] तिमी तेजस्विता प्रदान गर।

[सूक्त – १६]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** – अग्नि। **छन्द** – गायत्री त्रिष्टुप्।

त्वमग्ने यज्ञानां होता विश्वेषां हितः। देवेभिर्मानुषे जने ॥१॥

हे अग्निदेव ! तिमी होता र देवताहरूका आह्वानकर्ता हौ। तिमी [illegible] यज्ञमा देवताहरूबाट होता निर्धारित गरिएका छौ।

स नो मन्द्राभिरध्वरे जिह्वाभिर्यजा महः। आ देवान्वक्षि यक्षि च ॥२॥

हे अग्निदेव ! तिमी आफ्ना महान् ज्वालाहरूसहित यस यज्ञमा देवताहरूको स्तुति गर र इन्द्र आदि देवताहरूलाई आह्वान गरेर हवि प्रदान गर।

वेत्था हि वेधो अध्वनः पथश्च देवाञ्जसा। अग्ने यज्ञेषु सुक्रतो ॥३॥

हे नियन्ता, श्रेष्ठकर्मा अग्निदेव ! तिमी यज्ञका निकटस्थ एवं दूरस्थ सबै मार्गका ज्ञाता हौ। याजकहरूलाई उचित मार्गदर्शन गराऊ।

त्वामीडे अध द्विता भरतोवाजिभिः शुनम्। ईजे यज्ञेषु यज्ञियम् ॥४॥

हे तेजरूप अग्निदेव ! भरतले अनेक ऋत्विक्हरूसँग मिलेर लौकिक र अलौकिक दुवै सुख प्राप्त गर्नका लागि तिम्रो स्तुति गरे। हे यजनीय ! तिमीबाट नै अनिष्टको नाश र इच्छाको पूर्ति हुन्छ। हामी तिम्रो स्तुति र यज्ञ गर्दछौँ।

त्वमिमा वार्या पुरु दिवोदासाय सुन्वते। भरद्वाजाय दाशुषे ॥५॥

हे अग्निदेव ! तिमीले सोम सिद्ध गर्ने दिवोदासलाई धेरै ऐश्वर्य प्रदान गरेका थियौ। उसै गरी भरद्वाजले पनि धनऐश्वर्य प्राप्त गरुन्।

त्वं दूतो अमर्त्य आ वहा दैव्यं जनम्। शृण्वन्विप्रस्य सुष्टुतिम् ॥६॥

हे अग्निदेव ! तिमी अमर छौ, तिमी दूत हौ। विद्वान् भरद्वाजले गरेको स्तुति सुन्नका लागि देवताहरूलाई हाम्रा यज्ञमा आह्वान गर।

त्वामग्ने स्वाध्यो३ मर्तासो देववीतये। यज्ञेषु देवमीडते ॥७॥

बलले प्रकट हुने सौन्दर्यवान् हे अग्निदेव ! हामी याजकहरू धनधान्य र तिम्रो सान्निध्य प्राप्त गर्ने कामनाले वन्दना गर्दछौँ।

तव प्र यक्षि सन्दृशमुत क्रतुं सुदानवः। विश्वे जुषन्त कामिनः ॥८॥

स्वर्णझैँ जाज्वल्यमान हे अग्निदेव ! छायामा पाइने शीतलताझैँ हामी तिम्रो संरक्षणमा रहेर सुख प्राप्त गरौँ।

त्वं होता मनुर्हितो वह्निरासा विदुष्टरः। अग्ने यक्षि दिवो विशः ॥९॥

गोरुको सिङजस्तै तेजस्वी ज्वाला भएका, वीर धनुर्धरजस्तै पराक्रमी हे अग्निदेव ! तिमीले दुष्टका आश्रयस्थलहरू नष्ट गरेका छौ।

अग्न आ याहि वीतये गृणानो हव्यदातये। नि होता सत्सि बर्हिषि ॥१०॥

हे प्रकाशक र सर्वव्यापक अग्निदेव ! हविलाई गति दिनका लागि तिमी आऊ। सबैले तिम्रो स्तुति गर्दछन्। यज्ञमा हामी तिम्रो स्वागत गर्दछौँ, किनभने तिमी नै सबै पदार्थ प्रदान गर्दछौ।

तं त्वा समिद्भिरङ्गिरो घृतेन वर्धयामसि। बृहच्छोचा यविष्ठ्य ॥११॥

हे प्रकाशस्वरूप अग्निदेव ! तिमीलाई हामी समिधा र घिउले प्रदीप्त गर्दछौँ। त्यसैले हे सामर्थ्यवान् ! तिमी अझै प्रखर होऊ।

स नः पृथु श्रवाय्यमच्छा देव विवाससि। बृहदग्ने सुवीर्यम् ॥१२॥

हे अग्निदेव ! हामी महान् पराक्रमी र श्रेष्ठ यशस्वी सामर्थ्य प्राप्त गर्ने बन्न सकौँ। त्यसका लागि तिमी कृपा गर।

त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत। मूर्ध्नो विश्वस्य वाघतः ॥१३॥

परम श्रेष्ठ, अखिल विश्व धारण गर्ने हे अग्निदेव ! अथर्वाले तिमीलाई विश्वका महान्तम आधारका रूपमा अरणीमन्थनद्वारा प्रकट गरे।

तमु त्वा दध्यङ्ङृषिः पुत्र ईधे अथर्वणः। वृत्रहणं पुरन्दरम् ॥१४॥

हे अग्निदेव ! अथर्वाका पुत्र दध्यङ् ऋषिले तिमीलाई पहिलो पटक प्रदीप्त गराए। तिमी शत्रुसंहारक हौ, त्यसैले शत्रुको सहर नष्ट गर्न सक्दछौ।

तमु त्वा पाथ्योवृषा समीधे दस्युहन्तमम्। धनञ्जयं रणेरणे ॥१५॥

हे अग्निदेव ! पाथ्यवृषाले तिमीलाई प्रदीप्त गरे। तिमी असुर संहारक तथा युद्धका विजेता हौ।

एह्यू षु ब्रवाणि तेऽग्न इत्थेतरा गिरः। एभिर्वर्धास इन्दुभिः ॥१६॥

हामी तिम्रो लागि स्तुति गर्दछौँ। तिमी स्तुति सुनेर प्रकट होऊ र यस सोमरसले आफ्नो महानता [illegible] गर।

यत्र क्व च ते मनो दक्षं दधस उत्तरम्। तत्रा सदः कृणवसे ॥१७॥

हे अग्निदेव ! तिमी जुन क्षेत्र र याजकदेखि खुसी हुन्छौ, त्यहाँ अत्यधिक बल धारण गराउँछौ र त्यहीँ [illegible] पनि बनाउँछौ।

नहि ते पूर्तमक्षिपद्भुवन्नेमानां वसो। अथा दुवो वनवसे ॥१८॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो तेज आँखाका लागि हानिकारक छैन। हे व्रतपालक मानिसहरूका स्वामी ! हाम्रो प्रार्थना तिमी स्वीकार गर।

आग्निरगामि भारतो वृत्रहा पुरुचेतनः। दिवोदासस्य सत्पतिः ॥१९॥

अग्निदेव आहुतिका अधिपति र दिवोदासका शत्रुसंहारक हुन्। हे याजकहरू हो ! यी अग्निदेव सर्वज्ञ र रक्षक पनि हुन्। हामी स्तुतिले अग्निदेवको आह्वान गर्दछौं।

स हि विश्वाति पार्थिवा रयिं दाशन्महित्वाना। वन्वन्नवातो अस्तृतः ॥२०॥

अग्निदेव अपराजित, शत्रुनाशक र अहिंसित छन्। तिनै अग्निदेव आफ्ना सामर्थ्यले हामीलाई पृथ्वीमा उत्तम धनऐश्वर्य प्रदान गर्दछन्।

स प्रत्नवन्नवीयसाग्ने द्युम्नेन संयता। बृहत्ततन्थ भानुना ॥२१॥

हे अग्निदेव ! तिमी यस विस्तृत अन्तरिक्षलाई आफ्ना संयमित र नवीन तेजले पहिलेकै जसरी प्रकाशित गर्दै छौ।

प्र वः सखायो अग्नये स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया। अर्च गाय च वेधसे ॥२२॥

हे ऋत्विक्‌हरू हो ! ईश्वरजस्तै शक्तिमान् र शत्रुविनाशक अग्निदेवलाई तिमीहरू आहुति र उत्तम स्तुतिले प्रसन्न गर।

स हि यो मानुषा युगा सीदद्धोता कविक्रतुः। दूतश्च हव्यवाहनः ॥२३॥

मेधावी, हविवाहक, यज्ञकर्ममा देवदूत र देवताका आह्वान कर्ता अग्निदेव हाम्रा यस यज्ञमा कुशका आसनमा बसून्।

ता राजाना शुचिव्रतादित्यान्मारुतं गणम्। वसो यक्षीह रोदसी ॥२४॥

हे अग्निदेव ! तिमी यस यज्ञमा आएपछि प्रसिद्ध, शुभकर्म गर्ने मित्रावरुणले मरुत् एवं द्यावापृथिवीका लागि यजन गरुन्। तिमी श्रेष्ठ निवास प्रदान गर्दछौ।

वस्वी ते अग्ने सन्दृष्टिरिषयते मर्त्याय। ऊर्जो नपादमृतस्य ॥२५॥

हे अग्निदेव ! तिमी अमर र बलशाली छौ। तिम्रा तेज दृष्टिले अन्नको इच्छा गर्ने याजकलाई अन्न र धन प्रदान गराउँछ।

क्रत्वा दा अस्तु श्रेष्ठोऽद्य त्वा वन्वन्त्सुरेक्णाः। मर्त आनाश सुवृक्तिम् ॥२६॥

हे अग्निदेव ! आजका याजकहरू तिम्रो सेवा र श्रेष्ठ कर्म गर्ने होऊन्। उनीहरू सधैं उत्तम कुरो बोलून्।

ते ते अग्ने त्वोता इ षयन्तो विश्वमायुः।
तरन्तो अर्यो अरातीर्वन्वन्तो अर्यो अरातीः ॥२७॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो स्तुति गर्नेहरू तिम्रै सुरक्षामा रहेर शत्रुको सेना जितेर, शत्रुको नाश गर्दछन् र पूरा आयुसम्म अन्न आदिसहित सुखले जीवन व्यतीत गर्दछन्।

अग्निस्तिग्मेन शोचिषा यासद्विश्वं न्यत्रिणम्। अग्निर्नो वनते रयिम् ॥२८॥

हे अग्निदेव ! तिमी आफ्ना प्रज्वलित, तीक्ष्ण ज्वालाले विघ्नकारक तत्त्व नष्ट गर अनि जसले तिम्रो उपासना र स्तुति गर्दछन्, तिनलाई बल तथा ऐश्वर्य प्रदान गर।

सुवीरं रयिमा भर जातवेदो विचर्षणे। जहि रक्षांसि सुक्रतो ॥२९॥

हे सर्वज्ञाता अग्निदेव ! दुष्ट संहार गरेर हामीलाई श्रेष्ठ सन्तानयुक्त ऐश्वर्य देऊ।

त्वं नः पाह्यंहसो जातवेदो अघायतः। रक्षा णो ब्रह्मणस्कवे ॥३०॥

हे ज्ञानी अग्निदेव ! तिमी ज्ञानका द्रष्टा हौ। पाप र पापी शत्रुबाट हाम्रो रक्षा गर।

यो नो अग्ने दुरेव आ मर्तो वधाय दाशति। तस्मान्नः पाह्यंहसः ॥३१॥

हे अग्निदेव ! दुर्भावनापूर्वक हामीलाई मार्न प्रयास गर्ने मानिसबाट र पापबाट पनि हामीलाई रक्षा गर।

त्वं तं देव जिह्वया परि बाधस्व दुष्कृतम्। मर्तो यो नो जिघांसति ॥३२॥

हे अग्निदेव ! हामीलाई मार्न खोज्ने दुष्टको संहार गर

[illegible] सप्रथः शर्म यच्छ सहन्त्य। अग्ने वरेण्यं वसु ॥३३॥
हे [illegible] तिमी तेजस्वी छौ, भरद्वाजलाई सबै किसिमको यशस्वी निवास प्रदान गर र श्रेष्ठ [illegible]

अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद्द्रविणस्युर्विपन्यया। समिद्धः शुक्र आहुतः ॥३४॥
[illegible]बाट प्रसन्न भएर याजकलाई प्रसन्नता प्रदान गर्ने हे प्रदीप्त अग्निदेव ! हामीलाई बन्धनमा [illegible] खालका दुष्ट प्रवृत्ति विनाश गर।

गर्भे मातुः पितुष्पिता विदिद्युतानो अक्षरे। सीदन्नृतस्य योनिमा ॥३५॥
[illegible]थ्वी माताका गर्भमा विशेष रूपले देदीप्यमान र अन्तरिक्षमा संरक्षकको भूमिका निर्वाह गर्न खटिएका अग्निदेव यज्ञवेदीमा विराजमान छन्।

ब्रह्म प्रजावदा भर जातवेदो विचर्षणे। अग्ने यद्दीदयद्दिवि ॥३६॥
सबै जान्ने दिव्यद्रष्टा, हे अग्निदेव ! अन्तरिक्षलोकमा देवताहरूलाई प्राप्त सुख, ऐश्वर्य र सन्तान आदिबाट हामीलाई पनि प्रसन्न गराऊ।

उप त्वा रण्वसन्दृशं प्रयस्वन्तः सहस्कृत। अग्ने ससृज्महे गिरः ॥३७॥
हे बलका पुत्र अग्निदेव ! तिमी रमणीय देखिन्छौ। हामी हविष्यान्न अर्पित गर्दै तिम्रो स्तुति गर्दछौँ।

उपच्छायामिव घृणेरगन्म शर्म ते वयम्। अग्ने हिरण्यऽसन्दृशः ॥३८॥
हे अग्निदेव तिमी स्वर्णिम आभायुक्त छौ। थाकेका प्राणीलाई छायामा प्राप्त भएजस्तै सुख हामीलाई तिम्रा नजिकमा हुन्छ।

य उग्र इव शर्यहा तिग्मशृङ्गो न वंसगः। अग्ने पुरो रुरोजिथ ॥३९॥
हे अग्निदेव ! तिमी महान् योद्धाका बाण र साँढेका तिखा सिङ जस्तै ज्वालाले शत्रु संहार गर्दछौ। हे देव ! तिमीले नै असुरका तीन वटा सहर ध्वस्त गरेका थियौ।

आ यं हस्ते न खादिनं शिशुं जातं न बिभ्रति। विशामग्निं स्वध्वरम् ॥४०॥
अध्वर्युहरू अग्निदेवलाई नवजात शिशुझैँ हातमा धारण गर्दछन्। हे ऋत्विक्हरू हो ! तिमीहरू हिंस्रक पशुसित झैँ सावधान भएर अग्निदेवलाई स्याहार गर।

प्र देवं देववीतये भरता वसुवित्तमम्। आ स्वे योनौ नि षीदतु ॥४१॥
हे अध्वर्युहरू हो ! देवगणका निम्ति तेजस्वी एवं ऐश्वर्यवान् अग्निदेवलाई यज्ञवेदीमा स्थापित गरेर हव्य अर्पित गर।

आ जातं जातवेदसि प्रियं शिशीतातिथिम्। स्योन आ गृहपतिम् ॥४२॥
हे अध्वर्युहरू हो ! अतिथिजस्तै पूज्य, ज्ञानी र सुखकर गृहपतिजस्ता अग्निदेवलाई यज्ञवेदीमा स्थापित गरेर उत्तम हवि अर्पित गर।

अग्ने युक्ष्वा हि ये तवाश्वासो देव साधवः। अरं वहन्ति मन्यवे ॥४३॥
हे ज्योतिपुञ्ज अग्निदेव ! तिमीलाई यज्ञका निम्ति वहन गर्ने कुशल र श्रेष्ठ अश्व रथमा नियोजित गर।

अच्छा नो याह्या वहाभि प्रयांसि वीतये। आ देवान्त्सोमपीतये ॥४४॥
हे अग्निदेव ! हवि ग्रहण गर्न र सोमपान गर्नका लागि हामीतिर फर्क र देवताहरूलाई पनि प्रकट गर।

उदग्ने भारत द्युमदजस्रेण दविद्युतत्। शोचा वि भाह्यजर ॥४५॥
संसारको भरणपोषण गर्ने हे अग्निदेव ! तिमी उन्नत रूपमा प्रज्वलित होऊ। आफ्ना अक्षुण्ण तेजले प्रकाशित होऊ र जगत्मा प्रकाश फिँजाऊ।

वीती यो देवं मर्तो दुवस्येदग्निमीळीताध्वरे हविष्मान्।
होतारं सत्ययजं रोदस्योरुत्तानहस्तो नमसा विवासेत् ॥४६॥
हव्य पदार्थले युक्त अग्निदेवलाई हवि अर्पित गरेर हामी इष्टदेवको यजन गर्दछौँ। सत्यरूपी हविले यजन गर्न योग्य अग्निदेव द्युलोक तथा भूलोकका देवतालाई आह्वान गर्दछन्। याजकहरू ती अग्निदेवलाई हात उचालेर नमस्कारपूर्वक सेवा गरुन्।

आते अग्न ऋचा हविर्हृदा तष्टं भरामसि।
ते ते भवन्तूक्षण ऋषभासो वशा उत ॥४७॥

हे अग्निदेव ! हामी मन्त्रसहित संस्कारित हवि तिम्रा निम्ति हृदयदेखि नै अर्पित गर्दछौं। यो हवि तिमीलाई बलियो गोरु र गाईजस्तै होस्।

अग्निं देवासो अग्रियमिन्धते वृत्रहन्तमम्।
येना वसून्याभृता तृढहा रक्षांसि वाजिना ॥४८॥

अग्निदेव यज्ञका बाधक राक्षसलाई मार्ने र दुष्टको धन खोस्ने गर्दछन्, ती वृत्रसंहारक अग्निदेवलाई मेधावीहरू प्रज्वलित गर्दछन्।

[सूक्त - १७]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – त्रिष्टुप् द्विपदा।

पिबा सोममभि यमुग्र तर्द ऊर्वं गव्यं महि गृणान इन्द्र।
वि यो धृष्णो वधिषो वज्रहस्त विश्वा वृत्रममित्रिया शवोभिः ॥१॥

हे पराक्रमी इन्द्रदेव ! तिमीले आफ्नै पराक्रमले शत्रु संहार गर्‍यौ, हे वज्रधारी ! तिमीले चोरिएका गाई खोज्यौ। अङ्गिराले तिम्रो स्तुति गरे र सोम अर्पण गरे। हे इन्द्रदेव ! तिमी सोमपान गर।

स ईं पाहि य ऋजीषी तरुत्रो यः शिप्रवान् वृषभो यो मतीनाम्।
यो गोत्रभिद्वज्रभृद्यो हरिष्ठाः स इन्द्र चित्राँ अभि तृन्धि वाजान् ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी पहाड भत्काउने अश्वका संयोजक हौ। तिमी शत्रुबाट रक्षा गर्दछौ। हे सोमपान गर्ने देवता ! तिमी सोमपान गर र स्तुति गर्नेहरूलाई उत्तम धन प्रदान गर।

एवा पाहि प्रत्नथा मन्दतु त्वा श्रुधि ब्रह्म वावृधस्वोत गीर्भिः।
आविः सूर्यं कृणुहि पीपिहीषो जहि शत्रूँरभि गा इन्द्र तृन्धि ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! स्तुति सुनेर हाम्रो उन्नति गराऊ र पहिलेकैं जसरी सोमपानको पान गर। यस सोमले तिमीलाई पुष्ट गरोस्। सूर्यदेव प्रकट गराएर हामीलाई अन्न प्रदान गर, पणिले चोरेका गाई खोज र शत्रु नाश गर।

ते त्वा मदा बृहदिन्द्र स्वधाव इमे पीता उक्षयन्त द्युमन्तम्।
महामनूनं तवसं विभूतिं मत्सरासो जर्हृषन्त प्रसाहम् ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी तेजस्वी र अन्नयुक्त छौ। सोमरस पान गरेर आनन्दित होऊ। तिमी अत्यन्त गुणवान् र महान् छौ, हाम्रा शत्रु नाश गर।

येभिः सूर्यमुषसं मन्दसानोऽवासयोऽप दृढहानि दर्द्रत्।
महामद्रिं परि गा इन्द्र सन्तं नुत्था अच्युतं सदसस्परि स्वात् ॥५॥

सोमरसले तृप्त भएका हे इन्द्रदेव ! तिमीले सूर्य र उषाद्वारा अन्धकार नाश गरायौ। अटेरी भएर छेकेर बस्ने पहाड भत्काएर पणिले चोरेका गाई तिमीले फेला पार्‍यौ।

तव क्रत्वा तव तद्दंसनाभिरामासु पक्वं शच्या नि दीधः।
और्णोर्दुर उस्रियाभ्यो वि दृढहोदूर्वाद्गा असृजो अङ्गिरस्वान् ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले बुद्धिको कौशल, कर्मको कौशल र पराक्रमले गाई निस्कने मार्ग बनायौ। तिमीले नै ती गाईलाई दुधले युक्त बनायौ। अङ्गिराहरूका सहयोगले तिमीले नै गाईहरूलाई फुक्का गराएका थियौ।

पप्राथ क्षां महि दंसो व्युर्वीमुप द्यामृष्वो बृहदिन्द्र स्तभायः।
अधारयो रोदसी देवपुत्रे प्रत्ने मातरा यह्वी ऋतस्य ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले महान कर्म गरेर पृथ्वीका विस्तृत क्षेत्रलाई अझै विस्तृत गरायौ। दिव्यलोक नखस्ने गरी अड्यायौ। देवताहरू जसका पुत्र हुन्, उनै द्यावापृथ्वीलाई तिमीले धारण गर्‍यौ।

अध त्वा विश्वे पुर इन्द्र देवा एकं तवसं दधिरे भराय।
अदेवो यदभ्यौहिष्ट देवान्त्स्वर्षाता वृणत इन्द्रमत्र ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले युद्धमा मरुत्हरूको सहायता गरेका थियौ। वृत्रासुरसित युद्ध हुँदा तिमी नै देवताहरूका नायक थियौ। तिमी महान् पराक्रमी छौ।

अध द्यौश्चित्ते अप सा नु वज्राद्द्वितानमद्भियसा स्वस्य मन्योः ।
अहिं यदिन्द्रो अभ्योहसानं नि चिद्विश्वायुः शयथे जघान ॥९॥

[illegible] इन्द्रदेवले सम्पन्न भए र वृत्रासुरलाई सुतेका आवस्थामा पूर्ण रूपले नष्ट गराए। [illegible] इन्द्रदेवको क्रोध र वज्रले युक्त पराक्रम देखेर द्युलोक पनि डरले स्तब्ध भएको थियो।

अध त्वष्टा ते मह उग्र वज्रं सहस्रभृष्टिं ववृतच्छताश्रिम् ।
निकाममरमणसं येन नवन्तमहिं सं पिणगृजीषिन् ॥१०॥

हे सोमरस पिउने पराक्रमी इन्द्रदेव ! त्वष्टादेवले निर्माण गरेको सयौँ जोर्नी र सहस्र धारले युक्त वज्रले नै तिमीले वृत्रासुरको संहार गर्‍यौ।

वर्धान्यं विश्वे मरुतः सजोषाः पचच्छतं महिषाँ इन्द्र तुभ्यम् ।
पूषा विष्णुस्त्रीणि सरांसि धावन्वृत्रहणं मदिरमंशुमस्मै ॥११॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो उन्नतिका लागि मरुत्‌हरू उत्तम स्तुति गर्दछन्। पूषादेव तिम्रा लागि बलवर्द्धक अन्न पकाउँछन् र विष्णुदेव तीन वटा पात्रमा वृत्रासुरलाई मार्ने शक्ति बढाउने सोमरस भर्दछन्।

आ क्षोदो वृतं नदीनां परिष्ठितमसृज ऊर्मिमपाम् ।
तासामनु प्रवत इन्द्र पन्थां प्रार्दयो नीचीरपसः समुद्रम् ॥१२॥

हे इन्द्रदेव ! वृत्रासुरले जुनजुन नदी थुनेर राखेको थियो, तिनको पानी तिमीले बगायौ। समुद्रमा मिसिन जाने नदीका वेगवान् जलतरङ्गहरू स्वतन्त्र भए।

एवा ता विश्वा चकृवांसमिन्द्रं महामुग्रमजुर्यं सहोदाम् ।
सुवीरं त्वा स्वायुधं सुवज्रमा ब्रह्म नव्यमवसे ववृत्यात् ॥१३॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी चिरयुवा, बलशाली, ऐश्वर्यवान्, ओजस्वी, श्रेष्ठ कर्मका सम्पादक र वज्रधारी हौ। हाम्रा नवीन स्तोत्रले प्रसन्न भएर वर्द्धमान होऊ र हाम्रो रक्षा गर।

स नो वाजाय श्रवस इषे च राये धेहि द्युमत इन्द्र विप्रान् ।
भरद्वाजे नृवत इन्द्र सूरीन्दिवि च स्मैधि पार्ये न इन्द्र ॥१४॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रा लागि अन्न, बल र धन धारण गर, जसले गर्दा हामीलाई अन्न, बल र धन प्राप्त होस्। हामीलाई सेवकले युक्त गराऊ। हामी ज्ञानी छौँ, हामीलाई भविष्यमा पनि पुत्रपौत्रादिसहित सुखले सम्पन्न बनाऊ।

अया वाजं देवहितं सनेम मदेम शतहिमाः सुवीराः ॥१५॥

हे इन्द्रदेव ! हामी स्तोताहरूलाई अन्न आदिले युक्त गराऊ। हामी वीर पुत्रपौत्रले युक्त भएर सय वर्षको आयु र सुखमय जीवन निर्वाह गरौँ।

[सूक्त – १८]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – त्रिष्टुप् द्विपदा।

तमु ष्टुहि यो अभिभूत्योजा वन्वन्नवातः पुरुहूत इन्द्रः ।
अषाढमुग्रं सहमानमाभिर्गीर्भिर्वर्ध वृषभं चर्षणीनाम् ॥१॥

हे भरद्वाज ! तिमी शत्रुनाशक, तेजस्वी र बोलाइएका इन्द्रदेवलाई उत्तम स्तुति गर। जुन स्तुतिले इन्द्रदेव प्रसन्न हुँदा मानिसको इच्छा पूरा हुन्छ उनलाई त्यसैले हौस्याऊ।

स युध्मः सत्वा खजकृत्समद्वा तुविम्रक्षो नदनुमाँ ऋजीषी ।
बृहद्रेणुश्च्यवनो मानुषीणामेकः कृष्टीनामभवत्सहावा ॥२॥

बलशाली, दानी, सोमरस पान गर्ने, सहयोगी र सधैँ युद्ध गर्ने इन्द्रदेवले मानिसको रक्षा गर्दछन्।

त्वं ह नु त्यददमायो दस्यूँरेकः कृष्टीरवनोरार्याय ।
अस्ति स्विन्नु वीर्यं तत्त इन्द्र न स्विदस्ति तदृतुथा वि वोचः ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी याजकलाई पुत्र एवं सेवक प्रदान गर्दछौ। यज्ञ नगर्नेलाई जित। हे इन्द्रदेव ! बलको परिचय दिनका लागि कहिलेकाहीँ आफ्नो पराक्रम प्रकट गर।

सदिद्धि ते तुविजातस्य मन्ये सहः सहिष्ठ तुरतस्तुरस्य ।
उग्रमुग्रस्य तवसस्तवीयोऽरध्रस्य रध्रतुरो बभूव ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी पराक्रमी, ओजस्वी, बलशाली, अजेय र शत्रुहन्ता हौ। तिमी अनेक यज्ञमा उपस्थित भएका छौ। तिमी हाम्रा शत्रु संहार गर।

तन्नः प्रत्नं सख्यमस्तु युष्मे इत्था वदद्भिर्वलमङ्गिरोभिः।
हन्नच्युतच्युद्दस्मेषयन्तमृणोः पुरो वि दुरो अस्य विश्वाः ॥५॥
हे इन्द्रदेव ! तिमीले स्तुतिकर्ता अङ्गिराहरूको शत्रु बल नामका असुरलाई संहार गर्‍यौ र सहरका ढोका खोल्यौ। हे इन्द्रदेव ! हाम्रो मित्रभाव बलियो होस्।

स हि धीभिर्हव्यो अस्त्युग्र ईशानकृन्महति वृत्रतूर्ये।
स तोकसाता तनये स वज्री वितन्तसाय्यो अभवत्समत्सु ॥६॥
स्तुति गर्नेहरू सामर्थ्य बढाउनका लागि इन्द्रदेवलाई स्तुतिले आह्वान गर्छन्। पुत्र प्राप्त गर्न उनलाई आह्वान गरिन्छ। वज्रधारी इन्द्रदेव रणभूमिमा नमस्कार गर्न योग्य छन्।

स मज्मना जनिम मानुषाणाममर्त्येन नाम्नाति प्र सर्स्रे।
स द्युम्नेन स शवसोत राया स वीर्येण नृतमः समोकाः ॥७॥
इन्द्रदेव शत्रुको बल भुक्काउने यश, धन, बल र वीर्यमा सर्वश्रेष्ठ छन्। मानिसहरूमा श्रेष्ठ, सर्वोत्तम पद र स्थान उनले प्राप्त गरुन्।

स यो न मुहे न मिथू जनो भूत्सुमन्तुनामा चुमुरिं धुनिं च।
वृणक्पिप्रुं शम्बरं शुष्णमिन्द्रः पुरां च्यौत्नाय शयथाय नू चित् ॥८॥
व्यर्थका वस्तु उत्पन्न नगर्ने वीर इन्द्रदेव युद्धक्षेत्रमा सुमन्त नामका कुशल योद्धाका रूपमा प्रसिद्ध छन्। इन्द्रदेव त्यस्ता राक्षसहरूको संहार गर्न सधैँ तत्पर रहेर क्रियाशील हुन्छन्, जुन सर्वभक्षी, धन हरण गर्ने, जल थुन्ने र शोषण गर्ने खालका हुन्छन्।

उदावता त्वक्षसा पन्यसा च वृत्रहत्याय रथमिन्द्र तिष्ठ।
धिष्व वज्रं हस्त आ दक्षिणत्राभि प्र मन्द पुरुदत्र मायाः ॥९॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी उर्ध्व गति भएका छौ। रक्षक भएर शत्रु संहार गर्छौ। तिमी शत्रुको संहार गर्नका लागि प्रशंसनीय बलयुक्त आफ्नो रथमा आरूढ हुन्छौ।

अग्निर्न शुष्कं वनमिन्द्र हेती रक्षो नि धक्ष्यशनिर्न भीमा।
गम्भीरय ऋष्वया यो रुरोजाध्वानयद्दुरिता दम्भयच्च ॥१०॥
हे इन्द्रदेव ! अग्निले सुकेका वन भस्म गराएझैँ तिमी शत्रु संहार गर। गर्जन गर्दै दुष्टलाई छिन्नभिन्न गराउने हे इन्द्रदेव ! बिजुलीजस्तो वज्रले राक्षसलाई जलाऊ।

आ सहस्रं पथिभिरिन्द्र राया तुविद्युम्न तुविवाजेभिरर्वाक्।
याहि सूनो सहसो यस्य नू चिददेव ईशे पुरुहूत योतोः ॥११॥
हे इन्द्रदेव ! असुरहरूले तिमीलाई बलहीन बनाउन सक्दैनन्। तिमीलाई अनेकौँले बोलाउँछन्। तिमी सहस्रौँ किसिमका मार्गबाट ऐश्वर्ययुक्त भएर हाम्रा सामु आऊ

प्र तुविद्युम्नस्य स्थविरस्य घृष्वेर्दिवो ररप्शे महिमा पृथिव्याः।
नास्य शत्रुर्न प्रतिमानमस्ति न प्रतिष्ठिः पुरमायस्य सह्योः ॥१२॥
इन्द्रदेवको महिमा द्युलोक र भूलोकभन्दा पनि ठूलो छ। अति तेजस्वी धनवान् र श्रेष्ठ इन्द्रदेव शत्रुलाई नाश गर्दछन्। प्रज्ञावान्, शान्त, सुखदायक र पराक्रमी इन्द्रदेवको कुनै शत्रु छैन। यिनको बराबर पनि अर्को कोही छैन।

प्र तत्ते अद्या करणं कृतं भूत्कुत्सं यदायुमतिथिग्वमस्मै।
पुरू सहस्रा नि शिशा अभि क्षमुत्तूर्वयाणं धृषता निनेथ ॥१३॥
हे इन्द्रदेव ! तिमीले वज्रद्वारा वध गरेका शम्बरको धेरै धन अतिथिग्वलाई दियौ। कुत्सलाई शुष्णबाट रक्षा गर्‍यौ र शत्रुबाट आयु र दिवोदासको रक्षा गर्‍यौ। युद्धभूमिमा तीव्रगामी दिवोदासलाई कष्टबाट सुरक्षित गरायौ।

अनु त्वाहिघ्ने अध देव देवा मदन्विश्वे कवितमं कवीनाम्।
करो यत्र वरिवो बाधिताय दिवे जनाय तन्वे गृणानः ॥१४॥
हे प्रकाशमान इन्द्रदेव ! अहि असुरलाई मारेका हुनाले सबै देवताहरू आज पनि तिम्रै अनुकूल छन् र प्रसन्नतापूर्वक रहेका छन्। तिमी सर्वश्रेष्ठ ज्ञानी छौ। तिमी स्तोत्रबाट प्रसन्न भएर तेजस्वी यजमानलाई पुत्र र धन आदि दिएर सुखी बनाऊ।

अनु द्यावापृथिवी तत्त ओजोऽमर्त्या जिहत इन्द्र देवाः।
कृष्वा कृत्नो अकृतं यत्ते अस्त्युक्थं नवीयो जनयस्व यज्ञैः ॥१५॥
हे इन्द्रदेव ! तिम्रा बलको देवताहरू र द्यावापृथिवीले अनुसरण गर्दछन्। हे कर्मवीर इन्द्रदेव ! तिमी नवीन यज्ञकर्म गर र नयाँ स्तोत्र प्रकट गर।

[सूक्त - १९]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

महाँ इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा उत द्विबर्हा अमिनः सहोभिः।
अस्मद्र्यग्वावृधे वीर्यायोरुः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत् ॥१॥
स्तोता र प्रजाको पालन गर्ने हे महान् इन्द्रदेव ! तिमी हामीकहाँ आऊ। अनेकौं शक्तिका कारण दुवै लोकमा अहिंसित, पराक्रमी, वीरताका कार्य गरेर मनग्गे सामर्थ्य भएका इन्द्रदेव हाम्रा अगाडि आऊन्। विशाल शरीर र उत्तम गुणसम्पन्न इन्द्रदेव आफ्ना कर्म र सामर्थ्यका कारण नै पूजनीय छन्।

इन्द्रमेव धिषणा सातये धाद्बृहन्तमृष्वमजरं युवानम्।
अषाळ्हेन शवसा शूशुवांसं सद्यश्चिद्यो वावृधे असामि ॥२॥
प्रगतिशील, महान् दाता, अजर, चिरयुवा र असीमित बलशाली इन्द्रदेव तत्काल प्रवर्द्धमान हुन्छन्। उनै इन्द्रदेवलाई हाम्रा बुद्धिले स्वीकार गर्दछ।

पृथू करस्ना बहुला गभस्ती अस्मद्र्यक्सं मिमीहि श्रवांसि।
यूथेव पश्वः पशुपा दमूना अस्माँ इन्द्राभ्या ववृत्स्वाजौ ॥३॥
हे शान्त मनका इन्द्रदेव ! उत्तम कर्ममा कुशल र धेरै दान गर्ने हात कल्याणका लागि हाम्रा सामु ल्याऊ। पशुपालन गर्नेले पशु सधाएझैँ सङ्ग्राममा हामीलाई प्रेरित गर।

तं व इन्द्रं चतिनमस्य शाकैरिह नूनं वाजयन्तो हुवेम।
यथा चित्पूर्वे जरितार आसुरनेद्या अनवद्या अरिष्टाः ॥४॥
हामी अन्नका इच्छुक स्तोताहरू यस यज्ञस्थलमा सहायकका रूपमा रहेका मरुत्हरू र शत्रुहन्ता इन्द्रदेवलाई आह्वान गर्दछौँ। हे इन्द्रदेव ! उहिलेका स्तोताहरू पापमुक्त, अनिन्द्य र अहिंसित स्थितिमा रहेझैँ हामी पनि उस्तै रहौँ।

धृतव्रतो धनदाः सोमवृद्धः स हि वामस्य वसुनः पुरुक्षुः।
सं जग्मिरे पथ्याः रायो अस्मिन्त्समुद्रे न सिन्धवो यादमानाः ॥५॥
स्तुतिकर्ताको अन्न र धन इन्द्रदेवका सामु नदीको पानी समुद्रमा खसेझैँ पुग्दछ। इन्द्रदेव सोमपान गर्ने, ऐश्वर्यवान् र कर्मकुशल छन्।

शविष्ठं न आ भर शूर शव ओजिष्ठमोजो अभिभूत उग्रम्।
विश्वा द्युम्ना वृष्ण्या मानुषाणामस्मभ्यं दा हरिवो मादयध्यै ॥६॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी शत्रु पराजित गर्दछौ। हामीलाई बल र तेज प्रदान गर। हामीलाई शक्ति, तेज र मानिसका लागि उपयुक्त हुने ऐश्वर्य प्रदान गर।

यस्ते मदः पृतनाषाळमृध्र इन्द्र तं न आ भर शूशुवांसम्।
येन तोकस्य तनयस्य सातौ मंसीमहि जिगीवांसस्त्वोताः ॥७॥
हे इन्द्रदेव ! शत्रु जित्न सक्ने बल हामीलाई प्रदान गर। तिमीले दिएका रक्षा साधनले हामी शत्रु जित्न सकौँ। शत्रु जित्दा हामीलाई पुत्र प्राप्त भएजस्तै सुख प्राप्त होस्।

आ नो भर वृषणं शुष्ममिन्द्र धनस्पृतं शूशुवांसं सुदक्षम्।
येन वंसाम पृतनासु शत्रून्तवोतिभिरुत जामीँरजामीन् ॥८॥
हे इन्द्रदेव ! हामीलाई बल बढाउने र धन प्राप्त गर्ने कुशल पराक्रम प्रदान गर। तिम्रा सुरक्षाले सुरक्षित र बलिया भएर हामी युद्धस्थलमा शत्रु नाश गरौँ।

आ ते शुष्मो वृषभ एतु पश्चादोत्तरादधरादा पुरस्तात्।
आ विश्वतो अभि समेत्वर्वाङिन्द्र द्युम्नं स्वर्वद्धेह्यस्मे ॥९॥
हे इन्द्रदेव ! हामीलाई पूर्व, पश्चिम, उत्तर र दक्षिण यी चारै तिरबाट सामर्थ्य बढाउने बल प्रदान गर। हे इन्द्रदेव हामीलाई तिमी सुखयुक्त धन प्रदान गर।

नृवत्त इन्द्र नृतमाभिरूती वंसीमहि वामं श्रोमतेभिः ।
ईक्षे वि वस्व उभयस्य राजन्धा रत्नं महि स्थूरं बृहन्तम् ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा आश्रयमा हामी यशस्वी, प्रशंसनीय वीरले युक्त धन उपयोग गरौं। दुवै किसिमका धनका स्वामी हे इन्द्रदेव ! हामीलाई मनग्गे धन प्रदान गर।

मरुत्वन्तं वृषभं वावृधानमकवारिं दिव्यं शासमिन्द्रम् ।
विश्वासाहमवसे नूतनायोग्रं सहोदामिह तं हुवेम ॥११॥

हामी याजकहरू यज्ञको रक्षा गर्न तत्काल इन्द्रदेवलाई आह्वान गर्दछौं। मरुत्हरूका सहयोगले इन्द्रदेव बलशाली, तेजस्वी, वर्द्धमान, शत्रुविजयी र दिव्य शासक हुन्छन्।

जनं वज्रिन्महि चिन्मन्यमानमेभ्यो नृभ्यो रन्धया येष्वस्मि ।
अधा हि त्वा पृथिव्यां शूरसातौ हवामहे तनये गोष्वप्सु ॥१२॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! मानिसमध्येका मिथ्याभिमानीलाई आफ्ना नियन्त्रणमा राख। हामी सङ्ग्रामकालमा तथा पशु, पुत्र र जल प्राप्तिका निमित्त तिमीलाई आह्वान गर्दछौं।

वयं त एभिः पुरुहूत सख्यैः शत्रोः शत्रोरुत्तर इत्स्याम ।
घ्नन्तो वृत्राण्युभयानि शूर राया मदेम बृहता त्वोताः ॥१३॥

हे पराक्रमी इन्द्रदेव ! तिम्रा आश्रयमा रहेर हामी धनऐश्वर्यले सम्पन्न र सुखी होऔँ। हे इन्द्रदेव ! तिमी अनेकौँबाट बोलाइन्छौ। हामी स्तुतिजस्ता मित्रतापूर्ण कार्य सम्पादन गरेर तिम्रो सहायताले शत्रु नाश गरौँ। हामी शत्रुहरूभन्दा बढी बलशाली बनौँ।

[सूक्त - २०]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप् विराट्।

द्यौर्न य इन्द्राभि भूमार्यस्तस्थौ रयिः शवसा पृत्सु जनान् ।
तं नः सहस्रभरमुर्वरासां दद्धि सूनो सहसो वृत्रतुरम् ॥१॥

हे सङ्घर्षका लागि विख्यात इन्द्रदेव ! हामीलाई तिमी सूर्यदेवको जस्तै कान्तियुक्त, शत्रुमाथि आक्रमण गर्ने, कस्सिएर प्रतिकार गर्ने, हजारौँ किसिमका ऐश्वर्यले युक्त र भूमि उर्वर बनाउने खालको पुत्र प्रदान गर।

दिवो न तुभ्यमन्विन्द्र सत्रासुर्यं देवेभिर्धायि विश्वम् ।
अहिं यद्वृत्रमपो वव्रिवांसं हन्नृजीषिन्विष्णुना सचानः ॥२॥

हे सोमपान गर्ने इन्द्रदेव ! तिमीले विष्णुदेवसित मिलेर जलअवरोधक वृत्र नामको असुर नाश गरेका थियौ। हे इन्द्रदेव ! स्तोताहरूले प्राणशक्ति र बल बढाउनका लागि तिमीलाई स्तोत्रको भेटी चढाएका थिए।

तूर्वन्नोजीयान्तवसस्तवीयान्कृतब्रह्मेन्द्रो वृद्धमहाः ।
राजाभवन्मधुनः सोम्यस्य विश्वासां यत्पुरां दर्त्नुमावत् ॥३॥

इन्द्रदेवले पुरहरू नष्ट गर्ने वज्र फेला पारेकै बेला मधुर सोमरस प्राप्त गरे। सोमरसले इन्द्रदेव हिंसकहरूका हिंसक, पराक्रमी, अन्नदाता, ओजस्वी र तेजस्वी भए।

शतैरपद्रन्पणय इन्द्रात्र दशोणये कवयेऽर्कसातौ ।
वधैः शुष्णस्याशुषस्य मायाः पित्वो नारिरेचीत्किं चन प्र ॥४॥

हे इन्द्रदेव तिम्रा सहायक, अन्नदाता कुत्स युद्धमा भयभीत भएर पणिका सेनाका डरले भागेका थिए। तिमीले शुष्णको आसुरी माया नष्ट गरेर त्यसको अन्न खोस्यौ।

महो द्रुहो अप विश्वायु धायि वज्रस्य यत्पतने पादि शुष्णः ।
उरु ष सरथं सारथये करिन्द्रः कुत्साय सूर्यस्य सातौ ॥५॥

वज्रका प्रहारले शुष्ण मरेपछि दुष्ट शुष्णको सबै बल नष्ट भयो। त्यसपछि इन्द्रदेवले सूर्योपासनाका निम्ति सारथिका रूपमा रथमा चढ्न कुत्सलाई भने। X (।)

प्र श्येनो न मदिरमंशुमस्मै शिरो दासस्य नमुचेर्मथायन् ।
प्रावन्नमीं साप्यं ससन्तं पृणग्राया समिषा सं स्वस्ति ॥६॥

श्येन पक्षीले ल्याएको सोम पिएर सन्तुष्ट भएका इन्द्रदेवले नमुचिको शिर काटे। उनले सुतेका साप्यको रक्षा गरेर उनलाई पशु, धन र अन्न प्रदान गरे।

वि पिप्रोरहिमायस्य दृढहाः पुरो वज्रिञ्छवसा न दर्दः ।
सुदामन्तद्रेक्णो अप्रमृष्यमृजिश्वने दात्रं दाशुषे दाः ॥७॥
हे वज्रधारी ! तिमीले मायावी पिप्रुको किल्ला ध्वस्त गर्‍यौ । हे उत्तम दानदाता ! हवि र अन्न अर्पित गर्ने ऋजिश्वालाई तिमीले धन प्रदान गर्‍यौ ।

स वेतसुं दशमायं दशोणिं तूतुजिमिन्द्रः स्वभिष्टिसुम्नः ।
आ तुग्रं शश्वदिभं द्योतनाय मातुर्न सीमुप सृजा इयध्यै ॥८॥
आमाले छोरालाई आफूसित रहनका लागि विवश बनाएझैँ इष्ट सुखदाता इन्द्रदेवले वेतसु आदि असुरलाई द्योतमानकहाँ गएर सधैँ उनकै अधीनमा रहन विवश गराए ।

स ईं स्पृधो वनते अप्रतीतो बिभ्रद्वज्रं वृत्रहणं गभस्तौ ।
तिष्ठद्धरी अध्यस्तेव गर्ते वचोयुजा वहत इन्द्रमृष्वम् ॥९॥
शत्रुविनाशक, वज्र हातमा लिएका इन्द्रदेव जुध्न आउने शत्रुलाई विनाश गर्दछन् । उनी शूरवीर हुन् र रथमा चढ्दछन् । उनका अश्व वचनले मात्रै रथमा नारिन्छन् र सङ्केत मात्रै गर्नासाथ इन्द्रदेवलाई गन्तव्यसम्म लैजान्छन् ।

सनेम तेऽवसा नव्य इन्द्र प्र पूरवः स्तवन्त एना यज्ञैः ।
सप्त यत्पुरः शर्म शारदीर्दर्द्धन्दासीः पुरुकुत्साय शिक्षन् ॥१०॥
हे इन्द्रदेव ! हामी उपासकहरू तिमीबाट सुरक्षित भएर नयाँ धन प्राप्त गर्नका लागि उपासना गर्दछौँ । यज्ञ गरेका बेला याजकहरू स्तुति गर्दछन् ।

त्वं वृध इन्द्र पूर्व्यो भूर्वरिवस्यन्नुशने काव्याय ।
परा नववास्त्वमनुदेयं महे पित्रे ददाथ स्वं नपातम् ॥११॥
हे इन्द्रदेव ! धन खोज्ने उशनाको कल्याण गर । तिमीले नववास्त्व नामको असुर संहार गरेका थियौ र शक्तिसम्पन्न उशनाका अगाडि देयपुत्रलाई उपस्थित गरायौ ।

त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमतीर्ऋणोरपः सीरा न स्रवन्तीः ।
प्र यत्समुद्रमति शूर पर्षि पारया तुर्वशं यदुं स्वस्ति ॥१२ ॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी शत्रुलाई भयभीत पार्छौ । रोकिएको जल प्रवाहित गर्छौ । हे पराक्रमी इन्द्रदेव ! तिमीले समुद्र पार गर्दा तुर्वश र यदुलाई कल्याणपूर्वक तारिदेऊ ।

तव ह त्यदिन्द्र विश्वमाजौ सस्तो धुनीचुमुरी या ह सिष्वप् ।
दीदयदित्तुभ्यं सोमेभिः सुन्वन्दभीतिरिध्मभृतिः पक्थ्य१र्कैः ॥१३॥
हे इन्द्रदेव ! तिमीले धुनी र चुमुरी नामका असुर युद्धमा मारिदियौ । युद्धमा त्यति गर्नु तिम्रै सामर्थ्यलाई सम्भव थियो । तिम्रा लागि अन्न पकाइदिने, सोमरस बनाइदिने र समिधावान् दभीतिले हवि प्रदान गरेर तिम्रो सत्कार गरे ।

[सूक्त - २१]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य । **देवता** - इन्द्र विश्वेदेवा । **छन्द** - त्रिष्टुप् ।

इमा उ त्वा पुरुतमस्य कारोर्हव्यं वीर हव्या हवन्ते ।
धियो रथेष्ठामजरं नवीयो रयिर्विभूतिरीयते वचस्या ॥१॥
हे पराक्रमी इन्द्रदेव ! तिमी रथमा आरूढ, अजर र नौलो स्वरूपका छौ । तिमीलाई हवि प्राप्त हुन्छ । धेरै कार्य गर्न रुचाउने भरद्वाज उत्तम स्तुतिले तिमीलाई आह्वान गर्दछन् ।

तमु स्तुष इन्द्रं यो विदानो गिर्वाहसं गीर्भिर्यज्ञवृद्धम् ।
यस्य दिवमति मह्ना पृथिव्याः पुरुमायस्य रिरिचे महित्वम् ॥२॥
प्रज्ञावान् इन्द्रदेवको महिमा द्युलोक र पृथ्वीमा उस्तै महान् छ । उनी सर्वज्ञ भएर यज्ञबाट उन्नति गर्दछन् । स्तुतिबाट आह्वान गरिने इन्द्रदेवलाई हामी वन्दना गर्दछौँ ।

स इत्तमोऽवयुनं ततन्वत्सूर्येण वयुनवच्चकार ।
कदा ते मर्ता अमृतस्य धामेयक्षन्तो न मिनन्ति स्वधावः ॥३॥
सूर्यदेवका प्रकाशले बाक्लो अन्धकार हटायो । हे स्वधारक शक्तियुक्त इन्द्रदेव ! तिम्रो अमर स्थानको कामना गर्ने मानिसहरू अमर रूपमा सुरक्षित हुन्छन् ।

यस्ता चकार स कुह स्विदिन्द्रः कमा जनं चरति कासु विक्षु ।
कस्ते यज्ञो मनसे शं वराय को अर्क इन्द्र कतमः स होता ॥४॥

वृत्र आदि असुर संहार गर्ने इन्द्रदेव अहिले कहाँ छन् ? कुन लोकमा र कुन प्रजाहरूका बीचमा उनी विचरण गर्दै छन् ? उनका लागि सुखदायी यज्ञ कुन हो ? उनलाई वरण गर्नका लागि समर्थ मन्त्र कुन हो ? कुन होताले उनलाई बोलाउन सक्दछन् ?

इदा हि ते वेविषतः पुराजाः प्रत्नास आसुः पुरुकृत्सखायः ।
ये मध्यमास उत नूतनास उतावमस्य पुरुहूत बोधि ॥५॥

अनेकौँ कर्म गर्ने र अनेकौँबाट बोलाइने हे इन्द्रदेव ! प्राचीन काल र वर्तमान कालमा उत्पन्न साधक तिम्रा मित्र बनेर रहून् । मध्य कालमा पनि तिम्रा स्तोताहरू उत्पन्न भए । तर हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रो यस बेलाको स्तुति सुन ।

तं पृच्छन्तोऽवरासः पराणि प्रत्ना त इन्द्र श्रुत्यानु येमुः ।
अर्चामसि वीर ब्रह्मवाहो यादेव विद्म तात्त्वा महान्तम् ॥६॥

हे पराक्रमी इन्द्रदेव ! आजका मानिसहरू तिमीसित सोध्छन्, तिमीले पहिले गरेका उत्तम कार्यका विषयमा सुनेर त्यसको बयान गर्दछन् । जति हामीलाई थाहा छ, त्यसैका आधारमा हामी तिम्रो सत्कार गर्दछौँ ।

अभि त्वा पाजो रक्षसो वि तस्थे महि जज्ञानमभि तत्सु तिष्ठ ।
तव प्रत्नेन युज्येन सख्या वज्रेण धृष्णो अप ता नुदस्व ॥७॥

हे शत्रुलाई सताउने इन्द्रदेव ! तिमी आफ्ना पुराना, सुयोग्य, सधैँका सहचर वज्रले शत्रुको सेना पर पुऱ्याऊ । हे इन्द्रदेव ! असुरको बल चारैतिर बढेको तिम्रै सामु छ । सबै शत्रुका बलको अनुमान लगाएर त्यसभन्दा बढी बलले तिनको प्रतिरोध गर ।

स तु श्रुधीन्द्र नूतनस्य ब्रह्मण्यतो वीर कारुधायः ।
त्वं ह्याऽ३पिः प्रदिवि पितृणां शश्वद्बभूथ सुहव एष्टौ ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी प्राचीन, श्रेष्ठ आह्वानकर्ता अङ्गिराका मित्र हौ । तिमी स्तोताहरूका पालक हौ । आजका स्तोता नयाँ स्तोत्रका इच्छुक हौँ । तिमी हाम्रो प्रार्थना सुन ।

प्रोतये वरुणं मित्रमिन्द्रं मरुतः कृष्वावसे नो अद्य ।
प्र पूषणं विष्णुमग्निं पुरन्धिं सवितारमोषधीः पर्वतांश्च ॥९॥

हे भरद्वाज ! हामी सबैको रक्षा र इच्छापूर्तिका लागि वरुण, मित्र, इन्द्र, मरुत्, पूषा, विष्णु, अग्नि, सविता, औषधि र पर्वत आदि देवताको स्तुति गर ।

इम उ त्वा पुरुशाक प्रयज्यो जरितारो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
श्रुधी हवमा हुवतो हुवानो न त्वावाँ अन्यो अमृत त्वदस्ति ॥१० ॥

हे अति पराक्रमी इन्द्रदेव ! तिमीजस्तो अर्को कुनै देवता छैन । त्यसो हुनाले हामी स्तोताहरू उत्तम स्तोत्रले तिम्रो स्तुति गर्दछौँ । तिमी हाम्रो स्तुति सुन ।

नू म आ वाचमुप याहि विद्वान् विश्वेभिः सूनो सहसो यजत्रैः ।
ये अग्निजिह्वा ऋतसाप आसुर्ये मनुं चक्रुरुपरं दसाय ॥११॥

हे बलका पुत्र इन्द्रदेव ! तिमी सर्वज्ञ छौ । जुन देवताहरू अग्निरूपी जिब्रो भएका सत्यका उपासक हुन् र जो यज्ञको आहुति ग्रहण गर्दछन्, शत्रुको नाश गर्नका निमित्त राजर्षि मनुले जसलाई सर्वोपरि स्थापित गरेका थिए, तिमीहरू उनैसित जाओ ।

स नो बोधि पुरएता सुगेषूत दुर्गेषु पथिकृद्विदानः ।
ये अश्रमास उरवो वहिष्ठास्तेभिर्न इन्द्राभि वक्षि वाजम् ॥१२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी मेधावी छौ । तिमी मार्ग नियन्ता हौ । त्यसैले सुगम र दुर्गम मार्गमा हाम्रो मार्गदर्शक बन । तिमी आफ्ना नथाक्ने र तीव्र गति भएका अश्वबाट हाम्रो बल बढाउनका लागि अन्न ल्याइदेऊ ।

[सूक्त – २२]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

य एक इद्धव्यश्चर्षणीनामिन्द्रं तं गीर्भिरभ्यर्च आभिः।
यः पत्यते वृषभो वृष्ण्यावान्त्सत्यः सत्वा पुरुमायः सहस्वान् ॥१॥

इन्द्रदेवलाई सङ्कटकालमा मानिसले आह्वान गर्दछन् र स्तुति गर्दा उनी आउँछन्। इच्छा पुऱ्याउने, पराक्रमी, ज्ञानी र सत्यवादी इन्द्रदेवलाई शत्रु विनाश गर्न हामी स्तुति गरौँ।

तमु नः पूर्वे पितरो नवग्वाः सप्त विप्रासो अभि वाजयन्तः।
नक्षद्दाभं ततुरिं पर्वतेष्ठामद्रोघवाचं मतिभिः शविष्ठम् ॥२॥

अङ्गिरा आदि प्राचीन ऋषिले इन्द्रदेवलाई पराक्रमी र जोसिलो बनाउन नौ महिने यज्ञअनुष्ठान र स्तुति गरे। इन्द्रदेव सबैका शासक, तीव्रगामी र शत्रु संहारक हुन्।

तमीमह इन्द्रमस्य रायः पुरुवीरस्य नृवतः पुरुक्षोः।
यो अस्कृधोयुरजरः स्वर्वान्तमा भर हरिवो मादयध्यै ॥३॥

हे अश्वपति इन्द्रदेव ! हामी पुत्रपौत्रादि, स्वजन, सेवक, पशु र प्रसन्नप्रदायक धनको याचना तिमीसित गर्दछौँ। हामीलाई तिमी सुखकारी ऐश्वर्य प्रदान गर्न यहाँ आऊ।

तन्नो वि वोचो यदि ते पुरा चिज्जरितार आनशुः सुम्नमिन्द्र।
कस्ते भागः किं वयो दुध्र खिद्वः पुरुहूत पुरूवसोऽसुरघ्नः ॥४॥

हे शत्रुजयी, पराक्रमी, अनेकौँबाट बोलाइने, ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव ! तिमी दुष्ट असुरको नाश गर्न समर्थ छौ। तिमीलाई यज्ञमा कस्तो भाग प्राप्त भयो ? हे इन्द्रदेव ! पहिलेका स्तोतालाई झैँ सुख हामीलाई पनि सुख प्रदान गर।

तं पृच्छन्ती वज्रहस्तं रथेष्ठामिन्द्रं वेपी वक्वरी यस्य नू गीः।
तुविग्राभं तुविकूर्मिं रभोदां गातुमिषे नक्षते तुम्रमच्छ ॥५॥

हातमा वज्र लिने, रथमा चढेका, धेरै काम गर्ने, अनेक शत्रु हात समात्ने इन्द्रदेवको गुणगान गर्ने यजमानले यज्ञ कर्म र स्तुति गरेर शत्रु परास्त गरेको सुख पाउँछ।

अया ह त्यं मायया वावृधानं मनोजुवा स्वतवः पर्वतेन।
अच्युता चिद्वीळिता स्वोजो रुजो वि दृळ्हा धृषता विरप्शिन् ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्नै बलले सम्पन्न छौ। अघि सधैँ आएका मायावी वृत्रासुरलाई तिमीले आफ्नै मनसमानको गति भएका वज्रले संहार गरेका छौ। हे तेजस्वी इन्द्रदेव ! तिमीले अचल, सुदृढ र शक्तिशाली पुरीहरू पनि नष्ट गरिदियौ।

तं वो धिया नव्यस्या शविष्ठं प्रत्नं प्रत्नवत्परितंसयध्यै।
स नो वक्षदनिमानः सुवह्मेन्द्रो विश्वान्यति दुर्गहाणि ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी अति पुराना पराक्रमी हौ। उहिलेका ऋषिहरूझैँ हामी नयाँ स्तोत्रले तिमीलाई प्रवर्द्धमान गर्दछौँ। उनै शोभनीय इन्द्रदेवले हाम्रो रक्षा गरुन्।

आ जनाय द्रुह्वणे पार्थिवानि दिव्यानि दीपयोऽन्तरिक्षा।
तपा वृषन्विश्वतः शोचिषा तान्ब्रह्मद्विषे शोचय क्षामपश्च ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी अभीष्ट वर्षा गराउने हौ। द्युलोक र अन्तरिक्षमा सर्वत्र व्याप्त भएर आफ्ना तीव्र तेजले सज्जनका शत्रु भस्म गराऊ।

भुवो जनस्य दिव्यस्य राजा पार्थिवस्य जगतस्त्वेषसन्दृक्।
धिष्व वज्रं दक्षिण इन्द्र हस्ते विश्वा अजुर्य दयसे वि मायाः ॥९॥

हे तेजस्वी, अजर इन्द्रदेव ! तिमी देवलोकवासी र पृथ्वीवासी सबैका राजा हौ। तिमी दाहिने हातमा वज्र धारण गरेर विश्वका मायावीहरूलाई नाश गर।

आ संयतमिन्द्र णः स्वस्तिं शत्रुतूर्याय बृहतीममृध्राम्।
यया दासान्यार्याणि वृत्रा करो वज्रिन्त्सुतुका नाहुषाणि ॥१०॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! शत्रुको संहार गर्नका लागि अक्षुण्ण, संयमित र कल्याणकारी धन प्रचुर मात्रामा प्रदान गर। त्यसबाट दास मानसिकतालाई श्रेष्ठ मार्ग देखाउन सकियोस र मानिसको शत्रु नाश गर्न सकियोस्।

स नो नियुद्भिः पुरुहूत वेधो विश्ववाराभिरा गहि प्रयज्यो ।
न या अदेवो वरते न देव आभिर्याहि तूयमा मद्र्यद्रिक् ॥११॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी पूजनीय र अनेकौंबाट बोलाइने हौ। सबैले प्रशंसा गरेका घोडामा हामीकहाँ आऊ। देवता र असुरले रोक्न नसक्ने गति भएको घोडा लिएर आऊ।

[सूक्त - २३]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

सुत इत्त्वं निमिश्ल इन्द्र सोमे स्तोमे ब्रह्मणि शस्यमान उक्थे ।
यद्वा युक्ताभ्यां मघवन्हरिभ्यां बिभ्रद्वज्रं बाह्वोरिन्द्र यासि ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! सोमरस निकाल्दा, स्तोत्र उत्तम भएको थाहा पाउँदा वा स्तुति सुनेपछि तिमी अश्व रथमा बाँध्दछौ। तिमी हातमा वज्र धारण गरेर आउँछौ।

यद्वा दिवि पार्ये सुष्विमिन्द्र वृत्रहत्येऽवसि शूरसातौ ।
यद्वा दक्षस्य बिभ्युषो अबिभ्यदरन्धयः शर्धत इन्द्र दस्यून् ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! डराएका यजमानका कर्मविरोधी असुर जित र युद्धक्षेत्रमा स्तोता याजकका सहयोगी होऊ। उनीहरूको रक्षा गर्दै उनीहरूलाई धैर्यवान् बनाऊ।

पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीरुग्रो जरितारमूती ।
कर्ता वीराय सुष्वय उ लोकं दाता वसु स्तुवते कीरये चित् ॥३॥

इन्द्रदेव सोमरस पिएपछि सोमरस तयार गर्नेलाई असल निवास प्रदान गर्दछन्। इन्द्रदेव स्तोतासित प्रसन्न हुँदै सहज मार्ग र धन प्रदान गर्दछन्।

गन्तेयान्ति सवना हरिभ्यां बभ्रिर्वज्रं पपिः सोमं ददिर्गाः ।
कर्ता वीरं नर्यं सर्ववीरं श्रोता हवं गृणतः स्तोमवाहाः ॥४॥

इन्द्रदेव हातमा वज्र लिन्छन्। पेलेर तयार गरिएको सोमरस पान गर्दछन्। उनी दुई अश्व लिएर यज्ञका तीनै सवनमा पुग्दछन्। गाई दान गर्नेलाई पुत्र प्रदान गर्दछन् र स्तोताको स्तुति सुन्दछन्।

अस्मै वयं यद्वावान तद्विविष्म इन्द्राय यो नः प्रदिवो अपस्कः ।
सुते सोमे स्तुमसि शंसदुक्थेन्द्राय ब्रह्म वर्धनं यथासत् ॥५॥

रक्षा गरुन् भनेर हामी इन्द्रदेवलाई प्रिय लाग्ने पुराना स्तोत्र गाउँछौं। सोमरस पेलेर तयार गरेपछि हामी इन्द्रदेवलाई स्तुति गर्दछौं। याजकहरू इन्द्रदेवलाई स्तुतिले खुसी पार्दै हवि प्रदान गरुन्।

ब्रह्माणि हि चकृषे वर्धनानि तावत्त इन्द्र मतिभिर्विविष्मः ।
सुते सोमे सुतपाः शन्तमानि रान्द्र्या क्रियास्म वक्षणानि यज्ञैः ॥६॥

हे सोमपान गर्ने इन्द्रदेव ! तिम्रा लागि सोम तयार गरेपछि अन्न हामी हवि लिएर स्तुति गर्दछौं। तिम्रा निम्ति हामी स्तोत्र पनि मन लगाएर अर्पित गर्दछौं। स्तोत्रले इन्द्रदेवलाई उत्कर्ष दिलाउँछन्।

स नो बोधि पुरोडाशं रराणः पिबा तु सोमं गोऋजीकमिन्द्र ।
एदं बर्हिर्यजमानस्य सीदोरुं कृधि त्वायत उ लोकम् ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी खुसी भएर हामीले पठाएको पुरोडाश ग्रहण गर। गाईको दुध वा दही मिसिएको सोमरस पान गर। यजमानले ओछ्याएका आसनमा बस र तिम्रो अनुसरण गर्ने हाम्रो स्थान विस्तृत गराइदेऊ।

स मन्दस्वा ह्यनु जोषमुग्र प्र त्वा यज्ञास इमे अश्नुवन्तु ।
प्रेमे हवासः पुरुहूतमस्मे आ त्वेयं धीरवस इन्द्र यम्याः ॥८॥

हे उग्र बलसम्पन्न इन्द्रदेव ! आफ्नै इच्छाअनुसार प्रसन्न भएर सोमरस पान गर। तिमी धेरै तिरबाट बोलाइएका छौ। हामीले गर्ने स्तुति तिमीसम्म पुगोस्। त्यसले प्रसन्न भएर हामीलाई रक्षा गर।

तं वः सखायः सं यथा सुतेषु सोमेभिरीं पृणता भोजमिन्द्रम् ।
कुवित्तस्मा असति नो भराय न सुष्विमिन्द्रोऽवसेमृधाति ॥९॥

हे मित्रहरू हो ! सोमरस निचोरेर तयार गरिसकेपछि अन्नदाता इन्द्रदेवलाई सोमरसले सन्तुष्ट गराओ। इन्द्रदेवलाई सहायताका लागि प्रसन्न गराउने उपयुक्त साधन त्यही हो। इन्द्रदेवले हामीलाई पोषण गरुन् र हाम्रो सुरक्षा गरुन्।

त्वेदिन्द्रः सुते अस्तावि सोमे भरद्वाजेषु क्षयदिन्मघोनः ।
असद्यथा जरित्र उत सूरिरिन्द्रो रायो विश्ववारस्य दाता ॥१०॥

इन्द्रदेव इन्द्रयुक्त यजमानका स्वामी इन्द्रदेव सोमरस तयार भएपछि प्रशंसाका लागि अत्यन्त योग्य बन्न प्रदान गर्दछन्। जसले स्तोतालाई ज्ञानसम्पन्न बनाउँछ, उनै इन्द्रदेवको स्तुति भरद्वाजहरूले गरेका छन्।

[सूक्त - २४]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

वृषा मद इन्द्रे श्लोक उक्था सचा सोमेषु सुतपा ऋजीषी ।
अर्चत्र्यो मघवा नृभ्य उक्थैर्द्युक्षो राजा गिरामक्षितोतिः ॥१॥

सोमपान गरिसकेपछि खुसी भएका इन्द्रदेवको बल बढ्दछ। सोमपानका समयमा इन्द्रदेव प्रसन्न हुन्छन्। सोमपान गर्ने, धनवान् र तीव्रगामी इन्द्रदेवलाई मानिसले स्तुति र अर्चना गर्दछन्। द्युलोक निवासी स्तुतिका स्वामी इन्द्रदेव सधैं नै रक्षा गर्दछन्।

ततुरिर्वीरो नर्यो विचेताः श्रोता हवं गृणत उर्व्यूतिः ।
वसुः शंसो नरां कारुधाया वाजी स्तुतो विदथे दाति वाजम् ॥२॥

ज्ञानी, बलशाली, शत्रुसंहारक, भक्तको प्रार्थना सुन्ने, असल निवास प्रदाता, स्तोताका संरक्षक, शिल्पकलाका सिपालुलाई पोषण दिने र यशस्वी अन्नदाता इन्द्रदेव प्रसन्न भएर हामीलाई अन्न प्रदान गरुन्।

अक्ष न चक्र्योः शूर बृहन्प्र ते मह्ना रिरिचे रोदस्योः ।
वृक्षस्य नु ते पुरुहूत वया व्यू३ तयो रुरुहुरिन्द्र पूर्वीः ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी धेरै जनबाट बोलाइन्छौ। धुराले पाङ्ग्रो स्थिर भएझैं तिम्रा महिमाले द्युलोक र भूलोक स्थिर छन्। तिम्रो रक्षक शक्ति रुखका हाँगाहरूझैं मौलाउँछ।

शचीवतस्ते पुरुशाक शाका गवामिव स्रुतयः सञ्चरणीः ।
वत्सानां न तन्तयस्त इन्द्र दामन्वन्तो अदामानः सुदामन् ॥४॥

हे शक्तिशाली इन्द्रदेव ! गोरेटो पहिल्याएर हिँड्ने गाईझैं तिम्रो शक्ति सर्वत्र कर्म गर्नका लागि समर्थ छन्। हे उत्तम दानदाता इन्द्रदेव ! तिम्रो शक्ति बाछो बाँध्ने डोरीझैं भएर अनेकौं शत्रुलाई बाँधिदिन्छ।

अन्यदद्य कर्वरमन्यदु श्वोऽसच्च सन्मुहुराचक्रिरिन्द्रः ।
मित्रो नो अत्र वरुणश्च पूषार्यो वशस्य पर्येतास्ति ॥५॥

इन्द्रदेव प्रतिदिन उत्तरोत्तर नवीन र अद्भुत कार्य गर्दछन्। उनी सत् र असत्को विचार बारम्बार गर्दछन्। इन्द्र, वरुण, मित्र, पूषा र सवितादेवले हाम्रो इच्छा पूरा गराऊन्।

वि त्वदापो न पर्वतस्य पृष्ठादुक्थेभिरिन्द्रानयन्त यज्ञैः ।
तं त्वाभिः सुष्टुतिभिर्वाजयन्त आजिं न जग्मुर्गिर्वाहो अश्वाः ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! पर्वतको माथिल्लो भागबाट जल प्रवाहित भएझैं यज्ञकर्म र स्तुति गर्नाले मानिसलाई तिमीबाट मनोवाञ्छित फल प्राप्त हुन आउँछन्। हे स्तुतिले पूजा गरिने इन्द्रदेव ! युद्धक्षेत्रमा तीव्र गतिले अश्व गएझैं अन्न प्राप्तिको इच्छा भएका भरद्वाज आदि तिमीकहाँ आइपुग्दछन्।

न यं जरन्ति शरदो न मासा न द्याव इन्द्रमवकर्शयन्ति ।
वृद्धस्य चिद्वर्धतामस्य तनूः स्तोमेभिरुक्थैश्च शस्यमाना ॥७॥

दिन, महिना र वर्षले नखिइने इन्द्रदेवको शरीर स्तुतिले पूजित भएर विकसित होस्।

न वीळवे नमते न स्थिराय न शर्धते दस्युजूताय स्तवान् ।
अज्रा इन्द्रस्य गिरयश्चिदृष्वा गम्भीरे चिद्भवति गाधमस्मै ॥८॥

स्तुति गर्दाखेरि पनि इन्द्रदेव दस्युका वशमा पर्दैनन्। बलियो शरीर भएका इन्द्रदेव जब गमन गर्दछन्, त्यस बेला अग्ला पहाडहरू पनि सुगम बनिदिन्छन्। अगाध गहिरो ठाउँ पनि सजिलो हुन्छ।

गम्भीरेण न उरुणामत्रिन्प्रेषो यन्धि सुतपावन्वाजान्।
स्था ऊ षु ऊर्ध्व ऊती अरिषण्यन्नक्तोर्व्युष्टौ परितक्म्यायाम् ॥९॥

हे सोमपान गर्ने र पराक्रमी इन्द्रदेव ! तिमी गम्भीर र महान् हृदयले बल र अन्न प्रदान गर। हे इन्द्रदेव ! तिमी दिनरात तत्पर रहेर हाम्रो सुरक्षा गर।

सचस्व नायमवसे अभीक इतो वा तमिन्द्र पाहि रिषः।
अमा चैनमरण्ये पाहि रिषो मदेम शतहिमाः सुवीराः ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी नजिकै वा टाढा, यहाँ वा वहाँ, जतासुकै रहका भए पनि रणक्षेत्रमा, घरमा, जङ्गलमा स्तुति गर्नेहरूको रक्षा गर। हामीलाई वीर पुत्र आदि प्रदान गरेर सय वर्षको आयु प्रदान गर।

[सूक्त - २५]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप।

या त ऊतिरवमाया परमा या मध्यमेन्द्र शुष्मिन्नस्ति।
ताभिरू षु वृत्रहत्येऽवीर्न एभिश्च वाजैर्महान्न उग्र ॥१॥

हे बलशाली इन्द्रदेव ! तिमीसित सुरक्षाका लागि जुन उत्तम, मध्य कनिष्ठ साधनहरू छन्, ती सबैले सङ्ग्राममा हाम्रो रक्षा राम्ररी गर। तिमी स्वयं महान् भएर हामीलाई पनि महान् बनाऊ र अन्न प्रदान गर।

आभिः स्पृधो मिथतीररिषण्यन्नमित्रस्य व्यथया मन्युमिन्द्र।
आभिर्विश्वा अभियुजो विषूचीरार्याय विशोऽव तारीर्दासीः ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! रक्षा साधनले शत्रुको संहार गर्दै हाम्रा सेनाको रक्षा गर र शत्रुका सेनाको रिस नष्ट गराऊ। यज्ञजस्ता असल काम गर्ने मानिसका शत्रु संहार गर।

इन्द्र जामय उत येऽजामयोऽर्वाचीनासो वनुषो युयुज्रे।
त्वमेषां विथुरा शवांसि जहि वृष्ण्यानि कृणुही पराचः ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! अगाडि देखिएर, नजिकै वा टाढा रहेर हामीलाई मार्न खोज्दछन्, हाम्रा ती शत्रु संहार गर। आफ्ना बलले शत्रुको बल जित्दै हामीबाट टाढा पुऱ्याऊ।

शूरो वा शूरं वनते शरीरैस्तनूरुचा तरुषि यत्कृण्वैते।
तोके वा गोषु तनये यदप्सु वि क्रन्दसी उर्वरासु ब्रवैते ॥४॥

पुत्रपौत्रादि, गौ, जल र उर्वर भूमिका लागि परस्पर विवाद हुन्छ र युद्ध चल्छ। त्यस्ता युद्धमा तिम्रो कृपा पाउने योद्धा विजयी हुन्छ।

नहि त्वा शूरो न तुरो न धृष्णुर्न त्वा योधो मन्यमानो युयोध।
इन्द्र नकिष्ट्वा प्रत्यस्त्येषां विश्वा जातान्यभ्यसि तानि ॥५॥

आजसम्म जो जतिसुकै शक्तिशाली उत्पन्न भए पनि तिनलाई युद्धमा इन्द्रदेवले जितेकै छन्। कुनै भिचाहा, घमन्डी शूरवीरले अरू शत्रु नाश गरेकै भए पनि उनलाई जित्न सकेन। उनी सर्वश्रेष्ठ योद्धा हुन्।

स पत्यन्त उभयोर्नृम्णमयोर्यदी वेधसः समिथे हवन्ते।
वृत्रे वा महो नृवति क्षये वा व्यचस्वन्ता यदि वितन्तसैते ॥६॥

शत्रु जित्न, दास जित्न वा उत्तम घर जित्नका लागि युद्ध गर्ने दुई योद्धामध्ये जसका पक्षमा ऋत्विक्हरूले इन्द्रदेवका लागि आहुति प्रदान गरेर यज्ञ गर्दछन्, त्यसैले जित्छ।

अध स्मा ते चर्षणयो यदेजानिन्द्र त्रातोत भवा वरूता।
अस्माकासो ये नृतमासो अर्य इन्द्र सूरयो दधिरे पुरो नः ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! आफ्ना भयभीत प्रजाको तिमी रक्षा गर। हे इन्द्रदेव ! तिमीलाई खोजिरहने उत्तम व्यक्तिलाई दुःखबाट रक्षा गर। हे देव ! जुन स्तोताले हामीलाई अग्रिम स्थान दिएका छन्, तिनीहरू सबैको रक्षा गर।

अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्ये।
अनु क्षत्रमनु सहो यजत्रेन्द्र देवेभिरनु ते नृषह्ये ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी महान् वीर छौ। तिमीमा शत्रुनाशक सामर्थ्य सबै छन्। हे इन्द्रदेव ! देवताहरूले तिमीलाई उत्तम बल प्रदान गरेका छन्। त्यसै बलले संसारमा शत्रु पराजित गर्न सक्षम होऊ।

एवा नः स्पृधः समजा समत्स्विन्द्र रारन्धि मिथतीरदेवीः ।
विद्याम वस्तोरवसा गृणन्तो भरद्वाजा उत त इन्द्र नूनम् ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! त्यसै गरी शत्रुसेना नाश गर्ने प्रेरणा हाम्रा सेनालाई प्रदान गर र हाम्रो हित गर्नका लागि दुष्ट, हिंसक र आसुरी सेना नाश गर। हे इन्द्रदेव ! हामी स्तोताहरू अन्न र आवास प्राप्त गरौं।

[सूक्त - २६]

ऋषि – भरद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

श्रुधी न इन्द्र ह्वयामसि त्वा महो वाजस्य सातौ वावृषाणाः ।
सं यद्विशोऽयन्त शूरसाता उग्रं नोऽवः पार्ये अहन्दाः ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! हामी सेचन गर्दै मनग्गे अन्नको कामना गरेर तिमीलाई आह्वान गर्दछौं, हाम्रो प्रार्थना सबै सुन। वीर योद्धा सङ्ग्राम क्षेत्रमा गएका निर्णायक दिनमा तिनलाई संरक्षण र शक्ति प्रदान गर, त्यसो भएर शत्रु तर्सिऊन्।

त्वां वाजी हवते वाजिनेयो महो वाजस्य गध्यस्य सातौ ।
त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं तरुत्रं त्वां चष्टे मुष्टिहा गोषु युध्यन् ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी दुर्जनका नाशक र सज्जनका पोषक हौ। हे देव ! उत्तम अन्न प्राप्त गर्नका लागि अन्नवान् भरद्वाजहरू स्तुति गर्दै तिमीलाई आह्वान गर्दछन्। गाईका लागि युद्ध गर्दाखेरि तिम्रा कृपादृष्टिले उनीहरू मुड्कीले हानेरै शत्रु जित्दथे।

त्वं कविं चोदयोऽर्कसातौ त्वं कुत्साय शुष्णं दाशुषे वर्क् ।
त्वं शिरो अमर्मणः पराहन्नतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन् ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! अन्नको कामना गर्ने भार्गव ऋषिलाई तिमी प्रेरणा देऊ। तिमीले हविदाता कुत्सका लागि शुष्ण असुरलाई संहार गरेका थियौ र अतिथिग्वलाई सुख दिनका लागि आफूलाई अमर ठान्ने शम्बासुरको टाउको छिनायौ।

त्वं रथं प्र भरो योधमृष्वमावो युध्यन्तं वृषभं दशद्युम् ।
त्वं तुग्रं वेतसवे सचाहन्त्वं तुजिं गृणन्तमिन्द्र तूतोः ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले राजा वृषभको सफलताका लागि गतिलो रथ दिएर, दस दिनसम्म भएका युद्धमा शत्रुबाट उनको रक्षा गरेका थियौ। वेतसको सहायता गर्दै तुग्रासुरलाई मारिदियौ। तुजी नामका राजाले स्तुति गर्दा उनको भलो गऱ्यौ।

त्वं तदुक्थमिन्द्र बर्हणा कः प्र यच्छता सहस्रा शूर दर्षि ।
अव गिरेर्दासं शम्बरं हन्प्रावो दिवोदासं चित्राभिरूती ॥५॥

हे इन्द्रदेव तिमी शत्रुविनाशक वीर हौ। तिमीले शम्बर असुरका सयौं वा हजारौं सेना नष्ट गऱ्यौ। यज्ञको शत्रु शम्बासुरलाई मारेर दिवोदासको रक्षा गर्दै तिमीले ज्यादै प्रशंसनीय कार्य गऱ्यौ।

त्वं श्रद्धाभिर्मन्दसानः सोमैर्दभीतये चुमुरिमिन्द्र सिष्वप् ।
त्वं रजिं पिठीनसे दशस्यन्षष्टिं सहस्रा शच्या सचाहन् ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! श्रद्धासहित यज्ञको अनुष्ठान गरेर प्राप्त सोमपानले प्रसन्न भएका तिमीले राजा दभीतिको सुरक्षाका लागि चुमुरीलाई नाश गऱ्यौ। हे इन्द्रदेव ! तिमीले वीर पिठीनसलाई राज्य दिएर शत्रुका साठी हजार वीरलाई युद्धकलाले मारिदियौ।

अहं चन तत्सूरिभिरानश्यां तव ज्याय इन्द्र सुम्नमोजः ।
त्वया यत्स्तवन्ते सधवीर वीरास्त्रिवरूथेन नहुषा शविष्ठ ॥७॥

हे [illegible]क्रमी इन्द्रदेव ! तिमी शत्रुविजयी र त्रिलोकका रक्षक हौ। स्तोतारु सुख र सामर्थ्य प्राप्तिका [illegible] [illegible]र्मासित प्रार्थना गर्दछन्। हे इन्द्रदेव ! तिमीले प्रदान गरेको सुख र सामर्थ्य स्तोताहरूसँगै [illegible] [illegible]द्वाजले पनि प्राप्त गरौं।

वयं ते अस्यामिन्द्र द्युम्नहूतौ सखायः स्याम महिन प्रेष्ठाः ।
प्रातर्दनिः क्षत्रश्रीरस्तु श्रेष्ठो घने वृत्राणां सनये धनानाम् ॥८॥

हे [illegible] इन्द्रदेव ! हामी सखाभावले तिम्रो स्तुति गर्दछौं। धन प्राप्तिका लागि गरिने स्तुतिबाट [illegible] [illegible] [illegible]प्रियपात्र बनौं। प्रातर्दनका पुत्र क्षतश्रीलाई सर्वाधिक ऐश्वर्य प्रदान गर। उनी शत्रुलाई [illegible] [illegible] [illegible] गरुन्।

[सूक्त - २७]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

किमस्य मदे किम्वस्य पीताविन्द्रः किमस्य सख्ये चकार।
रणा वा ये निषदि किं ते अस्य पुरा विविद्रे किमु नूतनासः ॥१॥

सोमले हर्षित इन्द्रदेवले के गरे ? सोमरस पान गरेर के गरे ? प्राचीन र नयाँ स्तुति गर्नेहरूले केके पाए ?

सदस्य मदे सद्वस्य पीताविन्द्रः सदस्य सख्ये चकार।
रणा वा ये निषदि सत्ते अस्य पुरा विविद्रे सदु नूतनासः ॥२॥

सोमपानले हर्षित भएका इन्द्रदेवले असल कर्म गरे। सोमपानपछि सत्कार्य गरे। त्यसका साथै मित्रता गर्दा पनि सत्कार्य नै गरे। प्राचीन र नवीन स्तुति गर्नेहरूले सत्कार्य नै प्राप्त गरे।

नहि नु ते महिमनः समस्य न मघवन् मघवत्त्वस्य विद्म।
न राधसोराधसो नूतनस्येन्द्र नकिर्ददृश इन्द्रियं ते ॥३॥

हे धनवान् इन्द्रदेव ! तिमीभन्दा ठूलो महिमाशाली कोही होला भन्ने हामी मान्दैनौं। तिम्रा सबै प्रशंसनीय सिद्धि र सामर्थ्यलाई पनि हामी जान्दैनौं।

एतत्त्यत्त इन्द्रियमचेति येनावधीर्वरशिखस्य शेषः।
वज्रस्य यत्ते निहतस्य शुष्मात्स्वनाच्चिदिन्द्र परमो ददार ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! वरशिख नामका असुरको पुत्र संहार गर्ने तिम्रा पराक्रमलाई हामी जान्दैनौं र ? हे इन्द्रदेव ! उसै पराक्रमले प्रहार गर्नका लागि उचालेका वज्रका भयङ्कर ध्वनिले नै शत्रुहरू छरपस्ट भए र सुईंकुच्चा ठोके।

वधीदिन्द्रो वरशिखस्य शेषोऽभ्यावर्तिने चायमानाय शिक्षन्।
वृचीवतो यद्धरियूपीयायां हन्पूर्वे अर्धे भियसापरो दर्त् ॥५॥

इन्द्रदेवले चायमानका पुत्र अभ्यावर्तीलाई उपयुक्त शिक्षाको ज्ञान दिएर वरशिख नामका असुरको पुत्र वध गरे। उनले हरियुपिया नगरका पूर्व भागमा वृचिवानलाई मारेपछि अरू सबै डरले जताततै छरिए।

त्रिंशच्छतं वर्मिण इन्द्र साकं यव्यावत्यां पुरुहूत श्रवस्या।
वृचीवन्तः शरवे पत्यमानाः पात्रा भिन्दानान्यर्थान्यायन् ॥६॥

हे धेरै तिरबाट बोलाइने इन्द्रदेव ! यश र अन्न प्राप्त गर्नका लागि तिमीसित युद्ध गर्ने, यज्ञका पात्रहरू नष्ट गर्ने र कवचधारी वरशिखका एक सय तीस पुत्र तिमीले युद्धमा एकै चोटि मारेका थियौ।

यस्य गावावरुषा सूयवस्यू अन्तरू षु चरतो रेरिहाणा।
स सृञ्जयाय तुर्वशं परादाद्वृचीवतो दैववाताय शिक्षन् ॥७॥

घाँस खोज्ने गाईभैँ इन्द्रदेवका दुई कान्तिमान् अश्व अन्तरिक्षमा डुल्छन्। इन्द्रदेवले वृचिवानका पुत्र दैववातको प्रसन्नताका लागि तुर्वशलाई सृञ्जयका अधीनमा गराए।

द्वयाँ अग्ने रथिनो विंशतिं गा वधूमतो मघवा मह्यं सम्राट्।
अभ्यावर्ती चायमानो ददाति दूणाशेयं दक्षिणा पार्थवानाम् ॥८॥

हे अग्निदेव ! राजसूय यज्ञ गर्ने, धेरै दान दिने, चायमानका पुत्र अभ्यावर्तीले हामीलाई बीस वटा गाई र रथसँगै सेविका पनि प्रदान गरेका थिए। पृथुका वंशज अभ्यावर्ती राजाको यो दक्षिणा अविनाशी हुन्छ।

[सूक्त - २८]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप् जगती।

आ गावो अग्मन्नुत भद्रमक्रन्त्सीदन्तु गोष्ठे रणयन्त्वस्मे।
प्रजावतीः पुरुरूपा इह स्युरिन्द्राय पूर्वीरुषसो दुहानाः ॥१॥

गाईले हाम्रा घरमा आएर कल्याण गरुन्। तिनले गोठमा बसेर हामीलाई खुसी पारुन्। अनेकौं रङ्गरूपका गाईले बाछोसहित उषा कालमा इन्द्रदेवतका निम्ति दुध दिऊन्।

इन्द्रो यज्वने पृणते च शिक्षत्युपेद्ददाति न स्वं मुषायति।
भूयोभूयो रयिमिदस्य वर्धयन्नभिन्ने खिल्ये नि दधाति देवयुम् ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! याजक र स्तोताले इच्छा गरेको अन्नधन तिमी प्रदान गर्दछौ। उनीहरूको धन कहिल्यै हरण गर्दैनौ, बरु बढाइदिन्छौ। देवत्व प्राप्त गर्ने इच्छा भएकालाई अखण्डित एवं सुरक्षित निवास दिन्छौ।

न ता नशन्ति न दभाति तस्करो नासामामित्रो व्यथिरा दधर्षति।
देवाँश्च याभिर्यजते ददाति च ज्योगित्ताभिः सचते गोपतिः सह ॥३॥

गाईहरू कहिल्यै नष्ट हुँदैनन्, चोरडाकाले तिनलाई हानी गर्न सक्दैन। शत्रुका अस्त्रले गाईलाई क्षति गर्न सक्दैन। गाई पाल्नेले गाईबाट देवताको यजन गर्दछन् र गाईसँगै उनीहरू चिरकालसम्म सुखी रहन्छन्।

न ता अर्वा रेणुककाटो अश्नुते न संस्कृतत्रमुप यन्ति ता अभि।
उरुगायमभयं तस्य ता अनु गावो मर्तस्य वि चरन्ति यज्वनः ॥४॥

धुलो उडाउने द्रुतगामी अश्वले पनि गाईलाई जित्न सक्दैन। हत्या गर्ने मनसायले गाईलाई आघात नगरून्। याजकका गाई ढुक्कसित विशाल क्षेत्रमा विचरण गरुन्।

गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छान् गावः सोमस्य प्रथमस्य भक्षः।
इमा या गावः जनास इन्द्र इच्छामीद्धृदा मनसा चिदिन्द्रम् ॥५॥

गाईले हामीलाई धन दिऊन्। हे इन्द्रदेव ! हामीलाई तिमी गाई प्रदान गर। गाईको दुध पहिले सोमरसमा मिसाउँछौँ। हे मानिसहरू हो ! गाई नै इन्द्रका रूप हुन्। इन्द्रदेवलाई हामी श्रद्धाका साथ प्राप्त गर्न खोज्दछौँ।

यूयं गावो मेदयथा कृशं चिदश्रीरं चित्कृणुथा सुप्रतीकम्।
भद्रं गृहं कृणुथ भद्रवाचो बृहद्वो वय उच्यते सभासु ॥६॥

हे गाई हो ! तिमीहरूलाई हामी बलवान् बनाऔँ। हाम्रा रोगी र ख्याउटे जिउ स्वस्थ पारिदेओ। आफ्ना कल्याणकारी ध्वनिले हाम्रो घर पवित्र गर। यज्ञमण्डपमा तिमीबाट प्राप्त अन्नको नै यशोगान हुन्छ।

प्रजावतीः सूयवसं रिशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रमाणे पिबन्तीः।
मा व स्तेन ईशत माघशंसः परि वो हेती रुद्रस्य वृज्याः ॥७॥

हे गाई हो ! बाछोसहितका भएर राम्रो र सफा घाँसपानी खाओ। तिमीहरूलाई पाल्ने चोर नहोस्। हिंस्रक पशुले तिमीहरूलाई दुःख नदिऊन्। परमेश्वरको कालरूपी अस्त्र तिमीहरूका नजिक नआओस्।

उपेदमुपपर्चनमासु गोषूप पृच्यताम्। उप ऋषभस्य रेतस्युपेन्द्र तव वीर्ये ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा पराक्रमले बलशालीलाई ओज प्राप्त होस्। गाईसित उत्पादक र उत्प्रेरक शक्ति पनि होस्।

[सूक्त - २९]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

इन्द्रं वो नरः सख्याय सेपुर्महो यन्तः सुमतये चकानाः।
महोहि दाता वज्रहस्तो अस्ति महामु रण्वमवसे यजध्वम् ॥१॥

हे मानिस हो ! तिमीहरूका नेताको बुद्धि असल छ। उनीहरू स्तोत्र गाउँदै सखाभावले इन्द्रदेवको सेवा गर्दछन्। वज्रधारी इन्द्रदेव प्रशस्त धन प्रदान गर्दछन्। त्यसैले सुन्दर र महान् इन्द्रदेवको पूजा आफ्नो रक्षाका लागि गरौँ।

आ यस्मिन्हस्तेनर्या मिमिक्षुरा रथे हिरण्यये रथेष्ठाः।
आ रश्मयो गभस्त्योः स्थूरयोराध्वन्नश्वासो वृषणो युजानाः ॥२॥

मनिएको इच्छा गर्ने धन भएका, स्वर्णरथमा चढ्ने, बलिया हातमा घोडाको लगाम लिएका इन्द्रदेवलाई रथमा बाँधेका अश्वले ठिक बाटोमा लैजान्छन्। यस्ता इन्द्रदेवलाई हामी स्तुति गर्दछौँ।

श्रिये ते पादा दुव आ मिमिक्षुर्धृष्णुर्वज्री शवसा दक्षिणावान्।
वसानो अत्कं सुरभिं दृशे कं स्व१र्ण नृतविषिरो बभूथ ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी वज्र धारण गरेर शत्रु परास्त गर्दछौ। ऐश्वर्यको कामनाले हामी भरद्वाजहरू तिम्रा चरणमा सेवा अर्पित गर्दछौँ। हे सुगन्धित आवरण भएका सर्वप्रधान इन्द्रदेव ! सबैका लागि दर्शनीय तिमी सूर्यदेवले झैँ सबैको उत्साह बढाउँछौ।

स सोम आमिश्लतमः सुतो भूद्यस्मिन्पक्तिः पच्यते सन्ति धानाः।
इन्द्रं नरः स्तुवन्तो ब्रह्मकारा उक्था शंसन्तो देववाततमाः ॥४॥

यस बेला पकाउनुपर्ने पुरोडाश पकाइन्छ। लावा तयार गरिन्छ। ऋत्विक्‌हरू इन्द्रदेवको स्तुति गर्दछन्। सोमरस निकालेर त्यसमा दुध आदि असल पदार्थ मिसाइन्छ। यी सबै स्तुति गर्दै इन्द्रदेवका नजिकै पुग्दछन्।

न ते अन्तः शवसो धाय्यस्य वि तु बाबधे रोदसी महित्वा।
आ ता सूरिः पृणति तूतुजानो यूथेवाप्सु समीजमान ऊती ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो बल अनन्त छ। द्यावापृथिवी तिम्रा बलले भयभीत भएर काँप्दछन्। गाइ पाल्नेहरूले सन्तुष्ट गराएझैँ हामी यज्ञमा स्तुति गरेर इन्द्रदेवलाई तृप्त गर्नका लागि उत्तम आहुति समर्पित गर्दछौँ।

एवेदिन्द्रः सुहव ऋष्वो अस्तूती अनूती हिरिशिप्रः सत्वा।
एवा हि जातो असमात्योजाः पुरू च वृत्रा हनति नि दस्यून् ॥६॥

राम्रो नाक भएका र गतिलो मुकुट लगाएका महान् इन्द्रदेवलाई सुखपूर्वक बोलाउँछन्। उनी स्वयं आऊन् वा नआऊन्, स्तोताहरूलाई धन प्रदान गर्दछन्। पराक्रमी महावीर इन्द्रदेव अनुपम तेज र बलले वृत्रासुरजस्ता धेरै असुर र शत्रुको नाश गर्दछन्। 8/113

[सूक्त - ३०]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

भूय इद्वावृधे वीर्याय एको अजुर्यो दयते वसूनि।
प्र रिरिचे दिव इन्द्रः पृथिव्या अर्धमिदस्य प्रति रोदसी उभे ॥१॥

पराक्रम गर्ने वीर इन्द्रदेव पुनः प्रस्तुत छन्। महान् र अजर इन्द्रदेव धन प्रदान गर्दछन्। उनी द्यावापृथिवीभन्दा ठूला छन्। द्यावापृथिवी इन्द्रदेवको आधाजस्तै छन्।

अधा मन्ये बृहदसुर्यमस्य यानि दाधार नकिरा मिनाति।
दिवेदिवे सूर्यो दर्शतो भूद्वि सद्मान्युर्विया सुक्रतुर्धात् ॥२॥

इन्द्रदेवका बलको महत्त्व हामी मान्दछौँ। इन्द्रदेव जुन कार्य गर्दछन्, त्यो कसैले पनि नष्ट गर्न सक्दैन। उत्तम कर्म गर्ने इन्द्रदेवले भुवनको विस्तार गरेका छन्। इन्द्रदेवका प्रभावले नै सूर्यदेव प्रतिदिन उदाउँछन्।

अद्या चिन्नू चित्तदपो नदीनां यदाभ्यो अरदो गातुमिन्द्र।
नि पर्वता अद्मसदो न सेदुस्त्वया दृळ्हानि सुक्रतो रजांसि ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले आज र पहिले पनि नदीको जल प्रवाहित हुने मार्ग निर्माण गरेका हौ। भोजन गर्न बसेको मानिस स्थिर भएझैँ पर्वतलाई तिमीले स्थिर गरायौ। हे श्रेष्ठ कर्म गर्ने इन्द्रदेव तिमीले सबै लोकलाई बलियो बनायौ।

सत्यमित्तन्न त्वावाँ अन्यो अस्तीन्द्र देवो न मर्त्यो ज्यायान्।
अहन्नहिं परिशयानमर्णोऽवासृजो अपो अच्छा समुद्रम् ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीजस्तो अर्को कुनै देवता छैन भन्ने कुरो सत्य हो। तिमीसरहको मानिस पनि छैन। मानिस र देवताहरूमा तिमीभन्दा ठूलो कोही पनि छैन। जल ओगटेर सुत्ने वृत्रासुरलाई तिमीले नाश गरेका थियौ र समुद्रतिर जल प्रवाहित गरेका थियौ।

त्वमपो वि दुरो विषूचीरिन्द्र दृळ्हमरुजः पर्वतस्य।
राजाभवो जगतश्चर्षणीनां साकं सूर्यं जनयन् द्यामुषासम् ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले चारै तिरबाट मार्ग खोलेर जल प्रवाहित गरायौ र मेघको बन्धन खोलिदियौ। सूर्य, उषा र स्वर्गलाई प्रकाशित गर्ने तिमी विश्वका स्वामी होऊ।

[सूक्त - ३१]

ऋषि - सुहोत्र भारद्वाज। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

अभूरेको रयिपते रयीणामा हस्तयोरधिथा इन्द्र कृष्टीः।
वि तोके अप्सु तनये च सूरेऽवोचन्त चर्षणयो विवाचः ॥१॥

हे धनपति इन्द्रदेव ! तिमी सम्पूर्ण धनका स्वामी हौ। आफ्ना बाहुबलले प्रजालाई धारण गर्ने स्वयं तिमी नै हौ। शत्रु परास्त गर्न, पुत्रपौत्रादि प्राप्त गर्न र वर्षाका निमित्त मानिसहरू तिमीलाई स्तुति गर्दछन्।

त्वद्भियेन्द्र पार्थिवानि विश्वाच्युता चिच्च्यावयन्ते रजांसि।
द्यावाक्षामा पर्वतासो वनानि विश्वं दृढहं भयते अज्मन्ना ते ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! अन्तरिक्षमा उत्पन्न मेघ जल खसाल्न योग्य नहुँदा पनि तिम्रा डरले जल बर्साउन लाग्दछन्। अन्तरिक्ष, भूलोक, पर्वत, वन र समस्त चराचर जगत् तिम्रा आगमनले भयभीत हुन्छन्।

त्वं कुत्सेनाभि शुष्णमिन्द्राशुषं युध्य कुयवं गविष्टौ।
दश प्रपित्वे अध सूर्यस्य मुषायश्चक्रमविवे रपांसि ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले त्यस बलवान्, उग्र वीर शुष्ण असुरलाई पराजित गर्‍यौ। गाई जोगाउनका लागि सङ्ग्राम गरेर कुयवलाई संहार गरेका थियौ। तिमीले सूर्यदेवका रथको पाङ्ग्रो हरण गर्‍यौ र पापी राक्षसको नाश गर्‍यौ।

त्वं शतान्यव शम्बरस्य पुरोजघन्थाप्रतीनि दस्योः। अशिक्षो यत्र
सच्या शचीवो दिवोदासाय सुन्वते सुतक्रे भरद्वाजाय गृणते वसूनि ॥४॥

हे बुद्धिमान् इन्द्रदेव ! तिमीले सोमरस अर्पित गर्ने दिवोदास र स्तोता भरद्वाजलाई प्रज्ञा र धन प्रदान गर्‍यौ। तिमीले शम्बर असुरका सय सहर ध्वस्त गर्‍यौ।

स सत्यसत्वन्महते रणाय रथमा तिष्ठ तुविनृम्ण भीमम्।
याहि प्रपथिन्नवसोप मद्रिक्प्र च श्रुत श्रावय चर्षणिभ्यः ॥५॥

हे अविनाशी सत्य बलका धनी इन्द्रदेव ! तिमी महायुद्धका लागि आफ्नो भयङ्कर रथमा चढ्यौ। हे सन्मार्गगामी इन्द्रदेव ! तिमी आफ्ना रक्षासाधनसहित नजिकै आएर हामीलाई यशस्वी बनाऊ।

[सूक्त - ३२]

ऋषि - सुहोत्र भारद्वाज। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

अपूर्व्या पुरुतमान्यस्मै महे वीराय तवसे तुराय।
विरप्शिने वज्रिणे शन्तमानि वचांस्यासा स्थविराय तक्षम् ॥१॥

शत्रुनाशक, तीव्रगामी, वज्रधारी, स्तुतिका लागि योग्य, महान् इन्द्रदेवका लागि हामीले अपूर्व सुखदायी र विस्तृत स्तोत्र उच्चारण गर्‍यौं।

स मातरा सूर्येणा कवीनामवासयद्रुजदद्रिं गृणानः।
स्वाधीभिर्ऋक्वभिर्वावशान उदुस्त्रिणामसृजन्निदानम् ॥२॥

इन्द्रदेव ज्ञानवान् मातापितारूपी द्यावापृथिवीको हितका लागि मेघ छिन्नभिन्न पारेर सूर्यको प्रकाश फिजाउँछन्। स्तुति गरिँदा मेघद्वारा किरणरूपी गाई मुक्त गराउँछन्।

स वह्निभिर्ऋक्वभिर्गोषु शश्वन्मितज्ञुभिः पुरुकृत्वा जिगाय।
पुरः पुरोहा सखिभिः सखीयन्दृढहा रुरोज कविभिः कविः सन् ॥३॥

गाई प्राप्त गराएर यज्ञकर्ता र स्तुति कर्ता ऋषिको सहयोग गर्दै धेरै काम गर्ने इन्द्रदेवले राक्षसलाई पराजित गरे। कविहरूसँगै शत्रुको सहर ध्वस्त गरे।

स नीव्याभिर्जरितारमच्छा महो वाजेभिर्महद्भिश्च शुष्मैः।
पुरुवीराभिर्वृषभ क्षितीनामा गिर्वणः सुविताय प्र याहि ॥४॥

स्तुतिद्वारा उपासना गर्न योग्य हे बलवान् इन्द्रदेव ! तिमी महान् अन्न र बलवान् भएर नवीन बल बढाउने सखाहरूका साथ सुख प्राप्तिका निमित्त आऊ।

स सर्गेण शवसा तक्तो अत्यैरप इन्द्रो दक्षिणतस्तुराषाट्।
इत्था सृजाना अनपावृदर्थं दिवेदिवे विविषुरप्रमृष्यम् ॥५॥

हिंसकलाई वशमा राख्ने इन्द्रदेव सधैं आफ्ना बलले निरन्तर गमनशील तेजस्वी घोडाले युक्त भएर जलराशिलाई क्षोभरहित समुद्रतर्फ प्रवाहित हुनका लागि प्रेरित गर्दछन्।

[सूक्त - ३३]

ऋषि - शुनहोत्र भारद्वाज। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

य ओजिष्ठ इन्द्र तं सु नो दा मदो वृषन्त्स्वभिष्टिर्दास्वान्।
सौवश्व्यं यो वनवत्स्वश्वो वृत्रा समत्सु सासहदमित्रान् ॥१॥

हे बलवान् इन्द्रदेव ! हामीलाई अति बलशाली, स्तुति गर्न, यज्ञ गर्ने र हव्य प्रदान गर्ने पुत्र देऊ। त्यसले घोडामा बसेर सुन्दर अश्वको विरुद्ध आचरण गर्ने शत्रुलाई जितोस्।

त्वां हीऽइन्द्रावसे विवाचो हवन्ते चर्षणयः शूरसातौ।
त्वं विप्रेभिर्वि पणींरशायस्त्वोत इत्सनिता वाजमर्वा ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! विभिन्न किसिमले स्तुति गर्ने मानिस, सङ्ग्राममा रक्षाका लागि तिमीलाई बोलाउँछन्। तिमीले अङ्गिराहरूसँग मिलेर पणिलाई मारेका थियौ। तिम्रो उपासना गर्ने तिम्रो सुरक्षामा रहँदै अन्न प्राप्त गर्दछन्।

त्वं ताँ इन्द्रोभयाँ अमित्रान्दासा वृत्राण्यार्या च शूर।
वधीर्वनेव सुधितेभिरत्कैरा पृत्सु दर्षि नृणां नृतम ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! दस्यु र आर्यहरू दुवै खालका शत्रुलाई तिमीले वृत्रासुरलाई झैँ मारिदियौ। बन्चराले रुख काटेझैँ तिमीले सङ्ग्राममा शत्रुलाई तीक्ष्ण आयुधले काटिदियौ।

स त्वं न इन्द्राकवाभिरूती सखा विश्वायुरविता वृधे भूः।
स्वर्षाता यद्ध्वयामसि त्वा युध्यन्तो नेमधिता पृत्सु शूर ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी सर्वत्र गमनशील छौ। हामी धन प्राप्त गर्ने अभिलाषाले तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ। तिमी मित्रका रूपमा रहेर हामीलाई ऐश्वर्य प्रदान गर। हामी वीर पुरुषसँग सङ्ग्राम गर्दै रक्षा साधनका लागि तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ।

नूनं न इन्द्रापराय च स्या भवा मृडीक उत नो अभिष्टौ।
इत्था गृणन्तो महिनस्य शर्मन्दिवि ष्याम पार्ये गोषतमाः ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! आज वा अरू जुनसुकै समयमा पनि तिमी हाम्रै होऊ। हामीकहाँ आएर हर समय हामीलाई तिमी सुख देऊ। गाईको सेवा गर्न चाहने र स्तुति गर्ने हामी याजकसित तिम्रो सम्बन्ध सुख र दुःखका दुवै स्थितिमा सम्बन्ध रहोस्।

[सूक्त - ३४]

ऋषि - शुनहोत्र भारद्वाज। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

सं च त्वे जग्मुर्गिर इन्द्र पूर्वीर्वि च त्वद्यन्ति विभ्वो मनीषाः।
पुरा नूनं च स्तुतय ऋषीणां पस्पृध्र इन्द्रे अध्युक्थार्का ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! प्राचीन कालमै असङ्ख्य स्तोत्रले तिम्रो स्तुति गरियो। तिम्रा स्तोताहरूको प्रशंसा हुन्छ। ऋषिहरूका स्तुतिले मानौँ एकापसमा प्रतिस्पर्धा गर्दछन्।

पुरुहूतो यः पुरुगूर्त ऋभ्वाँ एकः पुरुप्रशस्तो अस्ति यज्ञैः।
रथो न महे शवसे युजानोऽ स्माभिरिन्द्रो अनुमाद्यो भूत् ॥२॥

इन्द्रदेव धेरै तिरबाट बोलाइने, धेरै तिरबाट प्रशंसित, अद्वितीय, महान् र यजमानद्वारा पूजित छन्। रथको जस्तो बल प्राप्त गर्नुपर्दा इन्द्रदेवकै स्तुति सबैले गर्दछन्।

न यं हिंसन्ति धीतयो न वाणीरिन्द्रं नक्षन्तीदभि वर्धयन्तीः।
यदि स्तोतारः शतं यत्सहस्रं गृणन्ति गिर्वणसं शं तदस्मै ॥३॥

इन्द्रदेवका कार्यमा, यज्ञकर्म र स्तोत्र आदि बाधक हुँदैनन्, तिनले इन्द्रदेवलाई वृद्धि गर्दछन्। स्तुतिद्वारा सेवा गर्न योग्य इन्द्रदेवलाई सयौँ वा हजारौँले वन्दना गर्दछन्। इन्द्रदेवका लागि स्तोत्र सुखदायक हुन्छ।

अस्मा एतद्दिव्य१ र्चेव मासा मिमिक्ष इन्द्रे न्ययामि सोमः।
जनं न धन्वन्नभि सं यदापः सत्रा वावृधुर्हवनानि यज्ञैः ॥४॥

यज्ञका समयमा इन्द्रदेवका लागि स्तोत्रजस्तै प्रिय अर्चनासहित मिश्रित सोमरस तयार गरिन्छ। मरुस्थलमा बगेका जलले मानिसलाई आनन्द दिएझैँ हविसँग अर्पित स्तोत्रले इन्द्रदेवलाई आनन्दित गर्दछ।

अस्मा एतन्मह्याङ्गूषमस्मा इन्द्राय स्तोत्रं मतिभिरवाचि।
असद्यथा महति वृत्रतूर्य इन्द्रो विश्वायुरविता वृधश्च ॥५॥
स्तुति पुग्ने इन्द्रदेव ठूला युद्धमा हामी सबैका रक्षक भएर जोस्याउँछन्। स्तोताहरू इन्द्रदेवका लागि नै आग्रहपूर्वक स्तोत्र उच्चारण गर्दछन्।

[सूक्त – ३५]

ऋषि – नर भारद्वाज। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

कदा भुवन्रथक्षयाणि ब्रह्म कदा स्तोत्रे सहस्रपोष्यं दाः।
कदा स्तोमं वासयोऽस्य राया कदा धियः करसि वाजरत्नाः ॥१॥
हे रथमा चढेका इन्द्रदेव ! हाम्रा स्तोत्र कहिले तिमीकहाँ पुग्ने योग्य होलान् ? कहिले तिमी कृपा गरेर सयौँ मानिसलाई पोषण गर्ने पुत्र र धन दिन्छौ ? हाम्रा यज्ञकर्मलाई अन्नले रमणीय कहिले बनाउँछौ ?

कर्हि स्वित्तदिन्द्र यन्नृभिर्नॄन्वीरैर्वीरान्नीळयासे जयाजीन्।
त्रिधातु गा अधि जयासि गोष्विन्द्र द्युम्नं स्वर्वद्धेह्यस्मे ॥२॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रा वीर पुरुषसित शत्रुका वीर पुरुषलाई र हाम्रा वीर पुत्रबाट शत्रुका वीर पुत्रलाई सङ्ग्राममा कहिले भेट गराउँछौ ? तिमी भगुवा शत्रुका दुध, दही र घिउ दिने गाईहरू कहिले जित्दछौ ? हे इन्द्रदेव ! हामीलाई कहिले धन प्राप्ति गराउँछौ ?

कर्हि स्वित्तदिन्द्र यज्जरित्रे विश्वप्सु ब्रह्म कृणवः शविष्ठ।
कदा धियो न नियुतो युवासे कदा गोमघा हवनानि गच्छाः ॥३॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी स्तोतालाई कहिले अनेकौँ किसिमका अन्न प्रदान गर्दछौ ? तिमी स्तोतालाई कहिले गाई प्रदान गर्दछौ ? अनि कहिले हाम्रा कर्म र स्तुतिलाई आफूसित मिसाउँछौ ?

स गोमघा जरित्रे अश्वश्चन्द्रा वाजश्रवसो अधि धेहि पृक्षः।
पीपिहीषः सुदुघामिन्द्र धेनुं भरद्वाजेषु सुरुचो रुरुच्याः ॥४॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी स्तुति गर्नेहरूलाई गाई, घोडा र बल प्रदान गर्न सक्ने प्रसिद्ध अन्न प्रदान गर। तिमी अन्नलाई सुन्दर दुध दिने गाईको जस्तै पुष्टि प्रदान गर। ती गाई र अन्न कान्तियुक्त होऊन्, तिमी यस्तै कृपा गर।

तमा नूनं वृजनमन्यथा चिच्छूरो यच्छक्र वि दुरो गृणीषे।
मा निररं शुक्रदुघस्य धेनोराङ्गिरसान्ब्रह्मणा विप्र जिन्व ॥५॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी अत्यन्त पराक्रमी छौ। तिमी विभिन्न योजना बनाएर शत्रुको संहार गर। हे इन्द्रदेव ! तिमी असल पदार्थ प्रदान गर्ने हौ। हामी स्तोताहरू उत्तम स्तोत्र उच्चारण गर्दछौँ। हे देव ! अङ्गिराहरूलाई अन्न प्रदान गर।

[सूक्त – ३६]

ऋषि – नर भारद्वाज। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

सत्रा मदासस्तव विश्वजन्याः सत्रा रायोऽध ये पार्थिवासः।
सत्रा वाजानामभवो विभक्ता यद्देवेषु धारयथा असुर्यम् ॥१॥
हे इन्द्रदेव ! सोम पिएर तिमीले हर्षित हुनु हाम्रा लागि खुसीको कुरो हो। देवताहरूमा तिमी सबैभन्दा बढी बलसम्पन्न छौ। तिमी अन्नदाता हौ। हे इन्द्रदेव ! पृथ्वीमा रहेका तिम्रा समस्त आदि धन वास्तवमा सबैका लागि हितकारी छन्।

अनु प्र येजे जन ओजो अस्य सत्रा दधिरे अनु वीर्याय।
स्यूमगृभे दुधयेऽर्वते च क्रतुं वृञ्जन्त्यपि वृत्रहत्ये ॥२॥
इन्द्रदेवको बलका कारण यजमानहरू सधैँ उनको पूजा गर्दछन्। शत्रुमाथि आक्रमण गर्ने, पक्रने र उनीहरूलाई विनाश गर्ने इन्द्रदेव नै हुन्। शुभ कर्म गर्ने इन्द्रदेव वृत्रलाई मार्दछन्। त्यसैले याजकहरू इन्द्रदेवको सेवा गर्दछन्।

तं सध्रीचीरूतयो वृष्ण्यानि पौंस्यानि नियुतः सश्चुरिन्द्रम्।
समुद्रं न सिन्धव उक्थशुष्मा उरुव्यचसं गिर आ विशन्ति ॥३॥
बल र शौर्य पराक्रमयुक्त संरक्षक मरुद्गण र रथमा जोतिने घोडाले इन्द्रदेवको सेवा गर्दछन्। नदीहरू बग्दै समुद्रमा पुगेझैँ सबै बलयुक्त स्तुति इन्द्रदेवकहाँ पुग्दछन्।

स रायस्खामुप सृजा गृणानः पुरुश्चन्द्रस्य त्वमिन्द्र वस्वः ।
पतिर्बभूथासमो जनानामेको विश्वस्य भुवनस्य राजा ॥४॥

हे इन्द्रदेव स्तुतिले प्रसन्न भएर तिमी धेरैलाई अन्न र घर प्रदान गर्दछौ। हामीलाई पनि अन्न प्रदान गर। तिमी सबै प्राणीमा श्रेष्ठ स्वामी हौ र सबै भुवनका अधिपति हौ।

स तु श्रुधि श्रुत्या यो दुवोयुर्द्यौर्न भूमाभि रायो अर्यः ।
असो यथा नः शवसा चकानो युगेयुगे वयसा चेकितानः ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रो असल र प्रशंसनीय स्तोत्र सुन। सूर्यदेवको जस्तै तिमी पनि हामीबाट पूजा पाउन इच्छुक छौ। शत्रु जितेर हाम्रा लागि पहिलेको हितकारी होऊ।

[सूक्त - ३७]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

अर्वाग्रथं विश्ववारं त उग्रेन्द्र युक्तासो हरयो वहन्तु ।
कीरिश्चिद्धि त्वा हवते स्वर्वानृधीमहि सधमादस्ते अद्य ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा रथमा जोतिएका घोडाहरू हामीकहाँ आऊन्। तिनीहरू विश्वले वन्दना गर्न योग्य रथ लिएर आऊन्। आत्मज्ञानी ऋषि तिम्रो स्तुति गर्दछन्। उनीहरू तिम्रा कृपाले आनन्द प्राप्त गर्दै सिद्ध पाउँछन्।

प्रो द्रोणे हरयः कर्माग्मन्पुनानास ऋज्यन्तो अभूवन् ।
इन्द्रो नो अस्य पूर्व्यः पपीयाद्द्युक्षो मदस्य सोम्यस्य राजा ॥२॥

हाम्रा यज्ञमा प्रवाहित हुने सोमरस, द्रोण कलशमा भर्ने गरिन्छ। आनन्दका स्वामी इन्द्रदेवले यो सोमको पान गरुन्।

आसस्राणासः शवसानमच्छेन्द्रं सुचक्रे रथ्यासो अश्वाः ।
अभि श्रव ऋज्यन्तो वहेयुर्नू चिन्नु वायोरमृतं वि दस्येत् ॥३॥

सर्वत्रगामी रथमा जोतिएका घोडाहरू छोटो मार्गमा जान्छन्। तिनीहरू सुन्दर रथमा बलशाली इन्द्रदेवलाई यज्ञमा ल्याऊन्। यो अमृत रस वायुले विकृत नगराऊन्।

वरिष्ठो अस्य दक्षिणामियर्तीन्द्रो मघोनां तुविकूर्मितमः ।
यया वज्रिवः परियास्यंहो मघा च धृष्णो दयसे वि सूरीन् ॥४॥

अति शीघ्र कर्म गर्ने इन्द्रदेव, हविदाता धनी यजमानलाई अर्थ धन बाँड्छन्। हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमी पापनाशक भएर पापीलाई दण्डित गर्दछौ। यस्तो धन तिनीहरूका लागि विशेष कल्याणकारी हुनेछ।

इन्द्रो वाजस्य स्थविरस्य दातेन्द्रो गीर्भिर्वर्धतां वृद्धमहाः ।
इन्द्रो वृत्रं हनिष्ठो अस्तु सत्वा ता सूरिः पृणति तूतुजानः ॥५॥

हाम्रा स्तुतिबाट हाँसिएर इन्द्रदेवले उत्तम बल र अन्न प्रदान गरुन्। शत्रुसंहारक इन्द्रदेव शत्रु नाश गरेर हामीलाई चाँडै ती सबै धन दिऊन्।

[सूक्त - ३८]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

अपादित उदु नश्चित्रतमो महीं भर्षद्द्युमतीमिन्द्रहूतिम् ।
पन्यसीं धीतिं दैव्यस्य यामञ्जनस्य रातिं वनते सुदानुः ॥१॥

आश्चर्यजनक इन्द्रदेव यस पात्रमा सोमरस पान गरुन्। महान् तेजस्वी इन्द्रदेवले आह्वान सुनुन्। याजकले सुबुद्धिपूर्वक गरेको दिव्य स्तुति दिएको आहुति ग्रहण गरुन्।

दूराच्चिदा वसतो अस्य कर्णा घोषादिन्द्रस्य तन्यति ब्रुवाणः ।
एयमेनं देवहूतिर्ववृत्यान्मद्र्य१ गिन्द्रमियमृच्यमाना ॥२॥

इन्द्रदेवका कान अति टाढाबाट गरेको आह्वान र स्तोत्र सुन्न सक्षम छन्। स्तोताहरू उच्च स्वरमा स्तुति गर्दछन्। स्तुतिले इन्द्रदेवलाई आकर्षित गरेर हामीकहाँ ल्याऊन्।

तं वो धिया परमया पुराजामजरमिन्द्रमभ्यनूष्यर्कैः ।
ब्रह्मा च गिरो दधिरे समस्मिन्महाँश्च स्तोमो अधि वर्धदिन्द्रे ॥३॥

हे अजर र पुरातन इन्द्रदेव ! हामी तिम्रो उपासना गर्दछौं। स्तुति र आहुति तिमीमा नै लीन हुने गर्दछन्। यी महान् यज्ञहरू पनि तिमीबाट बढ्ने गर्दछन्।

वर्धाद्यं यज्ञ उत सोम इन्द्रं वर्धाद्ब्रह्म गिर उक्था च मन्म ।
वर्धाहैनमुषसो यामन्नक्तोर्वर्धान्मासाः शरदो द्याव इन्द्रम् ॥४॥

इन्द्रदेवलाई यज्ञ र सोमले बढाउँछन्। उनैलाई ज्ञान, स्तोत्र, प्रहर, उषा, रात्रि, दिवस, मास र संवत्सर आदिले पनि बढाउँछन्।

एवा जज्ञानं सहसे असामि वावृधानं राधसे च श्रुताय ।
महामुग्रमवसे विप्र नूनमा विवासेम वृत्रतूर्येषु ॥५॥

हे अति महान् र बलवान् इन्द्रदेव ! धन, यश, सुरक्षा प्राप्त गरेर शत्रु पराजित गर्नका लागि हामी तिम्रो सेवा गरौँ।

[सूक्त – ३९]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

मन्द्रस्य कवेर्दिव्यस्य वह्नेर्विप्रमन्मनो वचनस्य मध्वः ।
अपा नस्तस्य सचनस्य देवेषो युवस्व गृणते गोअग्राः ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! यो सोमरस फलदायक, हर्षित गराउने, दिव्य ज्ञान बढाउने र मधुर छ तिमी पान गर। हे देवताहरू हो ! तिमीहरू गाईको दुध आदि अन्न प्रदान गर।

अयमुशानः पर्यद्रिमुस्रा ऋतधीतिभिर्ऋतयुग्युजानः ।
रुजदरुग्णं वि वलस्य सानुं पणींर्वचोभिरभि योधदिन्द्रः ॥२॥

इन्द्रदेवले गाईलाई मुक्त गर्नका लागि अङ्गिराहरूका सहयोगले पणिलाई पराजित गरे।

अयं द्योतयदद्युतो व्य१क्तून्दोषा वस्तोः शरद इन्दुरिन्द्र ।
इमं केतुमदधुर्नू चिदह्नां शुचिजन्मन उषसश्चकार ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! सोमरस दिनरात र वर्षा प्रकट गर्दछ। देवताहरूले सोमरसलाई दिन र समयको सूचकका रूपमा स्थापित गरेका छन्। सोमले उषालाई तेजस्वी बनाएको छ।

अयं रोचयदरुचो रुचानो३यं वासयद्व्यृ१ तेन पूर्वीः ।
अयमीयत ऋतयुग्भिरश्वैः स्वर्विदा नाभिना चर्षणिप्राः ॥४॥

इन्द्रदेव याजकलाई वाञ्छित फल प्रदान गर्दछन्। इन्द्रदेवले अश्वसहितका रथमा धनयुक्त भएर यात्रा गरे। सूर्यदेवजस्तै तेजस्वी इन्द्रदेवले आफ्ना प्रकाशले अन्धकार, लोक र उषा प्रकट गरे।

नू गृणानो गृणते प्रत्न राजन्निषः पिन्व वसुदेयाय पूर्वीः ।
अप ओषधीरविषा वनानि गा अर्वतो नॄनृचसे रिरीहि ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी स्तोताबाट स्तुत्य भएपछि उत्तम धन र अन्न देऊ। उपासकलाई तिमी जल, अन्न, विषरहित वृक्ष, गाई, अश्व, बल र जनशक्ति प्रदान गर।

[सूक्त – ४०]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

इन्द्र पिब तुभ्यं सुतो मदायाव स्य हरी वि मुचा सखाया ।
उत प्र गाय गण आ निषद्याथा यज्ञाय गृणते वयो धाः ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! यो सोमरस तिम्रो आनन्दका लागि हो। तिमी मित्रजस्ता अश्व रथबाट खोल र हामी सबैलाई स्तुति गाउने प्रेरणा देऊ। स्तोतालाई अन्न प्रदान गर।

अस्य पिब यस्य जज्ञान इन्द्र मदाय क्रत्वे अपिबो विरप्शिन् ।
तमु ते गावो नर आपो अद्रिरिन्दुं समह्यन्पीतये समस्मै ॥२॥

हे इन्द्रेव ! तिमीले उत्पन्न हुनासाथै हर्षित भएर वीरताका कार्य गर्नका लागि जसरी सोमरस पान गरेका थियौ, उसरी नै अहिले पनि पान गर। गाई, ऋत्विक्, पहाडका ढुङ्गा, जल आदिका सहायताले यो सोमरस बनाइएको छ।

समिद्धे अग्नौ सुत इन्द्र सोम आ त्वा वहन्तु हरयो वहिष्ठाः ।
त्वायता मनसा जोहवीमीन्द्रा याहि सुविताय महे नः ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! अग्नि प्रदीप्त भएको छ र सोमरस तयार छ। रथमा बाँधेका घोडाले तिमीलाई यज्ञशालामा ल्याऊन्। हामी मन लगाएर तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ। तिमी आऊ र हाम्रो कल्याण गर।

आ याहि शश्वदुशता ययाथेन्द्र महा मनसा सोमपेयम्।
उप ब्रह्माणि शृणव इमा नोऽथा ते यज्ञस्तन्वे३ वयो धात्॥४॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी सोमरस पान गर्नका लागि बारम्बार आउने गर्दछौ। तिमी हाम्रा स्तुति सुनेर यज्ञमा आऊ। याजकहरू तिमीलाई पुष्ट गर्नका लागि सोम अर्पित गर्दछन्। तिमी सोम ग्रहण गर।

यदिन्द्र दिवि पार्ये यदृधग्यद्वा स्वे सदने यत्र वासि।
अतो नो यज्ञमवसे नियुत्वान्त्सजोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः॥५॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीलाई हामी आह्वान गर्दछौँ। टाढा रहेका द्युलोकमा होऊ अथवा घरमा वा अन्यत्र कहीँ। जहाँ छौ, त्यहीँबाट हाम्रो स्तुति सुनेर मरुत्‌हरूसँग आएर रक्षा गर।

[सूक्त - ४१]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

अहेडमान उप याहि यज्ञं तुभ्यं पवन्त इन्दवः सुतासः।
गावो न वज्रिन्त्स्वमोको अच्छेन्द्रा गहि प्रथमो यज्ञियानाम्॥१॥

हे इन्द्रदेव ! शान्त भएर हाम्रा यज्ञमा आऊ। यो सोमरस तिम्रै लागि हो। गोठमा गाई गएझैँ यो सोमरस कलशमा जान्छ। यजनीय देवताहरूमा प्रमुख हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रा नजिकै आऊ।

या ते काकुत्सुकृता या वरिष्ठा यया शश्वत्पिबसि मध्व ऊर्मिम्।
तया पाहि प्र ते अध्वर्युरस्थात्सं ते वज्रो वर्ततामिन्द्र गव्युः॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी उत्तम जिब्राले मधुर सोमरसको तरङ्ग सधैँ नै ग्रहण गर्दछौ। त्यसैले सोमरस पान गरेर हाम्रो रक्षा गर। अध्वर्युहरूले तिमीलाई नजिकै उपस्थित गराउँछन्। गाईका रक्षक हे इन्द्रदेव ! तिमी वज्रले शत्रु संहार गर।

एष द्रप्सो वृषभो विश्वरूप इन्द्राय वृष्णे समकारि सोमः।
एतं पिब हरिवः स्थातरुग्र यस्येशिषे प्रदिवि यस्ते अन्नम्॥३॥

इन्द्रदेवका निम्ति तरल, बलवर्द्धक र सबै किसिमले अभीष्टवर्षक सोमरस तयार छ। हे पराक्रमी, युद्धजयी इन्द्रदेव ! तिमी सोमरसका स्वामी हौ, त्यो तिम्रो अन्न हो त्यसैले तिमी सोमरस पान गर।

सुतः सोमो असुतादिन्द्र वस्यानयं श्रेयाञ्चिकितुषे रणाय।
एतं तितिर्व उप याहि यज्ञं तेन विश्वास्तविषीरा पृणस्व॥४॥

हे इन्द्रदेव ! अशोधितभन्दा शोधित सोम उत्तम हुन्छ। यसले तिमीलाई आनन्द दिन्छ। तिमी सोमरसका नजिकै आऊ। हे शत्रु संहार गर्ने इन्द्रदेव ! तिमी यो पान गरेर समस्त बलको विकास गर।

ह्वयामसि त्वेन्द्र याह्यर्वाङरं ते सोमस्तन्वे भवाति।
शतक्रतो मादयस्वा सुतेषु प्रास्माँ अव पृतनासु प्र विक्षु॥५॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीलाई हामी आह्वान गर्दछौँ। यो सोमरस तिम्रा लागि पुष्टिकारक छ। तिमी यहाँ आऊ। तिमी यो सोमरस पान गरेर आनन्दित होऊ, सङ्ग्राममा हामीजस्ता प्रजाको रक्षा गर।

[सूक्त - ४२]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - अनुष्टुप् बृहती।

प्रत्यस्मै पिपीषते विश्वानि विदुषे भर। अरङ्गमाय जग्मयेऽपश्चाद्दघ्वने नरे॥

हे ऋत्विक्‌हरू हो ! इन्द्रदेवका लागि सोमरस पठाओ। इन्द्रदेव सर्वत्र गमन गर्ने, सर्वज्ञ र यज्ञका प्रधान हुन्।

एमेनं प्रत्येतन सोमेभिः सोमपातमम्।
अमत्रेभिर्ऋजीषिणमिन्द्रं सुतेभिरिन्दुभिः॥२॥

हे ऋत्विक्‌हरू हो ! पात्रसहित संस्कारित, रसयुक्त, दीप्तिमान् सोमरस रुचिपूर्वक पान गर्ने यी इन्द्रदेवका नजिकै गएर प्रार्थना गर।

यदी सुतेभिरिन्दुभिः सोमेभिः प्रतिभूषथ।
वेदा विश्वस्य मेधिरो धृषत्तन्तमिदेषते॥३॥

हे ऋत्विक्‌हरू हो ! रसयुक्त, दीप्तिमान् सोम लिएर मनको रहर जान्ने इन्द्रदेवका शरणमा जाँदा उनले विघ्न हटाएर तिमीहरूका सबै इच्छा पूरा गराउनेछन्।

अस्माअस्मा इदन्धसोऽध्वर्यो प्र भरा सुतम्।
कवित्समस्य जेन्यस्य शर्धतोऽभिशस्तेरवस्परत्॥४॥

हे अध्वर्युहरू हो ! इन्द्रदेवका लागि प्राणजस्तै सोमरस भरपूर मात्रमा प्रदान गर। इन्द्रदेव स्पर्धा योग्य र जित्न योग्य शत्रुलाई विनाश गरेर तिम्रो रक्षा गर्नेछन्।

[सूक्त – ४३]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – उष्णिक्।

यस्य त्यच्छम्बरं मदे दिवोदासाय रन्धयः। अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब॥१॥

हे इन्द्रदेव ! सोमरस पिएर मदोन्मत्त भएका तिमीले दिवोदासको कल्याणका लागि शम्बासुरको वध गरेका थियौ। उही शोधित सोमरस तिमी पुनः पान गर।

यस्य तीव्रसुतं मदं मध्यमन्तं च रक्षसे। अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब॥२॥

हे इन्द्रदेव ! अति उत्साहवर्द्धक सोमरस प्रातः, मध्याह्न र सायं तीनै कालमा तयार हुन्छ, त्यो तिमी ग्रहण गर्दछौ। पेलेर तयार गरिएको यो सोमरस तिमी पान गर।

यस्य गा अन्तरश्मनो मदे दृढहा अवासृजः। अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब॥३

हे इन्द्रदेव ! सोमरस पान गरेर तिमीले गाई मुक्त गरायौ, तयार गरिएको त्यस्तै यो सोमरस तिमी पान गर।

यस्य मन्दानो अन्धसो माघोनं दधिषे शवः। अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी अन्नरूपी सोमरस पिएर हर्षित हुन्छौ र विशिष्ट बलयुक्त हुन्छौ, त्यस्तै सोमरस तिमीले ग्रहण गर्नका लागि तयार छ।

[सूक्त – ४४]

ऋषि – शंयु बार्हस्पत्य। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – त्रिष्टुप्, अनुष्टुप्।

यो रयिवो रयिन्तमो यो द्युम्नैर्द्युम्नवत्तमः।
सोमः सुतः स इन्द्र तेऽस्ति स्वधापते मदः॥१॥

हे शक्तिसम्पन्न इन्द्रदेव ! शोभायमान, अति देदीप्यमान उपासकलाई धन प्रदान गर्ने सोमरसले तिमीलाई आनन्द प्रदान गर्दछ।

यः शग्मस्तुविशग्म ते रायो दामा मतीनाम्।
सोमः सुतः स इन्द्र तेऽस्ति स्वधापते मदः॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी बल बढाउने सोमका रक्षक हौ। तिमीलाई हर्ष प्रदान गर्ने सोमरसले स्तुति गर्नेलाई वैभव प्रदान गर्दछ।

येन वृद्धो न शवसा तुरो न स्वाभिरूतिभिः।
सोमः सुतः स इन्द्र तेऽस्ति स्वधापते मदः॥३॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी अन्नरूप सोमको रक्षा गर्दछौ। सोमरस पान गरेर तिमी मरुत्हरूका सहयोगले शत्रु संहार गर्दछौ। सोमरसले तिमीलाई आनन्दित गराउँछ।

त्यमु वो अप्रहणं गृणीषे शवसस्पतिम्।
इन्द्रं विश्वासाहं नरं मंहिष्ठं विश्वचर्षणिम्॥४॥

यजमानहरूका हितकारी, कल्याणकारी बल र अन्नका अधिपति, शत्रुलाई पराजित गराउने, यज्ञका नायक, महान् दाता, सर्वज्ञ इन्द्रदेवलाई हामी स्तुति गर्दछौँ।

यं वर्धयन्तीद्गिरः पतिं तुरस्य राधसः।
तमिन्न्वस्य रोदसी देवी शुष्मं सपर्यतः॥५॥

हामीले गरेका स्तुतिले इन्द्रदेवको बल बढ्दछ। त्यसैबाट उनी शत्रु पराजित गरेर धन प्राप्त गर्दछन्। इन्द्रदेवका त्यस बलको प्रशंसा द्यावापृथिवीले पनि गरेका छन्।

तद्व उक्थस्य बर्हणेन्द्रायोपस्तृणीषणि।
विपो न यस्योतयो वि यद्रोहन्ति सक्षितः॥६॥

हे स्तोतहरू हो ! इन्द्रदेवको स्तुतिका लागि स्तोत्र प्रसारित गर। बुद्धिमान्जस्ता र सामर्थ्ययुक्त इन्द्रदेव हाम्रा रक्षक हुन्।

अविदद्दक्षं मित्रो नवीयान्पपानो देवेभ्यो वस्यो अचैत् ।
ससवान्स्तौलाभिर्धौतरीभिरुरुष्या पायुरभवत्सखिभ्यः ॥७॥

यज्ञकर्म गर्नमा कुशल याजकलाई इन्द्रदेवले चिनेका छन् । सोमरस पान गर्ने इन्द्रदेव स्तुति गर्नेलाई उत्तम धन प्रदान गर्दछन्। द्यावापृथिवीलाई कम्पित गराउने अश्वसँग सखाभाव भएकाहरूलाई इन्द्रदेवले रक्षा गर्दछन् ।

ऋतस्य पथि वेधा अपायि श्रिये मनांसि देवासो अक्रन् ।
दधानो नाम महो वचोभिर्वपुर्दृशये वेन्यो व्यावः ॥८॥

ऋत्विक्हरू इन्द्रदेवलाई यज्ञमा पान गरिने सोमरसका लागि आह्वान गर्दछन्। विशाल शरीर भएका र शत्रु पराजित गर्ने इन्द्रदेव हामी स्तोताहरूको स्तोत्र सुनेर आऊन्।

द्युमत्तमं दक्षं धेह्यस्मे सेधा जनानां पूर्वीरराती: ।
वर्षीयो वयः कृणुहि शचीभिर्धनस्य सातावस्माँ अविड्ढि ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई तिमी तेज, बल र प्रचुर अन्न प्रदान गर। शत्रु भगाऊ र हाम्रो रक्षा गर। त्यसो भएपछि हामी धन र अन्नका साथमा सुखले रहन सकौँ।

इन्द्र तुभ्यमिन्मघवन्नभूम वयं दात्रे हरिवो मा वि वेनः ।
नकिरापिर्ददृशे मर्त्यत्रा किमङ्ग रध्रचोदनं त्वाहुः ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! हामीसित नरिसाऊ भनेर आहुति प्रदान गर्दछौँ। तिमीभन्दा गतिलो अर्को हाम्रो मित्र कोही पनि छैन। यस्तो महिमा नहुँदा हो त रत्नका प्रेरक भनेर तिमी चिनिने थिएनौ।

मा जस्वने वृषभ नो ररीथा मा ते रेवतः सख्ये रिषाम ।
पूर्वीष्ट इन्द्र निष्षिधो जनेषु जह्यसुष्वीन्प्र वृहापृणतः ॥११॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी महान् बलवान् छौ, हामीलाई हिंसक असुरबाट जोगाऊ। हामी तिम्रा मित्र बनेर रहौँ र दुःख नपाऔँ। तिम्रा लागि सोमरस तयार नगर्ने र हवि प्रदान नगर्ने वरु तिम्रा कार्यमा उत्पात मच्चाउने शत्रु हुन्, तिनलाई विनाश गर।

उदभ्राणीव स्तनयन्नियर्तीन्द्रो राधांस्यश्व्यानि गव्या ।
त्वमसि प्रदिवः कारुधाया मा त्वादामान आ दभन्मघोनः ॥१२॥

मेघले गर्जन उत्पन्न गरेझैँ इन्द्रदेव स्तुति कर्ताका लागि घोडा र गाई उत्पन्न गर्दछन्। धनवान्हरूले तिमीलाई दुःख नदिऊन्।

अध्वर्यो वीर प्र महे सुतानामिन्द्राय भर स ह्यस्य राजा ।
यः पूर्व्याभिरुत नूतनाभिर्गीर्भिर्वावृधे गृणतामृषीणाम् ॥१३॥

हे ऋत्विक्हरु हो ! महत्त्वपूर्ण कर्म गर्ने इन्द्रदेवका लागि सोमरस तयार गर। इन्द्रदेव नै सोमका अधिपति हुन्। इन्द्रदेव पुरातन र नवीन स्तोत्रले वृद्धि प्राप्त गर्दछन्।

अस्य मदे पुरु वर्पांसि विद्वानिन्द्रो वृत्राण्यप्रती जघान ।
तमु प्र होषि मधुमन्तमस्मै सोमं वीराय शिप्रिणे पिबध्यै ॥१४॥

सोमरस पान गरेर उत्साहित हुने ज्ञानी इन्द्रदेवले विपरीत योजना बनाउने शत्रुको संहार गरेका थिए। वीर इन्द्रदेवका लागि सोमरस प्रस्तुत गर। इन्द्रदेव सोमपान पान गर्छन् र कपटपूर्वक ढङ्गले छेकेर दुःख दिने शत्रु संहार गर्दछन्।

पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता वृत्रं वज्रेण मन्दसानः ।
गन्ता यज्ञं परावतश्चिदच्छा वसुर्धीनामविता कारुधायाः ॥१५॥

तयारी सोमरस पान गरेपछि रक्षक बनेर निवास प्रदान गर्ने इन्द्रदेव वज्रद्वारा वृत्रासुर वध गरुन्। इन्द्रदेव टाढै भए पनि यस यज्ञमा आऊन्।

इदं त्यत्पात्रमिन्द्रपानमिन्द्रस्य प्रियममृतमपायि ।
मत्सद्यथा सौमनसाय देवं व्य१स्मद्द्वेषो युयवद्व्यंहः ॥१६॥

सोमरस इन्द्रदेवका लागि अति प्रिय पेय पदार्थ हो। उनी योग्य पात्र हुनाले सोमपान गरेर प्रसन्न र हर्षित होऊन्। उनका कृपाले शत्रु र पाप हामीदेखि टाढा हुनून्।

एना मन्दानो जहि शूर शत्रूञ्जामिमजामिं मघवन्नमित्रान्।
अभिषेणाँ अभ्या३ देदिशानान्पराच इन्द्र प्र मृणा जही च ॥१७॥

हे शूरवीर इन्द्रदेव ! सोमरस पान गरेर हाम्रा विरोधी शत्रु र तिनका आयुध विनाश गर। तिनलाई पराजित गराएर हामीभन्दा पर पुऱ्याऊ।

आसु ष्मा णो मघवन्निन्द्र पृत्स्व१ स्मभ्यं महि वरिवः सुगं कः।
अपां तोकस्य तनयस्य जेष इन्द्र सूरीन्कृणुहि स्मा नोअर्धम् ॥१८॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी धनवान् छौ। सङ्ग्राममा हामीलाई सुखदायी धेरै धन प्राप्त गराऊ। विजय प्राप्तिका लागि योग्य सामर्थ्य प्रदान गर र पुत्रपौत्र एवं जलको वर्षाले हामीलाई समृद्ध बनाऊ।

आ त्वा हरयो वृषणो युजाना वृषरथासो वृषरश्मयोऽत्याः।
अस्मत्राञ्चो वृषणो वज्रवाहो वृष्णे मदाय सुयुजो वहन्तु ॥१९॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा अश्व बलवान्, कामना पूर्ति गर्नमा सहायक, रथमा स्वयं नियुक्त हुने, प्रचुर वेगवान्, वज्रजस्तै तीक्ष्ण र भार बोक्न समर्थ छन्। सोमपान गरेर खुसी हुनका लागि तिनले तिमीलाई यस यज्ञमा ल्याऊन्।

आ ते वृषन्वृषणो द्रोणमस्थुर्घृतप्रषो नोर्मयो मदन्तः।
इन्द्र प्र तुभ्यं वृषभिः सुतानां वृष्णे भरन्ति वृषभाय सोमम् ॥२०॥

हे कामना पूर्ति गराउने इन्द्रदेव ! समुदको लहरझैं आनन्दित गराउने सोमरस तिम्रा पात्रमा छ। ऋत्विक्हरू तिम्रा लागि पेलेर तयार गरेको सोमरस प्रदान गर्दछन्।

वृषासि दिवो वृषभः पृथिव्या वृषा सिन्धूनां वृषभः स्तियानाम्।
वृष्णे त इन्दुर्वृषभ पीपाय स्वादू रसो मधुपेयो वराय ॥२१॥

हे इन्द्रदेव ! यो मधुर, सरस सोम तिम्रा लागि तयार छ। तिमी नदीमा जल प्रवाहित गर्छौ र प्राणीलाई अभीष्ट प्राप्तिका लागि बलवान् बनाउँछौ।

अयं देवः सहसा जायमान इन्द्रेण युजा पणिमस्तभायत्।
अयं स्वस्य पितुरायुधानीन्दुरमुष्णादशिवस्य मायाः ॥२२॥

इन्द्रदेवसित युक्त भएकाले सोमरसले पणि भन्ने असुरको बल रोक्यो। सोमले नै धनपालकको अहितकारी आयुध र छलकपट नष्ट गऱ्यो।

अयमकृणोदुषसः सुपत्नीरयं सूर्ये अदधाज्ज्योतिरन्तः।
अयं त्रिधातु दिवि रोचनेषु त्रितेषु विन्ददमृतं निगूळ्हम् ॥२३॥

सोमले उषा काललाई सूर्यसित सम्बन्धित गरायो। यसैले सूर्यदेवलाई तेजस्वी बनायो। तीन किसिमका यस सोमले तेस्रो स्थानमा लुकेको अमृत प्राप्त गऱ्यो।

अयं द्यावापृथिवी वि ष्कभायदयं रथमयुनक्सप्तरश्मिम्।
अयं गोषु शच्या पक्वमन्तः सोमो दाधार दशयन्त्रमुत्सम् ॥२४॥

सोमले द्यावापृथिवीलाई स्थिर गराएको हो। यसैले सूर्यदेवका रथमा सात किरण स्थापित गरायो। यसैले गाईमा परिपक्व दुध स्थापित गरेको छ। यसै सोमले दुधलाई शक्तिले भरपूर गरेको छ। यसैले दस इन्द्रियुक्त शरीरलाई पुष्ट गर्दछ।

[सूक्त – ४५]

ऋषि – शंयु बार्हस्पत्य। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – गायत्री अनुष्टुप्।

य आनयत्परावतः सुनीती तुर्वशं यदुम्। इन्द्रः स नो युवा सखा ॥१॥

[illegible] तिर्के पर प्याँकिएका तुर्वश र यदुलाई उत्तम नीतिले जसले फिर्ता ल्याएका थिए, ती इन्द्रदेव हाम्रा मित्र हुन्।

अविप्रे चिद्वयो दधदनाशुना चिदर्वता। इन्द्रो जेता हितं धनम् ॥२॥

इन्द्रदेव [illegible]लाई अन्न प्रदान गर्दछन्। बिस्तारै हिँड्ने अश्वले पनि शत्रु परास्त गरेर तिनको धन इन्द्रदेव [illegible] गर्दछन्।

महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः। नास्य क्षीयन्त ऊतयः ॥३॥

इन्द्रदेवको [illegible] शक्ति अनेकौं किसिमको छ। इन्द्रदेवको स्तुति पनि अनेकौं खालको छ। उनको [illegible] गर्ने शक्ति कमजोर कहिल्यै हुँदैन।

सखायो ब्रह्मवाहसेऽर्चत प्र च गायत। स हि नः प्रमतिर्मही ॥४॥

हे मित्रहरू हो ! इन्द्रदेवलाई प्रार्थना गर, उनलाई पूजा गर। इन्द्रदेवले हामीलाई असल धन प्रदान गर्दछन्।

त्वमेकस्य वृत्रहन्नविता द्वयोरसि। उतेदृशे यथा वयम् ॥५॥

हे वृत्रासुर मार्ने इन्द्रदेव ! तिमी स्तुति गर्नेहरूका रक्षक हौ। हामीलाई रक्षा गर। X ॥५

नयसीद्वति द्विषः कृणोष्युक्थशंसिनः। नृभिः सुवीर उच्यसे ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! हाम्रा शत्रु टाढा पठाइदेऊ। हामी प्रशंसा गर्दछौँ। तिमी श्रेष्ठ वीर मानिन्छौ।

ब्रह्माणं ब्रह्मवाहसं गीर्भिः सखायमृग्मियम्। गां न दोहसे हुवे ॥७॥

इन्द्रदेव ज्ञानी छन्, त्यसैले ज्ञानपूर्वक स्तुति गर्न योग्य छन्। उनी मित्र हुनाले प्रशंसाका योग्य छन्। दुहुनका लागि गाई बोलाएझैँ हामी इन्द्रदेवलाई स्तुति गरेर बोलाउँछौँ।

यस्य विश्वानि हस्तयोरूचुर्वसूनि नि द्विता। वीरस्य पृतनाषहः ॥८॥

शत्रु पराजित गर्ने इन्द्रदेवका दुई हातमा दुवै खाले सम्पत्ति छ भनेर ऋषिहरू भन्छन्।

वि दृळहानि चिदद्रिवो जनानां शचीपते। वृह माया अनानत ॥९॥

हे वज्रधारी सर्वशक्तिमान् इन्द्रदेव ! शत्रुका किल्ला, नगर र बल ध्वस्त गर्दछौ। हे कसैसित नझुक्ने इन्द्रदेव ! तिनीहरूको छल तिमी नष्ट गराऊ।

तमु त्वा सत्य सोमपा इन्द्र वाजानां पते। अहूमहि श्रवस्यवः ॥१०॥

हे सोमरस पान गरेर आनन्दित हुने इन्द्रदेव ! हामी अन्न प्राप्तिको कामनाले तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ।

तमु त्वा यः पुरासिथ यो वा नूनं हिते धने। हव्यः स श्रुधी हवम् ॥११॥

युद्धमा सहायताका लागि उहिले तिमीलाई बोलायौँ र भविष्यमा पनि बोलाउँछौँ। सङ्ग्रामका समयमा इन्द्रलाई बोलाउँछौँ, उनका सहायताले शत्रुको धन प्राप्त हुन्छ। उनले हाम्रो आह्वान सुनून्।

धीभिरर्वद्भिरर्वतो वाजाँ इन्द्र श्रवाय्यान्। त्वया जेष्महितं धनम् ॥१२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रो स्तुतिका लागि योग्य छौ। तिमी हाम्रो अनुकूल भएर शत्रु जित र धन प्राप्त गर।

अभूरु वीर गिर्वणो महाँ इन्द्र धने हिते। भरे वितन्तसाय्यः ॥१३॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी वीर र स्तुति योग्य छौ। तिमीले धन प्राप्त गर्न शत्रुलाई जित्यौ।

या त ऊतिरमित्रहन्मक्षूजवस्तमासति। तया नो हिनुही रथम् ॥१४॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी तीव्रगामी छौ। शत्रु जित्नका लागि वेगले रथ चलाउने प्रेरणा देऊ।

स रथेन रथीतमोऽस्माकेनाभियुग्वना। जेषि जिष्णो हितं धनम् ॥१५॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी महारथी हौ। आफ्ना विजयी रथले शत्रुको सम्पत्ति तिमी जित।

य एक इत्तमु ष्टुहि कृष्टीनां विचर्षणिः। पतिर्जज्ञे वृषक्रतुः ॥१६॥

प्रजाका स्वामी इन्द्रदेव बलले सम्पन्न हुने कार्य गर्दछन् र सबैलाई विशिष्ट दृष्टिले हेर्छन्। हामी उनै इन्द्रदेवको स्तुति गरौँ।

यो गृणतामिदासिथापिरूती शिवः सखा। स त्वं न इन्द्र मृडय ॥१७॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी सबैको रक्षा गर्ने मित्रका रूप हौ। तिमी सुखदाता र स्तोताका बन्धुजस्तै हौ। हामीलाई सुख प्रदान गर।

धिष्व वज्रं गभस्त्यो रक्षोहत्याय वज्रिवः। सासहीष्ठा अभि स्पृधः ॥१८॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमी असुर संहार गर्नका लागि वज्र धारण गर र स्पर्धा गर्ने शत्रुलाई पराजित गर।

प्रत्नं रयीणां युजं सखायं कीरिचोदनम्। ब्रह्मवाहस्तमं हुवे ॥१९॥

मित्ररूप, स्तुति गर्नेका प्रेरक, धन प्रदान गर्ने र आह्वान गर्न योग्य इन्द्रदेवलाई हामी आह्वान गर्दछौँ।

स हि विश्वानि पार्थिवाँ एको वसूनि पत्यते। गिर्वणस्तमो अध्रिगुः ॥२०॥

अतिशय स्तुत्य र तीव्रगामी इन्द्रदेव समस्त पार्थिव धनका एकमात्र स्वामी हुन्।

स नो नियुद्भिरा पृण कामं वाजेभिरश्विभिः । गोमद्भिर्गोपते धृषत् ॥२१॥
हे गाईका अधिपति इन्द्रदेव ! धेरै गाई र घोडा प्रदान गरेर हाम्रो इच्छा पूरा गराऊ ।

तद्वो गाय सुते सचा पुरुहूताय सत्वने । शं यद्गवे न शाकिने ॥२२॥
हे स्तुति गर्ने स्तोताहरू हो ! शत्रु जित्ने इन्द्रदेवको यशोगान गर । राम्रो घाँसमा गाई रमाएझैँ सोमसहितका स्तुतिमा इन्द्रदेव खुसी हुन्छन् ।

न घा वसुर्नि यमते दानं वाजस्य गोमतः । यत्सीमुप श्रवद्गिरः ॥२३॥
सबैका आश्रयदाता इन्द्रदेवले स्तुति सुनिसकेपछि हामीलाई धनधान्यका रूपमा अपार वैभव प्रदान गर्नमा विराम गर्दैनन् ।

कुवित्सस्य प्र हि व्रजं गोमन्तं दस्युहा गमत् । शचीभिरप नो वरत् ॥२४॥
हे इन्द्रदेव ! हिंसा गर्ने, गोठका गाई चोर्ने र लुकाउनेलाई तिमी चाँडै खोजेर दण्डित गर र गाई मुक्त गराऊ ।

इमा उ त्वा शतक्रतोऽभि प्र णोनुवुर्गिरः । इन्द्र वत्सं न मातरः ॥२५॥
हे इन्द्रदेव ! बाछा कराएको सुनेपछि त्यतैतिर गाई कुदेर गएझैँ गरी तिमीतिर स्तुति कुदेर जान्छ ।

दूणाशं सख्यं तव गौरसि वीर गव्यते । अश्वो अश्वायते भव ॥२६॥
हे इन्द्रदेव ! तिमी गाई र घोडाको इच्छा गर्नेको इच्छा पूर्ण गर्दछौ । तिम्रो मित्रता कहिल्यै नष्ट हुँदैन ।

स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे । न स्तोतारं निदे करः ॥२७॥
हे इन्द्रदेव ! हामीले दिएका अन्नरूपी सोमले हृष्टपुष्ट होऊ । स्तोतालाई निन्दकका अधीनमा पर्न नदेऊ ।

इमा उ त्वा सुतेसुते नक्षन्ते गिर्वणो गिरः । वत्सं गावो न धेनवः ॥२८॥
हे स्तुत्य इन्द्रदेव ! दुधालु गाई बाछाका छेउमा आफैँ पुगेझैँ गरी सोम तयार गर्ने बेलामा तिम्रासामु स्तुति स्वतः पुग्दछ ।

पुरूतमं पुरूणां स्तोतॄणां विवाचि । वाजेभिर्वाजयताम् ॥२९॥
हे स्तुत्य इन्द्रदेव ! हाम्रो असल स्तुति तिमीलाई प्राप्त हुन्छ । हविष्यान्नसँगै त्यसले पनि तिमीलाई बलियो बनाओस् ।

अस्माकमिन्द्र भूतु ते स्तोमो वाहिष्ठो अन्तमः । अस्मान्राये महे हिनु ॥३०॥
हे इन्द्रदेव ! हाम्रो स्तोत्र तिमीसम्म पुगोस्, त्यसबाट प्रसन्न भएर असल धन प्रदान गर ।

अधि बृबुः पणीनां वर्षिष्ठे मूर्धन्नस्थात् । उरुः कक्षो न गाङ्ग्यः ॥३१॥
पणि भनिने अनार्य व्यापारीका बीच बृबुले विशिष्ट स्थानमा पाएका थिए । उनी गङ्गाको उच्च तटजस्तै उच्च स्थानमा पुगे ।

यस्य वायोरिव द्रवद्भद्रा रातिः सहस्रिणी । सद्यो दानाय मंहते ॥३२॥
वायुझैँ शीघ्रगामी बृबुको हजारौँ दान दिने कल्याणकारी प्रवृत्तिले, धनको कामना गर्दै स्तुति गर्ने मजस्ता स्तोतालाई खोजेको जस्तै धन प्रदान गर्दछ ।

तत्सु नो विश्वे अर्य आ सदा गृणन्ति कारवः ।
बृबुं सहस्रदातमं सूरिं सहस्रसातमम् ॥३३॥
हजारौँ गाई दान गर्ने बृबुको प्रशंसा गर्नका लागि हामी उनलाई स्तुति गर्दछौँ ।

[सूक्त – ४६]

ऋषि – शंयु बार्हस्पत्य । **देवता** – इन्द्र । **छन्द** – बार्हत प्रगाथ ।

त्वामिद्धि हवामहे साता वाजस्य कारवः ।
त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः ॥१॥
हे इन्द्रदेव ! हामी स्तोताहरू तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ र अन्न प्राप्तिको इच्छा गर्दछौँ । तिमी सज्जनका रक्षक हौ । शत्रु जित्नका लागि हामी तिमीलाई आह्वान गर्दछौँ ।

स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया महः स्तवानो अद्रिवः ।
गामश्वं रथ्यमिन्द्र सं किर सत्रा वाजं न जिग्युषे ॥२॥

विपुल पराक्रमी, वज्रधारी, बलधारक हे इन्द्रदेव ! आफ्ना असुरजयी शक्तिले महान् भएका तिमी हाम्रा स्तुतिले प्रसन्न होऊ । हामी साधकलाई पशुधन र ऐश्वर्य प्रदान गर ।

यः सत्राहा विचर्षणिरिन्द्रं तं हूमहे वयम् ।
सहस्रमुष्क तुविनृम्ण सत्पते भवा समत्सु नो वृधे ॥३॥

शत्रुनाशक र सर्वद्रष्टा इन्द्रदेवलाई हामी आह्वान गर्दछौं । जोसले सम्पन्न, धनले सम्पन्न, सज्जनका प्रतिपालक हे इन्द्रदेव ! तिमी रणक्षेत्र र ऐश्वर्य वृद्धिमा सहायक होऊ ।

बाधसे जनान् वृषभेव मन्युना घृषौ मीडह ऋचीषम ।
अस्माकं बोध्यविता महाधने तनूष्वप्सु सूर्ये ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी ऋचामा भनिएअनुसार कर्म गर्दछौ । पशुमाथि साँढेले झैं सङ्ग्राममा तिमी आक्रमण गर । महान् धन प्राप्तिका लागि गरिने सङ्ग्राममा हाम्रो रक्षा गर । हाम्रा शरीरले जल र सूर्यको उपभोग गर्न पाइरहोस् ।

इन्द्र ज्येष्ठं न आ भरँ ओजिष्ठं पपुरि श्रवः ।
येनेमे चित्र वज्रहस्त रोदसी ओभे सुशिप्र प्राः ॥५॥

हे हातमा वज्र लिने इन्द्रदेव ! हामीलाई ओज, बल र अन्न प्रदान गर । पोषक अन्नले द्युलोक र पृथिवी दुवै ठाउँमा पोषण प्रदान गर्दछ । त्यो अन्न हामीसित राख्न पाऔँ ।

त्वामुग्रमवसे चर्षणीसहं राजन्देवेषु हूमहे ।
विश्वा सु नो विथुरा पिब्दना वसोऽमित्रान्त्सुषहान्कृधि ॥६ ॥

हे इन्द्रदेव ! हामी आफ्नो रक्षाका लागि आह्वान गर्दछौं । तिमी महान् बलशाली र शत्रु विजेता हौ । असुरबाट हामीलाई रक्षा गर । हामीलाई सङ्ग्राम जिताउने कृपा गर ।

यदिन्द्र नाहुषीष्वाँ ओजो नृम्णं च कृष्टिषु ।
यद्वा पञ्च क्षितीनां द्युम्नमा भर सत्रा विश्वानि पौंस्या ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! सङ्गठित प्रजामा हुने पराक्रम र समाजका पाँच वर्गमा हुने धनको ऐश्वर्य हामीलाई देऊ । एकताबाट हामीलाई शक्ति प्राप्त होस् ।

यद्वा तृक्षौ मघवन् द्रुह्यावा जने यत्पूरौ कच्च वृष्ण्यम् ।
अस्मभ्यं तद्रिरीहि सं नृषाह्येऽमित्रान्पृत्सु तुर्वणे ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई तक्षुजस्तो समर्थ, द्राह्यजस्तो द्रोह गर्ने र पुरुजस्तो पालन गर्ने एकत्रित बल प्रदान गर । बलवान् भएर युद्धमा शत्रुमाथि विजय प्राप्त गरौं ।

इन्द्र त्रिधातु शरणं त्रिवरूथं स्वस्तिमत् ।
छर्दिर्यच्छ मघवद्भ्यश्च मह्यं च यावया दिद्युमेभ्यः ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! ऐश्वर्यसम्पन्न तीन धातुयुक्त तीनै ऋतुमा काम लाग्ने आश्रय हामीलाई प्रदान गर । भ्रम वा मोह हामीदेखि दूर राख ।

ये गव्यता मनसा शत्रुमादभुरभिप्रघ्नन्ति धृष्णुया ।
अध स्मा नो मघवन्निन्द्र गिर्वणस्तनूपा अन्तमो भव ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! गाई खोस्नका लागि आउने शत्रुमाथि तिमी घर्षण शक्तिले प्रहार गर्दछौ । हे धनवान् प्रशंसनीय इन्द्रदेव ! नजिकैका शत्रुबाट हाम्रा शरीरको रक्षा गर ।

अध स्मा नो वृधे भवेन्द्र नायमवा युधि ।
यदन्तरिक्षे पतयन्ति पर्णिनो दिद्यवस्तिग्ममूर्धानः ॥११॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रो संवर्द्धन गर्दछौ । युद्धमा शत्रुले छोडेका प्वाँख जडिएका र तेजस्वी वाण अन्तरिक्ष मार्गबाट हामीमाथि बर्सँदा तिनबाट हामीलाई जोगाउँछौ ।

यत्र शूरासस्तन्वो वितन्वते प्रिया शर्म पितॄणाम् ।
अध स्मा यच्छ तन्वे३ तने च छर्दिरचित्तं यावय द्वेषः ॥१२॥

अनीति रोक्नका लागि शूरवीरले आफ्नो शरीर अर्पित गर्दा पितृलाई अत्यन्त सुख र सन्तोष हुन्छ । यस्ता बेलामा हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रो शरीर र पुत्रको रक्षा गर्नका लागि सुरक्षित निवास देऊ र हाम्रा शत्रुलाई लखेट ।

यदिन्द्र सर्गे अर्वतश्चोदयासे महाधने।
असमने अध्वनि वृजिने पथि श्येनाँ इव श्रवस्यतः ॥१३॥

हे इन्द्रदेव ! युद्ध हुँदाखेरि तिमी तीव्रगामी श्येनपक्षीभैँ विषम मार्गबाट गएर भए पनि हाम्रा घोडालाई रणक्षेत्रमा पुग्ने प्रेरणा प्रदान गर।

सिन्धूँरिव प्रवण आशुया यतो यदि क्लोशमनु ष्वणि।
आ ये वयो न वर्वृतत्यामिषि गृभीता बाह्वोर्गवि ॥१४॥

युद्धका समयमा डरले घोडा हिल्लिन्छन्। वीरको घोडा उचाइबाट गहिराइतिर तीव्र गतिले बग्ने नदीभैँ वेगले बाज पक्षीले भैँ भम्टिँदै कुद्छ र विजय प्राप्त गराउँछ।

[सूक्त – ४७]

ऋषि – गर्ग भारद्वाज। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – त्रिष्टुप् जगती।

स्वादुष्किलायं मधुमाँ उतायं तीव्रः किलायं रसवाँ उतायम्।
उतो न्व१स्य पपिवांसमिन्द्रं न कश्चन सहत आहवेषु ॥१॥

तीक्ष्ण, मधुर र रुचिकर स्वादको सोमरस पिउने इन्द्रदेवलाई युद्धमा कसैले जित्दैन।

अयं स्वादुरिह मदिष्ठ आस यस्येन्द्रो वृत्रहत्ये ममाद।
पुरूणि यश्च्यौत्ना शम्बरस्य वि नवतिं नव च देह्यो३ हन् ॥२॥

सोम हर्षित गर्ने खालको छ। यही पिएर इन्द्रदेवले वृत्रासुरको नाश गरे र शम्बरका अनेकौँ किल्ला ध्वस्त गरे।

अयं मे पीत उदियर्ति वाचमयं मनीषामुशतीमजीगः।
अयं षडुर्वीरमिमीत धीरो न याभ्यो भुवनं कच्चनारे ॥३॥

सोमरस बुद्धि र वाणीलाई तेजस्वी र गम्भीर बनाउँछ। सोमले नै स्वर्ग, पृथ्वी, जल, औषधि, दिन र रात बनाएको हो।

अयं स यो वरिमाणं पृथिव्या वर्ष्माणं दिवो अकृणोदयं सः।
अयं पीयूषं तिसृषु प्रवत्सु सोमो दाधारोर्व१न्तरिक्षम् ॥४॥

सोमरसले अन्तरिक्ष, पृथ्वी र द्युलोकलाई सुविस्तृत र सुदृढ पारेको हो। यसैले जल, औषधि र गाईका दुधमा अमृत स्थापित गराएको छ।

अयं विदच्चित्रदृशीकमर्णः शुक्रसद्मनामुषसामनीके।
अयं महान्महता स्कम्भनेनोद् द्यामातभ्नाद् वृषभो मरुत्वान् ॥५॥

अन्तरिक्षमा रहेका विभिन्न उषाहरू सोमका विचित्र ज्योतिले प्रकाशित छन्। सोम ज्यादै बलशाली, महान् र उत्साहयुक्त भएर द्युलोकमा स्थित छ।

धृषत्पिब कलशे सोममिन्द्र वृत्रहा शूर समरे वसूनाम्।
माध्यन्दिने सवन आ वृषस्व रयिस्थानो रयिमस्मासु धेहि ॥६॥

हे शूरवीर इन्द्रदेव ! तिमी धन प्राप्तिका लागि हुने सङ्ग्राममा सोमरस पिएर शत्रु संहार गर। हे धनका स्वामी ! हामीलाई धन प्रदान गर।

इन्द्र प्र णः पुरएतेव पश्य प्र नो नय प्रतरं वस्यो अच्छ।
भवा सुपारो अतिपारयो नो भवा सुनीतिरुत वामनीतिः ॥७॥

हे नीतिनिपुण इन्द्रदेव ! हामीलाई मार्गदर्शन गराऊ। तिमी श्रेष्ठ धनवान् छौ, हामीलाई सुगमतापूर्वक धन प्राप्त गराएर दुःखरूपी शत्रुबाट जोगाऊ।

उरुं नो लोकमनु नेषि विद्वान्त्स्वर्वज्ज्योतिरभयं स्वस्ति।
ऋष्वा त इन्द्र स्थविरस्य बाहू उप स्थेयाम शरणा बृहन्ता ॥८॥

हे ज्ञानवान् तथा सर्वज्ञ इन्द्रदेव ! हामीलाई यस विशाल क्षेत्रका बाधाबाट निकालेर सरलतापूर्वक लक्ष्यसम्म लैजाऊ। अभयदाता, सुखद र कल्याणकारी तेजयुक्त तिम्रा वरद हातको आश्रय हामीलाई प्राप्त होस्।

वरिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे धा वहिष्ठयोः शतावन्नश्वयोरा।
इषमा वक्षीषा वर्षिष्ठां मा नस्तारीन्मघवन्रायो अर्यः ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई उत्तम, तीव्रगामी अश्वयुक्त र विशाल रथमा बसाऊ। अन्नमध्ये श्रेष्ठ अन्न हामीलाई प्रदान गर। तिम्रो कृपाले शत्रुले धन क्षीण गर्न नसकून्।

इन्द्र मृड मह्यं जीवातुमिच्छ चोदय धियमयसो न धाराम्।
यत्किञ्चाहं त्वायुरिदं वदामि तज्जुषस्व कृधि मा देववन्तम् ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई तिमी श्रेष्ठ कर्म, तीक्ष्ण बुद्धि र सुखमय दीर्घजीवन प्रदान गर। यो प्रार्थना सुनेपछि तिम्रा कृपाले देवताहरूले हामीलाई रक्षा गरुन्।

त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवेहवे सुहवं शूरमिन्द्रम्।
ह्वयामि शक्रं पुरुहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः ॥११॥

हामी कल्याणकारी कामनाका संरक्षक, युद्धमा सहायक, आह्वान योग्य, पराक्रमी, सक्षम र अनेकौँ स्तोताद्वारा स्तुत्य इन्द्रदेवलाई आह्वान गर्दछौँ। ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेवले हाम्रो कल्याण गरुन्।

इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोभिः सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः।
बाधतां द्वेषो अभयं कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥१२॥

ऐश्वर्यशाली इन्द्रदेवका रक्षणशक्तिले हाम्रो रक्षा गरुन् र सुखी बनाऊन्। इन्द्रदेव हाम्रा शत्रु संहार गरेर हामीलाई अभय प्रदान गर्दछन्। अग्निदेवता प्रसन्न भएर हामीलाई बलवान् बनाऊन्।

तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम।
स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मे आराच्चिद् द्वेषः सनुतर्युयोतु ॥१३॥

इन्द्रदेव पूज्य छन्। उनले हामीलाई बुद्धि र पालन गर्ने धन दिएर कल्याण गर्दछन्। उनले टाढा रहेका र लुकेका हाम्रा शत्रु हामीभन्दा धेरै पर पुऱ्याइदिऊन्।

अव त्वे इन्द्र प्रवतो नोर्मिर्गिरो ब्रह्माणि नियुतो धवन्ते।
उरू न राधः सवना पुरूण्यपो गा वज्रिन्युवसे समिन्दून् ॥१४॥

जलको प्रवाह ओरालोतिर तीव्र गतिमा बगेझैँ वज्रधारी इन्द्रदेवकहाँ स्तोत्र जान्छ। इन्द्रदेवले सोमसित जल, गाईको दुध, दही आदि मिसाउँछन्।

क ईं स्तवत्कः पृणात्को यजाते यदुग्रमिन्मघवा विश्वहावेत्।
पादाविव प्रहरन्नन्यमन्यं कृणोति पूर्वमपरं शचीभिः ॥१५॥

इन्द्रदेवलाई यजन र स्तुतिले प्रसन्न गराउन कुन मानिस समर्थ होला ? इन्द्रदेव सधैँ आफ्नो शक्ति जान्दछन्। उनले सधैँ हाम्रो रक्षा गर उन्नति गरुन्। बाटो हिँड्ने बटुवाले एकपछि अर्को पाइलो सारेझैँ उनी एकपछि अर्को उन्नति गराउँछन्।

शृण्वे वीर उग्रमुग्रं दमायन्नन्यमन्यमतिनेनीयमानः।
एधमानद् विळुभयस्य राजा चोष्कूयते विश इन्द्रो मनुष्यान् ॥१६॥

इन्द्रदेव शत्रु दमन गर्दै र स्तोताको स्थिति बदलाउँदै स्तोतालाई अगाडि बढाउँछन्। इन्द्रदेवको पराक्रम सर्वविदित छ। सबैका राजा इन्द्रदेव याजकलाई सबै किसिमले संरक्षण गर्दछन्।

परा पूर्वेषां सख्या वृणक्ति वितर्तुराणो अपरेभिरेति।
अनानुभूतीरवधून्वानः पूर्वीरिन्द्रः शरदस्तर्तरीति ॥१७॥

जो पहिले मित्रजस्तो रहेर अनुभवी र पुराना भइसकेका छन्, तिनीहरूका तुलनामा इन्द्रदेव नयाँ याजकलाई अधिक ध्यान दिन्छन्। इन्द्रदेव उपासना नगर्नेलाई त्यागेर उपासकको कल्याण गर्दछन्।

रूपंरूपं प्रतिरूपो बभूव तदस्य रूपं प्रतिचक्षणाय।
इन्द्रो मायाभिः पुरुरूप ईयते युक्ता ह्यस्य हरयः शता दश ॥१८॥

इन्द्रदेव विभिन्न शक्तिद्वारा अनेकौँ रूप बनाएर यजमानका नजिक पुग्छन्। इन्द्रदेवका रथमा उनका अनेकौँ शक्तिका रूपमा सहस्र घोडा नारिएका छन्।

युजानो हरिता रथे भूरि त्वष्टेह राजति।
को विश्वाहा द्विषतः पक्ष आस उतासीनेषु सूरिषु ॥१९॥

इन्द्रदेव स्वर्णिम आभायुक्त अश्व रथमा नारेर त्रिलोकमा प्रकाशित हुन्छन्। उनीबाहेक अन्य को स्तोताका बीचमा पुगेर रक्षा गर्न सक्ला र ?

अगव्यूति क्षेत्रमागन्म देवा उर्वी सती भूमिरंहूणाभूत्।
बृहस्पते प्र चिकित्सा गविष्ट्यवित्था सते जरित्र इन्द्र पन्थाम् ॥२०॥

हे इन्द्रदेव ! गाईविनाका यस क्षेत्रमा हामी आएका छौँ। यस विस्तृत भूमण्डलमा दस्यु पनि बसेका

छन्। हे बृहस्पति ! हामीलाई गाई फेला पार्ने प्रेरणा देऊ। हे इन्द्रदेव ! बाटो बिराएका मानिसलाई तिमी असल मार्गमा ल्याऊ।

दिवेदिवे सदृशीरन्यमर्धं कृष्णा असेधदप सद्मनो जाः।
अहन्दासा वृषभो वस्नयन्तोदव्रजे वर्चिनं शम्बरं च॥२१॥

इन्द्रदेव सूर्यरूपमा प्रकट भएर अन्धकार समाप्त पार्दछन्। उनैले शम्बर र वर्चीजस्ता असुरलाई आफ्ना तेजले समाप्त पारेका थिए।

प्रस्तोक इन्नु राधसस्त इन्द्र दश कोशयीर्दश वाजिनोऽदात्।
दिवोदासादतिथिग्वस्य राधः शाम्बरं वसु प्रत्यग्रभीष्म॥२२॥

हे इन्द्रदेव ! राम्रो स्तोत्र गाउने स्तोताले सुनका खजाना र दस वटा घोडा प्रदान गरे। शम्बरको धन अगिथिग्वले जिते र उही धन दिवोदासबाट हामीले पायौँ।

दाशाश्वान्दश कोशान्दश वस्त्राधिभोजना।
दशो हिरण्यपिण्डान्दिवोदासादसानिषम्॥२३॥

दिवोदासले दस अश्व, दस खजाना, वस्त्र, भोजन र सुनका दस वटा ढिक्का हामीलाई प्रदान गरे।

दश रथान्प्रष्टिमतः शतं गा अथर्वभ्यः। अश्वथः पायवेऽदात्॥२४॥

अश्वत्थले पायुका लागि घोडाका साथ दस रथ र सय वटा गाई अथर्वालाई प्रदान गरे।

महि राधो विश्वजन्यं दधानान्। भरद्वाजान्त्सार्ञ्जयो अभ्ययष्ट॥२५॥

भरद्वाजका पुत्रले मानिसको हितकारी धन ग्रहण गरे। सृञ्जयका पुत्रले धन प्रदान गरेर सबैलाई सत्कार गरे।

वनस्पते वीड्वङ्गो हि भूया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः।
गोभिः सन्नद्धो असि वीडयस्वास्थाता ते जयतु जेत्वानि॥२६॥

काठ आदि वनस्पतिले बनेका हे रथ ! तिमी हाम्रा मित्र हौ, बलियो अङ्ग र श्रेष्ठ योद्धाले सम्पन्न छौ, त्यसैले हामीलाई सङ्कटबाट पार लगाऊ। असल कर्मले बाँधिएका छौ, त्यसैले वीरतापूर्ण काम गर। हे रथ ! तिमीमा सवार भएका रथीले जित्नुपर्ने सबै वैभव जित्न सकोस्।

दिवस्पृथिव्याः पर्योज उद्भृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतं सहः।
अपामोज्मानं परि गोभिरावृतमिन्द्रस्य वज्रं हविषा रथं यज॥२७॥

हे अध्वर्युहरू हो ! पृथ्वी र सूर्यलोकबाट ग्रहण गरेको तेज, वनस्पतिबाट प्राप्त बल, जलबाट प्राप्त परक्रमयुक्त रस तिमीहरू सबैतिर काममा खटाओ। सूर्यका किरणले आलोकित वज्रजस्तै बलियो रथ यजन कार्यमा समर्पित गर।

इन्द्रस्य वज्रो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः।
सेमां नो हव्यदातिं जुषाणो देव रथ प्रति हव्य गृभाय॥२८॥

हे दिव्य रथ ! इन्द्रदेवको सैन्यशक्ति मरुत्‌गणजस्तै बलियो छौ। मित्रदेवका गर्भरूपी आत्मा र वरुणदेवको नाभीजस्तै छौ। हामीले समर्पण गरेको हविष्यान्नले सन्तुष्ट होऊ।

उप श्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा ते मनुतां विष्ठितं जगत्।
स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण देवैर्दूराद्दवीयो अप सेध शत्रून्॥२९॥

हे दुन्दुभी ! तिमी आफ्ना ध्वनिले भूलोक र द्युलोक गुञ्जायमान बनाऊ। त्यसले गर्दा जङ्गमस्थावर सबैले तिमीलाई चिनून्। तिमी इन्द्रदेव र अन्य देवताहरूसित प्रेम गर्दछौ, त्यसैले हाम्रा शत्रुलाई हामीबाट टाढा हटाऊ।

आ क्रन्दय बलमोजो न आ धा निः ष्टनिहि दुरिता बाधमानः।
अप प्रोथ दुन्दुभे दुच्छुना इत इन्द्रस्य मुष्टिरसि वीडयस्व॥३०॥

हे दुन्दुभी ! तिम्रो ध्वनि सुनेर शत्रुका सैनिक रुन थालून्। तेज प्रदान गरेर हाम्रो पाप नष्ट पारिदेऊ। तिमी इन्द्रदेवको मुड्कीजस्तै बलियो भएर हामीलाई बलियो गराऊ र हाम्रा सेनाका नजिकै रहेर दुष्ट शत्रु पूर्ण रूपले विनाश गर।

आमूरज प्रत्यावर्तयेमाः केतुमद् दुन्दुभिर्वावदीति।
समश्वपर्णाश्चरन्ति नो नरोऽस्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु ॥३१॥

हे इन्द्रदेव ! घोषणा गर्दै तिमी दुष्टका सेना राम्ररी लखेट। हाम्रो सेना विजयउल्लासको घोषणा गर्दै फर्कोस्। हाम्रा द्रुतगामी अश्वसँग वीर रथारोही घुम्दछन्। उनीहरू सबैले विजयश्री वरण गरुन्।

[सूक्त – ४८]

ऋषि – शंयु बार्हस्पत्य। **देवता** – अग्नि। **छन्द** – बृहती अनुष्टुप्।

यज्ञायज्ञा वो अग्नये गिरागिरा च दक्षसे।
प्रप्र वयममृतं जातवेदसं प्रियं मित्रं न शंसिषम् ॥१॥

सर्वज्ञ, अमर, हितकारी, मित्रजस्ता अग्निदेवलाई हामी प्रशंसा गर्दछौं। हे उद्गाताहरू हो ! प्रत्येक स्तुति र यज्ञको आयोजनामा उनै बलशाली अग्निदेवलाई स्तुति गर।

ऊर्जो नपातं स हिनायमस्मयुर्दाशेम हव्यदातये।
भुवद् वाजेष्वविता भुवद्वृध उत त्राता तनूनाम् ॥२॥

निरन्तर उर्जा बनाइरहने अग्निदेवलाई हामी प्रार्थना गर्दछौं। निश्चय नै हाम्रा लागि उनी हितकारी छन्। उनै हव्यवाहक अग्निलाई हामी हव्य प्रदान गर्दछौं। उनले हाम्रो र हाम्रा पुत्रको रक्षा गरुन्।

वृषा ह्यग्ने अजारेमहान्विभास्यर्चिषा।
अजस्रेण शोचिषा शोशुचच्छुचे सुदीतिभिः सु दीदिहि ॥३॥

हे अग्निदेव ! तिमी तेजस्वी र महान् छौ। हाम्रो इच्छा पूर्ण गराउने दीप्तिमान् छौ। हामीलाई पनि असल कान्तिले कान्तिमान बनाऊ।

महो देवान्यजसि यक्ष्यानुषक्तव क्रत्वोत दंसना।
अर्वाचः सीं कृणुह्यग्नेऽवसे रास्व वाजोत वंस्व ॥४॥

हे अग्निदेव ! तिमी देवताहरूका लागि यजन गर्दछौ। हाम्रा यजन ... देवताहरूका लागि यजन गर। हामीले अर्पण गरेको आहुति ग्रहण गर र हामीलाई अन्न प्रदान गर। बुद्धि र कर्मले आफ्नो रक्षा गर्ने देवताहरूलाई हाम्रो अनुकूल बनाइदेऊ।

यमापो अद्रयो वना गर्भमृतस्य पिप्रति।
सहसा यो मथितो जायते नृभिः पृथिव्या अधि सानवि ॥५॥

हे अग्निदेव ! अरणी, पेल्ने ढुङ्गा र जल मिसिएको सोमरसले तिमीलाई पुष्ट गराउँछन्। ऋत्विक्‌हरूले अरणी मन्थनबाट तिमीलाई उत्पन्न गरे। पृथ्वीका यज्ञमा तिमी प्रतिष्ठित हुन्छौ। यज्ञका गर्भरूप तिमी नै हौ।

आ यः पप्रौ भानुना रोदसी उभे धूमेन धावते दिवि।
तिरस्तमो ददृश ऊर्म्यास्वा श्यावास्वरुषो वृषा श्यावा अरुषो वृषा ॥६॥

अग्निदेव आफ्ना कान्तिले सम्पूर्ण द्यावापृथिवी र धुवाँले अन्तरिक्षलाई परिपूर्ण गर्दछन्। उनैले कामनाअनुसारको वर्षा गराउँछन्।

बृहद्भिरग्ने अर्चिभिः शुक्रेण देव शोचिषा।
भरद्वाजे समिधानो यविष्ठ्य रेवन्नः शुक्र दीदिहि द्युमत्पावक दीदिहि ॥७॥

हे ठूलो ज्वाला युक्त तरुण अग्निदेव ! सम्पन्नता र पवित्रता प्रदान गर्ने तिमी महान् छौ। तिमी आफ्ना प्रखर तेजले अत्यन्त तेजस्वीरूपमा प्रज्वलित होऊ र भरद्वाजका लागि ऐश्वर्य प्रदान गर।

विश्वासां गृहपतिर्विशामसि त्वमग्ने मानुषीणाम्।
शतं पूर्भिर्यविष्ठ पाह्यंहसः समेद्धारं शतं हिमाः स्तोतृभ्यो ये च ददति ॥८॥

हे अग्निदेव ! तिमी सबै मानिसरूपी प्रजाका घरका स्वामीजस्तै छौ। तिमीलाई हामी सय वर्षसम्म प्रदीप्त गर्न सकौँ। तिमी सयौँ उपायले पाप र शत्रुबाट हामीलाई रक्षा गर र जुन यजमानले तिम्रा स्तोतालाई अन्न प्रदान गर्दछन्, तिनको पनि रक्षा गर।

त्वं नश्चित्र ऊत्या वसो राधांसि चोदय।
अस्य रायस्त्वमग्ने रथीरसि विदा गाधं तुचे तु नः ॥९॥

हे सबैका आश्रयदाता अग्निदेव ! तिम्रो शक्ति अद्भुत र अपार छ। तिमी आफ्ना क्षमताले वैभव ल्याउन समर्थ छौ। हामीकहाँ समृद्धि आउन देऊ र हाम्रा सन्तानलाई पनि प्रतिष्ठा प्रदान गर।

पर्षि तोकं तनयं पर्तृभिष्ट्वमदब्धैरप्रयुत्वभिः।
अग्ने हेडांसि दैव्या युयोधि नोऽदेवानि ह्वरांसि च ॥१०॥

हे अग्निदेव ! हाम्रा पुत्रपौत्रलाई विरोधमुक्त, सहयोगयुक्त, पराजित नहुने बनाएर आफ्ना संरक्षण साधनले पालन गर। दैवी प्रकोपबाट हाम्रो रक्षा गर, मानुषी वा राक्षसी वृत्तिबाट पनि हामीलाई रक्षा गर।

आ सखायः सबर्दुघां धेनुमजध्वमुप नव्यसा वचः। सृजध्वमनपस्फुराम् ॥११॥

हे मित्रहरू हो ! नवीन स्तुतिद्वारा पोषक दुध दिने गाई लिएर आओ। हानी नपुऱ्याईकन तिनलाई बन्धनमुक्त गराओ।

या शर्धाय मारुताय स्वभानवे श्रवोऽमृत्यु धुक्षत।
या मृळीके मरुतां तुराणां या सुम्नैरेवयावरी ॥१२॥

गाईले बलयुक्त स्वप्रकाशित मरुत्हरूलाई अमर अन्नरूपी दुध प्रदान गरे। तिनले द्रुतगामी मरुत्हरूलाई सुख प्रदान गर्दछन्। ती गाई असल कामले प्राप्त हुन्छन्।

भरद्वाजायाव धुक्षत द्विता। धेनुं च विश्वदोहसमिषं च विश्वभोजसम् ॥१३॥

हे मरुत्हरू हो ! भरद्वाजहरूलाई विश्वदोहकका रूपमा संसार दुहुने र विश्वभोजसका रूपमा संसार भोग गर्ने अन्नरूपी आफ्ना दुई वस्तु तिमीहरू प्रदान गर्दछौ।

तं व इन्द्रं न सुक्रतुं वरुणमिव मायिनम्।
अर्यमणं न मन्द्रं सृप्रभोजसं विष्णुं न स्तुष आदिशे ॥१४॥

हे वरुणजस्तै स्तुतियोग्य मरुत्हरू हो ! तिमीहरू इन्द्रदेवका कार्यमा सहयोग गर्दछौ। विष्णुदेवजस्तै सुखदायी, उत्तम भोजन प्रदान गर्दछौ। धनका लागि हामी स्तुति गर्दछौँ।

त्वेषं शर्धो न मारुतं तुविष्वण्यनर्वाणं पूषणं सं यथा शता। सं सहस्रा
कारिषच्चर्षणिभ्य आँ आविर्गूळ्हा वसू करत्सुवेदा नो वसू करत् ॥१५॥

तेजस्वी, धेरै तिरबाट प्रशंसित, पोषणयुक्त, बलवान् मरुत्हरूले गुप्त धन प्रकट गरुन् र हामीलाई सुखपूर्वक उपलब्ध गराऊन्।

आ मा पूषन्नुप द्रव शंसिषं नु ते अपिकर्ण आघृणे। अघा अर्यो अरातयः ॥१६॥

हे पूषादेव ! हामी तिम्रो यशोगान गर्दछौँ। गोप्य रूपमा रक्षा गर्नका लागि आऊ भनेर हामी प्रार्थना गर्दछौँ र कन्जुस एवं पापी शत्रु हामीबाट पर रहून्।

मा काकम्बीरमुद्वृहो वनस्पतिमशस्तीर्वि हि नीनशः।
मोत सूरो अह एवा चन ग्रीवा आदधते वेः ॥१७॥

हे पूषादेव ! हाम्रो निन्दा गर्नेलाई तिमी मारिदेऊ। व्याधा र सिकारीले पक्षी पक्रेझैँ शत्रुले हामीलाई हरण गर्न नसकून्। हे देवता ! तिमी काकम्बरी नामको वनस्पति नष्ट हुन नदेऊ।

दृतेरिव तेऽवृकमस्तु सख्यम्। अच्छिद्रस्य दधन्वतः सुपूर्णस्य दधन्वतः ॥१८॥

हे पूषादेव ! हामीसित तिम्रो मित्रता त्रुटिरहित, दहीजस्तै निर्बाध र निरन्तर रहोस्।

परो हि मर्त्यैरसि समो देवैरुत श्रिया।
अभि ख्यः पूषन् पृतनासु नस्त्वमवा नूनं यथा पुरा ॥१९॥

हे पूषादेव ! तिमी मानवभन्दा श्रेष्ठ र अन्य देवताहरूजस्तै धनवान् छौ। हामीलाई उहिलेको जस्तै रक्षा गर।

वामी वामस्य धूतयः प्रणीतिरस्तु सूनृता।
देवस्य वा मरुतो मर्त्यस्य वेजानस्य प्रयज्यवः ॥२०॥

हे शत्रु थर्काउने, पूजनीय मरुत्हरू हो ! तिम्रो जस्तै वाणीको सत्यता हामीलाई पनि प्राप्त होस्। यज्ञ गर्ने मानिस र देवताको वाणी प्रशंसनीय एवं इच्छा लागेको धन प्रदान गर्ने होस्।

सद्यश्चिद्यस्य चर्कृतिः परि द्यां देवो नैति सूर्यः।
त्वेषं शवो दधिरे नाम यज्ञियं मरुतो वृत्रहं शवो ज्येष्ठं वृत्रहं शवः ॥२१॥

[illegible] मरुत्हरू शत्रु नष्ट गर्न समर्थ छन्। उनीहरू आफ्ना कर्मकौशलले सूर्यदेवझैँ अन्तरिक्षमा [illegible] व्याप्त हुन्छन्।

सकृद्ध द्यौरजायत सकृद्भूमिरजायत।

पृश्न्या दुग्धं सकृत्पयस्तदन्यो नानु जायते ॥२२॥

द्युलोक एउटै उत्पन्न भयो, पृथ्वी पनि एउटै उत्पन्न भयो, गाईको दुध पनि एउटै उत्पन्न भएको छ। एकभन्दा बढी कुनै पदार्थ उत्पन्न भएन।

[सूक्त – ४९]

ऋषि – ऋजिश्वा भारद्वाज। **देवता** – विश्वेदेवा। **छन्द** – त्रिष्टुप् शक्वरी।

स्तुषे जनं सुव्रतं नव्यसीभिर्गीर्भिर्मित्रावरुणा सुम्नयन्ता।

त आ गमन्तु त इह श्रुवन्तु सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्निः ॥१॥

असल कर्म गर्ने मित्रावरुणदेवलाई हामी नयाँ स्तोत्रले स्तुति गर्दछौँ। उनले हाम्रो सुख बढाऊन्। श्रेष्ठ, पराक्रमी मित्रावरुण र अग्निदेव यहाँ आएर हाम्रो रक्षा गरुन्।

विशोविश ईड्यमध्वरेष्वदृप्तक्रतुमरतिं युवत्योः।

दिवः शिशुं सहसः सूनुमग्निं यज्ञस्यउ केतुमरुषं यजध्यै ॥२॥

तेजस्वी अग्निदेवलाई यज्ञमा प्रजाले स्तुति गर्दछन्। अग्निले निरहङ्कारी कर्म गर्दछन्। स्वर्ग र पृथिवीमा गमन गर्ने, बलका पुत्र अग्निदेव यज्ञका ध्वजाजस्तै छन्। तेजस्वी अग्निदेवलाई हामी यज्ञ पूरा गर्नका लागि स्तुति गर्दछौँ।

अरुषस्य दुहितरा विरूपे स्तृभिरन्या पिपिशे सूरो अन्या।

मिथस्तुरा विचरन्ती पावके मन्म श्रुतं नक्षत ऋच्यमाने ॥३॥

एक अर्कोभन्दा विपरीत रूप भएका काली रात्रि र उज्याली दिवस सूर्यदेवका दुई पुत्री हुन्। नक्षत्रसँग रात्रि र सूर्यसँग दिवस रहने गर्दछन्। निरन्तर गतिशील, पवित्र गराउने यी दुवैले हाम्रो स्तोत्र सुनून्।

प्र वायुमच्छा बृहती मनीषा बृहद्रयिं विश्ववारं रथप्राम्।

द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः कविः कविमियक्षसि प्रयज्यो ॥४॥

हे अध्वर्युहरू हो ! तिमीहरू व्यापक बुद्धिले सम्पन्न यज्ञ आदि कार्यमा नियुक्त होओ। महान् ऐश्वर्यले सम्पन्न, सम्पूर्ण ज्ञानका भण्डार, सबैतिर व्याप्त, रथले सम्पन्न, तेजस्वी अग्निलाई तिमीहरू प्रज्वलित गर र उत्तम बुद्धिले वायुदेवको स्तुति गर।

स मे वपुश्छदयदश्विनोर्यो रथो विरुक्मान्मनसा युजानः।

येन नरा नासत्येषयध्यै वर्तिर्याथस्तनयाय त्मने च ॥५॥

अश्विनीकुमारको रथ उत्तम दीप्ति भएको छ, त्यसमा मनकै इसाराले अश्व नियोजित हुन्छन्। हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू यस्ता रथमा चढेर पर्याप्त धन भरेर स्तोता र तिनका पुत्रहरूको इच्छा पूरा गराउनका लागि आओ।

पर्जन्यवाता वृषभा पृथिव्याः पुरीषाणि जिन्वतमप्यानि।

सत्यश्रुतः कवयो यस्य गीर्भिर्जगतः स्थातर्जगदा कृणुध्वम् ॥६॥

हे पर्जन्य र वायुदेव ! तिमीहरू पृथ्वीको अन्न वृद्धिका लागि अन्तरिक्षबाट जलको वर्षा गर। हे मरुत्‌हरू हो ! हामी सबैले तिमीहरूको स्तुति गर्दछौँ। तिमीहरूकै कृपाले समस्त प्रजा समृद्ध हुन्छन्।

पावीरवी कन्या चित्रायुः सरस्वती वीरपत्नी धियं धात्।

ग्नाभिरच्छिद्रं शरणं सजोषा दुराधर्षं गृणते शर्म यंसत् ॥७॥

सुन्दर, उत्तम अन्न प्रदान गर्ने, वीरलाई पालन गर्ने, पवित्र गराउने सरस्वती देवी हुन्। उनले हाम्रो यज्ञको अनुष्ठान धारण गरुन्। देवाङ्गनाहरू प्रसन्न भएपछि स्तोतालाई प्वाल नपरेको निवास प्रदान गरेर हित गरुन्।

पथस्पथः परिपतिं वचस्या कामेन कृतो अभ्यानडर्कम्।

स नो रासच्छुरुधश्चन्द्राग्रा धियंधियं सीषधाति प्र पूषा ॥८॥

उत्तम स्तोत्रले प्रार्थना गर्दा सत्यको मार्गमा प्रेरित गर्ने पूषादेवले हामीलाई आह्लाददायक र सन्तापनाशक साधन प्रदान गर्दै सिद्धि प्रदान गर्न हाम्रो बुद्धि सत्कर्ममा लगाऊन्।

प्रथमभाजं यशसं वयोधां सुपाणिं देवं सुगभस्तिमृभ्वम्।
होता यक्षद्यजतं पस्त्यानामग्निस्त्वष्टारं सुहवं विभावा ॥९॥

तेजस्वी अग्निदेवले त्वष्टादेवको यजन गरुन्। त्वष्टादेव देवताहरूमा प्रथम यजनीय, यशस्वी, सुन्दर हातपाखुरा भएका, महान् र आह्वान गर्न योग्य छन्।

भुवनस्य पितरं गीर्भिराभी रुद्रं दिवा वर्धया रुद्रमक्तौ।
बृहन्तमृष्वमजरं सुषुम्नमृधग्घुवेम कविनेषितासः ॥१०॥

उत्तम स्तुतिले दिन र रातमा भुवनका पिता रुद्रदेवको यशोगान गरुन्। हामी दर्शनीय, नबुढिने र सुखदाता प्रभुको स्तुति सधैँ गर्दछौँ।

आ युवानः कवयो यज्ञियासो मरुतो गन्त गृणतो वरस्याम्।
अचित्रं चिद्धि जिन्वथा वृधन्त इत्था नक्षन्तो नरो अङ्गिरस्वत् ॥११॥

हे युवा, ज्ञानी, यजनीय मरुत्‌हरू हो ! स्तोताका नजिक जाओ। अग्निका सहयोगले अन्तरिक्षमा वृद्धि भएर जल वर्षा गर्दै औषधिविनाका देशलाई पनि सन्तुष्ट गराओ।

प्र वीराय प्र तवसे तुरायाजा यूथेव पशुरक्षिरस्तम्।
स पिस्पृशति तन्वि श्रुतस्य स्तृभिर्न नाकं वचनस्य विपः ॥१२॥

गोठालाले गाईको बथानलाई छिटो घर पुऱ्याउन धपाएझैँ स्तोताहरू मरुत्‌हरूतिर जानका लागि आफ्ना स्तोत्रलाई प्रेरित गरुन्। स्तोताको स्तुतिले मरुत्‌हरूको मन र शरीर स्पर्श गर्दछ र नक्षत्रले अन्तरिक्षको शोभा बढेझैँ उनीहरूको शोभा बढ्दछ। X ११२

यो रजांसि विममे पार्थिवानि त्रिश्चिद्विष्णुर्मनवे बाधिताय।
तस्य ते शर्मन्नुपदद्यमाने राया मदेम तन्वा३ तना च ॥१३॥

विष्णुदेवले मनुको दुःख हटाउनका लागि तीन चरणमा पराक्रम गरे। हे देव ! तिमीले दिएका घर, धन, शरीर र पुत्रसहित हामी आनन्दसित रहौँ।

तन्नोऽहिर्बुध्न्यो अद्भिरर्कैस्तत्पर्वतस्तत्सविता चनो धात्।
तदोषधीभिरभि रातिषाचो भगः पुरन्धिर्जिन्वतु प्र राये ॥१४॥

हामीले अनेकौँ किसिमका स्तोत्रले स्तुति गरेका अहिर्बुध्न्य मेघ, पर्वत र सवितादेवले हामीलाई अन्न र जल दिऊन्। भगदेवले हामीलाई धन दिऊन् र विश्वेदेवताले हामीलाई अन्न प्रदान गरुन्।

नू नो रयिं रथ्यं चर्षणिप्रां पुरुवीरं मह ऋतस्य गोपाम्। क्षयं दाताजरं
येन जनान्त्स्पृधो अदेवीरभि च क्रमाम विश आदेवीरभ्य१ श्नवाम ॥१५॥

हे विश्वेदेवताहरू हो ! हामीलाई नभाँचिने रथ र घर, मानिसहरूलाई सन्तुष्ट गर्ने अन्न, पुत्र र अनुचर प्रदान गर। त्यसले हामी शत्रुमाथि आक्रमण गरेर जित्न सकौँ। तिमी देवताका उपासकलाई संरक्षण प्रदान गर।

[सूक्त – ५०]

ऋषि – ऋजिश्वा भारद्वाज। **देवता** – विश्वेदेवा। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

हुवे वो देवीमदितिं नमोभिर्मृडकाय वरुणं मित्रमग्निम्।
अभिक्षदामर्यमणं सुशेवं त्रातृन्देवान्त्सवितारं भगं च ॥१॥

हे देवताहरू हो ! सुखको कामनाले हामी देवमाता अदिति, वरुण, मित्र, अग्नि, शत्रु संहारक एवं सेवनीय अर्यमा, सविता, भग र रक्षा गर्ने समस्त देवताप्रति नमस्कारपूर्वक उपासना गर्दछौँ।

सुज्योतिषः सूर्य दक्षपितॄननागास्त्वे सुमहो वीहि देवान्।
द्विजन्मानो य ऋतसापः सत्याः स्वर्वन्तो यजता अग्निजिह्वाः ॥२॥

हे सर्वप्रेरक सूर्यदेव ! श्रेष्ठ कान्ति भएका देवताहरूलाई हाम्रो अनुकूल बनाइदेऊ। जुन द्विज सदाचारी, सत्यवादी, आत्मवान् र पूजनीय छन्, त्यस्ता अग्निरूपी जिब्रा भएका देवतालाई हाम्रो अनुकूल गराऊ।

उत द्यावापृथिवी क्षत्रमुरु बृहद्रोदसी शरणं सुषुम्ने।
महस्करथो वरिवो यथानोऽस्मे क्षयाय धिषणे अनेहः ॥३॥

हे द्यावापृथिवी ! हामीलाई तिमी व्यापक क्षेत्र भएको विशाल निवास देऊ। हामी बलवान् र ऐश्वर्यवान् होऔँ। हामीलाई निष्पाप घर प्राप्त होस्।

आ नो रुद्रस्य सूनवो नमन्तामद्या हूतासो वसवोऽधृष्टाः ।
यदीमर्भे महति वा हितासो बाधे मरुतो अह्वाम देवान् ॥४॥

सबैलाई निवास दिने, रुद्रका पुत्र हे अहिंसक मरुत् हो ! हामी तिमीहरूलाई आह्वान गर्दछौं। तिमीहरू सानाठूला सङ्ग्राममा हाम्रो कल्याण गर।

मिम्यक्ष येषु रोदसी नु देवी सिषक्ति पूषा अभ्यर्धयज्वा।
श्रुत्वा हवं मरुतो यद्ध याथ भूमा रेजन्ते अध्वनि प्रविक्ते ॥५॥

तेजस्वी द्यावापृथिवी जसका साथमा छन्, उपासकलाई समृद्ध गर्ने पूषादेव जसको सेवा गर्दछन्, उनै मरुत्हरूलाई हामी आह्वान गर्दछौं। उनका आगमनमा [illegible] काम्न थाल्दछन्।

अभि त्यं वीरं गिर्वणसमर्चेन्द्रं ब्रह्मणा जरितर्नवेन।
श्रवदिद्धवमुप च स्तवानो रासद्वाजाँ उप महो गृणानः ॥६॥

हे स्तोताहरू हो ! तिमीहरू उनै प्रशंसनीय इन्द्रदेवलाई नयाँ स्तोत्रले स्तुति गर। हाम्रो स्तुति सुनेर प्रसन्न भएका इन्द्रदेवले हामीलाई बल र अन्न प्रदान गरुन्।

ओमानमापो मानुषीरमृक्तं धात तोकाय तनयाय शं योः।
यूयं हि ष्ठा भिषजो मातृतमा विश्वस्य स्थातुर्जगतो जनित्रीः ॥७॥

हे जलदेवता ! तिमी स्थावरजङ्गमलाई उत्पन्न गराउँछौ। [illegible] हितैषि हौ। हाम्रा पुत्रपौत्रादिको रक्षा गर्नका लागि अन्न प्रदान गर। [illegible] चिकित्सक हौ। त्यसैले हाम्रा सबै विकारहरू नष्ट गरिदेऊ।

आ नो देवः सविता त्रायमाणो हिरण्यपाणिर्यजतो जगम्यात्।
यो दत्रवाँ उषसो न प्रतीकं व्यूर्णुते दाशुषे वार्याणि ॥८॥

सवितादेवका रक्षक स्वर्णिम रश्मि हुन्। उषाजस्तै प्रकाशमान [illegible] र धनवान् सवितादेव मनुष्यलाई अभीष्ट धन प्रदान गर्न हामीकहाँ आऊन्।

उत त्वं सूनो सहसो नो अद्या देवाँ अस्मिन्नध्वरे ववृत्याः।
स्यामहं ते सदमिद्रातौ तव स्यामग्नेऽवसा सुवीरः ॥९॥

हे बलका पुत्र अग्निदेव ! आज हाम्रा यज्ञशालामा देवताहरू [illegible]। हामी तिम्रो अनुकूलता सधैं सम्भन्छौं। तिम्रा कृपाले पुत्रपौत्रादिसहित सुरक्षित र [illegible]

उत त्या मे हवमा जग्म्यातं नासत्या धीभिर्युवमङ्ग विप्रा।
अत्रिं न महस्तमसोऽमुमुक्तं तूर्वतं नरा दुरितादभीके ॥१०॥

हे बुद्धिमान् अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू दुवै आफ्ना श्रेष्ठ [illegible] हामीकहाँ आओ। अत्रि ऋषिलाई अन्धकारबाट छुटाएझैं हामीलाई पापका [illegible]

ते नो रायो द्युमतो वाजवतो दातारो भूत नृवतः पुरुक्षोः।
दशस्यन्तो दिव्याः पार्थिवासो गोजाता अप्या मृडता च देवाः ॥११॥

हे देवताहरू हो ! तिमी पुत्र आदिले युक्त धन प्रदान गर्छौ। आदित्य, वसु, मरुत्हरू आदि देवताले हाम्रा इच्छा पूरा गरुन् र हामीलाई सुखी बनाऊन्

ते नो रुद्रः सरस्वती सजोषा मीढ्हुष्मन्तो विष्णुर्मृळन्तु वायुः।
ऋभुक्षा वाजो दैव्यो विधाता पर्जन्यावाता पिप्यतामिषं नः ॥१२॥

रुद्र, सरस्वती, विष्णु, वायु, ऋभुक्षा, दिव्य अन्न र विधाताले हामीलाई सुखी बनाऊन्। पर्जन्य र वायुदेवले हामीलाई अन्न प्रदान गरुन्।

उत स्य देवः सविता भगो नोऽपां नपादवतु दानु पप्रिः।
त्वष्टा देवेभिर्जनिभिः सजोषा द्यौर्देवेभिः पृथिवी समुद्रैः ॥१३॥

प्रसिद्ध सवितादेव, भगदेव र पर्याप्त धन प्रदान गर्ने अग्निदेवले हाम्रो रक्षा गरुन्। सबैसित प्रेम गर्ने त्वष्टादेव, द्युलोक, समुद्र र पृथ्वी आदिले हाम्रो रक्षा गरुन्।

उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोत्वज एकपात्पृथिवी समुद्रः।
विश्वे देवा ऋतावृधो हुवानाः स्तुता मन्त्राः कविशस्ता अवन्तु ॥१४॥

अहिर्बुध्न्य, अज, एकपाद, पृथ्वी र समुद्र आदिले हाम्रो प्रार्थना सुनून्। यज्ञलाई बढाउने स्तोत्र र ऋषिहरूबाट स्तुति गरिँदा देवताले हाम्रो रक्षा गरुन्।

एवा नपातो मम तस्य धीभिर्भरद्वाजा अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।

ग्ना हुतासो वसवोऽधृष्टा विश्वे स्तुतासो भूता यजत्राः ॥१५॥

हे देवताहरू हो ! तिमहरू स्तुतिले अहिंसित छौ, सबैलाई निवास प्रदान गर्दछौ र आफ्ना शक्तिरूपा पत्नीहरूसहित सर्वत्र पूजनीय छौ। हामी भरद्वाजका वंशज ऋषिहरू तिमीहरू सबै देवताको स्तुति गर्दछौँ।

[सूक्त - ५१]

ऋषि – ऋजिश्वा भारद्वाज। **देवता** – विश्वेदेवा। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

उदु त्यच्चक्षुर्महि मित्रयोराँ एति प्रियं वरुणयोरदब्धम्।

ऋतस्य शुचि दर्शतमनीकं रुक्मो न दिव उदिता व्यद्यौत् ॥१॥

महान् मित्रावरुणका प्रिय, निर्मल, दर्शनीय, अदम्य, तेजयुक्त ऋतका सेना प्रकट भएर देखिँदै छन्। प्रकाशित भएर यस तेजले द्युलोकको अलङ्कारजस्तो शोभा पाउँछ।

वेद यस्त्रीणि विदथान्येषां देवानां जन्म सनुतरा च विप्रः ।

ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन्नभि चष्टे सूरो अर्य एवान् ॥२॥

ज्ञानवान्, तीनै भुवनका ज्ञाता, दुर्जय देताहरूको जन्मका विषयमा जानेका मानिसका शुभाशुभ कर्म देख्ने सूर्यदेव धनका स्वामी हुन् र आवश्यकता पूरा गराउँछन्।

स्तुष उ वो म ऋतस्य गोपानदितिं मित्रं वरुणं सुजातान्।

अर्यमणं भगमदब्धधीतीनच्छा वोचे सधन्यः पावकान् ॥३॥

अदिति, मित्र, वरुण, भग र अर्यमा आदि यज्ञको रक्षा गर्ने देवताहरूलाई हामी स्तुति गर्दछौँ। देवताहरूका कर्मले यी सबै पवित्र हुन्छन्।

रिशादसः सत्पतीँ रदब्धान्महो राज्ञः सुवसनस्य दातॄन्।

यूनः सुक्षत्रान्क्षयतो दिवो नॄनादित्यान्याम्यदितिं दुवोयु ॥४॥

हे अदितिका पुत्र देवताहरू हो ! तिमीहरू दयालु, चिरयुवा, महाराजा र बलशाली छौ। तिमीहरू दुष्ट नाश गर्दछौ र श्रेष्ठ ऐश्वर्यवान् हुनाले निवास प्रदान गर्दछौ। हे अदितिका पुत्रहरू हो ! हामी माता अदितिका आश्रयमा जान्छौँ।

द्यौ३ष्पितः पृथिवि मातरध्रुगग्ने भ्रातर्वसावो मृडता नः ।

विश्व आदित्या अदिते सजोषा अस्मभ्यं शर्म बहुलं वि यन्त ॥५॥

हे वसुहरू हो ! द्यावापृथिवी र अग्निदेवसहित हाम्रो कल्याण गर। हे अदिति र समस्त आदित्यहरू हो ! तिमीहरू आपसमा प्रीतिपूर्वक रहेर हामीलाई धेरै सुख प्रदान गर।

मा नो वृकाय वृक्ये समस्मा अघायते रीरधता यजत्राः ।

यूयं हि ष्ठा रथ्यो नस्तनूनां यूयं दक्षस्य वचसो बभूव ॥६॥

हे पूजनीय देवताहरू हो ! हामीलाई क्रूर ब्वाँसा र तिनका कुटिलताबाट जोगाओ। हाम्रो शरीर, बल र वाणीलाई महानतातर्फ अघि बढ्नका लागि प्रेरित गर।

मा व एनो अन्यकृतं भुजेम मा तत्कर्म वसवो यच्चयध्वे।

विश्वस्य हि क्षयथ विश्वदेवाः स्वयं रिपुस्तन्वं रीरिषीष्ट ॥७॥

हे देवताहरू हो ! अर्काले गरेका पापकर्मको दुष्परिणाम हामीले भोग्नु नपरोस्। हामी दण्डनीय पापकर्म नगरौँ। हे विश्वका स्वामी देवताहरू हो ! तिमीहरूका कृपाले शत्रुको शरीर आफैँ समाप्त होस्।

नम इदुग्रं नम आ विवासे नमो दाधार पृथिवीमुत द्याम्।

नमो देवेभ्यो नम ईश एषां कृतं चिदेनो नमसा विवासे ॥८॥

[illegible] नमस्कार महान् हुन्छ। हामी नमस्कारले सेवा गर्दछौँ। नमस्कारले द्युलोक र पृथिवीलोक धारण गर्दछ। हामी देवताहरूलाई नमस्कार गर्दै, नमस्कारले नै प्रभावित गराउँछौँ। आफूले गरेका कर्मको दोष नष्ट गर्नका लागि नमस्कार गर्दछौँ।

ऋतस्य वो रथ्यः पूतदक्षानृतस्य पस्त्यसदो अदब्धान्।

ताँ आ नमोभिरुरुचक्षसो नॄन्विश्वान्व आ नमे महो यजत्राः ॥९॥

हे यज्ञको नेतृत्व गर्ने, बलवान्, यज्ञशालामा निवास गर्ने, अपराजित र महिमावान् देवताहरू हो ! हामी नमस्कारपूर्वक तिमीहरूको स्तुति गर्दछौँ।

ते हि श्रेष्ठवर्चसस्त उ नस्तिरो विश्वानि दुरिता नयन्ति।
सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्निर्ऋतधीतयो वक्मराजसत्याः ॥१०॥
हाम्रो पाप दूर गर्ने देवताहरू तेजस्वी छन्। सत्यवादी, सदाचारी र सत्यको बल हुनेहरू वरुण, मित्र र अग्नि आदि सबै देवताका आश्रयमा रहन्छन्।

ते न इन्द्रः पृथिवी क्षाम वर्धन् पूषा भगो अदितिः पञ्च जनाः।
सुशर्माणः स्ववसः सुनीथा भवन्तु नः सुत्रात्रासः सुगोपाः ॥११॥
निरन्तर बढ्ने इन्द्रदेव, पूषा, भग, अदिति र पञ्चजनले हाम्रा घरको उत्तम रक्षा गरुन्। अन्न प्रदान गर्ने, सुखदायक, आश्रय प्रदान गर्ने देवताहरूले हामीलाई रक्षा गरुन्।

नू सद्मानं दिव्यं नंशि देवा भारद्वाजः सुमतिं याति होता।
आसानेभिर्यजमानो मियेधैर्देवानां जन्म वसूयुर्ववन्द ॥१२॥
आहुति अर्पित गर्ने ऋषि र यजमानहरू धन प्राप्तिका इच्छाले देवताको स्तुति गर्दछन्। देवता प्रसन्न भएर हामी भारद्वाजहरूलाई भव्य निवास प्रदान गरुन्।

अप त्यं वृजिनं रिपुं स्तेनमग्ने दुराध्यम्। दविष्ठमस्य सत्पते कृधी सुगम् ॥१३॥
हे अग्निदेव ! दुष्ट चोर र पापी शत्रुलाई तिमी पर भगाऊ। तिनीहरूको स्वभाव बदल र तिनीहरूबाट हाम्रो रक्षा गर्दै सर्वतोभावले हित गर।

ग्रावाणः सोम नो हि कं सखित्वनाय वावशुः।
जही न्य१त्रिणं पणिं वृको हि षः ॥१४॥
हे सोम ! ब्वाँसोजस्तो स्वभाव भएका दण्डनीय पणिको संहार गर। तिम्रो मित्रताका इच्छुक हामी ग्रावाको स्वरूपमा रहेको यो ढुङ्गासहित प्रस्तुत भएका छौं।

यूयं हि ष्ठा सुदानव इन्द्रज्येष्ठा अभिद्यवः।
कर्ता नो अध्वन्ना सुगं गोपा अमा ॥१५॥
हे देवताहरू हो ! उत्तम दानवीर र तेजस्वी इन्द्रदेवका साथ हाम्रो मार्ग सुगम गराएर हामीलाई रक्षा गर।

अपि पन्थामगन्महि स्वस्तिगामनेहसम्।
येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु ॥१६॥
जुन मार्गबाट गमन गर्दा शत्रु पर रहन्छन् र मनग्गे धन पनि लाभ हुन्छ, हामी त्यस्तै निष्पाप एवं सुखद मार्गबाट हिंडौं।

[सूक्त - ५२]

ऋषि - ऋजिश्वा भारद्वाज। **देवता** - विश्वेदेवा। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

न तद्दिवा न पृथिव्यानु मन्ये न यज्ञेन नोत शमीभिराभिः।
उब्जन्तु तं सुभ्व१ः पर्वतासो नि हीयतामतियाजस्य यष्टा ॥१॥
यज्ञको मर्यादा अतिक्रमण गर्ने अतियाज नामको कर्मकाण्ड न त द्युलोक सुहाउँदो छ, न पृथ्वीको लागि मान्य छ। त्यो न त यज्ञीय व्यवस्था सुहाउँदो छ न शान्तिपूर्ण कर्मका अनुष्ठानसँग सुहाउँदो छ। पर्वतले त्यसलाई उत्पीडित गरोस् र त्यस्ता ऋत्विक्लाई पछुतो होस्।

अति वा यो मरुतो मन्यते नो ब्रह्म वा यः क्रियमाणं निनित्सात्।
तपूंषि तस्मै वृजिनानि सन्तु ब्रह्मद्विषमभि तं शोचतु द्यौः ॥२॥
हे मरुत्हरू हो ! हाम्रो मन्त्रपाठ आदिको अतिक्रमण वा अनादर गर्नेलाई अग्निका ज्वालाले पोलोस्। स्वर्गलोकमा पनि ज्ञानसित द्वेष गर्नेलाई दुःख होस्।

किमङ्ग त्वा ब्रह्मणः सोम गोपां किमङ्ग त्वाहुरभिशस्तिपां नः।
किमङ्ग नः पश्यसि निद्यमानान् ब्रह्मद्विषे तपुषिं हेतिमस्य ॥३॥
हे सोमदेव ! तिमीलाई मन्त्रको रक्षा गर्ने किन भनिन्छ ? हे प्रिय सोमदेव ! तिमीलाई निन्दकबाट जोगाउने किन भनिन्छ ? तिमी निन्दकलाई देख्छौ। ज्ञानसित द्वेष गर्नेलाई तिमी आफ्ना आयुधले दुःख देऊ।

अवन्तु मामुषसो जायमाना अवन्तु मा सिन्धवः पिन्वमानाः ।
अवन्तु मा पर्वतासो ध्रुवासोऽवन्तु मा पितरो देवहूतौ ॥४॥

जल भरिएका नदी, उषा, बलिया पर्वत, पितृहरू र यज्ञमा बोलाउँदा उपस्थित हुने देवशक्तिले हाम्रो रक्षा गरुन् ।

विश्वदानीं सुमनसः स्याम पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।
तथा करद्वसुपतिर्वसूनां देवाँ ओहानोऽवसागमिष्ठः ॥५॥

हामी सधैँ उत्तम विचार गरौँ । हामी सधैँ सूर्यदेवको दर्शन गरौँ । देवताहरूका निम्ति आहुति वहन गर्ने र धनका अधिपति अग्निदेवले हामीलाई सुरक्षा प्रदान गरुन् ।

इन्द्रो नेदिष्ठमवसागमिष्ठः सरस्वती सिन्धुभिः पिन्वमाना ।
पर्जन्योन ओषधीभिर्मयोभुरग्निः सुशंसः सहवः पितेव ॥६॥

इन्द्रदेवका रक्षण साधनले र सरस्वतीका उर्लँदो जलले हाम्रो रक्षा गरुन् । पर्जन्यबाट उत्पन्न औषधि र पिताजस्तै अग्निदेवलाई हामी रक्षाका लागि आह्वान गर्दछौँ ।

विश्वे देवास आ गत शृणुता म इमं हवम् । एदं बर्हिर्नि षीदत ॥७॥

हे विश्वेदेव ! हाम्रो प्रार्थना सुनेर आऊ र ओछ्याएका कुशका आसनमा राम्ररी बस ।

यो वो देवा घृतस्नुना हव्येन प्रतिभूषति । तं विश्व उप गच्छथ ॥८॥

हे देवताहरू हो ! घिउसहितको आहुति प्रदान गर्ने याजकको कल्याण गर ।

उप नः सूनवो गिरः शृण्वन्त्वमृतस्य ये । सुमृडीका भवन्तु नः ॥९॥

हाम्रो प्रार्थना सुनेर अमरपुत्र देवताहरू हामीकहाँ आऊन् र सुख प्रदान गरुन् ।

विश्वे देवा ऋतावृध ऋतुभिर्हवनश्रुतः । जुषन्तां युज्यं पयः ॥१०॥

समस्त देवताहरू सत्यको मार्ग बढाउँछन् । उनीहरू ऋतुअनुसार हवन गर्नका लागि सर्वविदित छन् । उनीहरूले उत्तम दुध स्वीकार गरुन् ।

स्तोत्रमिन्द्रो मरुद्गणस्त्वष्टृमान् मित्रो अर्यमा । इमा हव्या जुषन्त नः ॥११॥

मरुत्हरूसँगै इन्द्रदेव, त्वष्टादेव, मित्र, अर्यमा आदि सबै देवताले हाम्रो आहुति र स्तोत्र स्वीकार गरुन् ।

इमं नो अग्ने अध्वरं होतर्वयुनशो यज । चिकित्वान्दैव्यं जनम् ॥१२॥

हे होता अग्निदेव ! हाम्रा यस यज्ञमा प्रमुख देवताहरूका लागि सुहाउँदो यज्ञ गर ।

विश्वे देवाः शृणुतेमं हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठ ।
ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वम् ॥१३॥

हे विश्वेदेवताहरू हो ! तिमीहरू अन्तरिक्ष वा द्युलोकमा जहाँ भए पनि हाम्रो प्रार्थना सुनेर आओ र कुशका आसनमा बसेर सोम पान गर्दै आनन्दित होओ ।

विश्वे देवा मम शृण्वन्तु यज्ञिया उभे रोदसी अपां नपाच्च मन्म ।
मा वो वचांसि परिचक्ष्याणि वोचं सुम्नेष्विद्वो अन्तमा मदेम ॥१४॥

पृथ्वी, अन्तरिक्ष र अग्निसहित समस्त देवशक्तिहरू हामीले प्रस्तुत गरेका श्रेष्ठ स्तोत्र सुनून् । हामी कहिल्यै पनि देवतालाई अप्रिय लाग्ने वचन नबोलौँ र देवताले दिएका अनुदानबाट खुसी होऔँ ।

ये के च ज्मा महिनो अहिमाया दिवो जज्ञिरे अपां सधस्थे ।
ते अस्मभ्यमिषये विश्वमायुः क्षम उस्रा वरिवस्यन्तु देवाः ॥१५॥

[illegible], पृथ्वीलोक र अन्तरिक्षमा आफ्ना महान् कर्मकौशलले युक्त देवताहरू प्रकट होऊन् र हाम्रा [illegible]लाई अन्न एवं पूर्ण आयु प्रदान गरुन् ।

अग्नीपर्जन्याववतं धियं मेऽस्मिन्हवे सुहवा सुष्टुतिं नः ।
इळामन्यो जनयद् गर्भमन्यः प्रजावतीरिष आ धत्तमस्मे ॥१६॥

हे [illegible] र पर्जन्य ! हाम्रा बुद्धिको सुरक्षा गर । हे आह्वान गर्न योग्य देवताहरू हो ! हाम्रो स्तुति [illegible]हरूमध्ये एउटा अन्नदाता र अर्को सन्तानदाता हौ । तिमीहरू प्रसन्न भएर हामीलाई [illegible] प्रदान गर ।

स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्नौ सूक्तेन महा नमसा विवासे ।
अस्मिन्नो अद्य विदथे यजत्रा विश्वे देवा हविषि मादयध्वम् ॥१७॥
हे देवताहरू हो ! हामी कुशका आसन ओछ्याउँछौं र अग्नि प्रदीप्त गर्दछौं । हामीले मन लगाएर मन्त्र पाठ गरेका बेला हाम्रो आहुति र नमस्कारबाट तिमीहरू खुसी होओ ।

[सूक्त - ५३]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य । **देवता** - पूषा । **छन्द** - गायत्री अनुष्टुप् ।

वयमु त्वा पथस्पते रथं न वाजसातये । धिये पूषन्नयुज्महि ॥१॥
हे पूषादेव ! हामीलाई मार्गमा सुरक्षित गर । अन्नका लागि रथ नियोजित गरेझैँ हामी बुद्धिपूर्वक कर्म गर्नका लागि तिम्रा सम्मुख उपस्थित हुन्छौं ।

अभि नोनर्यं वसु वीरं पंयतदक्षिणम् । वामं गृहपतिं नय ॥२॥
हे पूषादेव ! हामीलाई मानिसका हितैषि, पर्याप्त धन दान गर्ने दानवीर र प्रशंसनीय गृहस्थका नजिक लैजाऊ ।

अदित्सन्तं चिदाघृणे पूषन्दानाय चोदय । पणेश्चिद्वि म्रदा मनः ॥३॥
हे प्रकाशमान पूषादेव ! कन्जुसलाई दान गर्नमा प्रेरित गर । व्यापारीका कठोर हृदय कोमल बनाऊ । ११८

वि पथो वाजसातये चिनुहि वि मृधो जहि । साधन्तामुग्र नो धियः ॥४॥
हे पूषादेव ! हाम्रा घातक शत्रु नाश गर । हामीलाई धन प्राप्त गर्ने मार्ग बताऊ ।

परि तृन्धि पणीनामारया हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय ॥५॥
हे ज्ञानी पूषादेव ! प्राणीका मनभित्र बस्ने कठोर हृदयलाई शस्त्रले चिरेर हाम्रो अनुकूल बनाऊ ।

वि पूषन्नारया तुद पणेरिच्छ हृदि प्रियम् । अथेमस्मभ्यं रन्धय ॥६॥
हे पूषादेव ! आराले प्राणीहरूको हृदय चिरेर त्यहाँ प्रिय भाव भर र हामीलाई वशीभूत गराऊ ।

आ रिख किकिरा कृणु पणीनां हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय ॥७॥
हे पूषादेव ! प्राणीका हृदयको कठोरता मेटाऊ र तिनलाई हाम्रो अधीनमा गराऊ ।

यां पूषन्ब्रह्मचोदनीमारां बिभर्ष्याघृणे ।
तया समस्य हृदयमा रिख किकिरा कृणु ॥८॥
हे पूषादेव ! ज्ञानद्वारा प्रेरित आराले कन्जुसको हृदय राम्ररी खाली गराएर त्यहाँ समानता भराइदेऊ ।

या ते अष्ट्रा गोओपशाघृणे पशुसाधनी । तस्यास्ते सुम्नमीमहे ॥९॥
हे तेजस्वी वीर पूषादेव ! तिमी आफ्ना जुन अस्त्रले पशुलाई प्रेरित गरेर सही मार्गमा चलाउँछौ, उसैबाट हामी पनि आफ्ना कल्याणको कामना गर्दछौं ।

उत नो गोषणिं धियमश्वसां वाजसामुत । नृवत् कृणुहि वीतये ॥१०॥
हे पूषादेव ! तिमी हाम्रा यज्ञ आदि कार्यको सफलताका लागि गाई, अश्व, सेवक र अन्न प्रदान गर ।

[सूक्त - ५४]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य । **देवता** - पूषा । **छन्द** - गायत्री ।

सं पूषन् विदुषा नय यो अञ्जसानुशासति । य एवेदमिति ब्रवत् ॥१॥
हे पूषादेव ! हामीलाई तिमी यस्तो मार्गमा पुऱ्याऊ जसले हामीलाई उत्तम मार्ग र धन प्राप्त गर्ने मार्ग देखाओस् ।

समु पूष्णा गमेमहि यो गृहाँ अभिशासति । इम एवेति च ब्रवत् ॥२॥
हे पूषादेव ! हामीलाई तिनी यस्ता पुरुषसित भेट गराऊ जसले घरलाई अनुशासित राख्न मार्गदर्शन गराओस् ।

पूष्णश्चक्रं न रिष्यति न कोशोऽव पद्यते । नो अस्य व्यथते पविः ॥३॥
पूषादेवको चक्र कहिल्यै दूषित हुँदैन । यसको धार सधैँ तिखो नै रहन्छ ।

यो अस्मै हविषविधन्न तं पूषापि मृष्यते । प्रथमो विन्दते वसु ॥४॥
जुन याजकले यस्ता पूषादेवका लागि आहुति प्रदान गर्दछन्, तिनलाई कुनै कष्ट हुँदैन र पूषादेवले तिनलाई कृपा गरेर उत्तम खालको धन प्रदान गर्दछन् ।

पूषा गा अन्वेतु नः पूषा रक्षत्वर्वतः । पूषा वाजं सनोतु नः ॥५॥

पूषादेव हाम्रा गाई, घोडा आदिको रक्षा गरुन् र हामीलाई अन्न एवं धन प्रदान गरुन् ।

पूषन्ननु प्र गा इहि यजमानस्य सुन्वतः । अस्माकं स्तुवतामुत ॥६॥

हे पूषादेव ! यज्ञ गर्नेहरूलाई र हामी स्तोतालाई सुहाउँदा गाई प्राप्त होऊन् ।

माकिर्नेशन्माकीं रिषन्माकीं सं शारि केवटे। अथारिष्यभिरा गहि ॥७॥

हे पूषादेव ! यज्ञकर्म गर्ने हाम्रा गाई खाडलमा खसेर वा अन्य किसिमले नाश हुन नदेऊ । तिमीबाट सुरक्षित गाई साँझका समयमा हामीकहाँ फिर्ता आऊन् ।

शृण्वन्तं पूषणं वयमिर्यमनष्टवेदसम् । ईशानं राय ईमहे ॥८॥

जसको धन अविनाशी छ, त्यस्ता पूषादेवसित हामी धन माग्दछौं । प्रार्थना सुनेर उनले हाम्रो दरिद्रता नाश गराऊन् ।

पूषन्तव व्रते वयं न रिष्येम कदा चन । स्तोतारस्त इह स्मसि ॥९॥

हे पूषादेव ! तिम्रो यजन गर्दै तिम्रो स्तुति गर्ने हामीहरू कहिल्यै नष्ट नहोऔं । अझ, पहिलेकै जस्तो गरी सुरक्षित रहौं ।

परि पूषा परस्ताद्धस्तं दधातु दक्षिणम् । पुनर्नो नष्टमाजतु ॥१०॥

हे पूषादेव ! तिमी हाम्रा गाईरूपी धनलाई कुमार्गमा लाग्न नदिई नष्ट हुनबाट जोगाऊ र अपहरण भएका गाईरूपी धन पनुः प्राप्त गराऊ ।

[सूक्त – ५५]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य । **देवता** – पूषा । **छन्द** – गायत्री ।

एहि वां विमुचो नपादाघृणे सं सचावहै । रथीर्ऋतस्य नो भव ॥१॥

हे पूषादेव ! तिम्रो स्तुति गर्ने स्तोता र तिम्रो यजन गर्ने हामी दुवै मिलेर रहन्छौं । तिमी हामीकहाँ आऊ र यज्ञकर्मको नेतृत्व गर ।

रथीतमं कपर्दिनमीशानं राधसो महः । रायः सखायमीमहे ॥२॥

जसका टाउकामा कपाल छ, त्यस्ता महारथी, योद्धा, धनका स्वामी, जो हाम्रा मित्र हुन्, त्यस्ता पूषादेवसित हामी धन माग्दछौं ।

रायो धारास्याघृणे वसो राशिरजाश्व । धीवतोधीवतः सखा ॥३॥

हे अजरूपी अश्व भएका देवता ! तिमी धनको प्रवाह र ऐश्वर्यका स्वामी हौ । तिमी स्तुति गर्ने स्तोताहरूका मित्र हौ ।

पूषणं न्व१जाश्वमुप स्तोषाम वाजिनम् । स्वसुर्यो जार उच्यते ॥४॥

अश्व र बाख्रा वाहन भएका पूषादेवलाई हामी स्तुति गर्दछौं । उनी उषाका स्वामी हुन् ।

मातुर्दिधिषुमब्रवं स्वसुर्जारः शृणोतु नः । भ्रातेन्द्रस्य सखा मम ॥५॥

पूषादेव उषाका पति, सूर्यदेव एवं इन्द्रदेवका भाइ र हाम्रा सखा हुन् । उनी रात्रि माताका सहचर हुन् हामी उनको स्तुति गर्दछौं ।

आजासः पूषणं रथे निशृम्भास्ते जनिश्रियम् । देवं वहन्तु बिभ्रतः ॥६॥

मानिसलाई वैभवशाली बनाउने पूषादेवलाई रथमा जोतिएका बाख्राले लिएर आऊन् ।

[सूक्त - ५६]

ऋषि - भरद्वाज बार्हस्पत्य । **देवता** - इन्द्र पूषा । **छन्द** - त्रिष्टुप् जगती ।

य एनमादिदेशति करम्भादिति पूषणम्। न तेन देव आदिशे ॥१॥

करम्भ नामको विशेष खाद्यान्न खाने पूषादेवलाई स्तुति गरेपछि कसैले अन्य देवताको स्तुति गर्नुपर्ने आवश्यकता पर्दैन ।

उत घा स रथीतमः सख्या सत्पतिर्युजा। इन्द्रो वृत्राणि जिघ्नते ॥२॥

वास्तविक श्रेष्ठ रथी उनै पूषादेवका मित्रवत् सहायताले सज्जनका रक्षक इन्द्रदेव शत्रु संहार गर्दछन् ।

उतादः परुषे गवि सूरश्चक्रं हिरण्ययम्। न्यैरयद्रथीतमः ॥३॥

श्रेष्ठ पूषादेव सूर्यदेवका हिरण्यमय रथका चक्र राम्ररी घुमाउँछन् ।

यदद्य त्वा पुरुष्टुत ब्रवाम दस्र मन्तुमः। तत्सु नो मन्म साधय ॥४॥

हे पूषादेव ! तिमी धेरै तिरबाट प्रशंसित, दर्शनीय र मननीय छौ । हामी जुन धनको इच्छाले तिम्रो स्तुति गर्दछौँ, त्यो हामीलाई प्रदान गर ।

इमं च नो गवेषणं सातये सीषधो गणम्। आरात् पूषन्नसि श्रुतः ॥५॥

हे पूषादेव ! तिमी नजिक र टाढाबाट प्रसिद्ध छौ । गाई खोज्नेलाई धन प्रदान गर ।

आ ते स्वस्तिमीमह आरे अघामुपावसुम्। अद्या च सर्वतातये श्वश्च सर्वतातये ।

हे पूषादेव ! हामी तिम्रो स्तुति गर्दछौँ । त्यसबाट हाम्रो वर्तमान र भविष्य कल्याणकारी होस् । हामीलाई धन प्रदान गर र पापबाट जोगाऊ ।

[सूक्त - ५७]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य । **देवता** - पूषा । **छन्द** - त्रिष्टुप् जगती

इन्द्रा नु पूषणा वयं सख्याय स्वस्तये। हुवेम वाजसातये ॥१॥

हामी अन्न प्राप्तिका लागि र आफ्नो कल्याणका लागि मित्रस्वरूप इन्द्र र पूषादेवलाई स्तुतिद्वारा बोलाउँछौँ ।

सोममन्य उपासदत्पातवे चम्वोः सुतम्। करम्भमन्य इच्छति ॥२॥

आसनमा बसेका देवताहरूमध्ये इन्द्रदेव पेलेर तयार पारेको सोमरस पान गर्ने विचार गर्दछन् र पूषादेव करम्भ खाने रहर गर्दछन् ।

अजा अन्यस्य वह्नयो हरी अन्यस्य सम्भृता। ताभ्यां वृत्राणि जिघ्नते ॥३॥

इन्द्रदेवका रथमा घोडा र पूषादेवका रथमा बाख्रा नारिएका छन् । यी दुवै मिलेर वृत्रको नाश गर्दछन् ।

यदिन्द्रो अनयद्रितो महीरपो वृषन्तमः। तत्र पूषाभवत्सचा ॥४॥

महाबली इन्द्रदेवले वर्षाका रूपमा जल प्रवाहित गराउँदा पोषण गर्नमा समर्थ पूषादेव उनका सहयोगी हुन्छन् ।

तां पूष्णः सुमतिं वयं वृक्षस्य प्र वयामिव। इन्द्रस्य चा रभामहे ॥५॥

हामी अलियो रुखको हाँगाजस्ता इन्द्रदेव र पूषादेवका आश्रयमा सुरक्षित रहन्छौँ ।

उत्पूषणं युवामहेऽभीशूँरिव सारथिः। मह्या इन्द्रं स्वस्तये ॥६॥

सारथिले लगाम पक्रेझैँ आफ्नो महान् कल्याणका लागि हामी पूषादेव र इन्द्रदेवलाई पक्रेर अगाडि बढ्दछौँ ।

[सूक्त - ५८]

ऋषि - बुध भारद्वाज बार्हस्पत्य । **देवता** - इन्द्राग्नि । **छन्द** - बृहती अनुष्टुप् ।

शुक्रं ते अन्यद्यजतं ते अन्यद्विषुरूपे अहनी द्यौरिवासि ।

विश्वा हि माया अवसि स्वधावो भद्रा ते पूषन्निह रातिरस्तु ॥१॥

हे पूषादेव ! तिम्रो एउटा सफा रूप दिन हो भने अर्को रूप रात्रि हो । यी दुवै तिम्रा महिमाले उद्भासित छन् । हे पोषणकर्ता पूषादेव ! द्युलोकझैँ आभासम्पन्न तिमी सम्पूर्ण जीवजगत्को रक्षा गर्दछौ । तिम्रो कल्याणकारी अनुदान हामीलाई प्राप्त होस् ।

अजाश्वः पशुपा वाजपस्त्यो धियञ्जिन्वो भुवने विश्वे अर्पितः।
अष्ट्रां पूषा शिथिरामुद्वरीवृजत्। सञ्चक्षाणो भुवना देव ईयते ॥२॥
बाख्राको वाहन भएका पूषादेवै पशुका पोषक हुन्। तिनी अन्नदाता, बुद्धि प्रखर बनाउने, ज्ञानी र समस्त भुवनमा स्थित छन्। पूषादेव सूर्यरूपले समस्त प्राणीका जीवनमा प्रकाश प्रदान गर्दै अन्तरिक्षमा भ्रमण गर्दछन्।

यास्ते पूषन्नावो अन्तः समुद्रे हिरण्ययीरन्तरिक्षे चरन्ति।
ताभिर्यासि दूत्यां सूर्यस्य कामेन कृत श्रव इच्छमानः ॥३॥
हे पूषादेव ! अन्तरिक्षरूपी समुद्रमा तिम्रो सुनौला नौका चल्दै छ। तिमी स्वेच्छाले यशस्वी कर्म गर्दछौ। तिमी सूर्यदेवका दूत हौ। तिम्रो प्रसन्नताका लागि स्तुति गर्दछौँ।

पूषा सुबन्धुर्दिव आ पृथिव्या इडस्पतिर्मघवा दस्मवर्चाः।
यं देवासो अददुः सूर्यायै कामेन कृतं तवसं स्वञ्चम् ॥४॥
द्युलोकदेखि पृथ्वीलोकसम्मका सबै प्राणीका असल दाजुभाइजस्ता पूषादेव अन्न र धनका स्वामी हुन्। उनै ऐश्वर्यवान् पुषादेवले उषा प्रकट गर्दछन्। उनी समस्त विश्वलाई प्रकाशित गर्दै हिँड्छन्।

[सूक्त – ५९]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** – इन्द्राग्नी। **छन्द** – बृहती अनुष्टुप्।

प्र नु वोचा सुतेषु वां वीर्या३ यानि चक्रथुः।
हतासो वां पितरो देवशत्रव इन्द्राग्नी जीवथो युवम् ॥१॥
हे अमर इन्द्राग्निदेव ! रक्षक भएर तिमीहरूले देवतासित द्वेष गर्नेलाई आफ्नै पराक्रमले नष्ट गरेका हौ। सोम तयार गरेर हामी तिम्रा पराक्रमको बयान गर्दछौँ।

बडित्था महिमा वामिन्द्राग्नी पनिष्ठ आ।
समानो वां जनिता भ्रातरा युवं यमाविहेहमातरा ॥२॥
हे इन्द्राग्निदेव ! तिमीहरूको महिमा वास्तवमा सत्य छ। तिमीहरू दुवैका पिता एकै हुनाले जुम्ल्याहा दाजुभाइ हौ र तिमीहरूकी एकै माता चिनै अदिति हुन्।

ओकिवांसा सुते सचाँ अश्वा सप्ती इवादने।
इन्द्रान्व१ग्नी अवसेह वज्रिणा वयं देवा हवामहे ॥३॥
हे इन्द्र र अग्निदेव ! घाँस पाएपछि घोडा खुसी भएझैँ तयारी सोमरस पाउँदा तिमीहरू आनन्दित हुन्छौ। हामी आफ्नो रक्षाका लागि तिमीहरूलाई यज्ञमा आह्वान गर्दछौँ।

य इन्द्राग्नी सुतेषु वां स्तवत्तेष्वृतावृधा।
जोषवाकं वदतः पज्रहोषिणा न देवा भसथश्चन ॥४॥
हे ऋतका वर्द्धक इन्द्र र अग्निदेव ! सोमरस तयार भइसकेपछि जुन मानिस कुत्सित भावले या स्नेहरहित स्तोत्र प्रयोग गर्दछन्, तिनीहरूको सोम तिमीहरू पिउँदैनौ।

इन्द्राग्नी को अस्य वां देवौ मर्तश्चिकेतति।
विषूचो अश्वान्युयुजान ईयत एकः समान आ रथे ॥५॥
हे इन्द्र र अग्निदेव ! जब तिमीहरू एउटै रथमा चढ्दछौ, घोडा जोतेर विभिन्न दिशामा जान्छौ, त्यस बेला कुन मानिस तिमीहरूका यस्ता कामको रहस्य पूर्ण रूपले बुझ्न सक्ने होला ?।

इन्द्राग्नी अपादियं पूर्वागात्पद्वतीभ्यः।
हित्वी शिरो जिह्वया वावदच्चरत्त्रिंशत्पदा न्यक्रमीद् ॥६॥
हे इन्द्र र अग्निदेव ! गोडाविनाकी उषा, गोडा भएका प्रजाभन्दा पहिले नै आउँछिन् र शिर नभए पनि जिब्रोले प्रेरणा दिँदै एक दिनमा तीस मुहूर्त वा कदम चल्दछिन्।

इन्द्राग्नी आ हि तन्वते नरो धन्वानि बाह्वोः।
मा नोअस्मिन्महाधने परा वर्क्तं गविष्टिषु ॥७॥
हे इन्द्र र अग्निदेव ! वीर पुरुष धनुषमा हात राखेर सधैँ युद्धका लागि तयार रहन्छ। यस्ता वीरले गाई खोज्नका लागि हाम्रो सहायता गरुन्।

इन्द्राग्नी तपन्ति माघा अर्यो अरातयः। अप द्वेषांस्या कृतं युयुतं सूर्यादधि ॥८॥
हे इन्द्र र अग्निदेव ! जुन शत्रुले हामीलाई दुःख दिन्छन्, तिनलाई हामीदेखि तिमी पर राख। तिनलाई सूर्यका प्रकाशबाट वञ्चित गरेर दण्डित गर।

इन्द्राग्नी युवोरपि वसु दिव्यानि पार्थिवा।
आ न इह प्र यच्छतं रयिं विश्वायुपोषसम् ॥९॥

हे इन्द्र र अग्निदेव ! स्वर्ग र पृथ्वीमा जेजति धन छ, त्यो सबै तिम्रै [illegible] छ। जुन धनले सबैको पोषण हुन्छ, त्यस्तो धन हामीलाई तिमी प्रदान गर।

इन्द्राग्नी उक्थवाहसा स्तोमेभिर्हवनश्रुता।
विश्वाभिर्गीर्भिरा गतमस्य सोमस्य पीतये ॥१०॥

हे इन्द्र र अग्निदेव ! तिमीहरू सामगान एवं स्तोत्र सुनेर प्रसन्न हुन्छौ [illegible] स्तुति सुनेर सोमरस पान गर्नका लागि आओ।

[सूक्त - ६०]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्राग्नी। **छन्द** - [illegible] त्रिष्टुप्।

श्नथद्वृत्रमुत सनोति वाजमिन्द्रा यो अग्नी सहुरी सपर्यात्।
इरज्यन्ता वसव्यस्य भूरेः सहस्तमा सहसा वाजयन्ता ॥१॥

सूर्योदयका समयमा जुन साधक इन्द्र र अग्निदेवको उपासना [illegible] यी दुवै सामर्थ्यवान् देवताका कृपाले शत्रु नाश गरेर अन्न र धन प्राप्त गर्दछन्।

ता योधिष्टमभि गा इन्द्र नूनमपः स्वरुषसो अग्न ऊढ्हाः
दिशः स्वरुषस इन्द्र चित्रा अपो गा अग्ने युवसे नियुत्वान् [illegible]॥

हे इन्द्र र अग्निदेव ! गाई, जलप्रवाह, प्रकाश र उषालाई [illegible] सित तिमीहरू लडाइँ गर र तिनीहरूलाई मारिदेओ। आआफ्ना भक्तहरूलाई उत्तम [illegible] उत्तम प्रकारको जल प्रदान गर।

आ वृत्रहणा वृत्रहभिः शुष्मैरिन्द्र यातं नमोभिरग्ने अर्वाक्
युवं राधोभिरकवेभिरिन्द्राग्ने अस्मे भवतमुत्तमेभिः ॥३॥

हे वृत्रहन्ता इन्द्र र अग्निदेव ! शत्रुलाई नष्ट गर्ने सामर्थ्यका [illegible] तिमीहरू हाम्रा नजिकै आओ। तिमीहरू दुवै अनिन्द्य र श्रेष्ठ धनसहित हामीकहाँ [illegible]

ता हुवे ययोरिदं पप्ने विश्वं पुरा कृतम्। इन्द्राग्नी न मर्धतः ॥४॥

विश्वनिर्माणमा उहिलेदेखि नै इन्द्रदेव र अग्निदेवको योगदान [illegible] हरूलाई प्रशंसा गर्दै हामी आह्वान गर्दछौं ! इन्द्र र अग्निदेवले स्तोता र याजकको रक्षा [illegible]

उग्रा विघनिना मृध इन्द्राग्नी हवामहे। ता नो मृळात ईदृशे ॥५॥

उग्र शत्रुलाई सङ्ग्राममा विदीर्ण गराउने, इन्द्र र [illegible] आह्वान गर्दछौं। ती दुवै देवताले हामीलाई सफल र सुखी बनाऊन्।

हतो वृत्राण्यार्या हतो दासानि सत्पती। हतो विश्वा [illegible] द्विषः ॥६॥

इन्द्रदेव र अग्निदेव दुस्ट असुरको दुष्टता संहार गर्दै [illegible] गर्दछन्। उनै दुई देवताले सबै शत्रु विनाश गरेका हुन्।

इन्द्राग्नी युवामिमेऽभि स्तोमा अनूषत। पिबतं शम्भुवा सुतम् ॥७॥

हे सुखप्रदाता इन्द्रदेव र अग्निदेव ! यी स्तोताले तिमीहरू [illegible] वन्दना गर्दछन्। तिमीहरू दुवै सोमरस पान गर।

या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो दाशुषे नरा। इन्द्राग्नी ताभिरा गतम् ॥८॥

जगत्का नायक हे इन्द्रदेव र अग्निदेव ! याजकहरूले [illegible] गरेको हविष्यान्नका लागि तिमीहरू दुवै यज्ञशालामा आफ्ना द्रुतगामी अश्वका [illegible] दाताहरूलाई सहायता गर।

ताभिरा गच्छतं नरोपेदं सवनं सुतम्। इन्द्राग्नी सोमपीतये ॥९॥

हे सृष्टिका नायक इन्द्रदेव र अग्निदेव ! विधिपूर्वक [illegible] सोमरस पान गर्नका लागि आफ्ना वाहनमा यसका नजिकै आओ।

तमीळिष्व यो अर्चिषा वना विश्वा परिष्वजत्। कृष्णा कृणोति जिह्वया ॥१०॥

अग्निदेवका प्रचण्ड ज्वालाले सारा वन आफ्ना चपेटमा [illegible] ज्वालारूपी जिब्राले वन कालो बनाइदिन्छन्। उनै शक्तिशाली अग्निदेवलाई हामी स्तुति गर्दछौं

य इद्ध आविवासति सुम्नमिन्द्रस्य मर्त्यः । द्युम्नाय सुतरा अपः ॥११॥

प्रज्वलित अग्निमा इन्द्रदेवका लागि आनन्दप्रद आहुति प्रदान गर्ने मानिसको तेज र अन्न वृद्धिका लागि इन्द्रदेव जल वर्षा गराउँछन् ।

ता नो वाजवतीरिष आशून्पिपृतमर्वतः । इन्द्रमग्निं च वोढहवे ॥१२॥

हे इन्द्र र अग्निदेव ! तिमीहरू दुवै उन्नतिका लागि शक्तिवर्द्धक अन्न र शीघ्र गतिशील अश्व प्रदान गर ।

उभा वामिन्द्राग्नी आशुवध्या उभा राधस सह मादयध्यै ।
उभा दाताराविषां रयीणामुभा वाजस्य सातये हुवे वाम् ॥१३॥

हे इन्द्र र अग्नि ! तिमीहरू दुवैलाई हामी आह्वान गर्दछौं । तिमीहरू हामीलाई धन प्रदान गरेर प्रसन्न गर्दछौ । अन्न र धन प्राप्तिका लागि तिमीहरूलाई यज्ञमा आह्वान गर्दछौं ।

आ नो गव्येभिरश्व्यैर्वसव्यै३ रुप गच्छतम् ।
सखायौ देवौ सख्याय शम्भुवेन्द्राग्नी ता हवामहे ॥१४॥

हे इन्द्र र अग्निदेव ! हामी मित्रताका लागि तिमीहरूलाई बोलाउँछौं । तिमीहरू दुवै मित्रका रूपमा हामीकहाँ गाई, घोडा र धनसहित आओ ।

इन्द्राग्नी श्रृणुतं हवं यजमानस्य सुन्वतः ।
वीतं हव्यान्या गतं पिबतं सोम्यं मधु ॥१५॥

हे इन्द्र र अग्निदेव ! तिमीहरू सोमरस तयार गर्ने र यज्ञ गर्नेहरूको स्तुति सुनेर हविको इच्छाले आओ र सोमरस पान गर ।

[सूक्त - ६१]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य । **देवता** – सरस्वती । **छन्द** – गायत्री जगती त्रिष्टुप् ।

इयमददाद्रभसमृणच्युतं दिवोदासं वध्र्यश्वाय दाशुषे ।
या शश्वन्तमाचखादावसं पणिं ता ते दात्राणि तविषा सरस्वति ॥१॥

सरस्वती देवीबाट आहुति दिने वध्र्यश्वले धैर्यवान्, ऋणमुक्त गराउने दिवोदास नामको पुत्र प्राप्त गरे । उनले पणि नामको कष्ट दिने कन्जुसको नाश गरे । हे सरस्वती देवी ! तिम्रो दान महान् छ ।

इयं शुष्मेभिर्बिसखा इवारुजत्सानु गिरीणां तविषेभिरूर्मिभिः ।
पारावतघ्नीमवसे सुवृक्तिभिः सरस्वतीमा विवासेम धीतिभिः ॥२॥

सरस्वती देवी आफ्ना बलवान् वेगले कमलनालझैं पर्वतका चुचुरा भाँचिदिन्छिन्, हामी उनै सरस्वती देवीलाई भक्ति र सेवा गर्दछौं, उनले हाम्रो रक्षा गरुन् ।

सरस्वति देवनिदो निबर्हय प्रजां विश्वस्य बृसयस्य मायिनः ।
उत क्षितिभ्योऽवनीरविन्दो विषमेभ्यो अस्रवो वाजिनीवति ॥३॥

हे सरस्वती देवी ! तिमीले देवताको निन्दा गर्नेलाई नष्ट गर्‍यौ । तिमी कपटी दुष्टलाई उसै गरी नष्ट गर, जसरी तिमीले मानवहितका लागि भूभाग प्रदान गरेकी छ्यौ । हे घोडासवारी गर्ने देवी ! [illegible]का लागि तिमीले नै जलप्रवाह गरेकी हौ ।

प्र णो देवी सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती । धीनामवित्र्यवतु ॥४॥

[illegible] देवी अनेकौं किसिमले अन्नसम्पन्न मानिन्छिन् । उनले रक्षा गर्दछिन् र उनै देवीले हामीलाई [illegible]ले सन्तुष्ट गराऊन् ।

यस्त्वा देवि सरस्वत्युपब्रूते धने हिते । इन्द्रं न वृत्रतूर्ये ॥५॥

[illegible] रक्षा पाउन लागि इन्द्रदेव बोलाइन्छन्, उसै किसिमले युद्धका प्रारम्भमा जसले [illegible], तिमी त्यसलाई रक्षा गर्दछ्यौ ।

त्वं देवि सरस्वत्यवा वाजेषु वाजिनि । रदा पूषेव नः सनिम् ॥६॥

हे [illegible] देवी ! तिमी बलले युक्त छ्यौ । तिमी सङ्ग्रामका समयमा हाम्रो रक्षा गर र पूषादेवको [illegible] गरी हामीलाई धन प्रदान गर ।

उत स्या नः सरस्वती घोरा हिरण्यवर्तनिः वृत्रघ्नी वष्टि सुष्टुतिम् ॥७॥

सुनौलो रथमा आरूढ, प्रचण्ड वीरता धारण गर्ने देवी सरस्वतीले शत्रु नाश गर्दछिन् र स्तोताको [illegible]छिन् ।

यस्या अनन्तो अह्रुतस्त्वेषश्चरिष्णुरर्णवः । अमश्चरति रोरुवत् ॥८॥

उनै सरस्वती निरन्तर प्रवाहित जलले वेगका साथ गमन गर्दै [illegible]

सा नो विश्वा अति द्विषः स्वसॄरन्या ऋतावरी । अतन्नहेव सूर्यः ॥९॥

सूर्यदेवले प्रकाश फैलाएझैँ सरस्वती देवी शत्रु परास्त गर्दै [illegible] आउँछिन् ।

उत नः प्रिया प्रियासु सप्तस्वसा सुजुष्टा । सरस्वती स्तोम्या भूत् ॥१०॥

प्रियजनमध्ये अति प्रिय, सात बहिनीसँगै सरस्वती देवी [illegible] छिन् ।

आपप्रुषी पार्थिवान्युरु रजो अन्तरिक्षम् । सरस्वती निदस्पातु ॥११॥

स्वर्ग र पृथ्वीमा आफ्नो तेज भरिपूर्ण पार्ने सरस्वतीदेवीले [illegible] ।

त्रिषधस्था सप्तधातुः पञ्च जाता वर्धयन्ती । वाजेवाजे हव्या भूत् ॥१२॥

तीन ठाउँमा रहने, सात धाराका शक्तिले युक्त, पाँचै [illegible] उन्नति गराउने सरस्वती नै सङ्ग्रामका समयमा आह्वान गर्न योग्य छिन् ।

प्र या महिम्ना महिनासु चेकिते द्युम्नेभिरन्या [illegible] ।

रथ इव बृहती विभ्वने कृतोपस्तुत्या चिकितुषा [illegible] ॥१३॥

आफ्नो महत्त्व र तेजको प्रभावका कारण [illegible] श्रेष्ठ हुन् । अन्य नदीका प्रवाहको अपेक्षा यिनको प्रवाह अधिक तीव्र [illegible] गुणवती सरस्वती विद्वान् स्तोताहरूबाट स्तुत्य छिन् ।

सरस्वत्यभि नो नेषि वस्यो माप स्फरीः पयसा [illegible] ।

जुषस्व नः सख्या वेश्या च मा त्वत्क्षेत्राण्यरणानि [illegible] ॥१४॥

हे सरस्वती देवी ! हामीलाई तिमी उत्तम धन प्रदान [illegible] प्रवाहले दुःख नदिएोस् । हाम्रो बन्धुत्व तिमी स्वीकार गर । हामी निकृष्ट स्थान [illegible]

[सूक्त - [illegible]]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य । **देवता** – [illegible] **छन्द** – त्रिष्टुप् ।

स्तुषे नरा दिवो अस्य प्रसन्ताश्विना हुवे [illegible]

या सद्य उस्रा व्युषि ज्मो अन्तान्युयूषतः [illegible] ॥

अदृश्य जगत्लाई प्रकाशित गर्ने अश्विनीकुमारलाई [illegible] स्तुति गर्दछौँ ।

ता यज्ञमा शुचिभिश्चक्रमाणा रथस्य भानुं [illegible]

पुरू वरांस्यमिता मिमानापो धन्वान्यति [illegible]

दुवै अश्विनीकुमार आफ्नो तेज बढाउँदै [illegible] उनीहरूका तेजले रथ प्रदीप्त हुन्छ । उनीहरू मरुभूमि छोडेर आफ्नो अश्व [illegible]

ता ह त्यद्वर्तिर्यदरध्रमुग्रेत्था धिय ऊहथुः [illegible]

मनोजवेभिरिषिरैः शयध्यै परि व्यथिर्दाशुषो [illegible]

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू मनजस्तै [illegible] अश्वद्वारा स्तोतालाई स्वर्गसम्म पुऱ्याउँछौ । आहुति प्रदान गर्ने याजकलाई [illegible] सुताइदिन्छौ ।

ता नव्यसो जरमाणस्य मन्मोप भूषतो युयुजा[illegible]

शुभं पृक्षमिषमूर्जं वहन्ता होता यक्षत्प्रत्नो अध्रुग् युवाना [illegible]

द्रोहरहित प्राचीन होता अग्निदेव र दुवै [illegible] हवि अर्पित गर्दछौं । ती दुवै अश्विनीकुमारले स्तोताका नवीन, [illegible] दायक र बलवर्द्धक उत्तम अन्न अश्वद्वारा लिएर स्तोताका नजिक [illegible]

ता वल्गू दस्रा पुरुशाकतमा प्रत्ना नव्यसा [illegible]

यो शंसते स्तुवते शम्भविष्ठा बभूवतुर्गृणते चित्रराती [illegible]

धन र सुख दिने, सुन्दर, शत्रुनाशक, सामर्थ्यवान्, [illegible] हामी स्तोताहरू नवीन विस्तृत स्तोत्रले स्तुति गर्दछौँ ।

ता भुज्यं विभिरद्भ्यः समुद्रात्तुग्रस्य सूनुमूहथू रजोभिः ।
अरेणुभिर्योजनेभिर्भुजन्ता पतत्रिभिरर्णसो निरुपस्थात् ॥६॥

रक्षा गर्ने दुवै अश्विनीकुमारले तुग्रका पुत्र भुज्युलाई पक्षीभैँ वेगवान् रथद्वारा जल भित्रबाट उठाएर धुलो नै नभएको मार्गबाट समुद्रपारि सजिलै लगे ।

वि जयुषा रथ्या यातमद्रिं श्रुतं हवं वृषणा वध्रिमत्याः ।
दशस्यन्ता शयवे पिप्यथुर्गामिति च्यवाना सुमतिं भुरण्यू ॥७॥

दुवै बलवान् अश्विनीकुमार विजय रथमा आरूढ भएर पर्वत एवं मेघ पार गर्दछन् । उत्तम मति हुनेहरूको प्रार्थना उनीहरू सुनून् र शयुका गाई दुधालु बनाऊन् ।

यद्रोदसी प्रदिवो अस्ति भूमा हेडो देवानामुत मर्त्यत्रा ।
तदादित्या वसवो रुद्रियासो रक्षोयुजे तपुरघं दधात ॥८॥

द्यावापृथिवी, आदित्यगण, मरुत्गण, दुवै अश्विनीकुमार, वसु आदि देवताले मनुष्यमा हुने भीषण रोषले असुरको संहार गरोस् ।

य ईं राजानावृतुथा विदधद्रजसो मित्रो वरुणश्चिकेतत् ।
गम्भीराया रक्षसे हेतिमस्य द्रोघाय चिद्वचस आनवाय ॥९॥

अश्विनीकुमारलाई स्तुति गर्ने पवित्र यज्ञकर्म मित्रावरुणदेवले जानेका छन् । याजकहरू असुरलाई आफ्ना अस्त्रले संहार गर्न सक्छन् ।

अन्तरैश्चक्रैस्तनयाय वर्तिर्द्युमता यातं नृवता रथेन ।
सनुत्येन त्यजसा मर्त्यस्य वनुष्यतामपि शीर्षा ववृक्तम् ॥१०॥

हे अश्विनीकुमारदेव हो ! तिमीहरू रथमा चढेर सन्तानलाई सुख दिनका लागि घरमा आओ । क्रोधले तिरस्कार गर्दै मानिसलाई कष्ट दिने दुष्टहरूको टाउको काटिदेओ ।

आ परमाभिरुत मध्यमाभिर्नियुद्भिर्यातमवमाभिरर्वाक् ।
दृढस्य चिद् गोमतो वि व्रजस्य दुरोवर्तं गृणते चित्रराती ॥११॥

हे अश्विनीकुमारदेवहरू हो ! तिमीहरूलाई हामी स्तुति गर्दछौँ । स्तुति सुनेर तिमीहरू हामीकहाँ आओ । हामीलाई गोठभरि गाई र दिव्य धन प्रदान गर ।

[सूक्त - ६३]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य । **देवता** - अश्विनीकुमार । **छन्द** - त्रिष्टुप् ।

क्व१त्या वल्गू पुरुहूताद्य दूतो न स्तोमोऽविदन्नमस्वान् ।
आ यो अर्वाङ्नासत्या ववर्त प्रेष्ठा ह्यसथो अस्य मन्मन् ॥१॥

अश्विनीकुमारहरू भएका ठाउँसम्म यो आहुतिसँगै हाम्रो आकर्षक स्तोत्र दूतभैँ उनलाई बोलाउन जाऊन् । स्तुतिले आनन्दित भएर ती दुवै स्तुत्य देवता हामीतिर आऊन् ।

अरं मे गन्तं हवनायास्मै गृणाना यथा पिबाथो अन्धः ।
परि ह त्यद्वर्तिर्याथो रिषो न यत्परो नान्तरस्तुतुर्यात् ॥२॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू स्तुतिले प्रसन्न भएर हाम्रा घरमा आओ र सोमपान गर । नजिक वा टाढाका शत्रुबाट हाम्रा यस घरको रक्षा गर ।

अकारि वामन्धसो वरीमन्नस्तारि बर्हिः सुप्रायणतमम् ।
उत्तानहस्तो युवयुर्ववन्दा वां नक्षन्तो अद्रय आञ्जन् ॥३॥

हे दुवै अश्विनीकुमार हो ! सोमरस तयार छ । कुशका आसन ओछ्याइएका छन् । हामी स्तोताले तिमीहरूलाई स्तुति गर्दै बोलाएका छौँ ।

ऊर्ध्वो वामग्निरध्वरेष्वस्थात्प्र रातिरेति जूर्णिनी घृताची ।
प्र होता गूर्तमना उराणोऽयुक्त यो नासत्या हवीमन् ॥४॥

हे अश्विनीकुमार हो ! यज्ञशालामा तिमीहरूका निम्ति अग्नि प्रदीप्त छ । घिउले भरेको पात्र अगाडि राखिएको छ । अनेकौं विशेष कार्य गर्न सक्ने दुवै होताहरू मन लगाएर तिमीहरूका लागि आहुति दिँदैछन् ।

अधि श्रिये दुहिता सूर्यस्य रथं तस्थौ पुरुभुजा शतोतिम्।
प्र मायाभिर्मायिना भूतमत्रा नरा नृतू जनिमन्यज्ञियानाम् ॥५॥

हे घुँडासम्म लामा पाखुरा भएका अश्विनीकुमार हो ! सूर्यपुत्री उषा तिमीहरूका अनेकौं किसिमले सुरक्षित रथमा आरूढ भएकी छिन्। तिमीहरू देवसन्तानको नेतृत्व गर।

युवं श्रीभिर्दर्शताभिराभिः शुभे पेष्टिमूहथुः सूर्यायाः।
प्र वां वयो वपुषेऽनु पप्तन्नक्षद्वाणी सुष्टुता धिष्ण्या वाम् ॥६॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू दुवै उषाका शोभाले समृद्ध छौ। तिमीहरू आफ्नो र उनको शोभा र कल्याणका लागि रथमा पुष्टिकारक अन्न राख्दछौ। तिमीहरूसम्म हाम्रो स्तुति पुगोस्।

आ वां वयोऽश्वासो वहिष्ठा अभि प्रयो नासत्या वहन्तु।
प्र वां रथो मनोजवा असर्जीषः पृक्ष इषिधो अनु पूर्वीः ॥७॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूको तीव्रगामी रथ अन्नका लागि गमन गर्दछ। मनजस्तै गति भएका तिम्रा अश्वले तिमीहरू दुईलाई अन्नका साथ हामीकहाँ ल्याऊन्।

पुरु हि वां पुरुभुजा देष्णं धेनुं नइर्ष पिन्वतमसक्राम्।
स्तुतश्च वां माध्वी सुष्टुतिश्च रसाश्च ये वामनु रातिमग्मन् ॥८॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू ठूला पाखुरा भएका छौ। तिमीहरूसित असीमित धन छ। हामीलाई तिमीहरू स्थिर मन भएका गाई र अन्न देओ। तिमीहरूका लागि मधुर सोमरस तयार छ। स्तोताले तिमीहरूको स्तुति गर्दछन्।

उत म ऋज्रे पुरयस्य रघ्वी सुमीळहे शतं पेरुके च पक्वा।
शाण्डो दाद्धिरणिनः स्मद्दिष्टीन् दश वशासो अभिषाच ऋष्वान् ॥९॥

पुरय भन्ने सहरका नेताका दुई वटा द्रुतगामी अश्वी, सय गाइ, पेरुक भन्ने पकाइएको अन्न र फल आदि पदार्थ हामीलाई प्राप्त होस्। शान्तिप्रद शाण्डले दिएका स्वर्ण अलङ्कारले सजिएका, दर्शनीय, शत्रुजयी दस वटा रथ हामीसँग छन्।

सं वां शत नासत्या सहस्राश्वानां पुरुपन्था गिरे दात्।
भरद्वाजाय वीर नू गिरे दाद्धता रक्षांसि पुरुदंससा स्युः ॥१०॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूका स्तोतालाई पुरुपन्थाले सयौं वा हजारौं घोडा दिए। हे देवताहरू हो ! यो सबै तिमी भरद्वाजलाई प्रदान गर र असुर नाश गर।

आ वां सुम्ने वरिमन्त्सूरिभिः ष्याम् ॥११॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूका कृपाले हामी श्रेष्ठ विद्वान्सँग सुखपूर्वक रहौं।

[सूक्त - ६४]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - उषा। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

उदु श्रिय उषसो रोचमाना अस्थुरपां नोर्मयो रुशन्तः।
कृणोति विश्वा सुपथा सुगान्यभूदु वस्वी दक्षिणा मघोनी ॥१॥

उषाहरू उज्यालो वर्णका छन्। यिनीहरू जलको लहरझैं टल्कँदै माथितर आउँछन्। उषाहरू धनऐश्वर्यले सम्पन्न छन्। यिनीहरू सबै मार्ग प्रकाशित गरेर सरलताका साथ गमन योग्य बनाउँछन्।

भद्रा ददृक्ष उर्विया वि भास्युत्ते शोचिर्भानवो द्यामपप्तन्।
आविर्वक्षः कृणुषे शुम्भमानोषो देवि रोचमाना महोभिः ॥२॥

हे उषादेवी ! तिमी कल्याणकारिणी देखिन्छ्यौ। तिम्रो किरण आभामय छ। हे दिव्य उषादेवी ! तिमी चम्कँदा किरणले सुशोभित आफ्नो अन्तःकरण प्रकट गरेर प्रकाश प्रदान गर्दै सबैको कल्याण गर्दछ्यौ।

वहन्ति सीमरुणासो रुशन्तो गावः सुभगामुर्विया प्रथानाम्।
अपेजते शूरो अस्तेव शत्रून् बाधते तमो अजिरो न वोळहा ॥३॥

हे उषादेवी रातो आभायुक्त तेजस्वी रश्मिले तिमीलाई बोकेर माथि ल्याउँछ। घोडामा चढेर अचुक बाण चलाउने शूरवीरले शत्रु भगाएझैं तिमी अन्धकार भगाउँछ्यौ।

सुगोत ते सुपथा पर्वतेष्ववाते अपस्तरसि स्वभानो।
सा न आ वह पृथुयामन्नृष्वे रयिं दिवो दुहितरिषयध्यै ॥४॥

हे उषादेवी ! तिमी स्वयं प्रकाशित भएर अन्तरिक्षमा विचरण गर्दछ्यौ। त्यस बेला तिम्रा लागि मार्गविहीन पर्वतीय प्रदेशहरू पनि सुगम हुन्छन्। हे स्वर्गलोकको कन्या ! तिमी ठूलो रथमा हाम्रा लागि धन ल्याइदेऊ।

सा वह योक्षभिरवातोषो वरं वहसि जोषमनु।
त्वं दिवो दुहितर्या ह देवी पूर्वहूतौ मंहना दर्शता भूः ॥५॥

हे स्वर्गकी कन्या उषादेवी ! तिमी पहिलो सवन कालमा नै दर्शनीय र पूजनीय छ्यौ। तीव्रगामी, इच्छाअनुसार चल्ने, गोरुले तानेका रथमा हामीलाई श्रेष्ठ धन ल्याइदेऊ।

उत्ते वयश्चिद्वसतेरपप्तन्नरश्च ये पितुभाजो व्युष्टौ।
अमा सते वहसि भूरि वाममुषो देवि दाशुषे मर्त्याय ॥६॥

हे उषादेवी ! तिमी प्रकाशित भएपछि चराहरू आफ्ना गुँडबाट बाहिर आउँछन् र अन्न उपार्जन गर्नेहरू पनि जागेर आआफ्ना काममा लाग्दछन्। हे उषादेवी ! जुन मानिस तिमी प्रकट हुँदा सँगै रहन्छ, उसलाई मनग्गे धन प्राप्त हुन्छ।

[सूक्त - ६५]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। देवता - उषा। छन्द - त्रिष्टुप्।

एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः क्षितीरुच्छन्ती मानुषीरजीगः।
या भानुना रुशता राम्यास्वज्ञायि तिरस्तमसश्चिदक्तून् ॥१॥

स्वर्गमा उत्पन्न भएकी दिव्य कन्यारूपी उषादेवीले आफ्ना तेजस्वी प्रकाश रश्मिद्वारा अन्धकार हटाउँदै मानवका सन्तानलाई जगाउँछिन्।

वि तद्ययुररुणयुग्भिरश्वैश्चित्रं भान्त्युषसश्चन्द्ररथाः।
अग्रं यज्ञस्य बृहतो नयन्तीर्वि ता बाधन्ते तम ऊर्म्यायाः ॥२॥

अरुण अश्व भएका विशाल रथमा बसेकी उषादेवी यज्ञभन्दा पहिले विशेष गतिले अन्तरिक्षमा विचरण गर्दछिन्। उनी आफ्ना विलक्षण प्रकाशले अन्धकार नष्ट गर्दछिन्।

श्रवो वाजमिषमूर्जं वहन्तीर्नि दाशुष उषसो मर्त्याय।
मघोनीर्वीरवत्पत्यमाना अवो धात विधते रत्नमद्य ॥३॥

धनवान् र उत्तम गतिले गमन गर्ने उषाहरू हव्य प्रदान गर्नेलाई अन्न, बल, यश र रस प्रदान गर्दछन्। हे उषा ! हामीलाई अन्न र सेवा गर्ने वीर पुत्ररूपी रत्न आजै प्रदान गर।

इदा हि वो विधते रत्नमस्तीदा वीराय दाशुष उषासः।
इदा विप्राय जरते यदुक्था नि ष्म मावते वहथा पुरा चित् ॥४॥

हे उषाहरू हो ! उहिले आफ्ना स्तोतालाई धन प्रदान गरेझैँ यस बेला पनि हविदाता र स्तोतालाई [illegible]हरूसित भएका रत्न प्रदान गर।

इदा हि त उषो अद्रिसानो गोत्रा गवामङ्गिरसो गृणन्ति।
व्यर्केण बिभिदुर्ब्रह्मणा च सत्या नृणामभवद्देवहूतिः ॥५॥

हे [illegible] चुचुरामा देखिने उषादेवी ! तिम्रा कृपाले नै अङ्गिराहरूले गाईको बथान फेला पारेका [illegible]को ईश्वरप्रतिको प्रार्थना अब सफल भएको छ।

उच्छा दिवो दुहितः प्रत्नवन्नो भरद्वाजवद्विधते मघोनि।
सुवीरं रयिं गृणते रिरीह्युरुगायमधि धेहि श्रवो नः ॥६॥

हे [illegible] ! तिमी उहिलेको जस्तै अहिले पनि अन्धकार हटाऊ। तिनीले भरद्वाज दिएको [illegible]लाई पनि असल पुत्रसहितको अन्न र धन प्रदान गर।

[सूक्त - ६६]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। देवता - मरुद्गण। छन्द - त्रिष्टुप्।

वपुर्नु तच्चिकितुषे चिदस्तु समानं नाम धेनु पत्यमानम्।
[illegible]न्यद्दोहसे पीपाय सकृच्छुक्रं दुदुहे पृश्निरूधः ॥१॥

[illegible] समान धेनुका नामले चिनेका छन्। एकलाई मानिसका लागि दुहुने गरिन्छ भने [illegible] दुधका रूपमा अन्तरिक्षबाट झर्ने गर्दछ।

ये अग्नयो न शोशुचन्निधाना द्विर्यत्त्रिर्मरुतो वावृधन्त।

अरेणवो हिरण्ययास एषां साकं नृम्णैः पौंस्येभिश्च भूवन्॥२॥

स्वेच्छाले बढ्ने अग्निदेवजस्ता तेजस्वी र स्वर्णाभूषणले अलङ्कृत मरुत्‌हरू धन र बलका साथमा प्रकट हुन्छन्।

रुद्रस्य ये मीळ्हुषः सन्ति पुत्रा यांश्चो नु दाधृविर्भरध्यै।

विदेहि माता महो मही षा सेत्पृश्निः सुभ्वे३ गर्भमाधात्॥३॥

अन्तरिक्षमा रहने मरुत्‌हरूका पिता रुद्र र माता महिमाशालिनी पृथ्वी हुन्। पृथ्वीले नै सबैको कल्याणका लागि जल र अन्न आफ्ना गर्भमा धारण गर्दछिन्।

न य ईषन्ते जनुषोऽया न्व१न्तः सन्तोऽवद्यानि पुनानाः।

निर्यद् दुह्रे शुचयोऽनु जोषमनु श्रिया तन्वमुक्षमाणाः॥४॥

मानिसहरू टाढा नगएर मरुत्‌हरूका अन्तःकरणमा निवास गर्दछन् र दोष मेटाउँदै पवित्र बन्दछन्। मरुत्‌हरू आफ्ना तेजले इच्छाअनुसार शरीर बलवान् बनाउँछन्। पवित्र, वीर मरुत्‌हरू इच्छाअनुसार जलको वर्षा गर्दछन्।

मक्षू न येषु दोहसे चिदया आ नाम धृष्णु मारुतं दधानाः।

न ये स्तौना अयासो मह्ना नू चित्सुदानुरव यासदुग्रान्॥५॥

जुन शूरवीरको नाम नै मरुत्‌गण छ, तिनीहरू स्तोतालाई पोषणका लागि उत्तम धन प्रदान गर्दछन्। उनीहरू आफ्ना उग्र क्रोधले चोर र दस्यु परास्त गर्दै नाश गर्दछन्।

त इदुग्राः शवसा धृष्णुषेणा उभे युजन्त रोदसी सुमेके।

अध स्मैषु रोदसी स्वशोचिरामवत्सु तस्थौ न रोकः॥६॥

मरुत्‌हरू महान् वीर छन्। द्यावापृथिवीमा उनका साहसी सेना सुसज्जित हुन्छन्। यी स्वदीप्तिले तेजस्वी छन्। यिनका मार्गमा कसैले बाधा हाल्न सक्दैन।

अनेनो वो मरुतो यामो अस्त्वनश्वश्चिद्यमजत्यरथीः।

अनवसो अनभीशू रजस्तूर्वि रोदसी पथ्या याति साधन्॥७॥

हे मरुत्‌हरू हो! अश्वरहित, विनासारथि, विनालगाम, दोषरहित, जल प्रदान गर्ने तिमीहरूको रथ द्यावापृथिवी र अन्तरिक्षमा विचरण गर्दछ।

नास्य वर्ता न तरुता न्वस्ति मरुतो यमवथ वाजसातौ।

तोके वा गोषु तनये यमप्सु स व्रजं दर्ता पार्ये अध द्योः॥८॥

हे मरुत्‌हरू हो! सङ्ग्राममा जसका रक्षक तिमीहरू हुन्छौ, तिनलाई कसैले मार्न सक्दैन। पुत्रसहित तिमीहरू जसका रक्षक हौ, त्यसले शत्रुका गाई जित्न सक्दछ।

प्र चित्रमर्कं गृणते तुराय मारुताय स्वतवसे भरध्वम्।

ये सहांसि सहसा सहन्ते रेजते अग्ने पृथिवी मखेभ्यः॥९॥

हे अग्निदेव! मरुत्‌गण आफ्ना बलपराक्रमले शत्रु परास्त गर्दछन्। उनका हलचलले पृथ्वी काँप्न थाल्दछ। उनै तीव्रगामी, बलवान्, वीर मरुत्‌हरूका लागि नै स्तोताहरू अद्‌भुत स्तोत्रले स्तुति गर्दछन्।

त्विषीमन्तो अध्वरस्येव दिद्युत्तृषुच्यवसो जुह्वो३ नाग्नेः।

अर्चत्रयो धुनयो न वीरा भ्राजज्जन्मानो मरुतो अधृष्याः॥१०॥

अग्निजस्तो प्रदीप्त रहने, शत्रुलाई कँपाउने र यज्ञजस्तै तेजस्वी मरुत्‌हरू कहिल्यै पराजित हुँदैनन्।

तं वृधन्तं मारुतं भ्राजदृष्टिं रुद्रस्य सूनुं हवसा विवासे।

दिवः शर्धाय शुचयो मनीषा गिरयो नाप उग्रा अस्पृध्रन्॥११॥

हाम्रो शस्त्रधारी, पराक्रमी रुद्रपुत्र मरुत्‌हरूको स्तुति गर्दछौँ। यो स्तुति बलवान् भएर मरुत्‌हरूलाई अरू धेरै बल प्रदान गर्दछ।

[सूक्त - ६७]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** – मित्रावरुण। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

विश्वेषां वः सतां ज्येष्ठतमा गीर्भिर्मित्रावरुणा वावृधध्यै।
सं या रश्मेव यमतुर्यमिष्ठा द्वा जनाँ असमा बाहुभिः स्वैः ॥१॥

हे सर्वश्रेष्ठ मित्र र वरुणदेवता हो ! तिमीहरूलाई हामी स्तुति गर्दछौँ। तिमीहरू आफ्ना बाहुबलले सबै मानिसलाई अनुशासित गर्दछौ।

इयं मद्वां प्र स्तृणीते मनीषोप प्रिया नमसा बर्हिरच्छ।
यन्तं नो मित्रावरुणावधृष्टं छर्दिर्यद्वां वरूथ्यं सुदानू ॥२॥

हे मित्रावरुण हो ! हामी स्तोताले गर्ने स्तुतिले तिमीहरूलाई प्रवृद्ध गराउँछ। तिमीहरूका लागि हामीले कुशका आसन ओछ्याएका छौँ। प्रसन्न भएर हामीलाई रक्षा हुन सक्ने खालको निवास प्रदान गर।

आ यातं मित्रावरुणा सुशस्त्युप प्रिया नमसा हूयमाना।
सं यावप्नः स्थो अपसेव जनाञ्छ्रुधीयतश्चिद्यतथो महित्वा ॥३॥

हे मित्रावरुणदेव हो ! हामी नमस्कारपूर्वक तिमीहरूलाई आह्वान र स्तुति गर्दछौँ। तिमीहरू आएर जसरी सत्कर्ममा प्रवृत्त रहन्छौ, उसै गरी हामीलाई धन र अन्न प्राप्तिका लागि प्रयत्नशील एवं सन्तुष्ट गराओ।

अश्वा न या वाजिना पूतबन्धू ऋता यद् गर्भमदितिर्भरध्यै।
प्र या महि महान्ता जायमाना घोरा मर्ताय रिपवे नि दीधः ॥४॥

माता अदितिले गर्भमा धारण गरेर सत्य स्वरूप, बलवान्, पवित्र, दाजुभाइका रूपमा तिमीहरूलाई हुर्काइन्। त्यसै कारणले तिमीहरू उत्पन्न हुनासाथ शत्रु संहार गर्ने र श्रेष्ठभन्दा पनि अति श्रेष्ठ बनेका छौ।

विश्वे यद्वां मंहना मन्दमानाः क्षत्रं देवासो अदधुः सजोषाः।
परि यद्भूथो रोदसी चिदुर्वी सन्ति स्पशो अदब्धासो अमूराः ॥५॥

तिम्रै महानताका कारण आनन्दित भएर देवताहरू प्रीतिपूर्वक क्षात्रबल धारण गर्दछन्। त्यस बेला तिमीहरू सबै तिरबाट आकाश र पृथिवीलाई ओगट्छौ। तिमीहरू कसैसित पनि दमित हुँदैनौ।

ता हि क्षत्रं धारयेथे अनु द्यून् दृंहेथे सानुमुपमादिव द्योः।
दृढहो नक्षत्र उत विश्वदेवो भूमिमातान्द्यां धासिनायोः ॥६॥

यी दुई देवताहरू अन्तरिक्ष, सूर्य र नक्षत्रलाई दृढताका साथ धारण गर्दछन्। यिनीहरू प्रतिदिन क्षात्रतेज बढाइरहन्छन्। मानिसलाई मनग्गे अन्न प्राप्त होस् भनेर द्यावा-पृथिवीलाई विस्तृत गराउँछन्।

ता विग्रं धैथे जठरं पृणध्या आ यत्सद्म सभृतयः पृणन्ति।
न मृष्यन्ते युवतयोऽवाता वि यत्पयो विश्वजिन्वा भरन्ते ॥७॥

हे मित्रावरुणदेव हो ! याजकहरूले यज्ञशाला तयार गरेपछि तिमीहरू पेट पूरा गर्नका लागि नै आदरपूर्वक पठाइएको अन्नरूपी सोम धारण गर्दछौ। स्वभावैले प्रसन्न भएर तिमीहरू नदीलाई जलले भराइदिन्छौ, त्यसो भएपछि धुलो उड्दैन।

ता जिह्वया सदमेदं सुमेधा आ यद्वां सत्यो अरतिर्ऋते भूत्।
तद्वां महित्वं घृतान्नावस्तु युवं दाशुषे वि चयिष्टमंहः ॥८॥

देवताहरूका वाणीले तिमीहरूसित जल माग्दछ। यजनकर्ता सत्य मार्गमा लागेझैँ तिमीहरू यजमानद्वारा हवि प्रदान गर्नेको पाप नाश गराउँछौ।

प्र यद्वां मित्रावरुणा स्पूर्धन्प्रिया धाम युवधिता मिनन्ति।
न ये देवास ओहसा न मर्ता अयज्ञसाचो अप्यो न पुत्राः ॥९॥

तिमीहरूका प्रिय धाम र नियममा बाधा उत्पन्न गराउने, यज्ञ नगरेर द्वेष गर्ने, स्तुति नगर्ने र यज्ञ नगर्नेहरू न मानिस हुन्, न देवता। तिनीहरूलाई संहार गर।

वि यद्वाचं कीस्तासो भरन्ते शंसन्ति के चिन्निविदो मनानाः।
आद्वां ब्रवाम सत्यान्युक्था नकिर्देवेभिर्यतथो महित्वा ॥१०॥

कुनै स्तोता वाणीले र कुनै विद्वान् मनले तिमीहरूलाई सन्तुष्ट गराउँछन्। वास्तवमा तिमीहरूको महिमा अतुलनीय छ भन्ने कुरो नै हामी सत्य ठान्दछौँ।

अवोरित्था वां छर्दिषो अभिष्टौ युवोर्मित्रावरुणावस्कृधोयु।
अनु यद् गावः स्फुरानृजिप्यं धृष्णुं यद्रणे वृषणं युनजन् ॥११॥

हे मित्र र वरुणदेवता हो ! हामी स्तोताहरू स्तुति गरेर तिमीहरूका लागि सोमरस प्रस्तुत गर्दछौँ। त्यस वेला तिमीहरू आफ्ना आश्रयमा रहने भक्तलाई गाईले भरिएको गोठ र सुरक्षित निवास प्रदान गर्दछौ।

[सूक्त - ६८]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्रावरुण। **छन्द** - त्रिष्टुप् जगती।

श्रुष्टी वां उद्यतः सजोषा मनुष्वद् वृक्तबर्हिषो यजध्यै।
आ य इन्द्रावरुणाविषे अद्य महे सुम्नाय मह आववर्तत् ॥१॥

हे इन्द्र र वरुणदेवता ! उद्यमी मानिस धेरै आसन ओछ्याएर सुन्दर कान्तिको महान् उद्देश्य पूर्तिका लागि यज्ञ गर्दछन्। उसै किसिमको इच्छा पूर्तिका लागि आज तिमीहरूको यो यज्ञ उत्सापूर्वक गरिँदै छ।

ता हि श्रेष्ठा देवताता तुजा शूराणां शविष्ठा ता हि भूतम्।
मघोनां मंहिष्ठा तुविशुष्म ऋतेन वृत्रतुरा सर्वसेना ॥२॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरू यज्ञ गरिने देवताहरूमा सर्वश्रेष्ठ हौ। तिमीहरू बल र महान् धनले युक्त छौ। तिमीहरू सेना र ऐश्वर्यले सम्पन्न छौ। तिमीहरू दाताहरूमा श्रेष्ठ छौ र शत्रु संहार गर्दछौ।

ता गृणीहि नमस्येभिः शूषैः सुम्नेभिरिन्द्रावरुणा चकाना।
वज्रेणान्यः शवसा हन्ति वृत्रं सिषक्त्यन्यो वृजनेषु विप्रः ॥३॥

हे स्तोताहरू हो ! इन्द्र र वरुण दुवैलाई नमस्कारपूर्वक, बलवर्द्धक स्तोत्रले स्तुति गर। इन्द्रदेवले वज्र फ्याँकेर वृत्रासुर मार्दछन् र वरुणदेव सङ्कटका समयमा अलग्गिएर रक्षा गर्दछन्।

ग्नाश्च यन्नरश्च वावृधन्त विश्वे देवासो नरां स्वगूर्ताः।
प्रैभ्य इन्द्रावरुणा महित्वा द्यौश्च पृथिवि भूतमूर्वी ॥४॥

समस्त स्त्री, पुरुष, देवता र द्यावापृथिवी आफ्ना उद्यमले जतिसुकै अगाडि बढेका होऊन्, तर इन्द्र र वरुण दुवै देवताहरू यिनीहरूभन्दा श्रेष्ठ छन्।

स इत्सुदानुः स्ववाँ ऋतावेन्द्रा यो वां वरुण दाशति त्मन्।
इषा स द्विषस्तरेद्दास्वान्वंसद् रयिं रयिवतश्च जनान् ॥५॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरूलाई हवि प्रदान गर्ने याजकहरू दान गर्ने ज्ञानीका र धनवान् हुन्छन्। ती यज्ञ गर्नेहरू तिमीहरूका कृपाले सुरक्षित रहेर धन र ऐश्वर्ययुक्त पुत्र प्राप्त गर्दछन्।

यं युवं दाश्वध्वराय देवा रयिं धत्थो वसुमन्तं पुरुक्षुम्।
अस्मे स इन्द्रावरुणावपि ष्यात्प्र यो भनक्ति वनुषामशस्तीः ॥६॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरू हविदातालाई जस्तो धन दिन्छौ, जुन धन तिमीहरूबाट सुरक्षित हुन्छ, त्यस्तै सुरक्षित धन हामीलाई प्रदान गर र त्यसैबाट हामी आफ्नो निन्दा गर्नेलाई पर हटाउन सकौँ।

उत नः सुत्रात्रो देवगोपाः सूरिभ्य इन्द्रावरुणा रयिः ष्यात्।
येषां शुष्मः पृतनासु साह्वान्प्र सद्यो द्युम्ना तिरते ततुरिः ॥७॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरू दुवै महान् बलशाली छौ। हामी तिमीहरूका स्तोता हौँ। देवताहरूले रक्षा गरेको तिमीहरूको धन हामीलाई प्राप्त होस्। हामी त्यस सुरक्षित धनका बलले शत्रुलाई तिरस्कृत गरेर जित्दछौँ।

नू न इन्द्रावरुणा गृणाना पृङ्क्तं रयिं सौश्रवसाय देवा।
इत्था गृणन्तो महिनस्य शर्धोऽपो न नावा दुरिता तरेम ॥८॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरू दुवै बलवान् छौ। हामी तिमीहरूको स्तुति गर्दछौँ। हामीलाई तिमीहरू यश प्राप्त गराउने धन प्रदान गर। नौकाले जलराशि पार गरेझैँ तिमीहरूका कृपाले हामी पापबाट तर्न सकौँ।

प्र सम्राजे बृहते मन्म नु प्रियमर्च देवाय वरुणाय सप्रथः।
अयं य उर्वी महिना महिव्रतः क्रत्वा विभात्यजरो न शोचिषा ॥९॥

हे मानिसहरू हो ! महान, तेजस्वी, अजर र ठूलो कार्य गर्ने वरुणदेव हुन्। वरुणदेव आफ्ना प्रकाशले पृथ्वी प्रकाशित गर्दछन्। मननीय स्तोत्रले उनको स्तुति गर।

इन्द्रावरुणा सुतपाविमं सुतं सोमं पिबतं मद्यं धृतव्रता।
युवो रथो अध्वरं देववीतये प्रति स्वसरमुप याति पीतये ॥१०॥

हे सोमपान गर्ने इन्द्रदेव र वरुणदेव ! तिमीहरू दुवै हर्षित गराउने सोमरस पान गर। तिमीहरूको रथ सोमपान गरेर देवताहरूलाई सन्तुष्ट गर्न प्रत्येक यज्ञमा जान्छ।

इन्द्रावरुण मधुमत्तमस्य वृष्णः सोमस्य वृषणा वृषेथाम्।
इदं वामन्धः परिषिक्तमस्मे आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयेथाम् ॥११॥

हे बलवान् इन्द्र र वरुणदेव हो ! तिमीहरू यस बलयुक्त, अति मधुर, आनन्दवर्द्धक सोमरस पान गर। तिमीहरू दुवै कुशका आसनमा बस र आफ्ना लागि तयार सोमरस ग्रहण गरेर हर्षित होओ।

[सूक्त - ६९]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्रविष्णु। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

सं वां कर्मणा समिषा हिनोमीन्द्राविष्णू अपसस्पारे अस्य।
जुषेथां यज्ञं द्रविणं च धत्तमरिष्टैर्नः पथिभिः पारयन्ता ॥१॥

हे इन्द्रदेव र विष्णुदेव ! तिमीहरूका लागि हामी हवि र उत्तम स्तोत्र प्रेषित गर्दछौँ। तिमीहरू प्रसन्न भएर यज्ञमा आओ र हामीलाई धन प्रदान गर।

या विश्वासां जनितारा मतीनामिन्द्राविष्णू कलशा सोमधाना।
प्र वां गिरः शस्यमाना अवन्तु प्र स्तोमासो गीयमानासो अर्कैः ॥२॥

हे इन्द्रदेव र विष्णुदेव ! तिमीहरू समस्त विश्वमा सद्बुद्धिका प्रेरक हौ। तिमीहरूका लागि सोमरसले भरिएको पात्र राखिएको छ। तिमीहरूलाई स्तुतिले प्रसन्न गराओस्, हाम्रो रक्षा गर।

इन्द्राविष्णू मदपती मदानामा सोमं यातं द्रविणो दधाना।
सं वामञ्जन्त्वक्तुभिर्मतीनां सं स्तोमासः शस्यमानास उक्थैः ॥३॥

हे इन्द्रदेव र विष्णुदेव ! तिमीहरू दुवै सोमका स्वामी हौ। तिमीहरू हाम्रा लागि धन लिएर यस यज्ञमा आओ। स्तोत्रले तिमीहरूलाई उन्नति गराओस्।

आ वामश्वासो अभिमातिषाह इन्द्राविष्णू सधमादो वहन्तु।
जुषेथां विश्वा हवना मतीनामुप ब्रह्माणि शृणुतं गिरो मे ॥४॥

हे इन्द्रदेव र विष्णुदेव ! हिंसकहरूलाई परास्त गर्ने घोडाले तिमीहरूलाई ल्याऊन्। तिमीहरू हाम्रो स्तुति सुन र हाम्रा प्रार्थनामा ध्यान देओ।

इन्द्राविष्णू तत्पनयाय्यं वां सोमस्य मद उरु चक्रमाथे।
अकृणुतमन्तरिक्षं वरीयोऽप्रथतं जीवसे नो रजांसि ॥५॥

हे इन्द्रदेव र विष्णुदेव ! सोमपानले हर्षित भएर तिमीहरूले विस्तृत विश्वलाई आवृत्त गरेका छौ र हाम्रा जीवनका लागि संसार प्रकट गरेका छौ।

इन्द्राविष्णू हविषा वावृधानाग्राद्वाना नमसा रातहव्या।
घृतासुती द्रविणं धत्तमस्मे समुद्रः स्थः कलशः सोमधानः ॥६॥

हे इन्द्रदेव र विष्णुदेव ! तिमीहरू सोमपानले बढ्दछौ। यजमानहरू तिमीहरूका लागि [illegible]सहित हवि प्रदान गर्दछन्। तिमीहरू हामीलाई धन देओ। तिमीहरू समुद्रजस्तै गम्भीर [illegible] कलश सोमले परिपूर्ण भएझैँ तिमीहरू पनि परिपूर्ण होओ।

इन्द्राविष्णू पिबतं मध्वो अस्य सोमस्य दस्रा जठरं पृणेथाम्।
आ वामन्धांसि मदिराण्यग्मन्नुप ब्रह्माणि शृणुतं हवं मे ॥७॥

हे इन्द्रदेव र विष्णुदेव ! तिमीहरू सन्तुष्ट होउन्जेल सोमरस पेटमा थन्क्याओ। खुसी प्रदान गर्ने [illegible] तिमीहरूकहाँ पुगोस्। हाम्रो प्रार्थना र स्तोत्र ध्यान दिएर सुन।

उभा जिग्यथुर्न परा जयेथे न परा जिग्ये कतरश्चनैनोः ।
इन्द्रश्च विष्णो यदपस्पृधेथां त्रेधा सहस्रं वि तदैरयेथाम् ॥८॥

हे इन्द्रदेव र विष्णुदेव ! तिमीहरू दुवै कहिल्यै पराजित नहुने खालका अजेय छौ, तर जब आपसमा नै होड गर्न थाल्दछौ, त्यस बेला सारा भुवन नै काँप्न थाल्दछन् ।

[सूक्त - ७०]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य । **देवता** – द्यावापृथिवी । **छन्द** - जगती ।

घृतवती भुवनानामभिश्रियोर्वी पृथ्वी मधुदुघे सुपेशसा ।
द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा ॥१॥

हे द्युलोक र पृथिवीलोक ! जलयुक्त सुन्दर रूप भएका र भुवनलाई आश्रय प्रदान गर्ने, मधुर अन्नरस प्रदान गर्ने, अमर र बलवान् तिमीहरू नै छौ । तिमीहरूलाई वरुणदेवले धारण गर्दछन् ।

असश्चन्ती भूरिधारे पयस्वती घृतं दुहाते सुकृते शुचिव्रते ।
राजन्ती अस्य भुवनस्य रोदसी अस्मे रेतः सिञ्चतं यन्मनुर्हितम् ॥२॥

द्यावापृथिवी अनन्त जलका प्रवाहले युक्त छन् । उत्तम कर्म गर्नेलाई दुवै तेजस्वी जल प्रदान गर्दछन् । हे द्यावापृथिवी ! तिमीहरू दुवै भुवनका अधिष्ठाता हौ । तिमीहरू प्रसन्न भएर हामीलाई हितकारी जल प्रदान गर ।

यो वामृजवे क्रमणाय रोदसी मर्तो ददाश धिषणे स साधति ।
प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्परि युवोः सिक्ता विषुरूपाणि सव्रता ॥३॥

हे द्यावापृथिवी ! तिमीहरूका निम्ति यज्ञ गर्नेहरूका सबै कार्य सफल सिद्ध हुन्छन् । तिमीहरूका कृपाले धर्मको आचरण गर्ने मानिसलाई असल सन्तान प्राप्त हुन्छ ।

घृतेन द्यावापृथिवी अभीवृते घृतश्रिया घृतपृचा घृतावृधा ।
उर्वी पृथ्वी होतृवूर्ये पुरोहिते ते इद्विप्रा ईळते सुम्नमिष्टये ॥४॥

द्यावा र पृथिवी जलयुक्त छन् । सुशोभित जल वृष्टि गर्ने उनै हुन् । यजमानहरू यज्ञमा उनैको स्तुति गर्दै सुख प्राप्तिको कामना गर्दछन् ।

मधु नो द्यावापृथिवी मिमिक्षतां मधुश्चुता मधुदुघे मधुव्रते ।
दधाने यज्ञं द्रविणं च देवता महि श्रवो वाजमस्मे सुवीर्यम् ॥५॥

हे मधुरताको वर्षा गर्ने द्यावापृथिवी ! हामीलाई मधुरता प्रदान गर । मधुरता तिमीहरूको स्वभाव हो । यज्ञ, धन र देवत्व धारण गर्ने तिमीहरू यश, बल र धन प्रदान गर ।

ऊर्जं नो द्यौश्च पृथिवी च पिन्वतां पिता माता विश्वविदा सुदंससा ।
संरराणे रोदसी विश्वशम्भुवा सनिं वाजं रयिमस्मे समिन्वताम् ॥६॥

हे सबैको कल्याण गर्ने द्यावापृथिवी ! तिमीहरू हाम्रा मातापिता हौ । सर्वज्ञ, तेजस्वी, ज्ञानी र सत्कर्म गर्ने तिमीहरूनै हौ । हामीलाई पुत्रपौत्रादि युक्त अन्न, बल, यश र धन प्रदान गर ।

[सूक्त - ७१]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य । **देवता** – सविता । **छन्द** - जगती त्रिष्टुप् ।

उदु ष्य देवः सविता हिरण्यया बाहू अयंस्त सवनाय सुक्रतुः ।
घृतेन पाणी अभि प्रुष्णुते मखो युवा सुदक्षो रजसो विधर्मणि ॥१॥

असल कर्म गर्ने सवितादेव सुदक्ष, तरुण, पवित्र र यज्ञरूप हुन् । ती देवताले आफ्ना स्वर्णिम बाहु माथि उचालेर संसारलाई सबै किसिमका कल्याण गर्दछन् ।

देवस्य वयं सवितुः सवीमनि श्रेष्ठे स्याम वसुनश्च दावने ।
यो विश्वस्य द्विपदो यश्चतुष्पदो निवेशने प्रसवे चासि भूमनः ॥२॥

सवितादेवले सत्प्रेरणा र धन दान गर्ने समयमा हामी उपस्थित होऔँ । हे सवितादेव ! तिमी समस्त पशु र मानिसलाई विश्राम र कर्ममा नियोजित गर्दछौ ।

अदब्धेभिः सवितः पायुभिष्ट्वं शिवेभिरद्य परि पाहि नो गयम् ।
हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा माकिर्नो अघशंस ईशत ॥३॥

हे सवितादेव ! नदबने कल्याणकारी तेजले हाम्रा घरको रक्षा गर । स्वर्ण जिह्वा भएका हे देवता ! हामीलाई नयाँ सुख र सुरक्षा प्रदान गर । हामी पापीका अधीनमा नहोऔँ ।

उदु ष्य देवः सविता दमूना हिरण्यपाणिः प्रतिदोषमस्थात्।
अयोहनुर्यजतो मन्द्रजिह्व आ दाशुषे सुवति भूरि वामम्॥४॥

सवितादेव शान्त मन भएका, स्वर्णमयी बाहु भएका र यशस्वी छन्। रात्रि समाप्त भएपछि विधिपूर्वक आहुति प्रदान गर्नेलाई उनी उत्तम अन्नधन प्रदान गर्दछन्।

उदू अयाँ उपवक्तेव बाहू हिरण्यया सविता सुप्रतीका।
दिवो रोहांस्यरुहत्पृथिव्या अरीरमत्पतयत् कच्चिदभ्वम्॥५॥

वक्ताले हात माथि उचालेर भाषण गरेझैँ स्वर्णिम किरणरूपी हात माथि उचाल्दै सवितादेव उदाउँछन्। उदाएपछि पृथ्वीबाट उठेर स्वर्गका शिखरमा स्थित हुँदै सबैलाई पुष्ट र आनन्दित गराउँछन्।

वाममद्य सवितर्वाममु श्वो दिवेदिवे वाममस्मभ्यं सावीः।
वामस्य हि क्षयस्य देव भूरेरया धिया वामभाजः स्याम॥६॥

हे सर्वउत्पादक सवितादेव ! आज हाम्रा लागि श्रेष्ठ सुख प्रदान गर आउँदा दिनमा पनि सुखप्रदायक होऊ। यसै किसिमले प्रतिदिन हामीलाई उत्तम सुख प्रदान गर। तिमी विपुल धन र आश्रयका अधिपति हौ भन्ने भावनाअनुसार हामी श्रेष्ठ धन प्राप्त गरौँ।

[सूक्त - ७२]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - इन्द्रसोम। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

इन्द्रासोमा महि तद्वां महित्वं युवं महानि प्रथमानि चक्रथुः।
युवं सूर्यं विविदथुर्युवं स्व१र्विश्वा तमांस्यहतं निदश्च॥१॥

हे इन्द्रदेव र सोमदेव ! तिमीहरू अत्यन्त महिमावान् छौ। तिमीहरू दुवैले श्रेष्ठ कर्म गरेका छौ, सूर्य र जल प्राप्त गरेका छौ तथा अन्धकार र निन्दकलाई पर पुऱ्याएका छौ।

इन्द्रासोमा वासयथ उषासमुत्सूर्यं नयथो ज्योतिषा सह।
उप द्यां स्कम्भथुः स्कम्भनेनाप्रथतं पृथिवीं मातरं वि॥२॥

हे इन्द्रदेव र सोमदेव ! तिमीहरूले उषालाई स्थापित गरायौ र प्रकाशित सूर्यलाई माथि उठायौ। तिमीहरूले आधार दिएर द्युलोक अड्याऔ र पृथ्वी मातालाई विस्तृत गरायौ।

इन्द्रासोमावहिमपः परिष्ठां हथो वृत्रमनु वां द्यौरमन्यत।
प्रार्णांस्यैरयतं नदीनामा समुद्राणि पप्रथुः पुरूणि॥३॥

हे इन्द्रदेव र सोमदेव ! तिमीहरूले जल प्रवाह रोक्ने वृत्रलाई नष्ट गरायौ। द्युलोकले तिमीहरूलाई ठूलो बनायो। तिमीहरूले नदीको जल बगाएर समुद्र भराइदियौ।

इन्द्रासोमा पक्वमामास्वन्तर्नि गवामिद्दधथुर्वक्षणासु।
जगृभथुरनपिनद्धमासु रुशच्चित्रासु जगतीष्वन्तः॥४॥

हे इन्द्रदेव र सोमदेव ! तिमीहरूले कलिला गाईका थुनमा परिपक्व दुध स्थापित गरायौ र विभिन्न वर्णका गाईमा सेतो दुध धारण गरायौ।

इन्द्रासोमा युवमङ्ग तरुत्रमपत्यसाचं श्रुत्यं रराथे।
युवं शुष्मं नर्यं चर्षणिभ्यः सं विव्यथुः पृतनाषाहमुग्रा॥५॥

हे इन्द्रदेव र सोमदेव ! तिमीहरू हामीलाई कल्याण हुने धन प्रदान गर। हामीलाई शत्रुका सेना [illegible] सालको उग्र बल प्रदान गर।

[सूक्त - ७३]

ऋषि - भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** - बृहस्पति। **छन्द** - त्रिष्टुप।

यो अद्रिभित्प्रथमजा ऋतावा बृहस्पतिराङ्गिरसो हविष्मान्।
द्विबर्हज्मा प्राघर्मसत्पिता न आ रोदसी वृषभो रोरवीति॥१॥

[illegible] पहिले उत्पन्न भएका बृहस्पतिले पर्वत ध्वस्त गरे। जो अङ्गिरसहरूमा हविष्यान्नले युक्त [illegible] स्वयंका तेजले तेजस्वी छन्, उनै उत्तम गुणले भूमिको सुरक्षा गर्ने, बलवान्, हाम्रा पालक [illegible] द्युलोक र भूलोकमा गर्जना गर्दछन्।

जनाय चिद्य ईवत उ लोकं बृहस्पतिर्देवहूतौ चकार।
घ्नन्वृत्राणि वि पुरो दर्दरीति जयञ्छत्रूँरमित्रान्पृत्सु साहन् ॥२॥

जुन बृहस्पतिदेव स्तोताहरूलाई स्थान दिन्छन्, उनी शत्रु मार्ने र शत्रुविजेता हुन्। उनले शत्रुलाई परास्त गरेर उनीहरूका सहर ध्वस्त गर्दछन्।

बृहस्पतिः समजयद्वसूनि महो व्रजान् गोमतो देव एषः।
अपः सिषासन्त्स्व१ रप्रतीतो बृहस्पतिर्हन्त्यमित्रमर्कैः ॥३॥

बृहस्पतिदेवले असुरलाई परास्त गरेर गाईरूपी धन जिते। उनै बृहस्पतिदेव आफ्ना मन्त्रले स्वर्गका शत्रु विनाश गर्दछन्।

[सूक्त – ७४]

ऋषि – भारद्वाज बार्हस्पत्य। **देवता** – सोमरुद्र। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

सोमारुद्रा धारयेथामसुर्य१ प्र वामिष्टयोऽरमश्नुवन्तु।
दमेदमे सप्त रत्ना दधाना शं नो भूतं द्विपदे शं चतुष्पदे ॥१॥

हे सोमदेव र रुद्रदेव ! तिमीहरू दुवै सामर्थ्यवान् छौ। हाम्रा समस्त यज्ञ तिमीहरूसम्म पूर्ण रूपमा पुगून्। प्रत्येक घरमा सात रत्न स्थापित गरेर हाम्रो मङ्गल गर। हाम्रा दुई खुट्टे र चार खुट्टेलाई सुख प्रदान गर।

सोमारुद्रा वि वृहतं विषूचीममीवा या नो गयमाविवेश।
आरे बाधेथां निर्ऋतिं पराचैरस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु ॥२॥

हे सोमदेव र रुद्रदेव ! तिमीहरू दुवै हाम्रा घरमा पस्ने रोगको विनाश गर। दरिद्रता हामीदेखि टाढै रहोस्। हामी अन्नसहित सुखले रहौँ।

सोमारुद्रा युवमेतान्यस्मे विश्वा तनूषु भेषजानि धत्तम्।
अव स्यतं मुञ्चतं यन्नो अस्ति तनूषु बद्धं कृतमेनो अस्मत् ॥३॥

हे सोमदेव र रुद्रदेव ! तिमीहरू दुवै हाम्रा शरीरमा सबै औषधि धारण गराओ। हाम्रा बन्धन खोलिदेओ, हामीलाई मुक्त गर।

तिग्मायुधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु मृडतं नः।
प्र नो मुञ्चतं वरुणस्य पाशाद् गोपायतं नः सुमनस्यमाना ॥४॥

तीक्ष्ण आयुध धारण गर्ने, उत्तम विचारवान, उचित सेवा गर्ने हे सोमदेव र रुद्रदेव ! तिमीहरू हामीलाई वरुणपाशबाट मुक्त गरेर उत्तम प्रकारका सुख प्रदान गर।

[सूक्त – ७५]

ऋषि – पायु भारद्वाज। **देवता** – [illegible]। **छन्द** – त्रिष्टुप् जगती।

जीमूतस्येव भवति प्रतीकं यद्वर्मी याति समदामुपस्थे।
अनाविद्धया तन्वा जय त्वं स त्वा वर्मणो महिमा पिपर्तु ॥१॥

कवच धारण गरेर जब शूरवीर योद्धा सङ्ग्राममा [illegible] जान्छन्, त्यस बेला सेनाको स्वरूप बादलको जस्तो हुन्छ। हे वीर पुरुष ! तिमी [illegible] विजय प्राप्त गर, त्यस कवचका महान् शक्तिले तिमीलाई रक्षा गरोस्।

धन्वना गा धन्वनाजिं जयेम धन्वना तीव्राः समदो जयेम।
धनुः शत्रोरपकामं कृणोति धन्वना सर्वाः प्रदिशो जयेम ॥२॥

धनुषको शक्तिबाट युद्ध जितेर गाई प्राप्त गर्दछौँ। [illegible] धनुषले शत्रुको कामना ध्वस्त गराउँछौँ। हाम्रो धनुष शत्रुलाई पराजित गराउँछ, यस्तो धनुषको महिमाले सबै दिशामा विजय गर्दछौँ।

वक्ष्यन्तीवेदा गनीगन्ति कर्णं प्रियं सखायं परिषस्वजाना।
योषेव शिङ्क्ते वितताधि धन्वञ्ज्या इयं समने पारयन्ती ॥३॥

सङ्ग्राममा विजय प्राप्त गराउने, धनुषमा चढेको प्रत्यञ्चाले अत्यन्त ध्वनि गर्दै प्रिय बाणरूपी मित्रलाई भेट्दछ। योद्धाको कानसम्म खिँचिदा त्यसले केही भन्न नै लागेको हो कि जस्तो लाग्दछ। सङ्कटबाट पार लगाउने यही प्रत्यञ्चा हो।

ते आचरन्ती समनेव योषा मातेव पुत्रं बिभृतामुपस्थे ।
अप शत्रून् विध्यतां संविदाने आर्त्नी इमे विष्फुरन्ती अमित्रान् ॥४॥

दुई [illegible] बल भएका दुई स्त्रीझैँ आचरण गर्दछन्। माताले काखमा पुत्र लिएझैँ बाण साथमा [illegible] दुवैले शत्रुलाई छेडेर मित्रबाहेक सबैलाई छरपस्ट गराउँछन्।

बह्वीनां पिता बहुरस्य पुत्रश्चिश्चा कृणोति समनावगत्य ।
इषुधिः सङ्काः पृतनाश्च सर्वाः पृष्ठे निनद्धो जयति प्रसूतः ॥५॥

[illegible] धेरैको पिता हो र यसका धेरै पुत्र छन्। समरमा पुगेर यसले चीँचीँ ध्वनि निकाल्छ। योद्धाका [illegible] बाँधिएर आफूले उत्पन्न गरेका बाणले सबै सङ्गठित शत्रु जित्दछ।

रथे तिष्ठन्नयति वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुषारथिः ।
अभीशूनां महिमानं पनायत मनः पश्चादनु यच्छन्ति रश्मयः ॥६॥

उत्तम सारथी रथमा बसेर अश्वलाई आफूखुसी जतातै अगाडि सार्दछ। हे स्तोता हो ! तिमीहरू लगामको महिमा बयान गर। ऊ मनअनुसार नै प्रवृत्त हुन्छ।

तीव्रान् घोषान् कृण्वते वृषपाणयोऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः ।
अवक्रामन्तः प्रपदैरमित्रान् क्षिणन्ति शत्रूँरनपव्ययन्तः ॥७॥

रथजस्तै गतिमान्, साँढेभन्दा धेरै शक्तिशाली अश्व हानीबाट जोगिएर शत्रुलाई खुट्टाले कुच्याउँछ र नष्ट गर्दछ।

रथवाहनं हविरस्य नाम यत्रायुधं निहितमस्य वर्म ।
तत्रा रथमुप शग्मं सदेम विश्वाहा वयं सुमनस्यमानाः ॥८॥

रथलाई वृद्धि गराउने हव्य, अस्त्रशस्त्र र कवच आदि जहाँ राखिएका हुन्छन्, हामी प्रसन्न मनले त्यस रथमा सधैँ रहन्छौँ।

स्वादुषंसदः पितरो वयोधाः कृच्छ्रेश्रितः शक्तीवन्तो गभीराः ।
चित्रसेना इषुबला अमृध्राः सतोवीरा उरवो व्रातसाहाः ॥९॥

यिनीहरू उमेर र बल धारण गर्दै शत्रुको अन्न नाश गरेर हामीलाई अन्न प्रदान गर्दछन्। सङ्कटका समयमा आश्रय प्रदान गर्ने, गम्भीर, विचित्र सेनाले युक्त यी महान् वीर स्वयं अहिंसित रहेर शत्रुसेना नाश गर्नमा समर्थ छन्।

ब्राह्मणासः पितरः सोम्यासः शिवे नो द्यावापृथिवी अनेहसा ।
पूषा नः पातु दुरिताद् ऋतावृधो रक्षा माकिर्नो अघशंस ईशत ॥१०॥

ब्राह्मण, पितृ, सत्यरूपी यज्ञका पालक र सोमरस सिद्ध गर्ने यी सबैले हामीलाई रक्षा गरुन्। कल्याणकारी द्यावापृथिवी र पूषादेवले हामीलाई पापबाट जोगाऊन्। पापी दुराचारी व्यक्तिले हामीमाथि शासन गर्न नपाओस्।

सुपर्णं वस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः सन्नद्धा पतति प्रसूता ।
यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्म यंसन् ॥११॥

[illegible] पँखेटा भएको चरोजस्तो गतिशील, तीक्ष्ण दाँतजस्तो चुच्चो भएको, मनले चाहेका दिशामा [illegible] बाणलाई शरीरका अवयवद्वारा सन्धान गरियो। उत्पन्न हुनासाथ यसले प्रहार गर्दछ। जहाँ [illegible]हरू एकत्र भएर वा छरिएर गतिशील हुन्छन्, त्यहाँ यो बाण हाम्रो शरणदाता र सुखदायक [illegible]

ऋजीते परि वृङ्धि नोऽश्मा भवतु नस्तनूः ।
सोमो अधि ब्रवीतु नोऽदितिः शर्म यच्छतु ॥१२॥

हे [illegible] चल्ने ! हामीलाई सबै तिरबाट जोगाऊ। हाम्रो शरीर ढुङ्गोजस्तै बलियो होस्। [illegible]देवले हामीलाई उत्साहित गरुन् र माता अदितिले सुख प्रदान गरुन्।

आ जङ्घन्ति सान्वेषां जघनाँ उपजिघ्नते ।
अश्वाजनि प्रचेतसोऽश्वान्त्समत्सु चोदय ॥१३॥

हे [illegible] चलाउने चाबुक ! तिमी सङ्ग्राममा जागरुक अश्वलाई उत्प्रेरित र उत्तेजित गराऊ। यिनका [illegible] माथिल्ला वा तल्ला अङ्गमा नजिकैबाट प्रहार गर।

अहिरिव भोगैः पर्येति बाहुं ज्याया हेतिं परिबाधमानः ।

हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि विद्वान् पुमान्पुमांसं परि पातु विश्वतः ॥१४॥

सर्पझैं बेरिएर प्रत्यञ्चाको आघातबाट यसले हातको रक्षा गर्दछ। यो सबैले कुशल र जानकारी भएका मानिसलाई सबै तिरबाट संरक्षण गरुन्।

आलाक्ता या रुरुशीर्ष्ण्यथो यस्या अयो मुखम्।

इदं पर्जन्यरेतस इष्वै देव्यै बृहन्नमः ॥१५॥

विषालु, फलामको पाती ठोकिएको, हिंसक टुँडो भएका यस बाणको पराक्रम पर्जन्यले बढ्दछ। यस्ता बाणदेवतालाई हाम्रो नमस्कार छ।

अवसृष्ट्या परा पत शरव्ये ब्रह्मसंशिते।

गच्छामित्रान्प्र पद्यस्व मामीषां कं चनोच्छिषः ॥१६॥

हे बाणरुपी अस्त्र ! मन्त्रका प्रयोगले तीक्ष्ण गराएका तिमीलाई हामीले छोड्दा शत्रुका सेनामाथि एकै पटक प्रहार गर र उनलाई सन्तप्त गराऊ। उनका शरीरमा परेर सबैको नाश गर र कुनै पनि दुष्टलाई जिउँदो नछोड।

यत्र बाणाः सम्पतन्ति कुमारा विशिखाइव।

तत्रा नो ब्रह्मणस्पतिरदितिः शर्म यच्छतु विश्वाहा शर्म यच्छतु ॥१७॥

जहाँ शिखारहित बालकजस्ता बाण खस्दछन्, त्यहाँ ब्रह्मणस्पति र अदितिले हामीलाई सुख प्रदान गरुन् र हाम्रो सधैँ कल्याण गरुन्।

मर्माणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनानु वस्ताम्।

उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वानु देवा मदन्तु ॥१८॥

हे रथी ! तिम्रो मर्मस्थल हामी कवचयुक्त गराउँछौँ। सोमदेवका कृपाले तिमीलाई अमृत युक्त गरोस। वरुणदेवले तिमीलाई सुख प्रदान गरुन्। तिम्रा विजयले देवताहरू आनन्दित होऊन्।

यो नः स्वो अरणो यश्च निष्ट्यो जिघांसति।

देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम् ॥१९॥

हाम्रा आफन्त भएर जसले हामीसित द्वेष गर्दछन्, गुप्त रूपले हाम्रो संहार गर्ने इच्छा गर्दछन्, उनीहरूलाई सबै देवताहरूले नाष्ट गरिदिऊन्। वेदमन्त्रहरू हाम्रा कवचजस्तै हुन्। उनैले हाम्रो कल्याण गरुन्।

॥इति षष्ठं मण्डलं समाप्तम्॥

छैटौं मण्डल सकियो।

ॐ

ओम् भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात्।

ऋग्वेद - संहिता

॥अथ सप्तमं मण्डलम्॥

॥सातौं मण्डल॥

[सूक्त - १]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता**- अग्नि। **छन्द**- विराट् त्रिष्टुप्।

अग्निं नरो दीधितिभिररण्योर्हस्तच्युती जनयन्त प्रसस्तम्।
दूरेदृशं गृहपतिमथर्युम् ॥१॥

प्रशंसनीय, गतिमान, परैबाट देखा पर्ने गृहपतिको रूपमा रहेका अग्निलाई असल मानिसले हातका औंलाका कुशलताले प्राप्त गरे।

तमग्निमस्ते वसवो न्यृण्वन्त्सुप्रतिचक्षमवसे कुतश्चित्।
दक्षाय्यो यो दम आस नित्यः ॥२॥

घरमा प्रज्वलित गरिने, नित्य दर्शनीय, सधैं ज्वालायुक्त उनै अग्निदेवलाई आफ्नो रक्षाका लागि यज्ञस्थलमा स्थापित गरिन्छ।

प्रेद्धो अग्ने दीदिहि पुरो नोऽजस्रया सूर्म्या यविष्ठ।
त्वां शश्वन्त उप यन्ति वाजाः ॥३॥

हे शक्तिशाली अग्निदेव ! राम्ररी प्रज्वलित गरिएपछि तिमी प्रचण्ड ज्वालासँगै हाम्रा नजिकै प्रदीप्त भइदेऊ। निरन्तर रूपमा तिमीलाई आहुति समर्पित गर्दै छ।

प्र ते अग्नयोऽग्निभ्यो वरं निः सुवीरासः शोशुचन्त द्युमन्तः।
यत्रा नरः समासते सुजाताः ॥४॥

जोसित उत्तम जन्म पाएका याजक बसेका छन्, उनै तेजस्वी अग्निदेवले हाम्रो कल्याण गर्दै सन्तान प्रदान गर्दछन्।

दा नो अग्ने धिया रयिं सुवीरं स्वपत्यं सहस्य पशस्तम्।
न यं यावा तरति यातुमावान् ॥५॥

शत्रु जित्ने हे अग्निदेव ! हामीलाई वीर, बुद्धिमान् र श्रेष्ठ पुत्रका साथ प्रशंसित धन प्रदान गर, त्यसलाई हिंसक शत्रुले अपहरण गर्न नसकून्।

उप यमेति युवतिः सुदक्षं दोषा वस्तोर्हविष्मती घृताची।
उप स्वैनमरमतिर्वसूयुः ॥६॥

आहुतिका लागि योग्य, धारण गर्ने, नित्य सम्बद्ध, सुदक्ष, कुशल यज्ञाग्निका नजिक पुगेका घिउले आफ्ना धनद्वारा अग्निलाई प्रदीप्त गराउँछ।

विश्वा अग्नेऽप दहारातीर्येभिस्तपोभिरदहो जरूथम्।
प्र निस्वरं चातयस्वामीवाम् ॥७॥

हे अग्निदेव ! जुन तेजस्वी ज्वालाले तिमी कटुभाषी असुरको नाश गर्दथ्यौ, उसै तेजले हाम्रा समस्त शत्रु नाश गर र जरैदेखि रोग मासिदेऊ।

आ यस्ते अग्न इधते अनीकं वसिष्ठ शुक्र दीदिवः पावक।
उतो न एभिः स्तवथैरिह स्याः ॥८॥

हे पवित्र गराउने अग्निदेव ! तिम्रो पवित्र ज्वाला सेतो हुन्छ। तिमी आफ्ना याजकका नजिकै रहेझैं हाम्रा स्तोत्रले प्रसन्न भएर यस यज्ञमा रहिदेऊ।

वि ये ते अग्ने भेजिरे अनीकं मर्ता नरः पित्र्यासः पुरुत्रा।
उतो न एभिः सुमना इह स्याः ॥९॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो तेज पितृहरूका हितैषि मानिसले विभिन्न स्थानमा फिँजाइदिएका छन्। हाम्रा स्तोत्रले प्रसन्न भएर हाम्रा नजिकै तिमी निवास गर।

इमे नरो वृत्रहत्येषु शूरा विश्वा अदेवीरभि सन्तु मायाः ।
ये मे धियं पनयन्त प्रशस्ताम् ॥१०॥

जुन मानिसले अग्निको उत्तम कर्म जानेका छन्, तिनीहरू सङ्ग्राममा शत्रु असुरको मायामाथि विजय प्राप्त गर्दछन् ।

मा शूने अग्ने नि षदाम नृणां माशेषसोऽवीरता परि त्वा ।
प्रजावतीषु दुर्यासु दुर्य ॥११॥

हे अग्निदेव ! वीरतारहित, पुत्रपौत्रादि रहित घरमा हामीले रहनु नपरोस् । घरका हितैषि हे अग्निदेव ! पुत्रपौत्रादिले भरिएका घरमा हामी तिम्रो उपासना गर्दै निवास गरौं ।

यमश्वी नित्यमुपयाति यज्ञं प्रजावन्तं स्वपत्यं क्षयं नः ।
स्वजन्मना शेषसा वावृधानम् ॥१२॥

अश्वमा आरूढ भएका पूजनीय अग्निदेवको उपासना जहाँ नित्य [illegible], त्यहाँ प्रजाले परिपूर्ण, सुसन्तति बढाउने घर हामीलाई प्राप्त होस ।

पाहि नो अग्ने रक्षसो अजुष्टात् पाहि धूर्तेररुषो अघायोः ।
त्वा युजा पृतनायूँरभि ष्याम् ॥१३॥

हे अग्निदेव ! असम्बद्ध, दुष्ट असुरबाट हाम्रो रक्षा गर । सेनालाई [illegible] आक्रमण गर्ने दुष्ट शत्रुबाट हामीलाई जोगाऊ । तिम्रा सहायताले उनीहरूलाई हामी जितौं ।

सेदग्निरग्नींरत्यस्त्वन्यान्यत्र वाजी तनयो वीडुपाणिः ।
सहस्रपाथा अक्षरा समेति ॥१४॥

बलिया पाखुरा भएका, बलवान् पुत्रहरू अक्षय स्तोत्रले जुन अग्निदेवको निकटता प्राप्त गर्दछन्, उनै अग्निदेवलाई तिनले जागृत गराऊन् ।

सेदग्निर्यो वनुष्यतो निपाति समेद्धारमंहस उरुष्यात् ।
सुजातासः परि चरन्ति वीराः ॥१५॥

जुन अग्निदेव आफूलाई प्रदीप्त गर्नेहरूको रक्षा गर्दछन्, हिंसक र [illegible]बाट हाम्रो रक्षा गर्दछन् वा जसको उपासनाले मानिसले उत्तम औरस पुत्र प्रदान गर्दछन्, उनै अग्निदेव असल हुन् ।

अयं सो अग्निराहुतः पुरुत्रा यमीशानः समिदिन्धे हविष्मान् ।
परि यमेत्यध्वरेषु होता ॥१६॥

हवि प्रदान गरेर यजमानले राम्ररी प्रदीप्त गर्दै परिक्रमा गरिने अग्निदेव श्रेष्ठ हुन् । उनलाई अनेकौं पटक आहुति प्रदान गरिएको छ ।

त्वे अग्न आहवनानि भूरीशानास आ जुहुयाम नित्या ।
उभा कृण्वन्तो वहतू मियेधे ॥१७॥

हे अग्निदेव ! हामी प्रत्येक दिन स्तुति र यजन दुवै किसिमका [illegible] निम्ति गर्दछौं । कृपा [illegible] हामीलाई तिमी धनको स्वामी बनाइदेऊ ।

इमो अग्ने वीततमानि हव्याजस्रो वक्षि देवतातिमच्छ ।
प्रति न ईं सुरभीणि व्यन्तु ॥१८॥

हे अग्निदेव ! सधैं मन पर्ने हाम्रो हवि समस्त देवताहरूकहाँ [illegible] । हामीले अर्पित गरेको यो सुगन्धित आहुति देवताहरूका लागि अत्यन्त प्रिय हुन्छ ।

मा नो अग्नेऽवीरते परा दा दुर्वाससेऽमतये मा नो अस्यै ।
मा नः क्षुधे मा रक्षस ऋतावो मा नो दमे मा वन आ जुहूर्थाः ॥१९॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो कृपाले हामी बुद्धिहीन नहोऔं र हामीले [illegible] नपरोस । हे अग्निदेव ! हामी कहिल्यै वस्त्र र सन्तानविहीन नरहौं । हे अग्निदेव ! हामी असुर शत्रुका फेला नपरौं । हामीलाई घर वा जङ्गलका मार्गमा मर्नु नपरोस ।

नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि त्वं देव मघवद्भ्यः सुषूदः ।
रातौ स्यामोभयास आ ते यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥२०॥

हे अग्निदेव ! हाम्रा लागि उत्तम अन्न प्रदान गर । तिमी [illegible] प्रदान गर्दछौ । हामी स्तोता र हविदाता दुवैले तिम्रो अनुदान प्राप्त गरौं । हामीलाई तिमी सुरक्षित राखी हाम्रो कल्याण गर ।

त्वमग्ने सुहवो रण्वसन्दृक् सुदीती सूनो सहसो दिदीहि।
मा त्वे सचा तनये नित्य आ धङ्मा वीरो अस्मन्नर्यो वि दासीत् ॥२१॥

हे बलबाट उत्पन्न भएका अग्निदेव ! उत्तम आहुतिले बोलाइने तिमी रमणीय ज्वालाका साथ प्रकट होइदेऊ। हाम्रा पुत्रलाई तिमी नडढाइदेऊ। उनीहरूको सधैँ रक्षा गर्दै त्यस्ता वीरहरूलाई दीर्घायु प्रदान गर।

मा नो अग्ने दुर्भृतये सचैषु देवेद्धेष्वग्निषु प्र वोचः।
मा ते अस्मान्दुर्मतयो भृमाच्चिद्देवस्य सूनो सहसो नशन्त ॥२२॥

हे अग्निदेव ! तिमी हाम्रो सहायक होऊ। देवता र ऋत्विक्‌बाट प्रवृद्ध गरिएका अग्निदेवले हामीलाई पर्याप्त पोषण गरुन्। हे बलका पुत्र अग्निदेव ! तिम्रो दण्डदायक बुद्धि र मायाको भ्रम हामीमाथि व्याप्त हुन नसकोस्।

स मर्तो अग्ने स्वनीक रेवानमर्त्ये य आजुहोति हव्यम्।
स देवता वसुवनिं दधाति यं सूरिरर्थी पृच्छमान एति ॥२३॥

हे अग्निदेव ! तिमी तेजस्वी र अमर छौ ! तिम्रा लागि जुन याजकले हवि अर्पित गर्दछन्, तिनीहरू धनवान् हुन्छन्। स्तोताले गाएका स्तोत्र, जसका आश्रयमा जान्छन्, त्यस्ता अग्निदेवले याजकको सधैँ रक्षा गरुन्। X 122

महो नो अग्ने सुवितस्य विद्वान् रयिं सूरिभ्य आ वहा बृहन्तम्।
येन वयं सहसावन्मदेमाविक्षितास आयुषा सुवीराः ॥२४॥

हे अग्निदेव ! तिमी सर्वज्ञ हौ। त्यसैले हामीलाई उत्तम र कल्याणकारी कार्यमा प्रेरित गर। हामी स्तोताहरू तिम्रो स्तुति गर्दछौँ ! हे बलद्वारा उत्पन्न रक्षा गर्ने अग्निदेव ! हामीलाई तिमी महान् ऐश्वर्य प्रदान गर। त्यसबाट हामी वीर पु..पौत्रका साथ पूर्ण आयुका भएर सुखसँग रहन पाऔँ।

नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि त्वं देव मघवद्भ्यः सुषूदः।
रातौ स्यामोभयास आ ते यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥२५॥

हे अग्निदेव ! हाम्रा निम्ति अन्न अर्भ पवित्र गराऊ। जसले हवि प्रदान गर्दछन्, उनलाई अन्न र धन प्रदान गर। हामी दुवैले दिने गरेको दिव्य दान प्राप्त गर। कल्याणकारी रक्षा साधनले हाम्रो रक्षा गर।

[सूक्त- २]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता**- आप्री सूक्त। **छन्द**- त्रिष्टुप्।

जुषस्व नः समिथमग्ने अद्य शोचा बृहद्यतं धूममृण्वन्।
उप स्पृश दिव्यं सानु स्तूपैः सं रश्मिभिस्ततनः सूर्यस्य ॥१॥

हे अग्निदेव ! आज तिमी हाम्रो समिधा स्वीकार गर। यज्ञीय धुवाँ फैलाउँदै राम्ररी प्रदीप्त होऊ। तिम्रो दिव्य, कान्तियुक्त, स्तुत्य किरण अन्तरिक्ष स्पर्श गरेर सूर्यका किरणमा मिसियोस्।

नराशंसस्य महिमानमेषामुप स्तोषाम यजतस्य यज्ञैः।
वे सुक्रतवः शुचयो धियंधाः स्वदन्ति देवा उभयानि हव्या ॥२॥

[illegible] कर्म गर्ने देवताहरूले दुई किसिमका हविको आस्वादन गर्दछन्। उनीहरूका बीचमा [illegible] र पूजनीय अग्निदेवलाई हवि प्रदान गर्दै उनैको महिमा गाउँछौँ।

ईडेन्यं वो असुरं सुदक्षमन्तर्दूतं रोदसी सत्यवाचम्।
मनुष्वदग्निं मनुना समिद्धं समध्वराय सदमिन्महेम ॥३॥

हे [illegible] हो ! अग्निदेवको पूजा गरिराख, उनी बलवान्, स्तुतिका लागि योग्य, सुदक्ष र [illegible] दूतजस्तै भएर कार्य गर्दछन्।

सपर्यतो भरमाणा अभिज्ञु प्र वृञ्जते नमसा बर्हिरग्नौ।
आजुह्वाना घृतपृष्ठं पृषद्वदध्वर्यतो हविषा मर्जयध्वम् ॥४॥

हे अध्वर्युहरू हो ! तिमीहरू घिउले भिजेको कुश अर्पित गर्दै यजन गर। याजकहरू सेवा भावले [illegible] र हविका रूपमा द्रव्य अर्पित गर्दछन्।

स्वाध्यो३ वि दुरो देवयन्तोऽशिश्रयू रथयुर्देवताता।

पूर्वी शिशुं न मातरा रिहाणे समग्रुवो न समनेष्वञ्जन् ॥५॥

देवत्व कामना गर्ने, रथ प्राप्त गर्न खोज्ने, असल कर्म गर्ने मानिसले यज्ञको आश्रय लिऊन्। नदीले नजिकका क्षेत्र सेचन गरेझैँ यज्ञमा अग्निलाई घिउले सेचन गरुन्। माउ गाईले आफ्ना बाछालाई माया गरेझैँ यज्ञका अग्निलाई याजकले माया गरुन्।

उत योषणे दिव्ये मही न उषासानक्ता सुदुघेव धेनुः।

बर्हिषदा पुरुहूते मघोनी आ यज्ञिये सुविताय श्रयेताम् ॥६॥

कुशका आसनमा विराजमान, धेरैबाट प्रशंसित, धनऐश्वर्य प्रदान गर्ने, दिव्य रूप भएका, यजन गर्न योग्य, उषा र रात्रि रूपका दुई देवीले इच्छापूर्वक दुध दिने कामधेनुजस्तै भएर हाम्रो कल्याण गरुन्, हामीलाई आश्रय प्रदान गरुन्।

विप्रा यज्ञेषु मानुषेषु कारू मन्ये वां जातवेदसा यजध्यै।

ऊर्ध्वं नो अध्वरं कृतं हवेषु ता देवेषु वनथो वार्याणि ॥७॥

हे होता! तिमी यज्ञ गर भन्ने प्रार्थना हामी गर्दछौँ। हाम्रो स्तुति सुनेर यज्ञलाई उर्ध्वगामी बनाउँदै देवताहरूकहाँ पुऱ्याऊ। देवताहरू प्रसन्न भएर हामीलाई धन प्रदान गरुन्।

आ भारती भारतीभिः सजोषा इडा देवैर्मनुष्येभिरग्निः।

सरस्वती सारस्वतेभिरर्वाक् तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं सदन्तु ॥८॥

भारतीहरूसँग भारतीदेवी, देवता एवं मानिससँग इडादेवी र सारस्वतहरूसँग सरस्वती देवी आएर कुशका आसनमा विराजमान होऊन्।

तन्नस्तुरीपमध पोषयित्नु देव त्वष्टर्वि रराणः स्यस्व।

यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः ॥९॥

हे त्वष्टादेव! प्रसन्न भएर हामीलाई स्फूर्ति र वीर्ययुक्त बनाऊ। त्यसबाट देवताहरूको कामना गर्ने, वीर, उत्तम दक्षताले यज्ञकर्म सम्पन्न गर्ने पुत्र उत्पन्न गर्न सकौँ।

वनस्पतेऽव सृजोप देवानग्निर्हविः शमिता सूदयाति।

सेदु होता सत्यतरो यजाति यथा देवानां जनिमानि वेद ॥१०॥

हे वनस्पति! तिमी प्रज्वलित होऊ, अग्निका रूपमा समस्त देवताहरूको आह्वान गर। अग्निदेव शान्तिदायक हवि देवतालाई अर्पित गर्दछन्, उनै अग्निदेवले देवता बोलाउने सत्यनिष्ठ यज्ञ गरुन्। अग्निदेव वास्तवमा देवताहरूको उत्पत्तिका ज्ञाता हुन्।

आ याह्यग्ने समिधानो अर्वाङ् इन्द्रेण देवैः सरथं तुरेभिः।

बर्हिर्न आस्तामदितिः सुपुत्रा स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम् ॥११॥

हे अग्निदेव! तिमी प्रदीप्त भएर इन्द्र र त्वष्टा आदि देवताहरूसँग रथमा आरूढ भएर हाम्रा निकट आऊ। असल पुत्रहरूकी माता अदिति कुशको आसनमा बस्नुन् र प्रदान गरिएको आहुतिले अमर देवताहरू पनि हर्षित होऊन्।

[सूक्त - ३]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि देवता- अग्नि छन्द- त्रिष्टुप्।

अग्निं वो देवमग्निभिः सजोषा यजिष्ठं दूतमध्वरे कृणुध्वम्।

यो मर्त्येषु निध्रुविर्ऋतावा तपुर्मूर्धा घृतान्नः पावकः ॥१॥

हे देवताहरू हो! अनेकौँ अग्निमध्येका पूज्य यज्ञाग्निलाई नै दूतका रूपमा नियुक्त गर। उनी देवता भए पनि मानिसका साथी हुन्, उनी यज्ञवान् वा सत्यवान् छन्, उनको आहार घिउ हो। तिनको तेज र ताप विकारनाशक हुनुका साथै पवित्रता प्रदायक छ।

प्रोथदश्वो न यवसेऽविष्यन्यदा महः संवरणाद्व्यस्थात्।

आदस्य वातो अनु वाति शोचिरध स्म ते व्रजनं कृष्णमस्ति ॥२॥

हिल्लिने घोडाले घाँसमा चरेझैँ दावानलले पेटमा रुख भराउँछन्। यस अवस्थामा वायुका प्रभावले कालो धुवाँ जतातिर जान्छ, अग्निदेवको मार्ग त्यतै हुन्छ।

उद्यस्य ते नवजातस्य वृष्णोऽग्ने चरन्त्यजरा इधानाः ।
अच्छा द्यामरुषो धूम एति सं दूतो अग्न ईयसे हि देवान् ॥३॥

हे यज्ञका अग्निदेव ! तिम्रो नयाँ ज्वाला वर्षा गर्नमा समर्थ छ। हे प्रकाशित यज्ञका अग्निदेव ! तिमी नष्ट नहुने आफ्नो ऊर्जासँगै द्युलोक पुगेर देवतालाई सन्तुष्ट गर्दछौ।

वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो अश्रेत्तृषु यदन्ना समवृक्त जम्भैः ।
सेनेव सृष्ट प्रसितिष्ट एति यवं न दस्म जुह्वा विवेक्षि ॥४॥

हे अग्निदेव ! जौ खाएझैँ काठ आदि भक्षण गर्दछौ। तिम्रा ज्वालारूपी दाँतले काठरूपी अन्न भक्षण गर्दा पृथ्वीलोकमा तिम्रो तेज शीघ्रताले फैलन्छ।

तमिद्दोषा तमुषसि यविष्ठमग्निमत्यं न मर्जयन्त नरः ।
निशिशाना अतिथिमस्य योनौ दीदाय शोचिराहुतस्य वृष्णः ॥५॥

इच्छा पूर्ति गर्नमा समर्थ अग्निदेवको ज्वाला तेजस्वी हुन्छ। रातदिन गतिमान् रहने अश्वजस्तै अग्निदेवलाई याजकहरू उपासना गर्दछन्। तरुण अग्निदेव अतिथिजस्तै पूजनीय छन्।

सुसन्दृक्ते स्वनीक प्रतीकं वि यद्रुक्मो न रोचस उपाके ।
दिवो न ते तन्यतुरेति शुष्मश्चित्रो न सूरः प्रति चक्षि भानुम् ॥६॥

हे तेजस्वी अग्निदेव ! तिमी सूर्यजस्तै देदीप्यमान हुँदा तिम्रो स्वरूप अति शोभनीय हुन्छ। तिम्रो तेज बिजुलीजस्तै अन्तरिक्षमा फैलिन्छ। दर्शनीय सूर्यदेवजस्तै तिमी पनि प्रकाशित हुन्छौ।

यथा वः स्वाहाग्नये दाशेम परीळाभिर्घृतवद्भिश्च हव्यैः ।
तेभिर्नो अग्ने अमितैर्महोभिः शतं पूर्भिरायसीभिर्नि पाहि ॥७॥

हे अग्निदेव ! तिम्रा लागि हामी गाईको घिउले युक्त हवि पदार्थ अर्पित गर्दछौँ र सेवा गर्दछौँ। तिमी पनि प्रसन्न भएर आफ्ना असीमित तेजले उसै किसिमले हाम्रो रक्षा गर, जसरी फलामका बलिया सय किल्लाहरूले मानिसको रक्षा गर्दछन्।

या वा ते सन्ति दाशुषे अधृष्टा गिरो वा याभिर्नृवतीरुरुष्याः ।
ताभिर्नः सूनो सहसो नि पाहि स्मत्सूरीञ्जरितॄञ्जातवेदः ॥८॥

हे बलका पुत्र, सम्पूर्ण ज्ञानले सम्पन्न अग्निदेव ! तिम्रा प्रदीप्त शिखाले हविदाताको कल्याण गर्छ। तिम्रा तेजस्वी वाणी र ज्वालाले असल सन्तानयुक्त प्रजाको रक्षा गर्दछ।

निर्यत्पूतेव स्वाधितिः शुचिर्गात् स्वया कृपा तन्वा३ रोचमानः ।
आ यो मात्रोरुशेन्यो जनिष्ट देवयज्याय सुक्रतुः पावकः ॥९॥

माताका रूपमा रहेका अरणीहरूका गर्भबाट उत्पन्न तीक्ष्ण शस्त्रजस्ता अग्निदेव यज्ञकर्म गर्न समर्थ छन्। आफ्ना पवित्र ज्वाला प्रदीप्त गरेपछि उनी यस्तो कामनायोग्य प्रिय कर्म गर्न समर्थ हुन्छन्।

एता नो अग्ने सौभगा दिदीह्यपि क्रतुं सुचेतसं वतेम ।
विश्वा स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥१०॥

हे अग्निदेव ! हामीलाई उत्तम कर्म गर्नका लागि श्रेष्ठ धन प्रदान गर। यज्ञ गर्ने र श्रेष्ठ बुद्धि भएका पुत्रसँग समस्त किसिमका धन ऐश्वर्य हामी उद्गाता र स्तोतालाई प्राप्त होस्। हाम्रो सबै किसिमले तिमी कल्याण गर।

[सूक्त - ४]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता**– अग्नि। **छन्द**– त्रिष्टुप्।

प्र वः शुक्राय भानवे भरध्वं हव्यं मतिं चाग्नये सुपूतम् ।
यो दैव्यानि मानुषा जनूंष्यन्तर्विश्वानि विद्मना जिगाति ॥१॥

हे याजकहरू हो ! सर्वथा शुद्ध एवं पवित्र अग्निदेवलाई उत्तम हवि र श्रेष्ठ स्तोत्र प्रेषित गर। अग्निदेव समस्त देवता, मानिस र प्राणीका अन्तःकरणमा विद्यमान छन्।

स गृत्सो अग्निस्तरुणश्चिदस्तु यतो यविष्ठो अजनिष्ट मातुः ।
सं यो वना युवते शुचिदन् भूरि चिदन्ना समिदत्ति सद्यः ॥२॥

अग्निदेव महान् ज्ञानी, उत्साही र तरुण छन्। माताका रूपमा रहेका दुई अरणीबाट उत्पन्न हुनेबित्तिकै तेजस्वी र युवा हुन्छन्। उनी वनमा व्याप्त भएर काठ र प्रचुर अन्न शीघ्रताका साथ भक्षण गर्नमा समर्थ छन्।

अस्य देवस्य संसद्यनीके यं मर्तासः श्येतं जगृभ्रे ।
नि यो गृभं पौरुषेयीमुवोच दुरोकमग्निरायवे शुशोच ॥३॥

देवताका यज्ञशालामा तेजस्वी अग्निदेवलाई प्रतिष्ठित गरेर मानिस[illegible] छन्। उनी त्यस सेवाबाट प्रसन्न भएर आहुति ग्रहण गर्दै तीव्रताका साथ तेजोमय बन्दछन् [illegible] मानिसका लागि असहनीय हुन्छ।

अयं कविरकविषु प्रचेता मर्तेष्वग्निरमृतो नि धायि ।
स मा नो अत्र जुहुरः सहस्वः सदा त्वे सुमनसः स्याम ॥४॥

अमर, ज्ञानवान् र तेजस्वी अग्निदेव अज्ञानी मानिसका बीचमा [illegible]। हे बलवान् अग्निदेव ! तिमीलाई धारण गर्नका लागि हामी आफ्नो बुद्धि निरन्तर सचेष्ट [illegible] हाम्रो रक्षा गर।

आ यो योनिं देवकृतं ससाद क्रत्वा ह्यग्निरमृतॉं अतारीत्
तमोषधीश्च वनिनश्च गर्भं भूमिश्च विश्वधायसं बिभर्ति ॥५॥

अग्निदेव स्तोताहरूले बनाएका विशेष स्थानमा स्थापित हुन्छन्। [illegible] आफ्ना प्रखर कर्मले अमर देवताहरूलाई सुरक्षित राख्दछन्। सबैलाई पोषण र [illegible] अग्निदेवलाई पृथ्वी, औषधि र वृक्षले पनि आफूभित्र धारण गर्दछन्।

ईशे ह्यग्निरमृतस्य भूरेरीशे रायः सुवीर्यस्य दातोः ।
मा त्वा वयं सहसावन्नवीरा माप्सवः परि षदाम मादुवः ॥६॥

अग्निदेव उत्तम अमरत्व प्रदान गर्नमा समर्थ छन्। हे अग्निदेव ! [illegible] सधैं तिम्रै सेवा गर्दै छौं। तिम्रा कृपाले हामी कहिल्यै पनि वीर पुत्र र सुन्दर रूपबाट [illegible]।

परिषद्यं ह्यरणस्य रेक्णो नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।
न शेषो अग्ने अन्यजातमस्त्यचेतानस्य मा पथो वि दुक्षः ॥७॥

हामी अज्ञानी मानिसले बनाएका मार्गमा हिँडेर ऋणग्रस्त [illegible] किनभने अर्काको पुत्र पालेर कोही पुत्रवान् हुँदैन। हामीलाई सधैं अफँसित रहने धन[illegible]।

नहि ग्रभायारणः सुशेवोऽन्योदर्यो मनसा मन्तवा उ ।
अधा चिदोकः पुनरित्स एत्या नो वाज्यभीषाळेतु नव्यः ॥८॥

पालेको पुत्र सेवा गर्ने र ऋण नबोकाउने भए पनि [illegible] उनेहरूतिरै जान्छ। पालेका पुत्रले सन्तोष हुँदैन, त्यसैले हे अग्निदेव ! हामीलाई शत्रु [illegible] पुत्र देऊ।

त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमु नः सहसावन्नवद्यात् ।
सं त्वा ध्वस्मन्वदभ्येतु पाथः सं रयिः स्पृहयाय्यः सहस्री ॥९॥

हे अग्निदेव ! हामीलाई पापी र हिंसकबाट सुरक्षित [illegible] लागि हामी हविष्यान्न अर्पित गर्दछौं। तिम्रा कृपाले हामीलाई इच्छा लागेको धन प्राप्त होस्

एता नो अग्ने सौभगा दिदीह्यपि क्रतुं सुचेतसं वतेम ।
विश्वा स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥१०॥

हे अग्निदेव ! हामीलाई उत्तम कर्म गर्नका लागि श्रेष्ठ धन प्रदान गर। यज्ञ गर्ने र श्रेष्ठ बुद्धि भएका पुत्रसँग समस्त किसिमका धन ऐश्वर्य हामी [illegible] र स्तोतालाई प्राप्त होस्। हाम्रो सबै किसिमले तिमी कल्याण गर।

[सूक्त - ५]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता**- वैश्वानर अग्नि। **छन्द**- त्रिष्टुप्।

प्राग्नये तवसे भरध्वं गिरं दिवो अरतये पृथिव्याः ।
यो विश्वेषाममृतानामुपस्थे वैश्वानरो वावृधे जागृवद्भिः ॥१॥

समस्त देवताहरूका उपस्थितिमा वैश्वानर अग्निदेवलाई प्रज्वलित गरेर बढाइन्छ। उनै बढेका अग्निदेव द्युलोक र पृथिवीलोकमा विचरण गर्दछन्। हे मानिसहरू हो ! उनै अग्निदेवको स्तुति गर।

पृष्टो दिवि धाय्यग्निः पृथिव्यां नेता सिन्धूनां वृषभः स्तियानाम् ।
स मानुषीरभि विशो वि भाति वैश्वानरो वावृधानो वरेण ॥२॥

वैश्वानर अग्निदेव मानिसहरूका बीचमा प्रकाशित छन्। उनै अग्निदेव श्रेष्ठ हविद्वारा द्युलोक र

भूलोकमा स्थापित भएका छन्। राम्रो रीतिले पूजित, सबैको कल्याण गर्ने अग्निदेव प्रसन्न भएर जल बर्साउँछन् र नदीलाई जलले भरेर प्रवाहित गर्दछन्।

त्वद्भिया विश आयन्नसिक्नीरसमना जहतीर्भोजनानि।
वैश्वानर पूरवे शोशुचानः पुरो यदग्ने दरयन्नदीदेः ॥३॥

हे अग्निदेव ! तेजले प्रदीप्त भएपछि तिमीले पुरु राजाका शत्रुको सहर ध्वस्त पारेका थियौ। त्यस बेला दुष्ट कर्म गर्नेहरू खानपिन छोडेर जताततै भागेका थिए।

तव त्रिधातु पृथिवी उत द्यौर्वैश्वानर व्रतमग्ने सचन्त।
त्वं भासा रोदसी आ ततन्थाजस्रेण शोचिषा शोशुचानः ॥४॥

हे अग्निदेव ! तिमी विशिष्ट आभाले प्रकाशित भएर द्युलोकर पृथिवीलोकलाई विस्तृत गर्दछौ। तीनै लोकका निवासीहरू तिम्रो व्रत पालन गर्दछन्।

त्वामग्ने हरितो वावशाना गिरः सचन्ते धुनयो घृताचीः।
पतिं कृष्टीनां रथ्यं रयीणां वैश्वानरमुषसां केतुमह्नाम् ॥५॥

हे अग्निदेव ! तिमी किसानका स्वामी, धनका सञ्चालक उषासँगै रहने दिनको प्रतीक चिह्न हौ। घोडा, पापनाशक वाणी र घिएका आहुतिले तिम्रो सेवा गर्दछन्।

त्वे असुर्यं वसवो न्यृण्वन्क्रतुं हि ते मित्रमहो जुषन्त।
त्वं दस्यूँरोकसो अग्न आज उरु ज्योतिर्जनयन्नार्याय ॥६॥

हे अग्निदेव ! तिमीलाई वसुहरूले विलक्षण बल प्रदान गरेर बलवान् बनाएका हुन्। तिमी मित्रहरूका सहायक हौ। असल कर्म गर्ने आर्यको रक्षा गर्नका लागि तिमीले प्रखर तेजद्वारा भयभीत पार्दै दस्युलाई भगायौ।

स जायमानः परमे व्योमन्वायुर्न पाथः परि पासि सद्यः।
त्वं भुवना जनयन्नभि क्रन्नपत्याय जातवेदो दशस्यन् ॥७॥

हे अग्निदेव ! अन्तरिक्षमा सूर्यरूपले प्रकट भएपछि सोमरस वाष्पीकरण गरेर सबैभन्दा पहिले तिमी ग्रहण गर्दछौ। हे ज्ञानरूपी अग्निदेव ! तिमी भुवनमा जल प्रकट गर्दछौ। तिम्रो विद्युत् रूप देखेर र गडगड ध्वनिको गर्जन सुनेर अन्नको कामना गर्ने व्यक्तिहरू आशान्वित हुन्छन्।

तामग्ने अस्मे इषमेरयस्व वैश्वानर द्युमतीं जातवेदः।
यया राधः पिन्वसि विश्ववार पृथु श्रवो दाशुषे मर्त्याय ॥८॥

हे पूर्ण ज्ञानले सम्पन्न अग्निदेव ! तिमी समस्त मानवद्वारा वरण गरिन्छौ। उनीहरूलाई यश प्रदान गर्दछौ। बिजुलीसहित वर्षालाई हाम्रा निम्ति प्रेरित गर। त्यसबाट हाम्रो अन्न र धन वृद्धि होस्।

तं नो अग्ने मघवद्भ्यः पुरुक्षुं रयिं नि वाजं श्रुत्यं युवस्व।
वैश्वानर महि नः शर्म यच्छ रुद्रेभिरग्ने वसुभिः सजोषाः ॥९॥

हे सबै मानिसहरूका हितैषि अग्निदेव ! रुद्र र वसुहरूसँगै तिमी हाम्रो कल्याण गर! हामी याजकहरू तिम्रा लागि हवि अर्पित गर्दछौं! हामीलाई तिमी यशवर्द्धक अन्न, धन र बल प्रदान गर।

[सूक्त – ६]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता**– वैनाश्वर अग्नि। **छन्द**– त्रिष्टुप्।

प्र सम्राजो असुरस्य प्रशस्तिं पुंसः कृष्टीनामनुमाद्यस्य।
इन्द्रस्येव प्र तवसस्कृतानि वन्दे दारुं वन्दमानो विवक्मि ॥१॥

शत्रुका सहर ध्वस्त गर्ने वीरलाई हामी वन्दना गर्दछौं। असुर र वीर मानिसले स्तुति गरेका सम्राट् इन्द्रजस्ता बलवान् अग्निका कार्यको हामी स्तुति र बयान गर्दछौं। X 123

कविं केतुं धासिं भानुमद्रेर्हिन्वन्ति शं राज्यं रोदस्योः।
पुरन्दरस्य गीर्भिरा विवासेऽग्नेर्व्रतानि पूर्व्या महानि ॥२॥

अग्निदेव विद्वान् कवि, ध्वजास्वरूप, मेघ धारण गर्ने र सबैको कल्याण गर्ने हुन्। द्यावापृथिवीका [illegible] शासक अग्निदेव नै हुन्। परम पुरुषार्थी, शत्रुका किल्ला ध्वस्त पार्ने र पुरातन अग्निदेवको [illegible] गर्दछौं।

न्यक्रतून् ग्रथिनो मृधवाचः पणींरश्रद्धाँ अवृधाँ अयज्ञान्।
प्रप्र तान्दस्यूँरग्निर्विवाय पूर्वश्चकारापराँ अयज्यून् ॥३॥

अकर्मी, फटयाइँ बोल्ने, कटुवक्ता, कन्जुस, श्रद्धाविहीन, यज्ञ नगर्ने र पतितहरूलाई प्रगतिहीन बनाएर अग्निदेवले पर पुऱ्याउँछन्। देवताको यज्ञ नगर्नेलाई यिनी प्रगतिमा कान्छो बनाइदिन्छन्।

यो अपाचीने तमसि मदन्तीः प्राचीश्चकार नृतमः शचीभिः।
तमीशानं वस्वो अग्निं गृणीषेऽनानतं दमयन्तं पृतन्यून् ॥४॥

अन्धकारमा डुबेका मान्छेलाई अग्निदेव प्रकाशरूपी ज्ञानद्वारा असल [illegible] हिँड्ने प्रेरणा दिन्छन्। हामी यस्ता शत्रुनाशक र धनका स्वामी अग्निदेवको स्तुति गर्दछौँ।

यो देह्योऽ अनमयद्वधस्नैर्यो अर्यपत्नीरुषसश्चकार।
स निरुध्या नहुषो यह्वो अग्निर्विशश्चक्रे बलिहृतः सहोभिः ॥५॥

अग्निदेवका हतियारले आसुरी मायाजाल भुकाएर सूर्यकी पत्नीका [illegible] उषालाई उत्पन्न गराए। उनै अग्निदेवले आफ्ना प्रतिरोधक शक्तिद्वारा प्रजालाई मुक्त गराए [illegible] प्रजालाई नहुषका लागि कर तिर्न योग्य बनाए।

यस्य शर्मन्नुप विश्वे जनास एवैस्तस्थुः सुमतिं भिक्षमाणाः
वैश्वानरो वरमा रोदस्योराग्निः ससाद पित्रोरुपस्थम् ॥६॥

हविदाताहरूको सत्कर्म सद्बुद्धिको कामना गर्दै वैश्वानर [illegible] नजिकै उपस्थित हुन्छ। समस्त प्राणीका हितैषि अग्निदेव द्यावापृथिवीका माझमा [illegible]

आ देवो ददे बुध्न्याऽ वसूनि वैश्वानर उदिता सूर्यस्य
आ समुद्रादवरादा परस्मादाग्निर्ददे दिव आ पृथिव्याः ॥७॥

वैश्वानर अग्निदेव सूर्यका रूपमा प्रकट भएर अन्धकार [illegible] अन्तरिक्ष र द्यावापृथिवीबाट अन्धकार समाप्त गर्दछन्।

[सूक्त - ७]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता**- [illegible] छन्द- त्रिष्टुप्।

प्र वो देवं चित् सहसानमग्निमश्वं न वाजिनं हिषे [illegible]
भवा नो दूतो अध्वरस्य विद्वान्त्मना देवेषु विविदे [illegible] ॥१॥

हे अग्निदेव ! तिमी देवताहरूका बीचमा रुख [illegible] प्राप्त छौ। तिमी यज्ञमा सर्वज्ञ भएर अश्वजस्तै तीव्र गतिले असुर आदिलाई [illegible]

आ याह्यग्ने पथ्याऽअनु स्वा मन्द्रो देवानां सख्यं [illegible]
आ सानु शुष्मैर्नदयन्पृथिव्या जम्भेभिर्विश्वमुशध [illegible] ॥२॥

हे अग्निदेव ! तिमी अति आनन्दित हुँदै देवता [illegible] द्यावापृथिवीका माथिल्लो भागलाई आफ्ना शोषक तेजले ध्वनित गराउँदै र [illegible] गर्दै आफ्ना मार्गबाट आऊ।

प्राचीनो यज्ञः सुधितं हि बर्हिः प्रीणीते अग्निरीडितो न होता
आ मातरा विश्ववारे हुवानो यतो यविष्ठ जज्ञिषे सुशेवः ॥३॥

यज्ञभन्दा पहिले कुश राम्ररी ओछ्याऔँ। विश्व [illegible] गरौँ। यज्ञका अग्निलाई राम्ररी सेवा गर्दै उनलाई युवा रूपमा प्रज्वलित गरौँ [illegible] आहुति समर्पित गर्दै अग्निदेवलाई सन्तुष्ट पारौँ।

सद्यो अध्वरे रथिरं जनन्त मानुषासो विचेतसो य [illegible]
विशामधायि विश्पतिर्दुरोणेऽग्निर्मन्द्रो मधुवचा ऋतावा ॥४॥

विशेषज्ञहरू रथमा आरूढ भएका अग्निदेवलाई [illegible] त्यसपछि सत्यनिष्ठ एवं मधुरभाषी अग्निदेव प्रजाका घरमा रहेर हवि ग्रहण गर्दछन् र [illegible] भएर सबैलाई आनन्द प्रदान गर्दछन्।

असादि वृतो वह्निराजगन्वानग्निर्ब्रह्मा वृषदने विधर्ता।
द्यौश्च यं पृथिवी वावृधाते आ यं होता यजति विश्ववारम् ॥५॥

प्रजाका घरमा रहने अग्निदेव होताद्वारा पूजित हुन्छन्। उनलाई द्युलोक र भूलोकले बढाउँछन्। अग्निदेव हविदाताको हव्य वहन गरेर ब्रह्मा आदि देवतासम्म पुऱ्याउँछन्।

एते द्युम्नेभिर्विश्वमातिरन्त यन्त्रं ये वारं नर्या अतक्षन्।
प्र ये विशस्तिरन्त श्रोषमाणा आ ये मे अस्य दीधयन्नृतस्य ॥६॥

मानिसहरू यज्ञका निम्ति अग्निदेवलाई प्रज्वलित गरेर मन्त्रले संस्कारित गर्दछन्। उनै अग्निदेव अन्नले हाम्रो पोषण सबै किसिमले गर्दछन्।

नू त्वामग्न ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहसो वसूनाम्।
इषं स्तोतृभ्य मघवद्भ्य आनड्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

हे अग्निदेव ! तिमी बलबाट उत्पन्न र वसुहरूका स्वामी हौ। हामी सबै वसिष्ठ गोत्रीय होताहरू तिम्रा निम्ति हवि समर्पित गर्दछौं। हविदाता र स्तोतालाई तिमी सुरक्षा प्रदान गर्दै अन्न आदिले परिपूर्ण गराऊ।

[सूक्त - ८]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता**- अग्नि। **छन्द**- त्रिष्टुप्।

इन्धे राजा समर्यो नमोभिर्यस्य प्रतीकमाहुतं घृतेन।
नरो हव्येभिरीडते सबाध आग्निरग्र उषसामशोचि ॥१॥

असल शासकजस्ता अग्निदेवलाई वन्दनापूर्वक प्रज्वलित गर्दै छौं। मानिसहरू निरन्तर आहुतिले अग्निदेवको यजन गर्दछन् र घिउले संवर्द्धन गर्छन्। अग्निदेव उषाहरूभन्दा पहिले प्रकाशित हुन्छन्।

अयमु ष्य सुमहाँ अवेदि होता मन्द्रो मनुषो यह्वो अग्निः।
वि भा अकः ससृजानः पृथिव्यां कृष्णपविरोषधीभिर्ववक्षे ॥२॥

अग्निदेव महान् छन्। प्रसन्न भएर फैलँदै गरेका अग्निदेव आफ्नो दीप्ति फैलाउँछन्। कालो धुवाँरूपी मार्गमा हिँड्ने अग्निदेव पृथ्वीमा औषधिद्वारा वृद्धि हुन्छन्।

कया नो अग्ने वि वसः सुवृक्तिं कामु स्वधामृणवः शस्यमानः।
कदा भवेम पतयः सुदत्र रायो वन्तारो दुष्टरस्य साधोः ॥३॥

हे अग्निदेव ! कुन हविरूपी द्रव्य अर्पण गरेपछि हाम्रो स्तुति स्वीकार गर्दछौ ? हे उत्तम दानदाता अग्निदेव ! हामीलाई कहिले दुर्लभ धन प्राप्त होला र कहिले हामी त्यो धन बाँड्न सकौंला ?

प्रप्रायमग्निर्भरतस्य शृण्वे वि यत्सूर्यो न रोचते बृहद्भाः।
अभि यः पूरुं पृतनासु तस्थौ द्युतानो दैव्यो अतिथिः शुशोच ॥४॥

हविष्यान्न प्रदान गर्ने याजकको निमन्त्रणा स्वीकार गर्ने देवताहरूका अतिथि अग्निदेव अति तेजस्वी भएर सूर्यदेवजत्तिकै प्रकाश फैलाउँछन्। पुरुलाई पराजित गर्ने अग्निदेव हाम्रा लागि कल्याणकारी भावले युक्त भएर प्रज्वलित हुन्छन्।

असन्नित्त्वे आहवनानि भूरि भुवो विश्वेभिः सुमना अनीकैः।
स्तुतश्चिदग्ने शृण्विषे गृणानः स्वयं वर्धस्व तन्वं सुजात ॥५॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो जन्म असल किसिमले भएको छ, तेज धारण गरेर प्रसन्न होऊ। पर्याप्त आहुति ग्रहण गरेर तिम्रो शरीर विस्तृत होस्, स्तुति सुनेर हर्षित होऊ।

इदं वचः शतसाः संसहस्रमुदग्नये जनिषीष्ट द्विबर्हाः।
शं यत्स्तोतृभ्य आपये भवाति द्युमदमीवचातनं रक्षोहा ॥६॥

हजारौं गाईका स्वामी र सयौं गाई दान गर्ने, कर्मको मर्म बुझेका विशिष्ट विद्याको ज्ञान भएका, महान् ऋषि वसिष्ठले अग्निदेवलाई यसै स्तोत्रले स्तुति गरे।

नू त्वामग्न ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहसो वसूनाम्।
इषं स्तोतृभ्यो मघवद्भ्य आनड्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

हे अग्निदेव ! तिमी बलबाट उत्पन्न र वसुहरूका स्वामी हौ। हामी सबै वसिष्ठ गोत्रीय होताहरू तिम्रा निम्ति हवि समर्पित गर्दछौं। हविदाता र स्तोतालाई सुरक्षा प्रदान गर्दै अन्न आदिले परिपूर्ण गराऊ।

[सूक्त - ९]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। देवता- अग्नि। छन्द- त्रिष्टुप्।

अबोधि जार उषसामुपस्थाद्धोता मन्द्रः कवितमः पावकः।
दधाति केतुमुभयस्य जन्तोर्हव्या देवेषु द्रविणं सुकृत्सु ॥१॥

पापरूपी अन्धकार जीर्ण गराउने र जार, विद्वान् होता आदिलाई पवित्र गराउने हर्षप्रद अग्निदेव उषा कालमा जागृत भएका छन्। अग्निदेव देवता र मानिस दुवैलाई प्रज्ञावान् बनाउँछन्। देवताका लागि हवि प्रदान गर्ने र सत्कर्म गर्नेहरूलाई धन प्रदान गर्दछन्।

स सुक्रतुर्यो वि दुरः पणीनां पुनानो अर्कं पुरुभोजसं नः।
होता मन्द्रो विशां दमूनास्तिरस्तमो ददृशे राम्याणाम् ॥२॥

श्रेष्ठ कर्ममा लागेका अग्निदेवले पणि नामका कन्जुस व्यापारीको ढोका खोलेर गाई मुक्त गराए। उनै पूजनीय, दुधालु गाईको समूह खोज्ने र देवतालाई आनन्द प्रदान गर्ने अग्निदेव संयमित मनले रहनेहरूका लागि रातको अन्धकार नाश गराउँछन्।

अमूरः कविरदितिर्विवस्वान्त्सुसंसन्मित्रो अतिथिः शिवो नः।
चित्रभानुरुषसां भात्यग्रेऽपां गर्भः प्रस्व१ आ विवेश ॥३॥

मूर्खभन्दा भिन्न, ज्ञानी, दुःखबाट मुक्त, मित्र, पूज्य, तेजस्वी, मङ्गलकारी, विशेष रूपले प्रकाशित अग्निदेव उषाभन्दा पहिले प्रकाशित हुन्छन्। त्यस्ता अग्निदेव जलका गर्भमा उत्पन्न भएर औषधिमा प्रवेश गर्दछन्।

ईडेन्यो वो मनुषो युगेषु समनगा अशुचज्जातवेदाः।
सुसन्दृशा भानुना यो विभाति प्रति गावः समिधानं बुधन्त ॥४॥

हे अग्निदेव ! मानिसले यज्ञकर्म गर्दा तिम्रो स्तुति गर्दछन्। सबै विषयको ज्ञान भएका अग्निदेव सङ्ग्रामका समयमा प्रदीप्त हुन्छन् र दर्शनीय आभाले सुशोभित हुन्छन्। मौलाउने अग्निदेवलाई स्तुतिले प्रेरित गर्दछ।

अग्ने याहि दूत्य१ं मा रिषण्यो देवाँ अच्छा ब्रह्मकृता गणेन।
सरस्वतीं मरुतो अश्विनापो यक्षि देवान् रत्नधेयाय विश्वान् ॥५॥

हे अग्निदेव ! तिमी दौत्य कर्मका निम्ति देवतासमक्ष जाऊ। हे अग्निदेव ! हामी समूहमा रहने स्तोतालाई नमार। हामीलाई रत्न दान गर्नका लागि सरस्वती, मरुद्गण र सबै देवताहरूको यजन गर।

त्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो जरूथं हन्यक्षि राये पुरन्धिम्।
पुरुणीथा जातवेदो जरस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥६॥

हे अग्निदेव ! तिमी कटुभाषी असुर संहार गर। हामी सबै वसिष्ठ गोत्रीय होताहरू तिम्रा निम्ति समिधा समर्पित गर्दछौँ। स्तोत्रद्वारा तिमी देवताहरूलाई सन्तुष्ट गराऊ र हाम्रो कल्याण गर।

[सूक्त - १०]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। देवता- अग्नि। छन्द- त्रिष्टुप्।

उषो न जारः पृथु पाजो अश्रेद्दविद्युतद्दीद्यच्छोशुचानः।
वृषा हरिः शुचिरा भाति भासा धियो हिन्वान उशतीरजीगः ॥१॥

उषाको प्रभाव जीर्ण गराउने जारजस्ता सूर्यदेवजस्तिकै तेजको आश्रय लिएका अग्निदेव विस्तृत हुन्छन्। विद्युत्जस्तै चमक भएका, देदीप्यमान, शोभनीय, कामनापूरक, दुःख-निवारक, पवित्र अग्निदेव कर्मलाई प्रेरित गर्दै आफ्नो आभाले प्रकाशित हुन्छन्।

स्व१र्ण वस्तोरुषसामरोचि यज्ञं तन्वाना उशिजो न मन्म।
अग्निर्जन्मानि देव आ वि विद्वान्द्रवद् दूतो देवयावा वनिष्ठः ॥२॥

उषाका अधिपतिर अग्निदेव दिउँसोका सूर्यजस्तै सुशोभित हुन्छन्। सुखको कामना गर्ने ऋत्विकहरू मननीय स्तोत्र गाउँदै यज्ञ विस्तार गर्दछन्। विद्वान्, देवताका दूतरूपी अग्निदेव देवताका निकट जान्छन् र प्राणीलाई प्रभावित गराउँछन्।

अच्छा गिरो मतयो देवयन्तीरग्निं यन्ति द्रविणं भिक्षमाणाः।
सुसन्दृशं सुप्रतीकं स्वञ्चं हव्यवाहमरतिं मानुषाणाम् ॥३॥

देवत्व प्राप्तिको इच्छा भएको बुद्धि र धनको याचना गर्ने वाणी अग्निदेवसम्म पुग्दछ। अग्निदेव हवि लिएर जाने सुन्दर दर्शनीय छन् र मानिसहरूका स्वामी हुन्।

इन्द्रं नो अग्ने वसुभिः सजोषा रुद्रं रुद्रेभिरा वहा बृहन्तम्।
आदित्येभिरदितिं विश्वजन्यां बृहस्पतिमृक्वभिर्विश्ववारम् ॥४॥

हे अग्निदेव ! वसुहरूसँग इन्द्रदेवलाई, आदित्यहरूसँग विश्वकी माता अदितिलाई, स्तुत्य अङ्गिराहरूसँग श्रेष्ठ बृहस्पतिदेवलाई र रुद्रहरूसँग रुद्रदेवलाई आह्वान गर।

मन्द्रं होतारमुशिजो यविष्ठमग्निं विश ईडते अध्वरेषु।
स हि क्षपावाँ अभवद्रयीणामतन्द्रो दूतो यजथाय देवान् ॥५॥

धनको कामना गर्ने मानिसहरू स्तुति योग्य, होता र युवा अग्निदेवलाई यज्ञमा स्तुति गर्दछन्। अग्निदेव रातमा पनि प्रकाशति हुन्छन् र देवयज्ञमा हवि प्रदान गर्ने देवताका लागि तन्द्रारहित र फुर्तिला दूत हुन्।

[सूक्त - ११]

ऋषि - *वसिष्ठ मैत्रावरुणि।* **देवता**- *अग्नि।* **छन्द**- *त्रिष्टुप्।*

महाँ अस्यध्वरस्य प्रकेतो न ऋते त्वदमृता मादयन्ते।
आ विश्वेभिः सरथं याहि देवैर्न्यग्ने होता प्रथमः सदेह ॥१॥

हे अग्निदेव ! तिमी ध्वजाझैँ भएर यज्ञको सूचना गर्दछौ। तिमी महान् छौ, समस्त देवताहरूसँग रथमा आरुढ भई आएर प्रथम होताका रूपमा कुशको आसन ग्रहण गर। तिमीविना देवताहरू हर्षित हुँदैनन्।

त्वामीडते अजिरं दूत्याय हविष्मन्तः सदमिन्मानुषासः।
यस्य देवैरासदो बर्हिरग्नेऽहान्यस्मै सुदिना भवन्ति ॥२॥

हे अग्निदेव ! तिमी प्रगतिशील छौ। दूतझैँ भएर काम गर भन्दै हवि दान गर्ने मानिस सधैँ तिमीसित बिन्ति गर्दछन्। देवताहरूसँग जुन याजकका कुशका आसनमा तिमी बस्दछौ, उसका आउँदा दिनहरू सप्रिन्छन्।

त्रिश्चिदक्तोः प्र चिकितुर्वसूनि त्वे अन्तर्दाशुषे मर्त्याय।
मनुष्वदग्न इह यक्षि देवान्भवा नो दूतो अभिशस्तिपावा ॥३॥

हे अग्निदेव ! ऋत्विक्हरू मानिसको हितका लागि दिनमा तीन पटक तिमीलाई हवि अर्पित गर्दछन्। मनुका यज्ञमा जसरी दूत बनेका थियौ, हाम्रा यज्ञमा पनि उसरी नै दूत बनेर हामीलाई दुष्कृत्यरूपी शत्रुबाट जोगाऊ।

अग्निरीशे बृहतो अध्वरस्याग्निर्विश्वस्य हविषः कृतस्य।
क्रतुं ह्यस्य वसवो जुषन्ताथा देवा दधिरे हव्यवाहम् ॥४॥

अग्निदेव यज्ञ र समस्त आहुतिका पति हुन्। देवताहरूले अग्निदेवलाई हवि वहन गर्ने बनाएका छन्। यिनै अग्निदेवको सेवा वसुहरूले गर्दछन्।

आग्ने वह हविरद्याय देवानिन्द्रज्येष्ठास इह मादयन्ताम्।
इमं यज्ञं दिवि देवेषु धेहि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥

हे अग्निदेव ! तिमी हविष्यान्न ग्रहण गर्नका लागि देवतालाई आमन्त्रित गर। तिमी यस यज्ञलाई वहन गरेर स्वर्गलोकसम्म पुऱ्याइदेऊ। यज्ञका प्रमुख इन्द्रदेव हर्षित होऊन्। सबैं देवताहरूले हाम्रो रक्षा र कल्याण गरुन्।

[सूक्त - १२]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता**- अग्नि। **छन्द**- त्रिष्टुप्।

अगन्म महा नमसा यविष्ठं यो दीदाय समिद्धः स्वे दुरोणे।
चित्रभानुं रोदसी अन्तरुर्वी स्वाहुतं विश्वतः प्रत्यञ्चम् ॥१॥

आफ्नै स्थानमा प्रदीप्त अग्निदेव आकाश र पृथ्वीका मध्य भागमा विशेष रूपले दीप्तिमान् भएका

छन्। उत्तम आहुतिले युक्त, सर्वत्र व्याप्त, चिरयुवा अग्निदेवलाई श्रद्धापूर्वक नमस्कार गर्दै हामी उनैको आश्रय प्राप्त गर्दछौं।

स मह्ना विश्वा दुरितानि साह्वानग्निः ष्टवे दम आ जातवेदाः।

स नो रक्षिषद् दुरितादवद्यादस्मान्गृणत उत नो मघोनः ॥२॥

आफ्ना महान तेजले समस्त पाप नष्ट गर्ने, ज्ञानरूपी प्रकाश विस्तार गराउने अग्निदेव यज्ञशालामा प्रतिष्ठित हुन्छन्। स्तुत्य अग्निदेव हामीलाई दोषपूर्ण र निन्दित कर्मबाट जोगाउँछन् र आहुति स्वीकार गरेर हाम्रो योगक्षेम वहन गर्दछन्।

त्वं वरुण उत मित्रो अग्ने त्वां वर्धन्ति मतिभिर्वसिष्ठाः।

त्वे वसु सुषणनानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥३॥

हे अग्निदेव ! तिमी कामना पूरा गर्ने वरुणका रूप र स्नेहपूर्वक सहयोग गर्ने मित्रका रूप हौ। ऋत्विक्हरू विशिष्ट एवं श्रेष्ठ स्तुतिले तिमीलाई गौरवान्वित गराउँछन्। तिमी असल धन र कल्याणकारी साधनले हाम्रो रक्षा गर।

[सूक्त - १३]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - वैश्वानर अग्नि। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

प्राग्नये विश्वशुचे धियन्धेऽसुरघ्ने मन्म धीतिं धरध्वम्।

भरे हविर्न बर्हिषि प्रीणानो वैश्वानराय यतये मतीनाम् ॥१॥

सबैलाई प्रेरणा दिने, यज्ञरूपी कर्म धारण गर्ने, असुर संहार गर्ने अग्निदेवका निम्ति हाम स्तुतिसहित यज्ञ गर्दै छौं। प्रसन्न भएर उनले हाम्रा मनोकामना पूरा गराऊन्।

त्वमग्ने शोचिषा शोशुचान आ रोदसी अपृणा जायमानः।

त्वं देवाँ अभिशस्तेरमुञ्चो वैश्वानर जातवेदो महित्वा ॥२॥

हे अग्निदेव ! उत्पन्न हुनासाथ तिम्रा महिमाले शत्रुबाट देवताको रक्षा गरेको थियो।

जातो यदग्ने भुवना व्यख्यः पशून्न गोपा इर्यः परिज्मा।

वैश्वानर ब्रह्मणे विन्द गातुं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥३॥

हे वैश्वानर अग्निदेव ! उत्पन्न हुनासाथ तिमी सर्वप्रेरक एवं सर्वत्रगामी भएर पशुको सुरक्षा गर्दछौ तिमी ज्ञान दान गर्नका लागि मार्ग खोज्दै भुवनको निरीक्षण गर्दछौ। सधैं हाम्रो पालन र कल्य गर। X१२५

[सूक्त - १४]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - अग्नि। **छन्द** - त्रिष्टुप् १ - बृहती।

समिधा जातवेदसे देवाय देवहूतिभिः।

हविर्भिः शुक्रशोचिषे नमस्विनो वयं दाशेमाग्नये ॥१॥

हामी हविदाता सर्वज्ञानसम्पन्न अग्निदेवलाई समिधाले सेवा गर्दछौं। हामी हविरूपी द्रव्यसँग स गाएर शुभ्र आभासम्पन्न अग्निदेवको सेवा गर्दछौं।

वयं ते अग्ने समिधा विधेम वयं दाशेम सुष्टुती यजत्र।

वयं घृतेनाध्वरस्य होतर्वयं देव हविषा भद्रशोचे ॥२॥

हे पूजनीय अग्निदेव ! हामी समिधाले तिम्रो सेवा र उत्तम स्तुतिले पूजा गर्दछौं। हे यज्ञका अग्निदेव ! हामी घिउले तिम्रो सेवा गर्दछौं। हे मङ्गलकारी प्रदीप्त ज्वाला भएका अग्निदेव ! हविरूपी द्रव्यद्वारा तिम्रो सेवा गर्दछौं।

आ नो देवेभिरुप देवहूतिमग्ने याहि वषट्कृतिं जुषाणः।

तुभ्यं देवाय दाशतः स्याम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥३॥

हे अग्निदेव ! वषट् भन्दै दिएको अन्नरूपी हवि स्वीकार गर। तिमी देवताहरूसँग हाम्रा आऊ। हे देव ! हामी तिम्रो सेवा गरौं। तिमी हाम्रो पालन र कल्याण गर।

[सूक्त - १५]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - अग्नि। **छन्द** - गायत्री।

अपसद्याय मीढ्हुष आस्ये जुहुता हविः। यो नो नेदिष्ठमाप्यम् ॥१॥

हे ऋत्विक्हरू हो ! मित्रका रूपमा अग्निदेव हाम्रा अत्यन्त नजिकै रहन्छन्। तिनका मुखम अर्पित गर।

यः पञ्च चर्षणीरभि निषसाद दमेदमे । कविर्गृहपतिर्युवा ॥२॥

हे ज्ञानी, गृहपति तरुण अग्निदेव ! तिमी पाँचै वर्गसमक्ष प्रत्येक घरमा प्रतिष्ठित छौ ।

स नो वेदो अमात्यमग्नी रक्षतु विश्वतः । उतास्मान्पात्वंहसः ॥३॥

अत्यन्त कल्याणकारी अग्निदेव धनको रक्षा गर्न हाम्रा सहायक होऊन् र हामीलाई पापबाट पर राखून् ।

नवं नु स्तोममग्नये दिवः श्येनाय जीजनम् । वस्वः कुविद्वनाति नः ॥४॥

द्युलोकका शीघ्रगामी श्येन पक्षीजस्तै अग्निदेवका लागि हामी स्तोताहरू नयाँ स्तोत्र प्रस्तुत गर्दछौँ, उनले हामीलाई मनग्गे धन प्रदान गरुन् ।

स्पार्हा यस्य श्रियो दृशे रयिर्वीरवतो यथा । अग्रे यज्ञस्य शोचतः ॥५॥

अग्निको देदीप्यमान शिखा यज्ञका अग्रभागमा उसरी नै सुशोभित देखिन्छ, जसरी पुत्रवान् याजक धनले शोभनीय हुन्छ ।

सेमां वेतु वषट्कृतिमग्निर्जुषत नो गिरः । यजिष्ठो हव्यवाहनः ॥६॥

यजनीय हविरूपी द्रव्य वहने गर्ने अग्निदेवले हामीद्वारा अर्पित वषट्कार स्तोत्र स्वीकार गरुन् र हाम्रो प्रार्थना सुनून् ।

नि त्वा नक्ष्य विश्पते द्युमन्तं देव धीमहि । सुवीरमग्न आहुत ॥७॥

हे आभायुक्त सुवीर अग्निदेव ! तिमीलाई हामी यहाँ प्रतिष्ठित गराउँछौँ । हे उपास्य संसारका स्वामी ! तिमीलाई याजकहरू बोलाउँछन् ।

क्षप उस्रश्च दीदिहि स्वग्नयस्त्वया वयम् । सुवीरस्त्वमस्मयुः ॥८॥

तिमी रात र दिनमा प्रदीप्त होऊ । हे अग्निदेव ! तिमीबाट नै हामी उत्तम धनले सम्पन्न हुन्छौँ । तिमी हाम्रा सुन्दर स्तोत्रले प्रसन्न होऊ ।

उप त्वा सातये नरो विप्रासो यन्ति धीतिभिः । उपाक्षरा सहस्रिणी ॥९॥

विप्रहरू बुद्धिपूर्वक कर्म गरेर तिमीकहाँ धन पाउनका लागि पुग्दछन् । सहस्र अक्षर भएका वाणी पनि तिमीकहाँ पुग्दछन् ।

अग्नी रक्षांसि सेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः । शुचिः पावक ईड्यः ॥१०॥

सफा आभायुक्त, अमर, पवित्र र शुद्ध गराउने अग्निदेव असुर नाश गर्दछन् । ती स्तुति गर्न योग्य देवता हुन् ।

स नो राधांस्या भरेशानः सहसो यहो । भगश्च दातु वार्यम् ॥११॥

हे बलका पुत्र अग्निदेव ! समस्त विश्वका अधिपति हुनाले हामीलाई उत्तम धन प्रदान गर । भगदेवले पनि हामीलाई धन प्रदान गरुन् ।

त्वमग्ने वीरवद्यशो देवश्च सविता भगः । दितिश्च दाति वार्यम् ॥१२॥

हे अग्निदेव ! युद्धमा हामीभन्दा विपरीत नहोऊ । भरियाले भारी उचालेर ल्याएझैँ शत्रुबाट जितेर [illegible] गरेको सम्पदा ल्याएर हामीलाई प्रदान गर ।

अग्ने रक्षा णो अंहसः प्रति ष्म देव रीषतः । तपिष्ठैरजरो दह ॥१३॥

हे [illegible] ! हामीलाई पापबाट बचाऊ । हाम्रो रक्षा गरेर तिमी आफ्ना अजरअमर र प्रखर तेजले [illegible] कामना भस्मीभूत गराऊ ।

[illegible]धा मही न आयस्यनाधृष्टो नृपीतये । पूर्भवा शतभुजिः ॥१४॥

हे [illegible] नहुने अग्निदेव ! हामी मानिसको सुरक्षाका लागि सयौँ किसिमका विशेषताले [illegible]लियो नगर तिमी बनाऊ ।

त्वं न पाह्यंहसो दोषावस्तरघायतः । दिवा नक्तमदाभ्य ॥१५॥

हे [illegible] ! हामीलाई पापबाट बचाऊ र दिन एवं रातका समयमा दुष्ट शत्रुबाट हाम्रो रक्षा [illegible]

[सूक्त - १६]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता**- अग्नि। **छन्द** - प्रगाथ।

एना वो अग्निं नमसोर्जो नपातमा हुवे।
प्रियं चेतिष्ठमरतिं स्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतम् ॥१॥

शक्ति अक्षुण्ण गराउने, चेतना एवं स्नेह प्रदाता, उत्तम यज्ञका आधाररूप, ज्ञानप्रदाता, सनातन अग्निदेवलाई आह्वान गर्दै हामी उनको वन्दना गर्दछौँ।

स योजते अरुषा विश्वभोजसा स दुद्रवत्स्वाहुतः।
सुब्रह्मा यज्ञः सुशमी वसूनां देवं राधो जनानाम् ॥२॥

अग्निदेव विश्वमा प्राणीको पोषण गर्नमा समर्थ तेज नियोजित गर्दछन्। उत्तम ज्ञानी, संयमी, पवित्र अग्निदेव श्रेष्ठ आहुतिले प्रदीप्त भएर गतिमान् हुन्छन्। विद्वान्हरूका श्रेष्ठ धन अग्निदेव नै हुन्।

उदस्य शोचिरस्थादाजुह्वानस्य मीढ्हुषः।
उद्धूमासो अरुषासो दिविस्पृशः समग्निमिन्धते नरः ॥३॥

हामी कामना पूर्ति गराउने अग्निलाई प्रदीप्त गर्दै छौँ। हवि अर्पित गर्नाले अग्निदेवको तेज माथि उठ्दछ। तेजवान् र स्वर्गलोकसम्म छुन पुग्ने धुवाँ माथि उठ्दै छ।

तं त्वा दूतं कृण्महे यशस्तमं देवाँ आ वीतये वह।
विश्वा सूनो सहसो मर्तभोजना रास्व तद्यत्त्वेमहे ॥४॥

हे बलले उत्पन्न अग्निदेव ! तिमीलाई हामी आफ्नो दूतका रूपमा स्वीकार गर्दछौँ। हे देव ! हवि ग्रहण गर्नका लागि समस्त देवताहरूको आह्वान गर। तिमीसँग हामीले याचना गरेका बेला मानिसले उपभोग गर्ने योग्य धन प्रदान गर।

त्वमग्ने गृहपतिस्त्वं होता नो अध्वरे।
त्वं पोता विश्ववार प्रचेता यक्षि वेषि च वार्यम् ॥५॥

हे अग्निदेव ! तिमी यस यज्ञका होता र गृहपतिजस्तै हौ। तिमी सबै जनाबाट स्वीकार गर्न योग्य छौ र सबैलाई पवित्र गराउँछौ। तिमी श्रेष्ठ ज्ञानी हौ र धन आदि प्राप्त गरेर वितरण गर्दछौ।

कृधि रत्नं यजमानाय सुक्रतो त्वं हि रत्नधा असि।
आ न ऋते शिशीहि विश्वमृत्विजं सुशंसो यश्च दक्षते ॥६॥

हे श्रेष्ठकर्मा अग्निदेव ! तिमी याजकलाई रत्न प्रदान गर। सन्तुष्ट भएर हाम्रा यज्ञमा सबै ऋत्विकहरूलाई तेजस्वी बनाऊ। प्रशंसनीयलाई कुशलतापूर्वक वृद्धि गराऊ।

त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः।
यन्तारो ये मघवानो जनानामूर्वान्दयन्त गोनाम् ॥७॥

हे अग्निदेव ! अग्निमा उत्तम कार्य गर्ने विद्वान्हरू, धनको दान गर्नेहरू, प्रजाको व्यवस्था बनाउनेहरू र गाई पालन गर्नेहरू तिम्रो कृपाका पात्र बनून्।

येषामिळा घृतहस्ता दुरोण आँ अपि प्राता निषीदति।
ताँस्त्रायस्व सहस्य द्रुहो निदो यच्छा नः शर्म दीर्घश्रुत् ॥८॥

हे बलवान् अग्निदेव ! जुन घरमा यज्ञका निम्ति घिउ र हविष्यान्न भरिएका पात्र लिएर देवीजस्ता स्त्री निवास गर्छन्, तिमी निन्दक र शत्रुबाट तिनीहरूको रक्षा गर। हामी तिम्रो स्तुति गर्दछौँ।

स मन्द्रया च जिह्वया वह्निरासा विदुष्टरः।
अग्ने रयिं मघवद्भ्यो न आ वह हव्यदातिं च सूदय ॥९॥

हे अग्निदेव ! हविरूपी द्रव्य प्रेषित गर्ने कर्ममा हामी सबैलाई प्रेरित गर। जिब्राले आनन्ददायी हवि वहन गर्ने हे हविवाहक देवता ! हामीलाई तिमी धन प्रदान गर।

ये राधांसि ददत्यश्व्या मघा कामेन श्रवसो महः।
ताँ अंहसः पिपृहि पर्तृभिष्ट्वं शतं पूर्भिर्यविष्ठ्य ॥१०॥

हे अत्यन्त तरुण अग्निदेव ! जुन मानिस यश प्राप्तिका कामनाले साधना गर्दछन् र अश्वजस्तै गतिशील हवि अर्पित गर्दछन्, उनीहरूलाई पापबाट बचाऊ। आफ्ना संरक्षण साधनले सयौँ किसिमका किल्लामा उनीहरूलाई सुरक्षित गर।

देवो वो द्रविणोदाः पूर्णां विवष्ट्यासिचम्।
उद्वा सिञ्चध्वमुप वा पृणध्वमादिद्वो देव ओहते ॥११॥

हे याजकहरू हो ! तिमीहरूबाट धन प्रदाता अग्निदेवले भाव र पात्रमा पूर्ण आहुतिको अपेक्षा गर्दछन्। तिमीहरू उनलाई पूर्ण सिञ्चित गर। त्यसो भएपछि ती देवताले तिम्रा कार्यलाई वहन गर्दछन्।

तं होतारमध्वरस्य प्रचेतसं वह्निं देवा अकृण्वत।
दधाति रत्नं विधते सुवीर्यमग्निर्जनाय दाशुषे ॥१२॥

देवताहरूले श्रेष्ठ ज्ञानसम्पन्न अग्निदेवलाई आफ्नो सहायक बनाएका छन्। उनी हव्यवाहक पनि हुन्। उनले यज्ञ गर्ने र दान दिनेहरूलाई पराक्रम आदि श्रेष्ठतम विभूति प्रदान गर्दछन्।

[सूक्त - १७]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता**– अग्नि। **छन्द**– द्विपदा त्रिष्टुप्।

अग्ने भव सुषमिधा समिद्ध उत बर्हिरुर्विया वि स्तृणीताम् ॥१॥

हे अग्निदेव ! तिमी उत्तम किसिमले प्रज्वलित होऊ। याजकहरू असल किसिमले कुशका आसन बिछ्याऊन्।

उत द्वार उशतीर्वि श्रयन्तामुत देवाँ उशत आ वहेह ॥२॥

हे अग्निदेव ! देवत्व कामना गर्नेलाई तिमी आश्रय प्रदान गर र यज्ञको अभिलाषा गर्ने देवतालाई यस यज्ञमा आह्वान गर।

अग्ने वीहि हविषा यक्षि देवान्त्स्वध्वरा कृणुहि जातवेदः ॥३॥

हे सर्वज्ञानसम्पन्न अग्निदेव ! तिमी देवताका नजिक गएर हविले यजन गर। उनलाई सुन्दर यज्ञकर्ता बनाऊ।

स्वध्वरा करति जातवेदा यक्षद्देवाँ अमृतान्पिप्रयच्च ॥४॥

हे ज्ञानसम्पन्न अग्निदेव ! तिमी अमर देवताहरूको यजन गर र स्तोत्रले प्रसन्न गराऊ।

वंस्व विश्वा वार्याणि प्रचेतः सत्या भवन्त्वाशिषो नो अद्य ॥५॥

हे ज्ञानवान् अग्निदेव ! हामीलाई सबै किसिमले उत्तम धन प्रदान गर। आज हामीलाई प्रदान गरेको आशीर्वाद सत्य सिद्ध होस्।

त्वामु ते दधिरे हव्यवाहं देवासो अग्न ऊर्ज आ नपातम् ॥६॥

हे बलका पुत्र अग्निदेव ! तिमीलाई देवताहरूले हविवाहकका रूपमा स्वीकार गर्छन्।

ते ते देवाय दाशतः स्याम महो नो रत्ना वि दध इयानः ॥७॥

हे अग्निदेव ! तिमी प्रकाशस्वरूप, महान् एवं उपास्य हौ। हामी तिम्रा लागि आहुति अर्पित गर्दछौं। हामीलाई तिमी रत्न प्रदान गर।

[सूक्त - १८]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता**- इन्द्र सुदास पैजवन। **छन्द**- त्रिष्टुप्।

त्वे ह यत्पितरश्चिन्न इन्द्र विश्वा वामा जरितारो असन्वन्।
त्वे गावः सुदुघास्त्वे ह्यश्वास्त्वं वसु देवयते वनिष्ठः ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! प्राचीन कालमा हाम्रा पूर्वजहरू स्तुतिद्वारा तिमीलाई प्रसन्न गरेर धन प्राप्त गर्दथे। तिमी उत्तम घोडा र दुधालु गाईका स्वामी हौ। तिमी देवत्व प्राप्तिको कामना भएका हामी सबैलाई प्रचुर धन प्रदान गर्दछौ।

राजेव हि जनिभिः क्षेष्येवाव द्युभिरभि विदुष्कविः सन्।
पिशा गिरो मघवन् गोभिरश्वैस्त्वायतः शिशीहि राये अस्मान् ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! रानीहरूका माझमा राजा सुशोभित भएझैँ तिमी द्युलोकमा सुशोभित छौ। ज्ञानी र कवि भएर स्तुति गर्नेहरूलाई रूप प्रदान गर र अश्वद्वारा उनीहरूको रक्षा गर। हामीलाई संस्कारवान् [illegible] धन आसोम् अन्न तिमीसित प्रार्थना गर्दछौं।

इमा उ त्वा पस्पृधानासो अत्र मन्द्रा गिरो देवयन्तीरुप स्थुः ।
अर्वाची ते पथ्या राय एतु स्याम ते सुमताविन्द्र शर्मन् ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! यस यज्ञमा हामी स्तोताहरू स्तोत्रले तिम्रो यशोगान गर्दछौं। होड गर्ने, हर्षित गर्ने र देवत्वको कामना गर्ने हाम्रो वाणी तिमीकहाँ पुग्दछ। तिमीबाट प्रेषित सद्बुद्धिले हामी सुखका साथै धन पनि प्राप्त गरौं।

धेनुं न त्वा सूयवसे दुदुक्षन्नुप ब्रह्माणि ससृजे वसिष्ठः ।
त्वामिन्मे गोपतिं विश्व आहा न इन्द्रः सुमतिं गन्त्वच्छ ॥४॥

तिमीलाई दोहन गर्नका निम्ति वसिष्ठले बाछारूपी स्तोत्रको रचना गर्दछन्। राम्रो घाँस पाइने गोठका गोठालाले बाछाको सहायताद्वारा गाई दुहेझैं तिमीलाई उनी दुहुन्छन्। विश्वमा तिमी नै गाईका पतिको रूपमा प्रसिद्ध छौ। हे इन्द्रदेव ! हामी वसिष्ठ गोत्रीय [illegible]हरूको स्तुति सुनेर हाम्रा नजिकै आऊ।

अर्णांसि चित्पप्रथाना सुदास इन्द्रो गाधान्यकृणोत्सुपारा ।
शर्धन्तं शिम्युमुचथस्य नव्यः शापं सिन्धूनामकृणोदशस्तीः ॥५॥

स्तुतिबाट प्रसन्न भएर इन्द्रदेवले सुदास राजालाई उर्लिएका तरङ्ग [illegible], कठिन, पार पाइनसक्नुको परुष्णी नदी सजिलैसित पार गराए। स्तुति गर्नेहरूलाई उनले [illegible] नदीका शापबाट मुक्त गराए।

पुरोडा इत्तुर्वशो यक्षुरासीद्राये मत्स्यासो निशिता अपीव ।
श्रुष्टिं चक्रुर्भृगवो द्रुह्यवश्च सखा सखायमतरद्विषूचोः ॥६॥

तुर्वशले यज्ञबाट प्रगति गर्न खोजेका थिए। उनी मत्स्यहरू[illegible] धनऐश्वर्यका लागि प्रयत्नरत थिए। भृगु र द्रुह धनका लागि होडबाजी गर्दै थिए। यस [illegible] इन्द्रले तुर्वश आदिलाई नष्ट गराए। मित्र सुदासलाई तारिदिए।

आ पक्थासो भलानसो भनन्तालिनासो विषाणिनः शिवासः ।
आ योऽनयत्सधमा आर्यस्य गव्या तृत्सुभ्यो अजगन्युधा नृन् ॥७॥

हविष्यान्न पकाउन सिपालु, तपस्यामा लागेका, भद्रमुख, [illegible] स्तोताहरू सबैको कल्याण गर्ने इच्छाले इन्द्रदेवको स्तुति गर्दछन्। इन्द्रदेवले [illegible] असल पुरुषका गाई फिर्ता ल्याउन युद्ध गरे र गाई चोर्नेहरूलाई नाश गरेका थिए।

दुराध्योऽ अदितिं स्रेवयन्तोऽचेतसो वि जगृभ्रे परुष्णीम् ।
मह्नाविव्यक् पृथिवीं पत्यमानः पशुष्कविरशयच्चायमानः ॥८॥

दुष्ट बुद्धि भएका मूर्ख शत्रुले परुष्णी नदीका किनार [illegible]। इन्द्रदेवका कृपाले सुदासले पालेको पशुजस्ता चयमानका पुत्रलाई सजिलै [illegible]। त्यसपछि सुदासको यश विश्वव्यापी भयो।

ईयुरर्थं न न्यर्थं परुष्णीमाशुश्चनेदभिपित्वं जगाम ।
सुदास ईन्द्रः सुतुकाँ अमित्रानरन्धयन्मानुषे वध्रिवाचः ॥९॥

इन्द्रदेवले परुष्णीका किनारा बनाउन लगाएर जलप्रवाह [illegible] गराए। सुदासका घोडा पनि आफ्ना गन्तव्यमा गए। इन्द्रदेवले सुदासका ती शत्रुलाई [illegible], जो दुर्मुख र धेरै सन्तानले युक्त थिए।

ईयुर्गावो न यवसादगोपा यथाकृतमभि मित्रं चितासः ।
पृश्निगावः पृश्निनिप्रेषितासः श्रुष्टिं चक्रुर्नियुतो रन्तयश्च ॥१०॥

गोठालोविनाका गाई चरनतिर गएझैं माताद्वारा [illegible], [illegible], [illegible] वर्णका गाईहरू पहिले नै निश्चित गरिएअनुसार आफ्ना मित्र इन्द्रदेवको सहायता[illegible] लागि जान्छन्। मरुत्हरूका अश्व पनि फुर्तिलो किसिमले गतिमान हुन्छन्।

एकं च यो विंशतिं च श्रवस्या वैकर्णयोर्जनान्राजा न्यस्तः ।
दस्मो न सद्मन्नि शिशाति बर्हिः शूरः सर्गमकृणोदिन्द्र एषाम् ॥११॥

वीर इन्द्रदेवले सुदासको सहायताका लागि मरुत्हरूलाई उत्पन्न गराए। युवकले कुश काटेझैं मरुत्हरू सङ्ग्राममा शत्रु काट्दछन्। इन्द्रदेवले सुदासको रक्षाका लागि विकर्ण देशका कुरो नसुन्ने एक्काइस अर्टीहरूलाई मारिदिए।

अध श्रुतं कवषं वृद्धमप्स्वनु द्रुह्युं नि वृणग्वज्रबाहुः ।
वृणाना अत्र सख्याय सख्यं त्वायन्तो ये अमदन्ननु त्वा ॥१२॥

त्यसपछि हातमा वज्र लिएका इन्द्रदेवले श्रुत, कवष र वृद्ध द्रोहीलाई जलमा डुबाएर मारिदिए। हे इन्द्रदेव ! त्यस बेला जसले तिम्रो अनुकूल आनन्ददायी काम गरे, तिनीहरू तिम्रा मित्र कहलाए।

वि सद्यो विश्वा दृंहितान्येषमिन्द्रः पुरः सहसा सप्त दर्दः ।
व्यानवस्य तृत्सवे गयं भाग्जेष्म पूरुं विदथे मृध्रवाचम् ॥१३॥

इन्द्रदेवले आफ्नै सामर्थ्यले शत्रुको सैन्यशक्ति र बलिया किल्ला ध्वस्त गराए। अनुका पुत्र गयलाई तृत्सुका निमित्त प्रदान गरे। हे इन्द्रदेव ! हामीमाथि यस्तो कृपा गर, जसले कटुभाषीमाथि हामी विजय प्राप्त गर्न सकौँ।

नि गव्यवोऽनवो द्रुह्यवश्च षष्टिः शता सुषुपुः षट् सहस्रा ।
षष्टिर्वीरासो अधि षड् दुवोयु विश्वेदिन्द्रस्य वीर्या कृतानि ॥१४॥

हे इन्द्रदेव ! अनु र द्रुहका छैसट्ठी हजार छैसट्ठी वीरलाई तिमीले सुदासको हितका लागि मारिदियौ। यी सबै कार्य तिम्रो पराक्रमका द्योतक हुन्।

इन्द्रेणैते तृत्सवो वेविषाणा आपो न सृष्टा अधवन्त नीचीः ।
दुर्मित्रासः प्रकलविन् मिमाना जहुर्विश्वानि भोजना सुदासे ॥१५॥

सङ्ग्रामभूमिमा अज्ञानी, दुष्ट सहयोगी लिएका तृत्सु इन्द्रका सामु टिक्न सकेनन् र ओरालो लागेको पानीझैँ तीव्र गतिले भागे। उनले छोडेको भोग्य सामग्री सुदासलाई प्राप्त भयो।

अर्धं वीरस्य शृतपामनिन्द्रं परा शर्धन्तं नुनुदे अभि क्षाम् ।
इन्द्रो मन्युं मन्युम्यो मिमाय भेजे पथो वर्तनिं पत्यमानः ॥१६॥

विनाशक वीर, दुष्ट, हविरूपी अन्न भक्षक, विनाशक शत्रु र शत्रुको क्रोध इन्द्रदेवले धराशायी गराए। भगुवा शत्रुलाई कुलेलम ठोक्नका लागि विवश गराए।

आध्रेण चित्तद्वेकं चकार सिंह्यं चित्पेत्वेना जघान ।
अव स्रक्तीर्वेश्यावृश्चदिन्द्रः प्रायच्छद्विश्वा भोजना सुदासे ॥१७॥

इन्द्रदेवले सुदासद्वारा गराएका कार्य दरिद्रले ठूलो दान गरेको वा बोकाले सिंहलाई मारेको वा सियोले रुख ढालेकोजस्तै चमत्कारपूर्ण भए। यसैले इन्द्रदेवले सुदासलाई नै समस्त किसिमले भोग्य पदार्थ प्रदान गरे।

शश्वन्तो हि शत्रवो रारधुष्टे भेदस्य चिच्छर्धतो विन्द रन्धिम् ।
मर्तौं एनः स्तुवतो यः कृणोति तिग्मं तस्मिन्नि जहि वज्रमिन्द्र ॥१८॥

हे इन्द्रदेव ! समस्त वीर शत्रु तिम्रा वशमा परेका छन्। हे देव ! सुकर्म गर्नेहरूको अहित गर्ने भेदलाई वशमा पारेर त्यसलाई वज्र प्रहार गर।

आवदिन्द्रं यमुना तृत्सवश्च प्रात्र भेदं सर्वताता मुषायत् ।
अजासश्च शिग्रवो यक्षवश्च बलिं शीर्षाणि जभ्रुरश्व्यानि ॥१९॥

सर्वव्यापी युद्धमा इन्द्रदेवले भेद आदि शत्रु संहार गरेका थिए। यमुना र तृत्सुले इन्द्रदेवलाई सन्तुष्ट गरेका थिए। अजा, शिग्रु र यक्षुले इन्द्रदेवका निम्ति अनेकौँ अश्व उपहार दिए।

न त इन्द्र सुमतयो न रायः सञ्चक्षे पूर्वा उषसो न नूत्नाः ।
देवकं चिन्मान्यमानं जघन्थाव त्मना बृहतः शम्बरं भेत् ॥२०॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले पहिले कृपा गरेर जुन धन आदि प्रदान गर्‍यौ, ती सबै उषाजस्तै अवर्णनीय छन्। तिम्रा नयाँ उपकारको पनि वर्णन गरिसक्नु छैन। तिमीले मान्यमानका पुत्र देवकको संहार गरेर ठूलो ढुङ्गाले किचेर शम्बर असुरलाई आफैँ वध गर्‍यौ।

प्र ये गृहादममदुस्त्वाया पराशरः शतयातुर्वसिष्ठः ।
न ते भोजस्य सख्यं मृषन्ताधा सूरिभ्यः सुदिना व्युच्छान् ॥२१॥

हे इन्द्रदेव ! जसलाई असुरले मार्न चाहन्थे, त्यस्ता पराशर, वसिष्ठ आदि ऋषिहरूले भक्तिपूर्वक तिम्रो स्तुति गरेका छन्। तिनीहरूका तिमी पालक हौ। त्यसो भएकैले उनीहरूले तिम्रो मित्रता छोड्दैनन्। तिम्रो कृपाले यी ऋषिहरूले असल दिन पाऊन्।

द्वे नप्तुर्देववतः शते गोर्द्वा रथा वधूमन्ता सुदासः।
अर्हन्नग्ने पैजवनस्य दानं होतेव सद्म पर्येमि रेभन्॥२२॥

हे अग्निदेव ! देववानका नाति र पिजवनका पुत्र राजा सुदासले दुई सय गाई र भारी ओसार्ने दुई वटा रथ दानमा दिए। हामी यस दानको प्रशंसा गर्दै होताझैं यज्ञगृहमा यज्ञ सम्पन्न गर्नका लागि जान्छौं।

चत्वारो मा पैजवनस्य दानाः स्मद्दिष्टयः कृशनिनो निरेके।
ऋज्रासो मा पृथिविष्ठाः सुदासस्तोकं तोकाय श्रवसे वहन्ति॥२३॥

पिजवनका पुत्र सुदास राजाले सुनका गहनाले सजिएको, कठिन मार्गमा सजिलैसित जान सक्ने र पुत्रजस्तै गरेर पालेका चार सय अश्व श्रद्धापूर्वक दान दिए। पृथ्वीमा प्रसिद्ध ती घोडाहरू वसिष्ठ ऋषिका पुत्रजस्तै हुनाले पुत्र र यश प्राप्त गर्नका लागि लिएर जान्छन्।

यस्य श्रवो रोदसी अन्तरुर्वी शीर्ष्णेशीर्ष्णे विबभाजा विभक्ता।
सप्तेदिन्द्रं न स्रवतो गृणन्ति नि युध्यामधिमशिशादभीके॥२४॥

दान दाताका रूपमा राजा सुदासको यश पृथ्वी र स्वर्गलोकसम्म फैलियो। सातै लोकले यस्ता दानीको प्रशंसा इन्द्रदेवको जस्तै गर्छन्। युध्यामधि नामको [illegible] शत्रु नदीहरूद्वारा मारियो।

इमं नरो मरुतः सश्चतातु दिवोदासं न पितरं सुदासः।
अविष्टना पैजवनस्य केतं दूणाशं क्षत्रमजरं दुवोयु॥२५॥

हे नेतृत्वको क्षमताले सम्पन्न मरुतहरू हो ! [illegible] जसका पिता पिजवन हुन्। दिवोदासको जस्तै सुदासका निवासको पनि रक्षा [illegible] अक्षय बढोस्, कहिल्यै नघटोस्।

[सूक्त - १९]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - इन्द्र। छन्द - त्रिष्टुप्।

यस्तिग्मशृङ्गो वृषभो न भीम एकः कृष्टीश्च्यावयति प्र विश्वाः।
यः शश्वतो अदाशुषो गयस्य प्रयन्तासि सुष्वितराय वेदः॥१॥

जुन इन्द्रदेव तिखा सिङ भएको साँढेजस्तै भयङ्कर छन्, उनले एक्लै नै समस्त शत्रुलाई आफ्ना स्थानबाट च्युत गराउँछन्। जसले यज्ञ गर्दैनन्, [illegible] निवास खोस्ने हे इन्द्रदेव ! हामी याजकहरूलाई तिमी धनऐश्वर्य प्रदान [illegible]

त्वं ह त्यदिन्द्र कुत्समावः शुश्रूषमाणस्तन्वा समर्ये।
दासं यच्छुष्णं कुयवं न्यस्मा अरन्धय आर्जुनेयाय शिक्षन्॥२॥

हे इन्द्रदेव ! सङ्ग्राममा कुत्सको सुरक्षा र [illegible] थियौ। त्यस बेला अर्जुनीका पुत्र कुत्सलाई धन दियौ अनि शुष्ण र कुयव [illegible]

त्वं धृष्णो धृषता वीतहव्यं प्रावो विश्वाभिरूतिभिः सुदासम्।
प्र पौरुकुत्सिं त्रसदस्युमावः क्षेत्रसाता वृत्रहत्येषु पूरुम्॥३॥

हे अदम्य इन्द्रदेव ! तिमी हवि पदार्थ [illegible] सुदासको सुरक्षा आफ्ना वज्रका रक्षण शक्तिले गर्दछौ। शत्रु संहार गर्ने र भूमि बाँड्ने [illegible] पुरुकुत्सका पुत्र त्रसदस्यु र पूरुको संरक्षण गरेका थियौ।

त्वं नृभिर्नृमणो देववीतौ भूरीणि वृत्रा हर्यश्व हंसि।
त्वं नि दस्युं चुमुरिं धुनिं चास्वापयो दभीतये सुहन्तु॥४॥

मानिसका हितैषि मन भएका हे इन्द्रदेव ! तिमीले [illegible] मरुतहरूका सहायताले उनका शत्रुको विनाश गरेका थियौ। हे हरियो अश्व भएका इन्द्रदेव ! [illegible] नै दभीतिको सुरक्षाका लागि चुमुरी र धुनी नामका दस्यु मारेका थियौ।

तव च्यौत्नानि वज्रहस्त तानि नव यत्पुरो नवतिं च सद्यः।
निवेशने शततमाविवेषीरहञ्च वृत्रं नमुचिमुताहन्॥५॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमीले आफ्ना प्रसिद्ध बलद्वारा शत्रुका [illegible] नगर अति कम समयमा ध्वस्त पारिदियौ। आफ्नो निवासका लागि सयौं नगरमा प्रवेश गरेर तिमीले वृत्रासुर र नमुचीलाई मारिदियौ।

सना ता त इन्द्र भोजनानि रातहव्याय दाशुषे सुदासे।
वृष्णे ते हरी वृषणा युनज्मि व्यन्तु ब्रह्माणि पुरुशाक वाजम् ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! तिमीले हविदाता राजा सुदासका लागि सधैँ रहिरहने धनसम्पदा प्रदान गऱ्यौ। हे कामना पूर्ति गर्ने बहुकर्मा इन्द्रदेव ! हामी तिम्रा लागि दुई वटा बलशाली अश्व रथमा जोड्दछौँ। तिमी बलशाली छौ र तिमीकहाँ हाम्रो स्तोत्र पुगोस्।

मा ते अस्यां सहसावन्परिष्टावघाय भूम हरिवः परादै।
त्रायस्व नोऽवृकेभिर्वरूथैस्तव प्रियासः सूरिषु स्याम ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी बलवान् अश्वका स्वामी हौ। तिम्रा यज्ञमा हामी अर्काको सहायता पाउने पाप नगरौँ ! तिमी आफ्ना रक्षण साधनले हाम्रो रक्षा गर। स्तुति गर्ने हामी तिम्रा विशेष प्रिय पात्र बनौँ।

प्रियास इत्ते मघवन्नभिष्टौ नरो मदेम शरणे सखायः।
नि तुर्वशं नि याद्वं शिशीह्यतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन् ॥८॥

हे धनका अधिपति इन्द्रदेव ! तिम्रो स्तुति गर्ने हामी आपसमा प्रेमपूर्वक मित्रभावले घरमा प्रसन्न भएर रहौँ। तिमी अतिथिसत्कारमा निपुण सुदासलाई सुख प्रदान गर्दै तुर्वश र यदुवंशीलाई परास्त गर।

सद्यश्चिन्नु ते मघवन्नभिष्टौ नरः शंसन्त्युक्थशास उक्था।
ये ते हवेभिर्वि पणीँरदाशन्नस्मान्वृणीष्व युज्याय तस्मै ॥९॥

हे धनवान् इन्द्रदेव ! तिम्रा यज्ञमा हामी स्तोताहरू स्तोत्र उच्चारण गर्दछौँ। तिनीलाई हवि अर्पित गरेर उक्थ उच्चारण गर्दै लोभीलाई पनि धन दान गर्ने प्रेरणा दियौँ। हामी सबैलाई तिमी मित्रका रूपमा स्वीकार गर।

एते स्तोमा नरां नृतम तुभ्यमस्मद्र्यञ्चो ददतो मघानि।
तेषामिन्द्र वृत्रहत्ये शिवो भूः सखा च शूरोऽविता च नृणाम् ॥१०॥

हे नेतृत्व गर्नमा श्रेष्ठ इन्द्रदेव ! स्तोत्र र हविले यजन गर्नेहरूले तिमीलाई हामी सबैको हितैषि बनाइदिएका छन्। तिमी युद्धका समयमा यिनै स्तोताको रक्षा गर।

नू इन्द्र शूर स्तवमान ऊती ब्रह्मजूतस्तन्वा वावृधस्व।
उप नो वाजान्मिमीह्युप स्तीन्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥११॥

हे शूरवीर इन्द्रदेव ! स्तुत्य र ज्ञानले प्रेरित भएर तिम्रो शरीर र रक्षण शक्ति वृद्धि होस्। हामी सबैलाई आफ्ना कल्याणकारी शक्तिले सुरक्षित गर्दै अन्न र आवास प्रदान गर।

[सूक्त - २०]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

उग्रो जज्ञे वीर्याय स्वधावाञ्चक्रिरपो नर्यो यत्करिष्यन्।
जग्मिर्युवा नृषदनमवोभिस्त्राता न इन्द्र एनसो महश्चित् ॥१॥

धारणशक्तिले युक्त पराक्रमी इन्द्रदेव वीरतापूर्ण कार्य गर्नका लागि उन्नत भएका हुन्। उनले मानिसको हितका लागि उचित ठानेको काम अवश्य पूर्ण गर्दछन्। यज्ञशालातिर जाने वरुण र तरुण इन्द्रदेवले महापातकबाट हाम्रो रक्षा गरुन्।

हन्ता वृत्रमिन्द्रः शूशुवानः प्रावीन्नु वीरो जरितारमूती।
कर्ता सुदासे अह वा उ लोकं दाता वसु मुहुरा दाशुषे भूत् ॥२॥

वृद्धि प्राप्त गरेपछि इन्द्रदेव वृत्रलाई संहार गर्दछन्। स्तोतालाई आश्रय प्रदान गर्दै उनीहरूको रक्षा गर्दछन्। उनी सुदास राजाका लागि क्षेत्र निर्माण गर्दछन् र याजकलाई बारम्बार धन प्रदान गर्दछन्।

युध्मो अनर्वा खजकृत्समद्वा शूरः सत्राषाड्जनुषेमषाळ्हः।
व्यास इन्द्रः पृतनाः स्वोजा अधा विश्वं शत्रूयन्तं जघान ॥३॥

युद्धका कलामा कुशल, युद्धमा लागि पर्ने, योद्धा, सङ्ग्रामका लागि सधैँ तत्पर, शूरवीर र सहज रूपमा अनेकौँ शत्रु जित्ने, स्वयं कहिल्यै नहार्ने, इन्द्रदेवले शत्रुको सैन्यदल अस्तव्यस्त गराएर [illegible]

उभे चिदिन्द्र रोदसी महित्वा पप्राथ तविषीभिस्तुविष्मः।
नि वज्रमिन्द्रो हरिवान्मिमिक्षन्त्समन्धसा मदेषु वा उवोच ॥४॥

हे परम ऐश्वर्यशाली इन्द्रदेव ! तिमी आफ्नो बल र महिमाले द्यावापृथिवी दुवै लोकलाई परिपूरित गर्दछौ। अश्वमा चढेका इन्द्रदेव शत्रुमाथि वज्रले आघात गर्छन्। इन्द्रदेवलाई यज्ञमा सोमरसले सेवा गर्नुपर्छ।

वृषा जजान वृषणं रणाय तमु चिन्नारी नर्यं ससूव।
प्र यः सेनानीरध नृभ्यो अस्तिनः सत्वा गवेषणः स धृष्णुः ॥५॥

बलशालिनी माता र बलवान् पिताले मानिसका हितमा युद्ध गर्नका लागि पुत्र इन्द्रलाई उत्पन्न गरे। उनी मानिसका हितकारी सेनानायक र प्रभावशाली स्वामी हुन्। उनै शत्रुनाशक इन्द्रदेव गाईको खोजी गर्ने र शत्रुलाई दमन गर्छन्।

नू चित्स भ्रेषते जनो न रेषन्मनो यो अस्य घोरमाविवासात्।
यज्ञैर्य इन्द्रे दधते दुवांसि क्षयत्स राय ऋतपा ऋतेजाः ॥६॥

यी शूरवीर इन्द्रदेवको मन यज्ञले सेवा गरेर प्रसन्न गराउने मानिसहरू पतित र क्षीण हुँदैनन्। यज्ञबाट उत्पन्न र यज्ञका रक्षक इन्द्रदेव स्तोतालाई धन प्रदान गर्दछन्।

यदिन्द्र पूर्वो अपराय शिक्षन्नयज्ज्यायान् कनीयसो देष्णम्।
अमृत इत्पर्यासीत दूरमा चित्र चित्र्यं भरा रयिं नः ॥७॥

हे विचित्र इन्द्रदेव ! पुर्खाले आफ्ना वंशजलाई दिने वा दूर देशमा जाँदा पाइने अथवा ठूलाबाट सानालाई प्राप्त हुने यी तीनै खालका अक्षय धन हामीलाई तिमी देऊ।

यस्त इन्द्र प्रियो जनो ददाशदसन्निरेके अद्रिवः सखा ते।
वयं ते अस्यां सुमतौ चनिष्ठाः स्याम वरूथे अघ्नतो नृपीतौ ॥८॥

हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिम्रा लागि हवि प्रदान गर्ने प्रिय मित्रलाई तिमीले दिएको धन प्राप्त होस्! तिम्रा कृपाले हामी धनवान्, अन्नवान् र अहिंसक बनौँ। मानिसले निवास गर्न योग्य सुरक्षित घरमा हामी रहौँ।

एष स्तोमो अचिक्रदद्वृषा त उत स्तामुर्मघवन्नक्रपिष्ट।
रायस्कामो जरितारं त आगन्त्वमङ्ग शक्र वस्व आ शको नः ॥९॥

हे धनवान् इन्द्रदेव ! तिम्रो बलवर्द्धक यो सोम, शब्द गर्दछ र स्तोता स्तुति गर्दछन्। हे इन्द्रदेव ! हामी तिम्रा स्तोता हौँ। हामीलाई धनको इच्छा छ, त्यसैले धनसहितको निवास प्रदान गर।

स न इन्द्र त्वयताया इषे धास्त्मना च ये मघवानो जुनन्ति।
वस्वी षु ते जरित्रे अस्तु शक्तिर्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई स्वीकार गरेर सुरक्षित राख। तिमीले प्रदान गरेको अन्न उपभोग गर्ने शक्ति हामीमा होस्। स्वेच्छापूर्वक हवि प्रदान गर्ने धनवान्लाई सुरक्षित गर। स्तोताहरूमा स्तुति गर्ने शक्ति होस्। कल्याणकारी रक्षण साधनले हाम्रो सुरक्षा गर।

[सूक्त - २१]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

असावि देवं गोऋजीकमन्धो न्यस्मिन्निन्द्रो जनुषेमुवोच।
बोधामसि त्वा हर्यश्व यज्ञैर्बोधा नः स्तोममन्धसो मदेषु ॥१॥

दिव्य सोमरस पेलेर गाईका दुधमा मिसाएका छौँ। इन्द्रदेव जन्मदेखि नै रुचाउँछन्। हे हरि नामका अश्व भएका इन्द्रदेव ! हामी यज्ञमा तिमीलाई जागृत गराउँछौँ. सोमले आनन्दित भएर हाम्रा स्तोत्रमा तिमी ध्यान देऊ।

प्र यन्ति यज्ञं विपयन्ति बर्हिः सोममादो विदथे दुध्रवाचः।
न्यु भ्रियन्ते यशसो गृभादा दूरउपब्दो वृषणो नृषाचः ॥२॥

याजकहरू यज्ञशालामा कुशको आसन ओछ्याउँछन् र ढुङ्गामा सोम कुट्दछन्। सोम कुट्नाले ढुङ्गा ठोकिँदा आएको कर्कश ध्वनि टाढै सुनिन्छ। ऋत्विकहरूले बलवर्द्धक सोम कुट्ने ढुङ्गा घरैबाट ल्याएका थिए।

त्वमिन्द्र स्रवितवा अपस्कः परिष्ठिता अहिना शूर पूर्वीः।
त्वद्वावक्रे रथ्योऽ न धेना रेजन्ते विश्वा कृत्रिमाणि भीषा ॥३॥

हे शूरवीर इन्द्रदेव ! वृत्रबाट आक्रान्त भएर रोकिएका पानीका धेरै वटा प्रवाह तिमीले प्रवाहित गरायौ। तिमीले नै नदीलाई रथमा चढेको वीर हिँडेझैँ बग्न दिएका हौ। तिम्रा डरले भुवनहरू कम्पित भए।

भीमो विवेषायुधेभिरेषामपांसि विश्वा नर्याणि विद्वान्।
इन्द्रः पुरो जर्हृषाणो वि दूधोद्वि वज्रहस्तो महिना जघान ॥४॥

इन्द्रदेव मानव हितकारी र समस्त कार्यकुशल छन्। आयुध धारण गरेर भयङ्करजस्ता लाग्ने इन्द्रदेव हर्षित भएपछि वज्र धारण गरेर शत्रुका सेनाभित्र पसेपछि शत्रुलाई भयभीत गराउँदै तिनीहरूको वध गर्दछन्।

न यातव इन्द्र जुजुवुर्नो न वन्दना शविष्ठ वेद्याभिः।
स शर्धदर्यो विषुणस्य जन्तोर्मा शिश्नदेवा अपि गुर्ऋतं नः ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! असुरले हामीमाथि घात गर्न नसकून्। बलशाली असुरले हाम्रो वन्दना र अध्ययनमा पनि बाधा नपारुन्। हे आर्य ! विषमतालाई नियन्त्रणमा राख। हिंसक स्वभाव र कामुक वृत्ति भएकाहरू हाम्रा यज्ञका नजिकै आउन नपाऊन्।

अभि क्रत्वेन्द्र भूरध ज्मन्न ते विव्यङ्महिमानं रजांसि।
स्वेना हि वृत्रं शवसा जघन्थ न शत्रुरन्तं विविदद्युधा ते ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी आफ्ना पुरुषार्थले भूलोकका सबै शत्रु प्राणी परास्त गर्दछौ। तिम्रो सबै महिमा लोकले जानेको छैन। तिमी आफ्ना बलले वृत्र नामको शत्रु संहार गर्दछौ। युद्धमा शत्रुले तिम्रो पार पाउन सक्दैनन्।

देवाश्चित्ते असुर्याय पूर्वेऽनु क्षत्राय ममिरे सहांसि।
इन्द्रो मघानि दयते विषह्येन्द्रं वाजस्य जोहुवन्त सातौ ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! पहिले देवताहरूले तिम्रो बल र शत्रु मार्ने शक्तिको तुलना गर्दा तिमीलाई कमजोर ठानेका थिए। तिमी शत्रु जितेर धनजति आफ्ना भक्तलाई प्रदान गर्दछौ। धनको इच्छाले याजकहरू इन्द्रदेवको स्तुति गर्दछन्।

कीरिश्चिद्धि त्वामवसे जुहावेशानमिन्द्र सौभगस्य भूरेः।
अवो बभूथ शतमूते अस्मे अभिक्षत्तुस्त्वावतो वरूता ॥८॥

हे शासनकर्ता इन्द्रदेव ! स्तोताहरू तिम्रो स्तुति गर्दै आफ्ना सुरक्षाको कामना गर्दछन्। तिम्रा सयौँ रक्षण साधनले हाम्रा धनको सुरक्षा गर। तिमीसित जसले स्पर्धा गर्दछन्, त्यस्ता शत्रुको नाश गर।

सखायस्त इन्द्र विश्वह स्याम नमोवृधासो महिना तरुत्र।
वन्वन्तु स्मा तेऽवसा समीकेऽ ऽभीतिमर्यो वनुषां शवांसि ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! हामी सबै तिम्रो यश बढाउनका लागि सधैँभरि सखाका रूपमा रहौँ। हे महिमावान् ! हे तारक इन्द्रदेव ! स्तोताहरू तिमीबाट सुरक्षित होऊन् र आक्रमण गर्न आउने शत्रुलाई जितून्।

स न इन्द्र त्वयताया इषे धास्त्मना च ये मघवानो जुनन्ति।
वस्वी षु ते जरित्रे अस्तु शक्तिर्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥१०॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई स्वीकार गरेर तिमी सुरक्षित राख। त्यसो भएपछि तिमीले प्रदान गरेको अन्न उपभोग गर्ने शक्ति हामीभित्र होस्। स्वेच्छापूर्वक हवि प्रदान गर्ने धनवान्लाई सुरक्षित गर। स्तोताहरूमा स्तुति गर्ने शक्ति रहोस्। तिमी कल्याणकारी रक्षण साधनले हामी सबैको सुरक्षा गर।

[सूक्त - २२]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। देवता - इन्द्र। छन्द - विराट्, ९ त्रष्टुप्।

पिबा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुषाव हर्यश्वाद्रिः।
सोतुर्बाहुभ्यां सुयतो नार्वा ॥१॥

हे अश्वयुक्त इन्द्रदेव ! आनन्ददायक सोमरस पान गर। सञ्चालकका हातले उचित रूपमा नियन्त्रित घोडाजस्तै ढुङ्गाले सुरक्षा साथ तिम्रा लागि सोमरस निकालिन्छ।

यस्ते मदो युज्यश्चारुरस्ति येन वृत्राणि हर्यश्व हंसि।
स त्वामिन्द्र प्रभूवसो ममत्तु ॥२॥

हे घोडाका समृद्धिशाली स्वामी इन्द्रदेव ! जुन सोमरसका उत्साहले तिमी वृत्रासुर मार्दछौ, त्यस श्रेष्ठ रसले तिमीलाई आनन्द प्रदान गरोस्।

बोधा सु मे मघवन्वाचमेमां यां ते वसिष्ठो अर्चति प्रशस्तिम्।
इमा ब्रह्म सधमादे जुषस्व ॥३॥

हे ऐश्वर्यशाली इन्द्रदेव ! विशिष्ट याजकहरू गुणगान गर्दै श्रेष्ठ [illegible] तिम्रो अर्चना गरिरहेका छन्। त्यो राम्रो वाणी विचारपूर्वक स्वीकार गर। यज्ञस्थलमा यो [illegible] हविष्य ग्रहण गर।

श्रुधी हवं विपिपानस्याद्रेर्बोधा विप्रस्यार्चतो मनीषाम्।
कृष्वा दुवांस्यन्तमा सचेमा ॥४॥

सोमरस पान गर्ने हे इन्द्रदेव ! हाम्रो आह्वानमा ध्यान [illegible] ज्ञानीको प्रार्थना सुन। हामीलाई आफ्ना सच्चा मित्रका ठानेर सेवा स्वीकार गर।

न ते गिरो अपि मृष्ये तुरस्य न सुष्टुतिमसुर्यस्य विद्वान्
सदा ते नाम स्वयशो विवक्मि ॥५॥

हे इन्द्रदेव तिम्रो असाधारण बल जानेका हामी तिम्रो [illegible]। तिम्रो यश बढाउने स्तोत्र हामी पाठ गर्दछौँ।

भूरि हि ते सवना मानुषेषु भूरि मनीषी हवते त्वामिन्द्र
मारे अस्मन्मघवञ्ज्योक्कः ॥६॥

हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव ! हामी मानिसहरू तिम्रा लागि [illegible] तिम्रा लागि हवन पनि हुने गर्दछन्। त्यसैले हामीबाट टाढा तिमी नजाऊ।

तुभ्येदिमा सवना शूर विश्वा तुभ्यं ब्रह्माणि वर्धना कृणोमि
त्वं नृभिर्हव्यो विश्वधासि ॥७॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रा लागि यज्ञका अनेकौँ सवन छन्। [illegible] यश बढाउनकै लागि हो। मानिसहरूले हवि प्रदान गर्न योग्य तिमी नै छौ।

नू चिन्नु ते मन्यमानस्य दस्मोदश्नुवन्ति महिमानमुग्र न [illegible]मिन्द्र ते राधः ॥

हे दर्शनीय इन्द्रदेव ! तिम्रो यस्तो सम्माननीय महिमाको [illegible] पाउन सक्दैन। हे शूरवीर ! तिम्रा पराक्रम र धनको पार कसैले पाउन सक्दैन।

ये च पूर्व ऋषयो ये च नूत्ना इन्द्र ब्रह्माणि जनयन्त विप्राः
अस्मे ते सन्तु सख्या शिवानि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! प्राचीन र नवीन ऋषिहरूले रचेका स्तोत्रले [illegible] तिमीले जसरी उनीहरूको कल्याण गर्‍यौ, उसरी नै हामी स्तोताहरूलाई पनि [illegible] कल्याण गर। कृपा गरेर कल्याणकारी साधनले हामी सबैको सुरक्षा गर।

[सूक्त - [illegible]]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - इन्द्र **छन्द** - त्रिष्टुप्।

उदु ब्रह्माण्यैरत श्रवस्येन्द्रं समर्ये महया वसिष्ठ।
आ यो विश्वानि शवसा ततानोपश्रोता म ईवतो वचांसि ॥१॥

हे इन्द्रियजित् ऋषि ! आफ्ना शक्तिले सम्पूर्ण भुवनलाई [illegible] गर्ने, अन्न प्राप्तिका कामनाले यज्ञमा यश बढाउने र उपासकको प्रार्थना सुन्ने इन्द्रदेवको [illegible] गर्ने खालका स्तोत्र पाठ गर।

अयामि घोष इन्द्र देवजामिरिरज्यन्त यच्छुरुधो विवाचि।
नहि स्वमायुश्चिकिते जनेषु तानीदंहांस्यति पर्ष्यस्मान् ॥२॥

देवताको स्तुति गर्दा शोक नाश गर्ने औषधि बढ्दछ। हे इन्द्रदेव ! मानिसहरू कसैले आफ्नो आयु जान्दैनन्। हामीलाई सबै पापबाट पार लगाऊ।

युञ्जे रथं गवेषणं हरिभ्यामुप ब्रह्माणि जुजुषाणमस्थुः।
वि बाधिष्ट स्य रोदसी महित्वेन्द्रो वृत्राण्यप्रती जघन्वान् ॥३॥

[illegible] लगाउने इन्द्रदेवका रथमा हरियो वर्णका दुवै अश्व नियोजित छन्। स्तोत्रले [illegible] सेवा गर्दछन्, हामी उनको उपासना गर्दछौं। इन्द्रदेव आफ्ना महिमाले द्यावापृथिवी [illegible] गर्दछन्। इन्द्रदेव अनौठो तरिकाले वृत्रको वध गर्दछन्।

आपश्चित्पिप्युः स्तर्यो३ न गावो नक्षन्नृतं जरितारस्त इन्द्र।
याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छा त्वं हि धीभिर्दयसे वि वाजान् ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो कृपाले ब्याउने गाई कम्लाएझैँ जलको प्रवाह बढोस्। तिम्रा स्तोताले यज्ञ [illegible]रहुन्। अश्वहरू वायुसमानका वेगले हामीकहाँ आऊन्। तिमी स्तोतालाई बुद्धि, बल र अन्न [illegible] गर्दछौ।

ते त्वा मदा इन्द्र मादयन्तु शुष्मिणं तुविराधसं जरित्रे।
एको देवत्रा दयसे हि मर्तानस्मिञ्छूर सवने मादयस्व ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! देवताहरूमा तिमी एउटाले मात्रै हामीमाथि ज्यादै दया गर्दछौ। तिमी यस यज्ञमा सोमरस पान गरेर आनन्दित होऊ। हे शूरवीर इन्द्रदेव ! उपासकलाई यस्तो पुत्र प्रदान गर, जो बलियो र अनेकौं विद्यामा निपुण होस्।

एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यर्कैः।
स नः स्तुतो वीरवद्धातु गोमद्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥६॥

वसिष्ठहरू बलवान्, वज्रधारी इन्द्रदेवलाई स्तोत्रले पूजा गर्दछन्। उनी स्तुतिद्वारा प्रसन्न भएर स्तोतालाई वीर र गाईसहित धन प्रदान गर्दछन्। उनी कल्याणकारी साधनले हाम्रो रक्षा गरुन्।

[सूक्त - २४]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

योनिष्ट इन्द्र सदने अकारि तमा नृभिः पुरुहूत प्र याहि।
असो यथा नोऽविता वृधे च ददो वसूनि ममदश्च सोमैः ॥१॥

अनेकौं मानिसबाट स्तुति गरिने हे इन्द्रदेव ! यज्ञवेदिकामा तिमी आफ्ना सहयोगीसँग प्रतिष्ठित हुने कृपा गर। रक्षक, पोषणकर्ता र धनदाता तिमी सोमरस पान गरेर आनन्द अनुभव गर।

गृभीतं ते मन इन्द्र द्विबर्हाः सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि।
विसृष्टधेना भरते सुवृक्तिरियमिन्द्रं जोहुवती मनीषा ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी दुवै स्थानमा पूज्य छौ। तयार गरेका सोमरसमा मह मिसाइएको छ। हामी तिम्रो ध्यानाकर्षण गराउन मनन गर्न योग्य स्तोत्र उच्चारण गर्दछौं।

आ नो दिव आ पृथिव्या ऋजीषिन्निदं बर्हिः सोमपेयाय याहि।
वहन्तु त्वा हरयो मद्र्यञ्चमाङ्गूषमच्छा तवसं मदाय ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी द्युलोक या भूलोकमा जहाँ छौ त्यहींबाट आऊ। हामीले तिम्रा लागि आसन बिछाएका छौं। घोडाले तिम्रो स्तुति गरिएका ठाउँमा तिमीलाई लिएर जाऊन्। तिमी यहाँ आएपछि ओछ्याएका आसनमा बसेर सोमपान गर्दै आनन्दित होऊ।

आ नो विश्वाभिरूतिभिः सजोषा ब्रह्म जुषाणो हर्यश्व याहि।
वरीवृजत् स्थविरेभिः सुशिप्रास्मे दधद्वृषणं शुष्ममिन्द्र ॥४॥

हे हरियो अश्व भएका र गजबको टोपी लगाउने इन्द्रदेव ! तिमी सबै रक्षण साधनसहित मरुत्‌हरूका सहयोगले शत्रुको वध गर्दछौ। हे इन्द्रदेव ! हामीलाई बलवान् र समर्थ पुत्र प्रदान गर्न हामीकहाँ आऊ।

एष स्तोमो मह उग्राय वाहे धुरी३ वात्यो न वाजयन्नधायि।
इन्द्र त्वायमर्क ईट्टे वसूनां दिवीव द्यामधि नः श्रोमतं धाः ॥५॥

रथ तान्ने अश्वजस्तै बलियो स्तोत्र महान् वीर र विश्वका सञ्चालक इन्द्रदेवका निम्ति प्रस्तुत गरेका छौं। हे इन्द्रदेव ! स्तोत्र गाउनेहरू तिमीबाट दिव्य सम्पदाको कामना गर्दछन्। स्वर्गमा समेत यशस्वी हुन सक्ने वीर पुत्र र धन हामीलाई प्रदान गर।

एवा न इन्द्र वार्यस्य पूर्धि प्र ते महीं सुमतिं वेविदाम।
इषं पिन्व मघवद्भ्यः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई कृपा गरेर धन प्रदान गर। हामी तिमीबाट प्रेरित सद्बुद्धि प्राप्त गरौँ। हामीजस्ता हव्ययुक्त याजकलाई तिमी वीर पुत्रसहित अन्न र धन प्रदान गर। तिमी हाम्रो पालन र रक्षण गर।

[सूक्त - २५]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

आ ते मह इन्द्रोत्युग्र समन्यवो यत्समरन्त सेनाः।
पताति दिद्युन्नर्यस्य बाह्वोर्मा ते मनो विष्वद्रय१ग्वि चारीत् ॥१॥

उत्साहित भएका सेनाले सङ्ग्राम गरेका बेला हे मानिसका हितैषी, वज्रधारी, पराक्रमी, वीर इन्द्रदेव ! तिम्रा बाहुमा हुने वज्र शत्रुमाथि खसोस् र हाम्रो रक्षा होस्। तिम्रो सबैतिर पुग्ने मन अविचलित रहोस् र हाम्रा लागि तिमी हितकारी कार्य गर।

नि दुर्ग इन्द्र श्नथिह्यमित्रानभि ये नो मर्तासो अमन्ति।
आरे तं शंसं कृणुहि निनित्सोरा नो भर सम्भरणं वसूनाम् ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई जित्ने रहरले सङ्ग्रामका मैदानमा हाम्रा अगाडि उभिएका शत्रु संहार गर। निन्दकलाई हामीदेखि टाढा लैजाऊ। हामीलाई पर्याप्त धन प्रदान गर।

शतं ते शिप्रिन्नूतयः सुदासे सहस्रं शंसा उत रातिरस्तु।
जहि वधर्वनुषो मर्त्यस्यास्मे द्युम्नमधि रत्नं च धेहि ॥३॥

हामी तिम्रा उत्तम भक्त हौँ। तिमी सयौँ रक्षणसाधनले हाम्रो रक्षा गर। तिमीबाट प्रदत्त धन हाम्रै होस्। हिंसक वृत्ति हुनेका शस्त्रअस्त्र नाश गरिदेऊ। हामीलाई यश र दीप्ति भएको रत्न देऊ।

त्वावतो हीन्द्र क्रत्वे अस्मि त्वावतोऽवितुः शूर रातौ।
विश्वेदहानि तविषीव उग्रँ ओकः कृणुष्व हरिवो न मर्धीः ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! हामी तिम्रा लागि शुभ कार्य गर्नमा खटिएका छौँ। तिम्रो अनुकूल रहने संरक्षण हामीलाई प्राप्त होस्। हे बलवान् र तेजस्वी इन्द्रदेव ! हामीलाई सधैँका लागि उपयुक्त आवास बनाऊ। हामीमाथि क्रोध नगर।

कुत्सा एते हर्यश्वाय शूषमिन्द्रे सहो देवजूतमियानाः।
सत्रा कृधि सुहना शूर वृत्रा वयं तरुत्राः सनुयाम वाजम् ॥५॥

हरियो अश्व हुने इन्द्रदेवका निम्ति हामी स्तोताहरू सुखकर स्तोत्र गाउँछौँ। इन्द्रदेवको देवप्रेरित बलको कामना गर्दछौँ। हे शूरवीर इन्द्रदेव ! सम्पूर्ण दुःखबाट पार भएर सजिलै शत्रु विनाश गर्ने बल हामी प्राप्त गरौँ।

एवा न इन्द्र वार्यस्य पूर्धि प्र ते महीं सुमतिं वेविदाम।
इषं पिन्व मघवद्भ्यः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई संरक्षणीय धनले परिपूर्ण गराऊ। तिमीबाट प्रेरित श्रेष्ठ सुमति हामी प्राप्त गरौँ। हामी हविदातालाई तिमी वीर पुत्रसहित अन्न प्रदान गर। तिमी कल्याणकारी साधनले हामीलाई सुरक्षा प्रदान गर।

[सूक्त - २६]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

न सोम इन्द्रमसुतो ममाद नाब्रह्माणो मघवानं सुतासः।
तस्मा उक्थं जनये यज्जुजोषन्नृवन्नवीयः शृणवद्यथा नः ॥१॥

स्तोत्र पाठ नगरीकन निकालिएको र इन्द्रदेवका लागि मात्र निकालिएको सोमरस आनन्द प्रदायक हुँदैन। हामी मानिसका माझमा इन्द्रदेवले सुन्न स्वीकार गर्ने, श्रेष्ठ र नवीन स्तोत्र रचना गर्दछौँ।

उक्थउक्थे सोम इन्द्र ममाद नीथेनीथे मघवानं सुतासः।
यदीं सबाधः पितरं न पुत्राः समानदक्षा अवसे हवन्ते ॥२॥

स्तोत्र पाठसँगै तयार गरेका सोमरसले इन्द्रदेवलाई हर्षित गर्दछ। सोमरस अर्पित गर्ने बेलामा धनवान् इन्द्रदेवको स्तुति गर्नाले उनी प्रसन्न हुन्छन्। पुत्रहरू एकसाथ भएर पितालाई बोलाएझैँ हामी सबै मानिसहरू आफ्ना कार्यमा निपुण इन्द्रदेवलाई आफ्नो सुरक्षाका लागि बोलाउँछौँ।

चकार ता कृणवन्नूनमन्या यानि ब्रुवन्ति वेधसः सुतेषु।
जनीरिव पतिरेकः समानो नि मामृजे पुर इन्द्रः सु सर्वाः ॥३॥

सोमरस तयार गर्दा स्तोत्रमा जेजे कामको वर्णन गरिन्छ, ती सबै पहिले नै इन्द्रदेवले गरेका थिए। यस बेला पनि उनी असल कार्य गर्दछन्। इन्द्रदेव लोग्नेले स्वास्नीलाई अधीनमा राखेझैँ शत्रुको नगर अधीनमा राख्दछन्।

एवा तमाहुरुत शृण्व इन्द्र एको विभक्ता तरणिर्मघानाम्।
मिथस्तुर ऊतयो यस्य पूर्वीरस्मे भद्राणि सश्चत प्रियाणि ॥४॥

इन्द्रदेवसित परस्पर सहयोगी शक्ति अनेकौँ छन्। तिनीहरूले हामी सबैलाई उनी रक्षा गर्दछन्। स्तोताहरू उनै शक्तिको बयान सुनाउँछन्। यस्ता इन्द्रदेव धन बाँड्नेलाई उद्धार गर्दछन्। उनै देवताले हाम्रो कल्याण गरुन्।

एवा वसिष्ठ इन्द्रमूतये नॄन्कृष्टीनां वृषभं सुते गृणाति।
सहस्रिण उप नो माहि वाजान् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥

वसिष्ठ ऋषि प्रजाको कामना पूर्ति र सुरक्षा गर्नका लागि सोमरस तयार गर्दछन्। हे इन्द्रदेव ! हामीलाई अनेकौँ कल्याणकारी भोग्य पदार्थ प्रदान गर्दै हाम्रो कल्याण गर।

[सूक्त - २७]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

इन्द्रं नरो नेमधिता हवन्ते यत्पार्या युनजते धियस्ताः।
शूरो नृषाता शवसश्चकान आ गोमति व्रजे भजा त्वं नः ॥१॥

सेनानायकहरू पनि आफ्नो सहायताका लागि इन्द्रदेवलाई आह्वान गर्दछन्। हे इन्द्रदेव ! तिमी पुरुषहरूका धनदाता र बलवर्द्धक हौ। हामीलाई लाभ गराउने गाई गोठसम्म पुऱ्याउने कृपा गर।

य इन्द्र शुष्मो मघवन्ते अस्ति शिक्षा सखिभ्यः पुरुहूत नृभ्यः।
त्वं हि दृढ्हा मघवन्विचेता अपा वृधि परिवृतं न राधः ॥२॥

हे सबै तिरबाट बोलाइने इन्द्रदेव ! स्तोतालाई आफ्नो बल प्रदान गर। हे बलिया बन्धन चुँडाउने र मघवा भनिने इन्द्रदेव ! हामीलाई ज्ञानको गोप्य धन प्रकट गराइदेऊ।

इन्द्रो राजा जगतश्चर्षणीनामधि क्षमि विषुरूपं यदस्ति।
ततो ददाति दाशुषे वसूनि चोदद्राध उपस्तुतश्चिदर्वाक् ॥३॥

इन्द्रदेव सबै प्राणीका स्वामी र पदार्थरूपी धनका राजा हुन्। उनी दान गर्ने बानी हुनेलाई जीवनउपयोगी वस्तु प्रदान गर्दछन्। ती असल सम्पदा हामीतिर पठाऊन्।

नू चिन्न इन्द्रो मघवा सहूती दानो वाजं नि यमते न ऊती।
अनूना यस्य दक्षिणा पीपाय वामं नृभ्यो अभिवीता सखिभ्यः ॥४॥

हामी आफ्नो रक्षा र अन्न प्राप्तिका लागि धनदाता इन्द्रदेवलाई बलवान् मरुत्हरूसँगै बोलाउँछौँ। उनले मरुत्हरूका लागि जुन सर्वव्यापी र पूर्ण दान प्रदान गर्दछन्, त्यही श्रेष्ठ दान मानिसका लागि प्रकट गर्दछन्।

नू इन्द्र राये वरिवस्कृधी न आ ते मनो ववृत्याम मघाय।
गोमदश्वावद्रथवद्व्यन्तो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी गाई, अश्व, रथ आदि धनका स्वामी हौ। पूजनीय स्तोत्रले हामी तिम्रो आह्वान गर्दछौँ। हामीलाई ऐश्वर्यवान् बनाउनका लागि पर्याप्त धन प्रदान गर। सधैँ हाम्रो सुरक्षा र पालन गर्दै कल्याण गर।

[सूक्त - २८]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

ब्रह्मा ण इन्द्रोप याहि विद्वानर्वाञ्चस्ते हरयः सन्तु युक्ताः।
विश्वे चिद्धि त्वा विहवन्त मर्ता अस्माकमिच्छृणुहि विश्वमिन्व ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी सर्वज्ञ छौ, स्तुति सुनेपछि अश्वमा आरूढ भएर हामीकहाँ आऊ। हे समस्त विश्वलाई सन्तोष प्रदान गर्ने इन्द्रदेव ! तिमीलाई कैयौँ मानिसले अलगअलग बोलाउँछन्, त्यसो भए तापनि तिमी कृपा गरेर हाम्रो प्रार्थना सुन।

इवं त इन्द्र महिमा व्यानड् ब्रह्म यत्पासि शवसिन्नृषीणाम्।
आ यद्वज्रं दधिषे हस्त उग्र घोरः सन्क्रत्वा जनिष्ठा अषाढहः ॥२॥
हे बलवान् इन्द्रदेव ! तिम्रा महिमाले ऋषिका स्तोत्र सुरक्षित रहन्छन्। हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमी उद्भट शूरवीर र सधैँका अजेय हौ।
तव प्रणीतीन्द्र जोहुवानान्त्सं यन्नृन्न रोदसी निनेथ।
महे क्षत्राय शवसे हि जज्ञेऽतूतुजिं चित्तूतुजिरशिश्नत् ॥३॥
हे इन्द्रदेव ! जुन स्तोता तिमीबाट प्रणीत पद्धतिअनुसार स्तुति गर्दछन्, तिनी द्युलोक र भूलोकमा आनन्दसहित प्रतिष्ठित हुन्छन्। तिमी क्षात्रबल र धनको बलद्वारा श्रेष्ठ कार्य गर्नका लागि उत्पन्न भएका हौ।
एभिर्न इन्द्राहभिर्दशस्य दुर्मित्रासो हि क्षितयः पवन्ते।
प्रति यच्चष्टे अनृतमनेना अव द्विता वरुणो मायी नः सात् ॥४॥
हे इन्द्रदेव ! हामीमाथि आक्रमण गर्ने दुष्टको धन सधैँ हामीलाई प्रदान गर। निष्पाप वरुणदेवले हामीभित्रको असत्य खोजी गरेर दुवै प्रकारले दूर गरुन्।
वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद्ददन्नः।
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्ठो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥
इन्द्रदेव हामीलाई महान् धनऐश्वर्य प्रदान गर्दै स्तोताको रक्षा गर्दछन्। हामी इन्द्रदेवको स्तुति गर्दछौँ। धनवान् इन्द्रदेवले सदैव हाम्रो पालन र कल्याण गरुन्।

[सूक्त - २९]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्व आ तु प्र याहि हरिवस्तदोकाः।
पिबा त्व१स्य सुषुतस्य चारोर्ददो मघानि मघवन्नियानः ॥१॥
हे हरियो अश्व भएका इन्द्रदेव ! तिमी शीघ्र आऊ। हामी तिम्रा लागि सोमरस तयार गर्दछौँ। तिमी आएर त्यो पान गर र याजकलाई धन प्रदान गर।
ब्रह्मन्वीर ब्रह्मकृतिं जुषाणोऽर्वाचीनो हरिभिर्याहि तूयम्।
अस्मिन्नू षु सवने मादयस्वोप ब्रह्माणि शृणव इमा नः ॥२॥
हे ज्ञानी, वीर इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रो उत्तम स्तोत्र सुन र अश्वमा आरूढ भएर हामीतिर चाँडै आऊ। यस सोमयज्ञमा स्तोत्र सुनेर तिमी प्रसन्न होऊ।
का ते अस्त्यरङ्कृतिः सूक्तैः कदा नूनं ते मघवन् दाशेम।
विश्वा मतीरा ततने त्वायाधा म इन्द्र शृणवो हवेमा ॥३॥
हे धनका अधिपति इन्द्रदेव ! हामी वास्तवमा तिमीलाई कसरी प्रसन्न गरौँ ? हामी तिम्रा लागि स्तोत्र रचना गर्दछौँ। तिमी हाम्रो स्तोत्र सुन। यस सूक्तले कहिले तिमीलाई अलङ्कृत गर्ला भन्ने एउटै अभिलाषा हाम्रा मनमा छ।
उतो घा ते पुरुष्या३ इदासन्येषां पूर्वेषामशृणोर्ऋषीणाम्।
अधाहं त्वा मघवञ्जोहवीमि त्वं न इन्द्रासि प्रमतिः पितेव ॥४॥
हे इन्द्रदेव ! प्राचीन कालका मानवका हितैषि, ऋषिले रचेको स्तोत्र तिमीले सुन्यौ। हामी पनि तिमीलाई बारम्बार स्तुति गर्दछौँ। तिमी उत्तम बुद्धि भएका पिताजस्तै हौ।
वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद्ददन्नः।
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्ठो यूयं स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥
इन्द्रदेव हामीलाई महान् धनऐश्वर्य प्रदान गर्दछन् र स्तोताको रक्षा गर्दछन्। हामी इन्द्रदेवको स्तुति गर्दछौँ। धनवान् इन्द्रदेवले सदैव हाम्रो पालन र कल्याण गरुन्।

[सूक्त - ३०]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

आ नो देव शवसा याहि शुष्मिन्भवा वृध इन्द्र रायः अस्य।
महे नृम्णाय नृपते सुवज्र महि क्षत्राय पौंस्याय शूर ॥१॥
हे बलशाली आभासम्पन्न इन्द्रदेव ! हामीकहाँ आऊ र कृपा गरेर हाम्रो धन बढाऊ। हे वज्रधारी इन्द्रदेव ! तिमी महान् क्षात्रबलले सम्पन्न आफ्नो पुरुषार्थ बढाऊ।

हवन्त उ त्वा हव्यं विवाचि तनूषु शूराः सूर्यस्य सातौ।
त्वं विश्वेषु सेन्यो जनेषु त्वं वृत्राणि रन्धया सुहन्तु ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी आह्वान गर्न योग्य छौ। विवादका समयमा मानिसले तिमीलाई बोलाउँछन्। सूर्यदेवको प्राप्तिका लागि मानिसहरू तिमीलाई बोलाउँछन्। समस्त मानवी सेनाका लागि तिमी अनुकरणीय छौ। तिमी सुगमतापूर्वक घात गर्ने सुहन्ता नामका वज्रले शत्रु पराजित गरेर हाम्रो अधीनमा गराइदेऊ।

अहा यदिन्द्र सुदिना व्युच्छान्दधो यत्केतुमुपमं समत्सु।
न्य१ग्निः सीददसुरो न होता हुवानो अत्र सुभगाय देवान् ॥३॥

हे इन्द्रदेव ! हाम्रा दिनहरू राम्रो किसिमले बित्दै जाऊन् र युद्धमा पनि हाम्रो ज्ञानविवेक स्थिर बनेर रहोस् भन्ने उद्देश्यका साथ सुहाउँदो धन प्राप्तिका लागि पराक्रमी होताका रूपमा अग्निदेवले आह्वान गर्दा यस यज्ञमा प्रतिष्ठित होऊ।

वयं ते त इन्द्र ते च देव स्तवन्त शूर ददतो मघानि।
यच्छा सूरिभ्य उपमं वरूथं स्वाभुवो जरणामश्नवन्त ॥४॥

हे शूरवीर इन्द्रदेव ! हामी सबै तिम्रै आफन्त हौं। हामी तिम्रा लागि हवि प्रदान गर्दै स्तुति गर्दछौं। विद्वान्हरूलाई तिमी असल निवास प्रदान गर। उत्तम ऐश्वर्यसम्पन्न भएर उनीहरू बुढेस कालमा सुखले रहून्।

वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद्ददन्नः।
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्ठो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥

इन्द्रदेव हामीलाई महान् धनऐश्वर्य प्रदान गर्दछन् र स्तोताको रक्षा गर्दछन्। हामी इन्द्रदेवको स्तुति गर्दछौं। धनवान् इन्द्रदेवले सदैव हाम्रो पालन र कल्याण गरुन्।

[सूक्त - ३१]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – इन्द्र। **छन्द** – गायत्री विराट्।

प्र व इन्द्राय मादनं हर्यश्वाय गायत। सखायः सोमपाव्ने ॥१॥

हे साधक हो ! अश्वका स्वामी, सोमपान गर्ने इन्द्रदेवलाई आनन्द लाग्ने स्तोत्र गाओ।

शंसेदुक्थं सुदानव उत द्युक्षं यथा नरः। चकृमा सत्यराधसे ॥२॥

हे ऋत्विक्हरू हो ! उत्तम दानदाता, न्यायले उपार्जन गरेका सम्पत्तिका धनी इन्द्रदेवको प्रार्थना गर। हामी पनि उत्तम विधिले उनको प्रार्थना गर्दछौं।

त्वं न इन्द्र वाजयुस्त्वं गव्युः शतक्रतो। त्वं हिरण्ययुर्वसो ॥३॥

हे सयौं यज्ञकर्म गर्ने इन्द्रदेव ! हामीलाई तिमी अन्न, गाई र स्वर्ण प्रदान गर।

वयमिन्द्र त्वायवोऽभि प्र णोनुमो वृषन्। विद्धी त्व१स्य नो वसो ॥४॥

हे श्रेष्ठ वीर इन्द्रदेव ! हामी तिम्रो कामना गर्दै बारम्बार नमस्कार गर्दछौं। सबैलाई आश्रय प्रदान गर्ने तिमीले हाम्रो प्रार्थना सुनेर त्यसमाथि ध्यान दिने कृपा गर।

मा नो निदे च वक्तवेऽर्यो रन्धीरराव्णे। त्वे अपि क्रतुर्मम ॥५॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी हाम्रा स्वामी हुनाले कटुभाषी, निन्दक र कन्जुसका वशमा रहन नपरोस् भनेर तिमीसित प्रार्थना गर्दछौं।

त्वं वर्मासि सप्रथः पुरोयोधश्च वृत्रहन्। त्वया प्रति ब्रुवे युजा ॥६॥

हे इन्द्रदेव ! युद्धक्षेत्रमा नजिकै पुगेर शत्रुको नाश गर्नका लागि तिमी विश्वमा प्रसिद्ध छौ। तिमी कवचजस्तै भएर रक्षा गर्दछौ। तिम्रो सहायता पाएर हामी शत्रुको वध गर्नमा समर्थ हुन्छौं।

महाँ उतासि यस्य तेऽनु स्वधावरी सहः। मम्नाते इन्द्र रोदसी ॥७॥

अन्नले सम्पन्न द्यावापृथिवी जुन महान् बललाई नमस्कार गर्दछन्, त्यस्तो महान् इन्द्रदेव तिमी नै हौ।

तं त्वा मरुत्वती परि भुवद्वाणी सयावरी। नक्षमाणा सह द्युभिः ॥८॥

हे इन्द्रदेव ! फैलँदो तेजसँगै हिँड्ने वीरको स्तुति सम्पन्न भएर तिमीकहाँ पुगोस्।

ऊर्ध्वासस्त्वान्विन्दवो भुवन्दस्ममुप द्यवि। सं ते नमन्त कृष्टयः ॥९॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी स्वर्गका नजिकै र दर्शनीय रूपमा रहेका छौ। तिम्रा लागि सोम प्रस्तुत छ। सबैले तिमीलाई नमस्कार गर्दछन्।

प्र वो महे महिवृधे भरध्वं प्रचेतसे प्र सुमतिं कृणुध्वम्।
विशः पूर्वीः प्र चरा चर्षणिप्राः ॥१०॥

हे मानिसहरू हो ! महान् कार्य सम्पन्न गर्ने, प्रख्यात इन्द्रदेवका लागि सोम प्रदान गर्दै श्रेष्ठ स्तोत्रले उनको स्तुति गर। हे इन्द्रदेव ! तिमी पनि हविदाता प्रजाको कामना पूरा गराउँदै कल्याण गर।

उरुव्यचसे महिने सुवृक्तिमिन्द्राय ब्रह्म जनयन्त विप्राः।
तस्य व्रतानि न मिनन्ति धीराः ॥११॥

अत्यन्त विशाल र महान् इन्द्रदेवलाई ऋत्विक्‌हरू उत्तम स्तुति तथा हविष्यान्न अर्पित गर्दछन्। धीर पुरुषहरू ती इन्द्रदेवको व्रत डगाउँदैनन्।

इन्द्रं वाणीरनुत्तमन्युमेव सत्रा राजानं दधिरे सहध्यै।
हर्यश्वाय बर्हया समापीन् ॥१२॥

सबैका राजा इन्द्रदेवको झोँक अतुलनीय छ। यस्ता इन्द्रदेवलाई गरेको स्तुति उनका शत्रुको पराजयको कारण बन्छ। हे स्तोताहरू ! आफन्तहरूलाई इन्द्रदेवको स्तुति गर्ने प्रेरणा देओ।

[सूक्त - ३२]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि वसिष्ठ। **देवता** - इन्द्र। **छन्द** - प्रगाथ द्विपदा विराट्।

मो षु त्वा वाघतश्चनारे अस्मन्नि रीरमन्।
आरात्ताच्चित् सधमादं न आ गहीह वा सन्नुप श्रुधि ॥१॥

हे इन्द्रदेव ! यजमानले तिमीलाई हामीदेखि टाढा पुऱ्याउन नसकून्। तिमी हाम्रा यज्ञमा चाँडै आऊ र हाम्रा नजिकै बसेर हाम्रो स्तुति ध्यानपूर्वक सुन।

इमे हि ते ब्रह्मकृतः सुते सचा मधौ न मक्ष आसते।
इन्द्रे कामं जरितारो वसूयवो रथे न पादमा दधुः ॥२॥

हे इन्द्रदेव ! तिम्रो सन्तुष्टिका लागि सोमरस तयार गर्ने सबै ऋत्विक्‌हरू माहुरीझैँ जम्मा भएर बस्दछन्। ऐश्वर्यको कामनाले रथमा चढेजस्ता तिनीहरू तिमीलाई आहुति समर्पित गर्दछन्।

रायस्कामो वज्रहस्तं सुदक्षिणं पुत्रो न पितरं हुवे ॥३॥

छोराले बाबुलाई बोलाएझैँ धन प्राप्तिको इच्छा भएका हामीहरू श्रेष्ठ दानदाता इन्द्रदेवलाई आह्वान गर्दछौँ।

इम इन्द्राय सुन्विरे सोमासो दध्याशिरः।
ताँ आ मदाय वज्रहस्त पीतये हरिभ्यां याह्योक आ ॥४॥

हे वज्रधारी, तेजस्वी इन्द्रदेव ! दही मिसिएको, आनन्ददायक, विशेष रूपले तयार यो सोमरस पान गर्नका लागि तिमी यज्ञस्थलमा आऊ।

श्रवच्छ्रुत्कर्ण ईयते वसूनां नू चिन्नो मर्धिषद् गिरः।
सद्यश्चिद्यः सहस्राणि शता ददन्नकिर्दित्सन्तमा मिनत् ॥५॥

इन्द्रदेव प्रार्थना सुन्नका लागि समर्थ छन्, उनीसित हामी धन माग्दछौँ। उनले हाम्रो बोली नसुनेझैँ नगरुन्। सयौँ वा हजारौँ किसिमका दान तत्काल दिन तयार इन्द्रदेवलाई कसैले पनि धन दिनबाट रोक्न सक्दैन।

स वीरो अप्रतिष्कुत इन्द्रेण शूशुवे नृभिः।
यस्ते गभीरा सवनानि वृत्रहन्त्सुनोत्या च धावति ॥६॥

हे वृत्रलाई मार्ने इन्द्रदेव ! तिम्रा लागि प्रचुर मात्रामा सोमरस तयार गर्ने वीरप्रति तिमी अनुकूल हुन्छौ, त्यसरी नै तिमी मानिसहरूको सम्मान पाउँछौ।

भवा वरूथं मघवन्मघोनां यत्समजासि शर्धतः।
वि त्वाहतस्य वेदनं भजेमह्या दूणाशो भरा गयम् ॥७॥

हे धनवान् इन्द्रदेव ! तिमी कवचजस्तै भएर हविदाताको सुरक्षा गर र शत्रुको विनाश गरेर प्राप्त गरेको धन हामीलाई देऊ। हामीलाई अविनाशी धन प्रदान गर।

सुनोता सोमपाव्ने सोममिन्द्राय वज्रिणे।
पचता पक्तीरवसे कृणुध्वमित्पृणन्नित्पृणते मयः ॥८॥

हे याजकहरू हो ! वज्रधारी सोमरस पान गर्ने इन्द्रदेवका लागि सोम पेलेर तयार गर। इन्द्रदेवलाई प्रसन्न गर्नका लागि पुरोडाश पकाएर यज्ञ गर। यजमानलाई सुखी बनाउने इन्द्रदेव स्वयं हविष्यान्न ग्रहण गर्दछन्।

मा स्रेधत सोमिनो दक्षता महे कृणुध्वं राय आतुजे।
तरणिरिज्जयति क्षेति पुष्यति न देवासः कवत्नवे ॥९॥

दक्षतापूर्वक सोमयाग पूरा गर्नबाट पछि नहटौं। शत्रुनाशक इन्द्रदेवका निमित्त धन प्राप्तिका इच्छाले शुभ कर्म गरौं। शीघ्रतापूर्वक कार्य गर्ने अवश्य नै विजय प्राप्त गर्दछ र पुष्ट भएर उत्तम घरमा निवास गर्दछ। खराब कर्म गर्नेका सहायक देवता हुँदैनन्।

नकिः सुदासो रथं पर्यास न रीरमत्।
इन्द्रो यस्याविता यस्य मरुतो गमत्स गोमति व्रजे ॥१०॥

सुदासका रक्षक इन्द्रदेव र मरुत्गण हुन्। त्यसैले उनको रथ कतै पुऱ्याउन वा उनलाई रोक्न कसैले सक्दैन। उनलाई गाईका गोठ प्राप्त होऊन्।

गमद्वाजं वाजयन्निन्द्र मर्त्यो यस्य त्वमविता भुवः।
अस्माकं बोध्यविता रथानामस्माकं शूर नृणाम् ॥११॥

हे इन्द्रदेव ! तिमी जसको रक्षा गर्दछौ, त्यसले तिम्रो यशोगान गर्दै अन्न आदि प्राप्त गर्दछ। हे शूरवीर ! तिमी हाम्रा पुत्रपौत्रादि एवं रथको रक्षा गर।

उदिन्न्वस्य रिच्यतेऽशो धनं न जिग्युषः।
य इन्द्रो हरिवान्न दभन्ति तं रिपो दक्षं दधाति सोमिनि ॥१२॥

जुन यजमान हरि नामक अश्वयुक्त इन्द्रदेवका लागि सोमरस तयार गरेर अर्पित गर्दछन्, उनले इन्द्रदेवका कृपाले प्राप्त बलद्वारा शत्रु जित्छन्।

मन्त्रमखर्वं सुधितं सुपेशसं दधात यज्ञियेष्वा।
पूर्वीश्चन प्रसितयस्तरन्ति तं य इन्द्रे कर्मणा भुवत् ॥१३॥

यजनीय देवताहरूमध्ये इन्द्रदेवका लागि ज्यादै कुँदिएका र सुन्दर शोभनीय स्तोत्र स्तोताले अर्पित गरुन्। जसको स्तोत्र इन्द्रदेव मनैदेखि स्वीकार गर्दछन् उसलाई कसैका कुनै पनि बन्धनले दुःख दिन सक्दैन।

कस्तमिन्द्र त्वावसुमा मर्त्यो दधर्षति।
श्रद्धा इत्ते मघवन्पार्ये दिवि वाजी वाजं सिषासति ॥१४॥

हे सबैका आश्रयदाता इन्द्रदेव ! तिमीलाई कसले पो अपमानित गर्न सक्ला ? हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव ! तिमीप्रति श्रद्धा राख्नेहरू बलशाली हुन्छन्। उनीहरू दुःखबाट पार हुने बेलामा पनि सहयोग प्राप्त गर्दछन्।

मघोनः स्म वृत्रहत्येषु चोदय ये ददति प्रिया वसु।
तव प्रणीती हर्यश्व सूरिभिर्विश्वा तरेम दुरिता ॥१५॥

हे वैभवशाली इन्द्रदेव ! हविष्यान्न समर्पित गर्ने याजकलाई दुष्ट दुराचारीसित सङ्घर्ष गर्ने शक्ति प्रदान गर। हे अश्वपति ! तिम्रा प्रेरणाले ज्ञानीले पापबाट मुक्ति पाऊन्।

तवेदिन्द्रावमं वसु त्वं पुष्यसि मध्यमम्।
सत्रा विश्वस्य परमस्य राजसि नकिष्ट्वा गोषु वृण्वते ॥१६॥

हे इन्द्रदेव ! निम्न कोटि, मध्यम कोटि र उत्तम कोटिका धनका तिमीमात्रै एउटा स्वामी हौ। तिमीले गाई आदि धन दान गर्दा कसैले पनि तिमीलाई रोक्न सक्दैन।

त्वं विश्वस्य धनदा असि श्रुतो य ईं भवन्त्याजयः।
तवायं विश्वः पुरुहूत पार्थिवोऽवस्युर्नाम भिक्षते ॥१७॥

हे समस्त धन दान गर्ने इन्द्रदेव ! जुनसुकै युद्धमा तिम्रो ख्याति छ। अनेकौं तिरबाट बोलाइने प्रशंसित हे वीर इन्द्रदेव ! भूलोकका सबै मानिस तिमीसित रक्षा र अन्नको याचना गर्दछन्।

यदिन्द्र यावतस्त्वमेतावदहमीशीय।
स्तोतारमिद्दिधिषेय रदावसो न पापत्वाय रासीय ॥१८॥

हे सम्पत्तिका धनी इन्द्रदेव ! तिमीजस्तै सम्पदाको अधिपति हुने रहर हामी गर्दछौं। स्तोतालाई धन प्रदान गर्ने हाम्रो इच्छा छ, तर पापीलाई होइन।

शिक्षेयमिन्महयते दिवेदिवे राय आ कुहचिद्विदे।
नहि त्वदन्यन्मघवन्न आप्यं वस्यो अस्ति पिता चन ॥१९॥

जहाँ रहे पनि हामी तिम्रो यजनका लागि धन निकाल्दछौं। हे इन्द्रदेव ! तिमीबाहेक मेरो त अर्को कुनै दाजुभाइ नै छैन, पिताजस्तो रक्षक पनि कोही छैन।

तरणिरित्सिषासति वाजं पुरन्ध्या युजा।
आ व इन्द्रं पुरुहूतं नमे गिरा नेमिं तष्टेव सुद्रवम् ॥२०॥

तत्परताका साथ कार्य गर्नले नै उन्नतिशील भएर अन्न र बल प्राप्त गर्दछ। सिकर्मीले गोलो पाङ्ग्रो बनाएझैं हामी आफ्ना स्तोत्रले इन्द्रदेवलाई आफूतिर झुकाउँछौं।

न दुष्टुती मर्त्यो विन्दते वसु न स्रेधन्तं रयिर्नशत्।
सुशक्तिरिन्मघवन्तुभ्यं मावते देष्णं यत्पार्ये दिवि ॥२१॥

मानिसका दुष्ट बोलीले धन पाउन सक्दैन। हिंस्रकसित धनऐश्वर्य रहँदैन। हे मघवा ! मजस्ताले पार पाउन तिमीले दिनुपर्ने धन उत्तम कर्म गरेरै पाउन सक्दछ।

अभि त्वा शूर नोनुमोऽदुग्धाइव धेनवः।
ईशानमस्य जगतः स्वर्दृशमीशानमिन्द्र तस्थुषः ॥२२॥

हे शूरवीर इन्द्रदेव ! तिमी यस स्थावर र जङ्गम संसारका स्वामी हौ। नदुहिएको गाई बाछो भेट्नका लागि लालायित भएझैं दिव्य दृष्टिसम्पन्न तिम्रो दर्शनका लागि हामी लालायित रहन्छौं।

न त्वावाँ अन्यो दिव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते।
अश्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे ॥२३॥

हे ऐश्वर्यवान् इन्द्रदेव ! यस पृथ्वीमा वा दिव्य लोकमा तिमीजस्तो अर्को न कोही छ, न थियो र न त कहिल्यै हुने नै छ। हे देव ! अश्व, गाई र धनधान्यको कामना गर्ने हामी स्तोताहरू तिम्रो प्रार्थना गर्दछौं।

अभी षतस्तदा भरेन्द्र ज्यायः कनीयसः।
पुरूवसुर्हि मघवन्त्सनादसि भरे भरे च हव्यः ॥२४॥

हे वैभवसम्पन्न इन्द्रदेव ! हामीजस्ता [illegible] ऐश्वर्य प्रदान गर्ने कृपा गर। तिमी सङ्ग्राममा सहायता गर्नका लागि [illegible]

परा णुदस्व मघवन्नमित्रान्त्सुवेदा नो वसू कृधि।
अस्माकं बोध्यविता महाधने भवा वृधः सखीनाम् ॥२५॥

हे मघवा ! शत्रुलाई पछिल्तिर फिर्ता गराउँदै हामीदेखि टाढा पुऱ्याइदेऊ र हामीलाई मनग्गे धन देऊ। हे देव ! हाम्रो शरणस्थल तिमी नै हौ। हाम्रो रक्षा गर्दै तिमी हामीलाई बढिरहने धन प्रदान गर।

इन्द्र क्रतुं न आ भर पिता पुत्रेभ्यो यथा।
शिक्षा णो अस्मिन्पुरुहूत यामनि जीवा ज्योतिरशीमहि ॥२६॥

हे इन्द्रदेव ! हामीलाई उत्तम कर्मको फल प्राप्त होस्। पिताले पुत्रलाई धन आदि दिएर पालनपोषण गरेझैं हामीलाई तिमी पोषित गर। अनेकौंले सहायताका लागि बोलाइने हे इन्द्रदेव ! यज्ञमा हामीलाई तिमी दिव्य तेज प्रदान गर।

मा नो अज्ञाता वृजना दुराध्यो३ माशिवासो अव क्रमुः।
त्वया वयं प्रवतः शश्वतीरपोऽति शूर तरामसि ॥२७॥

हे इन्द्रदेव ! अज्ञात पापी, दुष्ट, कुटिल, अमङ्गलकारीले हामीमाथि आक्रमण नगरुन्। हे श्रेष्ठ वीर ! तिम्रो संरक्षणमा हामी विघ्नअवरोधका प्रवाह पार गरौं।

[सूक्त - ३३]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि पुत्रगण। **देवता** - वसिष्ठ पुत्रगण। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

श्वित्यञ्चो मा दक्षिणतस्कपर्दा धियंजिन्वासो अभि हि प्रमन्दुः।
उत्तिष्ठन्वोचे परि बर्हिषो नॄन्न मे दूरादवितवे वसिष्ठाः ॥१॥

गोरो वर्णका, शिरको दाहिनेतिर जटाको शिखा भएका, बुद्धिसङ्गत कार्य गर्ने वसिष्ठ गोत्रीयहरू हामीलाई अति प्रसन्न गराउँछन्। यज्ञका कुशआसनबाट माथि उठ्दै हामी यस्ता वसिष्ठका वंशज शिष्यहरू हामीदेखि टाढा नजाऊन् भन्दछौँ।

दूरादिन्द्रमनयन्ना सुतेन तिरो वैशन्तमति पान्तमुग्रम्।
पाशद्युम्नस्य वायतस्य सोमात्सुतादिन्द्रोऽवृणीता वसिष्ठान् ॥२॥

वसिष्ठ गोत्रीय साधकहरू उग्र इन्द्रदेवलाई पाशद्युम्नले तयार गरेको सोमरसबाट छुटाएर आफूले तयार गरेको सोमरस पान गराउनका लागि परबाट लिएर आउँछन्। इन्द्रदेव पनि वयतका पुत्र पाशद्युम्नलाई छोडेर वसिष्ठ वंशीहरूलाई स्वीकार गर्छन्।

एवेन्नु कं सिन्धुमेभिस्ततारेवेन्नु कं भेदमेभिर्जघान।
एवेन्नु कं दाशराज्ञे सुदासं प्रावदिन्द्रो ब्रह्मणा वो वसिष्ठाः ॥३॥

वसिष्ठका पुत्रहरूले सजिलै सिन्धु तरेर भेदलाई नाश गरे। त्यसपछि दाशराजका प्रसिद्ध युद्धमा वसिष्ठका पुत्रका बलले इन्द्रदेवले सुदासको रक्षा गरे।

जुष्टी नरो ब्रह्मणा वः पितॄणामक्षमव्ययं न किला रिषाथ।
यच्छक्वरीषु बृहता रवेणेन्द्रे शुष्ममदधाता वसिष्ठाः ॥४॥

हे मानिसहरू हो ! आफ्नो लक्ष्यप्रति हामी सक्रिय छौँ। तिमीहरू सबै बलवान् होओ र शक्वरी ऋचाहरूसँगै बृहत् स्तुति गाएर इन्द्रदेवको बल बढाओ। तिमीहरूका स्तोत्रले पितृहरू पनि सन्तुष्ट हुन्छन्।

उद् द्यामिवेत्तृष्णजो नाथितासोऽदीधयुर्दाशराज्ञे वृतासः।
वसिष्ठस्य स्तुवत इन्द्रो अश्रोदुरुं तृत्सुभ्यो अकृणोदु लोकम् ॥५॥

तृष्ण वंशका, कामना लिएका वसिष्ठका वंशजले दाशराजका युद्धमा इन्द्रलाई तेजस्वी सूर्यजस्तै रूपमा धारण गरे। इन्द्रदेवले उनीहरूको स्तोत्र सुनेर तृत्सुहरूलाई विशाल लोक प्रदान गरे।

दण्डाइवेद्गो अजनास आसन्परिच्छिन्ना भरता अर्भकासः।
अभवच्च पुरएता वसिष्ठ आदित्तृत्सूनां विशो अप्रथन्त ॥६॥

गाई धपाउने लौरोजस्तै सोझो गतिमा इन्द्रिय नियन्त्रण गर्ने सङ्कल्पजस्ता भरतहरू थोरै र साना थिए तर वसिष्ठ पुरोहित भएपछि उनीहरूको सङ्ख्या र क्षमता वृद्धि भयो।

त्रयः कृण्वन्ति भुवनेषु रेतस्तिस्रः प्रजा आर्या ज्योतिरग्राः।
त्रयो घर्मास उषसं सचन्ते सर्वाँ इत्ताँ अनु विदुर्वसिष्ठाः ॥७॥

भरिपूर्ण भुवन तीन हुन्छन्। ज्योतितर्फ अघि बढ्ने तीन महान् प्रजा छन्। तीनै वटाले उष्णतायुक्त उषाको सेवन गर्दछन्। वसिष्ठका वंशज सबै यो कुरो राम्ररी जान्दछन्।

सूर्यस्येव वक्षथो ज्योतिरेषां समुद्रस्येव महिमा गभीरः।
वातस्येव प्रजवो नान्येन स्तोमो वसिष्ठा अन्वेतवे वः ॥८॥

हे वसिष्ठपुत्र हो ! तिमीहरूको महिमा सूर्यको ज्योतिजस्तै टड्कारो र समुद्रजस्तै गम्भीर छ। वायुजस्तै तीव्रगामी तिमीहरूको स्तोत्र अद्वितीय छ।

त इन्निण्यं हृदयस्य प्रकेतैः सहस्रवल्शमभि सं चरन्ति।
यमेन ततं परिधिं वयन्तोऽप्सरस उप सेदुर्वसिष्ठाः ॥९॥

वसिष्ठहरू हृदयको गूढ ज्ञान प्रकट गर्दै सहस्रौँ शाखाले युक्त संसारमा सम्यक् रूपले विचरण गर्दछन्। उनीहरू नियमपूर्वक चलेको बाटो अनुसरण गर्दै मातृरूपा अप्सराका नजिकै पुग्दछन्।

विद्युतो ज्योतिः परि सञ्जिहानं मित्रावरुणा यदपश्यतां त्वा।
तत्ते जन्मोतैकं वसिष्ठागस्त्यो यत्त्वा विश आजभार ॥१०॥

हे वसिष्ठ ! विद्युतका ज्योतिले छुट्टिँदै गरेका तिमीलाई मित्रावरुणले देखेपछि अगस्त्यले [illegible] बाहिर ल्याए। त्यसै बेला तिम्रो एउटा जन्म भयो।

उतासि मैत्रावरुणो वसिष्ठोर्वश्या ब्रह्मन्मनसोऽधि जातः ।
द्रप्सं स्कन्नं ब्रह्मणा दैव्येन विश्वे देवाः पुष्करे त्वाददन्त ॥११॥

हे वसिष्ट ऋषि ! तिमी मित्रावरुणका पुत्र हौ । हे ब्रह्मन् ! तिमी उर्वशीका मनबाट उत्पन्न भयौ । तिमीलाई दिव्य मन्त्रका साथ विश्वेदेवले पुष्करमा धारण गरे ।

स प्रकेत उभयस्य प्रविद्वान्त्सहस्रदान उत वा सदानः ।
यमेन ततं परिधिं वयिष्यन्नप्सरसः परि जज्ञे वसिष्ठः ॥१२॥

वसिष्ठ दुवै लोकका समस्त विषयका विशेष विद्वान् हुन् । हजारौँ किसिमका दान दिन्छन् । सर्वनियामकले विस्तार गरेका सिर्जनशीलताका नियमअनुशासन चलाउनका लागि यिनी उर्वशीबाट उत्पन्न भएका हुन् ।

सत्रे ह जाताविषिता नमोभिः कुम्भे रेतः सिषिचतुः समानम् ।
ततो ह मान उदियाय मध्यात्ततो जातमृषिमाहुर्वसिष्ठम् ॥१३॥

मित्र र वरुण दुवैले त्यस यज्ञमा एकै साथ रेतस्लाई कुम्भमा स्थापित गरे । त्यसबाट अगस्त्य उत्पन्न भए । यसै प्रक्रियाले वसिष्ठ पनि उत्पन्न भए भनिन्छ ।

उक्थभृतं सामभृतं बिभर्ति ग्रावाणं बिभ्रत्प्र वदात्यग्रे ।
उपैनमाध्वं सुमनस्यमाना आ वो गच्छाति प्रतृदो वसिष्ठः ॥१४॥

हे भरतहरू हो ! वसिष्ट ऋषि तिमीहरूकहाँ आउँदै छन् । तिमीहरू सबैले प्रसन्न मनले यी सम्मानितलाई सत्कार गर । वसिष्ठ ऋषि उक्थ र साम गाउने तथा सोमरस तयार गर्नेहरूलाई उचित नेतृत्व गर्दछन् ।

[सूक्त - ३४]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि ; **देवता** – विश्वेदेवा अहिर्बुध्न्य ; **छन्द** – द्विपदा विराट् ।

प्र शुक्रैतु देवी मनीषा अस्मत्सुतष्टो रथो न वाजी ॥१॥

बलियो अश्वले तानेको र राम्रोसित बनेको रथजस्तै देवी मनीषा हाम्रा नजिक आऊन् ।

विदुः पृथिव्या दिवो जनित्रं शृण्वन्त्यापो अध क्षरन्तीः ॥२॥

ओरालोतिर बग्ने पानीले द्यावापृथिवीको उत्पत्ति जान्दछ । त्यसले सुन्छ पनि ।

आपश्चिदस्मै पिन्वन्त पृथ्वीर्वृत्रेषु शूरा मंसन्त उग्राः ॥३॥

पृथ्वीमा विद्यमान जलले इन्द्रदेवलाई पुष्टि प्रदान गर्दछ । शत्रुले आक्रमण गर्दा यिनै शूरवीर इन्द्रदेवलाई विद्वानहरू बोलाउँछन् ।

[illegible]

[illegible]

अभि प्र स्थाताहेव यज्ञं यातेव पत्मन्त्मना हिनोत ॥५॥

हे मानिस हो ! यज्ञ गर्ने इच्छाले स्वयं सहर्ष, तीव्र वेगले अवश्य अगाडि बढौँ ।

त्मना समत्सु हिनोत यज्ञं दधात केतुं जनाय वीरम् ॥६॥

हे मानिस हो ! सङ्ग्राममा आफैँ जाऔँ र वीर पुरुषलाई प्रेरित गरौँ । संसारको हितका लागि यज्ञ गरौँ ।

उदस्य शुष्माद्भानुर्नार्त बिभर्ति भारं पृथिवी न भूम ॥७॥

यसै यज्ञका बलले सूर्यदेव उदाउँछन् । पृथ्वीले सबै प्राणीको भारी बोकेझैँ यज्ञ पनि सबैको आधार हो ।

ह्वयामि देवाँ अयातुरग्ने साधन्नृतेन धियं दधामि ॥८॥

हे अहिंसक अग्निदेव ! हामी साधनाले यज्ञका देवताहरूको आह्वान गर्दछौँ र बुद्धिलाई देवताको सेवामा नियुक्त गर्दछौँ ।

अभि वो देवीं धियं दधिध्वं प्र वो देवत्रा वाचं कृणुध्वम् ॥९॥

हे मानिस हो ! तिमीहरू देवताका निम्ति बुद्धिको प्रयोग गर र देवताको स्तुति गर ।

आ चष्ट आसां पाथो नदीनां वरुण उग्रः सहस्रचक्षाः ॥१०॥

हजारौँ आँखा भएका ओजस्वी वरुणदेव नदीका जलको निरीक्षण गरिरहन्छन् ।

राजा राष्ट्रानां पेशो नदीनामनुत्तमस्मै क्षत्रं विश्वायु ॥११॥
राष्ट्रका राजाजस्तै वरुणदेवता नदीका रूपमा आफ्नै बलले सबै ठाउँमा पुग्दछन्।

अविष्टे अस्मान्विश्वासु विक्ष्वद्युं कृणोत शंसं निनित्सोः ॥१२॥
हे देवताहरू हो ! कृपा गरेर हाम्रो रक्षा गर, हाम्रो निन्दा गर्ने शत्रुको तेज नष्ट गराओ।

व्येतु दिद्युद् द्विषामशेवा युयोत विष्वग्रपस्तनूनाम् ॥१३॥
हे देवताहरू हो ! तिमीहरू हाम्रो कुभलो गर्न खोज्ने शत्रुलाई चारै तिरबाट हतियारले प्रतिकार गर। हाम्रो शारीरिक पाप पनि पर लगिदेओ।

अवीन्नो अग्निर्हव्यान्नमोभिः प्रेष्ठो अस्मा अधायि स्तोमः ॥१४॥
हामीले अग्निदेवप्रति विनम्रतापूर्वक स्तोत्र गाएका छौं। अन्न भक्षण गर्ने, प्रिय अग्निदेव प्रसन्न भएर हाम्रो रक्षा गरुन्।

सजूर्देवेभिरपां नपातं सखायं कृध्वं शिवो नो अस्तु ॥१५॥
अग्निदेव जललाई माथि उठाउँछन्, उनी सखा भावले हाम्रो रक्षा गरुन्।

अब्जामुक्थैरहिं गृणीषे बुध्ने नदीनां रजःसु षीदन् ॥१६॥
नदीका छेउमा स्थापित अग्निदेवलाई स्तोत्रले स्तुति गरौं। जलका उत्पादक अग्निदेवले शत्रु मार्दछन्।

मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषे धान्मा यज्ञो अस्य स्रिधदृतायोः ॥१७॥
मेघमा रहेका अग्निदेवले हामीमाथि प्रहार नगरुन्। सत्यमय जीवन बाँच्नेहरूको यज्ञ क्षीण हुँदैन।

उत न एषु नृषु श्रवो धुः न राये यन्तु शर्धन्तो अर्यः ॥१८॥
धनको ऐश्वर्य प्राप्तिमा हाम्रा प्रतिस्पर्धी हामीदेखि पर पुगून्। हामीहरू पर्याप्त मात्रामा धन, यश र अन्न प्राप्त गरौं।

तपन्ति शत्रुं स्व१र्ण भूमा महासेनासो अमेभिरेषाम् ॥१९॥
विशाल सेनायुक्त राजा आफ्ना दैवी शक्तिले शत्रुलाई सूर्यदेवले झैं सन्तप्त पार्दछन्।

आ यन्नः पत्नीर्गमन्त्यच्छा त्वष्टा सुपाणिर्दधातु वीरान् ॥२०॥
पत्नीहरू हाम्रा नजिक आएका बेला त्वष्टाले उत्तम बाहुद्वारा वीरलाई धारण गरुन्।

प्रति नः स्तोमं त्वष्टा जुषेत स्यादस्मे अरमतिर्वसूयुः ॥२१॥
उत्तम बुद्धि भएका त्वष्टादेवले हाम्रो यज्ञ स्वीकार गरुन् र प्रसन्न भएर हामीलाई मनग्गे धन दिऊन्।

ता नो रासन्रातिषाचो वसून्या रोदसी वरुणानी शृणोतु।
वरूत्रीभिः सुशरणो नो अस्तु त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु रायः ॥२२॥
उनले हामीलाई अभीष्ट धन दिने खालको दिव्य शक्ति प्रदान गरुन्। हामीले गाउँदै गरेको स्तुति द्यावापृथिवी र वरुणदेवका शक्तिले सुनून्। श्रेष्ठ दानदाता त्वष्टादेव विघ्ननिवारक शक्तिसहित हाम्रा लागि शरणदाता बनून् र हामीलाई ऐश्वर्य प्रदान गरुन्।

तन्नो रायः पर्वतास्तन्न आपस्तद्रातिषाच ओषधीरुत द्यौः।
वनस्पतिभिः पृथिवी सजोषा उभे रोदसी परि पासतो नः ॥२३॥
पर्वत, जल, औषधि र द्युलोक वनस्पतिसहित अन्तरिक्ष एवं देवशक्तिले हाम्रो प्राणरूपी धन संरक्षण गरुन्।

अनु तदुर्वी रोदसी जिहातामनु द्युक्षो वरुण इन्द्रसखा।
अनु विश्वे मरुतो ये सहासो रायः स्याम धरुणं धियध्यै ॥२४॥
विशाल द्यावापृथिवी, शत्रु जित्ने मरुत्‌हरू, तेजस्वी इन्द्रदेव र उनका मित्र वरुणदेव आदि देवताहरू हाम्रा सहयोगी होऊन्। यिनका कृपाले हामी धारण गर्न योग्य धन प्राप्त गरौं।

तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्निराप ओषधीर्वनिनो जुषन्त।
शर्मन्त्स्याम मरुतामुपस्थे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥२५॥
इन्द्रदेव, मित्रदेव, वरुणदेव, औषधिहरू, जल र वनका वृक्षका निम्ति हामी स्तोत्र पाठ गर्दछौं। हामीलाई मरुत्‌हरूसँगै मङ्गलकारी स्थान प्राप्त होस्। तिनीहरू सबैले हामीलाई कल्याणकारी साधनले सुरक्षित राखून्।

[सूक्त - ३५]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - विश्वेदेवा। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहव्या।
शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः शं न इन्द्रापूषणा वाजसातौ ॥१॥

दिन र रात हामी सबैका लागि मङ्गलकारी होऊन्। इन्द्र र अग्निदेव तथा इन्द्र र वरुणदेवले हामी सबैको कल्याण गरुन्। इन्द्र र पूषादेवले मङ्गलकारी अन्नऐश्वर्य प्रदान गरुन्। इन्द्र र सोमदेव सुसन्तान प्राप्ति, रोग निवारण र भयमुक्त गराउँदै हाम्रा लागि कल्याणकारी होऊन्।

शं नो भगः शमु नः शंसो अस्तु शं नः पुरन्धिः शमु सन्तु रायः।
शं नः सत्यस्य सुयमस्य शंसः शं नो अर्यमा पुरुजातो अस्तु ॥२॥

भगदेवताले हामीलाइ शान्ति प्रदान गरुन्। यो शान्ति सबै मानिसबाट प्रशंसित होस्। बुद्धि र धनले हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन्। श्रेष्ठ र शिष्ट बोलीवचन शान्तिदायक होऊन्। अर्यमादेव हामीलाई शान्ति दिने होऊन्।

शं नो धाता शमु धर्ता नो अस्तु शं न उरूची भवतु स्वधाभिः।
शं रोदसी बृहती शं नो अद्रिः शं नो देवानां सुहवानि सन्तु ॥३॥

धाता, धर्त्ता, द्यावापृथिवी, पृथ्वीको अन्न, पर्वत, देवताको उपासना यी सबै हाम्रा लागि शान्तिप्रदायक र कल्याणप्रद होऊन्।

शं नो अग्निर्ज्योतिरनीको अस्तु शं नो मित्रावरुणावश्विना शम्।
शं नः सुकृतां सुकृतानि सन्तु शं न इषिरो अभि वातु वातः ॥४॥

तेजस्वी अग्निदेव, मित्रावरुण, सूर्यदेव, चन्द्रदेव, अश्विनीकुमार, सत्कर्म र गमनशील वायुदेवले हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन्।

शं नो द्यावापृथिवी पूर्वहूतौ शमन्तरिक्षं दृशये नो अस्तु।
शं न ओषधीर्वनिनो भवन्तु शं नो रजसस्पतिरस्तु जिष्णुः ॥५॥

द्यावापृथिवीले हामीलाई पहिलो पटक प्रार्थनामै शान्ति प्रदान गरुन्। उत्तम दर्शनका निम्ति अन्तरिक्षले हामीलाई शान्ति प्रदान गरोस्। वनस्पति र औषधिले हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन् र विजयशील लोकपालहरूले पनि शान्ति प्रदान गरुन्।

शं न इन्द्रो वसुभिर्देवो अस्तु शमादित्येभिर्वरुणः सुशंसः।
शं नो रुद्रो रुद्रेभिर्जलाषः शं नस्त्वष्टा ग्नाभिरिह शृणोतु ॥६॥

इन्द्रदेवताले वसुगणका साथमा शान्ति प्रदान गरुन्। आदित्यका साथमा वरुणदेवताले, रुद्रगणका साथमा जलदेवताले हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन्। त्वष्टादेव र देवपत्नीले समेत हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन्, सबैले हाम्रो विनय सुनून्।

शं नः सोमो भवतु ब्रह्म शं नः शं नो ग्रावाणः शमु सन्तु यज्ञाः।
शं नः स्वरूणां मितयो भवन्तु शं नः प्रस्वः शम्वस्तु वेदिः ॥७॥

सोम र ग्रावाले हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन्। ब्रह्म र यज्ञदेवले हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन्। मौलोले, औषधिले र वेदीले पनि हामीलाई उसरी नै शान्ति दिऊन्।

शं नः सूर्य उरुचक्षा उदेतु शं नश्चतस्रः प्रदिशो भवन्तु।
शं नः पर्वता ध्रुवयो भवन्तु शं नः सिन्धवः शमु सन्त्वापः ॥८॥

विशाल तेजधारी सूर्यदेव हामीलाई शान्ति दिनका लागि उदित होऊन्। चारै दिशाले हामीलाई शान्ति दिऊन्, स्थिर पर्वत, जल र समुद्रले हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन्।

शं नो अदितिर्भवतु व्रतेभिः शं नो भवन्तु मरुतः स्वर्काः।
शं नो विष्णुः शमु पूषा नो अस्तु शं नो भवित्रं शम्वस्तु वायुः ॥९॥

अदितिका व्रतनियमले हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन्। उत्तम तेजस्वी मरुत्गणले हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन्। विष्णुदेव, पूषादेव, अन्तरिक्ष र वायुदेवले हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन्।

शं नो देवः सविता त्रायमाणः शं नो भवन्तूषसो विभातीः।
शं नः पर्जन्यो भवतु प्रजाभ्यः शं नः क्षेत्रस्य पतिरस्तु शम्भुः ॥१०॥

रक्षा गर्ने वा मुक्तिदाता सवितादेवले हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन्। तेजस्वी उषाहरूले हामीलाई

शान्ति प्रदान गरुन्। पर्जन्य र क्षेत्रका कल्याणकारी अधिपति हाम्रा प्रजाका लागि शान्तिप्रदायक मङ्गलकारी होऊन्।

शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु शं सरस्वती सह धीभिरस्तु।
शमभिषाचः शमु रातिषाचः शं नो दिव्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः ॥११॥

विश्वदेवले हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन्। सद्बुद्धि दिने सरस्वती देवीले हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन्। यज्ञकर्ता, दानदाता, द्युलोक, पृथ्वी र जलका देवताले हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन्।

शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु शं नो अर्वन्तः शमु सन्तु गावः।
शं न ऋभवः सुकृतः सुहस्ताः शं नो भवन्तु पितरो हवेषु ॥१२॥

सत्यका अधिपति, अश्व र गाईले हामीलाई शान्ति दिऊन्। श्रेष्ठ कर्म गर्ने र श्रेष्ठ भुजा भएका ऋभुहरूले हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन्। हाम्रा पितृहरूले हाम्रो प्रार्थना सुनेर हामीलाई शान्ति प्रदान गरुन्।

शं नो अज एकपादेवो अस्तु शं नोऽहिर्बुध्न्यः शं समुद्रः।
शं नो अपां नपातपेरुरस्तु शं नः पृश्निर्भवतु देवगोपा ॥१३॥

अज, एकपाद, अहिर्बुध्न्य, समुद्रदेवले हामीलाई शान्ति दिऊन् र कल्याण गरुन्। अपांनपात्‌देवले हामीलाई शान्ति दिऊन्। देवताहरूबाट संरक्षित गाई, प्रकृति र किरणले हामीलाई शान्ति दिऊन्।

आदित्या रुद्रा वसवो जुषन्तेदं ब्रह्म क्रियमाणं नवीयः।
शृण्वन्तु नो दिव्याः पार्थिवासो गोजाता उत ये यज्ञियासः ॥१४॥

नवरचित स्तोत्रलाई आदित्यगण, वसुगण र रुद्रगणले ग्रहण गरुन्। द्युलोक, पृथ्वी र स्वर्गमा उत्पन्न देवगण र अरू जेजति यजनीय देवताहरू छन्, ती सबैले हाम्रो स्तुति स्वीकार गरुन्। X 5/129

ये देवानां यज्ञिया यज्ञियानां मनोर्यजत्रा अमृता ऋतज्ञाः।
ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥१५॥

यजनीय देवताहरूका लागि जो पूज्य छन् र मानिसका लागि जो पूज्य छन्, त्यस्ता सबै अमर, ऋतगणले आज प्रसन्न भएर हामीलाई यशस्वी पुत्र प्रदान गरुन् र हाम्रो पालन गर्दै कल्याण गरुन्।

[सूक्त – ३६]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – विश्वेदेवा। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

प्र ब्रह्मैतु सदनादृतस्य वि रश्मिभिः ससृजे सूर्यो गाः।
वि सानुना पृथिवी सस्र उर्वी पृथु प्रतीकमध्येधे अग्निः ॥१॥

ऋतको गृहरूपी यज्ञशालाबाट ब्रह्मज्ञानका स्तोत्र प्रसरित भएर सूर्य आदि देवतासम्म पुग्दछन्। सूर्यदेव आफ्ना किरणले जल वर्षा गराउँछन्। पर्वत आदिसहित विस्तृत पृथ्वीमा अग्निदेव प्रदीप्त हुन्छन्।

इमां वां मित्रावरुणा सुवृक्तिमिषं न कृण्वे असुरा नवीयः।
इनो वामन्यः पदवीरदब्धो जनं च मित्रो यतति ब्रुवाणः ॥२॥

हे बलशाली वरुण र मित्रदेव ! तिमीहरूका लागि नवीन स्तोत्र रचना गर्दछौं। तिमीहरू दुईमध्ये एक वरुणदेव प्रभुतासम्पन्न छौ। तिमी निष्पक्ष रूपले धर्म र अधर्मको निर्णय गरेर सुनिश्चित स्थान प्रदान गर्दछौ। अर्का मित्रदेव प्रशंसा गरिंदाखेरि धर्मको मार्गतिर प्रेरणा प्रदान गर्दछौ।

आ वातस्य ध्रजतो रन्त इत्या अपीपयन्त धेनवो न सूदाः।
महो दिवः सदने जायमानोऽचिक्रदद् वृषभः सस्मिन्नूधन् ॥३॥

वायुदेव गतिपूर्वक चारै दिशामा विचरण गर्दछन्। अन्तरिक्षमा गर्जने मेघ सुन्दर भएर बर्सन्छन्। त्यस जलका वर्षाले दुध दिने गाई बढ्दछन्।

गिरा य एता युनजद्धरी त इन्द्र प्रिया सुरथा शूर धायू।
प्र यो मन्युं रिरिक्षतो मिनात्या सुक्रतुमर्यमणं ववृत्याम् ॥४॥

हे इन्द्रदेव ! जुन यजमानले स्तुति पाठ गरेर तिम्रा बलवान् अश्वलाई रथमा नियोजित गराउँछ, तिमी त्यस यजमानका यज्ञशालामा जान्छौ। जुन देवता शत्रुका हिंस्रक वृत्ति नष्ट गर्दछन्, हामी उनै अर्यमादेवलाई आह्वान गर्दछौं।

यजन्ते अस्य सख्यं वयश्च नमस्विनः स्व ऋतस्य धामन्।
वि पृक्षो बाबधे नृभिः स्तवान इदं नमो रुद्राय प्रेष्ठम्॥५॥

याजकहरू अन्न प्राप्तिका लागि यज्ञद्वारा रुद्रदेवलाई स्तुतिले प्रसन्न गर्दछन्। उनै रुद्रदेवलाई हामी सबैले नमस्कार गर्दछौँ।

आ यत्साकं यशसो वावशानाः सरस्वती सप्तथी सिन्धुमाता।
याः सुष्वयन्त सुदुघाः सुधारा अभि स्वेन पयसा पीप्यानाः॥६॥

माताको जस्तै स्नेह र जलले भरिएका सिन्धु र सरस्वती आदि सात नदीहरू पर्याप्त जलराशिले युक्त भएर प्रवाहमान रहून्। तिनीहरू आफ्ना जलले परिपूर्ण भएर अन्न र दुध आदि बढाउँदै प्रवाहमान रहून्।

उत त्ये नो मरुतो मन्दसाना धियं तोकं च वाजिनोऽवन्तु।
मा नः परि ख्यदक्षरा चरन्त्यवीवृधन्युज्यं ते रयिं नः॥७॥

आनन्दवर्द्धक पराक्रमी मरुत्हरू हाम्रा पुत्रका सद्बुद्धिले प्रेरित कर्म सुरक्षित राखून्। वाणीका अधिपति देवता हामीमाथि सधैँ प्रसन्न रहून्। उनले हाम्रो धन बढाउँछन्।

प्र वो महीमरमतिं कृणुध्वं प्र पूषणं विदथ्यं न वीरम्।
भगं धियोऽवितारं नो अस्याः सातौ वाजं रातिषाचं पुरन्धिम्॥८॥

हे स्तोताहरू हो ! तिमीहरू यी विशाल र महान् पृथ्वीदेवीलाई आह्वान गर। यजनीय, योद्धा र पराक्रमी पूषादेवको आह्वान गर। बुद्धिसङ्गत कर्म गर्नका लागि प्रेरित गर्ने भगदेव र पुरातन, दानवीर वाजदेवलाई यज्ञमा आह्वान गर।

अच्छायं वो मरुतः श्लोक एत्वच्छा विष्णुं निषिक्तपामवोभिः।
उत प्रजायै गृणते वयो धुर्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः॥९॥

हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरू र गर्भसंरक्षक, आश्रयदाता विष्णुदेवकहाँ यो स्तोत्र पुगोस्। उनले हामीलाई पुत्र र अन्न प्रदान गरुन्। तिमीहरू सधैँ हाम्रो पालन र कल्याण गर।

[सूक्त – ३७]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। देवता – विश्वेदेवा। छन्द – त्रिष्टुप्।

आ वो वाहिष्ठो वहतु स्तवध्यै रथो वाजा ऋभुक्षणो अमृक्तः।
अभि त्रिपृष्ठैः सवनेषु सोमैर्मदे सुशिप्रा महभिः पृणध्वम्॥१॥

हे तेजस्वी ऋभुगण ! तिमीहरू गतिलो र निरापद रथमा आरूढ भएर गमन गर। हे सुन्दर चिउँडो भएका ऋभुहरू हो ! तिमीहरू सबै दुध, दही र सातु मिसिएको सोमरस पान गरेर आनन्दित होओ।

यूयं ह रत्नं मघवत्सु धत्थ स्वर्दृश ऋभुक्षणो अमृक्तम्।
सं यज्ञेषु स्वधावन्तः पिबध्वं वि नो राधांसि मतिभिर्दयध्वम्॥२॥

हे आत्मदर्शी बलवान् ऋभु हो ! तिमीहरू सोमपान गर्दै हामी हविदातालाई विशेष रत्न आदि प्रदान गर। बुद्धिसहित सिद्धि प्रदान गर्ने ऐश्वर्य हामीलाई प्रदान गर।

उवोचिथ हि मघवन्देष्णं महो अर्भस्य वसुनो विभागे।
उभा ते पूर्णा वसुना गभस्ती न सूनृता नि यमते वसव्या॥३॥

हे धनका अधिपति ! महान् धन र अल्प धनको विभाग गर्दा तिमी पनि आफ्नो भाग ग्रहण गर्दछौ। हे देव ! तिम्रा दुवै हातमा मनग्गे धन छ। तिमी निर्विघ्न दान दिन्छौ।

त्वमिन्द्र स्वयशा ऋभुक्षा वाजो न साधुरस्तमेष्यृक्वा।
वयं नु ते दाश्वांसः स्याम ब्रह्म कृण्वन्तो हरिवो वसिष्ठाः॥४॥

हे यशस्वी इन्द्रदेव ! तिमी श्रेष्ठ साधक र ऋभुहरूका स्वामी हौ, हामीजस्ता स्तोताका घरमा आऊ। हे हरियो वर्णका अश्व भएका पराक्रमी देवता ! हामी वसिष्ठहरू स्तुति गर्दै तिम्रा निम्ति हवि अर्पित गर्दछौँ।

सनितासि प्रवतो दाशुषे चिद्याभिर्विवेषो हर्यश्व धीभिः ।
ववन्मा नु ते युज्याभिरूती कदा न इन्द्र राय आ दशस्येः ॥५॥

हरियो वर्णका अश्व भएका हे देवता ! तिमी हाम्रो स्तुति सुन। हविदाता याजकलाई तिमी उत्तम धन प्रदान गर। तिमी धन कहिले प्रदान गर्दछौ ? आजसम्म हामी तिम्रै संरक्षणमा सुरक्षित रहँदै तिम्रो भजन गर्दै छौं।

वासयसीव वेधसस्त्वं नः कदा न इन्द्र वचसो बुबोधः ।
अस्तं तात्या धिया रयिं सुवीरं पृक्षो नो अर्वा न्युहीत वाजी ॥६॥

हे इन्द्रदेव तिमी कहिले हाम्रो भनाइ र प्रार्थना सुन्दछौ ? तिमी हाम्रा आश्रयदाता हौ। स्तुतिले प्रसन्न भएर आफ्ना बलवान् तथा तीव्रगामी अश्वमा हामीकहाँ आऊ र पराक्रमी पुत्र, धन एवं अन्न देऊ।

अभि यं देवी निर्ऋतिश्चिदीशे नक्षन्त इन्द्रं शरदः सुपृक्षः ।
उप त्रिबन्धुर्जरदष्टिमेत्यस्ववेशं यं कृणवन्त मर्ताः ॥७॥

पृथ्वीले जसलाई ईश्वर मानेकी छन्, समस्त अन्नयुक्त संवत्सरले जसलाई सुख प्रदान गर्दछन्, मानिसहरू जसलाई आफ्ना घरमा प्रतिष्ठित गराउँछन्, त्यस्ता त्रिलोकका बन्धु इन्द्रदेवले हामीलाई विशाल बल प्रदान गरुन्।

आ नो राधांसि सवितः स्तवध्या आ रायो यन्तु पर्वतस्य रातौ ।
सदा नो दिव्यः पायुः सिषक्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥८॥

हे सवितादेव ! हामीलाई आफ्नो धन प्रदान गर। पर्वतले प्रदान गरेको धन हामीलाई प्राप्त होस्। इन्द्रदेव आफ्ना संरक्षण शक्तिले सधैं हाम्रो रक्षा गरुन् र हामी सबैलाई पालन गरुन्।

[सूक्त - ३८]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - सविता भग वाजिन्। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

उदु ष्य देवः सविता ययाम हिरण्ययीममतिं यामशिश्रेत् ।
नूनं भगो हव्यो मानुषेभिर्वि यो रत्ना पुरूवसुर्दधाति ॥१॥

हे सवितादेव ! तिमी आफ्नो सुवर्ण आभा प्रकट गर्दछौ। मानिसहरू सवितादेवको स्तुति गर्दछन्। अनेक धनका स्वामी तिनले स्तोतालाई श्रेष्ठ धन प्रदान गर्दछन्।

उदु तिष्ठ सवितः श्रुध्य१स्य हिरण्यपाणे प्रभृतावृतस्य ।
व्यु१र्वीं पृथ्वीममतिं सृजान आ नृभ्यो मर्तभोजनं सुवानः ॥२॥

हे सवितादेव ! तिमी उदित होऊ। हे स्वर्णमयी बाहु भएका देवता ! तिमी व्यापक आभाले मानिसका उपयोगमा काम लाग्ने धन र अन्न प्रदान गर्दछौ।

अपि ष्टुतः सविता देवो अस्तु यमा चिद्विश्वे वसवो गृणन्ति ।
स नः स्तोमान्नमस्य१ श्चनो धाद्विश्वेभिः पातु पायुभिर्नि सूरीन् ॥३॥

हामी सवितादेवको स्तुति गर्दछौं। जुन सवितादेव सबै देवताद्वारा स्तुत्य छन्, उनै पूजनीय सवितादेवले स्तोत्र एवं अन्न स्वीकार गरुन्। हे देव ! तिमी आफ्ना समस्त रक्षण शक्तिद्वारा स्तोतालाई पालन गर।

अभि यं देव्यदितिर्गृणाति सवं देवस्य सवितुर्जुषाणा ।
अभि सम्राजो वरुणो गृहन्त्यभि मित्रासो अर्यमा सजोषाः ॥४॥

अदिति देवी जुन सवितादेवको स्तुति गर्दछिन् र जुन देवताको प्रेरणा पालन गर्दछिन्, उनै सवितादेवको स्तुति मित्रावरुणदेव र अर्यमादेवले पनि गर्दछन्।

अभि ये मिथो वनुषः सपन्ते रातिं दिवो रातिषाचः पृथिव्याः ।
अहिर्बुध्न्व उत नः शृणोतु वरूत्र्येकधेनुभिर्नि पातु ॥५॥

सबै दानी भक्तहरू आपसमा जुटेर द्युलोक र पृथिवीलोकका सखाजस्ता सवितादेवको सेवा गर्दछन्। त्यस्ता अहिर्बुध्न्य देवले हाम्रो स्तुति सुनून्। वाणीकी देवीले विशेष वाणीरूपी धेनुद्वारा हामी सबैलाई पालन गरुन्।

अनु तन्नो जास्पतिर्मंसीष्ट रत्नं देवस्य सवितुरियानः ।
भगमुग्रोऽवसे जोहवीति भगमनुग्रो अध याति रत्नम् ॥६॥

प्रजाको पालन गर्ने सवितादेवले हाम्रो प्रार्थना सुनेर हामीलाई रत्न आदि प्रदान गरुन्। पराक्रमी स्तोता भगदेवलाई सुरक्षा प्राप्तिका लागि प्रार्थना गर्दछौं। जो पराक्रमी हुँदैनन्, तिनले केवल धन माग्दछन्।

शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।
जम्भयन्तोऽहिं वृकं रक्षांसि सनेम्यस्मदयुयवन्नमीवाः ॥७॥

सन्तुलित गति भएका, स्तुत्य, अन्न र बल प्रदान गर्ने देवताले यज्ञीय प्रार्थनाबाट सन्तुष्ट भएर हामी सबैलाई सुख प्रदान गरुन्। यी देवताले दान नगर्ने दुष्टको संहार गरुन्। सबै खालका पुराना रोगबाट हामी मुक्त होऔँ।

वाजेवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता ऋतज्ञाः ।
अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पथिभिर्देवयानैः ॥८॥

हे बलशाली वाजी देवताहरू हो ! तिमीहरू अमर, सत्ययज्ञका ज्ञाता र विद्वान् छौ। तिमीहरू धनका लागि हुने युद्धमा हाम्रो रक्षा गर। तिमीहरू यस यज्ञमा आएर सोमरस पान गरेर आनन्दित होओ र सन्तुष्ट भएपछि देवयानका मार्गबाट प्रस्थान गर।

[सूक्त - ३९]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - विश्वेदेवा। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

ऊर्ध्वो अग्निः सुमतिं वस्वो अश्रेत्प्रतीची जूर्णिर्देवतातिमेति ।
भेजाते अद्री रथ्येव पन्थामृतं होता न इषितो यजाति ॥१॥

हे उँभोतिर उर्लने अग्निदेव ! तिम्रो आफ्ना याजकको स्तुति सुन। पूर्व दिशामा रहने उषादेवी यस यज्ञमा आऊन्। आदरणीय याजकका पतिपत्नी, रथीजस्तै भएर यज्ञका मार्गमा आश्रय लिन्छन्। होताहरू यज्ञ गर्दछन्।

प्र वावृजे सुप्रया बर्हिरेषामा विश्पतीव बीरिट इयाते ।
विशामक्तोरुषसः पूर्वहूतौ वायुः पूषा स्वस्तये नियुत्वान् ॥२॥

सबै प्राणीको कल्याणका लागि नियुत नाम भएका वाहनमा आरुढ वायुदेव र पूषादेव रातको अन्त्य अवस्था उषा कालमा मानिसहरूले बोलाउँदा राजाजस्तै भएर आउँदछन्। यी दुवै देवताहरूका लागि यज्ञशालामा उत्तम प्रकारले कुशको आसन तयार हुन्छन्।

ज्मया अत्र वसवो रन्त देवा उरावन्तरिक्षे मर्जयन्त शुभ्राः ।
अर्वाक् पथ उरुज्रयः कृणुध्वं श्रोता दूतस्य जग्मुषो नो अस्य ॥३॥

यस यज्ञमा वसुगण भूमिमा विचरण गर्दछन्। विशाल अन्तरिक्षमा रहने मरुत्‌हरूको सेवा यस यज्ञमा हुन्छ। हे वसुहरू हो ! तिमीहरू हाम्रा दूतका प्रार्थनामा ध्यान दिएर हामीकहाँ आओ।

ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमाः सधस्थं विश्वे अभि सन्ति देवाः ।
ताँ अध्वर उशतो यक्ष्यग्ने श्रुष्टी भगं नासत्या पुरन्धिम् ॥४॥

रक्षा गर्ने यजनीय विश्वेदेव यज्ञमा आएका छन्। हे अग्निदेव ! तिमी यज्ञमा उपस्थित देवताहरूका निम्ति यजन गर। हे भगदेव ! अश्विनीकुमार र इन्द्रदेवको सत्कार गर।

आग्ने गिरो दिव आ पृथिव्या मित्रं वह वरुणमिन्द्रमग्निम् ।
आर्यमणमदितिं विष्णुमेषां सरस्वती मरुतो मादयन्ताम् ॥५॥

हे अग्निदेव ! द्युलोक र पृथ्वीले स्तुति गर्न योग्य मित्र, वरुण, इन्द्र, अग्नि, अर्यमा, अदिति, विष्णु आदि देवतालाई हाम्रा यस यज्ञमा बोलाऊ। देवी सरस्वती र मरुतहरू यहाँ आएर आनन्दित होऊन्।

ररे हव्यं मतिभिर्यज्ञियानां नक्षत्कामं मर्त्यानामसिन्वन् ।
धाता रयिमविदस्यं सदासां सक्षीमहि युज्येभिर्नु देवैः ॥६॥

यजनीय देवताहरूका निम्ति हामी स्तोत्र र हवि अर्पित गर्दछौं। मानिसका प्रगतिको कामनाले अग्निदेव यजन गरुन्। हामी तिम्रा समस्त सहायक देवताहरूलाई आह्वान गर्दछौं। प्रसन्न भएर सबै देवताले हामीलाई स्थायी एवं अक्षय धन प्रदान गरुन्।

नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठैर्ऋतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

आज वसिष्ठहरूले द्यावापृथिवीको स्तुति सुनिश्चित गरे। यजनीय वरुण, इन्द्र र अग्निदेवको स्तुति गरे। आनन्ददाता देवताले हामीलाई पूजामा प्रयोग गर्ने श्रेष्ठतम अन्न र धन प्रदान गरुन्।

[सूक्त – ४०]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – विश्वेदेवा। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

आ श्रुष्टिर्विदथ्या३ समेतु प्रति स्तोमं दधीमहि तुराणाम्।
यदद्य देवः सविता सुवाति स्यामास्य रत्निनो विभागे ॥१॥

हामी वेगवान् देवताहरूका लागि स्तोत्र पाठ गर्दछौँ। हामीलाई सँगै मिलेर काम गर्दाको सुख प्राप्त होस्। रत्नका स्वामी सवितादेवले आफ्नो धन बाँड्दाखेरि उपस्थित रहेर हामी पनि त्यो धन प्राप्त गरौँ।

मित्रस्तन्नो वरुणो रोदसी च द्युभक्तमिन्द्रो अर्यमा ददातु।
दिदेष्टु देव्यदिती रेक्णो वायुश्च यन्नियुवैते भगश्च ॥२॥

मित्र, वरुण, द्यावापृथिवी, इन्द्र, अर्यमा, वायु, भगदेव र अदितिदेवीसहित समस्त देवताहरू हाम्रा स्तोत्रले प्रसन्न भएर हामीलाई तेजस्वीहरूका लागि उत्तम हुने श्रेष्ठ धन प्रदान गरुन्।

सेदुग्रो अस्तु मरुतः स शुष्मी यं मर्त्यं पृषदश्वा अवाथ।
उतेमग्निः सरस्वती जुनन्ति न तस्य रायः पर्येतास्ति ॥३॥

हे तीव्र वेगका पाङ्ग्रे घोडा भएका मरुत्हरू हो ! तिमीहरू महान् पराक्रमी र बलवान् मानिसको सुरक्षा गर्दछौ। त्यस्ता मानिसलाई अग्निदेव, देवी सरस्वती र अन्य देवताहरूले प्रेरणा दिएर सत्कर्ममा खटाउँछन्। त्यस्ता मानिसको धन नाश हुँदैन।

अयं हि नेता वरुण ऋतस्य मित्रो राजानो अर्यमापो धुः।
सुहवा देव्यदितिरनर्वा ते नो अंहो अति पर्षन्नरिष्यन् ॥४॥

सत्य मार्गमा नेतृत्व गर्ने शासक देवता, वरुण, मित्र, अर्यमा आदिले हामीबाट गरिएको श्रेष्ठ कार्य स्वीकार गरुन्। विस्तृत तेजस्वी देवी अदिति वन्दनीय छन्। सबै देवताहरू हाम्रा असल कर्म निर्विघ्न रूपमा सम्पन्न गराउनका लागि सहायक भएर हामीलाई पाप कर्मबाट जोगाऊन्।

अस्य देवस्य मीळ्हुषो वया विष्णोरेषस्य प्रभृथे हविर्भिः।
विदे हि रुद्रो रुद्रियं महित्वं यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ॥५॥

देवताहरू यज्ञमा हविद्वारा उपासना गरिने र मनको रहर पूरा गराउने विष्णुदेवका अंश हुन्। रुद्रदेवले आफ्नो महत्त्वपूर्ण शक्ति हामीलाई प्रदान गरुन्। हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू अन्नले भरिएका हाम्रा घरमा आओ।

मात्र पूषन्नाघृण इरस्यो वरूत्री यद्रातिषाचश्च रासन्।
मयोभुवो नो अर्वन्तो नि पान्तु वृष्टिं परिज्मा वातो ददातु ॥६॥

हे तेजस्वी पूषादेव ! सर्वश्रेष्ठ देवी सरस्वती र दानशील दिव्य शक्तिको धन प्राप्त गराउन तिमी हाम्रो सहायक होऊ। सर्वत्रगामी वायुदेवले जल बर्साएर सहयोग गरुन्। उन्नतिशील तथा सुखदायक देवताहरूले हाम्रो कल्याण र पोषण गरुन्।

नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठैर्ऋतावानो वरुणो मित्रो अग्निः।
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

आज वसिष्ठहरूले द्यावापृथिवीको सुनिश्चित स्तुति गरे। यजनीय वरुण, इन्द्र र अग्निदेवको स्तुति गरे। आनन्ददाता देवताले हामीलाई पूजामा प्रयोग गर्ने श्रेष्ठतम अन्न र धन प्रदान गरुन्।

[सूक्त – ४१]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – लिङ्गोक्त देवता उषा। **छन्द** – त्रिष्टुप् जगती।

प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना।
प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हुवेम ॥१॥

हामी बिहान अग्निदेवलाई आह्वान गर्दछौँ। यज्ञको सफलताका लागि इन्द्रदेव, मित्र, वरुण, अश्विनीकुमार, भग, पूषा, ब्रह्मणस्पति, सोम र रुद्रदेवलाई आह्वान गर्दछौँ।

प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम वयं पुत्रमदितेर्यो विधर्ता।
आध्रश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्चिद्राजा चिद्यं भगं भक्षीत्याह ॥२॥

हामी जगत्लाई धारण गर्ने, उग्र वीर र विजयशील भगदेवताको स्तुति गर्दछौँ। उनी अदितिका पुत्र हुन्। उनको स्तुति गर्दाले दरिद्र पनि धनवान् हुन्छ। राजा पनि उनीसित धनको याचना गर्दछन्।

भग प्रणेतर्भग सत्यराधो भगेमां धियमुदवा ददन्नः।
भग प्र णो जनय गोभिरश्वैर्भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम ॥३॥

हे भगदेवता ! तिमी नै वास्तविक धन हौ। शाश्वत सत्य नै धन हो। हे भगदेव हाम्रो स्तुतिबाट प्रसन्न भएर इच्छा लागेको सत्यको धन प्रदान गर। हे देवता ! हामीलाई गाई, घोडा, पुत्र आदि प्रदान गर। असल मानिसका समाजमा रहने बनाऊ।

उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्व उत मध्ये अह्नाम्।
उतोदिता मघवन्त्सूर्यस्य वयं देवानां समतौ स्याम ॥४॥

हे देव ! तिम्रो कृपाले हामी भाग्यवान् बनौँ। दिनको प्रारम्भ र मध्यमा हामी भाग्यवान् रहौँ। हे धनवान् भगदेवता ! हामी सूर्योदयमा सबै देवताको अनुग्रह प्राप्त गरौँ।

भग एव भगवाँ अस्तु देवास्तेन वयं भगवन्तः स्याम।
तं त्वा भग सर्व इज्जोहवीति स नो भग पुरएता भवेह ॥५॥

हे देवताहरू हो ! भगदेवता नै ऐश्वर्यवान् हुन्। उनले कृपा गरेर हामीलाई धनवान् बनाऊन्। हे भगदेवता ! मानव समुदाय तिम्रो आह्वान गर्दछ, हाम्रो यज्ञमा आऊ।

समध्वरायोषसो नमन्त दधिक्रावेव शुचये पदाय।
अर्वाचीनं वसुविदं भगं नो रथमिवाश्वा वाजिन आ वहन्तु ॥६॥

दधिक्रावाको जस्तै पवित्र पद प्राप्तिका लागि उषा कालमै यज्ञमा आऊ। तीव्रगामी अश्वले रथ हिँडाएझैँ ती धनवान् भगदेव हामीकहाँ आऊन्।

अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः।
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

समस्त गुणले युक्त अश्व, गाई, वीरले युक्त एवं घिउले सेचन गर्ने कल्याणकारी उषाहरूले हाम्रो घर उज्यालो पारुन्। उनले सधैँ हाम्रो पालन गर्दै कल्याण गरुन्।

[सूक्त - ४२]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - विश्वदेवा। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

प्र ब्रह्माणो अङ्गिरसो नक्षन्त प्र क्रन्दनुर्नभन्यास्य वेतु।
प्र धेनव उदप्रुतो नवन्त युज्यातामद्री अध्वरस्य पेशः ॥१॥

अङ्गिरसका मन्त्रहरू सर्वव्यापी होऊन्। पर्जन्य हाम्रा स्तोत्र सुन्न इच्छुक रहून्। प्रसन्नता प्रदान गर्ने नदीहरू जलको सेचन गर्दै प्रवाहित होऊन्। आदरणीय यजमानका पत्नीले यज्ञको स्वरूप अझै राम्रो बनाऊन्।

सुगस्ते अग्ने सनवित्तो अध्वा युक्ष्वा सुते हरितो रोहितश्च।
ये वा सद्मन्नरुषा वीरवाहो हुवे देवानां जनिमानि सत्तः ॥२॥

हे अग्निदेव ! तिम्रो चिरपुरातन गमनयोग्य मार्ग सुगम बनोस्। श्यामवर्ण र लालवर्णका अश्वहरू यज्ञशालामा वीरलाई ल्याउँछन्। यस्ता तेजस्वी घोडा भएका रथमा आरुढ भएर यज्ञमा आऊ। देवता प्रकट गर्नका निम्ति हामी स्तोत्र गान गर्दछौँ।

समु वो यज्ञं महयन्नमोभिः प्र होता मन्द्रो रिरिच उपाके।
यजस्व सु पुर्वणीक देवाना यज्ञियामरमतिं ववृत्याः ॥३॥

हे देवताहरू हो ! नमस्कार गर्ने स्तोताले यज्ञको महिमा बढाउँछन्। श्रेष्ठ यज्ञका उपासक होता सर्वोत्तम मानिन्छन्। हे परम तेजस्वी अग्निदेव ! तिमी प्रदीप्त भएर देवताहरूको यजन उत्तम प्रकारले गर।

यदा वीरस्य रेवतो दुरोणे स्योनशीरतिथिराचिकेतत्।
सुप्रीतो अग्निः सुधितो दम आ स विशे दाति वार्यमियत्यै ॥४॥

धनवान् वीरका घरमा जुन बेला आदरणीय अग्निदेव सुखपूर्वक प्रतिष्ठित भएर प्रदीप्त हुन्छन्, त्यस बेला नजिकै रहेका याजकलाई श्रेष्ठ धन प्राप्त हुन्छ।

इमं नो अग्ने अध्वरं जुषस्व मरुत्स्विन्द्रे यशसं कृधी नः।
आ नक्ता बर्हिः सदतामुषासोशन्ता मित्रावरुणा यजेह ॥५॥

हे अग्निदेव ! तिमी हाम्रो यज्ञ सेवन गर। मरुत्हरू र इन्द्रदेवका बीचमा हामीलाई यशस्वी बनाऊ। यस यज्ञमा मित्रावरुणको यजन गर। रात र उषा कालमा कुशका आसनमा बस।

एवाग्निं सहस्यं१ वसिष्ठो रायस्कामो विश्वप्स्न्यस्य स्तौत्।
इषं रयिं पप्रथद्वाजमस्मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥६॥

ऐश्वर्यको आशा गर्ने वसिष्ठले सबै किसिमका धनका लागि बलका पुत्र अग्निदेवको स्तुति गरे। अग्निदेवले हामीलाई अन्न, बल र धन प्रदान गरुन्। हे देवताहरू हो ! हाम्रो पालन र कल्याण गर।

[सूक्त - ४३]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - विश्वेदेवा **छन्द** - त्रिष्टुप्।

प्र वो यज्ञेषु देवयन्तो अर्चन्द्यावा नमोभिः पृथिवी इषध्यै।
येषां ब्रह्माण्यसमानि विप्रा विष्वग्वियन्ति वनिनो न शाखाः ॥१॥

विद्वान् स्तोताको स्तोत्र वृक्षको शाखाझैँ सबै दिशामा गमन गर्दछ। ती स्तोता देवत्व प्राप्तिका लागि नमस्कारसहित द्यावापृथिवीलाई स्तुति गर्दछन्।

प्र यज्ञ एतु हेत्वो न सप्तिरुद्यच्छध्वं समनसो घृताचीः।
स्तृणीत बर्हिरध्वराय साधूर्ध्वा शोचींषि देवयून्यस्थुः ॥२॥

हाम्रो यज्ञ तीव्रगामी अश्वजस्तै भएर देवतातिर गमन गरोस्। समान मन भएका तिमीहरू घिउ अर्पण गर्ने सुरो उचाल। यज्ञमा देवताका लागि कुशा ओछ्याओ। हे अग्निदेव ! देवतातिर जाने तिम्रो ज्वाला माथितिर उचालियोस्।

आ पुत्रासो न मातरं विभृत्राः सानौ देवासो बर्हिषः सदन्तु।
आ विश्वाची विदथ्यामनक्त्वग्ने मा नो देवताता मृधस्कः ॥३॥

भरणपोषण गर्न योग्य बालक माताका काखमा बसेझैँ देवताहरू कुशका आसनमा विराजमान होऊन्। हे अग्निदेव ! तिम्रा ज्वालामा जुहूले घिउको सेचन गरुन्। हे अग्नि देवता ! तिमी युद्धमा हाम्रा शत्रुलाई परास्त गर। ।

ते सीषपन्त जोषमा यजत्रा ऋतस्य धाराः सुदुघा दुहानाः।
ज्येष्ठं वो अद्य मह आ वसूनामा गन्तन समनसो यति ष्ठ ॥४॥

यजनका योग्य देवताले जल वर्षा गराउँदै हाम्रो सेवा स्वीकार गरुन्। हे देवताहरू हो ! तिमीहरू सबै समान मनले हाम्रा यज्ञमा आओ र आज श्रेष्ठ धन प्रदान गर।

एवा नो अग्ने विक्ष्वा दशस्त त्वया वयं सहसावन्नास्क्राः।
राया युजा सधमादो अरिष्टा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥

हे अग्निदेव ! तिमी प्रजाहरूमा हामीलाई नै धन प्रदान गर। हे बलवान् अग्निदेव ! हामी सधैँ तिम्रो आश्रयमा रहेर धनवान्, स्वस्थ र अहिंसक वृत्तिका बनौँ। तिमी हाम्रो पालन र कल्याण गर।

[सूक्त - ४४]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - दधिक्रा लिङ्गोक्तदेवता। **छन्द** - त्रिष्टुप् जगती।

दधिक्रां वः प्रथममश्विनोषसमग्निं समिद्धं भगमूतये हुवे।
इन्द्रं विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिमादित्यान्द्यावापृथिवी अपः स्वः ॥१॥

तिमीहरूको सुरक्षाका लागि हामी सबैभन्दा पहिले दधिक्रादेवको आह्वान गर्दछौँ। त्यसपछि दुवै अश्विनीकुमार, उषा, समिद्ध, अग्नि र भगदेवलाई आह्वान गर्दछौँ। इन्द्र, पूषा, ब्रह्मणस्पति, आदित्यगण, द्यावापृथिवी, जलदेवता र सूर्यदेवको स्तुति गर्दछौँ।

दधिक्रामु नमसा बोधयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः।
इडां देवीं बर्हिषि सादयन्तोऽश्विना विप्रा सुहवा हुवेम ॥२॥

हामी दधिक्रादेवलाई नमस्कार र पुकारा गर्दै जगाएर यज्ञका नजिकै ल्याउँछौँ। यज्ञमा इडादेवीलाई प्रतिष्ठित गरेर श्रेष्ठ, प्रार्थनीय विद्वान् अश्विनीकुमारको आह्वान गर्दछौँ।

दधिक्रावाणं बुबुधानो अग्निमुप ब्रुव उषसं सूर्यं गाम्।
ब्रध्नं मँश्चतोर्वरुणस्य बभ्रुं ते विश्वास्मद् दुरिता यावयन्तु ॥३॥

हामी दधिक्रादेवलाई सम्बोधन गर्दै अग्नि, उषा, सूर्य र भूमि अथवा गाईको स्तुति गर्दछौँ। अहङ्कारी शत्रुका संहारक वरुणदेवका खैरा रङ्गका अश्वको स्तुति गर्दछौँ। यी सबै देवताहरूले हामीलाई सबै खालका पापबाट बचाऊन्।

दधिक्रावा प्रथमो वाज्यर्वाग्रे रथनां भवति प्रजानन्।
संविदान उषसा सूर्येणादित्येभिर्वसुभिरङ्गिरोभिः ॥४॥

सर्वप्रधान, तीव्रगामी दधिक्रा मनको विचार जानेर उषा, आदित्यगण, वसुगण र अङ्गिरा एवं सूर्यदेवसित सहमत भएर स्वयं नै रथका अघिल्लो भागमा जुट्दछन्।

आ नो दधिक्राः पथ्यामनक्त्वृतस्य पन्थामन्वेतवा उ।
शृणोतु नो दैव्यं शर्धो अग्निः शृण्वन्तु विश्वे महिषा अमूराः ॥५॥

यजन मार्गबाट जानका लागि दधिक्रादेव हाम्रो मार्ग जलले सेचन गरुन्। दिव्य रूप भएका अग्निदेव र समस्त बलवान् विद्वानहरू सबैले हाम्रो प्रार्थना सुनून्।

[सूक्त - ४५]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - सविता। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

आ देवो यातु सविता सुरत्नोन्तरिक्षप्रा वहमानो अश्वैः।
हस्ते दधानो नर्या पुरूणि निवेशयञ्च प्रसुवञ्च भूम ॥१॥

जुन देवताले उत्तम धन धारण गर्दछन्, आफ्नो तेजले अन्तरिक्षलाई प्रकाशित गर्दछन् र हरियो वर्णका अश्वले जसको रथ तान्दछन्, ती सवितादेव हाम्रो यज्ञमा आऊन्। सवितादेव मानिसका हितसाधक हुन् र हातमा धन धारण गर्दछन्। यी देवताले प्राणीलाई धारण गरेका छन् र तिनलाई कर्ममा प्रेरित गर्दछन्।

उदस्य बाहू शिथिरा बृहन्ता हिरण्यया दिवो अन्ताँ अनष्टाम्।
नूनं सो अस्य महिमा पनिष्ट सूरश्चिदस्मा अनु दादपस्याम् ॥२॥

यी सुनौलो हात भएका, दानशील सवितादेव द्युलोकका अन्त्यसम्म नै व्याप्त छन्। यी देवताको यस्तो महिमा हामी बयान गर्दछौँ। यी सवितादेवले मानिसलाई शुभ कर्म गर्ने प्रेरणा प्रदान गरुन्।

स घा नो देवः सविता सहावा साविषद्वसुपतिर्वसूनि।
विश्रयमाणो अमतिमुरूचीं मर्तभोजनमध रासते नः ॥३॥

धनका स्वामी, तेजस्वी सवितादेवले हामीलाई धन प्रदान गरुन्। अति विशाल स्वरूप भएका ती देवताले हामीलाई मानवसुहाउँदो भोग्य सामग्री र धन प्रदान गरुन्।

इमा गिरः सवितारं सुजिह्वं पूर्णगभस्तिमीळते सुपाणिम्।
चित्रं वयो बृहदस्मे दधातु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥४॥

उत्तम जिब्रो हुने, समस्त धनले सम्पन्न, उत्तम किरणरूपी हात भएका सवितादेवलाई हामी यसै स्तोत्रले स्तुति गर्दछौँ।

[सूक्त - ४६]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - रुद्र। **छन्द** - जगती त्रिष्टुप्।

इमा रुद्राय स्थिरधन्वने गिरः क्षिप्रेषवे देवाय स्वधाव्ने।
अषाळ्हाय सहमानाय वेधसे तिग्मायुधाय भरता शृणोतु नः ॥१॥

सुदृढ धनुषधारी, शीघ्रगामी बाण चलाउने, अजेय, तीक्ष्ण अस्त्रधारी र अन्नले पूर्ण रुद्रदेवलाई हाम्रा स्तोत्रले सन्तुष्ट गर्दछ, उनले सुनून्।

स हि क्षयेण क्षम्यस्य जन्मनः साम्राज्येन दिव्यस्य चेतति।
अवन्नवन्तीरुप नो दुरश्चरानमीवो रुद्र जासु नो भव ॥२॥

हे रुद्रदेव ! तिमीलाई भौतिक र दिव्य विभूतिका रूपमा चिन्ने गरिन्छ। तिमी सबैलाई सुखी र सम्पन्न बनाउँदै हामीलाई निरोगी बनाएर हाम्रा घरमा निवास गर।

या ते दिद्युदवसृष्टा दिवस्परि क्ष्मया चरति परि सा वृणक्तु नः।
सहस्रं ते स्वपिवात भेषजा मा नस्तोकेषु तनयेषु रीरिषः ॥३॥

हे वायुसमान विचरण गर्ने रुद्रदेव ! तिमीद्वारा संचरित अन्तरिक्षीय विद्युत्ले हामीलाई कष्ट नदिओस्। तिम्रा सहस्र औषधिले हाम्रा बालबच्चालाई ख्याउटे बन्न नदिऊन्।

मा नो वधी रुद्र मा परा दा मा ते भूम प्रसितौ हीडितस्य ।
आ नो भज बर्हिषी जीवशंसे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥४॥

हे रुद्रदेव ! हामीलाई नमार र हाम्रो त्याग पनि नगर । तिम्रा क्रोधका बन्धनले हामीलाई नगाँजोस् । प्राणीले प्रशंसा गर्ने कार्यमा हामीलाई सहभागी बनाऊ । कल्याणकारी साधनले हाम्रो रक्षा गर ।

[सूक्त - ४७]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि । **देवता** - आपः । **छन्द** - त्रिष्टुप् ।

आपो यं वः प्रथमं देवयन्त इन्द्रपानमूर्मिमकृण्वतेडः ।
तं वो वयं शुचिमरिप्रमद्य घृतप्रुषं मधुमन्तं वनेम ॥१॥

हे जलदेव ! देवत्व चाहनेहरू इन्द्रदेवले पिउनका लागि भूमिमा प्रवाहित जल मिसाएर सोमरस तयार गर्दछन् । शुद्ध, पापरहित, मधुर रसयुक्त सोम हामी पनि पान गर्दछौँ ।

तमूर्मिमापो मधुमत्तमं वोऽपां नपादवत्वाशुहेमा ।
यस्मिन्निन्द्रो वसुभिर्मादयाते तमश्याम देवयन्तो वो अद्य ॥२॥

हे जलदेवता ! तिम्रो मिठो जलप्रवाह सोमरससमा मिसिएको छ । त्यसलाई शीघ्रगामी अपांनपात् अग्निदेवले सुरक्षित राखून् । त्यही सोम पान गरेर वसुहरूसँगै इन्द्रदेव मत्त हुन्छन् । हामी देवत्वको आशा गर्नेहरू आज त्यो प्राप्त गर्दछौँ ।

शतपवित्राः स्वधया मदन्तीर्देवीर्देवानामपि यन्ति पाथः ।
ता इन्द्रस्य न मिनन्ति व्रतानि सिन्धुभ्यो हव्यं घृतवज्जुहोत ॥३॥

जलदेवता अनेक किसिमले पवित्र गराउँदै सन्तुष्टि र प्रसन्नता प्रदान गर्दछन् । उनी यज्ञमा आए पनि विघ्न पार्दैनन् । त्यसैले नदीको निरन्तर प्रवाहका लागि यज्ञ गरौँ ।

या सूर्यो रश्मिभिराततान याभ्य इन्द्रो अरदद् गातुमूर्मिम् ।
ते सिन्धवो वरिवो धातना नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥४॥

सूर्यदेवले आफ्ना रश्मिद्वारा जल बढाउँछन् र इन्द्रदेवले त्यसलाई प्रवाहित हुने मार्ग दिन्छन् । हे सिन्धु ! तिमी तिनै जलका धाराले हामीलाई धनधान्यले समृद्ध गराऊ र कल्याणप्रद साधनले हाम्रो रक्षा गर ।

[सूक्त - ४८]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि । **देवता** - ऋभुगण विश्वेदेवा । **छन्द** - त्रिष्टुप् ।

ऋभुक्षणो वाजा मादयध्वमस्मे नरो मघवानः सुतस्य ।
आ वोऽर्वाचः क्रतवो न यातां विभ्वो रथं नर्यं वर्तयन्तु ॥१॥

हे कर्मकुशल धनवान् ऋभुहरू हो ! हाम्रा सोमरसले तिमी प्रसन्न होओ । तिमीहरूको कर्मकुशल र समर्थ अश्वले मानिसका लागि हितकर मार्ग प्रशस्त गरोस् ।

ऋभुर्ऋभुभिरभिः वः स्याम विभ्वो विभुभिः शवसा शवांसि ।
वाजो अस्माँ अवतु वाजसाताविन्द्रेण युजा तरुषेम वृत्रम् ॥२॥

तिमीहरूसित रहँदा हामी कर्मकुशल, ऐश्वर्यवान् र बलवान् हुन्छौँ । वाज नामका ऋभुदेव युद्धमा रक्षा गर्दछन् । इन्द्रदेवको सहयोग प्राप्त गरेर हामी वृत्रबाट जोगिन्छौँ ।

ते चिद्धि पूर्वीरभि सन्ति शासा विश्वाँ अर्य उपरताति वन्वन् ।
इन्द्रो विभ्वाँ ऋभुक्षा वाजो अर्यः शत्रोर्मिथत्या कृणवन्वि नृम्णम् ॥३॥

उनले वीर शत्रुको ठूलो सेनालाई उत्तम अस्त्रशस्त्रले युद्धभूमिमा पराजित गर्दछन् । ऐश्वर्यवान् श्रेष्ठ [illegible] विश्वकर्मा आदिबाट सेवा गरिने, बलवान् शत्रु पराजित गर्ने महान् इन्द्र र ऋभुदेव शत्रुको [illegible] गर्दछन् ।

नू देवासो वरिवः कर्तना नो भूत नो विश्वेऽवसे सजोषाः ।
समस्मे इषं वसवो ददीरन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥४॥

हे देवहरू हो ! हामीलाई धन प्रदान गर र एकै विचार भएका सबै ऋभुहरूले हाम्रो सुरक्षा गर । हामीलाई अन्न प्रदान गरेर कल्याणकारी साधनले सुरक्षित गर ।

[सूक्त – ४९]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – आपः। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य मध्यात्पुनाना यन्त्यनिविशमानाः।
इन्द्रो या वज्री वृषभो रराद ता आपो देवीरिह मामवन्तु ॥१॥

जलको सबैभन्दा ज्येष्ठ रूप समुद्र हो। जलप्रवाह सधैँ अन्तरिक्षबाट आउँछ। इन्द्रदेवले जसको मार्ग खुला गराए, ती जलदेवताले यहाँ हाम्रो रक्षा गरुन्।

या आपो दिव्या उत वा स्रवन्ति खनित्रिमा उत वा याः स्वयञ्जाः।
समुद्रार्था याः शुचयः पावकास्ता आपो देवीरिह मामवन्तु ॥२॥

दिव्य जल आकाशबाट प्राप्त हुन्छ, त्यो सधैँ नदीमा जान्छ। त्यसलाई खनेर निकालिन्छ र स्वयं स्रोतका रूपमा प्रवाहित भएर पवित्रता छर्दै समुद्रतिर जान्छ। त्यस दिव्यतायुक्त पवित्र जलले हाम्रो रक्षा गरोस्।

यासां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानृते अवपश्यञ्जनानाम्।
मधुश्चुतः शुचयो याः पावकास्ता आपो देवीरिह मामवन्तु ॥३॥

सर्वत्र व्याप्त भएर सत्य र असत्यको साक्षी बनेका वरुणदेव जलका स्वामी हुन्। तिनै रसले पूर्ण, दीप्तिले पूर्ण, शोधन सामर्थ्यले पूर्ण जलरूपी देवीहरूले हाम्रो रक्षा गरुन्।

यासु राजा वरुणो यासु सोमो विश्वे देवा यासूर्जं मदन्ति।
वैश्वानरो यास्वग्निः प्रविष्टस्ता आपो देवीरिह मामवन्तु ॥४॥

राजा वरुण र सोम जलमा निवास गर्दछन्, जलमा विद्यमान सबै देवताहरू अन्नले आनन्दित हुन्छन्, विश्वव्यापी अग्निदेव त्यहाँ निवास गर्छन्, उनै दिव्य जलदेवले हाम्रो रक्षा गरुन्।

[सूक्त – ५०]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – अग्नि विश्वेदेवा गङ्गा। **छन्द** – अतिजगति।

आ मां मित्रावरुणेह रक्षतं कुलाययद् विश्वयन्मा न आ गन्।
अजकावं दुर्दृशीकं तिरो दधे मा मां पद्येन रपसा विदत्त्सरुः ॥१॥

हे मित्रावरुण! तिमीहरू यस संसारमा हाम्रो रक्षा गर। एकै ठाउँमा लाग्ने कुलायत वा जतातते फैलिने विश्वयत विष हाम्रा नजिक नआऊन्। पशुका रूपमा रहेका वा कठिनाइले देखिने अजकावले छद्म रूपले रहने सर्प आदिले आघात गर्नका लागि हाम्रा पाइलाको आवाज चिन्न नसकून् र तिनीहरू हामीदेखि टाढै रहून्।

यद्विजामन्परुषि वन्दनं भुवदष्ठीवन्तौ परि कुल्फौ च देहत्।
अग्निष्टच्छोचन्नप बाधतामितो मा मां पद्येन रपसा विदत्त्सरुः ॥२॥

हे अग्निदेव! वन्दन नामको जोर्नीमा लाग्ने विषले घुँडा र खुट्टाका ग्रन्थिहरू सुन्याइदिन्छ। हामी सबैदेखि त्यो विष टाढै राख। हाम्रा पाइलाका चालले छद्मगामी सर्पले हामीलाई नचिनून्।

यच्छल्मलौ भवति यन्नदीषु यदोषधीभ्यः परि जायते विषम्।
विश्वे देवा निरितस्तत्सुवन्तु मा मां पद्येन रपसा विदत्त्सरुः ॥३॥

हे विश्वेदेवताहरू हो! शाल्मली वृक्षमा हुने विष, नदीको पानी र खोलीनालीमा उत्पन्न हुने विषलाई परै राख। लुकेर हिँड्ने सर्पहरूबाट हाम्रो रक्षा गर।

याः प्रवतो निवत उद्वत उदन्वतीरनुदकाश्च याः। ता अस्मभ्यं पयसा
पिन्वमानाः शिवा देवीरशिपदा भवन्तु सर्वा नद्यो अशिमिदा भवन्तु ॥४॥

नदीहरू आफ्नै प्रवाहमान दिशामा बगिरहेका छन्, तिनीहरू अग्लोबाट होचोतिर बग्दै छन्। जो पानीविनाका भएका छन् वा जो भरिएर संसारलाई सन्तुष्ट गराउँदै छन्, ती सबै नदी शिपद रोगबाट बचाउने कल्याणकारी होऊन्। सबै नदीले हाम्रो रक्षा गरुन्। X \13\

[सूक्त – ५१]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – आदित्यगण। **छन्द** – त्रिष्टुप।

आदित्यानामवसा नूतनेन सक्षीमहि शर्मणा शन्तमेन।
अनागास्त्वे अदितित्वे तुरास इमं यज्ञं दधतु श्रोषमाणाः ॥१॥

हे आदित्य! तिम्रा कृपाले हामीलाई नयाँ र सधैँ सुख दिने घर प्राप्त होस्। हाम्रो प्रार्थना सुनेर यज्ञ र यजमानलाई पाप र दरिद्रताबाट मुक्त गराऊ।

आदित्यासो अदितिर्मादयन्तां मित्रो अर्यमा वरुणो रजिष्ठाः ।
अस्माकं सन्तु भुवनस्य गोपाः पिबन्तु सोममवसे नो अद्य ॥२॥

हे वेगवान् आदित्य, अदिति, वरुण, अर्यमा र मित्रदेव ! तिमीहरू समस्त विश्वका रक्षक हौ। प्रसन्न रहेर हाम्रो हित साधनका लागि सोमपान गर।

आदित्या विश्वे मरुतश्च विश्वे देवाश्च विश्व ऋभवश्च विश्वे ।
इन्द्रो अग्निरश्विना तुष्टुवाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥३॥

हामीले देवगण, मरुत्गण, आदित्यगण, ऋभुगण, अश्विनीकुमार, अग्निदेव र इन्द्रको प्रार्थना गरेका छौँ। कल्याणकारी साधनले उनीहरूले सधैँ हाम्रो रक्षा गरुन्।

[सूक्त - ५२]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – आदित्यगण। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

आदित्यासो अदितयः स्याम पूर्देवत्रा वसवो मर्त्यत्रा ।
सनेम मित्रावरुणा सनन्तो भवेम द्यावापृथिवी भवन्तः ॥१॥

हे आदित्यहरू हो ! हामी तिमीहरूका आफन्त हौँ, दुःखबाट मुक्त राख। हे वसु हो ! देवताको शक्तिले सबै मानवको कल्याण होस्। हे मित्रावरुण ! तिमीहरूका यजनले हामी धन प्राप्त गरौँ। हे द्यावापृथिवी ! हामी शक्तिशाली होऔँ।

मित्रस्तन्नो वरुणो मामहन्त शर्म तोकाय तनयाय गोपाः ।
मा वो भुजेमान्यजातमेनो मा तत्कर्म वसवो यच्चयध्वे ॥२॥

मित्र र वरुण आदि देवताले हामीलाई उत्तम ऐश्वर्य प्रदान गरुन् र हाम्रा सन्तानलाई पनि सुख प्रदान गरुन्। हामी तिमीहरूका आत्मीय बनौँ, अर्काका पापको फल नभोगौँ। हे वसुदेवहरू हो ! जुन कारणले तिमीहरू विनाश गर्दछौ, त्यस्तो कर्म हामी नगरौँ।

तुरण्यवोऽङ्गिरसो नक्षन्त रत्नं देवस्य सवितुरियानाः ।
पिता च तन्नो महान् यजत्रो विश्वे देवाः समनसो जुषन्त ॥३॥

चाँडो गतिमा काम गर्ने अङ्गिराले सवितादेवको उपासना गरेर प्राप्त गरेको दिव्य धन र ऐश्वर्य प्रजापति तथा देवगणले हामीलाई प्रदान गरुन्।

[सूक्त - ५३]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – द्यावा-पृथिवी। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः सबाध ईडे बृहती यजत्रे ।
ते चिद्धि पूर्वे कवयो गृणन्तः पुरो मही दधिरे देवपुत्रे ॥१॥

विशाल देवजननी द्यावापृथ्वीलाई उहिले ऋषिहरूले स्तुति गरेका थिए। हामी यज्ञ र अन्नद्वारा कष्ट हटाइदिन उनीहरूलाई प्रार्थना गर्दछौँ।

प्र पूर्वजे पितरा नव्यसीभिर्गीर्भिः कृणुध्वं सदने ऋतस्य ।
आ नो द्यावापृथिवी दैव्येन जनेन यातं महि वां वरूथम् ॥२॥

हे याजकहरू हो ! मातापितारूपी द्यावापृथिवीलाई यज्ञका अघिल्ला भागमा स्थापित गरेर नवीन स्तोत्रले उचित पूजा गर। हे द्यावापृथिवी ! देवतासँगै दिव्य ऐश्वर्य प्रदान गर्नका लागि तिमीहरू हामीकहाँ आओ।

उतो हि वां रत्नधेयानि सन्ति पुरूणि द्यावापृथिवी सुदासे ।
अस्मे धत्तं यदसदस्कृधोयु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥३॥

हे द्यावापृथिवी ! तिमीहरूसित अनेकौँ किसिमका दिव्य, रमणीय र अक्षय धन छन्, ती हामीलाई प्रदान गरेर कल्याणका साथ हाम्रो पालन गर।

[सूक्त - ५४]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – वास्तोष्पति। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

वास्तोष्पते प्रति जानीह्यस्मान्त्स्वावेशो अनमीवो भव नः ।
यत्त्वेमहे प्रति तन्नो जुषस्व शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे ॥१॥

हे वास्तुपति देवता ! हामीलाई जगाऊ। हाम्रा पुत्रपौत्रादि दुई खुट्टे र गाई, अश्व आदि चार खुट्टेलाई निरोगी तथा सुखी गराऊ। तिमीसित हामीले मागेको धन प्रदान गर।

वास्तोष्पते प्रतरणो न एधि गयस्फानो गोभिरश्वेभिरिन्दो।
अजरासस्ते सख्ये स्याम पितेव पुत्रान्प्रति नो जुषस्व ॥२॥
हे वास्तुपति देवता ! हाम्रा लागि तिमी कल्याणकारी धन विस्तार गर। हे सोम ! तिम्रा कृपाले हामी गाई र घोडासँग निरोगी रहौँ। हामीलाई पुत्रझैँ पालन गर।

वास्तोष्पते शग्मया संसदा ते सक्षीमहि रण्वया गातुमत्या।
पाहि क्षेम उत योगे वरं नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥३॥
हे वास्तुपति देवता ! हामी सुखदायी, रमणीय र ऐश्वर्यसम्पन्न स्थान प्राप्त गरौँ। प्राप्त भएका र प्राप्त हुनुपर्ने हाम्रा श्रेष्ठ धनको रक्षा गर। हामीलाई कल्याणकारी साधनले सधैँ सुरक्षित राख।

[सूक्त - ५५]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** वास्तोष्पति। **छन्द** - गायत्री बृहती अनुष्टुप्।

अमीवहा वास्तोष्पते विश्वा रूपाण्याविशन्। सखा सुशेव एधि नः ॥१॥
हे वास्तुपति देवता ! तिमी हाम्रा लागि सबै किसिमले मित्र हौ। हाम्रा सबै खालका रोग नाश गर।

यदर्जुन सारमेय दतः पिशङ्ग यच्छसे।
वीव भ्राजन्त ऋष्टय उप स्रक्वेषु बप्सतो नि षु स्वप ॥२॥
देवलोकका सरमा नामका सेता कुकुरका वंशज वा पहेँलो वर्णका हे वास्तुपति देवता ! तिमीले देखाइने दाँत शस्त्रजस्तै चम्कन्छन्। आहारका समयमा अझै विशेष शोभायुक्त हुन्छन्। त्यस्ता दाँत भएका तिमी देवता सुखले सुत।

स्तेनं राय सारमेय तस्करं वा पुनःसर।
स्तोतॄनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान्दुच्छुनायसे नि षु स्वप ॥३॥
हे सरमाका पुत्र तिमी चोरतस्करहरूका नजिक बारम्बार जाऊ। इन्द्रदेवका भक्तका नजिक किन जान्छौ ? हाम्रा काममा किन बाधा हाल्छौ ? तिमी राम्ररी सुत।

त्ववं सूकरस्य दर्दृहि तव दर्दर्तु सूकरः।
स्तोतॄनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान्दुच्छुनायसे नि षु स्वप ॥४॥
तिमी सुँगुरलाई तर्साऊ, सुँगुरले तिमीलाई तर्साओस्। इन्द्रका भक्ततिर किन कुद्छौ ? हामीलाई दुःख नदेऊ, गएर सुत।

सस्तु माता सस्तु पिता सस्तु श्वा सस्तु विश्पतिः।
ससन्तु सर्वे ज्ञातयः सस्त्वयमभितो जनः ॥५॥
तिम्रा आमाबाबु सुतून्, स्वयं तिमी सुत। गृहस्वामी, बन्धुबान्धव र नोकरचाकर सुतुन्।

य आस्ते यश्च चरति यश्च पश्यति नो जनः।
तेषां सं हन्मो अक्षाणि यथेदं हर्म्यं तथा ॥६॥
यहाँ रहेर आवतजावत गर्दै हामीतिर हेर्नेका दृष्टि हामी राजमहलजस्तै अटल बनाऔँ।

सहस्रशृङ्गो वृषभो यः समुद्रादुदाचरत्।
तेना सहस्येना वयं नि जनान्त्स्वापयामसि ॥७॥
हजारौँ सिङ भएको साँढेजस्ता सूर्य समुद्रबाट माथि उठेर आए। शत्रु पराजित गर्ने ती सूर्य आफ्ना बलले सबैलाई सुखको शयन गराउँछन्।

प्रोष्ठेशया वह्येशया नारीर्यास्तल्पशीवरीः।
स्त्रियो याः पुण्यगन्धास्ताः सर्वा स्वापयामसि ॥८॥
कुनै नारी आँगनमा सुत्छन्, कुनै बाटो हिँड्दै वाहनमा सुत्छन्, कुनै ओछ्यानमा सुत्छन्, कुनै उत्तम सुगन्धयुक्त भएर शय्यामा सुत्दछन्। ती सबै स्त्रीलाई सुखपूर्वक सुत्ने व्यवस्था हामी गर्दछौँ।

[सूक्त - ५६]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - मरुद्गण। **छन्द** - त्रिष्टुप् द्विपदा विराट्।

क ईं व्यक्ता नरः सनीडा रुद्रस्य मर्या अधा स्वश्वाः ॥१॥
एकै घरमा बस्ने, कान्तियुक्त, उत्तम घोडायुक्त, सबैका हितैषि रुद्रदेव को हुन् ?

नकिर्ह्येषां जनूंषि वेद ते अङ्ग विद्रे मिथो जनित्रम् ॥२॥

यिनी आफ्ना जन्मका विषयमा स्वयं जान्दछन्, अर्को कसैले जान्दैन ।

अभि स्वपूभिर्मिथो वपन्त वातस्वनसः श्येना अस्पृध्रन् ॥३॥

दिव्य साधन लिएर यिनीहरू भेट हुँदा श्येन पक्षीजस्तै आपसमा प्रतिस्पर्धा गर्दछन् ।

एतानि धीरो निण्या चिकेत पृश्निर्यदूधो मही जभार ॥४॥

बुद्धिमान् मानिसहरूले सेतो वर्णका मरुत्हरूलाई चिन्दछन् । मरुत्की माताले यिनलाई अन्तरिक्षमा वा आफ्ना पेटमा धारण गरिराखेकी थिइन् ।

सा विट् सुवीरा मरुद्भिरस्तु सनात्सहन्ती पुष्यन्ती नृम्णम् ॥५॥

वीर मरुत्का कारण उनी मानवी शक्ति बढाउँदै शत्रु विनाशिनी वीर पुत्रवती हुन् ।

यामं येष्ठाः शुभा शोभिष्ठाः श्रिया सम्मिश्ला ओजोभिरुग्राः ॥६॥

वीर मरुत्हरू आवश्यकता पर्दा प्राणघातक आक्रमण गर्दछन् । श्रेष्ठ अलङ्कारले युक्त र तेजस्वी छन् ।

उग्रं व ओजः स्थिरा शवांस्यधा मरुद्भिर्गणस्तुविष्मान् ॥७॥

हे बुद्धिमान् मरुत्हरू हो ! तिमीहरूकै कारण सङ्गठन बलियो भयो । तिमीहरूको बल स्थिर र तेज उग्र छ ।

शुभ्रो वः शुष्मः क्रुध्मी मनांसि धुनिर्मुनिरिव शर्धस्य धृष्णोः ॥८॥

हे शोभायमान बल भएका मरुत्गण ! तिमीहरूका मनले शत्रुको रिस क्रोध गर्दछ र तिमीहरूको अर्कालाई नियन्त्रण गर्ने वेगले वृक्ष आदि कम्पित र शब्दायमान गराउँछ । त्यो शब्द मुनिहरू स्त्रोत्रपाठ गर्दा शब्दोच्चारण गरेजस्तै हुन्छ ।

सनेम्यस्मद्युयोत दिद्युं मा वो दुर्मतिरिह प्रणङ्नः ॥९॥

हे मरुत् हो ! तिमीहरूका शत्रुविनाशक क्रूर चिन्तनले हाम्रो अहित नहोस् । हामीलाई श्रेष्ठ शक्ति देऊ । तिमीहरूका तेजस्वी शस्त्रले हामीमाथि घात नहोस् ।

प्रिया वो नाम हुवे तुराणामा यत्तृपन्मरुतो वावशानाः ॥१०॥

हे वीर मरुत्हरू हो ! तिमीहरू वेगपूर्वक कार्य गर्दछौ । हामी प्रिय वाणीले तिमीहरूको श्रेष्ठ नाम पुकार्दछौँ, त्यसबाट प्रसन्न होओ ।

स्वायुधास इष्मिणः सुनिष्का उत स्वयं तन्वः शुम्भमानाः ॥११॥

गतिमान्, श्रेष्ठ वीर मरुत्हरू अस्त्रशस्त्र र आभूषण धारण गरेर अत्यन्त सुशोभित छन् ।

शुची वो हव्या मरुतः शुचीनां शुचिं हिनोम्यध्वरं शुचिभ्यः ।
ऋतेन सत्यमृतसाप आयञ्छुचिजन्मानः शुचयः पावकाः ॥१२॥

हे पवित्र अन्नले पोषित र पवित्र जीवनका वीर मरुत्हरू हो ! तिमीहरूका लागि हामी हिंसारहित यज्ञ गर्दछौँ, किनभने तिमीहरू सत्यका व्यवहारले सत्यमय जीवन बाँचेर अरूलाई पनि श्रेष्ठ बनाउँछौ ।

अंसेष्वा मरुतः खादयो वो वक्षःसु रुक्मा उपशिश्रियाणाः ।
वि विद्युतो न वृष्टिभी रुचाना अनु स्वधामायुधैर्यच्छमानाः ॥१३॥

हे मरुत् वीर हो ! तिमीहरूको काँध आभूषणले र वक्ष सुनका हारले सुशोभित छ । वर्षा समयमा तिमीहरू बिजुलीजस्तै चम्किला अस्त्र वर्षा गरेर आफ्नो कल्याणकारी स्वधा शक्तिको परिचय दिन्छौ । वर्षाका समयमा बिजुलीले शोभा पाएझैं आयुधको वर्षा गरेर तिमीहरू आफ्ना स्वधा शक्तिले परिचित हुन्छौ ।

प्र बुध्न्या व ईरते महांसि प्र नामानि प्रयज्यवस्तिरध्वम् ।
सहस्रियं दम्यं भागमेतं गृहमेधीयं मरुतो जुषध्वम् ॥१४॥

हे पूज्य मरुत्हरू हो ! तिमीहरूको प्रखर तेज अन्तरिक्षमा प्रवाहित रहन्छ । तिमीहरू जलको वर्षा गर । हजारौँ गृहस्वामीले प्रदान गरेका यज्ञको भाग ग्रहण गर ।

यदि स्तुतस्य मरुतो अधीथेत्था विप्रस्य वाजिनो हवीमन्।
मक्षू रायः सुवीर्यस्य दात नू चिद्यमन्य आदभदरावा ॥१५॥

हे मरुत् वीर हो ! तेजस्वी, ज्ञानी मानिसले यज्ञमा गरेका स्तुति राम्ररी जान्दछौ भने श्रेष्ठ पुत्रयुक्त धन हामीलाई प्रदान गर। त्यो धन शत्रुले कहिल्यै नष्ट नगरोस्।

अत्यासो न ये मरुतः स्वञ्चो यक्षदृशो न शुभयन्त मर्याः।
ते हर्म्येष्ठाः शिशवो न शुभ्रा वत्सासो न प्रक्रीडिनः पयोधाः ॥१६॥

तीव्रगामी अश्वजस्तै निरन्तर गमनशील मरुत्गण यज्ञदर्शकजस्तै पवित्र मन भएका, राजकुमारजस्तै सुन्दर र खेल्ने शिशुजस्तै छन्। यिनीहरू जलका धारक हुन्।

दशस्यन्तो नो मरुतो मृडन्तु वरिवस्यन्तो रोदसी सुमेके।
आरे गोहा नृहा वधो वो अस्तु सुम्नेभिरस्मे वसवो नमध्वम् ॥१७

शत्रु संहार गरेर द्युलोक र पृथिवीलोकलाई संरक्षण दिने मरुत्हरूले हामीलाई सुखी बनाऊन्। उनीहरूका गाई र मानिसलाई घात गर्ने शस्त्र हामीतिर नआऊन्। हामीलाई सुखका साधन प्रदान गरुन्!

आ वो होता जोहवीति सत्तः सत्राचीं रातिं मरुतो गृणानः।
य ईवतो वृषणो अस्ति गोपाः सो अद्वयावी हवते व उक्थैः ॥१८॥

हे वीर मरुत्हरू हो ! यज्ञशालामा बसेका याजकहरू तिमीहरूका दानवीरताको प्रशंसा गरेर बारम्बार आह्वान गर्दछन्। हे वर्षणशील ! जुन याजक कर्मनिष्ठ एवं यजमानका संरक्षक हुन्, उनीहरू मायामोहबाट मुक्त भएर स्तुति गर्दछन्।

इमे तुरं मरुतो रामयन्तीमे सहः सहस आ नमन्ति।
इमे शंसं वनुष्यतो नि पान्ति गुरु द्वेषो अररुषे दधन्ति ॥१९॥

मरुत्हरू बिजुलीका गतिमा काम गर्ने यजमानसित प्रसन्न हुन्छन्। आफ्ना पराक्रमले अरू बलवान्लाई झुक्काउँछन्। स्तोतालाई हिंसकबाट जोगाउँछन् र यज्ञ नगर्नेसित अत्यधिक रिसाउँछन्।

इमे रध्रं चिन्मरुतो जुनन्ति भृमिं चिद्यथा वसवो जुषन्त।
अप बाधध्वं वृषणस्तमांसि धत्त विश्वं तनयं तोकमस्मे ॥२०॥

मरुत्हरू धनी र दरिद्र दुवैलाई समान रूपले संरक्षण प्रदान गर्दछन्। मनोकामना पूर्ति गर्ने हे वीर हो ! हामीलाई अन्धकारबाट हटाएर पुत्रपौत्रादिसहित सुख प्रदान गर।

मा वो दात्रान्मरुतो निरराम मा पश्चाद्दघ्म रथ्यो विभागे।
आ नः स्पार्हे भजतना वसव्ये३ यदीं सुजातं वृषणो वो अस्ति ॥२१॥

हे रथमा चढ्ने मरुत्हरू हो ! सम्पत्ति दान गर्दाखेरि तिमीहरू हामीलाई अलग नगर। आफ्नो दिव्य सम्पत्तिमा हामीलाई पनि भागीदार बनाओ।

सं यद्धनन्त मन्युभिर्जनासः शूरा यह्वीष्वोषधीषु विक्षु।
अध स्मा नो मरुतो रुद्रियासस्त्रातारो भूत पृतनास्वर्यः ॥२२॥

हे रुद्रपुत्र मरुत्हरू हो ! पराक्रमी योद्धाले उत्साहित भएर नदी, औषधि, खेत र प्रजामा शत्रुको जस्तै क्रोधले आक्रमण गर्ने सङ्ग्राममा हामीलाई संरक्षण प्रदान गर।

भूरि चक्र मरुतः पित्र्याण्युक्थानि या वः शस्यन्ते पुरा चित्।
मरुद्भिरुग्रः पृतनासु साळ्हा मरुद्भिरित्सनिता वाजमर्वा ॥२३॥

हे मरुत्हरू हो ! हाम्रा पूर्वजका लागि अनेकौँ कार्य गरेका छौ। पहिले पनि तिमीहरूले अनेकौँ प्रशंसनीय कार्य गरेका छौ। ओजस्वी व्यक्ति तिमीहरूको सहयोग पाएर शत्रुजयी हुन्छ। तिमीहरूका कृपाले स्तोताले अन्न आदि प्राप्त गर्दछन्।

अस्मे वीरो मरुतः शुष्म्यस्तु जनानां यो असुरो विधर्ता।
अपो येन सुक्षितये तरेमाध स्वमोको अभि वः स्याम ॥२४॥

हे मरुत्हरू हो ! हामीलाई बलवान्, बुद्धिमान् र शत्रु विनाश गर्ने सन्तति प्राप्त होस्। त्यसका सहायताले हामी शत्रुको विनाश गर्न सकौँ र तिमीहरूका कृपाले आफ्नो अभीष्ट स्थानमा प्रतिष्ठित हुन सकौँ।

तत्र इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्निराप ओषधीर्वनिनो जुषन्त।
शर्मन्त्स्याम मरुतामुपस्थे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥२५॥

इन्द्र, वरुण, मित्र, अग्नि, जल, औषधि र वृक्षदेवले प्रार्थना स्वीकार गरुन्। मरुत्का छत्रछायामा हामी सुखी रहौँ। उनले हामीलाई कल्याणकारी साधनले सुरक्षित राखून्।

[सूक्त - ५७]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - मरुद्गण। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

मध्वो वो नाम मारुतं यजत्राः प्र यज्ञेषु शवसा मदन्ति।
ये रेजयन्ति रोदसी चिदुर्वी पिन्वन्त्युत्सं यदयासुरुग्राः ॥१॥

हे यजनीय मरुत्हरू हो! तिमीहरूका सुन्दर नामको स्तोताहरू प्रार्थना गर्दछन्। तिमीहरू पृथ्वी र अन्तरिक्ष कम्पायमान गर्दै सर्वत्र गमन गर्छौ। तिमीहरूका कृपाले सर्वत्र जलको वर्षा हुन्छ।

निचेतारो हि मरुतो गृणन्तं प्रणेतारो यजमानस्य मन्म।
अस्माकमद्य विदथेषु बर्हिरा वीतये सदत पिप्रियाणाः ॥२॥

हे मरुत्हरू हो! आफ्ना भक्तहरूमाथि प्रसन्न भएर, उनीहरूका मनको इच्छा पूरा गराओ। हामीसँग प्रसन्न भएर यज्ञशालामा कुशका आसनमा बस र सोम पान गर।

नैतावदन्ये मरुतो यथेमे भ्राजन्ते रुक्मैरायुधैस्तनूभिः।
आ रोदसी विश्वपिशः पिशानाः समानमञ्ज्यञ्जते शुभे कम् ॥३॥

मरुत्हरू जति उदार मनका अरू कोही छैनन्। यी वीरहरू आभूषण, वस्त्र र आयुधले आफ्नो तेज प्रदीप्त गराउँछन्। आकाश र पृथिवीलाई सुशोभित गराउँछन्।

ऋधक्सा वो मरुतो दिद्युदस्तु यद्व आगः पुरुषता कराम।
मा वस्तस्यामपि भूमा यजत्रा अस्मे वो अस्तु सुमतिश्चनिष्ठा ॥४॥

हे पूज्य वीरहरू हो! हामीबाट कुनै गल्ती भए क्षमा गर। हामी तिमीहरूका रिसमा नपरौँ। हामीलाई तिमीहरू अन्न दान गर्ने बुद्धि प्रदान गर।

कृते चिदत्र मरुतो रणन्तानवद्यासः शुचयः पावकाः।
प्र णोऽवत सुमतिभिर्यजत्राः प्र वाजेभिस्तिरत पुष्यसे नः ॥५॥

हे अनिन्दनीय पवित्र मरुत्हरू हो! हाम्रा यज्ञशालामा विचरण गर। हे पूज्य वीर हो! तिमीहरूको असल बुद्धि हाम्रा कल्याणमा लागिरहोस्। हामी तिमीहरूको स्तुति सुन्दर रूपमा गर्दछौँ। हामीलाई अन्न दान गरेर पोषण प्रदान गर।

उत स्तुतासो मरुतो व्यन्तु विश्वेभिर्नामभिर्नरो हवींषि।
ददात नो अमृतस्य प्रजायै जिगृत रायः सूनृता मघानि ॥६॥

नेतृत्व प्रदान गर्ने मरुत्हरू अनेकौँ नामबाट प्रशंसित भएर हामीबाटै हाम्रा सन्तान र प्रजालाई अमृत दान गराऊन्। याजकलाई सन्मार्गबाट महान् धन प्राप्त गराऊन्।

आ स्तुतासो मरुतो विश्व ऊती अच्छा सूरीन्त्सर्वताता जिगात।
ये नस्त्मना शतिनो वर्धयन्ति यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

हे प्रशंसनीय मरुत्हरू हो! सर्वत्र व्याप्त यज्ञमा ज्ञानीहरूका सम्मुख होओ। स्तोतालाई कल्याण गर। तिमीहरू स्वयं नै यजमानलाई सन्तान आदिले परिपूर्ण बनाइदिन्छौ। कल्याणकारी साधनले हामीलाई सुरक्षा प्रदान गरुन्। X 137

[सूक्त - ५८]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - मरुद्गण। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

प्र साकमुक्षे अर्चता गणाय यो दैव्यस्य धाम्नस्तुविष्मान्।
उत क्षोदन्ति रोदसी महित्वा नक्षन्ते नाकं निर्ऋतेरवंशात् ॥१॥

हे स्तोताहरू हो! तिमीहरू देवस्थानमा निवास गर्ने मरुत्हरूको पूजा गर। तिनैले आफ्ना दिव्य प्रभावले विनाशकारी आपद्बाट जोगाउँछन् र पृथिवी तथा अन्तरिक्षमा स्वर्गीय परिस्थिति बनाउँछन्।

जनूश्चिद्वो मरुतस्त्वेष्येण भीमासस्तुविमन्यवोऽयासः ।
प्र ये महोभिरोजसोत सन्ति विश्वो वो यामन्भयते स्वर्दृक् ॥२॥

हे विकराल रूप भएका मरुत्हरू हो ! तिमीहरूको जन्म रुद्रदेवबाट भएको छ। तिमीहरूको बल र तेज सर्वै दिशामा व्याप्त छ। तिमीहरू प्रवाहित हुँदा सूर्यदेवमाथि दृष्टि राख्ने पूरा संसार भयभीत हुन्छ।

बृहद्वयो मघवद्भ्यो दधात जुजोषन्निन्मरुतः सुष्टुतिं नः ।
गतो नाध्वा वि तिराति जन्तुं प्र णः स्पार्हाभिरूतिभिस्तिरेत ॥३॥

हे मरुत्हरू हो ! यज्ञ गर्नेलाई धनधान्यले परिपूर्ण गर। हाम्रो स्तुतिले प्रसन्न होओ। तिमीहरू जाने मार्गको अनुसरण गर्नाले प्राणी समुदायको विनाश हुँदैन। हामीलाई मन परेको ऐश्वर्य तिमीहरू प्रदान गर।

युष्मोतो विप्रो मरुतः शतस्वी युष्मोतो अर्वा सहुरिः सहस्री ।
युष्मोतः सम्राडुत हन्तिं वृत्रं प्र तद्वो अस्तु धूतयो देष्णम् ॥४॥

हे मरुत् वीर हो ! तिमीहरूले रक्षा गरेको विद्वान् स्तोता असङ्ख्य धनको स्वामी हुन्छ। तिमीहरूबाट संरक्षित फुर्तिलो अश्व शत्रुमाथि विजय पाउने हुन्छ। तिमीहरूबाट संरक्षित भएर राजाले पनि शत्रु विनाश गर्दछन्। तिमीहरूले दिएको धन बढिरहोस्।

ताँ आ रुद्रस्य मीढ्हुषो विवासे कुविन्नंसन्ते मरुतः पुनर्नः ।
यत्सस्वर्ता जिहीडिरे यदाविरव तदेन ईमहे तुराणाम् ॥५॥

मन परेको ऐश्वर्य प्रदान गर्ने रुद्रपुत्र मरुत्हरूको उपासना हामी गर्दछौँ। बारम्बार हामीलाई उनीहरूको संरक्षण प्राप्त हुन्छ। शीघ्रता वा जानी नजानीकन भएको पाप हामी तिमीहरूको प्रार्थना गरेर पखाल्छौँ।

प्र सा वाचि सुष्टुतिर्मघोनामिदं सूक्तं मरुतो जुषन्त ।
आराच्चिद्द्वेषो वृषणो युयोत यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥६॥

हामी ऐश्वर्यशाली मरुत्हरूको स्तुति गर्दछौँ। उनीहरू हाम्रा प्रार्थनाले प्रसन्न होऊन्। हाम्रा शत्रु परैबाट भगाइदिऊन्। हामीलाई सधैँ श्रेष्ठ साधनले सुरक्षित राखून्।

[सूक्त - ५९]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - मरुद्गण रुद्र। **छन्द** - प्रगाथ त्रिष्टुप् गायत्री।

यं त्रायध्व इदमिदं देवासो यं च नयथ ।
तस्मा अग्ने वरुण मित्रार्यमन्मरुतः शर्म यच्छत ॥१॥

हे अग्नि, वरुण, मित्र, अर्यमा र मरुत्देव हो ! जसलाई श्रेष्ठ मार्गमा लैजान्छौ, उसलाई सुख पनि प्रदान गर। तिमीहरू आफ्ना उपासकलाई भयबाट मुक्त गराओ।

युष्माकं देवा अवसाहनि प्रिय ईजानस्तरित द्विषः ।
प्र स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो वराय दाशति ॥२॥

हे देवताहरू हो ! तिमीहरूबाट संरक्षित भएर शुभ दिनमा यज्ञ गर्नेले शत्रु पराजित गर्दछ। धेरै द्रव्य प्रदान गर्नेले अनेकौँ किसिमले आफ्नो उन्नति गर्दछ।

नहि वश्चरमं चन वसिष्ठः परिमंसते ।
अस्माकमद्य मरुतः सुते सचा विश्वे पिबत कामिनः ॥३॥

हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरूमध्येका कनिष्ठको पनि वसिष्ठ ऋषिले स्तुति गर्दछन्। आज हाम्रा यस यज्ञमा सँगसँगै बसेर तिमीहरू सबैले सोमरस पान गर।

नहि व ऊतिः पृतनासु मर्धति यस्मा अराध्वं नरः ।
अभि व आवर्त्सुमतिर्नवीयसी तूयं यात पिपीषवः ॥४॥

हे नेतृत्व क्षमताले सम्पन्न मरुत् हो ! तिमीहरूबाट संरक्षित व्यक्ति युद्धमा रक्षण साधनले सुरक्षित रहन्छ। तिमीहरूका नयाँनौला संरक्षण हामीलाई प्राप्त होऊन्। इच्छा गरेअनुसार सोम पान गर्नका लागि तिमीहरू हामीकहाँ आओ।

ओ षु घृष्विराधसो यातनान्धांसि पीतये।
इमा वो हव्या मरुतो ररे हि कं मो ष्व१न्यत्र गन्तन ॥५॥
हे मरुत् हो ! तिमीहरूको शक्ति सङ्गठित छ। हव्य ग्रहण गर्नका लागि तिमीहरू यहाँ आओ, अन्यत्र कतै नजाओ।

आ च नो बर्हिः सदताविता च नः स्पार्हाणि दातवे वसु।
अस्रेधन्तो मरुतः सोम्ये मधौ स्वाहेह मादयाध्वै ॥६॥
तिमीहरू हामीले ओछ्याएका कुशका आसनमा विराजमान होओ र मन लागेको जति सम्पत्ति प्रदान गर। कसैलाई कष्ट नदिने हे वीरहरू हो ! यस यज्ञमा तिमीहरू आफ्ना भागको सोमरसरूपी आहुतिको भाग स्वीकार गरेर आनन्दित होओ।

सस्वश्चिद्धि तन्व१ः शुम्भमाना आ हंसासो नीलपृष्ठा अपप्तन्।
विश्वं शर्धो अभितो मा नि षेद नरो न रण्वाः सवने मदन्तः ॥७॥
अज्ञात रूपले रहने मरुत्हरू नीलो वर्णका हाँसभैँ अलङ्कारले सजिएर सोमपान गर्दै आनन्दित हुन्छन्। रमणीय पुरुषजस्तै यी मरुत्हरू हाम्रा चारैतिर बसिदिऊन्।

यो नो मरुतो अभि दुर्हृणायुस्तिरश्चित्तानि वसवो जिघांसति।
द्रुहः पाशान्प्रति स मुचीष्ट तपिष्ठेन हन्मना हन्तना तम् ॥८॥
हे वीर मरुत्हरू हो ! अशिष्ट, तिरस्कृत व्यवहार गर्ने व्यक्तिले हाम्रो मन दुःखी बनाउँछ वा पापसित द्रोह गर्ने वरुणका पाशमा हामीलाई बाँध्न चाहन्छ भने त्यस्ता व्यक्तिलाई आफ्ना धारिला हतियारले नष्ट गरिदेओ।

सान्तपना इदं हविर्मरुतस्तज्जुजुष्टन। युष्माकोती रिशादसः ॥९॥
शत्रुलाई सताएर नाश गर्ने हे वीर मरुत्हरू हो ! तिमीहरू यो हव्य ग्रहण गरेर हामीलाई संरक्षण प्रदान गर।

गृहमेधास आ गत मरुतो माप भूतन। युष्माकोती सुदानवः ॥१०॥
गृहस्थी धर्मको पालन गर्ने, दानवीर हे मरुत्हरू हो ! तिमीहरू आफ्ना रक्षा साधनका साथै यहाँ आओ तर हामीदेखि पर नजाओ।

इहेह व स्वतवसः कवयः सूर्यत्वचः। यज्ञं मरुत आ वृणे ॥११॥
सूर्यजस्तै तेजस्वी, स्वयं प्रवृद्ध बलयुक्त ज्ञानी मरुत्हरू हो ! यज्ञमा हामी तिमीहरूलाई आह्वान गर्दछौँ।

त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम्।
ऊर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥१२॥
हामी सुगन्धित पुण्य, कीर्ति र पुष्टिवर्द्धक र तीन किसिमले संरक्षण प्रदान गर्ने तीन भगवान्को उपासना गर्दछौँ। रुद्रदेवले हामीलाई काँक्रोखरबुजो आदि उर्वारुक फलले भैँ मृत्युको बन्धनबाट मुक्त गरून् र अमरताको सूत्रदेखि पर नपुऱ्याऊन्।

[सूक्त – ६०]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – मित्रावरुण, १ सूर्य। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

यदद्य सूर्य ब्रवोऽनागा उद्यन्मित्राय वरुणाय सत्यम्।
वयं देवत्रादिते स्याम तव प्रियासो अर्यमन् गृणन्तः ॥१॥
हे सूर्यदेव ! आज उदाउँदाखेरि अनुष्ठानका समयमा हामीलाई निष्पाप बनाइदेऊ। हे आदित्य ! हामी मित्रावरुण देवताका प्रिय पात्र होऔँ। हे अर्यमा ! हामी तिम्रा कृपाको प्रिय पात्र बनौँ। हे अर्यमा ! तिम्रो कृपा पाउनका लागि हामी प्रार्थना गर्दछौँ।

एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षा उभे उदेति सूर्यो अभि ज्मन्।
विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च गोपा ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन् ॥२॥
हे मित्र र वरुण देवताहरू हो ! सूर्यदेव पृथिवी र अन्तरिक्षमा उदाएपछि सबैको पोषण गर्दै मानिसका असल र खराब कर्म हेर्दछन्।

अयुक्त सप्त हरितः सधस्थाद्या ईं वहन्ति सूर्यं घृताचीः ।
धामानि मित्रावरुणा युवाकुः सं यो यूथेव जनिमानि चष्टे ॥३॥

हे मित्रावरुण देवताहरू हो ! जल प्रदान गर्ने, हरणशील, सात घोडाले सूर्यको रथ चलाउँछन् । सूर्यदेव तिमीहरू दुवैलाई सन्तुष्ट गराएर गाई पालन गरेझैँ प्राणी जगत्को पालन गर्दछन् ।

उद्वां पृक्षासो मधुमन्तो अस्थुरा सूर्यो अरुहच्छुक्रमर्णः ।
यस्मा आदित्या अध्वनो रदन्ति मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ॥४॥

हे मित्रावरुण देवताहरू हो ! पवित्र हव्य आदि अन्न तिमीलाई समर्पित छ ! मित्र, वरुण र अर्यमा देवले बनाएका मार्गबाट सूर्य भगवान् अन्तरिक्षमा गमन गर्दछन् ।

इमे चेतारो अनृतस्य भूरेर्मित्रो अर्यमा वरुणो हि सन्ति ।
इम ऋतस्य वावृधुर्दुरोणे शग्मासः पुत्रा अदितेरदब्धाः ॥५॥

आदित्य, मित्र, वरुण, अर्यमा आदि देवताहरू पापनाशक र सर्वत्र मङ्गल गर्ने खालका छन् । कसैसित नडराउने अदितिपुत्रहरू सुख प्रदान गर्दै यज्ञले उन्नति गर्दछन् ।

इमे मित्रो वरुणो दूडभासोऽचेतसं चिच्चितयन्ति दक्षैः ।
अपि क्रतुं सुचेतसं वतन्तस्तिरश्चिदंहः सुपथा नयन्ति ॥६॥

मित्र, वरुण र अर्यमादेवलाई कसैले दमन गर्न सक्दैन । यिनीहरू मूर्खलाई ज्ञानवान् बनाउँछन् । बुद्धिमान्, कर्मनिष्ठ व्यक्तिलाई अगाडि बढाउँदै पापीलाई दण्ड दिन्छन् ।

इमे दिवो अनिमिषा पृथिव्याश्चिकित्वांसो अचेतसं नयन्ति ।
प्रव्राजे चिन्नद्यो गाधमस्ति पारं नो अस्य विष्पितस्य पर्षन् ॥७॥

यिनी आकाश र पृथ्वीलोकका सबै कुराको जानकार छन् र अज्ञानीलाई ज्ञानवान् बनाएर श्रेष्ठ कर्ममा लगाउँछन् । यिनका प्रबल सामर्थ्यले गहिरा नदीमा कडा आधार प्राप्त हुन्छ । यस्ता देवताले हामीलाई कर्मबाट पार लगाऊन् ।

यद् गोपावददितिः शर्म भद्रं मित्रो यच्छन्ति वरुणः सुदासे ।
तस्मिन्ना तोकं तनयं दधाना मा कर्म देवहेडनं तुरासः ॥८॥

मित्र, अर्यमा र वरुणदेव याजकलाई कल्याणकारी र स्तुत्य सुख प्रदान गर्दछन् । त्यही सुख हाम्रा सन्तानलाई प्राप्त होस् । शीघ्रतापूर्वक कार्य गर्दा हामीले कुनै भुल नगरौँ ।

अब वेदिं होत्राभिर्यजेत रिपः काश्चिद्वरुणध्रुतः सः ।
परि द्वेषोभिरर्यमा वृणक्तूरुं सुदासे वृषणा उ लोकम् ॥९॥

यज्ञका वेदीमा बसेर देवताको प्रार्थना नगर्नेलाई वरुणदेवले मार्छन् । मित्रावरुणदेवले श्रेष्ठ दान गर्नेहरूलाई सद्गति प्रदान गरुन् र राक्षसबाट जोगाऊन् ।

सस्वश्चिद्धि समृतिस्त्वेष्येषामपीच्येन सहसा सहन्ते ।
युष्मद्भिया वृषणो रेजमाना दक्षस्य चिन्महिना मृँडता नः ॥१०॥

यी वीरको मेल गूढ र तेजस्वी भएको बताइन्छ । यी गुप्त बलले शत्रु पराजित गराउँदै डर देखाएर कँपाइदिन्छन् । यस्ता देवताले त्यही बलले हामीलाई सुखी बनाऊन् ।

यो ब्रह्मणे सुमतिमायजाते वाजस्य सातौ परमस्य रायः ।
सीक्षन्त मन्युं मघवानो अर्य उरु क्षयाय चक्रिरे सुधातु ॥११॥

जुन यजमान अन्नधन दान गर्दाखेरि श्रेष्ठ स्तुति गर्दछ, उसलाई मित्र आदि देवताहरूले ध्यानपूर्वक सुन्दछन् र स्तोतालाई विशाल आवास प्रदान गर्दछन् ।

इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि ।
विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥१२॥

हे मित्रावरुण देवताहरू हो ! यो उपासना, यज्ञ आदि कर्म तिमीलाई प्रसन्न गर्नका लागि हुन् ! तिमीहरू सबै आपद्‌बाट बचाएर असल साधनले हाम्रो पालन गर !

[सूक्त - ६१]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – मित्रावरुण। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

उद्वां चक्षुर्वरुण सुप्रतीकं देवयोरेति सूर्यस्ततन्वान्।
अभि यो विश्वा भुवनानि चष्टे स मन्युं मर्त्येष्वा चिकेत ॥१॥

हे तेजस्वी मित्रावरुण देवताहरू हो ! तिमीहरू देवताका आँखारूपी सूर्यदेवको जस्तै सुन्दर प्रकाश फैलाउँदै आकाशमा गमन गर्दछौ र सारा भुवन हेर्दै मानिसको कर्म तथा मनोभाव बुझ्दछौ।

प्रवां स मित्रावरुणावृतावा विप्रो मन्मानि दीर्घश्रुदियर्ति।
यस्य ब्रह्माणि सुक्रतू अवाथ आ यत्क्रत्वा न शरदः पृणैथे ॥२॥

हे मित्रावरुणहरू हो ! सत्यनिष्ठ र धेरै ज्ञानले सम्पन्न यज्ञकर्ता वसिष्ठ तिम्रो स्तोत्र पाठ गर्दछन्। ती ब्राह्मणको तिमीहरू दुवैले रक्षा गर्दछौ। तिमीहरू अनन्त कालसम्म ती उत्तम कर्म गर्ने वसिष्ठको सुरक्षा गर।

प्रोरोर्मित्रावरुणा पृथिव्याः प्र दिव ऋष्वाद्बृहतः सुदानू।
स्पशो दधाथे ओषधीषु विक्ष्वृधग्यतो अनिमिषं रक्षमाणा ॥३॥

हे मित्रावरुण हो ! तिमीहरूले द्युलोकका साथै अति विशाल पृथिवीको पनि परिक्रमा गरेका छौ। हे उत्तम दान दिनेहरू हो ! वनस्पति र प्रजाहरूमा तिमीहरूको सौन्दर्य झल्किएको छ। यज्ञ गर्नेहरूलाई तिमीहरू विशेष सुरक्षा प्रदान गर्दछौ।

शंसा मित्रस्य वरुणस्य धाम शुष्मो रोदसी बद्बधे महित्वा।
अयन्मासा अयज्वनामवीराः प्र यज्ञमन्मा वृजनं तिराते ॥४॥

हे ऋषि ! तिमी तेजस्वी मित्रावरुणदेवको स्तुति गर। उनीहरू आफ्ना पराक्रमले द्युलोक र पृथिवीलोकलाई सन्तुलित राख्छन्। यज्ञविनाको मानिस सम्मानरहित होस् र यज्ञ गर्नेहरूले बलबुद्धि बढाऊन्।

अमूरा विश्वा वृषणाविमा वां न यासु चित्रं ददृशे न यक्षम्।
द्रुहः सचन्ते अनृता जनानां न वां निण्यान्यचिते अभूवन् ॥५॥

हे प्राज्ञदेवहरू हो ! तिमीहरूलाई स्तुति गरेका छौं, यसमा अतिशयोक्ति केही छैन। झुटो प्रशंसा गर्ने जनद्रोही हुन्छन्। त्यसैले यी स्तोत्र भ्रममा पार्ने खालका छैनन्।

समु वां यज्ञं महयं नमोभिर्हुवे वां मित्रावरुणा सबाधः।
प्र वां मन्मान्यृचसे नवानि कृतानि ब्रह्म जुजुषन्निमानि ॥६॥

हे मित्रावरुणहरू हो ! तिमीहरूको यज्ञ स्तुतिसँग सम्पन्न गर्दछौं। हामी बाधाग्रस्त हुनाले तिमीहरूलाई बोलाउँछौं। तिमीहरूको प्रसन्नताका लागि नयाँ स्तोत्र पाठ गर्दछौं।

इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि।
विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

हे देवताहरू हो ! यज्ञमा गरिएको यो उपासना तिमीहरू दुईका लागि हो। हामीलाई सबै खालका द्वन्द्वबाट मुक्त गर। सधैं कल्याणकारी साधनले हाम्रो रक्षा गर।

[सूक्त - ६२]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – सूर्य मित्रावरुण। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

उत्सूर्यो बृहदर्चींष्यश्रेत्पुरु विश्वा जनिम मानुषाणाम्।
समो दिवा ददृशे रोचमानः क्रत्वा कृतः सुकृतः कर्तृभिर्भूत् ॥१॥

सूर्यदेव माथि उकालिएर प्रशस्त तेजसम्पन्न हुँदै सबैका आश्रयदाता बन्दछन्। दिउँसो प्रकाशित [illegible] सबैले उस्तै देख्छौं। यज्ञकर्ताले पुज्ने यी सूर्यदेव सबैका निर्माता हुन्। यिनलाई परमात्मा [illegible] बनाएका हुन्।

स सूर्य प्रति पुरो न उद् गा एभिः स्तोमेभिरेतशेभिरेवैः।
प्र नो मित्राय वरुणाय वोचोऽनागसो अर्यम्णे अग्नये च ॥२॥

हे सूर्यदेव ! हाम्रा स्तोत्रले प्रसन्न भएर, गमनशील अश्वमा आरुढ भएर आकाशमार्गबाट गमन गर। मित्र, वरुण, अर्यमा र अग्निदेवलाई हाम्रो निर्दोष भावना जनाइदेऊ।

वि नः सहस्रं शुरुधो रदन्त्वृतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कमा नः कामं पूपुरन्तु स्तवानाः ॥३॥

सम्पूर्ण मानिसलाई दुःखबाट मुक्त गराउने, सत्यको अनुशासनमा रहेका मित्र, वरुण र अग्निदेवले हामीलाई सबै किसिमका आनन्ददायक र प्रशंसनीय धन प्रदान गरुन्। प्रार्थनाले प्रसन्न भएर उनले हाम्रो मनोकामना पूर्ण गरुन्।

द्यावाभूमी अदिते त्रासीथां नो ये वां जज्ञुः सुजनिमान ऋष्वे ।
मा हेडे भूम वरुणस्य वायोर्मा मित्रस्य प्रियतमस्य नृणाम् ॥४॥

हे विशाल द्यावापृथिवी र अदिति ! हामीलाई संरक्षण प्रदान गर। उत्तम जन्म भएका, तिमीलाई चिनेका, हामीलाई वायु, वरुण र श्रेष्ठ मानवका क्रोधबाट बचाओ।

प्र बाहवा सिसृतं जीवसे न आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन ।
आ नो जने श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा ॥५॥

हे चिरयुवा मित्रावरुणदेवताहरू हो ! तिमी हाम्रो प्रार्थनाले प्रसन्न भएर, बाहाँ खोलेर, उदारतापूर्वक हामीलाई दीर्घजीवन प्रदान गर। हामीले जान योग्य क्षेत्रमा घिउले सेचन गर। हामीलाई ख्याति प्रदान गर र हाम्रो आह्वान सुन।

नू मित्रो वरुणो अर्यमा नस्त्मने तोकाय वरिवो दधन्तु ।
सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥६॥

हे मित्र, वरुण र अर्यमादेव हो ! हामी र हाम्रा सन्तानलाई पवित्र धन प्रदान गर। हाम्रो प्रगतिका सबै बाटा निर्बाध होऊन्। हामीलाई कल्याणकारी साधनले सुरक्षित राख।

[सूक्त - ६२]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – सूर्य मित्रावरुण। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

उद्वेति सुभगो विश्वचक्षाः साधारणः सूर्यो मानुषाणाम् ।
चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्य देवश्चर्मेव यः समविव्यक् तमांसि ॥१॥

मित्रावरुणका आँखाजस्तै सुन्दर भाग्य भएका, समद्रष्टा सूर्यदेव छालाजस्तो अन्धकार पन्छाउँदै उदाउँदै छन्।

उद्वेति प्रसवीता जनानां महान् केतुरर्णवः सूर्यस्य ।
समानं चक्रं पर्याविवृत्सन्यदेतशो वहति धूर्षु युक्तः ॥२॥

मानवजगत्का सृष्टिकर्ता, सबैका ज्ञानदाता र जीवन प्रदाता सूर्यदेव सबैको समयचक्र बदल्ने विचारले उदाएर हरियो वर्णका अश्व नारिएका रथमा आउँछन्।

विभ्राजमान उषसामुपस्थाद् रे भैरुदेत्यनुमद्यमानः ।
एष मे देवः सविता चच्छन्द यः समानं न प्रमिनाति धाम ॥३॥

अत्यन्त प्रकाशमान सूर्यदेव आफ्ना भक्तको स्तुति सुन्दै उषाका बीचमा उदाउँछन्। जिनले हाम्रो मनोकामना पूरा गर्दछन् र आफ्ना तेजलाई कहिल्यै मदन दिँदैनन्।

दिवो रुक्म उरुचक्षा उदेति दूरेअर्थस्तरणिर्भ्राजमानः ।
नूनं जनाः सूर्येण प्रसूता अयन्नर्थानि कृणवन्नपांसि ॥४॥

विशेष तेजस्वी सूर्यदेव टाढै विराजमान भए पनि द्युलोकको शोभा बढाउँदै उदाउँछन्। निश्चित रूपमा सूर्यदेवका प्रेरणाले सबैजना काममा प्रवृत्त हुन्छन्।

यत्रा चक्रुरमृता गातुमस्मै श्येनो न दीयन्नन्वेति पाथः ।
प्रति वां सूर उदिते विधेम नमोभिर्मित्रावरुणोत हव्यैः ॥५॥

देवताहरूले सूर्यदेवका लागि मार्ग बनाएका छन्, त्यस मार्गबाट श्येन पक्षीझैँ उनी अन्तरिक्षमा जान्छन्। हे मित्रावरुण ! सूर्योदय हुँदा यज्ञ र स्तोत्रले हामी यजन गर्दछौँ।

नू मित्रो वरुणो अर्यमा नस्त्मने तोकाय वरिवो दधन्तु ।
सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥६॥

हे मित्र, वरुण र अर्यमादेव हो ! हामी र हाम्रा सन्तानलाई पवित्र धन प्रदान गर। हाम्रो प्रगतिका बाटाहरू निर्बाध होऊन्। हामीलाई कल्याणकारी साधनले सुरक्षित राख।

[सूक्त - ६४]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - मित्रावरुण। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

दिवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां प्र वां घृतस्य निर्णिजो ददीरन्।
हव्यं नो मित्रो अर्यमा सुजातो राजा सुक्षत्रो वरुणो जुषन्त॥१॥

हे मित्रावरुणदेव ! तिमीहरू द्यावापृथिवीमा जल सञ्चार गर्दछौ। मित्र, सुजन्मा अर्यमा र बलवान् राजा वरुणले हाम्रो यो हव्य सेवत गरुन्।

आ राजाना मह ऋतस्य गोपा सिन्धुपति क्षत्रिया यातमर्वाक्।
इडां नो मित्रावरुणोत वृष्टिमव दिव इन्वतं जीरदानू॥२॥

हे मित्र र वरुणदेव हो ! तिमी सत्यरूपी यज्ञका रक्षक, नदीमा जल सञ्चार गराउने र वीरताले रक्षा गर्ने क्षत्रिय हौ। हाम्रा लागि अन्तरिक्षबाट जल प्रेसित गर।

मित्रस्तन्नो वरुणो देवो अर्यः प्र साधिष्ठेभिः पथिभिर्नयन्तु।
ब्रवद्यथा न आदरिः सुदास इषा मदेम सह देवगोपाः॥३॥

मित्र, वरुण, अर्यमा आदि देवगणले दातासित हाम्रो कुरो गरुन्। साधनसम्पन्न मार्गबाट हामीलाई त्यहाँ पुऱ्याऊन्। उनै देवताका कृपाले पुत्रपौत्रादि र हामी अन्नले पोषित हौं।

यो वां गर्तं मनसा तक्षदेतमूर्ध्वां धीतिं कृणवद्धारयच्च।
उक्षेथां मित्रावरुणा घृतेन ता राजाना सुक्षितीस्तर्पयेथाम्॥४॥

हे मित्रावरुणदेव हो ! उच्च धारणशक्ति भएका व्यक्तिले अति मन लगाएर तिमीहरूको रथ निर्माण गर्दछन्। हे राजाहरू हो ! तिमीहरूका कृपाले उसलाई राम्रो निवास प्राप्त होस्। उसलाई जलले सिञ्चित गरेर सन्तुष्ट गराओ।

एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि।
अविष्टं धियो जिगृतं पुरन्धीर्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः॥५॥

मित्र, वरुण र वायुका लागि हामीले सोमरसजस्तै आनन्दप्रदायक स्तुति गरेका छौँ। उनले हाम्रो बुद्धि र कर्म संरक्षित गरुन्। हाम्रो ज्ञानशक्ति जागृत गरुन् र कल्याणकारी साधनले कल्याण गरुन्।

[सूक्त - ६५]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - मित्रावरुण। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

प्रति वां सूर उदिते सूक्तैर्मित्रं हुवे वरुणं पूतदक्षम्।
ययोरसूर्यमक्षितं ज्येष्ठं विश्वस्य यामन्नाचिता जिगत्नु॥१॥

कहिल्यै नष्ट नहुने सूर्यको श्रेष्ठ बल प्राप्त गर्ने व्यक्ति सर्वत्र विजयी हुन्छ। सूर्यदेव उदाउँदा पवित्र बल भएका वरुण र मित्रदेवलाई सूक्तहरूले हामी प्रार्थना गर्दछौँ।

ता हि देवानामसुरा तावर्या ता नः क्षितीः करतमूर्जयन्तीः।
अश्याम मित्रावरुणा वयं वां द्यावा च यत्र पीपयन्नहा च॥२॥

हे बलशाली मित्रावरुणहरू हो ! हाम्रा सन्तानलाई उन्नति गराओ भनेर हामी प्रार्थना गर्दछौँ। हामी तिमीहरूको सर्वत्र यशोगान गर्दछौँ।

ता भूरिपाशावनृतस्य सेतू दुरत्येतू रिपवे मर्त्याय।
ऋतस्य मित्रावरुणा पथा वामपो न नावा दुरिता तरेम॥३॥

हे मित्रावरुण ! तिमीहरू यज्ञदेखि विमुख व्यक्तिलाई आफ्ना बलिया बन्धनमा बाँध्छौ। नौकाले जलाशय पार गरेझैं हे देवताहरू हो ! यज्ञमार्गले हामी दुःखबाट पार पाऔँ।

आ नो मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं घृतैर्गव्यूतिमुक्षतमिडाभिः।
प्रति वामत्र वरमा जनाय पृणीतमुद्नो दिव्यस्य चारोः॥४॥

हे मित्रावरुणहरू हो ! हाम्रा यज्ञमा आएर हव्य ग्रहण गर। हामीले टेकेको वा देखेका भूमि जलले सेचन गर। अमृतजस्तै मधुर जलले सबैलाई सन्तुष्ट गराओ।

एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि।
अविष्टं धियो जिगृतं पुरन्धीर्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः॥५॥

मित्र, वरुण र वायुका लागि हामीले सोमरसजस्तै आनन्द प्रदायक स्तुति गरेका छौँ। उनले हाम्रो बुद्धि र कर्म संरक्षित गरुन्। हाम्रो ज्ञानशक्ति जागृत गरुन् र कल्याणकारी साधनले कल्याण गरुन्।

[सूक्त - ६६]

ऋषि – वसिष्ठ मित्रवरुण। **देवता** – मित्रावरुण सूर्य। **छन्द** – गायत्री प्रगाथ उष्णिक्।

प्र मित्रयोर्वरुणयोः स्तोमो न एतु शूष्यः। नमस्वान्तुविजातयोः ॥१॥

बारम्बार प्रकट हुने मित्रावरुणदेवको हाम्रा स्तोत्रले अनुसरण गरोस्।

या धारयन्त देवाः सुदक्षा दक्षपितरा। असुर्याय प्रमहसा ॥२॥

मित्रावरुणदेव श्रेष्ठ बल र तेजले सम्पन्न छन्। शान्ति प्राप्त गर्नका लागि देवताहरूले उनीहरूलाई धारण गरेका थिए।

ता नः स्तिपा तनूपा वरुण जरितॄणाम्। मित्र साधयतं धियः ॥३॥

मित्र र वरुणदेव गृह एवं शरीरलाई संरक्षण प्रदान गर्दछन्। उनीहरू उपासकको स्तोत्र स्वीकार गरुन्।

यदद्य सूर उदितेऽनागा मित्रो अर्यमा। सुवाति सविता भगः ॥४॥

सूर्य उदाउँदा निष्पाप मित्र, अर्यमा, भग र सविताले हामीलाई अभीष्ट धन दिऊन्।

सुप्रावीरस्तु स क्षर प्र नु यामन्त्सुदानवः। ये नो अंहोऽतिपिप्रति ॥५॥

हे कल्याणकारी देवताहरू हो ! तिमीहरूको आगमन भएपछि हाम्रो आवास सुरक्षित बनोस्। तिमीहरू हामीलाई पापबाट मुक्त गराओ।

उत स्वराजो अदितिरदब्धस्य व्रतस्य ये। महो राजान ईशते ॥६॥

मित्र आदि देवता आफ्नी माता अदितिसँगै हाम्रा अधिष्ठाता हुन्। हाम्रो अभीष्ट पूरा गराउनका लागि समर्थ हुनाले उनीहरू शासक हुन्।

प्रति वां सूर उदिते मित्रं गृणीषे वरुणम्। अर्यमणं रिशादसम् ॥७॥

हामी सूर्योदयमा मित्रावरुण र शत्रुसंहारक अर्यमासँगै सबै देवताको स्तुति गर्दछौँ।

राया हिरण्यया मतिरियमवृकाय शवसे। इयं विप्रा मेधसातये ॥८॥

हे विद्वान् मित्र र वरुणदेव ! कल्याणकारी उत्तम धन र दुष्टतारहित बल तथा सद्बुद्धि पाउनका लागि हामी तिमीहरूलाई वन्दना गर्दछौँ, स्वीकार गर।

ते स्याम देव वरुण ते मित्र सूरिभिः सह। इषं स्वश्च धीमहि ॥९॥

हे वरुणदेव ! ज्ञानवान्सँगै तिमीहरूको स्तुति गर्दै हामी वैभवयुक्त होऔँ। हे मित्र ! तिम्रा स्तुतिले हामी अन्न, धन र स्वर्गको जस्तै सुख उपलब्ध गरौँ।

बहवः सूरचक्षसोऽग्निजिह्वा ऋतावृधः।
त्रीणि ये येमुर्विदथानि धीतिभिर्विश्वानि परिभूतिभिः ॥१०॥

अनेकौँ सूर्यजस्तै तेजस्वी, अग्निरूपी जिब्रो भएका, यज्ञका विस्तारक देवताहरू विश्वका तीनै ठाउँलाई उत्तम विभूतिले सुनियन्त्रित गराउँछन्।

वि ये दधुः शरदं मासमादहर्यज्ञमक्तुं चादृचम्।
अनाप्यं वरुणो मित्रो अर्यमा क्षत्रं राजान आशत ॥११॥

वर्ष, महिना, दिन, रात बनाएर यज्ञ र मन्त्र धारण गर्ने वीर मित्रावरुण तथा अर्यमादेवले अर्काको हितका लागि नै दुर्लभ शक्ति पाएका थिए।

तद्वो अद्य मनामहे सूक्तैः सूर उदिते।
यदोहते वरुणो मित्रो अर्यमा यूयमृतस्य रथ्यः ॥१२॥

हामी आज सूर्योदयमा सन्मार्गका दर्शक वीर मित्रावरुण र अर्यमा आदि देवताले धारण गरेको धन माग्नेछौँ।

ऋतावान ऋतजाता ऋतावृधो घोरासो अनृतद्विषः।
तेषां वः सुम्ने सुच्छर्दिष्टमे नरः स्याम ये च सूरयः ॥१३॥

तिमी सत्य धारण गरेर यज्ञ आदि श्रेष्ठ कर्म गर्दछौ र सत्यबाट विमुख रहनेका शत्रु हौ। ऋत्विक्हरूसँगै हामी तिम्रो श्रेष्ठ शक्ति प्राप्त गरौँ।

उदु त्यद्दर्शतं वपुर्दिव एति प्रतिह्वरे।
यदीमाशुर्वहति देव एतशो विश्वस्मै चक्षसे अरम् ॥१४॥

आजको सूर्य उदाउँदा हामी पापरहित भएकालाई मित्र, सविता, भग र अर्यमा देवताले उत्तम प्रेरणा दिएर श्रेष्ठ कर्ममा प्रेरित गरुन्।

शीर्ष्णः शीर्ष्णो जगतस्तस्थुषस्पतिं समया विश्वमा रजः।
सप्त स्वसारः सुविताय सूर्यं वहन्ति हरितो रथे ॥१५॥

शीर्ष भागमा रहेर सबैका वन्दनीय, रथमा आरूढ सूर्यदेवलाई संसारको कल्याणका लागि गतिमान् सात वटा हरिया अश्वले सारा विश्वभरि लिएर जान्छन्।

तच्चक्षुर्देवहितं शुक्रमुच्चरत्। पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम् ॥१६॥

विश्वको कल्याण गर्ने, अन्धकार हटाउने, सबैका आँखाजस्ता सूर्यदेव हाम्रा अगाडि उदाउँदै छन्। हे देवता ! हामी सय वर्षसम्म देख्न पाऔँ, सय वर्ष बाँचौँ।

काव्येभिरदाभ्या यातं वरुण द्युमत्। मित्रश्च सोमपीतये ॥१७॥

हे तेजस्वी र निडर मित्रावरुणदेव ! सोमपानका लागि स्तोताका नजिक आओ।

दिवो धामभिर्वरुण मित्रश्चा यातमद्रुहा। पिबतं सोममातुजी ॥१८॥

हे सत्य वृद्धि गराउने, द्रोहरहित मित्रावरुणदेव। सोमपान गर्न आफ्ना लोकमा आओ।

आ यातं मित्रावरुणा जुषाणावहुतिं नरा। पातं सोममृतावृधा ॥१९॥

सत्यव्रत पालन गर्ने, नेतृत्वको क्षमता भएका हे मित्र र वरुणदेव ! तिमीहरू हाम्रो आहुति ग्रहण गरेर सोमरस पान गर।

[सूक्त – ६७]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – अश्विनीकुमार। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

प्रति वां रथं नृपती जरध्यै हविष्मता मनसा यज्ञियेन।
यो वां दूतो न धिष्ण्यावजीगरच्छा सूनुर्न पितरा विवक्मि ॥१॥

हे बुद्धिसम्पन्न स्वामी अश्विनीकुमार हो ! हामी उदार र पवित्र मनले तिमीहरूका रथलाई आह्वान गर्दछौँ। पिताले पुत्रलाई जगाएझैँ तिमीहरूका रथले सचेत गराओस्।

अशोच्यग्निः समिधानो अस्मे उपो अदृश्रन्तमसश्चिदन्ताः।
अचेति केतुरुषसः पुरस्ताच्छ्रिये दिवो दुहितुर्जायमानः ॥२॥

हाम्रा लागि अग्निदेव प्रदीप्त हुँदै छन्, अन्धकारको अन्त्य हुँदै छ। द्युलोकको पुत्रीका अगाडि प्रकट हुने सूर्यदेव शोभाको बोध गराउँछन्।

अभि वां नूनमश्विना सुहोता स्तोमैः सिषक्ति नासत्या विवक्वान्।
पूर्वीभिर्यातं पथ्याभिरर्वाक्स्वर्विदा वसुमता रथेन ॥३॥

हे सत्यको नियम पालन गर्ने अश्विनीकुमार हो ! सुन्दर अभिव्यक्ति भएका श्रेष्ठ होता स्तोत्रले तिमीहरूलाई प्रार्थना गर्दछन्। ऐश्वर्ययुक्त रथ चढेर पूर्व दिशामा आओ।

अवोर्वां नूनमश्विना युवाकुर्हुवे यद्वां सुते माध्वी वसूयुः।
आ वां वहन्तु स्थविरासो अश्वाः पिबाथो अस्मे सुषुता मधूनि ॥४॥

हे रक्षक र मृदुभाषी अश्विनीकुमार हो ! हामी ऐश्वर्यको कामनाले यस सोमयागमा तिमीहरूलाई आह्वान गर्दछौँ। आफ्ना पाका अश्वमा सोमपानका लागि आओ।

प्राचीमु देवाश्विना धियं मेऽमृध्रां सातये कृतं वसूयुम्।
विश्वा अविष्टं वाज आ पुरन्धीस्ता नः शक्तं शचीपती शचीभिः ॥५॥

हे शक्तिका स्वामी अश्विनीकुमारहरू हो ! धनको कामना गर्ने हाम्रो बुद्धि सरल र अहिंसक बनाइदेओ। त्यसलाई लाभको योग्य बनाइदेओ। युद्धमा हाम्रा बुद्धिको रक्षा गर। हामीलाई शक्तिले सम्पन्न बनाओ।

अविष्टं धीष्वश्विना न आसु प्रजावद्रेतो अह्रयं नो अस्तु।
आ वां तोके तनये तूतुजानाः सुरत्नासो देववीतिं गमेम ॥६॥

हे अश्विनीकुमार हो ! श्रेष्ठ कर्मका लागि हाम्रा बुद्धिको रक्षा गर। हाम्रो सन्तान उत्पादन गर्ने शक्ति

समाप्त नहोस्। तिमीहरूका कृपाले सन्तानलाई मनग्गे धन दिएर रत्नले अलङ्कृत हुँदै हामी दिव्य पवित्रता प्राप्तिका लागि यज्ञीय जीवन बाँचौं।

एष स्या वां पूर्वगत्वेव सख्ये निधिर्हितो माध्वी रातो अस्मे।
अहेडता मनसा यातमर्वागश्नन्ता हव्यं मानुषीषु विक्षु ॥७॥

हे मधुरभाषी अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूले हामीलाई दिएको सम्पत्ति तिमीहरूलाई नै समर्पित गरेका छौँ। प्रसन्न भएर हाम्रा अगाडि आओ र प्रजाले दिएको हव्य ग्रहण गर।

एकस्मिन्योगे भुरणा समाने परि वां सप्त स्रवतो रथो गात्।
न वायन्ति सुभ्वो देवयुक्ता ये वां धूर्षु तरणयो वहन्ति ॥८॥

हे पोषक अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूको रथ बग्दै गरेका सात वटा नदी नाघेर जान्छ। देवताहरूले खटाएको असल जुनी पाएका घोडा कहिल्यै थाक्दैनन्।

असश्चता मघवद्भ्यो हि भूतं ये राया मघदेयं जुनन्ति।
प्र ये बन्धुं सूनृताभिस्तिरन्ते गव्या पृञ्चन्तो अश्व्या मघानि ॥९॥

जसले मिठो बोलेर गाई र घोडायुक्त ऐश्वर्य दान गर्दै अरूलाई प्रेरणा दिन्छन्, तिमीहरू त्यस्ता व्यक्तिदेखि टाढा नहोओ, उनीहरूका घरमा आओ।

नू मे हवमा शृणुतं युवाना यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत्।
धत्तं रत्नानि जरतं च सूरीन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥१०॥

हे दुई युवा अश्विनीकुमार हो ! हाम्रो स्तुति सुन। तिमीहरूलाई हव्य प्राप्त हुने ठाउँमा आओ र रत्न दिएर सुखी गराओ अनि सधैँ कल्याणकारी साधनले हाम्रो सुरक्षा गर।

[सूक्त - ६८]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - अश्विनीकुमार। **छन्द** - विराट त्रिष्टुप्।

आ शुभ्रा यातमश्विना स्वश्वा गिरो दस्रा जुजुषाणा युवाकोः।
हव्यानि च प्रतिभृता वीतं नः ॥१॥

हे सुन्दर घोडायुक्त, शत्रुको नाश गर्ने अश्विनीकुमार हो ! हामी स्तोताको प्रार्थना सुन्नेबित्तिकै यहाँ आएर हव्य ग्रहण गर।

प्र वामन्धांसि मद्यान्यस्थुररं गन्तं हविषो वीतये मे।
तिरो अर्यो हवनानि श्रुतं नः ॥२॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूका लागि श्रेष्ठ हवि समर्पित गरिएको छ। यो हव्य ग्रहण गर्नका लागि प्रार्थना सुनेर तिमीहरू यहाँ आओ र हाम्रा शत्रु विनाश गर।

प्र वां रथो मनोजवा इयर्ति तिरो रजांस्यश्विना शतोतिः।
अस्मभ्यं सूर्यावसू इयानः ॥३॥

हे देवताहरू हो ! तिमीहरू सूर्यदेवसँग हजारौं साधनले युक्त, मनजस्तै वेगवान् रथमा आरुढ भएर अन्य लोक छोडेर हाम्रा यज्ञमा आउँछौ।

अयं ह यद्वां देवया उ अद्रिरूर्ध्वो विवक्ति सोमसुद्युवभ्याम्।
आ वल्गू विप्रो ववृतीत हव्यैः ॥४॥

हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरूलाई यज्ञमा बोलाउनका लागि हामीले सोमरस पेल्दा यस सोम पेल्ने ढुङ्गाबाट ठूलो शब्द आउँछ। त्यसै बेला ज्ञानी होताहरू हविष्यान्नका लागि तिमीहरूलाई आह्वान गर्दछन्।

चित्रं ह यद्वां भोजनं न्वस्ति न्यत्रये महिष्वन्तं युयोतम्।
यो वामोमानं दधते प्रियः सन् ॥५॥

तिमीहरूले महिमाशाली अत्रिका लागि छुट्टै किसिमको विलक्षण बल बढाउने खाद्य पदार्थ निकालेका थियौ। उनी प्रिय हुनाले तिमीहरूकै आश्रयमा रहन्छन्।

उत त्यद्वां जुरते अश्विना भूच्च्यवानाय प्रतीत्यं हविर्दे।
अधि यद्वर्प इतऊति धत्थः ॥६॥

हे अश्विनीकुमार हो ! हव्य प्रदान गर्ने र जीर्ण भएका च्यवन ऋषिलाई तिमीहरूले मृत्यु जित्ने रूप प्रदान गर्‍यौ, त्यो रूप प्रसिद्ध बन्यो।

उत त्यं भुज्युमश्विना सखायो मध्ये जहुर्दु रेवासः समुद्रे।
निरीं पर्षदरावा यो युवाकुः ॥७॥
हे अश्विनीकुमार हो ! राजपुत्र भुज्युलाई उसका दुष्ट मित्रले समुद्रमा खसालिदिए। तिमीहरूको प्रार्थना गर्ने ती भुज्युलाई तिमीहरूले पार लगाएका थियौ।
वृकाय चिज्जसमानाय शक्तमुत श्रुतं शयवे हूयमाना।
यावघ्न्यामपिन्वतमपो न स्तर्यं चिच्छक्त्यश्विना शचीभिः ॥८॥
हे देवताहरू हो ! तिमीहरूले ख्याउटे जिउका वृकलाई शक्तिमान् बनाएका थियौ र शयुको हित गर्नका लागि पनि तिमीहरू आयौ। तिमीहरूले ती दुवैको प्रार्थना सुनेका थियौ। तिमीहरू दुवैले बन्ध्या गाईलाई दुध दिन सक्षम गराएका थियौ।
एष स्य कारुर्जरते सूक्तैरग्रे वुधान उषसां सुमन्मा।
इषा तं वर्धदघ्न्या पयोभिर्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥९॥
उत्तम विचार भएका स्तोताहरू उषा कालभन्दा पहिले उठेर प्रार्थना गर्दछन्। तिमीहरू तिनलाई अन्न, दुध आदिले सुखी गराओ र कल्याणकारी साधनले पालन गर।
[सूक्त – ६९]
ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता –** अश्विनीकुमार। **छन्द –** त्रिष्टुप्।
आ वां रथो रोदसी बद्वधानो हिरण्ययो वृषभिर्यात्वश्वैः।
घृतवर्तनिः पविभी रुचान इषां वोढा नृपतिर्वाजिनीवान् ॥१॥
बलवान् अश्वले तानिने तिमीहरूको रथ पृथ्वी र आकाशका सबै ठाउँमा पुग्दछ। त्यसका पाङ्ग्रामा जल छ, अन्नवाहक घिउ आदि औषधिले युक्त र प्रजाको स्वामी त्यो रथ यहाँ आओस्।
स पप्रथानो अभि पञ्च भूमा त्रिवन्धुरो मनसा यातु युक्तः।
विशो येन गच्छथो देवयन्तीः कुत्रा चिद्याममश्विना दधाना ॥२॥
पाँचैलाई स्थान प्रदान गर्ने तीन वटा बस्ने आसन भएको, मनअनुसार चल्ने रथबाट जतासुकै जान रुचाउने तिमीहरू यहाँ अवश्य आओ।
स्वश्वा यशसा यातमर्वाग्दस्रा निधिं मधुमन्तं पिबाथः।
वि वां रथो वध्वा३ यादमानोऽन्तान्दिवो बाधते वर्तनिभ्याम् ॥३॥
हे शत्रुहन्ता अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू असल घोडा नारिएका रथमा बसेर अन्नसँगै यहाँ आओ र मधुरस पान गर। सूर्यासँग रमाउने तिमीहरूको रथ गतिशील पाङ्ग्राले द्युलोकको अन्तिम किनार पनि आन्दोलित गराउँछ।
युवोः श्रियं परि योषावृणीत सूरो दुहिता परितक्म्यायाम्।
यद्देवयन्तमवथः शचीभिः परि घ्रंसमोमना वां वयो गात् ॥४॥
सूर्यपुत्री उषा तिमीहरूका सुन्दर रथमा बसिन्। तिमीहरूले स्तोताको सुरक्षा गर्दा अन्न आदि साधन तिमीहरूसित आउँछ।
यो ह स्य वां रथिरा वस्त उस्रा रथो युजानः परियाति वर्तिः।
तेन नः शं योरुषसो व्युष्टौ न्यश्विना वहतं यज्ञे अस्मिन् ॥५॥
हे रथमा चढेका वीरहरू हो ! तिमीहरूको रथ तेजले ढाकिएर, अश्व जोतिएर आकाश मार्गबाट जान्छ। हे अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू बिहान पाप नाश गर्न र सुखशान्ति प्रदान गर्नका लागि उसै रथबाट हाम्रा यज्ञमा आओ।
नरा गौरेव विद्युतं तृषाणास्माकमद्य सवनोप यातम्।
पुरुत्रा हि वां मतिभिर्हवन्ते मा वामन्ये नि यमन्देवयन्तः ॥६॥
हे नेतृत्वको क्षमताले सम्पन्न दुई अश्विनीकुमार हो ! गौर मृगजस्तो शीघ्रतापूर्वक सोमपान गर्ने कामना भएका तिमीहरू यज्ञमा आओ। देवत्वको कामना भएकाहरू स्तुति गर्दै तिमीहरूलाई बोलाउँछन्। तिमीहरू नबिसाओ। X१३५
युवं भुज्युमवविद्धं समुद्र उदूहथुरर्णसो अस्रिधानैः।
पतत्रिभिरश्रमैरव्यथिभिर्दंसनाभिरश्विना पारयन्ता ॥७॥
हे अश्विनीकुमार हो ! समुद्रमा डुब्न लागेका भुज्युलाई तिमीहरूले चरोभैँ गतिशील, कहिल्यै जीर्ण नहुने, नथाक्ने द्रुतगामी कुशल क्रियाद्वारा निकालेका थियौ।

नू मे हवमा शृणुतं युवाना यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत्।
धत्तं रत्नानि जरतं च सूरीन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥८॥

हे युवा अश्विनीकुमारहरू हो ! हाम्रो प्रार्थना तिमीहरू सुन र जहाँबाट तिमीहरूलाई हव्य प्राप्त हुन्छ, त्यहाँ आओ। स्तोताहरूलाई रत्न दिएर सुखी बनाओ। सधैँ कल्याणकारी साधनले हाम्रो सुरक्षा गर।

[सूक्त - ७०]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - अश्विनीकुमार। **छन्द** - विराट त्रिष्टुप्।

आ विश्ववाराश्विना गतं नः प्र तत्स्थानमवाचि वां पृथिव्याम्।
अश्वो न वाजी शुनपृष्ठो अस्थादा यत्सेदथुर्ध्रुवसे न योनिम् ॥१॥

हे सर्वश्रेष्ठ अश्विनीकुमार हो ! हामीकहाँ आओ र बलियो घोडाको पिठ्युँमा बसेझैँ सुविस्तासाथ पृथ्वीमा प्रशंसनीय यस ठाउँमा बस।

सिषक्ति सा वां सुमतिश्चनिष्ठातापि घर्मो मनुषो दुरोणे।
यो वां समुद्रान्त्सरितः पिपर्त्येतग्वा चिन्न सुयुजा युजानः ॥२॥

हे अश्विनीकुमार हो ! बुद्धिमान् स्तोताले तिमीहरूको प्रार्थना गर्दछन्। मानिसका घरमा उष्णता प्रदान गर्ने पदार्थ सक्रिय छ। त्यसका प्रभावले नदी र समुद्र भरिंदै छन्। अश्वले रथ तानेझैँ यज्ञ पनि तिमीहरू दुईले युक्त हुन्छ।

यानि स्थानान्यश्विना दधाथे दिवो यह्वीष्वोषधीषु विक्षु।
नि पर्वतस्य मूर्धनि सदन्तेषं जनाय दाशुषे वहन्ता ॥३॥

हे अश्विनीकुमार हो ! द्युलोकबाट झरेर पर्वतका चुचुरा, सोम आदि औषधिमा तिमीहरू अडिन्छौ। त्यस्तो अन्न आदि तिमीहरू यज्ञस्थलका दानशील प्रजालाई प्रदान गर।

चनिष्टं देवा ओषधीष्वप्सु यद्योग्या अश्नवैथे ऋषीणाम्।
पुरूणि रत्ना दधतौ न्य१स्मे अनु पूर्वाणि चख्यथुर्युगानि ॥४॥

हे दुवै अश्विनीकुमार हो ! तिमीहरू ऋषिले प्रदान गरेको अन्न, जल आदि प्राप्त गर्दछौ। त्यसै कारण हामीबाट पनि औषधि र जल ग्रहण गर। तिमीहरू पहिलेका दम्पतीलाई रत्न आदिले पूर्ण गराउँथ्यौ, उसै गरी यस बेला पनि उस्तै बनाओ।

शुश्रुवांसा चिदश्विना पुरूण्यभि ब्रह्माणि चक्षाथे ऋषीणाम।
प्रति प्र यातं वरमा जनायास्मे वामस्तु सुमतिश्चनिष्ठा ॥५॥

हे अश्विनीकुमार हो ! ऋषिहरूले स्तुति गरेपछि तिमीहरू सधैँ कल्याण गर्दछौ। यस यज्ञमा तिमीहरू दुवै आओ र तिमीहरूको कृपा हामीलाई पनि प्राप्त होस्।

यो वां यज्ञो नासत्या हविष्मान् कृतब्रह्मा समर्यो३ भवाति।
उप प्र यातं वरमा वसिष्ठमिमा ब्रह्माण्यृच्यन्ते युवभ्याम् ॥६॥

हे सत्यको अनुशासनमा रहेका अश्विनीकुमार हो ! स्तुति मन्त्र निर्माण गरेर हविष्यान्नले विश्वको कल्याण गर्नका लागि यज्ञकर्ता वसिष्ठकहाँ तिमीहरू जान्छौ, किनभने उनी तिमीहरूकै प्रार्थना गर्दछन्।

इयं मनीषा इयमश्विना गीरिमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम्।
इमा ब्रह्माणि युवयून्यग्मन्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

हे बलवान् अश्विनीकुमार हो ! हामीले आफ्ना इच्छाले वाणीद्वारा यो स्तुति तिमीहरूको प्रसन्नताका लागि गरेका छौँ। यसलाई स्वीकार गरेर कल्याणकारी साधनले हामीलाई सुरक्षित राख।

[सूक्त - ७१]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - अश्विनीकुमार। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

अप स्वसुरुषसो नग्जिहीते रिणक्ति कृष्णीररुषाय पन्थाम्।
अश्वामघा गोमघा वां हुवेम दिवा नक्तं शरुमस्मद्युयोतम् ॥१॥

आफ्नी बहिनी उषासित छुट्टिएकी रात्रि रातो बिम्ब हुने सूर्यदेवको बाटो खुलाउँछिन्। गाई र घोडारूपी धनद्वारा ऐश्वर्य प्रदान गर्ने हे देवताहरू हो ! हामी तिमीहरूलाई आह्वान गर्दछौँ। तिमीहरू दिन र रातका शत्रुलाई पर भगाइदेओ।

उपायातं दाशुषे मर्त्याय रथेन वाममश्विना वहन्ता।
युयुतमस्मदनिराममीवां दिवा नक्तं माध्वी त्रासीथां नः ॥२॥

न्छ न्वभाव भएका अश्विनीकुमार देवताहरू हवि प्रदान गर्नेहरूका लागि रथमा सुन्दर पदार्थ लिएर आऊन् र हाम्रो रोग एवं दरिद्रता हटाउँदै दिनरात हाम्रो सुरक्षा गरुन्।

आ वां रथमवमस्यां व्युष्टौ सुम्नायवो वृषणो वर्तयन्तु।
स्यूमगभस्तिमृतयुग्भिरश्वैराश्विना वसुमन्तं वहेथाम् ॥३॥

हे अश्विनीकुमार हो ! उषा कालमा बलियो भएर स्वेच्छाले चल्ने अश्वले तिमीहरूलाई लिएर हामीकहाँ आओस् र तिमी तेजस्विता एवं उत्तम सम्पत्ति प्रदान गर।

यो वां रथो नृपती अस्ति वोळ्हा त्रिवन्धुरो वसुमाँ उस्रयामा।
आ न एना नासत्योप यातमभि यद्वां विश्वप्स्न्यो जिगाति ॥४॥

हे याजकहरूका रक्षक देवताहरू हो ! तिमीहरूका शीघ्रगामी रथ ऐश्वर्यसम्पन्न, तीन वटा बस्ने आसन भएको, व्यापक रूपमा गमन गर्ने खालको छ। त्यस रथमा तिमीहरू हामीतिर आओ।

युवं च्यवानं जरसोऽमुमुक्तं नि पेदव ऊहथुराशुमश्वम्।
निरंहसस्तमसः स्पर्तमत्रिं नि जाहुषं शिथिरे धातमन्तः ॥५॥

हे देवताहरू हो ! तिमीहरूले च्यवन ऋषिलाई बुढ्यौलीबाट जोगाएका थियौ। राजा पेदुकहाँ द्रुतगामी अश्व पठाइदिएका थियौ। अत्रिलाई पापका अन्धकारबाट मुक्त गरेका थियौ र राज्यबाट च्युत भएका जाहुषलाई पुनः राज्य प्राप्त गराएका थियौ।

इयं मनीषा इयमश्विना गीरिमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम्।
इमा ब्रह्माणि युवयून्यग्मन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥६॥

हे बलवान् अश्विनीकुमार हो ! हामीले आफ्ना इच्छाले वाणीद्वारा यो स्तुति तिमीहरूका प्रसन्नताका लागि गरेका हौं। तिमीहरू यसलाई स्वीकार गर र कल्याणकारी साधनले हामीलाई सुरक्षित राख।

[सूक्त - ७२]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - अश्विनीकुमार। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

आ गोमता नासत्या रथेनाश्वावता पुरुश्चन्द्रेण यातम्।
अभि वां विश्वा नियुतः सचन्ते स्पार्हया श्रिया तन्वा शुभाना ॥१॥

हे सत्यव्रती अश्विनीकुमार देवता हो ! गाई र अश्व आदि ऐश्वर्यले सम्पन्न रथमा तिमीहरू यहाँ आओ। तिमीहरू श्रेष्ठ तेजले शोभायमान होओ। स्तोताले तिमीहरूका अनेकौं स्तुति गाऊन्।

आ नो देवेभिरुप यातमर्वाक् सजोषसा नासत्या रथेन।
युवोर्हि नः सख्या पित्र्याणि समानो बन्धुरुत तस्य वित्तम् ॥२॥

हे सत्यव्रती अश्विनीदेव हो ! तिमीहरू दुवै देवतासँगै प्रेमपूर्वक रथमा चढेर हामीकहाँ आओ। तिमीहरूसित हाम्रा पुर्खाको पनि सम्बन्ध थियो। हाम्रा र तिमीहरूका पुर्खा तथा उनीहरूको धन पनि एउटै हो।

उदु स्तोमासो अश्विनोरबुध्रञ्जामि ब्रह्माण्युषसश्च देवीः।
आविवासन्रोदसी धिष्ण्येमे अच्छा विप्रो नासत्या विवक्ति ॥३॥

अश्विनीकुमारलाई स्तुतिले जगाउँछ। सबै मानिस उत्तम कर्मले उषा काल चैतन्य गर्दछन्। वसिष्ठ, द्युलोक र पृथ्वीले सेवा गर्दै दुवै अश्विनीकुमारको स्तुति गर्दछन्।

वि चेदुच्छन्त्यश्विना उषासः प्र वां ब्रह्माणि कारवो भरन्ते।
ऊर्ध्वं भानुं सविता देवो अश्रेद्बृहदग्नयः समिधा जरन्ते ॥४॥

हे अश्विनीकुमार हो ! उषाले अन्धकार हटाएपछि स्तोताले तिमीहरू दुवैको प्रार्थना गर्दछन्। सूर्यदेवता उर्ध्वगामी हुँदै तेजस्विता धारण गर्दै छन्। यज्ञका समिधाले अग्नि प्रज्वलित भइरहेको छ।

आ पश्चातान्नासत्या पुरस्तादाश्विना यातमधरादुदक्तात्।
आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥

हे सत्यव्रती अश्विनीकुमार हो ! पाँचै थरीको हित गर्नका लागि माथितल, अघिपछि चारै तिरबाट धन लिएर आओ। आफ्नो सधैं कल्याणकारी साधनले हाम्रो रक्षा गर।

[सूक्त - ७३]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि । **देवता** – अश्विनीकुमार । **छन्द** – त्रिष्टुप् ।

अतारिष्म तमसस्पारमस्य प्रति स्तोमं देवयन्तो दधानाः ।
पुरुदंसा पुरुतमा पुराजामर्त्या हवते अश्विना गीः ॥१॥

हे दुई अश्विनीकुमार हो ! देवत्व प्राप्तिका इच्छाले प्रार्थना गर्ने अज्ञानरूपी अन्धकारबाट पार होऔँ । धेरै कर्म गर्ने, उहिल्यैदेखि अमर कीर्ति भएका हे अश्विनीकुमार देवताहरू हो ! स्तोताहरू तिमीहरूलाई आह्वान गर्दछन् ।

न्यू प्रियो मनुषः सादि होता नासत्या यो यजते वदन्ते च ।
अश्नीतं मध्वो अश्विना उपाक आ वां वोचे विदथेषु प्रयस्वान् ॥२॥

हे सत्यपालक अश्विनीकुमार देवता हो ! यज्ञ र प्रणाम गर्ने याजक यज्ञशालामा बसेका छन् । तिमीहरू उनका नजिकै गएर मधुर सोमरस पान गर । यज्ञमा हव्य समर्पित गरेर हामी तिमीहरूलाई प्रार्थना गर्दछौँ ।

अहेम यज्ञं पथामुराणा इमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।
श्रुष्टीवेव प्रेषितो वामबोधि प्रति स्तोमैर्जरमाणो वसिष्ठः ॥३॥

हे बलशाली हो ! स्तोता वसिष्ठले तिमीहरूलाई जागृत गराउनका लागि शीघ्रगामी दूतझैँ स्तोत्र सम्प्रेषित गर्दै छन् । तिमीहरू स्तुतिले प्रसन्न होओ । हामी तिमीहरूका मार्गको अनुसरण गर्नका लागि यज्ञ सम्पन्न गर्दछौँ ।

उप त्या वह्नी गमतो विशं नो रक्षोहणा सम्भृता वीडुपाणी ।
समन्धांस्यग्मत मत्सराणि मा नो मर्धिष्टमा गतं शिवेन ॥४॥

राक्षसहन्ता र दृढ हात भएका दुवै देवताहरू हाम्रा सन्तानकहाँ आऊन् । उनीहरूले हाम्रो कष्ट नबढाऊन् । आनन्द प्रदान गर्ने सोमपानका लागि मङ्गलपूर्वक यहाँ आइदिऊन् ।

आ पश्चातान्नासत्या पुरस्तादाश्विना यातमधरादुदक्तात् ।
आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥

हे सत्यव्रती अश्विनीकुमार हो ! पाँचै थरीको हितका लागि माथितल, अघिपछि चारै तिरबाट धन लिएर आओ । तिमीहरू सधैँ कल्याणकारी साधनले हाम्रो रक्षा गर ।

[सूक्त - ७४]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि । **देवता** – अश्विनीकुमार । **छन्द** – प्रगाथ ।

इमा उ वां दिविष्टय उस्रा हवन्ते अश्विना ।
अयं वामह्वेऽवसे शचीवसू विशंविशं हि गच्छथः ॥१॥

हे सम्पूर्ण प्राणीका आश्रयदाता अश्विनीकुमार हो ! प्रकाशको कामना गर्ने प्रजाहरू तिमीहरूको आह्वान गर्दछन् । सबै मानिसका नजिक जाने र पराक्रमी धन आर्जन गर्नेहरू आफ्नो संरक्षणका लागि तिमीहरूलाई आह्वान गर्दछन् ।

युवं चित्रं ददथुर्भोजनं नरा चोदेथां सूनृतावते ।
अर्वाग्रथं समनसा नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु ॥२॥

हे दिव्य आहार हुने नेतृत्व क्षमताले सम्पन्न हे अश्विनीकुमार हो ! स्तुति गर्नका लागि प्रेरित गर्ने हे देवताहरू हो ! रथ अड्याएर मन लगाउँदै यहाँ मधुर रस पान गर ।

आ यातमुप भूषतं मध्वः पिबतमश्विना ।
दुग्धं पयो वृषणा जेन्यावसू मा नो मर्धिष्टमा गतम् ॥३॥

हे अश्विनीकुमारहरू हो ! तिमीहरू दुवै हाम्रा यज्ञमा आओ र शोभा बढाओ । यहाँ आएर मधुर रस पान गर । हे वर्षा गराउने देवता र धनका अधिपति हो ! हामीलाई तिमीहरू दुध आदि पेय पदार्थले पूर्ण गराउँदै आइदेओ । हामीलाई नसताओ ।

अश्वासो ये वामुप दाशुषो गृहं युवां दीयन्ति बिभ्रतः ।
मक्षूयुभिर्नरा हयेभिरश्विना देवा यातमस्मयू ॥४॥

नेतृत्व क्षमताले सम्पन्न हे अश्विनीकुमार हो ! अश्वले तिमीहरूलाई हव्यदाताका घरसम्म पुर्‍याउँछन् । तिमीहरू चाँडो कुद्ने अश्वले यहाँ आइदेओ ।

अधा ह यन्तो अश्विना पृक्षः सचन्त सूरयः।
ता यंसतो मघवद्भ्यो ध्रुवं यशश्छर्दिरस्मभ्यं नासत्या ॥५॥

हे सत्यव्रती अश्विनीकुमारहरू हो ! स्तोताले अन्न आदि पाऊन्। हामीलाई अविचल यश र उत्तम घर प्राप्त गराओ। हामी तिमीहरूका कृपाले धनसम्पन्न छौं।

प्र ये ययुरवृकासो रथा इव नृपातारो जनानाम्।
उत स्वेन शवसा शूशुवुर्नर उत क्षियन्ति सुक्षितिम् ॥६॥

प्रजाको पालक र अहिंसक भएर रथझैं तिमीहरूका नजिक आउने नेतृत्वकर्ता आफ्नै शक्तिले अघि बढ्दछन् र बस्नका लागि राम्रो स्थान प्राप्त गर्दछन्।

[सूक्त – ७५]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** – उषा। **छन्द** – त्रिष्टुप्।

व्यु१षा आवो दिविजा ऋतेनाऽऽविष्कृण्वाना महिमानमागात्।
अप द्रुहस्तम आवरजुष्टमङ्गिरस्तमा पथ्या अजीगः ॥१॥

देवी उषा अन्तरिक्षबाट उत्पन्न भएर प्रकाश फैलाउँदै तेजले आफ्नो महत्त्व प्रकट गर्दै आउँदै छिन्। उनले अन्धकाररूपी शत्रु पर हटाएर गन्तव्यपथ प्रकाशित गरेकी छिन्।

महे नो अद्य सुविताय बोध्युषो महे सौभगाय प्र यन्धि।
चित्रं रयिं यशसं धेह्यस्मे देवि मर्तेषु मानुषि श्रवस्युम् ॥२॥

हे उषादेवी ! आज तिमी हाम्रो सुख बढाउनका लागि चेतन भएर सौभाग्य प्रदान गर र हाम्रा लागि विशेष यशले युक्त धन धारण गर। मनुष्यको हित गर्ने देवी उषा अन्नसहित पुत्र प्रदान गरुन्।

एते त्ये भानवो दर्शतायश्चित्रा उषसो अमृतास आगुः।
जनयन्तो दैव्यानि व्रतान्यापृणन्तो अन्तरिक्षा व्यस्थुः ॥३॥

उषादेवीको किरण दर्शनीय, विचित्र र अविनाशी छ। यिनी दिव्य व्रत उत्पादन गरेर समस्त अन्तरिक्षलाई पूर्ण गराउँदै सबैतिर फैलँदै छिन्।

एषा स्या युजाना पराकात्पञ्च क्षितीः परि सद्यो जिगाति।
अभिपश्यन्ती वयुना जनानां दिवो दुहिता भुवनस्य पत्नी ॥४॥

द्युलोककी पुत्री उषादेवी पाँचै किसिमका मानिसलाई परिश्रम गर्नका लागि प्रेरित गर्दै उनीहरूका नजिक पुगेर भुवनको पालन गर्दछिन्।

वाजिनीवती सूर्यस्य योषा चित्रामघा राय ईशे वसूनाम्।
ऋषिष्टुता जरयन्ती मघोन्युषा उच्छति वह्निभिर्गृणाना ॥५॥

सूर्यकी गृहिणी उषा अन्नयुक्त विचित्र धन र वैभवशालिनी छन्। ऋषिहरूले स्तुति गर्ने, अन्धकार जर्जर पार्ने र धन दिने उषा स्तोताबाट प्रशंसा पाउँदै बिहानी निम्त्याउँछिन्।

प्रति द्युतानामरुषासो अश्वाश्चित्रा अदृश्रन्नुषसं वहन्तः।
याति शुभ्रा विश्वपिशा रथेन दधाति रत्नं विधते जनाय ॥६॥

दीप्तिसम्पन्न उषा लिएर जाने, विलक्षण, सुशोभित अश्व देखिँदै छन्। स्वच्छ वर्णकी उषा सुन्दर रथले सर्वत्र गमन गर्दछिन् र परिश्रमीलाई ऐश्वर्य प्रदान गर्दछिन्।

सत्या सत्येभिर्महती महद्भिर्देवी देवेभिर्यजता यजत्रैः।
रुजद् दृळ्हानि ददुस्रियाणां प्रति गाव उषसं वावशन्त ॥७॥

सत्यस्वरूपा र पूजा योग्य उषा सत्यको पालन गर्ने महान् देवताहरूसँग गाढा अन्धकार समाप्त गर्दछिन् र गाई प्रकट गराउँछिन्। त्यसैले गाईले उषाको खोजी गर्दछन्।

नू नो गोमद्वीरवद्धेहि रत्नमुषो अश्वावत्पुरुभोजो अस्मे।
मा नो बर्हिः पुरुषता निदे कर्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥८॥

हे उषादेवी ! हामी सबैका लागि गाई, अश्व र वीर पुत्रसहित धन प्रदान गर। मानिसका समाजमा हाम्रो यज्ञ निन्दित नहोस्। हामीलाई कल्याणकारी साधनले सुरक्षित राख।

[सूक्त - ७६]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। देवता - उषा। छन्द - त्रिष्टुप्।

उदु ज्योतिरमृतं विश्वजन्यं विश्वानरः सविता देवो अश्रेत्।
क्रत्वा देवानामजनिष्ट चक्षुराविरकर्भुवनं विश्वमुषाः ॥१॥

विश्वनियन्ता सवितादेवले अमृतजस्तो सर्वहितैषि ज्योति धारण गरेका छन्। देवताका नेत्ररूपी सूर्य देवकार्यका लागि प्रकट भएका छन्। उषादेवी सबै भुवनलाई प्रकाशले भरिपूर्ण गर्दछिन्।

प्र मे पन्था देवयाना अदृश्रन्नमर्धन्तो वसुभिरिष्कृतासः।
अभूदु केतुरुषसः पुरस्तात्प्रतीच्यागादधि हर्म्येभ्यः ॥२॥

संस्कारित स्थिर तेज र विनाकष्ट देवताहरू आवतजावत गर्ने मार्ग हामीले देखेका छौं। पूर्व दिशामा झन्डा फर्फराउँदै हाम्रा सामु ऊर्ध्वलोकबाट उषा आउँछिन्।

तानीदहानि बहुलान्यासन्या प्राचीनमुदिता सूर्यस्य।
यतः परि जारइवाचरन्त्युषो ददृक्षे न पुनर्यतीव ॥३॥

हे उषादेवी ! सूर्योदयभन्दा पहिले नै तिम्रो तेज प्रकाशित हुन्छ, किनभने तिमी पतिव्रता स्त्रीको जस्तै सूर्यदेवको सेवा गर्दछ्यौ, कुलटाको जस्तो होइन।

त इद्देवानां सधमाद आसन्नृतावानः कवयः पूर्व्यासः।
गूळ्हं ज्योतिः पितरो अन्वविन्दन्त्सत्यमन्त्रा अजनयन्नुषासम् ॥४॥

उहिलेका अङ्गिराहरू सत्यव्रती, कवि, मन्त्र सिद्ध गर्ने र पालनकर्ता थिए। उनीहरूले गुप्त तेज प्राप्त गरे र देवताहरूसँगै सोमरस ग्रहण गरे। उनीहरूले नै मन्त्रका बलले उषालाई प्रकट गरे।

समान ऊर्वे अधि सङ्गतासः सं जानते न यतन्ते मिथस्ते।
ते देवानां न मिनन्ति व्रतान्यमर्धन्तो वसुभिर्यादमानाः ॥५॥

ती ऋषिहरू गाई, यज्ञ आदिका काममा एकमत भएर सङ्गठित भएका छन्। सधैं देवताको मर्यादा पालन गर्ने उनीहरू आपसमा हिंसा र कलह कहिल्यै गर्दैनन्। त्यसैले उनीहरू धनऐश्वर्यका स्वामी भए।

प्रति त्वा स्तोमैरीळते वसिष्ठा उषर्बुधः सुभगे तुष्टुवांसः।
गवां नेत्री वाजपत्नी न उच्छोषः सुजाते प्रथमा जरस्व ॥६॥

हे सुभगा उषादेवी ! उषाकालमा बिउँझिएर वसिष्ठहरू स्तोत्रले प्रार्थना गर्दछन्। तिमी गाई प्राप्त गरेर अन्नको सुरक्षा गर्दछ्यौ। सहज जन्म पाएकी उषा सबैलाई प्रकाश दिएका कारण देवताहरूमा प्रशंसित छन्।

एषा नेत्री राधसः सूनृतानामुषा उच्छन्ती रिभ्यते वसिष्ठैः।
दीर्घश्रुतं रयिमस्मे दधाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥७॥

अन्धकार मेटाउने र वसिष्ठहरूले प्रशंसा गरिएकी उषादेवी स्तुतिको प्रेरक पनि हुन्। हे उषादेवी ! हामीलाई प्रसिद्ध, श्रेष्ठ धन प्रदान गरेर हाम्रो पालन र कल्याण गर।

[सूक्त - ७७]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। देवता - उषा। छन्द - त्रिष्टुप्।

उपो रुरुचे युवतिर्न योषा विश्वं जीवं प्रसुवन्ती चरायै।
अभूदग्निः समिधे मानुषाणामकर्ज्योतिर्बाधमाना तमांसि ॥१॥

उषादेवी तरुणी पत्नीजस्ती हुनाले सूर्यदेव पतिका रूपमा प्रकट हुनुभन्दा पहिले नै संसारका प्राणीहरूलाई कर्म गर्ने प्रेरणा जागृत गराउने शक्ति सूर्यबाट प्राप्त गर्दछिन्। यस्ता बेलामा मानिसहरू अग्निदेवलाई प्रदीप्त गर्छन्। अग्निदेव प्रसन्न भएर अन्धकार नष्ट गराउने ज्योति प्रकट गर्दछन्।

विश्वं प्रतीची सप्रथा उदस्थाद्रुशद्वासो बिभ्रती शुक्रमश्वैत्।
हिरण्यवर्णा सुदृशीकसन्दृग्गवां माता नेत्र्यह्नामरोचि ॥२॥

सर्वप्रसिद्ध देवी उषा जगतका सम्मुख उदाएर तेजले पूर्ण सेतो वस्त्र धारण गर्दै अघि आउँदै छिन्। सुनको रङ्गजस्तो तेज भएकी, सुन्दर किरणकी माता र दिवसलाई नेतृत्व गर्ने देवी उषा अत्यधिक सुशोभित भइरहेकी छिन्।

देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ती श्वेतं नयन्ती सुदृशीकमश्वम् ।
उषा अदर्शि रश्मिभिर्व्यक्ता चित्रामघा विश्वमनु प्रभूता ॥३॥

देवताको नेत्रज्योति धारण गर्ने, सौभाग्यशालिनी, विलक्षण धनले सम्पन्न, सुन्दर सेतो वर्णका किरणले बढ्दै गरेकी उषा विश्वमा अझ धेरै प्रभाशाली हुँदै छिन् ।

अन्तिवामा दूरे अमित्रमुच्छोर्वीं गव्यूतिमभयं कृधी नः ।
यावय द्वेष आ भरा वसूनि चोदय राधो गृणते मघोनि ॥४॥

हे उषादेवी ! तिमी प्रकाशित भएर, हामीसित द्वेष गर्ने शत्रु पर भगाऊ र हाम्रा गाईको उपयोगक्षेत्र भयरहित बनाऊ । हे धनसम्पन्न उषादेवी ! स्तोतालाई धन प्रदान गर ।

अस्मे श्रेष्ठेभिर्भानुभिर्वि भाह्युषो देवि प्रतिरन्ती न आयुः ।
इषं च नो दधती विश्ववारे गोमदश्वावद्रथवच्च राधः ॥५॥

हे उषादेवी ! तिमी हाम्रा लागि हितकारी सूर्यका रश्मिसहित प्रकाशित भएर हाम्रो आयु बढाऊ । हामीलाई गाई, अश्व र रथका साथै पर्याप्त धन प्रदान गर ।

यां त्वा दिवो दुहितर्वर्धयन्त्युषः सुजाते मतिभिर्वसिष्ठाः ।
सास्मासु धा रयिमृष्वं बृहन्तं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥६॥

हे उषादेवी ! तिमी द्युलोकको कुलीन पुत्री हौ । वसिष्ठ ऋषिहरूले स्तुति गर्दछन् । हामीलाई उपयोगी र महत्त्वपूर्ण धन प्रदान गर । तिमी हाम्रो पालन गरेर कल्याण गर ।

[सूक्त - ७८]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि । **देवता** – उषा । **छन्द** – त्रिष्टुप् ।

प्रति केतवः प्रथमा अदृश्रन्नूर्ध्वा अस्या अञ्जयो वि श्रयन्ते ।
उषो अर्वाचा बृहता रथेन ज्योतिष्मता वाममस्मभ्यं वक्षि ॥१॥

यी देवीको पहिलो झन्डाका रूपमा किरणको समूह देखिँदै छ । उनको गतिशील किरणले उच्च भागको आश्रय लिन्छ । हे उषादेवी ! हाम्रा लागि तिमी तेजयुक्त रथमा धन लिएर आऊ ।

प्रति षीमग्निर्जरते समिद्धः प्रति विप्रासो मतिभिर्गृणन्तः ।
उषा याति ज्योतिषा बाधमाना विश्वा तमांसि दुरिताप देवी ॥२॥

अग्निदेव समिधाले सर्वत्र प्रदीप्त हुन्छन् । ज्ञानीहरू स्तोत्रले स्तुति गर्दै देवत्वतर्फ अघि सर्दछन् । उषादेवी सबै अन्धकाररूपी पाप परास्त गर्दै जान्छिन् ।

एता उ त्याः प्रत्यदृश्रन् पुरस्ताज्ज्योतिर्यच्छन्तीरुषसो विभातीः ।
अजीजनन्त्सूर्यं यज्ञमग्निमपाचीनं तमो अगादजुष्टम् ॥३॥

आभासम्पन्न एवं तेजस्वी उषाहरूको पहिलो दर्शन पूर्व दिशामा हुन्छ । उषाकालमै सूर्यदेव, अग्निदेव र यज्ञदेव प्रकट हुन्छन् । यिनका तेजले ओरालो लाग्न रुचाउने र अप्रिय अन्धकार नष्ट हुन्छ ।

अचेति दिवो दुहिता मघोनी विश्वे पश्यन्त्युषसं विभातीम् ।
आस्थाद्रथं स्वधया युज्यमानमा यमश्वासः सुयुजो वहन्ति ॥४॥

हे धनले सम्पन्न उषादेवी तिमी द्युलोकको पुत्रीका रूपमा प्रसिद्ध छौ । अन्नले भरिएको रथमा आरुढ भएकी उषादेवीलाई सबैले देख्छन् । राम्रोसँग सधाएर नारिएका अश्वले त्यो रथ लैजान्छन् ।

प्रति त्वाद्य सुमनसो बुधन्तास्माकासो मघवानो वयं च ।
तिल्विलायध्वमुषसो विभातीर्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥

हे उषादेवी ! धनी र बुद्धिमान्का साथै हामी सबैले तिमीलाई चिनेका छौं । तिमी प्रकाशित भएर संसार स्नेहयुक्त गराऊ । कल्याणकारी साधनले सधैँ हाम्रो रक्षा गर ।

[सूक्त - ७९]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि । **देवता** – उषा । **छन्द** – त्रिष्टुप् ।

व्यु१षा आवः पथ्या३ जनानां पञ्च क्षितीर्मानुषीर्बोधयन्ती ।
सुसन्दृग्भिरुक्षभिर्भानुमश्रेद्वि सूर्यो रोदसी चक्षसावः ॥१॥

मानिसका लागि हितैषि उषादेवी अन्धकार नष्ट गराउँदै पाँचै थरी मानिसलाई सूर्यमा आश्रित, सुन्दर र तेजस्वी रश्मिले जगाउँछिन् । सूर्यदेव आफ्ना तेज द्वारा पृथ्वीमा भरिपूर्ण गराउँछन् ।

व्यञ्जते दिवो अन्तेष्वक्तून्विशो न युक्ता उषसो यतन्ते।
सं ते गावस्तम आ वर्तयन्ति ज्योतिर्यच्छन्ति सवितेव बाहू ॥२॥
उषादेवीहरू आफ्नो तेज अन्तरिक्षमा फैलाउँछन् र प्रजाकै भैँ आपसमा मिलेर अन्धकार विनाश गर्ने प्रयास गर्दछन्। सूर्यदेवकै जस्तो उषाहरू प्रकाशयुक्त बाहु फैलाउँछन्।

अभूदुषा इन्द्रतमा मघोन्यजीजनत् सुविताय श्रवांसि।
वि दिवो देवी दुहिता दधात्याङ्गिरस्तमा सुकृते वसूनि ॥३॥
धनऐश्वर्यले सम्पन्न श्रेष्ठ स्वामिनी उषा प्रकट भएर सबैका निम्ति हितकारी अन्न उत्पन्न गरिन्। द्युलोककी पुत्री तेजस्विनी उषादेवी श्रेष्ठ कर्म गर्नेहरूलाई धन प्रदान गर्दछिन्।

तावदुषो राधो अस्मभ्यं रास्व यावत्स्तोतृभ्यो अरदो गृणाना।
यां त्वा जज्ञुर्वृषभस्या रवेण विदृढस्य दुरो अद्रेरौर्णोः ॥४॥
हे उषादेवी ! तिमीले पहिले स्तोतालाई प्रदान गरेको जस्तै धन खुसी भएर हामीलाई पनि देऊ। साँढेको डुक्राइजस्तो टडकारो स्तोत्रको शब्द सुनेपछि हामी तिमीलाई चिन्दछौँ। तिमीले पर्वतका किल्लाका बलिया ढोका खोलिदियौ।

देवंदेवं राधसे चोदयन्त्यस्मद्र्यक्सूनृता ईरयन्ती।
व्युच्छन्ती नः सनये धियो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५॥
हे उषादेवी ! तिमी स्तोतालाई धनका लागि र हामीलाई सत्य बोलीका लागि प्रेरित गर्दछ्यौ। तिमी अन्धकार नाश गर्दछ्यौ। हामीलाई धन प्रदान गर्नका लागि तिम्रो बुद्धि स्थिर गराऊ। कल्याणकारी साधनहरूले तिमी हाम्रो पालन गर।

[सूक्त - ८०]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - उषा। **छन्द** - त्रिष्टुप्।

प्रति स्तोमेभिरुषसं वसिष्ठा गीर्भिर्विप्रासः प्रथमा अबुध्रन्।
विवर्तयन्तीं रजसी समन्ते आविष्कृण्वतीं भुवनानि विश्वा ॥१॥
वसिष्ठ गोत्रका ज्ञानी ऋषिहरू सर्वप्रथम स्तोत्रले स्तुति गर्दै उषादेवीलाई जगाउँछन्। उषादेवी उत्तिकै क्षेत्रफल भएका द्यावापृथिवी र सबै प्राणीलाई प्रकाश भरिदिन्छिन्।

एषा स्या नव्यमायुर्दधाना गूढ्वी तमो ज्योतिषोषा अबोधि।
अग्र एति युवतिरह्रयाणा प्राचिकितत्सूर्यं यज्ञमग्निम् ॥२॥
आफ्ना तेजले तरुण भएर निस्पष्ट अन्धकार पर हटाउने उषादेवी चिनिने हुन्। नयाँ दुलहीको जस्तो धक नमानेर उषादेवी सूर्यभन्दा अगाडि आउँछिन्। तिनी सूर्य, यज्ञ र अग्निको सूचना दिन्छिन्।

अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः।
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥३॥
अनेकौँ घोडा र गाई भएकी उषादेवी घिउ र दुध सधैँ बढाइदिन्छिन्। हे उषादेवी ! हामीलाई तिमी कल्याणकारी साधनले पालन गर।

[सूक्त - ८१]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - उषा। **छन्द** - प्रगाथ।

प्रत्यु अदर्श्यायत्यु१च्छन्ती दुहिता दिवः।
अपो महि व्ययति चक्षसे तमो ज्योतिष्कृणोति सूनरी ॥१॥
द्युलोककी पुत्री, अन्धकार नष्ट गर्ने उषादेवी देखिँदै छिन्। उनी अन्धकार हटाएर सबैले सबै कुरो देखून् भन्दै प्रकाश फिँजाउँछिन्।

उदुस्रियाः सृजते सूर्यः सचाँ उद्यन्नक्षत्रमर्चिवत्।
तवेदुषो व्युषि सूर्यस्य च सं भक्तेन गमेमहि ॥२॥
सूर्यदेव उदाउभन्दा पहिले नक्षत्र प्रकट हुन्छन्। सूर्यदेव रश्मि एकैसाथ छर्दछन्। हे उषादेवी ! तिमी र सूर्यदेव प्रकाशित हुँदा हामीलाई उत्तम अन्न प्राप्त होस्।

प्रति त्वा दुहितर्दिव उषो जीरा अभुत्स्महि।
या वहसि पुरु स्पार्हं वनन्वति रत्नं न दाशुषे मयः ॥३॥
द्युलोककी पुत्री हे उषादेवी ! हामी चाँडै काम गरेर तिमीलाई जगाउँछौँ। हे धनकी अधिपति देवी ! तिमी यजमानको सुखका लागि धेरै गतिलो धन प्रदान गर्दछ्यौ।

उच्छन्ती या कृणोषि मंहना महि प्रख्यै देवि स्वर्दृशे।
तस्यास्ते रत्नभाज ईमहे वयं स्याम मातुर्न सूनवः ॥४॥

हे उषादेवी ! तिमी अन्धकार नाश गरेर आफ्नो महत्त्व प्रदर्शित गर्दछ्यौ। रत्नले सम्पन्न तिमी संसारले देख्न सकोस् भनेर प्रकाश दिन्छ्यौ। आमाले छोरो पालेझैँ तिमी पनि हामीलाई पोषित गर।

तच्चित्रं राध आ भरोषो यद्दीर्घश्रुत्तमम्।
यत्ते दिवो दुहितर्मर्तभोजनं तद्रास्व भुनजामहै ॥५॥

हे उषादेवी ! हामीलाई यश बढ्ने धन देऊ। हे स्वर्गलोककी पुत्री उषादेवी ! तिमी आफ्नो मानवोचित भोग्य अन्न हामीलाई प्रदान गर।

श्रवः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वनं वाजाँ अस्मभ्यं गोमतः।
चोदयित्री मघोनः सूनृतावत्युषा उच्छदप स्निधः ॥६॥

हे उषादेवी तिमी आफ्ना स्तुतिकर्तालाई अक्षय धन र यश प्रदान गर। हामी सबैलाई गाई र अन्न प्रदान गर। सत्य बोल्न र यज्ञीय कर्म गर्नका लागि प्रेरणा दिने हे उषादेवी ! तिमी शत्रुको नाश गर।

[सूक्त - ८२]

ऋषि - वसिष्ठ मैत्रावरुणि। **देवता** - इन्द्रावरुण। **छन्द** - जगती।

इन्द्रावरुणा युवमध्वराय नो विशे जनाय महि शर्म यच्छतम्।
दीर्घप्रयज्युमति यो वनुष्यति वयं जयेम पृतनासु दूढ्यः ॥१॥

हे इन्द्रदेव र वरुणदेव ! तिमीहरू दुवै हाम्रा प्रजालाई यज्ञ कर्म गर्न विशाल गृह प्रदान गर। तिमीहरूका कृपाले महान् युद्धमा यज्ञकर्तालाई दुःख दिने बलिया शत्रु जितौँ।

सम्राळन्यः स्वराळन्य उच्यते वां महान्ताविन्द्रावरुणा महावसू।
विश्वे देवासः परमे व्योमनि सं वामोजो वृषणा सं बलं दधुः ॥२॥

महत्त्वपूर्ण धनका स्वामी हे महान् इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरूमध्ये एउटा स्वराट् र अर्को सम्राट् हौ। कामना पूर्ति गराउने तिमीहरू दुवैलाई उच्च आकाशमा विश्वेदेवले तेज र बल प्रदान गरेका छन्।

अन्वपां खान्यतृन्तमोजसा सूर्यमैरयतं दिवि प्रभुम्।
इन्द्रावरुणा मदे अस्य मायिनोऽपिन्वतमपितः पिन्वतं धियः ॥३॥

हे इन्द्रद र वरुणदेव ! तिमीहरू दुवैले सर्वप्रेरक सवितादेवलाई आकाशमा गमन गर्नका लागि प्रेरित गरेका छौ। तिमीहरू आफ्ना सामर्थ्यले जल वर्षा गराउँछौ। शक्तिवर्द्धक सोमपान गरेर तिमीहरूले नदीलाई जलपूर्ण गरेर हाम्रा सत्कर्महरू पूरा गरायौ।

युवामिद्युत्सु पृतनासु वह्नयो युवां क्षेमस्य प्रसवे मितज्ञवः।
ईशाना वस्व उभयस्य कराव इन्द्रावरुणा सुहवा हवामहे ॥४॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! ज्ञानी योद्धाहरू सङ्ग्रामका समयमा घुँडा टेक्दै सुरक्षाका आशाले तिमीहरूलाई पुकार्दछन्। दिव्यलोक र पृथिवीका धनका स्वामी सरलतासाथ पुकार सुनिदिने तिमीहरूलाई हामी स्तोताहरू पनि सहायताका लागि पुकार्दछौँ।

इन्द्रावरुणा यदिमानि चक्रथुर्विश्वा जातानि भुवनस्य मज्मना।
क्षेमेण मित्रो वरुणं दुवस्यति मरुद्भिरुग्रः शुभमन्य ईयते ॥५॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरूले जगत्का समस्त प्राणीको सृष्टि गरेका छौ। लोक कल्याणका लागि सक्रिय वरुणेदवको सहयोग मित्रदवले गर्दछन्। अर्का इन्द्रदेव चाहिँ मरुत्हरूसँग तेजस्वी र सुशोभित हुन्छन्।

महे शुल्काय वरुणस्य नु त्विष ओजो मिमाते ध्रुवमस्य यत्स्वम्।
अजामिमन्यः श्नथयन्तमातिरद्दभ्रेभिरन्यः प्र वृणोति भूयसः ॥६॥

इन्द्र र वरुणदेव महान् सम्पत्तिरूपी स्वयंको स्थायी बल बढाउँदै तेजस्वी हुन्छन्। यिनीहरूको यस्तो बल नित्य र असामान्य छ। वरुणदेव हिंसक शत्रु नाघेर जान्छन् भने अर्का इन्द्रदेव चाहिँ अलिकति साधनले पनि अनेकौँ शत्रुलाई बाधा हालिदिन्छन्।

न तमंहो न दुरितानि मर्त्यमिन्द्रावरुणा न पतः कुतश्चन ।
यस्य देवा गच्छथो वीथो अध्वरं न तं मर्तस्य नशते परिह्वृतिः ॥७॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरू जसका यज्ञमा पुग्दछौ र जसको तिमीहरू कल्याण गर्न चाहन्छौ, त्यस मानिसका पाप, दुःखपिर र दुष्ट कर्मले हानी गराउन सक्दैनन् । तिनीहरू तिमीहरूका कृपाले नै सुरक्षित रहन्छन् ।

अर्वाङ्नरा दैव्येनावसा गतं श्रृणुतं हवं यदि मे जुजोषथः ।
युवोर्हि सख्यमुत वा यदाप्यं मार्डीकमिन्द्रावरुणा नि यच्छतम् ॥८॥

हे इन्द्रदेव र वरुणदेव ! तिमीहरू हाम्रा स्तोत्र सुन र यदि प्रसन्न भयौ भनेदेखि हाम्रा नजिकै आएर हामीलाई दिव्य संरक्षण प्रदान गर। तिमीहरू दुवै मित्रता, बन्धुत्व र सुखका साधन हामीलाई प्रदान गर ।

अस्माकमिन्द्रावरुणा भरेभरे पुरोयोधा भवतं कृष्ट्योजसा ।
यद्वां हवन्त उभये अध स्पृधि नरस्तोकस्य तनयस्य सातिषु ॥९॥

आफ्ना बलले शत्रु लखेट्ने हे इन्द्रदेव र वरुणदेव ! लडाइँको मैदानमा हाम्रो नेतृत्व गर। प्राचीन र आधुनिक दुवै समयका मानिसहरू युद्धमा विजय, पुत्रपौत्रादि र सुख प्राप्ति गर्ने कामनाले तिमीहरूलाई आह्वान गर्दछन् ।

अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युम्नं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः ।
अवधं ज्योतिरदितेर्ऋतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे ॥१०॥

इन्द्रदेव, वरुणदेव, मित्रदेव र अर्यमादेवले हामीलाई विशाल आवास, धन र सुख प्रदान गरुन्। यज्ञ बढाउने देवी अदितिका तेजले हामीलाई पालन गरोस्। हामी सबैले सवितादेवको स्तुति गर्दछौँ ।

[सूक्त - ८३]

ऋषि – वसिष्ठ मैत्रावरुणि । **देवता** – इन्द्रवरुण । **छन्द** – जगती ।

युवां नरा पश्यमानास आप्यं प्राचा गव्यन्तः पृथुपर्शवो ययुः ।
दासा च वृत्रा हतमार्याणि च सुदासमिन्द्रावरुणावसावतम् ॥१॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! गाई पाउने इच्छाले परशु धारण गर्ने बन्धुबान्धवले हेर्नेलाई उन्नतितर्फ लैजाओ । दास, वृत्र र सुदासका शत्रु संहार गरेर आफ्ना भक्तको रक्षा गर।

यत्रा नरः समयन्ते कृतध्वजो यस्मिन्नाजा भवति किं चन प्रियम् ।
यत्रा भयन्ते भुवना स्वर्दृशस्तत्रा न इन्द्रावरुणाधि वोचतम् ॥२॥

मानिसहरू आआफ्ना ध्वजा उचालेर युद्धको कोकोहोलो मच्चाउन एकत्रित भएपछि त्यहाँ युद्धले मानिसकै अहित गर्छ। हे इन्द्रदेव र वरुणदेव ! तिमीहरू सुखका निम्ति जस्ता स्वर्गीय स्थितिका पक्षमा रहेका हुनाले हामीलाई सङ्ग्रामबाट जोगाओ ।

सं भूम्या अन्ता ध्वसिरा अदृक्षतेन्द्रावरुणा दिवि घोष आरुहत् ।
अस्थुर्जनानामुप मामरातयोऽर्वागवसा हवनश्रुता गतम् ॥३॥

युद्धमा पृथ्वीका सबै अन्न सेनाले नष्ट गर्दछन् र सङ्ग्रामका लागि तयार सैनिकको रुवाबासी आकाशमका गुँज्दछ। मानवताका शत्रु हाम्रा सामु आएका छन्। त्यसैले आह्वान सुनिदिने हे इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरू हामीकहाँ आओ र सुरक्षा प्रदान गर।

इन्द्रावरुणा वधनाभिरप्रति भेदं वन्वन्ता प्र सुदासमावतम् ।
ब्रह्माण्येषां शृणुतं हवीमनि सत्या तृत्सूनामभवत्पुरोहितिः ॥४॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! तिमीहरूले आफ्ना आयुधले भेद नामको शत्रु मार्‍यौ र आफ्ना भक्त सुदास राजाको सुरक्षा गर्‍यौं। युद्धकालमा तृत्सुको पुरोहित्याइँ सफल रह्यो, किनभने तिमीहरूले तिनको स्तोत्र सुन्यौ ।

इन्द्रावरुणावभ्या तपन्ति माघान्यर्यो वनुषामरातयः ।
युवं हि वस्व उभयस्य राजथोऽध स्मा नोऽवतं पार्ये दिवि ॥५॥

हे इन्द्र र वरुणदेव ! शत्रुका हतियार र हिंसक शत्रुले हामीलाई ज्यादै दुःख दिँदै छन्। दिव्य र पार्थिव दुवै धनका स्वामी हे इन्द्र र वरुणदेव ! सङ्ग्राममा हाम्रो रक्षा गर।